

Nobufumi Inaba

Suomen datiivigenetiivin juuret vertailevan menetelmän valossa

n sine opetat Jumalan tiete totuden
ette me **Keisarille** weron anname
en ymmersi heiden cavaluxens / sa
totudhen canja sine opetat **JWNT**
Ette me **Keisarin** Weron annama
n andaman / taicfa ei andaman
e / och seer ickē till anseendic / vran
Wāghom wū gēffua **kesaren** skatt
s illfundigheet sadhe han till chm / t
isternes anseende / vcha lærer gudz
ach man giffuer **keisarenom** skatt ell
fuan? / Wen han forsthood theres sci

*Suomen datiivigenetiivin juuret
vertailevan menetelmän valossa*

Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia
Mémoires de la Société Finno-Ougrienne

* 272 *

Nobufumi Inaba

Suomen datiivigenetiivin
juuret vertailevan
menetelmän valossa

Suomalais-Ugrilainen Seura
Helsinki 2015

Nobufumi Inaba:

Suomen datiivigenetiivin juuret vertailevan menetelmän valossa

Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 272
Mémoires de la Société Finno-Ougrienne

Kansi: Nobufumi Inaba, Eeva Herrala

Taitto: Eeva Herrala

© 2015 Suomalais-Ugrilainen Seura —
Société Finno-Ougrienne — Finno-Ugrian Society
ja tekijät

<<https://doi.org/10.33341/sus.987>>

ISBN (painettu) 978-952-5667-71-4

ISBN (verkko) 978-952-5667-72-1

ISSN 0355-0230

Vammalan Kirjapaino Oy

Sastamala 2015

Tilaukset — Orders

Tiedekirja

Snellmaninkatu 13

FI-00170 Helsinki

<www.tiedekirja.fi>

<tiedekirja@tsv.fi>

SUOMALAIS-UGRILAISEN SEURAN TOIMITUKSIA
MÉMOIRES DE LA SOCIÉTÉ FINNO-UGRIENNE

Päätoimittaja Riho Grünthal (Helsinki)

Toimituskunta

Marianne Bakró-Nagy (Szeged),

Márta Csepregi (Budapest),

Ulla-Maija Forsberg (Helsinki),

Kaisa Häkkinen (Turku),

Gerson Klumpp (Tartto),

Johanna Laakso (Wien),

Lars-Gunnar Larsson (Uppsala),

Matti Miestamo (Helsinki),

Sirkka Saarinen (Turku),

Elena Skribnik (München),

Trond Trosterud (Tromssa),

Berhard Wälchli (Tukholma),

Jussi Ylikoski (Tromssa)

Alkupuhe

Käsillä oleva tutkimus lähti alkuaan suomen sukukielten omistussuhteiden ilmaisukeinojen typologis-diakronisena tutkimuksena 1990-luvun lopussa. Jo siihen aikaan tekijällä oli suomen datiiivigenetiivin alkuperästä pieni epäily, joka lopulta johti tähän tutkimukseen, muttei silloin ollut varsinaisesti kiinnostusta tutkia sitä. Tutkimuksen kestäessä painopiste on kuitenkin liukunut pikku hiljaa omistussuhteiden ilmaisukeinoista suomalais-volgalaisten kielten *n*-genetiivin alkuperän selvittelyyn ja sen mukana on vaihtunut tutkimusaihe. Kaiken kaikkiaan tämä tutkimus on kestänyt 16 vuotta. Nyt hitaan tutkijankin on korkea aika panna projektilleen ellei pistettä niin ainakin pilkku ja pari väliiviivaa. Tutkimus on omistettu kahdelle kielentutkijalle, joihin tekijä on saanut tutustua tutkimusten kautta ja jotka ovat antaneet tekijälle verrattoman rohkeuden jatkaa kielen tutkimuksen maailmassa.

Suurimman kiitoksen haluan osoittaa ohjaajalleni professori Sirkka Saarille, jolta ei ole koskaan loppunut uskoa tähän vuodesta toiseen ryömivään tutkijaetanaan, ei edes oman maineen ja uskottavuuden menetyksen uhallakaan. Hän, jolla itsellään on mykistävä kielitaito, on aina osoittanut ymmärrystä kielitaidottoman materialistin työtä kohtaan ja antanut tekijälle jatkuvasti kannustusta, apua ja palautetta, jotka tulivat hyvin laaja-alaisesta näkökulmasta ja ennakkoluulottomasta suhtautumisesta kieliä kohtaan. Ilman niitä tutkimukseni olisi tuskin nähnyt päivänvaloa. Erityissuurkiitoksen haluan esittää professori Anneli Pajuselle, jolta olen saanut lähtövalmiudet kielentutkimukseen ja joka on työni alkuvaiheessa toiminut toisena ohjaajanani. Häneltä saamani tiedot ja opit ovat olleet aivan korvaamattomia tätä tutkimusta tehdessäni. Sydämelliset kiitokset haluan osoittaa esitarkastajilleni professori emeritus Tiit-Rein Viitsolle ja professori Marko Pantermöllerille, jotka ovat antaneet aiheellisia ja rakentavia kritiikkejä sekä rohkaisevia ja ratkaisevia kommentteja, edellinen uralilaisten kielten ja jälkimmäinen vanhan kirjasuomen ja skandinaavisten kielten asiantuntijan näkökulmasta. Heidän ansiostaan nyt uskallankin päästää tutkimukseni käsistäni. Suuren suuret kiitokset haluan esittää professori emeritus Alho Alhoniemelle, joka on tekijälle avannut vaativan mutta sitäkin hienomman suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen maailman ja jaksanut pitää eläkepäivinäkin yksityistunteja kellonaikaan katsomatta. Myös hän on lukenut tämän tutkimuksen tärkeimpiä lukuja ja antanut tekijälle arvokkaita palautteita. Haluan kiittää myös edesmennyttä professori emeritaa Eeva Kangasmaa-Minniä suomen ja marin genetiiviä koskevista keskusteluista. Hän ja professori Alhoniemi ovat niitä harvoja, jotka jaksoivat iltamyöhään Fennicummin käytävässä innostua tekijän löytämistä merkillisistä lauseista ja jopa ruveta niitä yhdessä analysoimaan. Suuret kiitokset haluan osoittaa professori Rogier Bloklandille, verrattomalle kielimiehelle, saamistani lukuisista korvaamattomista avuista ja syvällisistä tiedoista, joita ilman tutkimukseni olisi hyvin vajavainen, ja ystävyystiedestä, josta olen saanut nauttia

opiskeluajoilta lähtien. Tuhannet kiitokset Suomalais-Ugrilaiselle Seuralle ja professori Riho Grünthalille monessa yhteydessä saamastani korvaamattomasta tuesta ja tutkimukseni ottamisesta perinteikkääseen julkaisusarjaan.

Haluan kiittää Langnet-tutkijakoulua niistä neljästä vuodesta, joina sain tehdä valtaosan aineistotyöstä. Taidan olla Langnetin vuosikerran 1999–2002 viimeinen väittelijä. Velkani olkoon nyt maksettu. Kiitän Turun yliopiston Kieli- ja käännöstieteiden laitosta myöntämästään tutkimusvapaasta, jonka turvin sain tehdä loput aineistotyöstäni. Kiitän erityisesti laitoksen johtajaa professori Joel Kuorttia rohkaisevasta suhtautumisesta tutkimukseni etenemistä kohtaan.

Minulla on ollut maailman paras informanttijoukko, jolta olen aina saanut puutteellisia tietojani täydentäviä vastauksia, jopa kysymykseen täiden ja kirppujen omistamisesta. Kiitän lämpimästi saamelaiskielistä saamastani avusta Karin Rensberg-Ripaa, Susanna Angéus Kuoljokia, Rolf Olsenia ja Irja Seurujärvi-Karia, mordvalaiskielistä saamastani avusta professori Aleksandr Feoktistovia, professori Mihail Mosinia, Nina Agafonovaa, Valentina Shtshankinaa, Valentina Markinaa, Natalia Mosinaa, Olga Borisovaa, Natalia Chinaevaa, Valentina Koshelevaa, Nadezhda Kabajevaa, Galina Ivanovaa ja Vasilij Beljakovia, marin kielestä saamastani avusta Oleg Sergejevia, Valentin Vasiljevia, Svetlana Elembajevaa, Nadezhda Krasnovaa ja Valeri Maksimovia, udmurtin kielestä saamastani avusta Jevgenija Sundukovaa ja Sergej Maksimovia, komin kielestä saamastani avusta Jevgenij Tsypanovia ja Svetlana Lummetta, liettuan kielestä saamastani avusta Sandra Brikaitea, latvian kielestä saamastani avusta Ineta Zariņa, Aleksandra Smirnovaa ja Jana Steinberga-Rankia, unkarin kielestä saamastani avusta Judit Vargaa.

Olen saanut arvokasta apua myös asiantuntijoilta. Kiitän professori emeritus Lars-Gunnar Larssonia vanhaa kirjasaamea koskevista tiedoista ja avusta, jonka sain Upsalassa käydessäni. Kiitän Ellen Niitä viron kielen ja murteiden kursseista, jotka hän piti tekijälle yksityisesti työnsä ulkopuolella. Jorma Luutonen ja Arto Moisio ovat antaneet marin kieleen liittyviä tärkeitä tietoja. Kiitos heille. Kiitän Merja Saloa ersän kielen tulkkini toimimisesta. Kiitän professori emeritus Ilkka Hirvosta ja Minna Sandelinia muinaisruotsiin liittyvistä tiedoista. Mia Rantaniemi saksaa ja professori emeritus Toivo Viljamaa latinaa koskevin tiedoin ovat auttaneet tekijää. Kiitos heille. Kiitän professori Jyri Vaahteraa ja Jaana Vaahteraa latinaa ja kreikkaa koskeviin kysymyksiin saamistani täsmällisistä vastauksista. Kiitän Mikko Lounelaa saamistani UNIX-opeista käyttää maagisia komentorivejä. Ilman niitä tämän tutkimuksen luvun 7 aineistojen käsittely ei olisi onnistunut. Kiitän Meeri Allista, joka on avannut tekijälle Wiedemannin kirjoittamaa saksaa, ja Heta Ronkasta, joka on osallistunut merkillisten lauseiden etsintään. Aineistojen saannista haluan lämpimästi kiittää raamatunkäännösintituutin Anne Boströmiä sekä Turun yliopiston kirjaston väkeä, erityisesti Tiina Suikkasta, Mika Sarlinia ja Sara Kannistoa.

Kiitän lämpimästi Eeva Herralaa suuresta vaivasta, jonka hän on nähnyt valmistaessaan tätä vaikeasti taitettavaa tutkimusta kirjan muotoon kohtuuttoman lyhyessä ajassa, ja Kirsi-Maria Nummilaa, joka on antanut erinomaisia neuvoja

kirjan esitysratkaisuista ja hyvin kannustavia sanoja. Ilmari Ivaska oikolukemalla osaa tästä tutkimuksesta ja Katri Priiki tekemällä lähdeluetteloon korjaus- ja parannusehdotuksia ovat auttaneet tekijää. Monet kiitokset heille.

Minulla on Suomessa ollut neljä esimiestä, jotka ovat kaikki kielentutkijoina vaikuttaneet minuun ja sitä kautta tähän tutkimukseen. Kiitän professori emeritus Aimo Hakasta niistä opiskelijavuosistani, joina hän opetti minulle kaudista suomea ja suojeli minua isän tavoin huolehtien monista asioista. Hänestä tuli ensimmäinen esimieheni, mistä olen hyvin ylpeä. Kiitän professori emeritus Esa Itkosta niistä vuosista, joina sain olla mukana hänen johtamassaan *Kielten yhteinen rakenne: funktionaalinen-typologinen näkökulma* -projektissa. Hänen kauttaan sain nähdä kielentutkimuksen uskomattoman kirjon kirjaimellisesti maailman mittakaavassa. Se oli kerta kaikkiaan upea ja unohtumaton kokemus. Kiitän professori Kaisa Häkkistä, nykyistä esimiestäni näistä vuosista, joina olen saanut tehdä työtä Lauseopin arkistossa hitaana työntekijänäkin erinomaisessa ilmapiirissä, ja ennen kaikkea siitä, että hän otti minut mukaan *Mikael Agricolan teosten tieteellinen editio ja morfosyntaktinen tietokanta* -tutkimushankkeeseen. Tämän hankkeen yhteydessä minulla oli mahdollisuus tutustua Agricolan teoksiin aivan uusin silmin ja se näkyy tässä tutkimuksessa. Kiitän professori Marja-Liisa Helasvuota siitä, että hän avasi minulle uuden aineistotyyppin maailman ottamalla minut mukaan *Suomenkielisten arkikeskustelujen morfosyntaktinen tietokanta Arkisyn* -hankkeeseen ja osoittamastaan ymmärryksestä hidasta työntekoani kohtaan sekä saamistani hyvin kannustavista sanoista.

Kiitän opiskeluajan opettajiani professori emerita Päivi Rintalaa, professori emerita Valma Yli-Vakkuria, professori emeritus Jorma Toivaista, Leena Kytömäkeä, Aapo Taimista, Marja-Berit Rokkaa, Jussi Kalliota, Pentti Vartiaista, Helena Rautalaa, Jüri Valgea, Reet Kasikia, Vuokko Eirasta ja Magdolna Kovácsia saamastani opetuksesta ja keskusteluista, jotka olivat täynnä akateemista vapaata ajattelua. Opinnäytteeni on vihdoinkin valmis. Suomen kielestä, jolla olen kirjoittanut tämän tutkimuksen, haluan kiittää henkilökohtaisia opettajiani Ulla Palomäkeä ja Anna-Kaisa Koittoa sekä kielikeskuksen Pirkko Hölttää. Ihmettelen edelleen, kuinka he jaksoivat väsymättä opettaa metsäjapanilaista friikkiä ensin ihmiseksi ja sitten vieläpä suomea puhumaan. Kiitän Markku Salmista eli ihmishistorian ensimmäistä yli-Markkua katkeamattomasta ystävydestä ja niistä hetkistä, joina sain suomen kielen teho-opetusta. Kiitän professori Tuomas Huumoa jatkuvasti saamastani monenlaisesta avusta ja erityisesti niistä hetkistä, jotka sain viettää hänen kanssaan Fennicumien opiskelijainhuoneessa pohtien merkillisiä lauseita. Ne olivat hyvin inspiroivia ja unohtumattomia.

Minulla oli professori Itkosen johtamassa yleisen kielitieteen oppiaineessa ollessani kollegoina varsin kovan luokan tutkijoita, joilta olen saanut vaikutteita ja niin on myös tämä tutkimus. Kiitän professori Matti Miestamoja siitä ajasta, jona sain jakaa hänen kanssaan työhuoneen, ja sen jälkeenkin jatkuneesta yhteydenpidosta, joka herätteli ikiroutaan menossa ollutta tutkijansieluani. Rautainen logiikka, teeskentelemätön hienotunteisuus, satavarmasti yöunen vievä kahvi ja ennen kaikkea aito intohimo kielentutkimusta kohtaan kiteytyneinä verrat-

tomaan ja omakehuttomaan lahjakkuuteen tekivät Jamaton maan miehen sydämeen syvän ja unohtumattoman vaikutuksen. Kiitän Seppo Kittilää saamastani tutkijasisun opista, isänä olemisen sietämättömän raskauden jakamisesta ja siitä, että sain toimia hänelle informanttina. On hauska löytää tunnetun tutkijan artikkeleista lauseita, jotka olen joskus itse suustani päästänyt. Kiitän professori Jussi Ylikoskea kielentutkimusta koskevista syvällisistä keskusteluista, joita olen saanut käydä hänen kanssaan, ainaisesta kannustuksesta, ystävytydestä ja tarttuvasta innosta kielentutkimusta kohtaan, joista olen saanut valtavasti voimaa. Toivottavasti hänen mielestään tutkimukseni ei kaipaa – ainakaan paljon – huutomerkkejä. Kiitän Seppo Vainiota silmänliikkeellisen kielen prosessoinin kentätutkimusta, ruutulaudallista kylmänkäyntiä ja siihen liittyvää erikoissanastoa koskevasta yksityisopetuksesta. Opitut syvälliset tiedot tulevat jatkossakin olemaan osa tekijää.

Haluan esittää suuren ja sydämellisen kollektiivisen kiitoksen Turun yliopiston suomen kielen ja suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen oppiaineen nykyisille kollegoilleni, joilta olen jatkuvasti saanut apua sekä työ- että yksityiselämässäni. Olen kovin kiitollinen ja hyvin ylpeä siitä, että olen saanut olla osa teitä. Aikaansaamattoman friikkikollegan kanssa työskenteleminen ei ole varmaankaan ollut helppoa. Erityisesti kanssani yhdessä kurssia vetämään joutunut Päivi Laine, seinänaapurit Krista Ojutkangas ja Paula Sjöblom, edeltäjänäni arkistossa työskennellyt Tommi Kurki ja sijaiseni toiminut Jaakko Antikainen ovat osoittaneet mahtavan sietokykynsä kuten myös Agricola-hankkeen työt Kirsi-Maria Nummila / Heidi Salmi ja Tanja Toropainen / ioiden hwdhosta / idkusta / hambain kiristuxest mine piti pijnattaman ööte ia peiue / eijcu ioiden Hymyst swrta ilo saman ia ylenpaldisesta nautitzeman / ninquin yxi wighatoin pilti sisartens hymyst ia (ma mine) hwdhosta.

Haluan kiittää tämän tutkimuksen aiheeseen liittyvistä keskusteluista, rupatteluista ja jutusteluista myös professori emeritus Raimo Anttilaa, Minna Jaakolaa, professori emeritus Tapani Lehtistä, professori Jaakko Leinoa, Martti Nymania, Jack Rueteria ja saamistani kannustuksista professori emerita Pirkko Alhoniemeä, Arja Hamaria, professori emeritus Risto Hiltusta, Hanna Holopais-ta, Hanna Jokelaa, Silva Kiurua, Pirkko Kuuttia, Hane Käpylää, Kaisa Lehtosaloa, Liina Lindströmiä, Eve Mikonea, Hannele Pajulaa, Helen Pladoa, Kirsti Siitosta, professori Camilla Wideä ja Tukholman yliopiston suomen kielen väkeä.

Lopuksi haluan esittää kiitokset ja anteeksipyyntöt kolmelle turkulaiselle Inaballe, Jukille, Emille ja Akille, jotka ovat urheasti kestäneet lukemattomia isätömiä päiviä, ja monet kiitokset Jaana Niemelle heidän hyvästä huolenpidostaan ja antamastaan tuesta.

Turussa 30.4.2015 klo 27.20

Nobufumi Inaba

Sisällys

Alkupuhe.....	5
1. Johdanto.....	15
1.1. Tutkimuksen tausta.....	15
1.2. Tutkimuksen tavoite ja metodi	19
1.3. Tutkimuksen aineisto ja esitystekniset tiedot.....	21
1.4. Tutkimuksen rakenne.....	21
1.5. Omistussuhteet ja niiden ilmaisukeinot.....	22
2. <i>N</i> -genetiivin alkuperän arvoitus ja sen tausta.....	26
2.1. Genetiivis-instruktiivinen konnektiivi (GI-hypoteesi).....	26
2.2. Adjektiivinjohdin (ADJ-hypoteesi).....	29
2.3. Loppuheittoinen lokatiivi (LOK-hypoteesi).....	32
2.4. Latiivi (LAT-hypoteesi).....	35
2.5. Kokoavaa tarkastelua.....	43
3. Suomen datiiigenetiivi.....	46
3.1. Tausta.....	46
3.2. Aineisto ja esitystekniset tiedot.....	50
3.3. Datiiigenetiivin esiintymät aikajaksolta 1500–1650.....	53
3.3.1. Mikael Agricolan teokset (SUOMIW1).....	53
3.3.2. Messun ja käsikirjan koodeksit (SUOMIW2).....	58
3.3.3. Upsalan evankeliumin katkelma (SUOMIW3).....	58
3.3.4. Jaakko Suomalaisen teokset (SUOMIW4a ja SUOMIW4b).....	59
3.3.5. Paavali Juustenin messukirja (SUOMIW5).....	60
3.3.6. Kuningas Kristofferin maanlainsuomennoksen kopiot (SUOMIW6a ja SUOMIW6c).....	61
3.3.7. Ljungo Tuomaanpojan lainsuomennokset (SUOMIW7a ja SUOMIW7b).....	62
3.3.8. Erkki Sorolaisen postillat (SUOMIW8).....	63
3.3.9. Vuoden 1642 Raamattu (SUOMIW9).....	64
3.3.10. Hartikka Speitzin sotalainsuomennos (SUOMIW10).....	65
3.3.11. Abraham Kollaniuksen lainsuomennokset (SUOMIW11a ja SUOMIW11b).....	65
3.4. Datiiigenetiivin esiintymätyypit aikajaksolta 1500–1650.....	66
3.5. Katsaus vuoden 1650 jälkeen tuotettujen aineistojen datiiigenetiivin esiintymisiin	73
3.6. Datiiigenetiiville tyypilliset piirteet aikajaksolta 1500–1650	76
3.7. Datiiigenetiivin asema objektin sijanmerkinnässä.....	81
3.8. Omistussuhteiden ilmaisujärjestelmä Mikael Agricolan teoksissa.....	90

3.9. Kokoavaa tarkastelua 1500–1650-luvun dativigenetiivin esiintymistä.....	94
4. Liivin dativi – dativigenetiivin sukujuuret I.....	98
4.1. Tausta.....	98
4.2. Aineisto ja esitystekniset tiedot.....	101
4.3. Dativin morfologia.....	104
4.3.1. Dativin variantit kuurinmaanliivissä.....	104
4.3.2. Dativin variantit salatsinliivissä.....	110
4.4. Dativin käyttö.....	114
4.4.1. Habitiivis-possessiivinen adverbiaali ja predikatiivi.....	118
4.4.2. Nesessiiviset rakenteet ja niille syntaktisesti läheiset rakenteet.....	129
4.4.3. Permissiiviset rakenteet ja niille syntaktisesti läheiset rakenteet.....	145
4.4.4. Gerundirakenteet.....	151
4.4.5. Muunlaiset verbin nominaalimuotojen subjektit.....	153
4.4.6. Verbin nominaalimuotojen predikatiivi.....	153
4.5. Liivin dativin diakroniaa.....	168
5. Eteläsaamen genetiivi omistussuhteiden ilmaisuissa – dativigenetiivin sukujuuret II.....	172
5.1. Tausta.....	172
5.2. Aineisto ja esitystekniset tiedot.....	178
5.3. Kuvaus ja analyysi.....	181
5.3.1. Omistuslause – kolme omistuslausetyyppiä.....	181
5.3.2. Muut omistussuhteiden ilmaisukeinot.....	195
5.3.3. Lyhyt katsaus vanhan kirjakielen omistussuhteiden ilmaisukeinoihin.....	201
5.4. Kokoavaa tarkastelua eteläsaamen omistussuhteiden ilmaisukeinoista.....	204
6. Katsaus mordvan ja marin omistussuhteiden ilmaisukeinoihin – dativigenetiivin sukujuuret III.....	207
6.1. Tausta.....	207
6.2. Aineisto ja esitystekniset tiedot.....	209
6.3. Mordvan omistussuhteiden ilmaisukeinot.....	210
6.3.1. Mordvan omistuslause.....	210
6.3.2. Muut omistussuhteiden ilmaisut mordvassa.....	214
6.4. Marin omistussuhteiden ilmaisukeinot.....	226
6.4.1. Marin omistuslause.....	226
6.4.2. Muut omistussuhteiden ilmaisut marissa.....	229
6.5. Kokoavaa tarkastelua.....	230

7. Ruotsin sijajärjestelmän	
Suuri katastrofi – datiiivigenetiivin toiset juuret.....	232
7.1. Tausta.....	232
7.2. Aineisto ja esitystekniset tiedot.....	239
7.3. Kuvaus ja analyysi.....	242
7.3.1. Verbin <i>sanoa</i> vastineet ja niiden epäsuorat objektit uusruotsin aikaisissa raamatunruotsinnoksissa.....	242
7.3.2. Verbin <i>antaa</i> vastineet ja niiden epäsuorat objektit uusruotsin aikaisissa raamatunruotsinnoksissa.....	252
7.3.3. Verbien 'antaa' ja 'sanoa' epäsuorat objektit ennen uusruotsin aikaa.....	277
7.4. Ruotsi datiiivigenetiivin diakroniassa.....	288
7.4.1. Hypoteesi datiiivigenetiivin ruotsivaikutteisesta synnystä.....	288
7.4.2. Eräät datiiivigenetiivin esiintymät R-hypoteesin valossa.....	299
7.5. Kokoavaa tarkastelua.....	303
8. Suomen datiiivigenetiivin juuret – dokumentoidun aineiston haaste vertailevalle menetelmälle.....	307
8.1. Datiiivigenetiivi ja sen sukujuuret.....	309
8.2. Datiiivigenetiivin toiset juuret.....	312
8.3. Aineiston merkitys diakronisessa kielentutkimuksessa.....	314
Abstract.....	315
Lyhenteet.....	316
Aineslähteet.....	317
Kirjallisuuslähteet.....	336
Lähdeluettelon lyhenteet.....	350
Liite 1. Datiiivigenetiivin esiintymät aikajakson 1500–1650 kielenmuistomerkeissä.....	352
Liite 2. Persoonapronominien ei-partitiiviset totaaliobjektit kahdeksan 1800-luvulla syntyneen kirjailijan teoksissa.....	404

Osmo Ikolan ja Tuomo Tuomelle

1. Johdanto

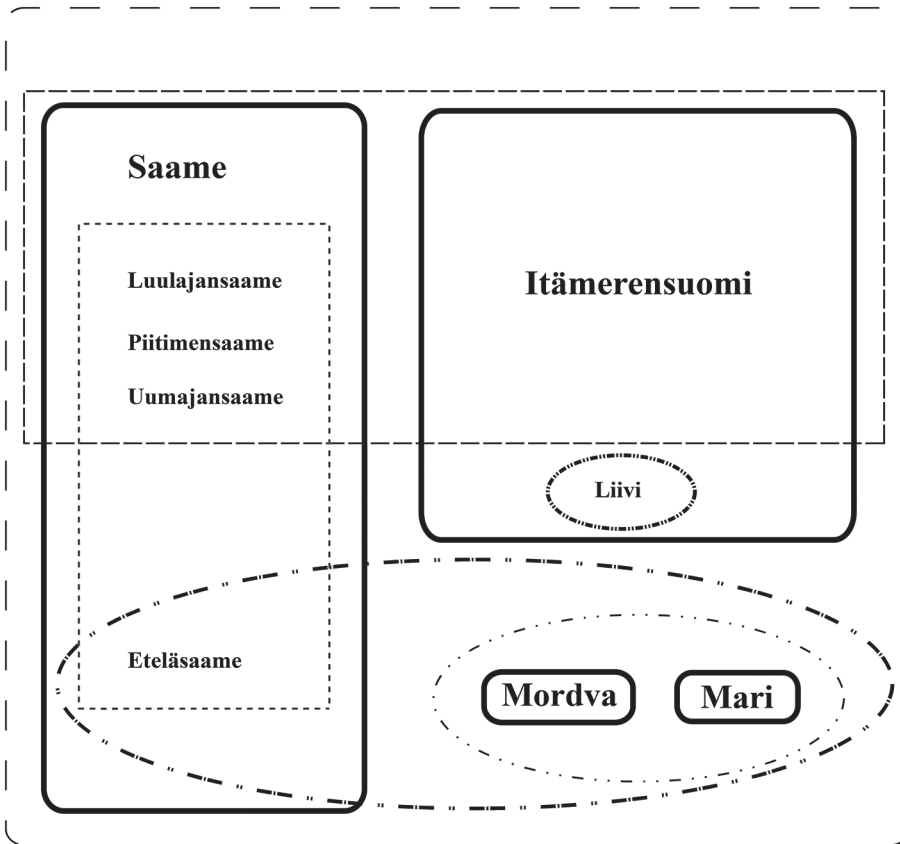
1.1. Tutkimuksen tausta

Itämerensuomi, saame, mordva ja mari, ts. ns. suomalais-volgalaiseen haaraan kuuluvat kielet, muodostavat omistussuhteiden ilmaisukeinoissa hyvin kiinteän kokonaisuuden. Yksi sijamuoto kytkee niitä yhteen, nimittäin *n*-päätteinen (tai siihen äänteellisesti palautuva päätteetön) genetiivi l. lyhyemmin *N*-genetiivi¹. Sillä merkitään kaikissa edellä mainituissa kielissä adnominaalisen omistusrakenteen omistajaa (esim. *Pojan kirja*). Omistuslauseen (esim. *Pojalla on kirja*) suhteen se toimii rajanvetäjänä. Eteläsaamessa, mordvassa ja marissa *N*-genetiiviä käytetään myös omistuslauseen omistajan merkitsimenä, kun taas toiset kielet käyttävät samaan tehtävään paikallissijoja tai datiivia. Omistuslauseen omistajan merkitsimenä *N*-genetiivi rikkoo sekä suomalais-volgalaisen ryhmän sisäiset kielirajat että areaalisen jakauman: eteläsaame muodostaa *N*-genetiiviomistajan saarekkeen suomalais-saamelaisessa ympäristössä ja toimii siltana Volgan alueen kieliin mordvaan ja mariin. *N*-genetiiviomistajaa käyttävien kielten välillä erona on se, että mordvassa ja marissa omistuslauseen omistettavaan liittyy omistajaa ilmaiseva possessiivisuffiksi. Lisäksi neljässä saamelaiskielessä on vaihtoehtoisesti käytetty 'omata'-verbin varaan rakentuvaa transitivista omistuslausetta. Yhtäläisyyden ja erilaisuuden kirjona suomalais-volgalaiset kielet tarjoavat siis erinomaisen mahdollisuuden omistussuhteiden ilmaisukeinojen typologiselle ja sitä kautta myös diakroniselle tarkastelulle. Kuva 1 esittää mainitun tilan yhtäläisyysympyröillä ja -neliöillä. Siinä on mainittu erikseen vain omasta kieliryhmästään jonkin piirteen takia eroavat murteet.

1. Jatkossa tarkoitan *N*-genetiivillä sekä loppu-*n*:n säilyttäneitä että äänteellisesti *n*:ään palautuvia possessiivisuutta ilmaisevia sijamuotoja, samoin myös *N*-sijalla äänteellisesti *n*:ään palautuvia sijoja.

Kuva 1. Omistuslausetyyppien jakauma *N*-genetiivikielissä.

- Kieliryhmä
- Adnominaalisen omistusrakenteen omistajan merkitsin on *N*-genetiivi
- Omistuslauseen omistajan merkitsin on paikallissija
- - - - - Omistuslauseen omistajan merkitsin on *N*-genetiivi
- Omistuslauseen omistajan merkitsin on dativi
- Omistettavaan liittyvä possessiivisuffiksi
- Vaihtoehtoisena omistuslauseena on 'omata'-verbin varaan rakentuva omistuslause

Mainitunlainen suomalais-volgalaisten kielten omistussuhteiden ilmaisukeinojen typologis-diakroninen lähtökohta sisältää kuitenkin hyvin perustavaa laatua olevan ongelman, joka koskee juuri ryhmän yhteistä tekijää *N*-genetiiviä. Tämän sijamuodon funktioista nimittäin ei diakronisesti eikä liioin – mm. omistussuh-

teiden ilmaisukeinoja koskien – synkronisestikaan ole oltu yksimielisiä. Sen alkuperästä on äännehistoriallisin ja funktionaalisiin perustein esitetty toisistaan eriauvia hypoteeseja.

N-genetiivi kuuluu toisinaan nominien paradigmaan uralilaisen kantakielien tason rekonstruktiossa (Setälä 1919: palsta 249; Janhunen 1982: 30–31; Korhonen 1991: 4). Palautuuko genetiivi kantauraliin asti vai ei, on ollut kuitenkin suurimpia kantauralin nominien paradigmaan liittyviä kysymyksiä. *N*-genetiivin kehityskulun selvittelyä on mutkistanut *N*-sijan monifunktioisuus. Termi genetiivi viittaa yleensä omistussuhdetta ilmaisevaan sijaan, mutta *N*-sijaa käytetään muissakin tehtävissä ja niiden mukaan sijan nimityskin vaihtelee.² Myös *N*-genetiivin levikki on ollut yhtenä kiistan aiheuttajana: se löytyy samojedista ja edellä mainituista suomalais-volgalaista kielistä, mutta sen levikistä puuttuvat permläiset ja ugrilaiset kielet kokonaan. Tähän mennessä *N*-genetiivin alkuperästä on esitetty neljä eri hypoteesia, joiden mukaan *N*-genetiivi on joko a) alkuaan genetiivis-instruktiivinen konnektiivi (jatkoissa lyhenne GI-hypoteesi), b) adjektiivinjohtimesta kehittynyt (ADJ-hypoteesi), c) lokatiivin suffiksista *-*nA* loppuheiton kautta kehittynyt (LOK-hypoteesi) tai d) *n*-latiivista datiiivisen funktion kautta kehittynyt (LAT-hypoteesi). Viimeksi mainittu on viimeisten vuosikymmenien aikana noussut hyvin suosituksi varsinkin fennistiikassa (ks. Huumo 1995; Huumo ja Inaba 1997; Leino 2001: 491–505). Tähän syynä on se, että hypoteesin kannattajat ovat pitäneet muun muassa fossiilinomaisena todisteena suomen datiiivigenetiiviä eli genetiivin datiiivista käyttöä, kuten Mikael Agricolan teosten lauseessa *Andacat sis ne Keisarin iotca Keisarin ouat / --* (SUOMI_{W1}: 2085; Matt. 22:21); vrt. *Antakaa siis keisarille mikä keisarille kuuluu --* (SUOMI₂₃: Matt. 22:21). Datiiivigenetiiviä esiintyy eniten vanhassa kirjasuomessa, ja 1990-luvun lopusta lähtien juuri vanhan kirjasuomen tutkimuksen edistymisen myötä myös datiiivigenetiivin tutkimus on mm. kvantitatiivisten tietojen osalta edistynyt.

Datiiivigenetiivi, jonka konkreettisia esiintymiä voi helposti löytää 1500–1600-luvun teksteistä, on ollut lähtökohtaisesti vahva todiste. Dokumentoidun aineiston perusteella voi osoittaa datiiivigenetiivin käytön vähentyneen 1500-luvulta nykypäiviin, ja ajan kulun kanssa verrannollisesti vähenevien esiintymämäärien valossa on syytä olettaa, että datiiivigenetiivi on väistynyt toisen datiiivisen sijan, allatiivin, tieltä ja samoin sen esiintymisympäristö on ajan mittaan kaventunut ja rajoittunut koko ajan abstraktisempiin yhteyksiin (ks. Inaba 2000b: 47–72; Leino, P. 2001: 474–485). Kirjakielen aikainen datiiivigenetiivin kehityskulku on siis hyvin selkeä. Sen perusteella on luontevaa olettaa myös, että datiiivigenetiivi olisi ollut esikirjalliseen aikaan jopa huomattavasti laajemmassa käytössä kuin vanhan kirjasuomen aikaan. Sukukielissä vallitsevat seikat antavat kuitenkin datiiivigenetiivistä varsin toisenlaisen kuvan. Datiiivigenetiivistä ei ole yksinkertaisesti esitetty luotettavia jälkiä sukukielistä siitä huolimatta, että myös niiden

2. Minna Jaakola (2004) on kuvannut nykysuomen genetiivin monet kasvot jakamalla genetiivikategorian neljään syntaktiseen tyyppiin sen mukaan, onko genetiivipredikaation edussana a) substantiivi, b) adpositio, c) adjektiivi tai adverbi vai d) verbimuoto.

N-genetiivin yhteydessä on puhuttu dativigenetiivistä.³ Näin dativigenetiivistä on tullut ristiriitainen arvoitus ja samalla haastava tutkimuskohde dokumentoituun aineistoon perustuvan päätelmän ja vertailevan menetelmän antaman päätelmän välimaastossa, ei vain *N*-genetiivin alkuperän kysymyksen kannalta vaan myös koko diakronisen kielentutkimuksen kannalta.

Dativigenetiivin alkuperän selvittelyssä on ollut joitakin selviä heikkouksia. Yksi niistä koskee itse dativigenetiivin määritelmää ja sen käsittelyä. Setälän (1880: 38, 40, 45; 1883: 42) esityksistä lähtien dativigenetiivi on ollut melko ylimalkainen käsite, joka kattaa kaiken infinitiivin subjektista habitiiviadverbiaaliin. Kaikkia Setälän määritelmiin sopivia genetiivin käyttöjä on pidetty samaa alkuperää olevina eikä tätä lähtökohtaa ole kyseenalaistettu (ks. Leino, P. 2000: 510–512). Tilanteen on tehnyt sekavammaksi se, että on alettu käyttää termiä adverbaalinen genetiivi (Tunkelo 1908: 21–22; Kangasmaa-Minn 1966b; 1972: 33–34), jonka osaksi dativigenetiivi on luokiteltu, mutta itse adverbaalisen genetiivin sisältö on vaihdellut.

Arvoituksen ratkomiseksi tähänastiset dativigenetiivin tutkimukset ovat olleet sikäli sisällöltään yksipuolisia, että ne käsittelevät vain suomea ja siitäkin erityisesti vanhaa kirjasuomea. Sukukielistä ei ole tehty kaikilta osin vastaavanlaista laajaa selvitystä, vaan on tukeuduttu lähinnä aiemmissä tutkimuksissa esitettyihin mainintoihin, joissa dativigenetiivillä on viitattu milloin mihinkin. Esitystapa, jolla vertailevan menetelmän tuloksia on tuotu esille, on ollut sekin hyvin vaatimaton asian tärkeyteen nähden. Tämä on mahdollistanut sen, että sukukielten *N*-genetiivin käyttötavat, jotka jollain lailla vähänkin muistuttavat dativigenetiiviä, on esitetty kullekin sopivin osin ja tulkittu räätälöidysti. Myöskään vanhan kirjasuomen dativigenetiivin tutkimukset eivät ole olleet aivan tarkkoja. Niissä lukumääriä on esitetty – osin julkaisujen suppeudesta johtuen – lähes lähdekritiikittömästi ja melko ylimalkaisesti. Dativigenetiivin tyyppejäkään ei ole esitetty tyhjentävästi. Tällä tavoin esitetyt lukumäärät dativigenetiivistä voivat antaa – ei ehkä kokonaan mutta osittain – vääristyneen kuvan dativigenetiivin kehityskuluista. Poimittujen esimerkkien määrät on esitetty ilman minkäänlaista seulontaa, ikään kuin ne kuvaisivat dativigenetiivin muutosta aikajanana (ks. Inaba 2000b). Edellä mainitut seikat ovat vaikuttaneet siihen, että termillä dativigenetiivi on edelleen mystiseltä muinaisuuden jäljeltä haaskahtava sävy.

Tutkimuksen kannalta suurin puute tähän mennessä on ollut kuitenkin se, ettei ole koskaan lähdetty selvittämään, onko suomen dativigenetiivi todella vanhaa perua. Sitä ei ole koskaan kyseenalaistettu, vaikka luotettavia jälkiä siitä ei ole löydetty sukukielistä, eikä ole otettu huomioon suomen sisäisen kehityksen tai vieraiden kielten vaikutuksen mahdollisuuksia. Ilman mainittujen seikkojen tarkastelua dativigenetiivin tutkimuksen historiaa voi tuskin sanoa perinpohjaiseksi.

3. Leino, P. 2001: 487; Inaba 2007: 584–585.

1.2. Tutkimuksen tavoite ja metodi

Tämän tutkimuksen tavoitteena on luoda objektiivinen kuvaus ja analyysi suomen datiiigenetiivistä sekä sen alkuperään liittyvistä seikoista ja esittää analyysien pohjalta suomalais-volgalaisten kielten *N*-genetiivin alkuperän arvoitusta valaiseva päätelmä datiiigenetiivin osalta. Edellisessä luvussa esittämäni tähänastisten tutkimusten heikkoudet huomioon ottaen olen valinnut viisi kuvauksen ja analyysin kohdetta, joista on joko ollut yksipuolisia tietoja, suppeita kuvauksia tai ei ole kokonaiskuvauksia ollenkaan. Ne ovat 1) suomen datiiigenetiivi ja sen asema objektin sijanmerkinnässä, 2) liivin datiiivin käyttö omistussuhteiden ilmaisukeinoissa ja verbin nominaalisten muotojen varaan rakentuvissa rakenteissa, 3) eteläsaamen omistussuhteiden ilmaisukeinot, 4) mordvan ja marin omistussuhteiden ilmaisukeinot ja 5) varhaisemman uus- ja muinaisruotsin suoran ja epäsuoran objektin sijanmerkintä. Tutkimuskohteet (1)–(4) sitoo siis yhteen omistussuhteiden ilmaisukeinojen tarkastelu. Tämä on luonnollinen lähtökohta kahdesta syystä. Ensinnäkin produktiivinen ja selväpiirteinen datiiigenetiivi, jonka esiintyy tyypillisesti 1500-luvun kirjasuomessa, on nimenomaan habitiiivinen. Toiseksi datiiigenetiiviä on usein vertailtu sukukielten omistussuhteissa esiintyviin omistajan genetiiveihin. Omistussuhteiden ilmaisukeinojen kartoitus ja analyysi ovat siis ensisijainen vertailun pohja. Tätä pohjaa on laajennettu niillä seikoilla, jotka liittyvät kussakin tutkittavassa kielessä datiiigenetiivin ja / tai *N*-genetiivin historiaan. Tutkimuskohde (5) on jo aiheensa puolesta oma itsenäisen kokonaisuutensa. Siinä on kuitenkin huomioitu mm. luvussa 3 esiin tulleet seikat. Muut tutkimuskohteiden mukaan vaihtelevat menettelyt ovat esillä jokaisen tutkimuskohteen yhteydessä.

Suoritan esittämäni kohteiden kuvauksen ja analyysin aineistoon pohjautuvana selvityksenä lukuun ottamatta (4):n mordvan ja marin omistussuhteiden ilmaisukeinoja, joihin luon vain lyhyen katsauksen; näiden kielten aineistojen perusteellinen käsittely ei ole ollut mahdollista tämän tutkimuksen yhteydessä. Jokaisella mainituista tutkimuskohteista on erilainen tausta, joka vaikuttaa tässä tutkimuksessa selviteltäviin asioihin. Näin ollen ei ole mahdollista tutkia niitä yhtäläisellä otteella. Ainoa yhteinen tekijä niiden tarkastelussa on yksinkertainen sijasyntaksi ja siihen perustuva vertaileva menetelmä, joiden voi sanoa kulkeneen käsi kädessä nominien taivutuksen rekonstruktioiden kanssa; ilman sijasyntaksiin perustuvaa vertailevaa menetelmää nominien taivutuksen rekonstruktio ei onnistu, saatiikka suomalais-ugrilaisen ja uralilaisen kantakielen tason rekonstruktio, jollaisia on esitetty 1800-luvulta lähtien monesti (Donner 1879: 98; Setälä 1917: palsta 303; 1919: palsta 249; Szinnyeı 1922: 53–63; Itkonen, Erkki 1957a: 13–17; 1961: 69–79; Collinder 1952: 6; 1960: 238–240, 282–297; Décsy 1965: 157–158; Serebrennikov 1973: 67–70; Hajdú 1975: 23–25; Hakulinen 1979: 96; Janhunen 1982: 30–31; Alvre 1983: 54–55; Raun 1988: 558–560; Korhonen 1991; Abondolo 1998: 18–21). Se on ollut yhtenä kielisukulaisuuden tarkastelun tärkeimmistä perustoista fennougristiikassa, jossa kirjallisia dokumentteja ei ole yhtä paljon tarjolla eikä käytössä oleva aineisto ole yhtä vanha kuin esim. indoeuropeistiikassa.

Vertaileva menetelmä ei ole yleinen käsite syntaksissa. Tavallisesti joko sitä ei mainita vertaillavan asian yksinkertaisuuden vuoksi tai puhutaan kontrastiivisesta tutkimuksesta. Vertaillavien kielten samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia rinnan esittävä kontrastiivinen tutkimus vastaa otteeltaan vertailevaa menetelmää äänne- ja muoto-opillisissa tutkimuksissa. Se on luonnollinen lähtökohta diakronisessakin syntaksissa. Kontrastiivisessa tutkimuksessa jäävät kuitenkin usein taustalle samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien takana olevat kunkin kielen sisäiset mekanismit. Ilman kokonaiskuvaa niistä samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien esittämisellä ei ole sellaisenaan painoarvoa diakronisessa syntaksissa, koska niiden syyt voivat jäädä näkemättä eivätkä ne siitä syystä voi olla luotettava perusta, jonka pohjalta vertailu suoritetaan. Yritän siis tässä tutkimuksessa saada jokaisesta tutkimuskohteesta sijasyntaksiin perustuvan synkronisen kokonaiskuvan, josta lähdän dativigenetiivin ja *N*-genetiivin diakroniaa selvittämään.

Tässä tutkimuksessa kielitypologisia tietoja on minimaalisesti niin, että lähinnä puhuma-alueiltaan toisiaan lähellä olevat, eri kielikuntiin kuuluvat kielet mainitaan. Typologisen tutkimuksen nopea eteneminen ja sen tuomat uudet tiedot antavat kielten mekanismeista erilaisia kuvia kuin aikaisemmin. Kasvavan tiedonmäärän myötä tutkittavat asiat ovat moninaistuneet ja niiden käsittely on hienojakoistunut. Muutos on näkynyt myös typologian osa-alueella, fennougristiikan kaltaisilla kielisukulaisuutta tutkivilla aloilla ja niissäkin ennen kaikkea diakronisessa syntaksissa. Aikaisemmin sukukielet yhdistävinä tekijöinä pidetyt seikat voivat olla typologisesti yleisiä tai pikemmin alueellisesti havaittavia yhtäläisyyksiä kuin kielisukulaisuutta osoittavia. Sukukielet ovat siis voineet erkaantua kauas toisistaan syntaksin tasolla ja muistuttavat nykyään enemmän geneettisesti eri alkuperää olevia naapurikieliä kuin kaukaisia sukukieliä; on monista yhteyksistä nähtävissä, että typologinen samankaltaisuus ja kielisukulaisuus eivät useinkaan vastaa toisiaan. Näin ollen vertailevin menetelmin on käynyt yhä vaikeammaksi todeta, mitkä piirteet ovat omaa ja mitkä taas vierasta alkuperää. Seurauksena on, että monet aiemmin itsestäänselvyytensä pidetyt diakroniset oletukset ovat monilta osin uudelleenarvioinnin tarpeessa. Mainitusta suuresta ansiosta huolimatta typologisten tutkimusten tulokset eivät luonnollisesti voi käydä diakronisessa tutkimuksessa todisteista, jotka paikkaisivat vertailevien menetelmien ratkaisemattomia aukkoja. Typologisten tutkimusten tulokset kertovat kuvattujen kieli-ilmiöiden yleisyydestä, näyttävät monia malleja kielten mahdollisista kehityskuluista ja antavat niistä jonkinmoisia ennusteitakin. Ne eivät kuitenkaan ole itse todisteita, jotka kertoisivat niistä kehityksistä, joista ei ole jälkiä tutkittavissa kielissä. Se, että kielissä A ja B on tapahtunut kehitys X, näyttää yhden mallin mahdollisista kehityskuluista kielen C tutkijoille, joilla ei ole selvää käsitystä kielen C kehityskulusta. Kielen C tutkijat tuskin voivat kuitenkaan olettaa, että kielessä C on tapahtunut samanlainen kehitys kuin kielissä A ja B, jos siihen viittaavia todisteita kielestä C itsestään ei löydy. Todisteettomat, puhtaasti typologisten tutkimusten tuloksiin vetoavat diakroniset oletukset eivät eroa silkasta mielikuvituksesta ja järkeilystä. Tässä tutkimuksessa sivuutan siis mai-

nitun kaltaisen arvailun kokonaan ja keskityn ennen kaikkea tutkimuskohteina olevista kielistä itsestään löytyviin seikkoihin.

1.3. Tutkimuksen aineisto ja esitystekniset tiedot

Aineistot (ks. AINESLÄHTEET) vaihtelevat tutkimuskohteiden mukaan laadultaan ja määrältään. Ne ja niiden käsittelytapa ovat tarkemmin esillä jokaisen tutkimuskohteen yhteydessä. Yleistyksenä mainittakoon, että edellä mainituista tutkimuskohteista vanhan kirjasuomen datiiigenetiivin, liivin datiiivin ja eteläsaamen genetiivin aineistot on käyty läpi kokonaan siltä osin kuin olen saanut ne käsiini, kun taas mordvan, marin ja ruotsin aineistojen käsittelyt ovat olleet otosluontoisia. Kaikille informanteilta saaduille esimerkeille on annettu lyhenne INF.

Olen lisännyt morfeemittaiset käännökset liivin, eteläsaamen, mordvan ja marin esimerkkeihin. Etäsukukielten osalta kaikki esimerkit on siis varustettu morfeemittaisilla käännöksillä. Muut lähisukukielet kuin liivi ovat sen verran lähellä suomea, että niiden käsittelyssä morfeemittaiset käännökset ovat pikemmin rasite kuin apu. En ole antanut morfeemittaisia käännöksiä myöskään muinais-skandinaavisten kielten esimerkeille. Niiden rakenteellisista eroista johtuen morfeemittaisista käännöksistä olisi tullut kömpelöitä (esim. prepositioiden käännökset). Koska valtaosa niiden esimerkeistä on Raamatusta ja hyvin lyhyitä, en katsonut morfeemittaisten käännösten käyttöä välttämättömäksi. Morfeemittaisissa käännöksissä käytetyt lyhenteet löytyvät lyhenneluettelosta (ks. LYHENTEET).

Olen numeroinut luvuissa 3–7 roomalaisin numeroin ne esimerkit, joita olen käyttänyt sekä johdantoluvuissa että esitysteknisiä ratkaisuja ja aineistoja esittelevissä luvuissa, jotta ne erottuvat varsinaisten kuvausten ja analyysien arabialaisin numeroin merkityistä esimerkeistä.

1.4. Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen rakenne on seuraava: luvussa 2 selostan *N*-genetiivin alkuperästä esitettyjä hypoteeseja ja pohdin niiden vahvuuksia ja heikkouksia. Luvussa 3 esitän kokoavan kuvan suomen, mm. vanhan kirjasuomen datiiigenetiivistä ja sen asemasta objektin sijanmerkinnässä. Tämä toimii pohjana lukujen 4–7 selvittelyille. Luvuissa 4–6 luon kuvaukset ja analyysit kolmesta tutkimuskohteesta. Paino on datiiigenetiivin vanhuuden puolesta puhuvilla asioilla, joita tarkastelen kokoavasti vertailevin menetelmin. Luvussa 4 tutkittavana esitän kokoavan kuvan liivin datiiivin käytöstä ottaen huomioon liivin kieliopissa esitetyt seikat. Luvussa 5 käsiteltävänä ovat eteläsaamen omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisu. Luvussa 6 luon katsauksen mordvan ja marin omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisu-keinoihin. Luvussa 7 esitän datiiigenetiivin alkuperästä mahdollisesti kertovana tekijänä eräitä 1500-luvun alun vanhemmassa uusruotsissa vallinneita seikkoja ja esitän oman hypoteesini datiiigenetiivin synnystä. Luvussa 8 tarkastelen

lukuista 3–7 saatuja päätelmiä kokoavasti ja sen kautta otan kantaa myös *N*-genetiivin alkuperän arvoitukseen.

1.5. Omistussuhteet ja niiden ilmaisukeinot

Kaikkiin tutkimuskohteisiin liittyy joko välillisesti tai suoraan omistus- ja hallintasuhteiden ilmaus. Tältä osin on siis syytä esittää peruskäsitteet. Omistusrakenne on kahden olion välistä kuulumissuhdetta ilmaiseva morfosyntaktinen mekanismi. Olioista se, jolle tai johon jokin nähdään kuuluvaksi, on omistaja, ja vastaavasti se, joka nähdään jollekin tai johonkin kuuluvaksi, on omistettava. Monissa kielissä on merkityksellistä jakaa omistussuhteet kahteen perustavan tason tyyppiin: **eroamattomaan** ja **eroavaan omistukseen**. Eroamattoman omistuksen piiriin kuuluvat esim. sukulaisuusroolit, (ruumiin)osat, relationaaliset spatiaaliset käsitteet, väliaikaiset l. fyysiset ja mentaaliset tilat jne. (ks. Heine 1997: 10; Stassen 2009: 16–20). Ainakin osa näistä on sellaisia, joissa voidaan sanoa olevan kyse eräänlaisesta vakiokäsityksestä ja oletusarvosta, jollainen ihmisillä on maailmankaikkeudesta. Tähän voivat heijastua kulttuuritaustasta muodostuva maailmankuva ja asuinympäristö tai niiden muutos. Esimerkiksi nykyään auton varusteisiin kuuluu stereo ja ilmastointilaite. Siksi lause *Tässä autossa on tietokone* on helposti ymmärrettävissä osa/kokonaisuus -suhteeksi. Sama lause lienee vaitinut puoli vuosisataa sitten melkoista mielikuvitusta: olisi ollut vaikeaa kuvitella autoon mahtuvaa saatikka asennettavaa tietokonetta. Toisaalta suomi ei tee eroa spatiaalisen ilmaisun ja elottoman omistuksen välillä: sekä eloton omistaja että paikka merkitään samoilla sijamuodoilla eli ns. sisäpaikallissjoilla. Niinpä edellinen lausekin voi tarkoittaa, että auton sisällä on stereo ja ilmastointilaite vaikkapa muuton yhteydessä.

Eroavassa omistuksessa kahden olion välinen suhde ei ole vakio. Omistettavaa ei suhteuteta siis omistajaan oletusarvon tasolla, vaan suhde on vain tilannekohtaisen assosiaation varassa. Kehäpäätelmänomaisesti voi sanoa, että ne omistussuhdetypit, jotka eivät kuulu edellä luonnehditun eroamattoman omistuksen piiriin, tajutaan eroavaksi omistukseksi. Esimerkiksi lauseessa *Matilla on talo* taloa ei voine pitää joka ihmiselle luontaisesti kuuluvana.

Vain osa eroavasta omistuksesta voidaan käsittää myös **juridiseksi omistukseksi**, joka perustuu maalliseen sosiaaliseen sopimukseen, esim. *Matilla on auto* voi tarkoittaa myös *Matti omistaa auton*. Tässä suhteessa omistaja on sosiaalisen sopimuksen mukainen eli oikeudellinen omistaja ja omistettava on nimenomaan omaisuus. Niinpä juridinen omistus edellyttää aina omistajaksi ihmisen. Omistettava taas on sen yksityiskohtaisemmasta luonteesta riippumatta ”omaisuus”. Omaisuuden määrittelyn osalta tämäkin suhde on kulttuuritaustasta kiinni muttei muista tekijöistä. On syytä huomata, ettei eroava omistus sinänsä vaadi mainitun kaltaista juridista tulkintaa eikä sen merkityspiirre ’oma’ suoraan kytkeydy ’omaisuuteen’. Juridinen omistus sosiaaliseen sopimukseen perustuvana vaatii tiedostamista ennen kuin suhde on voimassa. Esimerkiksi lause

Se kirja on Akin voi tarkoittaa joko, että kirja on Akin omaisuutta, tai että kirja on juridisesti toiselle henkilölle kuuluva mutta puhehetkellä Akin käyttöön tarkoitettu. Samoin lause *Esa antoi Matille kirjan* ei anna yksiselitteistä tulkintaa juridisen omistuksen suhteen, vaan olisi lisättävä vaikkapa *ikiomaksi* tai käytettävä jo leksikaalisella tasolla omaisuuden luovuttamista tarkoittavaa verbiä kuten *lahjoittaa*, jos halutaan antaa selkeä juridisen omistuksen tulkinta.

Hallinta- eli **habitiivinen suhde** on suhde, jossa toinen olio suhteutetaan toisen olion hallintapiiriin. Termiä *habitiivinen* ei tunneta fennistiikan ja fennougристиikan ulkopuolella. Se on lähtöisin Paavo Sirolta (1964: 33–34), ja hän luonnehtii *habitiiviadverbiaalia* ”jonkinlaista hallussaolon, hallusta pois joutumisen tai haltuuntulon suhdetta”⁴ osoittavaksi. Hän pitää suomen kielen systeemin kannalta tärkeänä kaikkien kolmen ulko(isen) paikallissijan huomioimista; perinteinen termi *datiivi* käsittää vain *allatiivin*.⁵ Koska on kysymys hallinnasta, jollaiseen kykenee vain *elollinen* tai siihen verrattava, *eloton* ei tule haltijana kysymykseen. Tässä suhteessa omistussuhde on siis *elollisen* ja sen hallintapiirin välillä. Hallintapiiri vaihtelee taas konkreettisesta abstraktiseen tilaan (esim. *Sinun kirjasi on minulla (jossain) ~ mukana ~ kädessä ~ täällä ~ kotona ~ lainassa ~ käytössä*). Puhdasta *habitiivista suhdetta*, jossa ei ole omistussuhdetta, on usein kutsuttu **väliaikaiseksi**, **tilapäiseksi** tai **fyysiseksi omistukseksi**. *Habitiivinen suhde* rinnastuu *spatiaaliseen suhteeseen suuntaisuudessaan*, ts. se on hallintaan tulemisesta, hallinnassa olemisesta ja hallinnasta pois menemisestä koostuva kolmijakoinen kokonaisuus. Siten se eroaa omistussuhteesta, johon ei liity suuntaisuutta. *Asiaintilat*, joissa *habitiiviset suhteet* tulevat omistuksen yhteydessä kysymykseen, voidaan jakaa kolmii: ’*antamiseen*’, ’*(hallussa)pitämiseen*’ ja ’*ottamiseen*’.

Antamistilanteessa on kolme osallistujaa: *agentti*, *vastaanottaja* ja *patientti*. Kielten morfosyntaktisesta tyypistä riippuu, miten *antamistilanne* koodataan. Esimerkiksi suomen nykykielessä *antaa*-verbin sisältävässä peruslauseessa *agentti* merkitään *nominatiivilla* ja *vastaanottaja* *allatiivilla*. *Patienttia* merkitään sen tarkoitteen ja sanaluokan mukaan jollakin neljästä objektin sijamuodosta: joko *nominatiivilla*, *genetiivillä*, *partitiivilla* tai *t-akkusatiivilla*. Kuten suomessa monissa kielissä *antamistilanne* koodataan kahdella tavalla, toisaalta ’*antaa*’-verbiä käyttämällä ja toisaalta ’*saada*’-verbiä käyttämällä. Siinä on kyse vastaanottajan roolin korostamisesta ja agentin roolin supistamisesta. *Patientti* sen sijaan pysyy muuttumattomana. Niinpä lauseet *Esa antoi Matille kirjan* ja *Matti sai Esalta kirjan* ovat eri tavoin kielennettyjä versioita samasta *antamistilanteesta*.

Ottamistilanne taas poikkeaa *antamistilanteesta* *patientin siirron suunnan suhteen*. Se koodataan suomessa morfosyntaktisesti samanlaiseksi kuin *saada*-verbin sisältävä lause, esim. *Matti otti Esalta kirjan*. Siinä *ablatiiviadverbiaali* on rooliltaan lähde samoin kuin *saada*-verbin sisältävässä lauseessa, mutta *subjekti* ei ole rooliltaan *vastaanottaja* vaan *agentti* niin kuin *antaa*-verbin si-

4. Ks. myös Alhoniemi 1975: 7.

5. Tarkemmin tutkittuna näin ei ole asian laita. Siron sanoma on kuitenkin ymmärrettävää vanhojen kielioppien kuvausta ajatellen.

säلتävässä lauseessa. Eräät kielet koodaavat nimenomaan 'ottamisen' samalla tavalla kuin 'antamisen'. Monet germaanisiet ja romaaniset kielet, kuten saksa ja ranska, merkitsevät 'ottaa'-verbin yhteydessä lähteen datiiuilla, jolla merkitään myös vastaanottaja. Jandan (1997, 253–259) mukaan samoin on asian laita myös länsislaauuilaisissa kielissä tšekissä, slovakissa ja puolassa. Näissä kielissä lähde on samalla hyötijä-kokija, joka siis menettää patientin agentille eli sille, joka ottaa.

Hallussapitotilanne poikkeaa kahdesta edellisestä tilanteesta osallistujien määrän suhteen, ts. siinä on vain kaksi osallistujaa, paikka ja paikassaoleua. Kuten johdannossa oli puhetta, on kielii, jotka ilmaisevat hallussapitotilanteen samalla omistuslauseella, jolla ilmaistaan eroaua ja eroamaton omistussuhde. Tällaisissa kielissä pragmaattisen päättelyn varaan jää, ilmaiseeko omistusrakenne habitiivista suhdetta vai omistussuhdetta.

Omistussuhde ja habitiiuuinen suhde uoiuat olla päällekkäin silloin, kun haltija on myös omistaja. Esim. lauseessa *Matti varasti minulta laukun* argumentti *minulta* on **moniroolinen**. Se on samaan aikaan sekä omistaja että lähde. Haltija ja omistaja ovat kuitenkin kaksi eri roolia, ja ne eiuät välttämättä ole sama. Niinpä lauseessa *Matti varasti minulta siskoni laukun* lauseke *minulta* on **yksiroolinen**, ts. se on vain lähde. Suomen ablatiui ei ota kantaa omistussuhteeseen, vaan tulkinta on kontekstin varassa; ablatiuiuinen sana uoi siis olla kumpi tahansa, yksi- tai kaksiroolinen. Moniroolisuus ei välttämättä kytkeydy habitiiuuiseen ilmaisuun silloin, kun kyseessä on eroamaton omistus. Lauseessa *Hannibal leikkasi minulta sormet pois* argumentti *minulta* on yksiroolinen ja rooliltaan lähde muttei ole samanlainen lähde kuin haltijalähde, joka on pikemmin lähtökohta kuin lähde. Yksiroolinen on myös lauseke *minun* lauseessa *Matti varasti minun kirjani*, kyseessä on puhdas omistaja. Ero lauseiden *Matti varasti minulta laukun* ja *Matti varasti minun laukkuni* välillä on se, että edellisessä sekä omistaja että omistettua on ilmaistu eri lausekkeina mutta jälkimmäisessä yhdessä ja samassa lausekkeessa. Edellisessä lauseessa omistussuhde on ilmaistu siis lausekkeiden välisesti, ts. **analyttisesti**, kun taas jälkimmäisessä se on ilmaistu lausekkeensisäisesti, ts. **synteettisesti**. Esimerkkiparin tapauksessa edellisen lauseke *minulta* edustaa funktionaalisesti aduerbiaalia ja lauseke *laukun* objektia. Jälkimmäisen argumentti *minun laukkuni* on funktionaalisesti objekti ja jakautuu sisäisesti genetiiuuimääritteeseen *minun* ja sen pääsanaan *laukkuni*. Sama pätee lausepariin *Hannibal leikkasi minulta sormet pois* ja *Hannibal leikkasi minun sormeni pois*. Lausekkeiden välisen omistussuhteen ilmaisukeinoa on kutsuttu ulkoiseksi omistukseksi (Payne–Barshi 1999: 3).

Edellä mainitun kaltaisia omistus- ja hallintasuhteita uoi luokitella monella muulla hienojakoisemmalla tavalla. Esimerkiksi Heine (1997: 34–35) jakaa englannin esimerkkejä käyttäen omistussuhteet seitsemään alalajiin: fyysiseen (esim. *I want to fill in this form; do you have a pen?*), tilapäiseen (esim. *I have a car that I use to go to the office but it belongs to Judy*), pysyvään (esim. *Judy has a car but I use it all the time*), eroamattomaan (esim. *I have blue eyes / two sisters*), abstraktiin (esim. *He has no time / no mercy*), elottomaan eroamattomaan (esim. *That tree has few branches*) ja elottomaan eroavaan (esim. *That tree has crows on*

it). Jo edellä on osittain käynyt ilmi, että se, kuinka esitetyn kaltaiset suhteet ovat omistusrakenteen kuvauksen kannalta merkityksellisiä, vaihtelee kuitenkin lähes kunkin kielen järjestelmän mukaan. Jo Heinen esimerkeistä käy ilmi, että englannissa *have*-verbin varaan rakentuva omistusrakenne yksin pystyy ilmaisemaan kaikki esitetyt suhteet. Monista kielistä samaa ei voida sanoa; niissä ilmaisukeinot vaihtelevat. Tilanteen voi nähdä niinkin, että se, mitä tajutaan omistussuhteeksi, on kiinni ainakin osittain siitä, mitä kukin kieli ilmaisee ns. omistusrakenteella. On siis melko vaikea määritellä omistus- ja hallintasuhteita kielten järjestelmistä täysin riippumattomasti.

2. *N*-genetiivin alkuperän arvoitus ja sen tausta

Tässä luvussa esittelen ne *N*-genetiivin alkuperästä esitetyt neljä hypoteesia, joista oli puhetta johdannossa. Näitä hypoteeseja on aiemmissa tutkimuksissa monesti referoitu (ks. Tauli 1956a: 192–200; Kispál 1956; Farkas 1956: 7–13; Itkonen, Erkki 1957a: 15–16; 1961: 71–75; Raun 1988: 558–559). Aiemmissä katsauksissa ja tutkimuksissa on kuitenkin jonkin verran sirpaleisuuden makua sen takia, että kaikkia hypoteeseja ei ole esitelty tasavertaisesti, vaan tutkijoiden omista näkemyksistäkin johtuen osa hypoteeseista on jätetty kokonaan pohtimatta tai niitä on räätälöity oman esityksen kannalta ongelmattomin osin. Seurauksena on, että uusimpia tutkimuksia seuraamalla – suunnilleen 1990-luvulta lähtien – ei välttämättä päästä edes alkuperäisiä hypoteeseja ja ratkaisevia esimerkkejä esittäneisiin tutkimuksiin. Näin ollen on syytä pohtia aiempia näkemyksiä eri hypoteesien mukaan kokoavasti, jotta tutkimuskohteeni datiiivigenetiivin asema *N*-genetiivin¹ alkuperän arvoituksessa selkiintyisi.

2.1. Genetiivis-instruktiivinen konnektiivi (GI-hypoteesi)

K.B. Wiklundin mukaan (1928: 334) genetiivin temporaalisen, lokaalisen, modaalisen ja possessiivisen merkitystehtävän yhdistämällä voisi saada tämän sijan perusmerkityksen tarkastelemalla sitä konnektiivina, joka saattaa kaksi käsitettä (joko kaksi nominiä, nominin ja verbin tai kaksi verbiä) läheiseen suhteeseen. Hänen oletuksessaan olennaisinta on Pál Hunfalvyn (1866: 419) tavoin tulkita *n*-päätteinen verbaaliadverbi verbikantaiseksi genetiiviksi. Hänen perustelunsa (mts. 334–335) on, että suomalais-ugrilaisen kielten nomini ja verbi eivät olleet vielä niin eriytyneet, että löytyisi luonteeltaan puhtaasti nominaalisia verbimuotoja. Niinpä samoja derivaatiosuffikseja olisi voitu liittää sekä nomini- että verbi-

1. Seuraavissa luvuissa 2.1–2.4 jätän käyttämättä luvussa 1.1 käyttöön ottamaani *N*-genetiiviä, ettei se sekoittaisi aiempien tutkimusten esityksiä.

kantaan. Lisäksi derivaatio- ja sijasuffiksien välillä ei ollut eroa. Näin ollen voi ajatella, että kyseessä on sama suffiksi. Wiklundin oletus on hyvin luonnollinen tulos, kun lähdetään hänen tapaansa saamesta, jossa adnominaalinen ja adverbaalinen *n*-sija ovat yksikössä täysin identtiset ja monikkomuodotkin ovat – joskaan ne eivät ole *n*-päätteisiä – keskenään identtiset.² Tästä syystä sekä genetiivistä että instruktiivista funktioita on pidetty saman sijapäätteen eri käyttöinä (esim. saE yks. gen. *jaepien* 'vuoden ~ vuonna', mon. gen. *jaepiej* 'vuosien ~ vuosina'; vrt. suomi yks. gen. & instr. *jalan* mutta mon. gen. *jalkojen* ~ *jalkain*; mon. instr. *jaloin*)³ ja sijaa on vakiintuneesti kutsuttu genetiiviksi. Wiklund (mts. 335–350) hakee tukea omalle ajatukselleen esittämällä muiden suomalais-ugrilaisten kielten *n*-päätteen erilaisista käytöistä, mm. *n*-päätteisestä verbaaliadverbista, laajoja vertailuaineistoja.

Paavo Ravila (1941: 77–81) pitää perusteltuna Wiklundin ajatusta siitä, että genetiivi ja instruktiivi ovat alkuaankin yksi ja sama sija. Hänen mukaansa niissä uralilaisissa kielissä, joissa on *n*-genetiivi, genetiivi ja instruktiivi ovat samanasuisia (mts. 79). Hän esittää (mts. 80) mm. mordvan *n*-suffiksin instruktiivisesta käytöstä lisää esimerkkejä (moE *pil'en* 'jalan'; *sel'men* 'silmin')⁴. Hän itse pitää kuitenkin genetiiviä adjektiivijohdimesta syntyneenä (ks. tarkemmin 2.2).

Periaatteessa Wiklundin ja Ravilan tavoin genetiivin ja instruktiivin suhteesta näyttää ajattelevan Erkki Itkonen (1966b: 267), joka myös mainitsee Wiklundin konnektiivi-termin. Wiklundin ja Ravilan oletukseen verrattuna ero on siinä, että Itkonen pitää Y. H. Toivosen (1944: 18) ja Lauri Hakulisen (1961: 92, 98) tapaan *n*-genetiivin ja -instruktiivin lisäksi myös *n*-latiivia mahdollisesti samaa alkuperää olevana (ks. myös 1968: 202). Itkonen pitää samanlaista kehitystä mahdollisena myös **j*-suffiksin kohdalla, joka tunnetaan sukukielissä monikon tunnuksena, genetiivinä, instruktiivina ja akkusatiivina (ks. myös 2.2). Lisäksi hän näyttää erottavan sijapäätteen alkuperän kysymyksen kantakielen nominitaivutuksen rekonstruktioista toisin kuin Wiklund ja Ravila (ks. 2.2 Itkosen huomautus genetiivin adjektiivijohdinlähteisyydestä).

Ainakin suomalais-volgalaisessa haarassa oletus *n*-sijan alkuaankin genetiivis-instruktiivisesta alkuperästä näyttää esitettyjen näkemysten perusteella olevan hyvin vahvalla pohjalla,⁵ on siitä käytetty nimitystä konnektiivi tai ei. Fonemaattisesti mordvan genetiivi-instruktiivi toki poikkeaa: siinä on liudennus (-*n̄*). Tälle on mahdollisena selityksenä pidetty, että *n̄* olisi alkuaan etuvokaalisten sanojen taivutuksesta levinnyt analogisesti takavokaaliisiin sanoihin (Itkonen, Erkki 1957b: 308 alav. 1; 1961: 75 alav. 59; 1972: 160–163). GI-hypoteesia vastaan ei sinänsä ole suoranaisesti esitetty mainittavaa kritiikkiä, ja genetiivin ja instruktiivin yhteisellä alkuperällä on ollut pitkäaikainen kannatus. Esim. sekä Juha Jan-

2. Monikon muodoissa ei ole *n*-suffiksia eikä sitä ole oletettu koskaan olleenkaan (Itkonen, Erkki 1957b: 313; Korhonen 1981: 209–210).

3. Esimerkit ovat minun. Ks. myös Nielsen 1926: 310–318.

4. Mordvan genetiivin instrumentaalisesta käytöstä ks. myös Bartens 1999: 92.

5. Marin *n*-genetiivin instrumentaalisesta käytöstä ks. Wiedemann 1847: 24; Budenz 1864b: 447; Beke 1911: 221–223; Kangasmaa-Minn 1966a: 23; 1969c: 83–114; Alhoniemi 1985a: 50. Wichmann (1953: 113–116) esittää marin nominitaivutuksessa genetiivistä erillisen instruktiivin.

husen (1982: 30) että Paul Alvren (1983: 54–55, 62–63) esitykset uralilaisen kantakielen sijajärjestelmästä noudattavat tätä linjaa, ja niissä oletetaan kantakielen genetiivi(-instruktiivi)lle sekä adnominaalista että adverbaalista käyttöä. Janhunen sanoo kyseisen sijapäätteen nimitykseksi sopivan ”genetiivi-instrumentaali”. Myös Juha Leskinen (1990: 1–3, 10) lähtee selvittämään suomen inkongruenttien instruktiivirakenteiden alkuperää GI-hypoteesin pohjalta ja samoin Kristiina Ross (1988: 20), joka on tutkinut itämerensuomen instruktiivin käyttöä. Valter Taulin (1956a: 194) mukaan genetiivin ja instruktiivin samalähtöisyydestä löytyy vastavia tapauksia muistakin kielikunnista. Toisaalta *n*-sijapäätte tunnetaan genetiivinä suomalais-ugrilaisista kielistä vain itämerensuomessa, saamassa, mordvassa ja marissa (Beke 1925: 109); toinen *n*-sijaa genetiivinä käyttävä ryhmä ovat kaukaiset samojedilaiskielet (Castrén 1854: 116; Ravila 1941: 74–75; Farkas 1956: 7; Collinder 1960: 282; Janhunen 1998: 469; Helinski 1998: 558–560; Simoncsics 1998: 585–586). Instruktiivisena sijana *n*-sijapäätettä tavataan ainakin myös permiläiskielistä (Itkonen, Erkki 1957a: 15; 1961: 72 alav. 47; 1966a: 67).⁶ Tämä on toistaiseksi selitetty niin, että permiläisistä ja ugrilaisista kielistä *n*-genetiivi olisi varhain hävinnyt sen tehtävän perineen nominatiivin tieltä (Itkonen, Erkki 1961: 76–77; 1966b: 263; Kulonen 1993: 75; ks. myös Bartens 2000: 83–84).

Genetiivin puuttumisesta mainituista kielistä on esitetty kuitenkin toisenlaisiakin näkemyksiä. Lisäksi genetiivin olettamiselle uralilaiseen kantakieleen sekä sen myöhemmälle häviämislle on esitetty myös vastaväitteitä. Ödön Beke (1925: 109) pitää mahdollisena, että niissä suomalais-ugrilaisissa kielissä, joissa on pääteellinen genetiivi, possessiivinen attribuutti on voinut olla päätteetön. Hän sanoo toisaalta (1915: 1) suomalais-ugrilaisen genetiivin *n*-suffiksin hävinneen unkarista ja monista sukukielistä. Gyula Décsy (1965: 158 alav. 41a) katsoo, ettei suomalais-ugrilaiseen kantakieleen voi olettaa genetiiviä. Hän perustelee näkemystään sillä, ettei siitä ole ugrilaisissa ja permiläisissä kielissä mitään jälkiä, ja sillä, että kielissä, joissa on possessiivitaivutus, genetiiville ei jää mitään funktiota.⁷ Julius von Farkas (1956: 8–13) ei oleta genetiiviä eikä muutakaan sijapäätettä kantakieleen; hän pitää genetiivin (ja akkusatiivin) suffiksin alkuperänä pronominaalista ainesta. Boris Serebrennikov (1973: 68–69) luettelee neljä perustetta, jotka hänen mukaansa todistavat *n*-genetiivin puuttumisen kantauralista. Ne ovat 1) kantakielen aikaan omistuksen käsite puuttui ja niin puuttui myös tarve omata sitä ilmaiseva genetiivi, 2) erillinen genetiivipäätte puuttuu muutamista uralilaisista kielistä, esim. unkarista ja obinugrilaisista kielistä, 3) muutamissa uralilaisissa kielissä genetiiviä ei käytetä postpositiorakenteissa, 4) uralilaisissa kielissä on kaksi kerrostumaa possessiivipronomineja; vanhempaan kerrostumaan kuuluvat *ne*, jotka rakentuvat persoonapronominin vartalon ja vastaavan persoonan possessiivisuffiksin varaan, ja nuorempaan kerrostumaan *ne*, jotka käyttävät genetiiviä. Nämä ovat uskottavintuntuksia lukuun ottamatta kokonaan mielikuvituksen perustuvaa ensimmäistä perustelua. Samojedikielten genetiivistäkään ei ole

6. Raija Bartens (2000: 83) ei suhtaudu tähän ihan epäilyksittä.

7. Ks. myös Papp 1968: 150.

oltu yksimielisiä. Irene N.-Sebestyén (1956: 163; 1958: 338) päättyy samojedikielten omistusrakenteita ja uralilaisen genetiivin ongelmaa käsittelevässä tutkimuksessaan siihen tulokseen, ettei uralilaisessa kantakielessä olisi *n*-päätteistä genetiiviä ollut. Häneen tukeutuen myös Aulis Joki (1971: 15–16) varovaisesti olettaa, että samojedissa sekä possessiivinen että instrumentaalis-modaalinen suhde ilmaistiin osittain suffiksittoman perusmuodon avulla (vrt. Kispál 1956; Hajdú 1956; 1964; Künnap 1971: 64–65).⁸

2.2. Adjektiivinjohdin (ADJ-hypoteesi)

F. J. Wiedemann (1865: 17–18) sanoo ersämordvan muoto-oppia käsitellessään, että mordvassa ja suomensukuisissa kielissä johtimet lankeavat osittain sijapäätteiden kanssa yhteen. Tämä johtuisi siitä, että ei vain genetiivissä vaan myös muissa sijoissa olevia sanoja, jopa sanoja postpositioiden kera, voidaan käyttää attributiivisesti substantiivin edellä. Hän esittää esimerkkeinä mokšamordvan *n*-suffiksiset sanat *käven* ja *tät’an*, jotka voidaan tulkita sekä genetiivimuodoiksi (’kiven’, ’isän’) että adjektiivimuodoiksi (’kivinen’, ’isällinen’). Nämä *n*-suffiksiset sanat ovat possessiivadjektiiveja sillä perusteella, että *n*-suffiksiset sanat taipuvat niin kuin substantiivit; ne jäävät taipumatta vain attribuutin asemassa. Käsitellessään adjektiivinjohdinta (mts. 22), jolla saadaan substantiivista adjektiivi, Wiedemann perustelee kyseisen suffiksin adjektiivisuutta myös sillä, että se liittyy adverbeihin muuttaen ne adjektiiveiksi (*isak* ’eilen’ *isakoń* ’eilinen’; *tosto* ’sieltä’ *tostoń* ’sikääläinen’; *ušoso* ’ulkona’ *ušosoń* ’ulkoinen’). Hänellä ei ole esimerkkejä *n*-suffiksin instrumentaalisesta käytöstä.

Wiedemannin oletukseen on yhtynyt József Budenz (1886–87: 439–440) ja E. N. Setälä (1899: 382–383)⁹. Myös Josef Szinnye (1922: 61) on päätenyt samaan ja sanoo *n*-genetiivin olevan peräisin aiemmasta possessiivadjektiivista. Budenz (mts. 439) sanoo suomen ja saamen *n*-suffiksin genetiivin olevan mordvan ja marin *n*-suffiksin kanssa samaa alkuperää ja kyseisen suffiksin olleen alkuaan possessiivinen johdin¹⁰. Suomen kieliopissaan (1880: 88) hän pitää instruktiivia lokatiivilähtöisenä. Setälä pitää suomen datiiivigenetiiviä erillään kuin possessiivinen genetiivi (mts. 382–383) ja toisaalta instruktiivia August Ahlqvistin (1877: 114–115) tapaan komitatiivin kanssa samaa alkuperää olevana, so. *ne*-loppuisesta sijapäätteestä kehittyneenä (mts. 380).¹¹ Szinnye ei mainitse instrumentaalista *n*-sijaa ollenkaan. Setälä ja Szinnye esittävät myös marista esimerkkejä (Szinnye 1922: 61 *škem* ’itseni’ ⇒ *škeman* ’minun omani’ *ǰη* ’ihminen’ ⇒ *ǰηη* ’toisen ihmisen oma’)¹². Beke (1925: 112) näyttää ajatelleen Setälän tavoin ja myös Björn Collinder (1940: 41–42) kallistuu samalle kannalle siteeraten Setälää (1899: 382)

8. V. Tauli (1952) pitää mahdollisena, että samojedikielet olisivat lainanneet *n*-genetiivinsä altailaiskielistä.

9. Setälä ei kuitenkaan liene tarkoittanut, että näin oli suomalais-ugrilaisen tai uralilaisen kantakielen aikana; hän olettaa näihin kantakieliin genetiivin, ts. selvän sijapäätteen, ks. 2.4.

10. Hänen terminsä mukaan nomen possessivum, ks. mts. 438 alav. 1.

11. Ahlqvist (mts. 115) yhdistää samaan yhteyteen myös ”tekimennimen” johtimen (*-in* : *-ime-*).

12. Setälän esimerkit ovat peräisin Budenzilta (1886–87: 439; ks. myös 1864b: 425).

ja Budenzia (1886–87: 438–440). Heistä kumpikaan ei puhu instrumentaalista *n*-suffiksista genetiivin alkuperän yhteydessä.

Ravila (1933: 351) torjuu genetiivin adjektiivilähtöisyyden perusteetomana ja huomauttaa, että genetiivin adjektiivinomainen käyttö ei ole vieras indoeurooppalaisille kielillekään, mutta myöhemmin hän (1941: 81) tulee toisiin ajatuksiin ja päättyy samaan tulokseen kuin Wiedemann. Hän pitää tärkeänä perusteena, että sekä mordvassa että marissa adjektiivijohdin ja genetiivin sijapäätteet ovat keskenään identtiset (mts. 76). Hän poikkeaa muista tämän oletuksen kannattajista siinä, että hänen mukaansa – kuten edellisessä luvussa on käynyt ilmi – adjektiivijohtimesta on peräisin ei vain genetiivi vaan myös instruktiivi: genetiivissä on kysymys saman suffiksin adnominaalisesta ja instruktiivissa adverbaalisesta käytöstä (mts. 80). Ravila olettaa, että verbimuodot ovat alkuaan olleet nominimuotoja ja näin ollen genetiivin ja instruktiivin välillä ei olisi ollut eroa (mts. 82–83; ks. myös 1960; vrt. Wiklund 1928: 334). Tämä toimii pohjana hänen selittäessään, miten instruktiivi olisi syntynyt adjektiivinjohtimesta. Hän olettaa näet sentapaisia kehityskulkuja kuin esim. *'jalallinen kulkeminen'* ⇒ *kulkee jalan*; *'rinnallinen astuminen'* ⇒ *astuu rinnan*. Adjektiivinjohtimen synnystä Ravila (mts. 84–85) mainitsee huomionarvoisena hiatusäytteen, josta on hänen mukaansa paralleelitapauksia. Hän (mts. 87) pitää mahdollisena, että myös uralilaisista kielistä tavattava possessiivisuffiksin monikollisuutta ilmaiseva *n*-aines (mdE *tšoranzo* 'hänen (monet) poikansa' vrt. *tšorazo* 'hänen (yksi) poikansa') olisi genetiivin kanssa samaa alkuperää. Muista *n*-genetiivin alkuperää koskevista oletuksista hän torjuu lokatiivilähtöisyyden sillä perusteella, että samojedikielissä instruktiivi ja lokatiivi eroavat selvästi toisistaan (mts. 80). Genetiivin olettaminen jo uralilaiseen kantakieleen tekee taas vaikeasti ymmärrettäväksi sen, että genetiivi puuttuu unkarista, obinugrilaisista kielistä ja permiläiskielistä (mts. 77). Suomen dativigenetiiviä Ravilakin pitää Setälän tavoin ilmeisesti erillään kuin possessiivinen genetiivi (mts. 75; ks. tarkemmin 2.4).

Edellä mainittuihin tutkijoihin tukeutuen genetiivin adjektiivinjohtinlähtöisyyttä on kannattanut myös Lauri Hakulinen (1961: 92, 98)¹³. Hän pitää Setälän esittämää genetiivin kahtalaisen (latiivilähtöisen ja adjektiivinjohtinlähtöisen) alkuperän oletusta aiheettomana ja sanoo Y. H. Toivosen (1944: 18) ajatukseen yhtyen: ”Todennäköisesti kysymyksessä on yksi ja sama *n*, jonka alkuperäinen funktio on säilynyt genetiivin funktion ohella eteläläpissa ja tšeremississä ja joka ims. kielissä ja useimmissa lapin murteissa on kehittynyt genetiivin sijapäätteeksi.” Instruktiivin kohdalla hän sanoo vielä selvemmin: ”Todennäköisimmältä tuntuu se mielipide, jota viimeksi Ravila on vakuuttavasti perustellut, että nim. instruktiivi on lähtöisin samasta, alkuaan adjektiivisesta *n*:stä kuin genetiivi --”.

E. A. Tunkelo (1920: 114–115) rinnastaa mordvan *n* ja marin *n*-adjektiivit aineen genetiiviin (genitivus materiae), joka on hyvin tavallinen virossa (*lume-pal'l'* 'lumipallo') ja liivissä (*mie pulk* 'miehinen joukko, miehet'). Hän pitää

13. Hakulinen ei ota kantaa genetiivin alkuperän ongelmiin vielä *Suomen kielen rakenne ja kehitys* -teoksensa ensimmäisessä painoksessa (1941: 86–87). Toisesta painoksesta (1961: 92) alkaen hänen kantansa asiasta näyttää vakiintuneen.

kuitenkin virolais-liiviläisen aineen genetiivin ja volgalaiskielten adjektiivin välistä suhdetta näennäisenä (mts. 115):

”Sillä jos puheenalainen mordvan johdin *-ń* ja tšeremissin *-n* palautuvat suomalais-ugrilaiseen *-ŋ*-johtimeen, niinkuin hyvillä syillä oletetaan, niin on luultavaa, että (*-n*-päätteinen) alkuvolgalainen genitiivi on ollut äänteellisesti ja merkitystehtävänsä puolesta erillään puheenalaisesta johdannaisesta; ja kun tätä Itämeren-suomalaisissa kielissä vastaa erityinen johdannainen, jolla alkusuomessa on ollut *-inen*-loppu (suom. *luinen, puinen, jäinen, rautainen* j.n.e.), niin näyttää todennäköiseltä, että tämä ja genitiivi myös alkusuomessa olivat erillään toisistaan kuten nyky-suomessa.”

Näin ollen hän olettaa myös volgalaiskieliin genetiivin ja adjektiivisuffiksin erikseen. Samoin Lauri Kettunen (1956: 15) käsitellessään mm. Tunkelon genitivus materiaen mukaisia esimerkkejä virosta (*nahakott ~ nahkne kott* ’nahkasäkki’) katsoo, että näissä genitiivi on ottanut adjektiivin tehtävän. Puhuessaan mordvasta ja marista Tunkelo tukeutuu Beken (1911: 123) mainintaan, jonka mukaan ”useiden suomalais-ugrilaisten kielten mukaan [adjektiivin] *n*-johdin on kehittynyt alkuperäisestä *-ŋ*:stä”. Tähän Ravila (1941: 76–77) on huomauttanut, että Beken selitys on harhaanjohtava ja mordvan osalta sen historiallisen taustan kanssa ristiriitainen, koska mordvassa suomalais-ugrilainen suffiksi **-ŋ*¹⁴ näyttää säilyneen yhdessä murteessa ja toisissa murteissa se on muuttunut *v*:ksi tai *j*:ksi muttei *ń*:ksi.

Marin *n*-suffiksia käsitellessään Wiklund (1928: 338–339) torjuu *n*-suffiksin adjektiivilähtöisyyden viitaten Setälään ja Szinnyeihin. Hänen mukaansa *n*-päätteiset possessiivadjektiivit ovat pikemmin adjektiivistuneita genetiivejä. Hän pitää nykymarin vokalismin perusteella epätodennäköisenä myös sellaista ajatusta, että *n*-adjektiivit edeltävän redusoituneen vokaalin kanssa olisivat *an*-adjektiivin muunnoksia. Hän huomauttaa todisteiden puuttuvan siitä väitteestä, että sellaiset adjektiivit kuin marin *ǰəŋ* ’toisen ihmisen oma’ ja mordvan *meńel’en* ’taivaallinen’ olisivat genetiivin edeltäjiä. Myös Eeva Kangasmaa-Minn (1993: 51) on torjunut marin *n* / *an* -adjektiivin ja genetiivin yhteisen alkuperän vedoten sekä morfologisiin että funktionaalisiin eroihin.

Itkonen on (1957a: 16) huomauttanut, että *n*-suffiksin esiintymistä genetiivin funktiossa uralilaisessa kantakielessä ei ole osoitettu epätodennäköiseksi siitä huolimatta, ovatko eteläsaamesta, mordvasta ja marista tavattavat muodot alkuaan adjektiiveja tai genetiivin adjektiivisia käyttöjä.

Korhonen (1991: 167) sanoo, että genetiivin adjektiivilähtöisyyttä koskeva näkemys ei sovi *n*-genetiivin uralilaisen kielikunnan sisäisen laajan levikin kanssa yhteen. Hänen mukaansa *n*-adjektiivien *n*-genetiiviä rajoittuneempi levikki – Erkki Itkosen (1957a: 16) mukaan täysin genetiivin kaltaisia adjektiiveja esiintyy eteläsaamessa, mordvassa ja marissa – osoittaa, että ne ovat sekundaareja, ja hän huomauttaa, että genetiivin pitkästä iästä kertoo, että sen juuret ovat syvällä

14. Tällä lienee tarkoitettu lativia ks. Bartens 1999: 76.

UTTM-kielissä¹⁵. Toisaalta näissä kielissä nominien muodollinen jakautuminen substantiiveihin ja adjektiiveihin on heikkoa ja selvästi myöhäsyntyistä. Näiden seikkojen perusteella Korhonen sanoo, että ”kehityksen suunta olisi pikemmin genetiivistä adjektiiviin eikä toisin päin mikäli *n*-genetiivillä ja *n*-adjektiivilla on ylipäätään keskinäistä tekemistä”.

Genetiivin adjektiivinjohdinlähteisyydestäkin löytyy vastaavia tapauksia muista kielikunnista (Tauli 1956a: 193). Sillä ajatuksella, että sijapäätte on syntynyt johtimesta, on ollut melko suuri vaikutus. Samalla tavalla on yritetty selittää muiden sijapäätteiden (Uotila 1945) ja monissa suomalais-ugrilaisissa kielissä monikollisuutta osoittavan *i*-suffiksin alkuperä (Wiklund 1902: 65 alav; Ravila 1935: 52–53; 1941: 86–89)¹⁶. Samoin kuin GI-hypoteesiin, tähänkin hypoteesiin liittyy levikin ongelma, joskin sen luonne on erilainen. Suomalais-volgalaisen haaran sisällä, mm. marin, mordvan ja saamen kesken, oletus genetiivin adjektiivinjohdinlähteisyydestä tuntuu perustellulta, mutta kun mennään suomalais-ugrilaisen ja edelleen uralilaisen kantakielen tasolle, *n*-adjektiivinjohdinten levikki nousee ongelmaksi. Genetiivin olettaminen adjektiivinjohdinlähteiseksi luonnollisesti sisältää, että suffiksin funktio on ollut adnominaalinen. Mikäli samojedikielten *n*-genetiivi on samaa alkuperää kuin suomalais-volgalaisen kielten *n*-genetiivi ja jos Ravilan (1941) tapaan oletetaan *n*-sijapäätteen olleen uralilaisen kantakielen aikana vielä adjektiivijohdin, se vaatii myös olettamaan vähintään, että kyseinen *n*-suffiksi ei kehittänyt possessiivisuutta ilmaisevaksi genetiiviksi permiläisissä ja ugrilaisissa kielissä. Kysymystä, miksi näissä kielissä alkuaan adnominaalinen suffiksi ei ole säilyttänyt alkuperäistä tehtävää vaan on säilynyt vain adverbaalisena sijapäätteenä, *n*-genetiivin adjektiivinjohdinlähteisyyden kannattajat eivät ole selittäneet.

2.3. Loppuheittoinen lokatiivi (LOK-hypoteesi)

Michael Weske (1873: 38–39) näkee semanttisia linkkejä monenlaisten *n*-aineksen sisältävien suffiksien, kuten *-na*, *-ne*, *-n-*, *-n* jne. kesken ja sanoo kutsuvansa kaikkia näitä *n*-lokatiiviksi tai *n*-sijaksi. Hän pitää *-na* (*-nä*) -lokatiivia ikivanhana ja kaikkia muita *n*-suffiksia sijoja sen muunnoksina (mts. 61). Tästä hänen mukaansa kertoo se, että *na* / *nä* -muodot löytyvät usein vanhoista sanoista, joita kansan kielitaju ei hahmota *n*-sijaisiksi muodoiksi. Hän esittää *n*-aineksen sisältävien suffiksien käytöstä esimerkkejä kaikista suomalais-ugrilaisen haaran sisäisistä kieliryhmistä. Hän näkee liivin lisäksi mordvan ja suomen *n*-suffiksin käytössä lokaalisen merkityksen ’luona’. Hän selittää (mts. 76) esim. mordvan lauseen *mo-ń arás mirde-m* kuuluvan ”oikeastaan sananmukaisesti”: ”bei mir ist nicht mein Mann”, vaikka Wiedemannin oma käännös on ”mein Mann ist nicht

15. Korhosen termi uralilaisia, turkkilaisia, tunguusilaisia ja mongolilaisia kieliä käsittävästä areaalisesta ryhmästä (ks. Korhonen 1991: 163).

16. Ks. myös Farkas 1953.

(ich habe keinen Mann)¹⁷,¹⁷ ja rinnastaa mainitunkaltaiset lauseet liivin lauseeseen *tämmö-n um üüd roontöd*, jonka merkitykseksi hän esittää ”bei ihm ist ein Buch (”er hat ein Buch)”. Samoin hän antaa (mts. 97–98) suomen lauseelle *minu-n on nälkä, jano, vilu, kiire* käännökseksi ”ich habe Hunger, Durst, Kälte, Eile” ja sanoo sen ”sananmukaisesti” olevan ”bei, an mir ist Hunger etc.”. Hän esittää ikään kuin todisteena tulkinnalleen itäsuomalaisen vastineen *minu-lla on nälkä, jano, vilu, kiire*, jonka merkitykseksi hän kirjoittaa ”bei mir ist Hunger etc., d. h. ich habe Hunger etc.”. Tätä Wesken tulkintaa on mm. Heinrich Winkler (1884: 208) pitänyt oikeana uralilais-altailaisia datiiveja käsittelevässä tutkimuksessaan.

Kettunen (1956) olettaa ensisijaisesti semanttis-syntaktisin perustein genetiivin, instruktiivin ja komitatiivin syntyneen vanhasta *-nA-lokatiivista.¹⁸ Hänen mukaansa (mts. 13) lokatiivista hävisi loppuvokaali lausefoneettisesta syystä tai muutenkin ja loppuheittoinen muoto sai genetiivin funktion, kun taas lokatiivi-essiivi säilytti loppuvokaalinsa funktioineen. Instruktiivin synnystä hän olettaa samaa (mts. 17). Hän ei tässä teoksessaan sen kummemmin esitä morfofoneemisia perusteita, mutta antaa esimerkkejä, joissa vastaavanlainen loppuheitto on liivissä tapahtunut (mts. 12: *mi’nnân* ← **minuna* vrt. *vie’ddäl* ← **vetela*). Hän keskittyy enimmäkseen esittämään käsittelemiensä sijapäätteiden semanttis-syntaktisia samankaltaisuuksia. Monilta osin Kettunen on esittänyt mainittujen sijapäätteiden kehityksestä varsin samanlaisia oletuksia esimerkkeineen jo liivin sanakirjassaan (1938: XL–XLII, LII–LIII)¹⁹ ja vepsän lauseopillisessa tutkimuksessaan (1943: 237 alav. 1, 330) sekä myöhemmin käsitellessään itämerensuomalaisten kielten äänneopillisiä ja osittain muoto-opillisiä pääpiirteitä (1960a: 178–181). Liivin datiivi-lokatiivi²⁰ monine eri funktioineen näyttää olleen hänen hypoteesilleen tärkeä lähde. Myöhemmin Erkki Itkosta kritisoidessaan hän (1957a: 299–300) hiukan tarkentaa esitystään. Hän lähtee siitä, että vanhaa lokatiivia -nA vastaa liivin datiivi(-lokatiivi) -n, jolla on myös genetiivin, mm. datiivigenetiivin, funktioita. Hän kiinnittää huomionsa siihen, että liivissä possessiivisuutta ilmaistaan eri muodoin lauseasemasta riippuen, esim. *sie koorand um izan* ’tämä talo on isän’ mutta *iza koorand* ’isän talo’.²¹ Näistä edellistä eli datiiv(i-lokatiiv)ia hän pitää alkuperäisenä ja jälkimmäistä nominatiivin kaltaista genetiiviä ”tavallisimmin painottomana attribuutina” loppuvokaalinsa menettäneenä ja siitä edelleen kuluneena muotona (mts. 299–300; 1957b: 429). Kettunen olettaa siis, että liivin nominatiivin kaltaisissa genetiivin muodoissa muutos on tapahtunut kahdesti, ensin loppuheitto ja sen

17. Paljon myöhemmin myös Bubrih (1955: 14) on luonnehtinut mordvan omistuslauseen omistajan genetiivin merkitystä ’kenellä’ (venäjän *u*-preposition käyttöä) vastaavana ja olettaa kantasuomessa asian olleen samoin. Hän kuitenkin tulkitsee nominaalisen omistusrakenteen omistajan genetiivin merkityksen ’kenen’-kysymykseen vastaavaksi. Toisin kuin Tauli (1956) antaa ymmärtää, Bubrih ei kuitenkaan puhu genetiivin lokatiivilähetyksyydestä.

18. Komitatiivin osalta Hakulinen (1941: 93) on oletanut samaa kehitystä viitaten Ravilan esitelmään. Hakulinen (1961: 99 alav. 1) viittaa samassa kohdassa Ravilaan (1941: 44–). Tämä on hiukan harhaanjohtavaa, koska Ravilan (mts. 45) mukaan ei komitatiivin suffiksin tarvitse olla *i*-adjektiivisuffiksin ja lokatiivisuffiksin yhteenlankeama. Hän sanookin (mts. 46), että komitatiivi on ollut aiemmin adjektiivi.

19. Sama kirjoitus erikseen ks. Kettunen 1947.

20. Termi on Kettuselta peräisin (1938: XLI).

21. Ks. myös Wiedemann (1861: XCII).

jälkeen *n:n* kato. Hän ei perustele genetiiviksi muuttuneen *n:n* katoa (vrt. Posti 1942: 283). Sellaisissa yhdyssanoissa, joissa on Setälän (1899: 380) mukaan säilynyt genetiivin *n*-pääte, Kettusen mukaan on oikeastaan kyse datiivi(-lokatiivi)sta.²² Useissa itämerensuomalaisissa kielissä vallitsevan genetiivin heikkoasteisuuden hän perustelee sillä, että genetiivi menetti loppuvokaalinsa varhain ja ehti osallistua ”konsonantin heikennykseen”. Genetiivin possessiivinen funktio on hänen mukaansa syntynyt datiivigenetiivin välityksellä (mts. 299: ”*isän poika = isälä, isälle poika* kuten *Jumalan kiitos = Jumalalle kiitos*”). Kettunen itse (osittain) myöntää, että hänen oletuksensa pääpaino on pikemmin semanttis-syntaktisilla seikoilla kuin morfofoneemisilla seikoilla (1943: 330; 1957a: 303).

Kuten edellisessä luvussa on mainittu, Ravila (1933: 80) on samojedikielten perusteella torjunut oletuksen genetiivi(-instruktiivi)n lokatiivilähtöisyydestä. Myös Itkonen (1957a: 15; ks myös 1957b: 308–309) toteaa genetiivin lokatiivilähtöisestä alkuperästä: ”kyseisten muotojen [= genetiivin ja lokatiivin] syntaktiset käytännöt eivät tällaista ajatusta vastusta, mutta kylläkin se, että yleiseltä äännerakenteeltaan konservatiivisimmissä kielissä, ts. suomalais-volgaisella ja samojedilaisella alalla, genetiivi-instruktiivi sekä lokatiivi eroavat toisistaan selvästi ja yhdenmukaisesti”. Hän pitää obinugrialaisten kielten *n*-sijapäätteen ohella tavattavan *n* + vokaali -sijapäätteen vokaaliainesta osittain myöhäsyntyisenä suffiksaalisena lisäkkeenä. Myöhemmin Itkonen (1961: 76–77) huomauttaa, että genetiivi on loppuheittokielissä voinut helposti sekaantua lokatiiviin. Liivin datiiivin ja suomen datiivigenetiivin rinnastamisesta Itkonen (1957b: 311) toteaa, että liivin datiiivi on itämerensuomalaisissa kielissä yksinäinen ilmiö eikä sitä voi asettaa genetiivin yhteyteen tai rinnastaa suomen datiivigenetiiviin. Hän pitää liivin datiiivin ”datiiivista” merkitystä sen merkitystehtävistä kaikkein myöhäsyntyisimpiin kuuluvana (ks. myös 1957c: 435). Hän ei myöskään katso Kettusen oletuksen voivan selittää sitä, miksi saamen monikon genetiivissä ei ole *n*-suffiksia (mts. 312).²³

Hypoteesi genetiivin lokatiivilähtöisyydestä²⁴ poikkeaa edellä esitetyistä kahdesta hypoteesista siinä, että siinä on pidetty sijojen funktionaalisia ekvivalensseja ensisijaisina. Siksi oletuksen pohjan muodostavien *n*-aineksisten sijapäätteiden morfologinen samankaltaisuus tuntuu kieltämättä pinnalliselta; myös hypoteesista esitetyt kritiikit keskittyvät morfofoneemisiin seikkoihin. Puhtaasti

22. Setälän (1899: 380) mukaan: ”Liivissäkin on loppu-*n:n* katoaminen ilmeisesti alkujaan tapahtunut vain määrättyissä lausefoneettisissa asemissa. Muutamissa yhdistetyissä tai säännöllisesti yhdessä esiintyvissä sanoissa, joissa jälkimmäinen yhdyss-osa tai sana alkaa vokaalilla, on loppunasaali säilynyt, esim. *päänouk* ’päälläpi | *sita’nouk* ’anus’ | *päänal’i* ’päänaluinen’” jne. Jo Wiedemann (1861: 75–76 §76) on pitänyt liivin yhdyssanoissa esiintyvää *n*-päätettä genetiivinä. Kettusen (1957a: 309) mukaan sellaiset liivin sanat kuin *mie’rnaiga* ’meren ranta’ ja *tu’lnaiga* ’tulen ääri’ viittaavat selvästi genetiiviin (näiden datiivimuodot: *mie’ræn*, *tu’llæn*), mutta hän huomauttaa samalla, että attribuuttiasemassa yllähyhen *ä:n* kato on pikemmin luonnollinen kuin odotuksenvastainen.

23. Johan Beronka (1937: 90) on oletanut, että saamen monikon genetiivissä olisi ollut *-n*. Hän esittää ikään kuin todisteena saamen monikon pronominitaivutusta, jossa on *n*-genetiivi. Ajatus todisteinen ei ole saanut kannatusta eikä hyväksyntää (ks. esim. Ravila 1941: 73–74; Korhonen 1981: 209–210).

24. V. Tauli (1956: 196) mainitsee Gedeon Mészölyn (1927: 151–152) pitäneen *n*-genetiiviä lokatiivilähtöisenä. Mészöly kyllä puhuu genetiivin lokatiivilähtöisyydestä mutta tuskin tarkoittaa kuitenkaan samaa genetiiviä ja lokatiivia kuin tässä on kyse. (Mészölyn tarkoittamasta lokatiiviudesta ks. Zolnai 1893: 165.)

semanttisesta näkökulmasta katsottuna hypoteesi ei olisi mikään mahdottomuus. Ennen Weskeä ja Kettusta Boller (1854: 22) on pitänyt suomalais-ugrialaisten kielten nominitaivutusta tutkiessaan todennäköisenä, että lokatiivin lähekkäin oleminen merkityksestä syntyi yhteenkuulumisen merkitys, joka ilmenee genetiivissä, instruktiivissa ja komitatiivissa. Hän katsoo genetiivisen suhteen lokatiiviselle suhteelle alisteiseksi (mts. 72). Hän ei kuitenkaan esitä konkreettista kehitysmallia.

Tällä hypoteesilla on joitakin yhtymäkohtia seuraavassa luvussa käsiteltävän LAT-hypoteesin kanssa, ja 1800-luvulla kahden hypoteesin juuret sivuavat monissa kohdin toisiaan niin, että osan LAT-hypoteesiin kuuluvista voisi esitellä hyvinkin tässä luvussa. Molemmille yhteinen on se lähtökohta, että possessiivisuutta ilmaiseva sijapäätte olisi kehittynyt alkuaan paikallissijasta. Lisäksi kummassakin hypoteesissa funktionaalinen ekvivalenssi ja suomen ns. datiiivigenetiivi sekä osittain myös loppuheitto ja liivin datiiivi esittävät tärkeitä rooleja.

2.4. Latiivi (LAT-hypoteesi)

Erkki Almqvist (1871: 307–308) epäilee puhtaasti suomen datiiivigenetiivin ja allatiivin vaihtelun perusteella, että ne olisivat olleet samaa alkuperää. Hän sanoo genetiivin olevan omistamisen ja allatiivin antamisen ja lahjoittamisen sija. Näin ollen hänen mukaansa genetiivin ja allatiivin merkitysten välillä ei ole isoa eroa.

Oskar Blomstedtin (1872: 332–340) mukaan paikallissijoista vanhimmat ovat *-nek*, *-na* ja *-ta*, joista löytyy seuraajia tai jälkiä suomalais-ugrilaisista kielistä. Myös abessiivi näyttää olevan ikivanha sija muttei genetiivi, joka mansista, hantista, unkarista, komista ja udmurtista joko kokonaan puuttuu tai on vain vaillinaisesti muodostunut. Hän ottaa (mts. 334) genetiivin alkuperän selvittelyssä mallin indoeurooppalaisten genetiivin tehtävän kehityksestä K. W. L. Heyseä (1856: 434) siteeraten, jonka mukaan (indoeurooppalaisten kielten) genetiivi on alunperin ilmaissut paikallista lähtökohtaa ja ajallista aloituskohtaa; omistuksen (ja moni muu) merkitys on lähtenyt kehittymään näistä. Tästä Blomstedt päätelee kreikan persoonapronomineista esimerkkejä esittäen, että genetiivin sija on kehittynyt lokaalisesta suffiksista. Hän kiinnittää huomionsa siihen, että myös suomalais-ugrilaisista kielistä löytyy paikallissijoja omistajan merkitsiminä, ts. paikallissijaisia genetiivejä (unkari *az úrnak háza*); hän sanoo genetiivin sijapäätteen alkumuodoksi sopivan esitetystä paikallissijoista vain *-nek* ja *-na*. Hänen mielestään nämä palautuvat taas yhteen. Perusteluksi käsitykselleen hän esittää unkarista, liivistä ja saamesta sellaisia esimerkkejä, joissa sama suffiksi ikään kuin vastaa sekä tulo- että olosijan tehtävää (esim. unkariksi: ”*kinek írsz? = kelle kirjoitat? egy ferfinak haza volt = yhdellä miehellä oli huone*”; liivi: ”*aanda obiizon vetä = anna hevoselle vettä, petuukson liitod jaalgad = petoksella (on) lyhyet jalat*”). Hän kiinnittää huomionsa myös siihen, että *-nek*-suffiksi, joka löytyy alkumuodossa sekä unkarista että suomesta (hänen kuulemansa mukaan *tännek*, *tuonnek*), on suomen läntisissä murteissa loppuheiton kautta lyhentynyt (*tänn*, *tuonn* (*tän*, *tuon*)). Hän esittää vastaavanlaisen loppuheiton esimerkkejä allatiivista ja abessiivista. Niinpä

tähän yhteyteen luontuvat seuraavaksi hänen esittämänsä esimerkit suomen dativigenetiivistä (*minun on (= minulla) nälkä; sade tekee oraitten (= oraille) hyvää* jne.). Hän sanoo Julius Krohnin esitykseen (1870: 505–506) tukeutuen dativigenetiivin olleen ennen vanhaan yleisempi kuten Agricolan Uuden testamentin kieli osoittaa. Sen, että liivissä attribuutin asemassa olevasta *n*-sijasta on jäänyt pois *n*-suffiksi, hän selittää myöhäsyntyiseksi omituisuudeksi, jonka tarkoituksena on erottaa toisistaan dativinen ja genetiivinen *n*. Lisäksi hän esittää mielestään vastaavanlaisen tapauksen saamesta ja lopuksi päättelee, että suomensukuisissa kielissä genetiivi on syntynyt alkuperäisestä ”lokaali-sijasta”, dativista.

Ahlqvist (1877: 99–101) selittää suomen genetiivin alkuperän samaan tapaan kuin Blomstedt. Hänkin (mts. 92, 99) pitää ”yleisenä tulosijana”, ts. muihin paikallissijoihin nähden alkuperäisimpänä tulosijana *-ne* (tai *-nnek*). Suomen dativigenetiivin (esim. *tulee häiriö hyvänkin, viisahallenkin vahinko*) edustamaa *n*-sijaa hän pitää mainitun suffiksin lyhyimpänä ja ”luultavasti” myöhäsyntyisimpänä muotona. Viimeksi mainitun latiividatiivin ja genetiivin muodon samankaltaisuuden hän (mts. 100) sanoo johtuvan siitä ”että meidän kielessä alkujaan ei ollut genetiiviä ja että kieli aikaa myöten rupesi tänä käyttämään yleisen paikallisuuden tulosijaa”. Hän (mts. 100) mainitsee erona sukukielten latiivis-datiivisten sijojen genetiiviseen käyttöön nähden, että suomessa kyseinen sija on muutamia partikkeleita lukuun ottamatta menettänyt alkuperäisen merkityksensä ja ottanut genetiivin merkityksen, kun taas sukukielten vastaavat sijat ovat genetiivisen merkityksen ohella säilyttäneet lokaalisen merkityksen. Ennen tätä Ahlqvistilla on ruotsinkielisessä esityksessä (1863: 23–27) latiiivin suffiksina vain *-ne*.²⁵ Vaikkakin hän mainitsee samassa yhteydessä genetiivin puuttumisen permiläisistä ja ugrilaisista kielistä sekä sen korvautumisen nominatiivilla ja latiivisilla sijoilla, *n*-suffiksi dativina puuttuu kokonaan esityksestä. Hän on melko varmasti saanut ajatuksen genetiivin *n*-päätteen kytkemisestä latiiivin yhteyteen Krohnilta (1870: 505–507), joka rinnastaa liivin dativin ja suomen dativigenetiivin sekä puhuu genetiivin käyttämisestä dativina (ja allatiivina ja adessiivina). *N*-suffiksin kehityskulku on Ahlqvistilla ollut selvä jo Mikael Agricolan kielen dativigenetiivin esimerkkien perusteella (1871: 7–8):

”-- Liivin kielessä löytyy samanlainen genetiivin ja dativin toimittaminen yhdellä muodolla, jonka merkinä sielläkin on *-n*. Tämän liiviläisen ja kysymyksessä-olevan suomalaisen muodon samuus (identiteetti) on aivan epäilemätöin. Yhtä epäilemätöntä on myös, että tällä muodolla dativin tahi oikeastaan *latiivin* ja täten paikallisuuden merkitys on alkuperäinen, ja omistuksen (genetiivin) merkitys johdannainen taikka myöhempi.”

25. Ahlqvist (1863: 25–26) esittää *ne*-suffiksille vastineita mordvasta, udmurtista, mansista ja unkarista. Hän (1863: 27; 1877: 106) selittää esim. allatiivin *-lle*-suffiksin kehittyneen muodosta *al + ne*, esim. *kala-al-ne = kalalne = kalalle*. Arvid Genetz (1890: 162) pitää mahdollisena Ahlqvistin ja Donnerin tapaan palauttaa latiiivin suffiksit *-(n)ne(k)*, *-(n)na(k)* ja terminatiivin suffiksit *-nis*, *-ni* yhteiseen alkuperään, koska ne eroavat kauttaaltaan toisistaan. Hänen mukaansa on luultavaa, että suomen latiiivin päätteessä vain loppukonsonantti (*k*, aspiraatio, *n*) on merkitykseltään latiiivin ja tämän edellä oleva pitkä tai lyhyt *n seuraavine vokaaleineen (e, a)* on mahdollisesti joko essiivin suffiksi tai sellaisen substantiivin jäännös, joka merkitsee paikallisuutta tai esineen osaa.

Ahlqvistilla on ajatuksensa tukena aiemmasta esityksestään tuttujen permiläisten kielten ja unkarin genetiivin toteutus. Ahlqvistin, Almbergin, Blomstedtin ja Wesken esityksiin tukeutuen myös Otto Donner (1879: 68) pitää genetiiviä allatiivi-possessiivista kehittyneenä. Hän pitää epäselvänä, olisiko mainitunlainen kehitys tapahtunut ennen suomalais-ugrilaisen kantakielen hajoamista. Hän luettelee itämerensuomalaisista kielistä samojedilaisiin kieliin ne, joissa on *n*-genetiivi. Donner ei sisällytä genetiiviä esittämäänsä suomalais-ugrilaisen kantakielen sijajärjestelmään (mts. 98) vaan mainitsee ne kielet, joista sitä tavataan. Allatiivin (= datiivin) suffiksin hän arvelee olevan alkuaan sukua lokatiivin suffiksille ja muodostuneen lokatiivista joko merkityseron tai jonkin uuden lokaalisen suffiksin liittymisen kautta.

Setälän (1899: 381–382) mukaan on helpompaa käsittää Ahlqvistin ja Wesken esittämän tapaista *n*-suffiksin semanttista kehitystä latiivis-datiivisesta possessiiviseen kuin Budenzin esittämän tapaista kehitystä päinvastaiseen suuntaan. Hän pitää kuitenkin genetiivin datiivista funktiota possessiivisesta funktiosta erillään liivin perusteella, jossa ”suomen *n*-loppuisia genetiivejä ja datiiveja vastaavat muodot ovat erilaiset”, ja sanoo liivin datiivista Vilh. Thomsenia (1890: 50)²⁶ siteeraten: ”se yleensä on sama kuin suomen *na*-loppuinen essiivi, johon ehkä eri tapauksessa on liittynyt *nne*-loppuinen latiivi”. Tämän johdosta hän päättlee, että ”suomen nykyisessä genetiivissä on kaksi muotoa juokseutunut yhteen”. Setälä (mts. 383) päätyy samaan tulokseen kuin Budenz ja pitää suomen genetiiviä (possessiivi)adjektiivista kehittyneenä (ks. 2.2). Datiivin alkuperäisen muodon suhteen hän on kuitenkin epävarma ja sanoo: ”Katsoen siihen, että se liivin kielessä on *n*-loppuinen, näyttää siltä kuin tämän *n:n* jäljessä vielä siihen aikaan, jolloin liivissä loppu-*n:n* katoamiskehitys alkoi, olisi ollut vokaali; alkumuodon määrääminen tuottaa kuitenkin toistaiseksi voittamattomia vaikeuksia. Hyvin epävarmaa on, voiko tämä *n*-päätteinen datiivi olla missään yhteydessä *nne*-(*nnek*)loppuisen latiivipartikkelien -- ja *ni*, *nni*-loppuisten terminatiivien (*kuni*, *kunis*, *vir. jaluni* < **jalunni*) kanssa; kaiken todennäköisyyden mukaan ovat terminatiivi- ja latiivimuodot useammista aineksista kokoonpantuja kuin datiivi.” Setälä (mts. 383–384 alv. 3) pitää mahdollisena, että vanhassa kirjasuomessa esiintyvät yksitavuisten pronominien genetiivimuodot *meinen*, *ninen*, *nijnnen* jne. olisivat alkuaan datiivimuotoja. Myöhemmin hän luopuu kokonaan Blomstedtin ja Ahlqvistin esittämästä *-(n)ne(k)*-latiivisuffiksista.

Suomalais-ugrialaisten kielten ja samojedikielten sukulaisuutta esittävässä kirjoituksessaan (1915: 23) Setälä olettaa *η*-latiivin²⁷ esiintyvän nganasanin (Setälän samT) sanassa *tagan* ’tänne, pois’, Agricolan sanassa *taghan* ’taakse, taa’, vatjan sanassa *tagā* ’taakse, taa’ (< **tagan* < **tayan*) nganasanin *fuan* ’takana, taaksepäin’ ja selkupin (Setälän samO) sanassa *mokkoη* ’taakse’. Hän esittää suomalais-ugrialaisten kielten puolella *po*. suffiksiin verrattavana ersämordvan suffiksin *-η* sanassa *aloη* (/ *alov*) ’alas’ ja sukuissa vatjan sanan *apā* ’alas’, jonka kehitys on *apā*

26. Thomsen itse tukeutuu Ahlqvistin (1877: 99) ja Weskeen (1873: 49).

27. Tämä merkki lienee puhtaasti painotekninen ratkaisu merkille *η*.

< *alan < *alan. Hän edelleen viittaa vertailtavaksi sukukielten suffikseihin, jotka ovat itämerensuomen *-n*, saamen *-i* ja *-n*, marin *-n* ja permiläiskielten *-ń*. Alaviitteessä hän pitää mahdollisena, että nganasanin *-ŋ* palaisi suffiksiin *-n*.²⁸ Suffiksi *-ŋ* tulee esiin uudestaan, kun Setälä (1917: palsta 303) puhuu suomalais-ugrilaisen kantakielen nominitaivutuksesta ja latiivista:

”-- edelleen on ollut tulosija- l. latiivimuotoja (vastaavat kysymykseen: mihin?), joilla päätteenä on ollut todennäköisesti osittain *-ŋ* (suom. *-n* esim. Agricolan muodossa *taghan* ja illatiivin päätteessä esim. *maa-ha-n*), osittain *-k* (esim. suom. *alemma[k]*).²⁹”

Kun hän (1919: palsta 249) puhuu uralilaisen kantakielen nominitaivutuksesta, *-ŋ* on muuttunut *-n*:ksi eikä hän esitä *-k*-latiivia sen rinnalle. Hän toistaa viimeksi mainittua käsitystä omassa suomen lauseopissaan (1926):

”Eräissä tapauksissa on raja datiiivi- ja muun genetiivin välillä häilyvä, ja silloin voidaan datiiivisessa merkityksessä esiintyvä genetiivi johtaa samasta alkuperästä kuin muukin genetiivi (esim. *Isä toi omenoita lasten syödä*, jossa *lasten* voi olla subjektiivinen genetiivi). Todennäköistä kuitenkin on, että datiiivigenetiivi olennaisesti on eri alkuperää ja lähtenyt aikaisemmasta *n*-loppuisesta latiivista, samasta, joka esiintyy Agricolan muodossa *taghan* = ’taa’ sekä illatiivin ja allatiivin loppuäänteissä (*maa-ha-n*, *kylä-ä-n*, *venehe-se-n*, *piha-ll-e-n*)” (mts. 47).

”*-n*-päätteinen latiivi, joka tavataan n. s. >>III infiniitiivin instruktiivissa>> (*minun pitää menemän*, *koira pitää tapettaman*). Näissä tapauksissa *-n* todennäköisesti on sama latiivi, joka esiintyy joissakin yksinäisissä muodoissa (Agricolan *taghan* ’taa’) sekä illatiivin ja allatiivin lopuissa (*maa-ha-n*, *kylä-ä-n*, *venehese-n*, murt. *pihalle-n*). --” (mts. 79).

Setälä ei perustele missään latiivin suffiksin suhteen muuttunutta käsitystään. Genetiivin alkuperän kysymyksen osalta on kuitenkin olennaista todeta, että kaikissa edellä mainituissa kirjoituksissaan Setälä pitää suomen datiiivigenetiiviä erillään kuin muu genetiivi. Hän (1917: palsta 303; 1919: palsta 249) olettaa sekä suomalais-ugrilaiseen että uralilaiseen kantakieleen *n*-genetiivin ja tämän johdosta hänellä on uralilaisen kantakielen nominitaivutuksessaan kaksi *n*-suffiksista sijaa, genetiivi ja latiivi. Setälän näkemys kahdesta *n*-sijapäätteestä on johtunut ilmeisesti siitä, että hän ei saanut kytketyksi näitä sijoja semanttisesti toisiinsa. Setälän genetiivin alkuperää koskevasta kannasta huolimatta hänen kantaauralin nominitaivutukseen olettamallaan *n*-latiivilla on ollut myöhemmin vaikutusta genetiivin alkuperään liittyviin hypoteeseihin (tarkemmin vähän tuonnetpana).

N.-Sebestyén (1956: 163; 1958: 338–339) tulee samojedikielten perusteella siihen tulokseen, ettei uralilaiseen kantakieleen voida olettaa *n*-genetiiviä.

28. Näin asian esittää myös Collinder (1960: 294). Hänen mukaansa tavgissa eli nganasanissa *-n* kehittyi aina *-ŋ*:ksi.

29. Tässä Setälän esittämää suomalais-ugrilaisen kantakielen nominitaivutusta melko lähellä on Juha Janhusen (1982: 30–31) esitys uralilaisen kantakielen nominitaivutuksesta.

N.-Sebestyénin mukaan uralilaisessa kantakielessä omistussuhteen ilmaisussa ei merkitty omistajaa eikä omistettavaa. Possessiivinen persoonasuffiksi alettiin liittää kuitenkin mahdollisesti jo uralilaisen kantakielen aikana joko omistajaan tai omistettavaan selvyuden vuoksi. Hän kiinnittää huomiota siihen, että nenetsissä ja selkupissa omistussuhdetta korostavan omistusrakenteen omistajaa merkitään *n*-suffiksisella datiivilla,³⁰ joka vastaa rakenteellisesti unkarin omistusrakennetta *apámnak (a) háza* ja olennaisessa myös suomen datiivigenetiiviä³¹ käyttävää ilmaisua *pojan on nälkä*. Hänen mukaansa on selviä todisteita myös siitä, että nenetsissä ja kamassissa omistusta on voinut ilmaista lokatiivimuodolla. Nenetsin lokatiiviomistajaa käyttävä tyyppi vastaa suomen *pojalla on nälkä* -tyyppistä ilmaisua. Kamassissa taas datiivi ja lokatiivi ovat langenneet yhteen ja monissa tapauksissa näiden merkitysero on epäselvä. Kaikki mainitut omistusrakennetyypit ovat hänen mukaansa uralilaista alkuperää.³² Näin hän välillisesti tulee olettaa neeksi, että suomen *n*-genetiivi on alkuaan datiivinen. Samojedikielten käytäntöä ajatellen datiivilla hän mitä ilmeisemmin tarkoittaa tulosijaa, joka vastaa sekä spatiaaliseen että datiivisesta tehtävästä.

Kuten edellä jo on mainittu, Toivonen, Hakulinen ja Itkonen ovat pitäneet mahdollisena, että genetiivin, instruktiivin ja latiivin *n*-suffiksi ovat kaikki samaa alkuperää. Heistä Itkonen (1957a: 14) esittää Setälän (1919: palsta 249) käsityksenä *n*-suffiksin suomalais-ugrilaisen kantakielen latiivin muodoksi ja myöhemmin (1966b: 264; 1968: 202)³³ pitää Setälään (1915: 23 alav. 1) tukeutuen todennäköisenä, että latiivin ja genetiivin **n*-suffiksi ovat samaa alkuperää. Itkonen (1966a; ks. myös 1957b: 312 alav. 2) esittää argumentteja, joilla voisi erottaa latiivisina pidetyt permiläisten kielten *n*-suffiksin³⁴ sekä sen mahdollisen marin vastineen latiivin yhteydestä ja olettaa kantaauralin latiivisuffiksiksi *n* eikä *n̄*. Näin Itkonen tuo mahdollisuuden kytkeä morfofoneemisesti kyseinen latiivisuffiksi genetiivis-instruktiiviseen *n*-suffiksiin. Hän jättää kuitenkin – kuten Toivonen ja Hakulinenkin – avoimeksi, miten latiivinen ja genetiivis-instruktiivinen *-n* semanttisesti kytkeytyvät toisiinsa. Sen sijaan Itkonen (1966b: 268) pitää todennäköisenä, että datiivigenetiivin esiintymät lauseissa *isä toi omenoita lasten syödä; pojan tulee nälkä; ole minun vaijuasen synnisen armolinen* ovat *n*-latiivin esiintymiä. Latiivisen ja genetiivis-instruktiivisen *-n:n* toisiinsa kytkeytymistä koskevan aukon täyttävän selityksen esittää Korhonen (1991: 167–168), joka lähtee Itkosen jäljiltä. Hänen mukaansa uralilaisissa kielissä datiivinen funktio on säännöllisesti ilmaistu latiivisijalla ja luultavasti näin oli myös kantaauralissa.³⁵ Hän pitää mahdollisena, että

30. Hajdún (1964: 404–405) mukaan selkupissa genetiivi ja datiivi ovat keskenään säännöllisesti erisuffiksia ja vain Narymin murteessa ne ovat langenneet yhteen.

31. N.-Sebestyén (1958: 338) ei mainitse eksplisiittisesti termiä datiivigenetiivi suomen lauseen *pojan on nälkä* yhteydessä, mutta hän on jo aiemmin (1956: 163) käyttänyt sitä termiä samaisen lauseen yhteydessä ilmeisesti Hakulisen (1941: 91, 95) mukaisesti.

32. Hän (1958: 239) laskee uralilaiseksi myös unkarin omistusrakennetyypin *házam van* [mein Haus ist vorhanden].

33. Esitelmä on vuoden 1965 kongressista.

34. Ks. Szinnye 1922: 62.

35. Samalla tavalla ajattelee myös Janhunen (1982: 31) kantaauralin konkreettis-relaationaalista sijoista, ts. paikallissijoista.

juuri mainittua ”datiivina (tai datiiivisessä funktiossa olevaa latiivina) alettiin käyttää myös adnominaalisena sijana possessiivisessä funktiossa, jos possessiivisuutta korostettiin tai jos possessiivisen attribuutin viittaus oli elollinen, inhimillinen, definiittinen tai pronominaalinen. Muussa tapauksessa possessiivisen attribuutin sija oli nominatiivi”. Hän esittää tätä kantaauralin kehitystä vastaavana unkarin tapauksena, jossa *-nak / nek* -suffiksin datiiivi on korvannut genetiivin funktion,³⁶ ja mainitsee myös permiläisten kielten adessiivi-genetiivin ja ablatiivin käytön adnominaalisena genetiivinä.³⁷ Typologiselta kannalta kehityksen suunta latiivista datiiiviin ja siitä edelleen genetiiviin on hänen mukaansa luonnollinen, koska morfologisten ja leksikaalisten aineiden semanttinen kehitys etenee pikemmin konkreettisesta abstraktiin kuin päinvastoin. Tästä syystä hän ei pidä uskottavana *n*-latiivin *n*-genetiivilähtöisyyttä. Korhonen esittää kantaauralista myös tämän lähtökohdan mukaisen nominatiivisuuden, jossa sijoja on kuuden sijasta vain viisi; genetiivi(-instruktiivi) puuttuu. Korhosen hypoteesissa erona Itkosen vastaavaan nähden on se, että hän melko selvästi sijoittaa varsinaisen genetiivin synnyn kantaauralin jälkeiseen kauteen, kun taas Itkonen näyttää sijoittavan *n*-suffiksin esiintymisen genetiivin funktiossa jo kantakielen aikaan. Tältä osin Korhosen ajatus on Sebestyéniä lähellä. Heidän välillään on kuitenkin se ero, että omassa hypoteesissaan N.-Sebestyén puhuu yleisesti omistusrakenteesta, kun taas Korhonen puhuu vain attributiivisesta omistusrakenteesta.³⁸ Korhonen jättää *n*-suffiksin instrumentaalisen funktion osalta selityksen esittämättä. Tätä aukkoa ei ole kuitenkaan nähty myöhemmin erityisenä ongelmana. Tuomas Huumo (1995) esittää *n*-sijapäätteen mahdollista kehityskulkua Korhosen esitykseen tukeutuen ja sen pohjalta selittää suomen adessiivin kieliopillistumiskehityksen. Hän ottaa huomioon myös *n*-sijan instrumentaalisen funktion kehityksen (mts. 67) ja toteaa Alho Alhoniemen (1969) marin latiiivin instrumentaalista käyttöä käsittelevään tutkimukseen viitaten, että latiiivisen sijan instrumentaalinen käyttö on harvinaisen muttei ole olematon ilmiö. Kangasmaa-Minn (1999: 26–29) näyttää tulleen samalle kannalle kuin Korhonen ja Huumo. Hän käsitellessään vanhan kirjasuomen datiiigenetiivin esimerkkejä pitää (mts. 26–27) adnominaalista genetiiviä eli substantiivien määrittimen genetiiviä tunkeilijana. Hän laittaa genetiivin eri käyttöjen lähtökohdaksi adverbaalisen genetiivin. Viimeksi Pentti Leino (2001: 485–505) on mm. Korhosen hypoteesiin tukeutuen ja vanhan kirjasuomen datiiigenetiivin perusteella kannattanut *n*-genetiivin latiiivista alkuperää ja täydentänyt laajalti mahdollisia kehityskulkuja, joita Korhosen esityksestä uupuu.³⁹ Muun muassa datiiivin kehittymisen genetiiviksi Leino (mts. 495) selittää seuraavasti:

36. Hän viitanee – niin kuin ilmeisesti Sebestyéniäkin – edellä mainitulla possessiivisuuden korostamisella juuri sellaisia tapauksia, joissa tätä unkarin datiiivia käytetään possessiivisena attribuuttina. Näistä ks. Keresztes 1974: 146.

37. Ks. Bartens 2000: 82–84, 94–96.

38. N.-Sebestyéniä lähtökohdaksi on ymmärrettävä ajateltaessa sitä, että monissa suomalais-ugrilaisissa kielissä predikatiivinen ja attributiivinen omistusrakenne ovat sijaanmerkinnältään keskenään identtiset; ero on vain kopulan käytössä, ja sekin jää preesensissä usein käyttämättä (ks. Itkonen, Erkki 1966b: 310).

39. Leinon esitykseen liittyvistä kritiikeistä ks. Inaba 2002.

”Toisin sanoen nykysuomen ilmaistyyppiä *Kala on pojalle* vastannut datiivinen tyyppi *kala (on) pojan* ’kala kuuluu pojalle’ olisi tarjonnut lähökohdan nominilausekkeelle tyyppiä *pojan kala* ’kala, joka pojalla on, jonka poika omistaa.’”

Oletettu kehitys olennaisimmalta osaltaan muistuttaa siis hyvin paljon luvussa 2.3 esiteltyä Kettusen LOK-hypoteesia. Leinon esityksen johdosta vanhan kirjasuomen datiivigeneetiivi, joka oli ollut Setälän ja Itkosen jälkeen vähäisessä huomiota, on päässyt todisteena hyvin näkyvään asemaan.

Ajatus genetiivin latiivis-datiivisesta alkuperästä on siis melko vanha, mutta perustelluimpana hypoteesi on myös viimeisimpiä *n*-genetiivin alkuperästä esitettyjen joukossa. 1800-luvulla esitetyt näkemykset ovat tosin yhtä heikosti perusteltuja morfofoneemisen väkinäisyyden takia kuin LOK-hypoteesi. Morfofoneemisesti perustellummalta pohjalta hypoteesi nousee uudelleen esiin Setälästä alkaneen latiivin alkuperäistä suffiksia koskevan käsityksen muutoksen myötä. Funktionaalisen ekvivalenssin suhteen se on jo 1800-luvullakin jokseenkin selvempi kuin LOK-hypoteesi: kyseessä on ollut nimenomaan tulosija eikä monipuolinen superpaikallissija. Mikäli asiaa ajatellaan Sebestyénin ja Korhosen tavoin, tällä hypoteesilla on se teoreettinen etu, ettei tarvitse perustella *n*-genetiivin puuttumista ugrilaisista ja permiläisistä kielistä: hypoteesin lähtökohdana on, että latiivin myöhempi kehitys genetiiviksi tai muuksi on kielikohtainen. Ottamatta kantaa siihen, kumpi genetiivistä ja datiivista on alkuperäisempi, voi todeta, että monista Euroopan kielistä tavattava datiivin possessiivinen käyttö (ks. Haspelmath 1999) voisi antaa lisää typologista taustatukea *n*-genetiivin latiivis-datiiviselle lähtöisyydelle. Teoreettisen edun lisäksi LAT-hypoteesi ottaa kantaa habitiivisen tulosijan alkuperään kantaauralin tasolla ja tätä voi pitää hyvin merkittävänä askeleena diakronisen tutkimuksen kannalta, koska uralilaisissa kielissä habitiivistien suhteiden ilmaisimet ovat hyvin kirjava joukko.

Latiivisen ja genetiivis-instruktiivisen *n*:n toisiinsa kytkeminen vankisti *n*-latiivin asemaa nominitaivutuksen rekonstruktiossa, ja sillä on ollut vaikutusta toisen latiivisuffiksin, *-k*:n asemaan. Szinnyi (1922: 58) esittää latiivisuffiksit **-k* ja **-γ* suomalais-ugrilaisina, mutta latiivisuffiksia **-ń* (+ etuvokaali) hän pitää suomalais-permiläisenä. Serebrennikov (1973: 69–70) olettaa uralilaiseen kantakieleen kaksi latiivia, *-k* ja *-ń*, ja pitää *k*-latiivia vanhempana. Hajdún (1975: 23) esittämä kantaauralin latiivisuffiksi on **-k*. Alo Raun (1988: 560) mainitsee sekä *n*- että *k*-latiivin uralilaisen kantakielen nominitaivutuksen yhteydessä mutta pitää *k(V)*-latiivia kaikista latiivisuffikseista yleisimpänä. Gyula Décsy (1965: 157) olettaa suomalais-ugrilaiseen kantakieleen kaksi latiivia, joista toinen on *-k*. Kangasmaa-Minn (1973) on selvittänyt latiivistien suffiksien levikin ja löytänyt *k*-suffiksille latiivisen käytön kaikista suomalais-ugrilaisista kielistä; *n*-suffiksille hän löytää vastaavan käytön vain suomesta ja saamesta (ks. mts. 86). Janhusen (1982: 31) mukaan kantaauralissa oli selvästi rinnakkaisia datiiivin⁴⁰

40. Hän käyttää latiivin sijasta termiä datiivi, ja sillä hän tarkoittaa tulosijaa, jolla voi olla sekä lokaalisia että habitiivisia (ja muitakin) funktioita, kuten hänen esityksensä perusteella on luonnollista olettaa. Hän käyttää

merkitsimiä; datiiivin kohdalla hän antaa (mts. 30) kaksi mahdollista suffiksia (-*kə* ja -*ŋ*).

Genetiivin ja latiiivin yhteistä alkuperää kannattavilla tutkijoilla *n*-latiiivin asema on huomattavasti vahvempi. Itkonen (1957a: 14) pitää ainakin suomalais-ugrilaisen kantakielen tasolla *k*-latiivina argumentoidumpana kuin *n*-latiivi, mutta toisaalta hän (1966b: 264) antaa uralilaisen kantakielen tasolla *n*-latiiville ensisijaisen aseman ja näyttää pitävän *k*-latiivina *n*-latiivin myöhäsyntyisempänä synonyymina (1968: 203). Hakulinen (1961: 101) pitää *n*-latiivina Setälän näkemykseen tukeutuen kantaauraliin palautuvana kun taas *k*-latiivista mainitsee vain, että sen vastineita löytyy etäsukukielistä samojedia myöten. Korhonen (1991: 166, 168) esittää *k*-suffiksin kantaauralin nominativituksessa *n*-latiivin rinnalla epävarmana vaihtoehtona suluissa, joskaan hän ei poista sitä kokonaan toisin kuin Setälä. Selvältä näyttäisi ainakin, että suomalais-ugrilaisen tason rekonstruktiossa *k*-suffiksi latiivisena aineksena on levikkinsä vuoksi yhtä tärkeä tai jopa perustellumpi tekijä kuin *n*-suffiksi. Toisin on uralilaisen tason rekonstruktiossa, mikä ilmeisesti johtuu varhaisemmasta samojedilaiskielten latiivisuffiksin rekonstruktiosta. Genetiivin alkuperän kysymyksessä *k*-aineksisella latiivilla ei ole kuitenkaan koskaan ollut sijaa morfofoneemisista syistä: sitä ei olisi kyetty kytkemään *n*-genetiiviin niin kuin sitä ei ole kyetty kytkemään *n*- ja *ŋ*-latiiviinkaan. Mikäli pidetään kiinni kahdesta latiivista uralilaisen kantakielen tasolla ja silti halutaan selittää Korhosen tavoin *n*-genetiivin kehittyneen datiivisen käytön välityksellä *n*-latiivista, luonnollista olisi luonnehtia kaksi latiivisuffiksia toisiinsa nähden erilaisiksi ja olettaa vain *n*-latiiville datiivinen käyttö. Esim. Serebrennikov (1973: 70) pitää mahdollisena, että -*n*-latiivilla olisi ollut allatiivinen merkitys, kun taas -*k*-latiivi olisi illatiivinen. Hänen mukaansa kaikilla -*n*-latiivisuffiksin sisältävillä sijoilla on allatiivinen merkitys, esim. mari *joltaš-la-n* 'toverille'. Esimerkeistä päätellen allatiivisella merkityksellä Serebrennikov tarkoittaa habitiivista ja illatiivisella merkityksellä lokaalista funktiota. Ilman tämäntapaista sivuoletusta tuntuisi liian hyvältä sattumalta, että *n*-latiivista olisi kehittynyt genetiivi monissa kielissä muttei tälle synonyymisesta *k*-latiivista sitä olisi kehittynyt yhdessäkään kielessä.

Latiivisten suffiksien levikkiin liittyen Sebestyénin ja Korhosen lähtökohdassa on vielä eräs seikka, jota voi pitää heikkoutena. Perusteet *n*-sijapäätteen datiivisesta (ei siis latiivisesta) käytöstä ovat näet kokonaan samojedikielten ja (vanhan kirja)suomen varassa, kuten on edellä välillisesti käynyt ilmi. Diakronisesti puhtaasti *n*:stä koostuvan sijapäätteen datiiivista – ei siis latiivista – käyttöä ei näy löytyvän muualta; siihen tarkoitukseen muissa kielissä käytetään joko eri alkuperää olevia sijoja tai sellaisia myöhäsyntyisiä sijoja, joissa *n*-latiivi on osana päätettä. Mordvassa, marissa ja eteläsaamessa, joissa on *n*-genetiivi, ei tunneta puhtaasti datiiivista *n*-sijaa lukuun ottamatta saamen substantiivin määritteessä esiintyvää *n*-sijaa (tarkemmin ks. luku 5.1) eikä liioin itämerensuomessakaan lukuun ottamatta kiistanalaista liivin datiiivia (tarkemmin ks. luku 4). Tässä asiassa

termiä latiivi sellaisten kielten kuvaamisessa, joissa habitiivinen datiiivi ja lokaalinen latiivi ovat erikseen olemassa. Kiitän tästä tarkennuksesta Juha Janhusta.

välimatka on siis vielä pitempi kuin *n*-genetiivin kohdalla. Vaikka tämä sinänsä ei ole este hypoteesille, on kieltämättä kyseenalaista, olisiko diakronisessa tutkimuksessa metodologisesti luotettavaa selittää kaikkia yksityiskohtia pitämällä kahta kielimuotoa, suomea ja samojedikieliä, kaikista vanhakantaisimpina ja siten antamalla niille muihin verrattuna suurempi merkitys, kuten tässä oletuksessa tehdään. Edellä mainittu seikka muuttuu selväksi oletusta koskevaksi heikkoudeksi, kun otetaan huomioon viimeisimmät näkemykset kantasamojedin sijajärjestelmästä (ks. Janhunen 1998: 469). Genetiivi ja latiivi-datiivi pidetään siinä selvästi erillään toisistaan (genetiivi *-*n* ja latiivi / datiivi *-*ng*). Samojedikielten osalta *n*-latiivi näyttää olevan lähinnä epätarkkojen morfofoneemisten rekonstruktioiden tulosta. Jäljelle jäävä suomen datiivigenetiivi ei ymmärrettävästä syystä voi käydä yksin todisteesta, ainakaan vertailevan menetelmän kannalta.⁴¹ Myös suomalais-ugrialaisten kielten osalta *n*-latiivin asema näyttää pahasti horjuvan. Jussi Ylikoski (2011: 255–258) nimittäin on päätenyt oletamaan **ŋ*-suffiksin kantaauralin latiivin päätteeksi Euroopan uralilaisten kielten paikallissijoja vertailemalla.

2.5. Kokoavaa tarkastelua

Edellä on käsitelty *n*-genetiivin alkuperästä esitettyjä hypoteeseja ja niistä esitettyjä perusteluja. Taulukko 1 esittää pelkistetyksi *N*-genetiivin aluperästä esitetyt hypoteesit niiden olettamien alkuperien, perustelujen, genetiivin synnyn ajoituksen, perustelujen pohjana käytettyjen kielten ja hypoteesiin liittyvien ongelmien mukaan.

Jokainen hypoteesi näyttää omien heikkouksiensa kautta diakronisen syntaksin ja vertailevan metodin ongelmia. GI-hypoteesi on morfofoneemis-funktionaalisesti hyvin perusteltu, ja sen takana ovat kaikki paitsi permiläis- ja ugrilaiset kielet. Näin ollen se on geneettis-arealisesti laaja-alaisin hypoteesi. Selitys siihen, että permiläis- ja ugrilaiskielistä *N*-genetiivi on hävinnyt, ei ole kuitenkaan todistettavissa näiden kielten oletetun sisäisen kehityskulun kautta eikä vertailevin menetelmin, koska kyseisissä kielissä ei ole *N*-genetiivistä jälkeäkään. Selitys genetiivin katoamisesta on siis tämän hypoteesin kannalta miltei ainoa mahdollinen ja samalla pakon sanelema johtopäätös. Myös ADJ-hypoteesi on morfofoneemis-funktionaalisesti hyvin perusteltu, mutta on kieltämättä ristiriitaista, että kieliä, joista löytyy tämän oletuksen kannalta tärkeä *N*-genetiivin kanssa identtinen adjektiivijohdin, on vähemmän kuin kieliä, joissa on *N*-genetiivi.

LOK-hypoteesin edellyttämä funktionaalinen kehitys ei sinänsä olisi mahdoton, muttei ole löytynyt sukukielistä todisteita, jotka tukisivat hypoteesin kuvaamaa sijan kehitystä. Tästä huolimatta LOK-hypoteesia ei voi täysin sivuuttaa. Synnä on, että LOK-hypoteesi rakentuu suurimmalta osalta liivin datiivin varaan,

41. Janhusen esitys kantasamojedista on lähellä hänen aiemmin esittämänsä (1982: 30) uralilaisen kantakielen nominitaivutuksen rekonstruktioita. Latiivin suffiksille -*ŋ* sellaisenaan löytyy vastine vain mordvasta. Mordvalaiskielten latiivin suffiksin varianttien (ersä -*v*, -*j* ja murteittain myös -*ŋ*; mokša -*u*, -*i*) on oletettu palautuvan kaikki kanta-mordvalaiseen **ŋ*-suffiksiin (ks. Bartens 1999: 76). Ks. myös luku 6.3.2.

Taulukko 1. *N*-genetiivin alkuperästä esitetyt hypoteesit oletettujen alkuperien, perustelujen, ajoitusten, todisteina käytettyjen kielten ja hypoteesin heikkouksien mukaan

Hypoteesit	GI-hypoteesi	ADJ-hypoteesi	LOK-hypoteesi	LAT-hypoteesi
Alkuperä	Genetiivis-instruktiivinen konnektiivi	Adjektiivi-johdin	Loppuheittoinen lokatiivi	Latiivi-datiivi
Perustelu	Morfofoneemis-funktionaalinen	Morfofoneemis-funktionaalinen	(Morfofoneemis-)funktionaalinen	Morfofoneemis-funktionaalinen, typologinen
Ajoitus	Kantauralilainen kausi	Suomalais-volgalainen kausi	Todennäköisesti myöhäisempi kantasuomalainen kausi	Suomalais-ugrilaisen kanta-kielen kauden jälkeen
Kielet	Itämerensuomi, saame, mordva, mari, samojedi	Eteläsaame, mordva, mari	Liivi, suomi	(Liivi,) suomi, samojedi
Ongelmia / heikkouksia	<i>N</i> -genetiivin puuttuminen permiläis- ja ugrilaisista kielistä	Samasuffiksista genetiiviä kapeampi levikki	Kehityskulun rekonstruktio, jolle tukea ei ole löydetty sukukielistä	Ainoa morfofoneemis-funktionaalisesti perusteltu mahdollinen todiste on suomen dativigenetiivi

mutta kukaan LOK-hypoteesia kritisoineista ei ole tarkastellut hypoteesin pitävyyttä liivin aineistosta. Tästä johtuen kritiikikään eivät ole täysin vakuuttavia, vaikka niiden argumentoinnit on helposti hyväksyttävissä.

LAT-hypoteesi koettelee vertailevaa menetelmää mielenkiintoisella tavalla. Tälle hypoteesille löytyy ainakin yhdestä kielestä, suomesta, lähes viisisataavuotinen hyvin vakuuttava kirjallinen todisteisto, dativigenetiivi. Dativigenetiivi on nykykielessäkin edelleen käytössä, vaikkakin huomattavasti kapea-alaisempaa. Hypoteesin edellyttämä kehityskin näyttää typologisesti hyvin mahdolliselta. Toisaalta samojedikielten osalta tämän hypoteesin morfofoneeminen perustelu on murennut ja kiistatonta suomen dativigenetiivin kaltaista *n*-sijan käyttöä ei ole toistaiseksi havaittu sukukielistä. Näin ollen vertailevan menetelmän kannalta hypoteesilla ei ole pohjaa vakuuttavasta todisteistosta ja typologisesta loogisuudesta huolimatta. Kysymys kuuluu: voiko yhdestä kielestä saatavien todisteiden varaan rakentaa sukukieltenvälisen diakronisen hypoteesin? Kyllä voisi, jos suomi olisi oman kielikuntansa historiassa samanlaisessa asemassa kuin esim. latina roomanien kielten historiassa. Koska näin ei ole asian laita, oletuksen tueksi pitäisi löytää sukukielistä vähintäänkin välillisiä mutta konkreettisesti osoitetta-

via linkkejä datiivigenetiiviin. Tästä näkökulmasta perusteellista selvitystä ei ole aiemmin tehty.

Edellä on pitkälti esitetty *N*-genetiivin alkuperästä esitettyjä hypoteeseja ja seikkoja niiden puolesta ja niitä vastaan. Seuraavissa luvuissa niitä on syytä pitää mielessä, koska ne voivat valaista seuraavissa luvuissa käsiteltävien asioiden taustalla piileviä asioita.

3. Suomen datiiivigenetiivi

3.1. Tausta¹

Suomen datiiivigenetiivi, ts. genetiivin datiiivinen käyttö tunnetaan ainakin jo 1600-luvun kieliopissa. Eskil Petraeus (1649: 53; ks. myös Martinius 1689: 83) kirjoittaa seuraavasti: ”Quodlibet verbum admittit Dativum vel Accusativum personæ vel rei, cui qualicumq; modo aliquid acquiritur vel adimitur, ut: Hän andoi minulle / dedit mihi, andoi minun / idem, --”. Tämän jälkeen mainintoja esiintyy kyseisestä genetiivin käytöstä 1800-luvun tutkimuksissa ja kieliopissa. Kustaa Renvall (1815: 25–26) esittää possessiivin l. genetiivin yhtenä käyttötapanaan datiiivigenetiivin esimerkeistä koostuvan ”omituisten muotojen” joukon:

”antoi minun (vel minulle) suuta, kättä, *dedit mihi osculum, manum* i. e. dextram: minun (non minulla) on jano, nälkä, wilu &c. propr. *mei est sitis, esuries, frigus pro sitio, esurio, frigeo*: hänen non hänellä on siitä suuri tüö *han har nog att göra dermed*: minun täütü, sinun pitää, hänen tulee, meidän sopii *oportet me, decet te &c*”.²

Yrjö Koskinen (1860: 19–20) mainitsee genetiivistä, joka käännetään ruotsiksi *åt* tai *för* -prepositioilla ja voidaan korvata adessiivilla, ablatiivilla ja allatiivilla (*Minun (= minulla) on ikäwä; Ei hän te’e lähimmäisensä (= lähimmäisellensä) mitään pahaa; Joko sun (= sinulta) on kaikki rahat kuluneet?*). Julius Krohn (1870: 505–507) esittää datiiivina käytetystä genetiivistä suomen kohdalla länsimurteissa vallinneena käytänteenä, että aineellisen omistuksen ja antamisen yhteydessä allatiivia ja adessiivia ja ajatellun omistuksen ja antamisen yhteydessä käytetään genetiiviä. Itämurteista hän esittää alaviitteessa esimerkkejä, joissa on käytetty

1. Olen aiemmin lyhyesti selostanut suomen datiiivigenetiiviä käsitteleviä tutkimuksia (ks. Inaba 2000b: 112–113). Tässä korjattakoon kuitenkin muutama epätarkkuus.

2. Renvallilla on myös latinan datiiivin vastineiden kohdalla esimerkki: ”*tibi fiat ea fententia* sinun on se mieli” (mts. 23).

adessiivia ja allatiivia länsimurteiden esimerkkien genetiivin asemassa. Krohn sanoo erityisesti Turun murteesta, että siinä muinoin käytettiin genetiiviä allatiivin (ei adessiivin) sijasta, ja esittää Agricolan Uudesta testamentista esimerkkejä. A. W. Jahnsson (1871: 41–42) esittää kyseisen genetiivin käytön subjektiivisena genetiivinä, joka vastaa yleensä ruotsin subjektia (*Pojan tulee (pitää, täytyy) totella*) ja objektia (*Ruoka tekee sairaan paha*). V. R. Kockström (1876b: 71 alav.) sanoo infinitiivin yhteydessä käytetyn persoonaa ilmaisevan genetiivin (*Annoin kirjani pojan lukea*) olevan aiempi datiiivi.³ Kuten edellä (ks. 2.4) on esitetty, August Ahlqvist on käsitellyt kyseistä genetiiviä datiiivina. Ahlqvistin esitykseen viitaten József Budenz (1880: 79–80) on esitellyt mm. yksipersonaisten verbien yhteydessä esiintyvän genetiivin datiiivina.

Varsinaisesti nimitystä datiiivigenetiivi on käyttänyt ensimmäisenä E. N. Setälä (1880: 38, 40, 45). Hän esittää (mts. 7–8) datiiivigenetiiville viisi eri käyttöä. Datiiivigenetiiviä käytetään 1) objektiivina (*Mitä hän sinun teki?*; *Anna kättä köyhän miehen*), 2) yksipersonaisten verbien (*pitää, täytyy, tarvitsee* jne.) kanssa (*Pojan täytyy mennä kouluun*; *Sopiiko sinun niin tehdä*), 3) verbien nominaalimuotojen kanssa adessiivin ja allatiivin asemesta osoittamaan, ”kellä jtkn on tehtävänä, tahi kelle jtkn tulee tehtäväksi” (*Kirja on hänen luettavanansa*; *Kirja viettiin lasten lukea*), 4) ilmoittamaan ”sitä persoonaa, jonka tunne, tilaisuus, velvollisuus ilmaistaan” (*Minun on nälkä (jano, vilu, kiire, kylmä, ikävä; Minun on lupa tätä tehdä)* ja 5) ”ilmoittamaan sitä persoonaa, jolle jokin I infinitiivillä ilmoitettu tehtävä määrätään käskettynä tai suotuna” (*Anna heidän mennä; Emäntä ei sallinut palkollistensa olla laiskoina*). Hän kertoo myöhemmin Koillis-Satakunnan murteiden lauseopillisessa tutkimuksessaan (1883: 42) tarkemmin datiiivigenetiivistä: ”Vielä on tarkastettava tärkeä ja omituinen genetiivilaji, se, jolla on datiiivin merkitys – nimittäkäämme sitä datiiivigenetiiviksi. Tämä datiiivigenetiivi on suuremmassa määrin tavattavana Länsi-Suomen murteissa; jo täällä Koillis-Satakunnassa sen jäljet ovat hälvenemässä. Datiiivigenetiivi vastaa allatiivia ja omistajaa merkitsevää adessiivia (vrt. latinan datiiivia lausetavassa *mihi est*), ja näitä sijoja, allatiivia ja adessiivia saattaakin datiiivigenetiivin asemesta useissa tapauksissa käyttää. Mutta datiiivigenetiiviä sitä vastoin ei saata läheskään aina käyttää allatiivin ja adessiivin asemesta, vaan sitä käytetään ainoastaan silloin, kuin tarkoitetaan, että se mikä jollekin tulee osaksi tai jollakin on, on jotakin abstraktisempaa laatua, eikä käsin pideltävää”. Tässäkin (mts. 42–45) hän esittää edellä esitettyjen kanssa varsin samanlaiset viisi eri käyttöä datiiivigenetiiville, mutta eräiltä osin on eroja. Tämän mukaan datiiivigenetiiviä käytetään 1) objektiivina (*Mitäs sen Jannen tekisit, jos sen näkisit?*), 2) yksipersonaisten verbien kanssa (*Kävi kuninkaan ja sotamiähen lystisti; Sitte minun on vietävänä vaatteet sinne*), 3) ilmaisemaan omistajaa tai persoonaa, jonka tunne, tilaisuus, velvollisuus ilmaistaan, (*Muisti rapulla vasta, että hänen on kaljatynnyrin tappi kourassa; Sen oli kova nälkä*), 4) ablatiivin asemesta (*Sen jäi meille maksettavaa summassa*) ja 5) merkitsemään käskettyä tai

3. Tätä mainintaa ei löydy Kockströmin samana vuonna ilmestyneestä ruotsinkielisestä kieliopista (1876a).

suotua tehtävää ilmaisevan 1. infinitiivin agenttia (*Annan niitten mennä*).⁴ Setälän mallia noudattaen 1800-luvun lopulta 1900-luvun alkuun tehdyissä murretutkimuksissa on esitetty esimerkkejä datiiivigenetiivistä.⁵

E. A. Tunkelosta (1908: 21–22) alkaa datiiivigenetiivin tutkimuksen kannalta uusi vaihe. Hän nimittää setäläläisten lähinnä datiiivigenetiiveinä pitämät ja myös muunkinlaiset genetiivin käytöt (esim. *Kuulin että naapurin ollaan heinässä*)⁶ adverbaaliseksi genetiiviksi. Genetiivi on adverbaalinen, kun ”se on jäsenenä, toisen itsenäisen morfeemin ohella. Niissä tänä toisena jäsenenä on joko jokin verbiparadigman finiittimuoto tai sanayhtymä, joka on täten sanotulla tavalla muodostunut, --”. Hän nostaa esille sellaisia tapauksia, joita ei varmuudella voi luonnehtia enempää adverbaaliseksi kuin adnominaaliseksi genetiiviksikään (esim. *Mun on vielä pääni kampaamatta; Ei tämän sahattukaan jalkoja*). Häneltä jäi kuitenkin tekemättä adverbaalista genetiiviä laajemmin käsittelevä esitys. Aarni Penttilä (1963: 330–346) ryhmittelee genetiivin eri käyttötapoja osin Tunkelon esityksen mukaisesti. Varsinaisesti Tunkelon jättämän aukon ikään kuin täyttää Eeva Kangasmaa-Minn (1966b) tekemällä laajan esityksen adverbaalisesta genetiivistä ja tarkastelemalla myöhemmin (1972; 1999: 21–31) kokoavasti genetiivin funktioita.⁷ Vuoden 1966 esityksessään Kangasmaa-Minnillä on vielä infinitiivirakenteet adverbaalisen genetiivin joukossa. Hänen vuoden 1972 esityksessään infinitiivirakenteet on irrotettu adverbaalisesta genetiivistä. Tämän esityksen mukaan adverbaalinen genetiivi jakautuu eri ryhmiin seuraavasti:⁸ 1) Genetiivi

4. Setälän lauseopin toisesta painoksesta (1884: 20–21) alkaen datiiivigenetiivin käytöt on supistettu neljään kohtaan. Ensimmäisen painoksen kolmas kohta on poistettu kokonaan.

5. Ks. Latvala 1895: 22–37; 1899: 18; Sirelius 1894: 62–64; Kannisto 1902: 73–78. Myös Penttilä (1963: 343–344) kuvaa datiiivigenetiivin samalla tavalla.

6. Tätä tyyppiä on käsitelty perinteisesti datiiivigenetiivin ulkopuolella (ks. Setälä 1883: 41–42; Cannelin 1889: 83–84; Latvala 1895: 22; Sirelius 1894: 61–62; Kannisto 1902: 67–68; Penttilä 1963: 343; §245; Räsänen 1972: 74–75), ja sen on arveltu syntyneen ellipsisn kautta. Myös vanhan kirjasuomen aineistostani on löytynyt yksi esimerkki: *sillä etei meidhän naiteta miestä waimon perindön mahan mutta maan pällisen, --* (SUOMI7a: 166; Kuningan walan eli cotho rauhan rikoxest 32). Aulis Ojajärvi (1950a: 71–74; 1950b) hylkää kyseisen genetiivin käytön ellipsilähtöisyyden ja antaa tyyppin lähtökohdaksi sellaisia lauseita, joissa esiintyy passiivinen transitiiiverbi objekteeineen (esim. *meiräv vasikka tapetaha*). Tällainen alkuään attributiivinen genetiivijäsen olisi hänen mukaansa murteen suhteellisen höllän sanajärjestyksen ansiosta erkaantunut pääsanastaan (esim. *meirän tapetahav vasikka*). Kun samainen ilmaisu tyyppi yleistyi myös intransitiivilauseisiin, genetiivin alkuperäinen funktio olisi kokonaan hämärtynt. Hän esittää kyseiseen ilmaisu tyyppiin kuuluvia esimerkkejä myös karjalan aunukselais- ja lyydiläismurteesta sekä vepsästä. Paavo Ravila (1950: 459–460) on tähän huomauttanut, että ilmaisu tyyppiin ellipsilähtöisyys on edelleen mahdollinen varsinkin, kun genetiiviä käyttävän tyyppin rinnalla esiintyy adessiivia käyttävä tyyppi (esim. *Meillä ollaan*). Aimo Hakasen (2001: 37) mukaan kyseisen ilmaisu tyyppin monikon persoonapronominin genetiivin kaltaiset sanat ovat itse asiassa pronominkantaisia substantiiveja, ainakin näin on hänen mukaansa Tyrvään murteesta. Hän jättää kuitenkin avoimeksi, miksi ne ovat genetiivimuotoisia. Lisäksi Tunkelon esimerkin kaltaiset esiintymät, joissa on muu kuin persoonapronomini (tai pronominaalinen substantiivi), jää vaille selitystä. Kangasmaa-Minn (1966b: 58) päätty Ravilan kannalle ja sanoo, että kyseisenlaisilla genetiiveillä on lähinnä lokaalinen merkitys, koska ne voidaan korvata adessiivilla. Hänkin päätty lähinnä ellipsitulkintaan. Merkityksen lisäksi myös levikin puolesta on luonnollista, ettei kyseistä ilmaisu tyyppiä ole käsitelty datiiivigenetiivin yhteydessä. Kuten Ojajärvi on esittänyt, sitä esiintyy muissakin itämerensuomalaisissa kielissä ja lisäksi marissa (Kangasmaa-Minn mts. 58) ja mordvassa (Huumo–Inaba 1997: 42; Inaba 1998: 155–156; ks. myös luku 6.3.1).

7. Kangasmaa-Minnin adverbaalisen genetiivin esityksissä pohdinnan pääpaino on genetiivin ja N-suffiksin käytön alkuperän selvittämisessä, ts. siinä, kumpi adverbaalisesta ja adnominaalisesta käytöstä on alkuperäisempi, sijamuodon alkuperää ei siis yhtä suoranaisesti – välillisesti kylläkin – selvitetä niin kuin luvussa 2.1–2.4 esitetyissä hypoteeseissa.

8. Numerointi on tähän tarkoitukseen muunneltu.

intransitiiviverbin yhteydessä, 1.1) Adnominaalis-adverbaalinen genetiivi (esim. *Puhujan menivät paperit sekaisin*), 1.1.1) Adverbiaalistunut genetiivi (esim. *Pojan paleltuivat korvat*), 1.1.2) Predikatiivistunut genetiivi (esim. *Metsä on valtion*), 1.2) Lauseen määritteenä esiintyvä genetiivi (esim. *Hänen nousi pala kurkkuun*), 1.3) Latiivigenetiivi (esim. *Lapsen on varmasti nälkä*), 2) Genetiivi transitiiiviverbin yhteydessä (esim. *Mitä sen isännän on tehty siellä Helsingissä?*).

Seuraavat datiiivigenetiivin tutkimukset ilmestyvät vasta 2000-luvun tienoolla. Ne käsittelevät vanhan kirjasuomen datiiivigenetiiviä. Toinen (Inaba 2000b)⁹ keskittyy hahmottelemaan datiiivigenetiivin esiintymätyyppejä, jotka eivät sisällä infinitiivirakenteita, toinen (Leino, P. 2001: 456–513) taas aiempien tutkimusten antamiin esimerkkeihin tukeutuen datiiivigenetiivin ja *N*-genetiivin diakronisen kehityskulun esittämiseen.

Datiiivigenetiivin pääpiirteet ovat siis jo tiedossa. Toisaalta termin datiiivigenetiivi alla on monipuolisia genetiivin käyttötapoja ja vanhasta kirjasuomesta nykykieleen pitkän aikajakson esiintymiä, että se on mahdollistanut termin hyvin epätarkan käytön. Seurauksena termistä on tullut musta laatikko, johon viitataan kulloinkin sopivalla tavalla sen kummemmin perustelematta. Tilanne on ollut datiiivigenetiivin diakronisen tutkimuksen kannalta hyvin haitallinen.

Krohn ja Setälä pitävät datiiivigenetiiviä hyvin länsisuomalaisena. Myöhemmät tutkimukset (Sirelius 1894: 62–63; Latvala 1899: 18; Räsänen 1972: 71–74) ovat kuitenkin osoittaneet, että savolaismurteissa ja kaakkoismurteissa esiintyy – joskin huomattavasti vähemmässä määrin – sellaista datiiivigenetiiviä, jossa ei ole kysymys infinitiivin subjektista. Jos ei oteta huomioon liiviä, jonka datiiivi on erimuotoinen kuin genetiivi, suomen lisäksi itämerensuomalaisista kielistä datiiivigenetiiviä tavataan karjalassa (Ojajärvi 1950a: 97; Sarhimaa 1999: 105) ja vatjassa (Ariste 1948: 23; Adler 1980) sekä vatjasta haaroutuvasta kreevinissä (Winkler, E. 1997: 390, 403). Itämerensuomen ulkopuolella datiiivigenetiivinä pidettyjä genetiivejä löytyy saamesta (Beronka 1937: 123–125),¹⁰ mutta ne näyttäisivät syntyneen lähinnä suomen vaikutuksesta. Suurin osa näiden kielten datiiivigenetiivin esiintymistä on kuitenkin lauseita, joissa infinitiivin subjekti on merkitty genetiivillä. Muunlaisista datiiivigenetiiveistä näyttää löytyvän hyvin vähän esimerkkejä.¹¹ Niinpä mm. vatjasta esitetään tutkimuksesta toiseen yhtä ja samaa esimerkkiä sellaisesta datiiivigenetiivistä, jossa ei ole kysymys infinitiivin subjektista.¹²

Infinitiivin ja muiden verbin nominaalisten muotojen genetiivisubjektit ovat sikäli tämän tutkimuksen kannalta sekundaareja, että niiden alkuperäiseksi oletettava datiiivisuus ei ole selviö edes vanhimmista kielenmuistomerkeissä, joissa datiiivigenetiivi on produktiivisimmillaan (ks. Inaba 2000b: 78–79). Tässä

9. Tässä yhteydessä maininnan ansaitsee Mikael Agricolan Uuden testamentin datiiivigenetiivin esiintymät käsittävä Eero Helteen ansiokas pro gradu -tutkielma (Helle 1966), joka oli minulta jäänyt huomaamatta Inaba 2000a:ta ja 2000b:tä tehdessäni.

10. Ks. myös Bartens 1972: 55.

11. Karjalasta löytyy toki yksi lausetyyppi, jossa genetiivinen lauseenjäsen ei ole infinitiivin subjekti: *mid šiwñ pid' äw?* (KARJALA5: 150) mikä.PART sinä.GEN pitää.PRS.SG3 'Mitä sinä tarvitset?'. Tätä pidän nesessiivisestä lauseesta kehittyneenä myöhäsyntyisenä lausetyypinä.

12. Ks. Inaba 2007: 584.

tutkimuksessa keskityn genetiivin käyttöön habitiivisena adverbiaalina, joka vastaa enimmäkseen habitiivista allatiiviadverbiaalia mutta vähäisin osin myös adessiiviadverbiaalia. Otan kuitenkin huomioon infinitiivin subjektin genetiivin mm. sijanmerkinnän näkökulmasta. Tämän luvun tarkoituksena on esittää kattava kuvaus suomen datiiigenetiivistä, ennen kaikkea vanhimmissa kielenmuistomerkeissä esiintyvistä datiiigenetiiveistä, jotka ovat datiiigenetiivin diakronian kannalta ensisijaisia. Luvussa 3.2 on lyhyt esittely aineistoista, niiden rajauksista ja esitysteknisistä seikoista. Luvussa 3.3 keskityn esittämään luvussa 3.2 kuvatun jakotavan mukaisesti aikajakson 1500–1650 datiiigenetiiveistä lukumäärällisiä tietoja aineistokohtaisesti ja kuvaamaan aineistojen taustoja. Luvussa 3.4 esitän saman aikajakson vanhan kirjasuomen esiintymätyyppejä. Luvussa 3.5 luon katsauksen vuoden 1650 jälkeisiin datiiigenetiivin esiintymiin. Luvussa 3.6 esitän aikajakson 1500–1650 datiiigenetiiville tyypillisiä piirteitä. Luvussa 3.7 pohdin datiiigenetiivin asemaa objektin sijanmerkinnässä. Luvussa 3.8 esitän datiiigenetiivin kannalta kokoavasti tärkeimmän Mikael Agricolan teoksissa vallitsevan omistussuhteiden ilmaisujärjestelmän. Luvussa 3.9 luon kokoavan tarkastelun kautta perustan luvuissa 4–7 suoritettaville selvityksille ja katsaukselle datiiigenetiivin alkuperästä.

3.2. Aineisto ja esitystekniset tiedot

Tämän luvun pääaineisto koostuu datiiigenetiivin esiintymistä, jotka löytyvät aikajaksolla 1500–1650 tuotetuista kielenmuistomerkeistä *SUOMIW1–12* (ks. tarkemmin Aineslähteet).¹³ Mainittu aikajakso on datiiigenetiivin tutkimuksen kannalta olennaisen tärkeä esiintymien monipuolisuuden ja määrän takia. Aineistoista osa on painettuja tekstejä ja osa käsikirjoituksia tai niiden kopioita. Ne ovat Raamatun käännöksiä, virsiä, muita uskonnollisia tekstejä ja lainsuomennoksia. Valitut aineistot olivat kaikki käytettävissäni vuosina 1999–2002. Mainittujen aineistojen lisäksi taustatietojen keräämiseksi on käyty läpi suomesta aineistot *SUOMIW13–21*, *SUOMIWvaria1* sekä *SUOMI-* ja *SUOMI1800-*alkuiset¹⁴ aineistot. Lähisukukielistä läpikäytyt aineistot ovat *INKEROINEN1*, *KARJALAI–7*, *KARJALAA1–4*, *KARJALAL1–4*, *VATJA1–9*, *VEPSÄ1–6* ja *VIRO1–11*. Näitä käytän tarpeen mukaan vahvistusaineistoina.

Datiiigenetiivin esiintymät on kerätty näistä aineistoista lukemalla ja poimimalla. Osa keräämistäni datiiigenetiivin esiintymistä on esitetty pilottitutkimuksissani Inaba 2000a, 2000b ja 2010. Näissä olleet epätarkkuudet on tämän luvun esityksessä korjattu. Tässä tutkimuksessa esimerkkien tarkistamisessa on teosten sisäisten vertailujen jälkeen ensisijaisesti katsottu lähdetekstien vastaavia kohtia toisin kuin Inaba 2000b:ssä, jossa ensisijaisesti on katsottu samansisältöisiä, myöhemmin toimitettuja suomenkielisiä tekstejä. Ratkaisuni johtuu siitä, että

13. Aineistojen luonteista ja taustoista ks. Lehikoinen–Kiuru 1991: 12–18, 26–27, 32, 38.

14. *SUOMI1800-*alkuisiin aineistoihin on otettu otoksina kahdeksan 1800-kuvulla syntyneiden suomalaisen kirjailijan teoksia.

niissä myöhemmin tuotetuissa teksteissä, joihin alkuperäisten tekstien osat ovat kopioituneet, on paikoitellen selviä virheitä, jotka nähtävästi johtuvat alkuperäisten tekstien kirjoitus- ja painoasujen väärin ymmärtämisestä. Näin ollen tässä tutkimuksessa on koetettu tarkistaa esimerkkejä ensisijaisesti lähdetekstien avulla.

Esimerkit on ensin jaettu karkeasti kahteen ryhmään: tulosijan eli suomen allatiivin ja olosijan eli suomen adessiivin asemassa esiintyviin. Tulosijan asemassa esiintyvät taas on jaettu kolmeen alakategoriaan: verbien täydennyksinä oleviin habitiiviadverbiaaleihin (esim. (i) ja (ii)), predikatiivin ja predikatiiviadverbiaalin tai muun nominaalisen lauseenjäsenen täydennyksinä oleviin habitiiviadverbiaaleihin (esim. (iii)) ja predikaatittomiin esiintymiin (esim. (iv)):

- (i) senpälle / ette he näkisit minun cunniani / iongas **minun** annoit -- (SUOMIW1: 1326; Joh. 17: 24)
- (ii) Ne wffrit / iotca **Jumalan** kelpauat -- (SUOMIW1: 1286; Ps. 51: 19)
- (iii) Mutta ei he ole caiki **Euangeliumin** cwliaiset -- (SUOMIW1: 2442; Room. 10: 16)
- (iv) ia sanoi / Terue **teiden**. (SUOMIW1: 2108; Matt. 28: 9)

Olla-verbin esiintymät ovat sellaisia, joissa genetiivin tulosijaisuus jollakin tavalla ilmenee kuten esimerkeissä (v) ja (vi):

- (v) *Kijtos* olcon **Jumalan** / rauha **eläviten** / lepo **cuoluitten** / ia meillen waivaisillen syndisillen ijancaickinen ilo ia elämä / AMEN. (SUOMIW4b: 244)
- (vi) eli mitä **meidän** *sijtä* hywä on / että me händä rucoilem? (SUOMIW9: Job 21: 15)

Jos genetiivin tulosijaisuus ei ilmene, se on tulkittu olosijan asemassa toimivaksi kuten esimerkissä (vii):

- (vii) *cadzocat* sitä Joabin pellow cappaletta minun peldoni wieres / ja **hänen** on sijnä ohra -- (SUOMIW9: 2. Sam. 14: 30)

Allatiivin ja adessiivin asemassa esiintyvien dativigenetiivien osalta jako perustuu joko aineiston sisäiseen tai samanikäisten tekstien vertailuun. Tässä kohden erikielisten lähdetekstien datiiveille ei ole annettu paljonkaan painoarvoa edellä sanotuista tarkistusperiaatteesta huolimatta. Esimerkin (viii) kaltaisten lauseiden genetiivin vastineena on lähdeteksteissä useimmiten datiiivissa oleva sana, ja siinä mielessä esimerkin sanamuotoa *sinun* voisi pitää allatiivin asemassa olevana, mutta se olisi luonnoton tulkinta suomea ajatellen, koska suomessa ei käytetä sentyyppistä lausetta kuin ”Mikä sinulle on?”. Siksi esimerkin (ix) kaltaisille lauseille on annettu enemmän painoarvoa kuin lähdetekstien vastineille:

- (viii) Mike **sinun** oli Meri ettes pakenit? (SUOMIW1: 3382; Ps. 114: 5)
- (ix) Mike oli meri *sinulla* ettes pakenit: -- (SUOMIW2: 240; B)

Toisaalta on olemassa niitä allatiiviadverbiaalin asemassa esiintyviä genetiiviadverbiaaleja, jotka nykykielen kannalta tuntuisivat vastaavan adessiiviadverbiaalia. Esimerkeissä (x) ja (xi) vasta aineistojen SUOMIW8 ja SUOMIW1 keskinäinen vertailu paljastaa, että kyseinen genetiiviadverbiaali on allatiiviadverbiaalin asemassa. Nämä on luonnollisesti luokiteltu keskinäisen vertailun tuloksen mukaan:

(x) Sentähden eij ole **Jumalan** siihen syytä / että caicki tule autuaxi
-- (SUOMIW8: II: 564)

Vrt. eij ole siehe' *Jumalalle* yhtän syytä / -- (SUOMIW8: I: 1049)

(xi) mite **sinun** ombi meiden cansam JESV Nazarene? (SUOMIW1: 2175;
Luuk. 4:34)

Vrt. Mite mös *minulle* ombi teiden cansan / -- (SUOMIW1: 3638; Joel 3:4)

Mainittu esimerkkien jakotapa on puhtaasti dativigenetiivin esiintymien lukumäärien esittämistä varten. Roolit ja konstruktiot yms. on jätetty kokonaan pois jakoperusteista, koska ne eivät sovi taulukkomuotoisiin esityksiin.

Kerätyt dativigenetiivin esiintymät löytyvät Liite 1:stä. Niistä on pienin poikkeuksin poistettu ensiesiintymistä kopioituneet tapaukset. Jäljelle jääneet esiintymät muodostavat tämän luvun aineiston. Liite 1 käsittää yhteensä 1610 dativigenetiivin esiintymää. Seuraavissa luvuissa näitä esiintymiä on esitetty tarpeen mukaan.

Käytän sanoista nykykielistettyjä muotoja metakielenä selvyyden vuoksi. En anna morfeemittaisia käännöksiä tai muita glossauksia. Esimerkeissä nasaliivi on korvattu puolilainausmerkillä. Loput merkit on esitetty alkuperäisten tekstien mukaisina. Tämä poikkeaa vanhan kirjasuomen tutkimuksen traditiosta, mutta toisaalta se helpottaa esimerkkien jäljittämistä alkuperäisistä teksteistä.

Muun muassa Raamatun osista otettujen esimerkkien sijaintitietoja on tarkennettu seuraavia lyhenteitä käyttämällä:

alkup.	= alkupuhe	jälkiv.	= jälkiviite
alkus.	= alkuselustus	reunah.	= reunahuomautus
esip.	= esipuhe		

Aineistojen suuruudet on esitetty suurimmaksi osaksi Kaino-palvelimen vanhan kirjasuomen korpuksen metatietojen mukaan.¹⁵ SUOMIW1:n sanamäärä on kuitenkin haettu *Mikael Agricolan morfosyntaktisen tietokannan* prototyypistä (SUOMIW1), joka on Turun yliopiston Lauseopin arkistossa koekäytössä. Niistä aineistoista, joiden sanamääristä ei saa tietoa sähköisistä aineistoista, sanamäärät on laskettu karkeasti kertaamalla otossivun sanamäärän sivumäärällä.

Monissa aineistoissa dativigenetiivin esiintymämäärät ovat pieniä, ja siinä mielessä taulukoita ei tarvittaisi niiden esittämiseen. Taulukointiin olen päättänyt siitä syystä, että kahden tai useamman aineiston lukumäärät ovat havainnollisempia taulukoina kuin tekstien seassa esitettyinä numeroina.

15. Ks. <http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/vks_coll_rdf.xml>.

3.3. Datiiivigenetiivin esiintymät aikajaksolta 1500–1650

Tässä luvussa keskityn antamaan lukumääräisiä ja aineistojen taustaa koskevia tietoja 1500–1650-luvulla toimitetuista aineistoista, joissa esiintyy datiiivigenetiivejä. Esitän edellisessä luvussa kuvatun jakotavan mukaisesti datiiivigenetiivin esiintymämäärät aineistokohtaisesti.

3.3.1. Mikael Agricolan teokset (SUOMI_{W1})

Mikael Agricolan teokset (SUOMI_{W1})¹⁶ ovat sekä datiiivigenetiivin esiintymien määrän että laadun suhteen merkittävien ja monipuolisin kaikista aineistoista. Kaikki yhdeksän teosta ovat painettuja tekstejä ja sisältävät yhteensä 425 575 sanaa.¹⁷ Aineisto sisältää oman laskuni mukaan 845 datiiivigenetiivin esiintymää. Näistä 832 on tulosijan asemassa esiintyneitä ja 13 olosijan asemassa esiintyneitä.

SUOMI_{W1}:ssä Verbin täydennyksenä genetiivinen habitiiviadverbiaali esiintyy yhteensä 620 kertaa. Nämä käsittävät 54 eri verbiä, jotka ovat *antaa*, *auttaa*, *avata*, *edespanna*, *edessäseisoa*, *elää*, *ennustaa*, *ilmaantua*, *ilmoittaa*, *jakaa*, *jättää*, *kelvata*, *(ulos)kokottaa*, *kostaa*, *kylvää*, *käskeä*, *käydä*, *lahjata*, *lainata*, *lisätä*, *luoda*, *luvata*, *lystääntää*, *lähettää*, *maksaa*, *murtaa*, *myydä*, *nimittää*, *olla*, *omistaa*, *opettaa*, *osoittaa*, *puhua*, *puuttua*, *pyhittää*, *rakentaa*, *saattaa*, *sallia*, *sanoa*, *sattua*, *sopia*, *suoda*, *suuttua*, *säätä*, *tapahtua*, *tarita*, *tehdä*, *toivottaa*, *tulla*, *täytyä*, *uhrata*, *valmistaa*, *veisata* ja *voida*. Ne, joissa genetiivinen lauseenjäsen voi olla objekti tai habitiiviadverbiaali, on otettu mukaan tähän esitykseen, vaikka en ole tämän tutkimuksen aikana löytänyt niiden luonnetta valaisevia esimerkkejä. Puheena olevista verbeistä 23 esiintyy vain kerran datiiivigenetiivin yhteydessä. Taulukko 1 esittää mainittujen verbien yhteydestä löytyneiden datiiivigenetiivin esiintymämäärän teoskohtaisesti. Koska aineistosta valtaosa on käännöstekstiä, verbien lukumäärät ovat luonnollisesti sidoksissa lähdetekstien sisältöihin.

Monet yhden esimerkin esiintymät voi ymmärtää niiden verbien esiintymämäärän pohjalta. Verbien määrät eivät tietenkään ole yksin syy esiintymien määrän vähyteen, vaan esiintymien pitää olla sellaisia, joissa on mukana habitiiviadverbiaali. Tätä ajatellen lukumääriltään oudoimpia ovat verbit *puhua* ja *sanoa*. Esimerkiksi pelkästään Uudessa testamentissa sellaisia *sanoa*-verbin sisältäviä lauseita, joissa voisi olla viestin vastaanottajaa ilmaiseva habitiiviadverbiaali, on yli 1200, se on enemmän kuin *antaa*-verbin sisältäviä lauseita. Puheena olevien verbien täydennyksenä genetiiviadverbiaali esiintyy kuitenkin yhteensä vain kolme kertaa. Tähän asiaan palaan luvussa 3.6.

16. Agricolan äidinkieli ja teosten kieli ovat kaksi eri asiaa. Edelliseen en ota kantaa ja jälkimmäistä pidän monen kääntäjien työn summana, koska tiedetään teosten tekstien kääntäjiä olleen muitakin.

17. Laskuista on jätetty pois pelkät numerot, lyhenteet ja vierasperäiset sanat sekä yhdyssanan erillään oleva etummainen osa.

35	<i>pyhitää</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
36	<i>rakentaa</i>	0	1	2	0	0	0	0	0	0	3
37	<i>saattaa</i>	0	1	2	0	0	0	0	1	0	4
38	<i>sallia</i>	0	1	1	0	0	0	0	0	0	2
39	<i>sanoa</i>	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
40	<i>sattua</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
41	<i>sopia</i>	0	0	3	0	0	0	0	0	0	3
42	<i>suoda</i>	0	4	0	1	0	0	0	0	0	5
43	<i>suuttua</i>	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
44	<i>säätä</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
45	<i>tapahtua</i>	0	5	7	0	0	1	1	7	0	21
46	<i>tarita</i>	0	2	1	0	0	1	0	0	0	4
47	<i>tehdä</i>	1	14	48	0	1	4	12	4	4	88
48	<i>toivottaa</i>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
49	<i>tulla</i>	0	4	16	0	0	3	0	0	0	23
50	<i>täytyä</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
51	<i>uhrata</i>	0	0	2	0	0	0	0	0	1	3
52	<i>valmistaa</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
53	<i>veisata</i>	0	0	1	0	0	0	3	0	0	4
54	<i>voida</i>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	Yht.	9	188	265	18	19	31	42	34	14	620

Taulukkoon mukaan otettujen verbien lisäksi aineistossa on joitakin kiistanalaisia verbejä, joiden yhteydessä esiintyvää genetiivistä sanaa voi pitää myös adverbiaalina. Esimerkiksi verbit *totella* ja *vahingo(i)ttaa* ovat sellaisia kuten esimerkeissä (1)–(4):

- (1) eijuet he sinun *änes* totellehet / eijke mös waeldanehet sinun Lais peräste -- (SUOMIWI: 1244; Jer. 32:23)
 - (2) Sille *Auioskeskyn* / *sen rackudhen* ia oikean Waimoin prucamisen *meno'* / eipe henen pide totteleman. (SUOMIWI: 3601; Dan. 9 reunah.)
 - (3) Opeta meite tietemen / etteij kenge' *meiden* taijdha wahingotta -- (WI: 1801)
 - (4) etteij he ikenens *minun* taijdha wahingotta. (SUOMIWI: 1848)
- Vrt. Catzo / Mine annan teille woiman tallata kärmetten ia Scorpionin päle / ia caiken Wiholisen wäen päle / ia ei miten *teille* wahingotta. (w1: 2198; Luuk. 10:19)

Totella-verbin tapauksessa genetiivistä lauseenjäsentä voi pitää melko varmana

21	<i>mahdoton</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
22	<i>maksaja</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
23	<i>merkki</i>	0	0	1	0	0	0	0	1	0	2
24	<i>oppi</i>	0	2	0	0	0	0	0	0	1	3
25	<i>otollinen</i>	0	14	10	0	1	0	1	1	0	27
26	<i>parempi</i>	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2
27	<i>rakas</i>	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
28	<i>rangaistus</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
29	<i>sovelias</i>	0	1	1	0	0	0	0	0	0	2
30	<i>tarjona</i>	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
31	<i>terve</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
32	<i>tila</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
33	<i>tottelematon</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
34	<i>tuomari</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
35	<i>vaarallinen</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
36	<i>vahva</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
37	<i>vainollinen</i>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
38	<i>vara</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
39	<i>velkaa</i>	0	0	6	0	0	0	0	0	0	6
40	<i>velkapää</i>	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2
41	<i>velgollinen</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
42	<i>virvotus</i>	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
43	<i>voimallinen</i>	0	0	1	0	0	1	0	0	0	2
44	<i>ylenväkevä</i>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
45	<i>äiti</i>	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	Yht.	1	52	97	3	6	2	9	4	5	179

Predikaatittomia esiintymiä on 33, joista kolmessa on kysymys *terve*-sanalla tervehtimisestä ja 21:ssä on kysymys *voi*- tai *ve*-sanalla huudahtamisesta. Tervehtimisen ja huudahtamisen kohde on merkitty genetiivillä. Lopuissa yhdeksässäkin genetiivijäsen ilmaisee jonkinlaista kohdetta. Adessiivin asemassa olevia genetiivejä on löytynyt 13.

Valtaosa Agricolan teosten dativigenetiivin esiintymistä on koko kirjasuomen ensiesiintymiä. Osalle teoksista kuten *Käsikirialle* ja *Messulle*, löytyy samansisältöisiä tekstejä, jotka on käsitelty seuraavassa luvussa. Näiden keskinäiset ikäsuhteet ovat epäselviä.

3.3.2. Messun ja käsikirjan koodeksit (SUOMIW2)

SUOMIW2:n koodekseja B ja C voi pitää Agricolan *Käsikirian* ja *Messun* kanssa samanikäisinä tai jopa varhaisempina (ks. SUOMIW2: XXVIII–XLII; Häkkinen 2012a: 9–12; 2012b: 88–90). Kaino-palvelimen mukaan koodeksi B sisältää 22 280 sanaa ja koodeksi C 5 237 sanaa.¹⁸ Aineistojen datiiivigenetiivin esiintymien määrä on pieni, mutta siitä huolimatta se sisältää sellaisia tapauksia, jonka tyyppisiä ei esiinny SUOMIW1:ssä. Taulukko 3 esittää SUOMIW2:n verbin täydennyksinä esiintyvien datiiivisten genetiiviadverbiaalien määrää. Yhdeksästä verbistä *kysyä* on sellainen, jota ei löydy SUOMIW1:stä.

Taulukko 3. SUOMIW2:n verbien täydennyksinä esiintyvien datiiivisten genetiiviadverbiaalien lukumäärä koodeksien mukaan.

		SUOMIW2B	SUOMIW2C	SUOMIW2E	Yht.
1	<i>antaa</i>	20	9	3	32
2	<i>kelvata</i>	0	0	1	1
3	<i>kostaa</i>	1	0	0	1
4	<i>kysyä</i>	1	1	0	2
5	<i>luvata</i>	1	1	0	2
6	<i>suoda</i>	3	1	1	5
7	<i>tapahtua</i>	1	1	0	2
8	<i>tehdä</i>	3	0	0	3
9	<i>tulla</i>	1	0	0	1
	Yht.	31	13	5	49

Predikatiivin ja predikatiiviadverbiaalin täydennyksenä olevien datiiivisten genetiiviadverbiaalien määrä on hyvin pieni (ks. Taulukko 4). Siitä huolimatta sanat *luonnollinen*, *tarpeellinen* ja *vahingollinen* ovat niitä, joiden yhteydessä datiiivigenetiiviä ei esiinny SUOMIW1:ssä. Adessiivin asemassa olevia on kolme, ja niistä tyyppi *A:n on mielenoude* on tuttu SUOMIW1:stäkin.

3.3.3. Upsalan evankeliumin katkelma (SUOMIW3)

Tätä aineistoa on pidetty yhtä vanhana kahden edellisen aineiston kanssa. Aineisto sisältää Kaino-palvelimen mukaan vain 4 458 sanaa.¹⁹ On kuitenkin olemassa yksi vain näissä kolmessa aineistossa esiintyvä piirre.²⁰ Aineistosta löytyy vain 26 datiiivigenetiivin esiintymää. Niistä 16:ssa on kysymys verbin täydennyksinä

18. <http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/varia/westh_rdf.xml> Päivitetty 14.2.2007; <http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/varia/upskk_rdf.xml> Päivitetty 14.2.2007.

19. <http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/varia/upsek_rdf.xml> Päivitetty 14.2.2007.

20. Sellainen on *t*-akkusatiivilla merkitty nesessiivisen rakenteen infinitiivin subjekti. Ks. Inaba 2000b: 79; 2007: 582; Smit 2007: 131–132.

Taulukko 4. Predikatiivin ja predikatiiviadverbiaalin täydennyksenä esiintyvien datiiivisten genetiiviadverbiaalien lukumäärä koodeksien mukaan.

		SUOMIW2B	SUOMIW2C	SUOMIW2E	Yht.
1	<i>armollinen</i>	4	0	0	4
2	<i>esimies</i>	0	0	1	1
3	<i>kuuliainen</i>	1	0	0	1
4	<i>luonnollinen</i>	1	0	0	1
5	<i>otollinen</i>	1	0	0	1
6	<i>tarpeellinen</i>	2	1	0	3
7	<i>vahingollinen</i>	1	0	0	1
	Yht.	10	1	1	12

esiintyvistä datiiivisista genetiiviadverbiaaleista (*antaa* × 18, *lainata* × 1, *olla* × 8, *tulla* × 1) ja kahdessa predikatiivin täydennyksistä (*alamainen* × 1 ja *tarpeellinen* × 1). Kaikki *olla*-verbin datiiivigenetiiviesiintymät ovat ilmaisussa *Jumalan olkoon kiitos*.

3.3.4. Jaakko Suomalaisen teokset (SUOMIW4a ja SUOMIW4b)

SUOMIW4a ja SUOMIW4b ovat iältään suunnilleen 30 vuotta edellä mainittuja aineistoja nuorempia. Kaino-palvelimen mukaan SUOMIW4b sisältää 19 071 sanaa.²¹ Taulukko 5 esittää puheena olevissa aineistoissa verbien täydennyksinä esiintyvien genetiiviadverbiaalien määrät. Esiintymien määrät ovat pieniä, mutta sellaisia konteksteja, joissa habitiivista tulosijaa käytettäisiin, on havaintojeni mukaan ylipäätään vähän.

SUOMIW4a:ssa ja SUOMIW4b:ssä esiintyy sellaisia datiiivigenetiivin esiintymiä, jotka ovat mahdollisesti aiemmin tuotetuista teksteistä lainattuja, mutta tästä ei ole täyttä varmuutta. Esimerkit (5) ja (6) voisivat olla sellaisia:

(5) Anna sinun *vscolistes* / iotca tyghös turuauat / sinun pyhimät lahias -- (SUOMIW4b: 113)

Vrt. Anna sinu' *vscolistes* iotca sinuhun turuauat pyhän hengen lahiat -- (SUOMIW2: 234; B)

(6) Ja anna meidhän welcam andexi / ninquin me andexi annamme meidhän *welgolistem*. (SUOMIW4b: 5)

Vrt. Ja anna meille meiden welcam andexi / ninquin me annamme meiden *welgolistem*. (SUOMIW1: 1805)

21. <http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/virret/finno_rdf.xml> Päivitetty 14.2.2007.

Taulukko 5. Verbien täydennyksinä esiintyvät genetiiviadverbiaalit SUOMIW4a:ssa ja SUOMIW4b:ssä.

		SUOMIW4a	SUOMIW4b	Yht.
1	<i>antaa</i>	6	7	13
2	<i>kelvata</i>	1	0	1
3	<i>käskeä</i>	0	1	1
4	<i>käydä</i>	3	0	3
5	<i>osoittaa</i>	1	0	1
6	<i>suoda</i>	1	0	1
7	<i>tapahtua</i>	0	2	2
8	<i>tehdä</i>	1	6	7
9	<i>tulla</i>	1	0	1
	Yht.	14	16	30

Predikatiivin täydennyksinä esiintyviä dativisia genetiiviadverbiaaleja on yhteensä neljä. SUOMIW4a:ssa niitä on yksi (*uskollinen*) ja SUOMIW4b:ssä on kolme (*avullinen*, *otollinen* ja *tarpeellinen*).

3.3.5. Paavali Juustenin messukirja (SUOMIW5)

Tämä aineisto on kooltaan melko iso (suunnilleen 28 000 sanaa) ja dativigenetiivin esiintymien määrään (yhteensä 60) on siinä isompi kuin aineistoissa SUOMIW2–SUOMIW4. Iältään SUOMIW5 on vanhempi kuin SUOMIW4a ja SUOMIW4b. Edellä sanotusta huolimatta olen sijoittanut Suomiw5:n 1500-luvulla tuotettujen uskonnollisten tekstien loppuun. Syynä on yksinkertaisesti se, ettei puheena oleva aineisto ole missään muodossa omintakeinen. 50:stä dativigenetiivin esiintymästä nimittäin 47 on hiukan ortografisesti paranneltuja kopioita Agricolan Uudesta testamentista ja vain kolme on omia esiintymiä. Taulukko 6 esittää verbien täydennyksinä esiintyvien dativisten genetiiviadverbiaalien määrät SUOMIW5:ssä ja Agricolan Uudesta testamentista kopioitujen esiintymien määrät. Ne esiintymät, joita voi pitää SUOMIW5:n omina, on otettu Liite 1:een mukaan.

Predikatiivin täydennyksinä olevien dativisten genetiiviadverbiaalien määrät ovat aakkosjärjestyksessä *armollinen* × 1, *huokeampi* × 1, *otollinen* × 3, *kuuliainen* × 2, *alamainen* × 1 ja *kunniallinen* × 1. Adessiivin asemassa olevia on yksi. Nämä kaikki ovat Agricolan Uudesta testamentista kopioituneita.

Taulukko 6. Verbien täydennyksinä esiintyvien datiiivisten genetiiviadverbiaalien määrät suomiW5:ssä ja Agricolan Uudesta testamentista kopioitujen esiintymien määrät.

		SUOMIW5	Kopio	Omat yht.
1	<i>antaa</i>	29	28	1
2	<i>elää</i>	1	1	0
3	<i>kelvata</i>	4	3	1
4	<i>käskeä</i>	1	1	0
5	<i>maksaa</i>	1	0	1
6	<i>olla</i>	1	1	0
7	<i>tapahtua</i>	1	1	0
8	<i>tehdä</i>	8	8	0
9	<i>tulla</i>	4	4	0
	Yht.	50	47	3

3.3.6. Kuningas Kristofferin maanlainsuomennoksen kopiot (SUOMIW6a ja SUOMIW6c)

Kuningas Kristofferin maanlainsuomennoksen kopioiden keskinäisistä ikäsuhteista on eri näkemyksiä. Itse olen päätenyt siihen, että suomiW6c on selvästi nuorempi kuin suomiW6a.²² Ikäsuhteen arvoitus ei koske vain näitä kahta, vaan myös seuraavassa luvussa esillä olevia Ljungo Tuomaanpojan lainsuomennoksia (suomiW7a ja suomiW7b), joita on pidetty suomiW6a:ta vanhempana.²³ Olen tässä tutkimuksessa laittanut suomiW6a:n ennen suomiW7a:ta ja suomiW7b:tä puhtaasti suomiW6a:n datiiigenetiivin esiintymien määrän vuoksi: niitä on suomiW6a:ssa huomattavasti enemmän kuin suomiW7a:ssa ja suomiW7b:ssä yhteensä, vaikka suomiW6a vastaa koon puolesta vain suomiW7a:ta. Kaino-palvelimen mukaan suomiW6a sisältää 53 079 sanaa.²⁴ suomiW6c sisältäneen suunnilleen saman verran sanoja.

suomiW6a:ssa verbien täydennyksinä esiintyy yhteensä 69 datiiivista genetiiviadverbiaalia. Edellisissä luvuissa käsitellyistä aineistoista vain suomiW1 sisältää enemmän vastaavia datiiigenetiivin esiintymiä. suomiW6c:ssäkin esiintyy 45 vastaavia datiiigenetiivin esiintymiä. Näistä vain kolme on kuitenkin omia, ja kaikki muut näyttäisivät esiintyvän täsmälleen samoissa lakipykälissä kuin suomiW6a:n esiintymät. Vain nämä kolme esimerkkiä on otettu Liite 1:een. Taulukko 7 esittää verbien täydennyksinä esiintyvien datiiivisten genetiiviadverbiaalien määrät ja verbikohtaiset jakaumat puheena olevissa aineistoissa.

22. Inaba 2010: 32–33.

23. Ks. Ulkuniemi 1978: 171.

24. <http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/lait/martti.ml_rdf.xml> Päivitetty 14.2.2007.

Taulukko 7. Verbien täydennyksinä esiintyvien datiiivisten genetiivadverbiaalien määrät SUOMIW6a:ssa ja SUOMIW6c:ssä

		SUOMIW6a	SUOMIW6c
1	<i>antaa</i>	24	14
2	<i>kaivaa</i>	1	1
3	<i>maksaa</i>	29	19
4	<i>mitata</i>	1	1
5	<i>olla</i>	2	1
6	<i>suoda</i>	1	1
7	<i>tehdä</i>	1	1
8	<i>tulla</i>	9	6
9	<i>täyttää</i>	1	1
	Yht.	69	45

SUOMIW6a:n datiiigenetiivin esiintymistä erityisen maininnan ansaitsevat *maksaa*-verbin esiintymät, joissa genetiivadverbiaalin esiintymien osuus on yhtä iso allatiivadverbiaalin esiintymien osuuteen verrattuna. Genetiivadverbiaalin esiintymien osuus on *maksaa*-verbin yhteydessä isompi kuin *antaa*-verbin yhteydessä.²⁵

SUOMIW6a:ssa predikatiivin täydennyksenä olevia datiiivisiä genetiivadverbiaaleja on löytynyt vain kaksi, joista toinen on epävarma, ja predikaattittomia tapauksia on kolme.

3.3.7. Ljungo Tuomaanpojan lainsuomennokset (SUOMIW7a ja SUOMIW7b)

Maanlainsuomennos SUOMIW7a ja kaupunginlainsuomennos SUOMIW7b on toimitettu 1600-luvun alussa, mutta niiden kieli edustanee pikemmin 1500-luvun loppupuolen suomea. Niitä on pidetty jopa vanhempina kuin SUOMIW6a. Kaino-palvelimen mukaan SUOMIW7a sisältää 49 177 sanaa ja SUOMIW7b 35 372 sanaa.²⁶ Datiiigenetiivin esiintymien osalta ne eivät ole läheskään yhtä edustavia kuin SUOMIW6a:ta. Taulukko 8 esittää verbien täydennyksinä esiintyvien datiiivisten genetiivadverbiaalien määrät puheena olevissa aineistoissa. SUOMIW7b:ssä on siis enemmän datiiigenetiivin esiintymiä kuin SUOMIW7a:ssa. Jos verrataan SUOMIW7a:ta SUOMIW6a:han, ero on huikea. Huomattakoon, että SUOMIW6a yksin sisältää enemmän datiiigenetiivin esiintymiä kuin SUOMIW7a ja SUOMIW7b yhdessä.²⁷ Liite 1:een on otettu SUOMIW7a:n esiintymistä vain ne, joille ei löydy samoista lakipykälästä datiiigenetiivisiä vastineita SUOMIW6a:sta.

25. Ks. Inaba 2010: 27.

26. <http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/lait/lju.ml_rdf.xml> Päivitetty 14.2.2007; <http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/lait/lju.kl_rdf.xml> Päivitetty 14.2.2007.

27. SUOMIW7a:n ja SUOMIW6a:n keskinäisestä suhteesta ks. Inaba 2010: 26–29.

Taulukko 8. Verbien täydennyksinä esiintyvien datiiivisten genetiiviadverbiaalien määrät SUOMIW7a:ssa ja SUOMIW7b:ssä

		SUOMIW7a	SUOMIW7b	Yht.
1	<i>antaa</i>	5	6	11
2	<i>kaivaa</i>	1	0	1
3	<i>maksaa</i>	8	18	26
4	<i>myydä</i>	0	1	1
5	<i>olla</i>	0	2	2
6	<i>tehdä</i>	1	2	3
7	<i>tulla</i>	2	0	2
	Yht.	17	29	46

Predikatiivin täydennyksinä olevia datiiivisia genetiiviadverbiaaleja löytyy vain yksi SUOMIW7b:stä ja predikaattittomia esiintymiä on kuusi: yksi SUOMIW7a:ssa ja viisi SUOMIW7b:ssä.

3.3.8. Erkki Sorolaisen postillat (SUOMIW8)

Tämä aineisto on seuraavassa luvussa käsiteltävän SUOMIW9:n ja SUOMIW1:n jälkeen suurin. Aineisto sisältää suunnilleen 56 000 sanaa. Verbien täydennyksinä esiintyviä datiiivisia genetiiviadverbiaaleja on ensimmäisessä osassa 122 ja toisessa osassa 102, eli esiintymiä on yhteensä 224. Tämä määrä sisältää vähintään 34 Agricolan teoksista SUOMIW1:stä kopioitua esiintymää. Korkeintaan 191 on siis omia esiintymiä. Taulukko 9 esittää nämä määrät verbikohtaisesti. Tälle aineistolle on tyypillistä, että SUOMIW1:stä otetut Raamatun sitaatit, jotka sisältävät datiiivigenetiivin esiintymiä, usein edeltävät Sorolaisen omia datiiivigenetiivejä. Sorolainen toistaa sitaattien lauseita hiukan muunnelluin omin lausein jopa useampaan kertaan. Näin ollen voidaan kysyä, olisiko Sorolaisen täysin omassa tekstissä esiintynyt näin paljon datiiivigenetiivejä. Toisaalta SUOMIW8:ssa esiintyy sellaisia datiiivigenetiivejä, jollaisia SUOMIW1 ei tunne kuten *olla*-verbin esiintymätyyppi *A:n (= A:lle) on syy B:hen* (ks. esim. (iii)).

Predikatiivin, predikatiivinomainen adverbiaalinen tms. täydennyksinä esiintyvien datiiivisten genetiiviadverbiaalin määrät ovat suuruusjärjestyksessä *velkaa* × 7, *kuuliainen*²⁸ × 3, *alamainen* × 1 ja *keveä* × 1. Näistä kolme (kaikki *velkaa*-sanan täydennyksiä) on SUOMIW1:stä peräisin. Predikaattittomia esiintymiä on kaksi, jossa genetiiviadverbiaali on *ve*-sanan täydennyksenä. Kumpikin on kopio SUOMIW1:stä. Adessiivin asemassa olevia datiiivigenetiivejä ei ole löytynyt.

28. Nykykielen yhdyssanassa *lainkuuliainen* etuosa *lain* lienee alkuaan ollut datiiivigenetiivinen, ts. adverbiaalinen, ei siis objekti siitä päätellen, että *kuuliainen*-sanan kanssa on käytetty allatiivia paljon: *Ettei se ole Jumalan lain cuuliainen eikä woy sitä täytä* -- (SUOMIW8: I: 1047); vrt. *Samalmuotto Alamaiset pitää olemian Esivallalle cwliaiset* / -- (SUOMIW8: II: 644). Vrt. esimerkki (129).

Taulukko 9. Verbien täydennyksinä esiintyvien dativisten genetiiviadverbiaalien määrät SUOMI W8:n kahdessa teoksessa

	I	Kopio	II	Kopio	Kopiot yht.	Yht.
<i>antaa</i>	22	7	45	10	17	50
<i>kostaa</i>	0	0	1	0	0	1
<i>käskeä</i>	16	2	5	1	3	18
<i>käydä</i>	3	0	6	0	0	9
<i>maksaa</i>	1	0	1	0	0	2
<i>olla</i>	4	0	3	0	0	7
<i>opettaa</i>	1	0	0	0	0	1
<i>sallia</i>	3	0	0	0	0	3
<i>seisoa</i>	2	0	3	0	0	5
<i>sopia</i>	0	0	2	0	0	2
<i>suoda</i>	0	0	1	0	0	1
<i>taphtua</i>	9	3	1	0	3	7
<i>tehdä</i>	15	1	23	5	6	32
<i>tulla</i>	47	0	10	4	4	53
Yht.	123	13	101	20	33	191

Tästäkin aineistosta Liite 1:een on otettu vain ne, jotka eivät ole SUOMI W1:stä lainautuneita.

3.3.9. Vuoden 1642 Raamattu (SUOMI W9)

Ensimmäinen koko Raamattu eli SUOMI W9 on tekstimäärältään suurin kaikista. Kaino-palvelimen mukaan se sisältää 3 428 618 sanaa.²⁹ Aineisto sisältää kaiken kaikkiaan 340 dativigenetiivin esiintymää, aineiston suuruudesta huolimatta siis yli puolet vähemmän kuin SUOMI W1. 340:stä esiintymästä 99 on SUOMI W1:stä kopioituneita, ts. 241 on omia esiintymiä. Taulukko 10 esittää SUOMI W9:n verbien täydennyksinä esiintyvien dativisten genetiiviadverbiaalien määrät ja SUOMI W1:stä periytyneiden esiintymien määrät verbikohtaisesti.

Tämä aineisto poikkeaa edellä esitellyistä aineistoista sikäli merkittäväällä tavalla, että predikatiivin täydennyksinä esiintyvien dativisten genetiiviadverbiaalien määrä on olemattoman pieni. Niitä on vain kolme, ja nekin ovat SUOMI W1:stä kopioituneita. Omien esiintymien määrä on siis puhdas nolla. Ero on hyvin jyrkän tuntuinen, jos tätä verrataan edellisen luvun Sorolaisen postilloihin SUOMI W8:aan, joissa puheena olevia lauseita vielä esiintyy. Loput 27 omaa esiintymää ovat kaikki adessiivin asemassa olevia genetiivejä.

29. <http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/vks_coll_rdf.xml> Päivitetty 5.12.2006.

Taulukko 10. Verbien täydennyksinä esiintyvien dativisten genetiiviadverbiaalien määrät SUOMIW9:ssä. VT = Vanha testamentti, UT = Uusi testamentti

	VT	Agr.	UT	Agr.	Agr. yht.	Yht.
<i>antaa</i>	69	5	23	21	26	66
<i>jakaa</i>	0	0	1	1	1	0
<i>kelvata</i>	8	0	1	1	1	8
<i>kostaa</i>	3	2	0	0	2	1
<i>käskää</i>	46	1	4	3	4	46
<i>käydä</i>	38	3	0	0	3	35
<i>maksaa</i>	2	2	1	1	3	0
<i>menestyä</i>	7	1	0	0	1	6
<i>olla</i>	1	0	0	0	0	1
<i>opettaa</i>	0	0	1	0	0	1
<i>puuttua</i>	2	0	1	0	0	3
<i>sopia</i>	2	0	2	2	2	2
<i>suoda</i>	1	0	0	0	0	1
<i>tapahtua</i>	17	0	2	1	1	18
<i>tehdä</i>	22	6	12	10	16	18
<i>tulla</i>	7	0	10	10	10	7
<i>tuoda</i>	1	0	0	0	0	1
Yht.	226	20	58	50	70	214

3.3.10. Hartikka Speitzin sotalainsuomennot (SUOMIW10)

SUOMIW10 sisältää Kaino-palvelimen mukaan 9 413 sanaa³⁰ ja on pienimpiä tämän tutkimuksen aineistoista. Siitä löytyy vain kolme dativigenetiivin esiintymää, jotka ovat kaikki verbien täydennyksinä olevia adverbiaaleja (*antaa* × 1, *käskää* × 1 ja *seisoa* × 1).

3.3.11. Abraham Kollaniuksen lainsuomennot (SUOMIW11a ja SUOMIW11b)

Hyvin omaperäisestä kirjoitusasusta tunnetun Kollaniuksen teokset ovat viimeiset, jotka on otettu tämän tutkimuksen aineistojen joukkoon. Kaino-palvelimen mukaan maanlainsuomennot SUOMIW11a sisältää 56 174 sanaa ja kaupunginlainsuomennot SUOMIW11b 61 709 sanaa.³¹ SUOMIW11a on sekin Kuningas Kristofferin maanlain suomennot, ja siinä esiintyy melko selvästi aiemmista teoksista

30. <http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/varia/spe1642_rdf.xml> Päivitetty 14.2.2007.

31. <http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/lait/koll.ml_rdf.xml> Päivitetty 14.2.2007; <http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/lait/koll.kl_rdf.xml> Päivitetty 14.2.2007.

kopioituneita dativigenetiivin esiintymiä. Taulukko 11 esittää SUOMIW11a:n ja SUOMIW11b:n verbien täydennyksinä esiintyvien dativisten genetiivadverbiaalien määrät sekä niiden dativigenetiivin esiintymien määrät, jotka löytyvät SUOMIW6a:n samoista lakipykälistä. Dativigenetiivejä on kaupungin laissa enemmän kuin maanlaissa. Sama piirre koskee myös Ljungo Tuomaanpojan lainsuomenoksia SUOMIW7a:ta ja SUOMIW7b:tä.

Taulukko 11. Verbien täydennyksinä esiintyvien dativisten genetiivadverbiaalien määrät SUOMIW11a:ssa ja SUOMIW11b:ssä sekä niiden dativigenetiivin esiintymien määrät, jotka löytyvät SUOMIW6a:n samoista lakipykälistä

	SUOMIW11a	SUOMIW6a	Omat yht.
<i>maksaa</i>	7	4	3
<i>olla</i>	1	0	1
<i>tehdä</i>	3	0	3
<i>tulla</i>	2	1	1
Yht.	13	5	8
	SUOMIW11b		
<i>antaa</i>	6		
<i>maksaa</i>	9		
<i>sopia</i>	3		
<i>tehdä</i>	3		
<i>tulla</i>	15		
Yht.	36		

Predikatiivin täydennyksen dativigenetiiveja ei esiinny. Adessiivin asemassa olevia genetiivejä on kolme. Aineistosta Liite 1:een on otettu vain ne, joille ei löydy genetiivisiä vastineita SUOMIW6a:sta.

3.4. Dativigenetiivin esiintymätyypit aikajaksolta 1500–1650

Tässä luvussa esittelen aiemmissa tutkimuksissani (Inaba 1998; 2000a; 2000b; 2001) esittämiä asioita koosteenomaisesti, koska olennaiselta osalta näkemykseni ei ole muuttunut.

Vanhan kirjasuomen dativigenetiivin esiintymien tyypittelyt on esitetty aiemmissa tutkimuksissa yksinkertaisten lausetyyppi- ja roolijaon mukaan (Inaba 2000b: 54–61) ja konstruktion näkökulmasta (Leino, P. 2001: 476–482). Esiintymien luokittelu roolien perusteella voi johtaa niiden sijoittamiseen samanaikaisesti useaan eri kategoriaan, koska tarkkaa rajaa on vaikea vetää. Konstruktiolla operoitaessa niitä puolestaan joudutaan määrittelemään ad hoc -tyyppisesti, eivätkä ne silti kata kaikkia. Tässä tutkimuksessa tyydyn Liite 1:n esitystapaa

mukaillen esittämään seuraavat kahdeksan dativigenetiivin pääesiintymätyyppejä puhtaasti lauseen ytimen muodostavien kieliopillisten funktioiden perusteella ilman roolijakoa. Kaikki esimerkit ovat nähtävissä Liite 1:stä, joten seuraavassa esitän vain sen verran esimerkkejä, että päätyypit hahmottuisivat:

Esiintymätyyppi 1. *subjekti + predikaatti + genetiiviadverbiaali + objekti*:

- (7) Sine / ioca **Kuningasten** woiton annat -- (SUOMIW1: 1213; Ps. 144:10)
- (8) Joijlla kylle lapsija on / Ja sijtte mös ietteuet techteins heiden **pic-karaijstensa**. (SUOMIW1: 1267; Ps. 17:14)
- (9) Hen ombi henen Tiense Moseselle ilmoitanut / Jsraelin **lasten** henen teghonsa. (SUOMIW1: 1204; Ps. 103:7)
- (10) Myy caiki mite sinulla ombi / ia iagha **Waiuasten** -- (SUOMIW1: 2222; Luuk. 18:22)
- (11) Teuty minun Sarnata. Sille Jumala **minun** site keske. (SUOMIW1: 3646)
- (12) Kylle te tiedhette sen sarnan / ionga Jumala lehetti Jsraelin **Lasten** -- (SUOMIW1: 2342; Ap. t. 10:36)
- (13) Ios hänen kihlattu mies pitäpi hänen ennen, quin he wihitän, maxakan **pijspan** 3 mrka. (SUOMIW6a: 39; Naimisen kaari 2)
- (14) coska hen oli henen **Corintherins** Vscon ia sen Christilisen wapauxen ilman Laita opettanut -- (SUOMIW1: 2456; 1. Kor. alkup.)
- (15) Minge Hoonen sis te tadhotta **minun** Raketa? (SUOMIW1: 2332; Ap. t. 7:49)
- (16) Mutta echke **nijnnen Jumalattomaden** Armoia tarittaisin / njjn eijuet he quitengan wanhurscautta oppe. (SUOMIW1: 1240; Jes. 26:10)

Esiintymätyyppi 2. *subjekti + predikaatti + genetiiviadverbiaali + tavan adverbiaali*:

- (17) Palueliat olchohon yden Emennen Miehet / iotca heiden **Lastens** hyuesti edesseisouat / ia heiden oman **Perehens**. (SUOMIW1: 2579; 1. Tim. 3:12)
- (18) Sillä eij se **jongun cunniallisen inhimisen** hywin seiso. (SUOMIW8: I: 111)
- (19) ia yymmärtä myös mikä **Jnhimisten** parhain sopi -- (SUOMIW8: II: 869)
- (20) Hyuestitechket **nijnnen** / iotca teite wihauat. (SUOMIW1: 2033; Matt. 5:44)

- (21) Joca nijsä **toisen** pahoin teke, hän on Walasyyn rickonut. (SUOMI-W11a: 166; Walasyidhen Caari 3.)

Esiintymätyyppi 3. *subjekti + predikaatti + genetiiviadverbiaali*:

- (22) ioilla **sinun** ilmanduijs / ette ne wloswalitut sinua oijkein cun-nioijtaijsit -- (SUOMI-W1: 1779)
- (23) Ne wffrit / iotca **Jumalan** kelpauat -- (SUOMI-W1: 1286; Ps. 51:19)
- (24) Ja mite **heiden** cokottapi se riendä. (SUOMI-W1: 1114; 5. Moos. 32:35)
- (25) He tekeuet waiuoin mite **heiden** lystende. (SUOMI-W1: 3315; Ps. 73:7)
- (26) Kijtos olcon **Jumalan** / Rauha **Jnhimisten** / lepo **coleiden** / ia meille ilosa ijancaikinen eleme / Amen (SUOMI-W1: 0023)
- (27) ia neit ettei **henen** miten wahingota ollut -- (SUOMI-W1: 2391; Ap. t. 28:6)
- (28) mite wiele **minun** pwtthu? (SUOMI-W1: 2076; Matt. 19: 20)
- (29) nijte iotca **sinun** tuleuat -- (SUOMI-W1: 1422)
- (30) ia **sinun** ilo ia ihastus tulepi -- (SUOMI-W1: 2162; Luuk. 1:14)
- (31) Cadhe' sadhan penningin Leiuet ei teudhyisi **heidhen** -- (SUOMI-W1: 2260; Joh. 6:7)

Esiintymätyyppi 4. *genetiiviadverbiaali + yksipersonainen predikaatti + tavan adverbiaali*:

- (32) Sangen pahasti **minun** kieupi -- (SUOMI-W1: 1273; Ps. 31:12)
- (33) että **minun** hywin olis sinun tähtes -- (SUOMI-W9: 1. Moos. 12:13)
- (34) Juri nin mös tapactupi **meiden Wiholisten** -- (SUOMI-W1: 2312; Ap. t. alkup.)
- (35) Tulcon **minun** sinun sanas ielken. (SUOMI-W1: 1084; Luuk. 1: 38)

Esiintymätyyppi 5. *(subjekti) + olla-verbi + genetiiviadverbiaali + predikatiivi / predikatiiviadverbiaali tms.*

- (36) HERRA ole **minun** armolinen (SUOMI-W1: 1197; Ps. 9:14)
- (37) mutta **Jumalan** me olema iulkiset. (SUOMI-W1: 2503; 2. Kor. 5:11)
- (38) ette hen sinun annollas / nijte pytelis / iotca **sinun** olisit kelouliset -- (SUOMI-W1: 1449)
- (39) madhaijsim **sinun** olla cunnialiset -- (SUOMI-W1: 1441)
- (40) ia he ouat **henen** cwliaiset? (SUOMI-W1: 2189; Luuk. 8:25)

- (41) Rackat ystäuänj, se on kyllä **meidhen** lonoline', -- (SUOMIW2: 81; B)
- (42) Caiki ouat **vskowaisten** mahdolliset. (SUOMIW1: 2135; Mark. 9:23)
- (43) Sihen aican syndyi Moses / ia hen oli **Jumalan** otolinen -- (SUOMIW1: 2330; Ap. t. 7:20)
- (44) Emänd on **sinun** uscolinen -- (SUOMIW4a 38)
- (45) Mine olen Welcapä / seke **Grekein** ette **mucalaisten** / seke **Wisasten** ette **Tyhmein**. (SUOMIW1: 2419; Room. 1:14)

Esiintymätyyppi 6. *ve / terve + genetiiviadverbiaali* (tai genetiiviadverbiaalilauseke yksin muodostaa lauseen):

- (46) ia sanoi / Terue **teiden**. (SUOMIW1: 2108; Matt. 28:9)
- (47) We **teiden** iotca nyt nauratta -- (SUOMIW1: 2181; Luuk. 6:25)
- (48) Ja leusin ydhen Altarin / iossa kirjoitettu oli / **SEN tuttamattoman Jumalan**. (SUOMIW1: 2362; Ap. t. 17:23)
- (49) **Ninen Pyhein** iotca Ephesos asuuat / ia Vskouat Jesusen Christusen päle. (SUOMIW1: 2532; Ef. 1:1)

Esiintymätyyppi 7. *Genetiiviadverbiaali + olla-verbi + subjekti*

- (50) Mike **sinun** oli Meri ettes pakenit? (SUOMIW1: 3382; Ps. 114:5)
- (51) Ennen **Kuningasten** oli Walta Ephraimin Sugussa / Jotca silloin harniskat ia Joutzet cannoit. (W1: 3322)
- (52) Sille me lwlima ettei meiden **Waldakundan** pitenyt ycten häte oleman -- (SUOMIW1: 3576; Jer. 4 reunah.)
- (53) cadzocat sitä Joabin pellon cappaletta minun peldoni wieres / ja **hänen** on sijnä ohra -- (SUOMIW9: 2. Sam. 14:30)
- Vrt. Seer thet stycket aff Joabs åker bredhe widh min / och han *haffuer* ther biugg vppå / -- (RuotsiW2: 2. Sam. 14:30)
- (54) minun rackan / iossa minun **sieluni** ombi hyue sosio. (SUOMIW1: 2054; Matt. 12:18)
- Vrt. min käreste / j huilkom min siel *haffuer* it gott behagh / -- (RUOTSIW1: Matt. 12:18)
- (55) eikä **heidän** ole yhtän osa mailmasa -- (SUOMIW9: Saarn. 9:6)
- Vrt. och *haffua* ingen deel meer på werldenne -- (RuotsiW2: Saarn. 9:6)

Esiintymätyypeistä 1–6 kaikki ovat sellaisia, joissa genetiiviadverbiaali on alatiiviadverbiaalin asemassa. Näin ollen genetiivin datiiivisuus on helposti ymmärrettävissä ilman erityisiä selityksiä. Nykykielestä poikkeavat datiiivisen sijan käytöt (esim. *puuttua* + genetiiviadverbiaali) ovat aineiston sisäisen vertailun ja

lähdetekstien avulla nekin helposti selitettävissä.³² Näistä esiintymätyypeistä on säilynyt nykykielessä enää joitakin rippeitä kuten *minun tekee paha*, *minun kävi huonosti* jne.

Esiintymätyyppi 7:ssä genetiiviadverbiaali vastaa lähinnä adessiiviadverbiaalia ja genetiivin dativisuus on hämärämpi. Tässä ei ole tarkoitus operoida rooleilla, mutta juuri tämän tyyppin esiintymät on paikallaan jakaa kahteen ryhmään genetiiviadverbiaalin roolin mukaan: kokijalauseisiin ja omistuslauseisiin. Esimerkit (50) ja (52) kuuluvat edelliseen ryhmään ja loput jälkimmäiseen ryhmään. Jälkimmäisen ryhmän lauseita vastaa melko usein *hava*-verbin sisältävä omistuslause ruotsinkielisissä lähdeteksteissä kuten esimerkeissä (53)–(55).

Koko adessiivin asemassa olevan dativigenetiivin esiintymiä tarkasteltaessa ehkä suurin yllätys on se, ettei nykysuomesta tuttuja *minun on nälkä* / *jano*-tyyppisiä ilmaisuja löydy luvuissa 3.3.1–3.3.11 käsitellyistä aineistoista. Raamatun käännöksissä on voinut olla kysymys kääntäjien pyrkimyksistä yhdenmukaistaa nälän ja janon ilmaisut käyttämällä verbejä *isota* ja *janota*. Puheena olevan ilmaisen ensiesiintymä (esim. (56)) on kuitenkin genetiivin sijasta adessiivia käyttävä variantti Jaakko Suomalaisen virsikirjasta:

(56) Ja nälkä oli **heillä**, Aicoi nijn cotia mennä (SUOMIW4b: 46)

Aineistoni seuraava esiintymä löytyy vasta 1700-luvun loppupuolelta Gananderin saduista (SUOMIW18), ja siinäkin (esim. (57)) on käytetty adessiivia:

(57) **Yhellä Jalopeuralla** on sangen werratoin nälkä, -- (SUOMIW19: 115)

Gananderin saduissa sisarilmaisussa *A:n tuli nälkä* on käytetty *tulla*-verbin kanssa allatiivia (esim. (58)). Murteista ja puhekielestä tuttu ilmaisu *minun on lämmin* / *wilu* / *kylmä* löytyy kuitenkin vuonna 1702 painetusta SUOMIW14:stä eli Florinuksen sananlaskuista (esim. (59)). Gananderin saduista poimituissa vertailuesimerkeissä tässäkin on käytetty adessiivia:

(58) **Molemmille** tuli nälkä, -- (SUOMIW19: 99)

(59) Wilu **wijden** / kylmä **cuuden** / lämmin **cahden joutilan**. (SUOMIW14: W)

Vrt. niin ihminen, **jolla** oli wilu, puhalsi käsijnsä, -- **minulla** on wilu, ja minä lämmitän ylös kynteni, -- (SUOMIW19: 110).

Näyttäisi siltä, ettei dativigenetiivi ole ainakaan nälän ilmaisuissa vanhempi kuin adessiivi tai allatiivi.

Esimerkin (53)–(55) kaltaiset lauseet tuntuisivat omistuslausetyypiltä, jollaiset ovat käytössä eteläsaamassa, mordvassa ja marissa. Tämä ei ole kuitenkaan selviö siitä huolimatta, että lähdetekstien *habeo*-verbin varaan rakentuvat

32. Esim. *Wiele nyt yxi sinulle puuttuu* -- (SUOMIW1: 2222; Luuk. 18:22); *Es feilet dir noch eines* / -- (SAKSAW1: Luuk. 18:22); *En fattas tigh it* / -- (RUORSIW1: Luuk. 18:22).

omistuslauseet ja myöhempien raamatunkäännösten vastineet (60) ja (61) tukevat omistuslause-tulkintaa:

(60) ja hänen on siinä **ohraa**; -- (SUOMI_{W16}: 2. Sam. 14:30)

(61) ja **hänellä** on siinä ohraa; -- (SUOMI₂₂: 2. Sam. 14:30).

Lakiteksteissä esiintyy sanajärjestykseltään käänteisiä *A:n on B* -tyyppisiä predikatiivilauseita, jotka ovat synonyymisia ilmaisulle *A:lle / A:n tulee B*, jossa genetiivi on selvästi datiiivinen. Tällaisen lauseen ruotsinkielisessä vastineessa on useimmiten predikaattina *äga* 'omistaa' -verbi.³³ Esimerkkien (153)–(155) kaltaiset esiintymät eivät tunnu aivan samanlaisilta. Niille on kuitenkin yhteistä, että lauseessa on mukana lokaalisuutta ilmaiseva adverbiaali, ts. lause on tyypiltään *A:n on B C:ssä*. Samanlaista genetiivin käyttöä esiintyy myös vuonna 1759 toimitetussa Ruotzin Waldacunnan Laissakin (SUOMI_{W17}), jossa muuten datiiivigenetiiviä ei ole käytetty, ja 1800-luvullakin Theodolinda Hahnssonin teoksessa kuten esimerkeissä (62) ja (63):

(62) **hänen** on myös cala-wesi ja nuotta-apaja sijinä rannassa, -- (SUOMI_{W17}: 58; Rakennus Caari XIX)

Vrt. Han *äger* ock fiske och norwarp wid then strand, -- (Ruotsi_{W4}: 129; Bygnings B. 19.)

(63) -- kuunnellen sen kuusen huminata, jonka juurella **hänen** on asunto. (SUOMI₁₈₀₀-HAHNSSON8: 145)

Esimerkissä (62) ruotsinkielisessä vastineessa on käytetty *äga*-verbiä, mutta tämä johtunee siitä, että kyseessä on lakiteos. Esimerkeissä (53)–(55) ja (62)–(63) voisi alkuaan olla kysymys samasta genetiivin käytöstä kuin ne, joita käsittelen seuraavaksi. Se on pääsanasta irrallaan käytetty genetiivimäärite, ts. *A:n on B C:ssä* -tyyppiset lauseet ovat muunnoksia lausetyypistä *A:n B on C:ssä*. Jos näin on, mainittu tyyppi rinnastuisi sellaisille murteista tutuille ilmaukselle kuten *Mun on poikani vielä koulussa*. Tästä ei ole kuitenkaan mitään todisteita.

Esimerkkien (53)–(55) kaltaisia tapauksia lukuun ottamatta esitetyt esiintymätyypit sen kummemmin kuin Liite 1:kään eivät sisällä sellaisia genetiivin esiintymiä, joita pidän selvinä substantiivien määritteiden lohkeamina tai omistajaa ilmaisevina genetiivipredikatiiveina.³⁴ Esimerkeissä (64)–(66) kyse on nähdäkseni pääsanoistaan lohjenneista genetiivimääritteistä:

(64) **Johannesen** mine **caulan** leickasin (SUOMI_{W1}: 2192; Luuk. 9:9)

(65) **ionga** en ole mine kelooline' **kengi** candama' -- (SUOMI_{W1}: 2027; Matt. 3:11)

(66) **Jonga** mine Pauali **palueliaxi** olen tullut. (SUOMI_{W1}: 2556; Kol. 1:23).

33. Inaba 2000a: 120.

34. Ks. myös Inaba 2000b: 62–63.

Esimerkki (67) ei kuulu varsinaiseen aineistooni, mutta kyse on kuitenkin samankaltaiseta lohkeamasta:

(67) *nijden pitä pää pois lyötämän, mies teilattaman, ja waimo lawosa poldettaman.* (SUOMI_{W17}: 95; Pahategon Caari 14:1.).

Näiden tulkitsemisessa lähdetekstien kielten datiiivin possessiivinen käyttö voi hämätä. Tällaisia genetiivin käyttäjiä ei kuitenkaan esiinny yksin ilman pääsanaa. Tästä syystä tässä esityksessä ei ole enää ablatiivin asemassa esiintyviä datiiivigenetiivejä, koska sellaisia voi olettaa vain, jos asiaa tarkastellaan puhtaasti nykykielen näkökulmasta. Pidän selvänä myös, että *mun on poika koulussa* tai *mun on lamppu auton katolla* -tyyppisessä ilmaisussa on kysymys genetiivimäärityksen ja pääsanana lohkeamasta (*mun poika ~ lamppu*). Esitettyjen ilmaisujen genetiivin käytön ainoa yhtymäkohta datiiivigenetiivin kanssa on se, että ne ovat useimmiten henkilöviitteisiä; muunlaisia näyttää löytyvän harvoin. Lauseenalkuinen genetiivijäsen on kyllä topikaalistunut, muttei se ole adverbiaali vaan pääsanasta lohjennut genetiivimäärityste. Muutoin ei voisi selittää sitä kyseisenlaisen genetiivin käytön rajoittuneisuutta, että niissä esiintyy aina genetiivin kanssa possessiivisen suhteen muodostava sana. 1800-luvulla syntyneiden kirjailijoiden teoksista löytyy paljon kyseisen genetiivin esiintymiä ja samoin murreaineistoistakin.³⁵ Sellaisissa puhekielessä hyvin yleisissä lauseissa kuten *mun on hyvä isä*, *sun on tyhmä*, taas kyseessä on genetiivisubjekti, joka vastaa vieraiden kielten possessiivipronominien käyttöä. Siksi verbi kongruoikin pronominin tarkoitteen kanssa luvussa.³⁶ Nämä ovat sikäli elliptisiä, että niitä ei voi käyttää yhtäkkiä, vaan se, mihin persoonapronominilla viitataan, löytyy edeltävästä kontekstista tai esiintymästä itsestään kuten *mun on hyvä isä* (= *mun isä on hyvä*). Lohjennut possessiivinen genetiivimäärityste voi toki kehittyä genetiiviadverbiaaliksi kaltaiseksi kuten ilmauksessa tehdä mieli on tapahtunut kuten *Mitä sinun tekee mieli?* On kuitenkin selvää, että kyseessä oli alkuaan substantiivin possessiivinen genetiivimäärityste, kuten kyseisen ilmauksen vanhimmat esiintymät (68) ja (69) osoittavat.³⁷

35. Esim. *Mun on jäykät jäsenene*, -- (SUOMI₁₈₀₀-LAGERVALLI: 112); *Kenenpä on vuoro lähteä nauriita varkaisiin?* (SUOMI₁₈₀₀-KIVI: 10); *Hänen oli luontonsa taipuwisempi kuin Maarian*, -- (SUOMI₁₈₀₀-HAHNSSON: 332); *Ainan oli mielessä lähteä häntä vastaan*, -- (SUOMI₁₈₀₀-GUMMERUS: 98); *Minun niin kaiveli sydäntäni*, -- (SUOMI₁₈₀₀-CANTH: 170); *Vaan minunpa poloisen on laitani toisin*: -- (SUOMI₁₈₀₀-ERKKOZ: 17); *Minun ovat lunnaani suuremmat*. (suomi₁₈₀₀-AHO2: 281); *Kenen sinä olet tyttö?* (SUOMI₁₈₀₀-PAKKALAI: 190); ja **sit häne... häne / häne**leikatti ja kerra**vatxtakin- auk* (SUOMI₅: Eurajoki; haettu: 7.8.2009; haussa käytetty XPath: // cl[w[@pos='pron:pers' and contains(@mrp, 'gen')] and w[contains(@mrp, 'pass') and @fun='pred']]]. Ks. myös Tunkelo 1908: 21–22; Penttilä 1963: 346 §246. Kuten edellä esitetyistä esimerkistä käy ilmi, genetiivimäärityksen pääsanana voi olla myös predikaatiivi tai adverbiaali. Seuraavassa esimerkissä genetiivimäärityksen pääsanana on adjektivi ja agenttipartisiippi. Näiden genetiiviä tuskin voi korvata ulkopaikallissijoilla: *”Niinkö luulette, että hän penniäkään noista tuo. Sen on näköinenkin”*, sanoi Riikka. (SUOMI₁₈₀₀-CANTH: 367); *Äitini ovat tekemät ne vaatteesikin*, -- (SUOMI₁₈₀₀-AHO2: 172).

36. Esim. *Mun ovat ulkoilleet koko talven katetussa tarhassa*, -- (Munanetti – siipkarja-aiheiset keskustelusivut harrastajille <http://www.munanetti.net/viewtopic.php?f=14&t=15492> 15.8.2014).

37. Mordvassa on hyvin samanlainen ilmaisu. Siinä predikaattina on 'olla'-verbi, jota preensensissä ei välttämättä käytetä. Muuten se vastaa suomen ilmaisua rakenteellisesti, esim. *Мезе меленк теветемс Монь кедьстэ?* (MORDVAE1: Matt. 20:32) mikä.NOM mieli.PX2PL.NOM tulla_tehdyksi.INF minä.GEN käsi.EL 'Mitä haluatte minun tekevän teille?' (SUOMI₂₃: Matt. 20:32).

- (68) *ia cootkan mite **henen Mielse** teke -- (SUOMIW1: 2492; 1. Kor. 16:2)*
- (69) *ja yhden cullaisen kielen -- jota **minun mielen teki** / -- (SUOMIW9: Joos. 7:21);*

Tämän tapaisia ilmauksia, joissa genetiivimääritteestä on tullut kokijanadverbiaalin kaltainen, on muitakin, esim. **Minun pisti vihaksi** ~ **vihakseni**; **Mun otti päähän** ~ **Päähäni otti**. Ilmauksen *tehdä mieli* kehitys on mennyt siihen suuntaan, että ilmauksesta on tullut synonyyminen *haluttaa, himottaa* yms. halua ilmaiseville verbeille ja on alettu käyttää genetiivin sijasta partitiiviäkin.³⁸

3.5. Katsaus vuoden 1650 jälkeen tuotettujen aineistojen dativigenetiivin esiintymiin

Dativigenetiiviä näkee vuoden 1650 jälkeenkin. Edellä luvussa 3.4 on jo joitakin esimerkkejä esitetty. Eniten dativigenetiivejä esiintyy Raamatun käännöksissä. Edellisten lukujen perusteella arvattavasti moni Raamatun käännöksissä esiintyvistä dativigenetiivin esiintymistä on edellisistä käännöksistä kopioituneita, mutta joitakin omiakin tapauksia on kuten esimerkit (70)–(72):

- (70) Ja ei ole hänen vihamiehens / ei myös **hänen** mitäkän paha aiconut: -- (SUOMIW12: 4. Moos. 35:23)
Vrt. ja ei ole hän hänen vihamiehens / ja **hänelle** myös ei mitäkän paha suonut -- (SUOMIW9: 4. Moos. 35:23)
- (71) jonga HERra sinun Jumalas **sinun** anda. (SUOMIW12: 5. Moos. 12:9)
Vrt. jonga HERra sinun Jumalas **sinulle** andawa on. (SUOMIW9: 5. Moos. 12:9)
- (72) Niingöstä te **HERran** maxatte, hullu ja tyhmä Kansa? (SUOMIW16: 5. Moos. 32:6)
Vrt. Nijngös sinun HERras Jumalatas kijtät / sinä hullu ja tyhmä Cansa? (SUOMIW12: 5. Moos. 32:6)

Jos Raamatun käännöksiä ei oteta huomioon, dativigenetiiviä tapaa niin hajanaisesti ja harvoin, että sitä joutuu etsiskelemään. Esimerkit (73)–(78) ovat peräisin vuoden 1600-luvun lopusta 1700-luvun puolenvälin tienoolle tuotetuista aineistoista:

- (73) nijn myös andawat toinen **toisens** Kättä / silloin on kihlaminen toimitettu / jos sijnä annetan Lahjoia eli ei. (SUOMIW13: 23; 15:8:12)

38. Esim. **Mua** tekisi mieli ottaa kaikki ne pienet, viattomat lapset mun kanssa viettämään joulua. (*Our Baby Star* <<http://ourbabybystar.blogspot.fi/2013/12/kirjottamisen-tarve.html>> 17. joulukuuta 2013); **Mua** tekis niin mieli huutaa ja vetää itkupotku raivareita, jäädy nukkuun koko päiväksi, -- (*Bulletproof* <<http://fenixx98767.blogspot.fi/>> maanantai 19. tammikuuta 2015); **Mua** tekisi mieli jottain syötävää, mutta meillä ei ole! =D (*lodddan blogi* <<http://www.pointblog.fi/loddda/ja-jatkuuuuu->> 3.1.2009).

- (74) ja maxa **Rijtaweljens** custannuxen ja Wahingon. (SUOMI_{W13}: 62; Asetus 17)³⁹
- (75) Anda matokin **macawan** rauhan. (SUOMI_{W14}: A)⁴⁰
- (76) Olcon sinull sijs HERra Christus / kijtos, cunnia ja ylistös, joka ett **meidän** sitä suonut. (SUOMI_{W15}⁴¹: I: 89–90)
- (77) jonka jälkeen Presidenti alammaisudesa kiitti Kuninkasta ja kaikki antoiwat Kuninkan **käden** suuta. (SUOMI_{W18}: 104)
- (78) Jos hän taita todexi täyttää, ettei **hänen** syytä siihen ollut; olcon wapa. (SUOMI_{W17}: 61; Rakennus Caari 22:4)

Esiintymien pienestä määrästä huolimatta esimerkkien (73)–(78) kaltaiset esiintymät voivat kuitenkin kertoa 1600-luvun loppupuolen ja 1700-luvun dativigenetiivin tilasta jotakin. Esimerkiksi esimerkistä (73) saadaan tietää, että ilmaisu *antaa kättä A:n* on jo Florinuksella nykyään sanonnoista tuttuun tyyliin käytössä. Samoin esimerkistä (77) saadaan tietää, että vuoden 1776 Raamatussa olevat *antaa A:n* (= *A:lle*) *suuta* -tyyppinen ilmaisu oli Lizeliuksella käytössä muualla kuin Raamatun käänöksessä. Tai esimerkistä (78) saamme tietää, että Erkki Sorolaisen postillasta tuttu ilmaisu *A:n on syytä johonkin* on muillakin käytössä yli sadan vuoden kuluttua.

1800-luvulla syntyneiden kirjailijoiden käyttämät dativigenetiivit ovat hyvin pitkälle samanlaisia kuin nykysuomessa tavattavat ja ne, jotka löytyvät luvussa 3.1 esitellyistä tutkimuksista. SUOMI₁₈₀₀-alkuisista aineistoista on löytynyt enää neljä esimerkkiä, joiden dativigenetiivit muistuttavat vanhan kirjasuomen esiintymätyyppejä 1 ja 2. Esimerkit (79) ja (80) ovat peräisin Aleksis Kiven ja esimerkit (81) ja (82) Theodolinda Hahnssonin teoksista.⁴²

- (79) Enemmän kuin tahdotkaan, kaksinkertaisesti maksan **sinun**, lurjus, sarvijaakko. (SUOMI_{1800-KIVI2}: 72)
- (80) Jaa, te mukulat siinä. Kyllä minä **teidän** annan. (SUOMI_{1800-KIVI3}: 4)

39. Tätä esiintymää aiemmin pidin epävarmana (Inaba 2000b: 65), mutta nyt hiukan harjaantuneemmin silmin olen hyväksynyt dativigenetiivien joukkoon.

40. Edellä sanotusta huolimatta SUOMI_{W14} eli Florinuksen sananlaskut sisältävät kokoelmana dativigenetiivin esiintymiä muita aineistoja enemmän, esim. *Hätä hylken meressä; tusca miehen jalcapuusa*. (SUOMI_{W14}: H); *Kijtos laulajan / caxi cuulian*. (SUOMI_{W14}: K); *Tule wirhi / eli petos eli wahingo wijsamgin*. (SUOMI_{W14}: T).

41. Juhana Wegeliuksen postilloista olen käynyt läpi vain 364 sivua I:sestä osasta (SUOMI_{W14}). Nämä sivut sisältävät vain kaksi dativigenetiivin esiintymää, joista toinen on esimerkki (2) ja toinen kopio Raamatun jakeesta. Postillat sisältänevät enemmän dativigenetiivin esiintymiä.

42. Kivi on käyttänyt myös *kostaa*-verbin yhteydessä dativigenetiivin kaltaista genetiiviä: *Kaikin vähin taidan häntä lähestyä ennenkuin olen kostanut miehen, joka minua pilkkasi niin häijysti*. (SUOMI_{1800-KIVI3}: 212). Tämä lienee kuitenkin objekti seuraavan esimerkin perusteella: *Heitä kostamme aina ytimiin asti*. (SUOMI_{1800-KIVI5}: 73). Teuvo Pakkalalla on seuraava luse, mutta kyseessä lienee ellipsi, ts. infinitiivi puuttuu: *Vähän aikaako sinä nyt olet ollut, niin kuin tati sinun lupasi*. (SUOMI_{1800-PAKKALAI}: 169). Kivellä on toinenkin vanhan kirjasuomen dativigenetiiviä muistuttava ja sinänsä yllättävä esiintymä: -- *kaadu kuin sankari maan ja taivaan otollisna uhrina*. (SUOMI_{1800-KIVI6}: 28). Kyseessä lienee kuitenkin sanan *uhri* määrite eikä sanan *otollinen*. Muut tämäntapaaiset esiintymät ovat elliptisten lauseiden infinitiivin subjekteja, esim. *niin minä kaikki tässä asiassa teen, mitä minun on mahdollinen*. (SUOMI_{1800-GUMMERUS1}: 105).

- (81) ”Mitä **sen** sitten tekee, koska sinä tahdot mennä”, -- (SUOMI1800-HAHNSSON9: 201)
- (82) Mitä **näitten huoneitten** teemme? (SUOMI1800-HAHNSSON10: 14)

Koska otos kattaa vain kahdeksan henkilön suomea, näitä löytynee luonnollisesti enemmänkin, jos otoksen kokoa suurennetaan. Loput ovat nykysuomestakin tuttuja *Minun on nälkä, Minun käy sääliksi Seppoa, Minun kävi kökösti, Jumalan kiitos* -tyyppisiä esiintymiä. Näissä dativigenetiivin kanssa esiintyviä verbejä on enää kolme: *olla, tulla* ja *käydä*. Verbien kanssa predikaatin muodostavat sanat *armo, hauska, ikävä, jano, kuuma, lysti, lämmin, mikä, nälkä, paha, palava, pakko, surku, sääli, uni* ja *vilu*. Näistä objektin saavat nykysuomesta tutun sanojen *ikävä, surku* ja *sääli* lisäksi *armo*:

- (83) minun tulee **sinua armo**. (SUOMI1800-KIVI15: 21)

Lisäksi löytyy edellisen luvun vanhan kirjasuomen esiintymätyypin 7 kaltaisia, omistuslausetta muistuttavia esiintymiä, joiden subjektina on *asia, hätä, kiire* (/ *kiiru*), *syy* ja *väli*. Nämä ovat kuitenkin jo nykysuomestakin tuttuja eivätkä erityistä esittelyä kaipaa. Samoin *käydä*-verbin *A:n kävi hyvin / huonosti* -tyyppiset esiintymäkään eivät kaipaa erityistä mainintaa. Esimerkkien (84)–(86) kaltaiset esiintymät, joissa objektin sijasta on käytetty subjektia, tuntuvat kuitenkin hyvin harvinaisilta:

- (84) että **hänen** on kovin **käynyt sääliksi** tuon lapsen **tila**. (SUOMI1800-HAHNSSON9: 27)
- (85) lisäsi wouti, **jonka** vähän **käwi sääliksi** kauppaneuwoksen **tuska**, -- (SUOMI1800-GUMMERUS2: 140)
- (86) **Marin kävi sääliksi vaimo**, joka selvästi pani viimeiset voimansa liikkeelle. (suomi1800-Canth: 160)

Mainittakoon, että löytyy myös esimerkkien (84)–(86) kanssa samanlaisia lauseita, joissa genetiivin sijasta on käytetty partitiivia.⁴³

Otosaineistojen perusteella jo 1800-luvun kirjoittajilla dativigenetiivi on enimmäkseen kiteytynyt muutamaani lausetyyppiin, ennen kaikkea yksipersoonaisiin ilmauksiin ja siinäkin tyyppiin *A:n on X* -tyyppinen ilmaus on yleisin. Näiden kiteytyneiden lausetyyppien dativigenetiivin esiintymien joukossa tuntuisi olevan niitä, jotka eivät alkuaan olleet dativisia, vaan possessiivisia ja jollaisista luvussa 3.4 ilmauksen *tehdä mieli* yhteydessä oli puhetta. Sellaisia ovat ilmaukset *A:n on lysti* ja *A:n tulee sääli / ikävä*. Esimerkiksi ilmauksen *A:n on lysti* ensiesiintymä löytyy SUOMI1800W6a:sta (esimerkki (87)); melkein samanlainen lause löytyy myös SUOMI1800W6c:n vastaavasta pykälästä) ja siinä genetiivi on selvästi possessiivinen, kuten sanaan *lysti* liittyneestä possessiivisuffiksista näkyy:

43. Esim. *Elsaa kävi kateeksi Mari*, -- (SUOMI1800-PAKKALA2: 125).

- (87) olkan ne sitte cusa **heidhän lystinsä** on olla. (SUOMIW6a: 89; Rakennoksen kaari 15; ks. myös SUOMIW6c: 93; Rakennoksen kaari 15: 2. §)

Tällaisen lauseen genetiivimäärite on voinut irrota pääsanastaan ja tulla analogian kautta tulkituksi samanlaiseksi kuin *minun on nälkä* -tyyppiset ilmaukset, kuten ilmauksessa *tehdä mieli* on käynyt, ts. tyyliin * *heidän lystinsä on* → * *heidän on lystinsä* → *heidän on lysti*. Ainakin Hahnssonin teoksista löytyy esimerkkejä, joissa sanoihin *ikävä* ja *sääli* on liittynyt possessiivisuffiksi, jopa siten että possessiivisuffiksi yksin edustaa omistajaa kuten esimerkeissä (88)–(90):

- (88) Niitä lapsia oikein **ikäväni** tulee, -- (SUOMI1800-HAHNSSON1: 57)
 (89) Oikein **säälini** tulee sinua, -- (SUOMI1800-HAHNSSON6: 9)
 (90) Sitä lasta **minun** tulee **säälini**. (SUOMI1800-HAHNSSON11: 81)

Esimerkeissä (88)–(90) possessiivisuffiksin käyttö voi olla uudennos, mutta se voi olla yhtä hyvin vanhaa perua. Ainakin possessiivisuffiksin käytöstä sanan *ikävä* yhteydessä löytyy esimerkkejä murteistakin.⁴⁴ Myös esimerkkien (84) ja (85) kaltaiset esiintymät ovat voineet syntyä sellaisesta lauseesta kuin *A on käynyt B:n sääliksi*. Aineistoni perusteella on kuitenkin mahdotonta ottaa varmaa kantaa asiaan.

Mainittakoon vielä, että nykysuomessa sanojen *ikävä* ja *sääli* yhteydessä genetiivin sijasta on alettu käyttää partitiivia kuten ilmauksessa *tehdä mieli*.⁴⁵

3.6. Dativigenetiiville tyypilliset piirteet aikajaksolta 1500–1650

1500–1650-luvun dativigenetiiville on tyypillistä, että sitä on käytetty allatiivin ja adessiivin rinnalla tai niiden seassa. Seuraavista esimerkeistä (91)–(104) ovat allatiivin ja (105) adessiivin rinnalla esiintyvistä dativigenetiivistä:

- (91) Ettes racas Welie / Sisar / ia Ise / näet quinga HERRA Armons lise. *Sinul ia caikein Somalaisten wanhoiin* / nin mös *Norucaisten*. (SUOMIW1: 3209; Ps. alkup.)
 (92) nin me teemme tähän colmet maia / *sinulle* yhden ia *Mosesen* yhden / ia *Eliaan* yhden. (SUOMIW1: 2070; Matt. 17:4)

44. Esim. *kum minä *täs **sanon- että *Juhaa on **ikäväm *minä sano / *kum mä ***muistan *kaikki *niin- oj *Juhaa **ikävän(i) . /* (SUOMI5: Lammi; haettu: 7.8.2009; haussa käytetty XPath: //cl[w[starts-with(@lemma, 'ikävä')] and contains(@mrp, 'px')]]).

45. Esim. *Olen mies ja minua käy sääliksi rumia naisia* (VAUVA <http://www.vauva.fi/keskustelu/3989999/ketju/olen_mies_ja_minua_kay_saaliksi_rumia_naisia>); *enemmän mua käy sääli näitä myyntihemmoja*. (Suomiz4 <<http://keskustelu.suomiz4.fi/node/9142233>> nimim. voi voi sentään viesti); *sä laitto just viestii ja aloin melkee itkee, sillä mua on ikävä sitä*. (TOPModel Foorumi <<http://fi.top-model.biz/yhteisoe/topmodel-kotisivut/ik-v-/index.html,t20995>> Rivaillen viesti); *6 parast kaverii ja ketä sua on ikävä ja kenet haluisit nähä pia?* (*ask.fm* <<http://ask.fm/RitaPiironen/answer/104379815523>>). Tässä on siis tapahtunut muutos kivettyneestä dativiadverbiaalista objektiksi. Tämäntapaiset muutokset eivät ole harvinaisia. Jöhanna Barödal (2009: 21) mukaan islannissa on tapauksia, joissa akkusatiivisubjektikonstruktio on muuttunut dativisubjektikonstruktiksi.

- (93) Annoit he *minulle* ia **Barnaban** oikian Kädhen -- (SUOMIW1: 2522; Gal. 2:9)
- (94) Mutta me tiedhemme ette **ninen** iotca Jumalata racastauat / caiki cappalet parahin auttauat / nimitten *nijlle* iotca aightotuxen ielken cutzutut ouat. (SUOMIW1: 2437; Room. 8:28)
- (95) Waicka se olis *Kuningelle* / ninquin **sen ylimeisen** / taicka *Pämiehillen* ninquin ne iotca henelde lehetetydh ouat / *nijlle Pahointekijoille* tosin rangastotexi / ia *nijlle* Hurskaille kijtoxei. (SUOMIW1: 2604; 1. Piet. 2:14)
- (96) Ja HERRA Jumala teki *Adamille* ia hene' **eme'nens** Nahasta ha-meet ia puetti heiden yl'ense. (SUOMIW1: 3137; 1. Moos. 3:21)
- (97) Joca ombi *Oruolle* yxi Jse / ia **Leskein** Domari / Hen ombi Jumala henen pyhesse asumisesans. (SUOMIW1: 3304; Ps. 68: 6)
- (98) Ios maka maan Silda isakin paikas, quin pitä enemmän quin yhden kihlacunnan Mine olen **Ephraimin** ninquin Coi / ia Judan *Honelle* yxi witzaus. (SUOMIW1: 3615; Hoos. 5:12)
- (99) Ei hen waiuoin Juttaille sencaltaist witzauat ennusta / Mutta mös *caikille Lehimakunnille* ia *Naburille* / *Quin nijlle Philisterille* / **Moa-bin** / ia mös *nijlle Ethiopiaisil* ia *Assurille* – (SUOMIW1: 3702; Sef. alkup.)
- (100) nijn maxakan se kihlacunda, jonga Silda on 40. mrka, colmelle iagholle, **sünsanoian**, **kuningan** ia *kihlacunnalle*. (SUOMIW6a: 77–78; Rakennoxen kaari 3)
- (101) Cuole se rauhatoin ennen quin hän rauhan saapi, maxakan sitte hänen perilisens laillisen sakon ehkä mikä se on hauat eli tappo, **sünsanoian** ia ei *muille yhdellengän*. (SUOMIW6a: 149; Wala sackoin kaari 8.)
- (102) sijnä tule **hänen** olla koto rauhan, ia *caikille* hänen *omillens*. (SUOMIW6a: 148; Wala sackoin kaari 3.)
- (103) Joca jotain hywä edzi / **hänen** hywin menesty / mutta joca paha noudatta / *hänelle* pahoin tapahtu. (SUOMIW9: Sananl. 11:27)
- (104) ja madhajsima tedhe mite **sinun** on otolinen / ja *meille* tarpelinen -- (SUOMIW1: 1610)
- (105) Ei ole *waimolla* walta omalle rumillans / waan **Miehen**. Samalmo-to mös *Miehelle* ei ole walta rumillens / waan **waimon**. (SUOMIW1: 2470; 1. Kor. 7:4)

Aineistossa on myös sellaisia esiintymiä, joissa samassa lausekkeessa genetiivi esiintyy allatiivin tai adessiivin kanssa samaan aikaan, ts. kyseessä on kahden

eri sijan funktionaalinen kongruenssi.⁴⁶ Esimerkissä (106) määrite on allatiivissa ja pääsana genetiivissä, kun esimerkissä (107) määrite on genetiivissä ja pääsana allatiivissa:

- (106) Sine sorsit coleman ja auasit taijuahat *nillen wscouaijsten*. (SUOMIW1: 1194)
- (107) Mutta em mine nyt tadhö nin tedhä minun *ylitzeienydhän*⁴⁷
Canssalle / quin nijlle entisille peuille. (SUOMIW1: 3740; Sak. 8:11)

Edellä kuvatun kanssa hyvin samankaltaisia ovat ne esiintymät, joissa samanviitteiset sanat ovat eri sijoissa. Esimerkeissä (108)–(111) persoonapronomini on allatiivissa ja substantiivi genetiivissä.⁴⁸ Esimerkissä (112) molemmat ovat substantiiveja, mutta vain toinen on genetiivissä ja toinen allatiivissa. Esimerkissä (113) persoonapronomini on genetiivissä ja sen perässä oleva pronomini *molemmat* adessiivissa:

- (108) Anna *meille rucolewaisten* / ette -- (SUOMIW1: 1384)
Vrt. Anna *meille rucolewaijsille* / ette -- (SUOMIW1: 1441)
Vrt. ettes *meiden waijuasten* / sinun sulasta laupiudhestas nijn palio annaijsit -- (SUOMIW1: 1502)
- (109) Anna *meille rucolewaijsten* / nijn mös wscoliset saarnaijat / ette -- (SUOMIW1: 1440)
- (110) ANna *meille rucolewaijsten* / caikiwaldias Jumala / ette -- (SUOMIW1: 1443)
- (111) Anna *meille anouaijste'* (o racas Jse) se taijualine' leijpe / sinu' poias Jesusen Christusen liha ia rumis -- (SUOMIW1: 1813-1814)
- (112) Joca Jsraelin Lasteins seas / eli iocu Mwcalainen quin Jsraelis asupi / henen Siemenestens. *Molechin Epeiumalalle* andapi / sen pite colemalla surmattaman -- (SUOMIW1: 3777; 3. Moos. 20:2)
- (113) Ja Rauhan pite *heiden molemilla* oleman. (SUOMIW1: 3737; Sak. 6:13)

Jos nyt jätetään pois käsittelystä harvinaiset adessiivin asemassa esiintyvät genetiivit, esimerkkien (91)–(112) kaltaisten lauseiden perusteella luulisi genetiivisen habitiiviadverbiaalin olevan ilmaisukyvyltään täysin allatiivisen habitiiviadverbiaalin veroinen siitä huolimatta, että genetiivin osuus habitiivisena tulosijana on huomattavasti pienempi kuin allatiivin.⁴⁹ Monien verbien yhteydessä näin voikin päätellä, mutta on olemassa esiintymämäärältään suuri ryhmä, joiden yhteydessä datiiivigenetiivia ei tavata. Se on verbien *puhua* ja *sanoa* edustama

46. Termistä ks. Inaba 2010: 31 alav. 26.

47. Sananloppuinen *n* lienee possessiivisuffiksi. Se ei kuitenkaan vaikuta tulkintaan.

48. Näiden lisäksi löytyy kaksi permissiivistä rakennetta, joissa samanviitteiset persoonapronomini ja substantiivi on merkitty samalla tavalla: LAijna *meille HERRA Jumala / sinun palueliais / ijancaikisesa mielen ia rumin terwehydhes iloitta* / -- (SUOMIW1: 1442); ANna *meille rucolewaijsten ijancaikinen Jumala / sinun pyhen Apostolis. N. iuhlalla iloita* / -- (SUOMIW1: 1442).

49. Allatiivisten ja genetiivisten habitiiviadverbiaalien keskinäisistä osuuksista ks. Inaba 2000b: 67–68.

puheaktiverbien ryhmä. Kaikista aineistoista löytyy vain kolme esiintymää (esim. (114) ja (115)), joista toinen *puhua*-verbin esiintymistä on toisen kopio:

- (114) Ninquin hen ombi puhunut meiden iseden tyue / **Abrahamin** ia henen *semenellens* ijancaikisesta. (SUOMIW1: 1245; Luuk. 1:55; ks. myös 2164)
- (115) andacat teiden Lapsenna site heiden Lapsillens sanoa / Ja nekin samat Lapset *muillen* heiden **Jelkintuleuaistens**. (SUOMIW1: 3632; Joel 1:3)

Esimerkissä (114) genetiiviadverbiaalia on käytetty allatiiviadverbiaalin rinnalla. Esimerkissä (115) on taas kysymys allatiivin ja genetiivin funktionaalisesta kongruenssista. Kumpikin on siis tyypillinen datiiivigenetiivin esiintymä. Toisaalta kummassakaan genetiiviadverbiaali ei ole ihan suoraan verbin alaisena. Esimerkissä (114) lausekkeet *Abrahamin* ia henen *semenellens* on lausekkeen *iseden tyue* tarkennus. Esimerkki (115) on predikaatin osalta elliptinen ja edellisen lauseen perusteella *sanoa*-verbi on oletettava predikaatti. Martti Rapolan (1963: 76) esityksestä lähtien esimerkkiä (116), jossa predikaatti on *sanoa*-verbi, on pidetty datiiivigenetiivin esiintymänä:

- (116) Mutta iocahine' quin *sanopi weliens* Racha / hene' pite neuuo' ala wicapä olema'. (SUOMIW1: 2032; Matt. 5:22)

Pidin aiemmin puheena olevaa lausetta mahdollisena datiiivigenetiivin esiintymänä, mutta samalla pidin mahdollisena, että sana *weliens* on partitiivissa.⁵⁰ Tulkin-tani horjuvuuden syynä oli lähinnä se, etten löytänyt silloisesta vanhan kirjasuomen aineistostani partitiivitulkintaa tukevaa esimerkkiä. Nyt pidän puheena olevaa lausetta datiiivigenetiivin esiintymiin kuulumattomana kahdesta syystä. Ensinnäkin SUOMIW3:sta, joka on SUOMIW1:n rinnalla vanhimpia kielenmuistomerkkejä, nimittäin löytyy partitiivitulkintaa tukeva esimerkki (117):

- (117) Niin *sanoij händä* yxi niistä pappeinpämiehen palueliasta sen lango quin petarj löij korffan vlghos päästä sEngö minä nächnydt sinua hänen cansans yrttitarhasa? (SUOMIW3: 100)

Kaava *sanoa* + partitiivinen habitiiviadverbiaali + suora esitys, josta on kyse myös esimerkiksi (116), on hyvin tyypillinen tämän lounaismurteis-hämäläismurteisen erikoisen partitiivin käytön⁵¹ esiintymille. Toiseksi mikäli esimerkin (116) sana

50. Ks. Inaba 2000b: 71–72. Sanamuoto *weliens* voi olla mikä tahansa yksikön nominatiivista, genetiivistä ja partitiivista, esim. *ia henen weliens Philippus oli Neliesructinas Jtureas* / -- (SUOMIW1: 2170; Luuk. 3:1); *Niin puhui Cain / Habelin henen weliens tyge*. (SUOMIW1: 3137; 1. Moos. 4:8); *Ja wihapi hene' weliens* / -- (SUOMIW1: 2621; 1. Joh. 2:9). Kiitän Anneli Pajusta tätä partitiivin käyttöä koskevasta tiedonannosta, joka johti Inaba 2000b:n tekoon ja lopulta tämän tutkimuksen luvun 7 ruotsin 'sanoa'-verbin tutkimukseen.

51. Esim. *Ja se pahahenki sano sille äijälle: >>Kylä ne ittekin tän asian tiätää!>> – Ja sitte se äijä sano pah-haahenkee: >>Väännän niitten niskat nurriin!>>* (SUOMI3: 71 Hattula); *mnää sanosi sisartan- et- em mnä olt tämmöses paikka*. (SUOMI5; Kalanti; haettu: 7.8.2014; haussa käytetty XPath: //cl[w[starts-with(@lemma, 'sanoa')] and w[contains(@mrp, 'part')] and @fun='advl']/ancestor-or-self::s). Ks. myös SUOMI20: 152, luvun 9 Pertti Virtarannan maininta.

weliens olisi genetiivissä, samanlaisia muita lauseita ei löydy yhtään mistään aineistosta, ei vanhan tai muun kirjasuomen aineistoistani eikä murteista. Tilanne on siis aivan toisenlainen kuin edellä mainitun partitiivin, josta löytyy paljon esimerkkejä murteista. SUOMIW1:ssä olevien 22:n muun yhden esiintymän verbin perusteella voisi tuntua, että esimerkki (116) on samanlainen harvinaisuus. Muihin yhden esiintymän verbeihin tukeutuminen ei kuitenkaan valaise asiaa, koska pelkästään vanhan kirjasuomen aineistojeni valossakaan kyseessä ei ole ainoa tapaus kymmenistä esiintymistä eikä sadoistakaan vaan tuhansista. Yksistään SUOMIW1:ssä on laskelmani mukaan 1690 *sanoa*-verbin täydennyksenä olevaa allatiiviadverbiaalia.⁵² Koko Raamatussa on yli 3000 lausetta, jossa *sanoa*-verbillä voisi olla täydennyksenä datiivinen adverbiaali. Lienee selvää, kuinka merkillisestä esiintymästä on kysymys, jos esimerkkiä (116) pidetään datiiivigenetiivin esiintymänä. Pidän siis esimerkkiä (116) habitiiivisen partitiiviadverbiaalin esiintymänä.

Edellä olen puhunut vain *sanoa*-verbistä, mutta tietysti sama koskee *puhua*-verbiä ja muita puheaktiverbejä. Tämän datiiivigenetiivin rajoittuneen esiintymisympäristön yleistäminen kaikkiin puheaktiverbeihin ei onnistu. Esimerkiksi rajoitus ei nähtävästi koske *käskeä*-verbiä, joka on yleisimpiä puheaktiverbejä vanhassa kirjasuomessa. Kuitenkaan Liite 1:ssä olevia *käskeä*-verbin datiiivigenetiivin esiintymiä tarkasteltaessa ei yhdessäkään niistä ole suora esitys objektina. Hyvin monissa *sanoa*-verbin tai *puhua*-verbin esiintymissä taas suora esitys on objektina. Suoran esityksen saaminen objektiksi voisi siis olla jonkinlaisena rajoittavana tekijänä. Tämä lisää datiiivigenetiivin erikoisuutta entisestään. Vastaavanlaista datiiivisen sijan käytön rajoittuneisuutta nimittäin ei näytä löytyvän ainakaan päällisin puolin katsottuna sukukielistä eikä Itämeren alueen muista kielistä, kuten ei nykysuomestakaan. Puheena oleva datiiivigenetiivin esiintymisympäristön rajoittuneisuus jää tämän luvun selvityksessä mysteeriksi.

Datiiivigenetiivin esiintymien joukossa on myös sellaisia, joista ei löydy *l*-sijaisia vastineita. Osa tällaisista selittyy esiintymien pienellä määrällä kuten *lystäntää*-verbin esiintymät (ks. Liite 1: *lystäntää*). Toisaalta on niitä, joiden määrä ei ole olemattoman pieni, mutta vain genetiivistä on esiintymiä. Sellainen on *tulla*-verbin varaan rakentuva, ilmeisesti vierasperäinen ilmaisu *A:n tulee jotakin johonkin*, jonka merkitys on lähinnä 'Mitä se A:lle / A:han kuuluu'. Esiintymät koptioita lukuun ottamatta keskittyvät esimerkkien (118)–(121) tavoin SUOMIW1:een ja SUOMIW8:aan:⁵³

(118) Mite **meiden** siihen tule? (SUOMIW1: 2104; Matt. 27:4)

Vrt. Huad kommer thet oss widh? (RuotsiW1: Matt. 27:4)

(119) mingecaltaiset he mwinen olit / ei **minun** siihen miten tule. (SUOMIW1: 2522; Gal 2:6)

52. Tämä lukumäärä ei sisällä latinan- tai kreikanmukaisia datiiiviadverbiaaleja.

53. Kyseinen ilmaus löytyy Aleksis Kiven ja Theodolinda Hahnssonin teoksista: -- *niin mitäs meidän siihen tulee?* (SUOMI1800-KIVI5: 50); *Ei sinun tule minuun mitään*, -- (SUOMI1800-HAHNSSON9: 161). Ilmauksen yleisyys jää kuitenkin arvoitukseksi. Kiven ja Hahnssonin esiintymät voivat hyvinkin olla Raamatun teksteistä opittuja, koska heidän teosten perusteella kumpikin heistä tunsivat Raamatun perinpohjaisesti.

- (120) Njin palio cuin tähän *ensimäisen Cappalen* tule -- (SUOMIW8: I: 1067)
- (121) joihin eij *hänen* mitäkän tule -- (SUOMIW8: I: 1144)

On myös sellaisia tapauksia, joissa genetiivin käyttö näyttää vasta kirjakielen aikana vahvistuneen. Kyseessä on ilmaisu *antaa A:n / A:lle suuta*. Tämän ilmaisuuden osuus datiiigenetiivin esiintymistä kasvaa Raamatun käännöksissä sitä mukaa, kun datiiigenetiivin määrä laskee ajan edetessä. Seuraavista esimerkeistä (122):ssä SUOMIW1:n allatiivia vastaa vuoden 1642 Bibliassa (SUOMIW9) genetiivi ja esimerkissä (123):ssä SUOMIW9:n allatiivia vuoden 1685 Bibliassa eli Sotaraamatussa (SUOMIW12) genetiivi.⁵⁴

- (122) Andacat suuta *Pojan* / ettei hän wihastuis / -- (SUOMIW9: Ps. 2:12)
Vrt. Swtaandacat *sille Poialle* / ettei hen wihastuis / -- (SUOMIW1: 3217; Ps. 2:12)
- (123) Hän otti hänen kijnni / ja suuta andoi *hänen* / -- (SUOMIW12: Sannanl. 7:13)
Vrt. Hän otti hänen kijnni / ja suuta andoi *hänelle* / -- (SUOMIW9: Sannanl. 7:13)

Kyseinen ilmaus sinänsä lienee ikivanha, koska vepsää lukuunottamatta kaikista lähisukukielistä löytyy *l*-tulosijaa – liivin osalta *n*-datiivia – käytävä vastine.

3.7. Datiivigenetiivin asema objektin sijanmerkinnässä

Datiiivigenetiivin diakronian selvittelyn kannalta merkittävimpiä seikkoja lienee datiiivigenetiivin asema objektin sijanmerkinnässä. Datiivigenetiivi rikkoo pahasti ja systemaattisesti objektin ja habitiivisen tulosija-adverbiaalin merkintäjärjestelmän, koska genetiivi myös yksiköllisen substantiivin ja persoonapronominien objektin sijana voi aiheuttaa sijan päällekkäiskäytön. Voisi sanoa, että datiiivigenetiivi on yksi niistä, jotka tekevät vanhimpien kielenmuistomerkkien kielimuodoista – nykykielen näkökulmasta – epäsuomalaisen tuntuisia ja hyvin sekavia.

Varsinaisena objektin sijan päällekkäiskäyttönä voi pitää kuitenkin vain sellaista tapausta, jossa sekä habitiiviadverbiaali että objekti ovat molemmat joko genetiivissä olevia persoonapronomineja tai yksiköllisiä substantiiveja kuten esimerkeissä (124)–(128). Objekti, joka on joko nominatiivissa, partitiivissa tai *t*-akkusatiivissa, eroaa jo muodon perusteella genetiiviadverbiaalista:

- (124) Ramattu *sinun hengen* anda -- (SUOMIW1: 1098)
- (125) Sentedhen mine kijten hende / ioca *minun wisauden* andoj.
(SUOMIW1: 1319–1320; Sir. 51:23)

54. Ks. tarkemmin Inaba 2000b: 69.

- (126) annoi hen *sen Judan Simonin Jschariothin*. (SUOMIW1: 2286; Joh. 13:26)
- (127) Joca *roan* andapi *iocaitzen hengen* -- (SUOMIW1: 0018)
- (128) ia winatarhans panepi toisille winatarhamiehille palcoilla / iotca *henen* andauat *hedhelmen* aighoillans. (SUOMIW1: 2083; Matt. 21:41)

Esimerkkien (124)–(128) kaltaiset lauseet eivät aiheuta kuitenkaan ymmärrettävyyteen ongelmia. Syynä on tavallisesti se, että vastaanottajaa ilmaiseva adverbiaali on elollinen ja objekti eloton, ts. on selvää, mikä kenellekin siirtyy. Jos kumpikin on elollinen, viime kädessä vain kontekstin avulla voi erottaa genetiiviadverbiaalin genetiiviobjektista kuten seuraavissa esimerkeissä (129) ja (130):

- (129) Ja sine olet pitenyt henelle / sen swren laupeudhen / Ja *henen ydhen poian* andanut -- (SUOMIW1: 1313; 1. Kun. 3:6)
- (130) Että *poians* annoi *meidhän*, Joca meit päästä pirun ridhast (SUOMIW4a 129)

Objektin sijan päällekkäiskäyttöä löytyy kyllä partitiivistakin, kuten esimerkit (131)–(136) osoittavat:

- (131) ios te teet *mite* mine *teite* keske' -- (SUOMIW1: 2291; Joh. 15:14; ks. myös 3162)
- (132) jollem me tee caickia *mitä* HERra sinun Jumalas on *meitä* käs-kewä. (SUOMIW9: Jer. 42:5)
- (133) Mutta ne iotca ionakin pidhettin / eiuet *minua miteken* opetta-neet. (SUOMIW1: 2522; Gal. 2:6)
- (134) Mutta ei *sanakan hende* wastanut. (SUOMIW1: 2065; Matt. 15:23)
- (135) Ja eiuet tienneet *mite* heiden piti *hende* wastaman. (SUOMIW1: 2153; Matt. 14:40)
- (136) MVtta he olit äneti ja ei wastannet *händä mitän*: sillä Cuningas oli käsenyt / ja sanonut : älkät *händä mitän* wastacko. (SUOMIW9: Jes. 36:21)

Esimerkkien (131)–(136) kaltaisia esiintymiä sopii kuitenkin pitää pikemminkin verbikohtaisina erikoisuuksina kuin systemaattisena sijanmerkintänä, koska vain kolmen verbin *käskeä*, *opettaa*⁵⁵ ja *vastata* esiintymistä on kysymys.⁵⁶ Dativigenetiivin aiheuttaman objektin sijan päällekkäiskäyttö on siis kattavuudeltaan aivan

55. SUOMIW1:ssä verbi *opettaa* saa partitiivisen habitiviadverbiaalin yhteydessä myös monikollisen nominatiiviobjektin: -- *taas taruizetta ette me teite opetaisimme ne ensimeiset Bockstauit Jumalan sanan Opista* -- (SUOMIW1: 2638; Hebr. 5:12); *Ettes opetat minua ne sinun Wanhurskaudhes Oikiudhes*. (SUOMIW1: 3392; Ps. 119:7).

56. Edellä esitetty yhdistelmä *sanoa*-verbi + *habitiviinen partitiiviadverbiaali* ei kuulu tähän, koska se saa poikkeuksetta joko sivulauseen tai suoran esityksen objektiksi. Samoin on asian laita *kysyä*-verbin esiintymissä.

eri luokan asia. On kuitenkin syytä huomata, että kummassakin tapauksessa juuri datiiivinen adverbiaali on objektin sijassa.

Datiiivigenetiivin kannalta objektin sijojen päällekkäiskäyttö ei liene ollut edellä esitetystä huolimatta laaja-alainen persoonapronominien totaaliobjektin osalta. Osmo Ikola (1966) ja Tapani Lehtinen (1985) ovat esittäneet arvokkaita tietoja vanhimpien kielenmuistomerkkien persoonapronominien totaaliobjektin sijanmerkintää valaisevista seikoista. Seuraava pohjautuu näiden tutkijoiden esityksiin ja SUOMIW1:n myönteisten lauseiden persoonapronominien totaaliobjektin sijanmerkintään, koska SUOMIW1 on – kuten edellisissä luvuissa on käynyt ilmi – tärkein aineisto datiiivigenetiivin kannalta. Totaaliobjektilla tarkoitan resultatiivisen lauseen objektia.

Nykykirjasuomessa myönteisen lauseen persoonapronominien totaaliobjekti on aina *t*-akkusatiivissa, myös silloin, kun substantiivinen totaaliobjekti on nominatiivissa. Substantiivinen totaaliobjekti on nominatiivissa kolmessa tapauksessa, passiivilauseessa, nesessiivisessä rakenteessa ja imperatiivilauseessa, jossa predikaatti on 2. persoonan muoto (ks. Lehtinen mts. 270–271). Viimeksi mainitussa tapauksessa eli imperatiivilauseessa persoonapronomini on SUOMIW1:ssä useimmiten partitiivissa, kuten asia on hyvin tunnettu Ikolan artikkelin otsikosta (mt.) ”Päästä meitä pahasta”. SUOMIW1:ssä ainakin monikon persoonapronomininit esiintyvät *t*-akkusatiivissa, mutta näitä muotoja ei olekaan käytetty imperatiivin totaaliobjektina. Sen sijaan genetiivissä olevia persoonapronomeja on käytetty imperatiivilauseessa objektina, joskin vain viisi kertaa koko aineistossa ja kaikissa objektina on *minä*-pronominin genetiivimuoto:

- (137) Wariele mös **minun** tene ööne / caikista synniste / ia waaroijsta / -- (SUOMIW1: 1675)
- (138) Jumala ymberwöote **minun** woimalla / ia pane minun Tieni wig-hattomaxi. (SUOMIW1: 3234; Ps. 18:33)

Imperatiivilauseissa valtaosa genetiivisistä persoonapronomineista on siis jokin muu kuin objekti. Tältä osin genetiiviä ei ole räsitetty objektin funktiolla edellä mainittuja esimerkkien (137) ja (138) kaltaisia harvoja esiintymiä lukuun ottamatta.

Passiivilauseen ja nesessiivisen rakenteen objektin merkintä ei ole yksiselitteinen. Sijanmerkinnältään yksinkertaisin on kuitenkin passiivilause, joka ei ole samalla nesessiivinen infinitiivirakenne. Tällaisissa passiivilauseissa persoonapronominien totaaliobjekti on yhtä esiintymää lukuun ottamatta aina nominatiivissa, onpa kyse morfologisesta tai perifrastisesta passiivista. Ei ole yhtään genetiivissä tai *t*-akkusatiivissa olevia objekteja. Koska tällaisten passiivilauseiden predikaatti paikoin taipuu persoonassa (Ojansuu 1909: 103–104; Häkkinen 1994: 249–251), vieläpä kielteisissäkin lauseissa kuten esimerkeissä (139)–(142). Persoonissa taipuvien passiivisten predikaattien yhteydessä lienee paikallaan puhua totaaliobjektin sijasta subjektista:

- (139) nin minun Palueliani tosin sen wooxi sosisit etten **mine** Juttaille **ylennannetaisi**. (SUOMIW1: 2299; Joh. 18:36)

- (140) Ja *ettet sine Laijtetaiksi* / *cosca sinua domitahan*. (SUOMIW1: 1285; Ps. 51:6)
- (141) Elket domitko / nin *ette te domita*. (SUOMIW1: 2182; Luuk. 6:37)
- (142) ia iuri nin selkestihen ne wlosmaalapi / quin *euet he* cussan Ramatuissa nin *leute* wlos maalatuxi / -- (SUOMIW1: 2554; Kol. alkup.)

Edellä mainittu ainoa poikkeus on esimerkin (140) jälkimmäinen lause. En ole havainnut muita samanlaisia persoonapronominin partitiivisia totaaliobjekteja SUOMIW1:stä. Nominatiivimuodon käyttö on niin vahva, että sitä on käytetty verbien *kiusata* ja *vaivata* yhteydessä, jotka saavat tavallisesti partitiivobjektin. Tämä piirre poikkeaa murteissa esiintyvistä nominatiiviobjektista (ks. Lehtinen 1985: 277). Joka tapauksessa myös tältä osin genetiivin funktionaalinen kuormitus on poissa.

Nesessiivisissä rakenteissa,⁵⁷ joissa on käytetty infinitiivin aktiivimuotoa, persoonapronominien totaaliobjekti on genetiivissä (esimerkki (143)), partitiivissa (esimerkin (144) jälkimmäinen lause) tai jos se on monikollinen, *t*-akkusatiivissa (esimerkki (145)). Kun on käytetty infinitiivin passiivimuotoa, objekti voi olla joko nominatiivissa (esimerkki (146)), genetiivissä (esimerkkien (144) ensimmäinen lause ja (147)) tai partitiivissa (esimerkki (148)). Eri sijamuotojen välisiä semanttisia eroja tuntuu olevan mahdoton havaita:

- (143) sielle teiden pite *henen* näkemen / (SUOMIW1: 2108; Matt. 28:7)
- (144) Mutta *sinun* pite taas sielde pätetemen / sielle HERRAN pite *sinua* pätemen sinun Wiholisistas. (SUOMIW1: 3679; Miika 4:10)
- (145) Minun Jumalan pite *heidet* poisheittemen / -- (SUOMIW1: 3622; Hoos. 9:17)
- (146) mutta *te* pite castettaman pyhelle Hengelle. (SUOMIW1: 2344; Ap. t. 11:16)
- (147) Mutta *teiden* pite pyhelle Hengelle castettaman / -- (SUOMIW1: 2314; Ap. t. 1:5)
- (148) ia nijnnen Coolluten aica / ette *heite* pite domittaman / -- (SUOMIW1:1250–1251; Ilm. 11:18)

Aktiivin lauseiden osalta esitetty nesessiivisten rakenteiden persoonapronominien totaaliobjektin sijanmerkintä ei oikeastaan poikkeaa tavallisten ei-infinitiivirakenteisten lauseiden persoonapronominien totaaliobjektin vastaavasta. Edellä passiivin yhteydessä sanottu totaaliobjektia koskeva sääntö ei siis päde nes-

57. Mainittakoon, että vaikka tässä puhun nesessiivisistä rakenteista yksinkertaisuuden vuoksi ja eronteon vaikeuden takia, tyyppi *pitää + MA-infinitiivin instruktiivi (/ illatiivi)* on SUOMIW1:ssä selvästi liittofutuuri, joka vastaa usein vuoden 1642 Raamatussa (SUOMIW9:ssä) tavallisia indikatiivin yksinäistempuksia ja liittopreesensia *olla + vA-partisiippi*. Vuoden 1642 Raamatun tempusten käytöstä ks. Ikola 1949, 1950. Futuurin ilmaisemisesta ks. Ikola 1949: 115–136, 144–154, 174–205, 212–242.

siivisiin rakenteisiin ja niissä objektinsijan päällekkäiskäyttö voi toteutua. SUOMI W_1 :stä ei ole kuitenkaan löytynyt tällaista esimerkkiä, mutta SUOMI W_6a :sta löytyy mainitunlainen esimerkki (149):

- (149) Cussa mies laillisesta löytä warkaans, nijn pitä **hänen** annettaman kuningan **Nimitösmiehen**, -- (SUOMI W_6a : 204; Varkaudhen kaari 30.)

Vrt. NIJN PITÄ HÄNEN annettaman kuningan *Nimitös miehelle*. (SUOMI W_6c : 228; Varkauden kaari maanlaista 31. Capitel)

Ilman edeltävää kontekstia kumman tahansa genetiivisen lauseenjäsenen voisi tulkita objektiksi tai datiiviadverbiaaliksi.

Edellä esitettyä persoonapronominien totaaliobjektin SUOMI W_1 :n sijanmerkintää voidaan pitää nykykirjasuomesta suuresti poikkeavana. SUOMI W_9 eli vuoden 1642 Biblia ei sijanmerkinnässä paljon poikkeaa SUOMI W_1 :stä. Passiivilause on kuitenkin pääsääntöisesti murteista tuttua tyyppiä *me tuomitaan*, ts. predikaatti ei kongruoi subjektin (/ objektin) kanssa joitakin SUOMI W_1 :stä kopioituneita tapauksia lukuun ottamatta. Paikoitellen SUOMI W_1 :n persoonataivutuksessa oleva passiivinen predikaatti on korvattu perifrastisella passiivilla. Joissakin kielteisissä lauseissa SUOMI W_1 :n nominatiivisubjekti, jonka kanssa kieltoverbi kongruoi, on vaihtunut partitiiviojektiksi. Murteista taas on vaikea tehdä pitkälle meneviä päätelmiä, koska Lehtisen (1985) esitys antaa murteista passiivin ja imperatiivin persoonapronominien nominatiivisen totaaliobjektin levikistä tietoja, muttei koko mekanismista kuten genetiivisen objektin asemasta sijanmerkinnässä. SUOMI 1800 -alkuisista aineistoista tekemäni pienen selvityksen perusteella (ks. Liite 2) SUOMI W_1 :n sijanmerkintä on ainakin yksinäistempuksellisessa passiivilauseessa ja imperatiivilauseessa selkeämpi kuin 1800-luvun kirjailijoiden teoksissa, kun nominatiivi passiivilauseessa ja partitiivi imperatiivilauseessa ovat lähes ainoita vaihtoehtoja joitakin edellä mainittuja vähäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. 1800-luvun kirjailijoiden teoksissa eräissä tapauksissa nominatiivi, akkusatiivi ja partitiivi näyttävät olevan vaihtoehtoina identtisissä ympäristöissä.

Tarkkaan ottaen SUOMI W_1 :ssä allatiivi, genetiivi ja partitiivi eivät ole ainoita datiivisesti käytettyjä sijamuotoja. Nominatiivia nimittäin on käytetty joitakin kertoja datiivisesti kuten esimerkeissä (150)–(153):

- (150) hen kijtti Jumalan / mursi ia annoi **opetuslapsens** / ia sanoi -- (SUOMI W_1 : 0016; 1. Kor. 11: 24).

(151) HERRAN Jesu Christus keski **opetuslapsens** / sanoden. (SUOMI W_1 : 0013)

(152) Teghe heiden *päruchtinans* ninquin **Oreb** / ia **Seeb** / Ja **caiki** heiden **ylimeisens** ninquin **Sebah** ia **Zaimuna**. (SUOMI W_1 : 1291; Ps. 83:12)

Vrt. Teghe *nijllen* ninquin *Medianein* / ninquin *Sisseran* / ninquin *Jabin* sen Kison cosken wierelle. (SUOMI W_1 : 1291; Ps. 83:10)

- (153) Ja me rucolema / ette sine *pämiehet* ja *Esiwallat* (iotca pite muijdhén hyuexi paluelema') sinun armos lahijan laijnasit. (SUOMIWI: 1694)

Muiden samansisältöisten jakeiden perusteella esimerkeissä (150) ja (151) kyse on opetuslapsista, ts. monikosta. Näin ollen yksikön nominatiivi ja genetiivi karsiutuvat tulkinnasta. Jakeessa 1. Kor. 11:24 ei ole kuitenkaan lähdeteksteissä sanaa opetuslapsi, joten on mahdollista, että *opetuslapsens* on lisätty myöhemmin sisältöä ajattelematta. Esimerkeissä (152) ja (153) tuskin on kyse painossa tehdystä virheestä. Esimerkeissä (151) ja (152) nominatiivimuotoisia lauseenjäsieniä voisi periaatteessa pitää myös objekteina, koska niiden predikaattiverbit mahdollistavat objektitulkinnan. Epätodennäköistä mutta mahdollista on myös, että esimerkissä (152) on kyse siitä, että vain *päruchtinans* on genetiivissä ja *ninquin*-sanan jälkeen on lueteltu nimet. Sama ei – ainakaan nykykielen kannalta – päde esimerkkiin (153), koska siinä on erikseen objekti. Muutenkin esimerkin (153) nominatiivin käyttö tuntuu virheenäkin käsittämättömältä. Datiiigenetiivin ja muun objektin sijan esiintyminen samanlaisissa asemissa ei rajoitu edellä mainittujen verbien yhteyteen, vaan sama koskee predikaatiivin täydennyksenä olevaa datiiivista lauseenjäsentä kuten esimerkissä (154). Kyseessä on koko aineiston ainoa tapaus:

- (154) ette sinun pite *cwliaisen* oleman sinun HERRAS Jumalas *ändä* ja tekemen ielkin henen Keskyms ia Oikiudhens / -- (SUOMIWI: 3780; 5. Moos. 27:10)

Vrt. Ettäs *cuuliainen* olisit HERran sinun Jumalas *änelle* / ja tekisit hänen käskyins ja oikeuttens jälkeen / -- (SUOMIW9: 5. Moos. 27:10)

Esimerkkiä (154) voisi pitää sekaannuksena futuriseen ilmaisuun *olla kuulevainen*, joka saa objektin ja joka on todennäköisesti suoraa lainaa ruotsin ilmaisusta *vara hörande*.⁵⁸ SUOMIWI:ssä eräät sanat saavat predikaatiivina esiintyessään objektin, mutta esimerkissä (154) siitä on tuskin kysymys.⁵⁹ Esimerkkejä (150)–(154) voi pitää pelkkinä virheinä.⁶⁰ Toisaalta ne eivät ole niinkään harvinaisia, kun otetaan huomioon *antaa jonkun tehdä jotakin* -tyyppiset permissiiviset rakenteet. Näissä on käytetty nykykirjakielen vakiintuneen genetiivin rinnalla allatiivia

58. Esim. Sine HERRA minun Jumalan olet *minun* cuulewajnen. (SUOMIWI: 1283; Ps. 38:16); ios te mwtoin cwleu-aiset olisitta sen teiden HERRAN Jumalan *änen*. (SUOMIWI: 3737; Sak. 6:15). Näitä pidin aiemmin datiiigenetiivin esiintymänä seuraavan esimerkin perusteella: *Sjne wisain Jumala / Mailmen loija / ia haltija / ionga keskylle teme cwleuajnen mailma* / -- (SUOMIWI: 1688). Tarkemman tarkastuksen perusteella olen kuitenkin päättänyt pitämään niitä samanlaisina kuin mitä tahansa ilmaisutyyppejä ”olla + vainen / väinen -johdos”, joka on synonyyminen futurirakenteelle ”olla tekevä” kuten *ia swresta Hywydhest olet / ia site pahutta catuuainen*. (SUOMIWI: 3670; Joonan 4:2). Ero on kieltämättä hiuksenhieno ja eronteko horjuva.

59. Sana *raskas* on yksi sellaisista sanoista: *Ja catzos Elizabeth sinun langos / ombi mös raskas ychte poica / henen wanhudhellans* / -- (SUOMIWI: 1084; Luuk. 1:36); *Onnetutta* hen *raskas on / Mutta henen pite wäryte synnyttemen*. (SUOMIWI: 1259; Ps. 7:15; ks. myös 3221 sama jae).

60. Kielellisten aineiden tuomitseminen virheiksi esiintymien ainutkertaisuuden takia vaatii varovaisuutta. Se, että jossakin vanhan kirjakielen aineistossa jokin nykykielen kannalta outo aines esiintyy vain kerran, ei siitä suoraan tee virhettä. Asian tarkastaminen vaatii vähintäänkin vanhan kirjakielen aineiston perusteellista läpikäyntiä. Hyvä esimerkki tästä on nesessiivisen rakenteen infinitiivin subjekti, joka on merkitty t-akkusatiivilla. SUOMIWI:stä löytyy vain yksi puheena olevan kaltainen esimerkki. Vasta SUOMIW2:sta ja SUOMIW3:sta löytyvien esimerkkien avulla huomataan, että kyseessä ei ole paino- tai kirjoitusvirhe.

(esimerkki (155)), partitiivia (esimerkit (156)–(158)), nominatiivia (esimerkki (159)), *t*-akkusatiivia (esimerkki (160)) infinitiivin subjektin merkitsemiseen (Ojansuu 1909: 126–130; Häkkinen 1994: 389–390; Leino, J. 2003: 153–157, 167–168):

- (155) **Woittaille** mine annan södhä sijte Elemen Puusta -- (SUOMIWI: 2673; 1. Ilm. 2:17)
- (156) Cwle minun Canssan / anna *minun* puhua / Jsrael anna **minua** sinun seasas todhista / -- (SUOMIWI: 3281; Ps. 50:7)
- (157) Mine annoin **heite** wetä hookian Jkehen / ia keudhe notkeisa Ohisa / -- (SUOMIWI: 3625; Hoos. 11:4)
- (158) Ja anna **heite** / O meiden Turuan / meite waiuoin curita. (SUOMIWI: 3696; Hab. 1:12)
- (159) Anna ninen Pacanain **Sangarit** heitens coota ia ynne yctentulla / -- (SUOMIWI: 3493; Jes. 45:20)
- (160) Mutta he whckasit Heite / ia annoit **Heiet** me'ne / -- (SUOMIWI: 2323; Ap. t. 4:21).

SUOMIWI:ssä *antaa*-verbin varaan rakentuvista permissiivisistä rakenteista 39:ssä infinitiivin subjekti on allatiivissa, 37:ssä nominatiivissa, 29:ssä partitiivissa, yhdessä akkusatiivissa ja yhdessä kolme infinitiivin subjektia ovat kaikki eri sijoissa: monikon nominatiivissa, yksikön genetiivissä ja monikon partitiivissa. Viimeksi mainittu lause on eksistentiaalinen. Pelkästään genetiivisiä infinitiivin subjekteja sisältäviä tapauksia en ole erikseen laskenut, koska niistä ei oikeastaan voi sanoa mitään. Objektinsijaisia infinitiivin subjekteja on yhteensä 68, ts. ilmiö ei ole mikään harvinaisuus. Vaikka näin katsottuna objektin sijojen käyttö ei ole harvinaista, niiden outous ei hälväne. Esimerkkien (155)–(160) kaltaiset lauseet eivät nähtävästi olleet vain nykykielen kannalta outoja. Vuoden 1642 Raamatun (SUOMIW9:n) vastaavissa jakeissa nimittäin on käytetty melko usein genetiivisiä infinitiivin subjekteja. SUOMIWI:n allatiivisista infinitiivin subjekteista 15 on Raamatun kirjoista, samoin nominatiivisista subjekteista 28, partitiivisista subjekteista 20 ja myös ainoa akkusatiivinen subjekti. SUOMIW9:ssä SUOMIWI:n allatiivisista infinitiivin subjekteista kuusi on muuttunut genetiiviseksi subjektiksi ja kaksi on korvattu muunlaisella lauseella. Samoin SUOMIWI:n nominatiivisista infinitiivin subjekteista muuttuneita on 11 (mm. genetiiviseksi subjektiksi muuttuneita vain kolme). Partitiivisista infinitiivin subjekteista muuttuneita on 16 (genetiiviseksi subjektiksi muuttuneita 11). Myös akkusatiivinen subjekti on vaihtunut genetiiviseksi subjektiksi. Kolme eri sijoissa olevaa infinitiivin subjektia sisältävän lauseen SUOMIW9:n vastineessa kaikki kolme ovat partitiivissa.

Jaakko Leino (2003: 154, 157–158, 167–168) on selittänyt osan objektin sijojen käytöstä vierasperäiseksi ja osan omaksi kehitykseksi. Itse pitäisin yksinkertaisempänä ja uskottavampana selityksenä, että koko objektin sijojen käyttö tulee ruotsin *låta*-verbin varaan rakentuvan infinitiivirakenteen vaikutuksesta. Tähän palaan luvussa 7.4.1.

Edellä luonnehdin sijamerkintää koskevan seikan olevan datiiigenetiivin diakronian kannalta merkittävimpiä. Näin on, mikäli datiiigenetiivi on todellakin ikivanha ja sen juuret ulottuvat kauas menneisyyteen, kuten luvussa 2.4 esitetyssä LAT-hypoteesissa oletetaan. Datiiigenetiivi olisi säilynyt ainakin kahden objektin ja habitiiviadverbiaalin sijanmerkintään vaikuttavan mullistuksen yli. Toinen niistä on *m*-akkusatiivin muuttuminen *n*-akkusatiiviksi, ja toinen on *l*-sijojen tulo habitiivis-possessiivisten suhteiden ilmaisimien joukkoon. Edellinen koskee kaikkia itämerensuomalaisia kieliä ja jälkimmäinen sekin kuurinmaanliiviä lukuun ottamatta kaikkia itämerensuomalaisia kieliä.⁶¹ Objektin sijan päällekkäiskäyttö oli siis ollut käytössä suomessa ainakin vanhan kirjasuomen kaudelle asti siitä lähtien, kun *m*-akkusatiivi muuttui *n*-akkusatiiviksi ja identtiseksi genetiivin kanssa. Samoin suomessa oli ollut kaksi datiiivista sijaa allatiivin saatua habitiivisten suhteiden ilmaisimen tehtävän vanhan kirjasuomen kaudelle asti. Molempia mullistuksia voi pitää sellaisina, jotka järjellä ajatellen voisivat vaikuttaa datiiigenetiivin häviämiseen. Kahden mullistuksen jälkeenkin datiiigenetiivi esiintyy kuitenkin ”antaa jollekulle jotain”-tapaisessa datiiiviselle sijalle tyypillisessä ilmaisussa aiheuttaen objektin sijan päällekkäiskäyttöä. Kyseessä ei ole samanlainen adverbissa jäänteenomaisesti säilynyt suffiksi kuten latiiivinen *n*-suffiksi Setälän (1915: 23) esittämässä sanassa *taghan* ’taa, taakse’, vaan täysin produktiivinen sija. Suomen kieltä ympäröineet olosuhteet eivät ole olleet vanhojen piirteiden säilymisen kannalta suotuisia, koska suomi on ollut koko ajan kosketuksissa muihin kielikuntiin kuuluviin kieliin, toisin kuin esim. islanti, joka on muista kielistä ympäristönsä ansiosta niin eristäytynyt, että se ei ole olennaisilta osin muuttunut sitten keskiajan. Tätäkin ajatellen jopa kantauraliin palautuvan ikivanhan habitiivisen tulosijan säilymistä suomessa voi pitää lähes ihmeenä – muista itämerensuomalaisista kielistähän mainitunlainen tyypillinen datiiigenetiivi on nähtävästi hävinnyt.

Datiiivisen eli habitiivisen tulosijan merkinnänkin kannalta on mielenkiintoista, että kaksi kilpailevaa sijamuotoa esiintyy samoissa ympäristöissä. Datiiigenetiiviin liittyy edellä mainittu puhumista ja sanomista merkitseviä verbejä koskeva rajoitus. Silti pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta niissä konteksteissa, joissa datiiigenetiivi esiintyy, näyttäisi olevan genetiivin ja allatiivin välillä vapaa vaihtelu. Tästä kertoo parhaiten edellä esitetyt allatiivin ja genetiivin funktionaalinen kongruenssi sekä samatarkoitteisten sanojen samanaikainen esiintyminen eri sijoissa. Mikäli datiiigenetiiviä pidetään ikivanhana, tämä voisi tuntua luonnolliselta tilalta, jossa vanha ja uusi vain ovat samaan aikaan käytössä. Datiiigenetiivin tapauksessa tämä vapaa vaihtelu olisi jatkunut sen jälkeen, kun allatiivi on alkanut ilmaista lokaalisen suhteen lisäksi habitiivista suhdetta, ts. niin pitkään, että suomen lähisukukielistä datiiigenetiivi on kokonaan hävinnyt, jos sellaista voi ylipäätään olettaa olleen. Datiiigenetiivin diakroniaa ajatellen habitiivisen allatiivin ja genetiivin vaihtelua mielenkiintoisempi ja merkillisempi seikka on se, että genetiivi eli mahdollinen *n*-latiiivin jatkaja ei näytä säilyttäneen

61. Lokaalisuutta ilmaisevat *l*-sijat taas löytyvät kaikista itämerensuomalaisista kielistä.

lokaalisen tulosijan funktiota lukuun ottamatta edellä mainittua *taghan*-adverbia (esim. (161)–(163)) ja sen komparatiivista varianttia (esim. (164)):

- (161) Mutta he -- poijs heitit sinun lais heiden selkeins **taghan** / -- (SUOMIW1: 1134; Neh. 9:26)
- (162) nin elken palaitko ninen ielkin / quin hen **tagans** ietti / -- (SUOMIW1: 2148; Mark. 13:16)
- (163) Cucaikenens kätens Auran laske ia **taghans** catzo / -- (SUOMIW1: 2196; Luuk. 9:62)
- (164) Sillens Canssa **taaman** astui. (SUOMIW1: 3774; 2. Moos. 20:21).

Vanhimmissa kielenmuistomerkeissä on hyvin vaikea erottaa genetiiviä illatiivista mm. vokaalin pituuden merkitsemättömyyden takia. On joitakin esiintymiä, joissa genetiivimuotoinen sana näyttää ilmaisevan lokaalista merkitystä. Nämä ovat kuitenkin selitettävissä joko illatiivin *h:n* heikentymisellä ja kadolla (esim. (165) ja (166)), horjuvalla ortografialla (esim. (167)) tai sillä, että genetiivimuotoinen sana on postpositionomaisesti käytettyjen partikkelien *asti* ja *päin* täydennys (esim. (168)–(170)):

- (165) Alasti sine **Caakinpuun** / pilatusen keskylle sidhotti. (SUOMIW1: 1373)
- (166) Mutta Anno domini 1248 nin yxi toinen Erick Kuningas / Lespe licanimelde / lehetti swren Sotauäe' tänne Some' **maan** / -- (SUOMIW1: 2017; Uuden testamentin alkup.)
- (167) Ja se HERRA ombi henen Canssans ymberille / hamast nyt ia nin **ijancaikisudhen** asti. (SUOMIW1: 3408; Ps. 125:2)
- Vrt. Haman **ijancaikisudheen** mine saattan sinulle Siemenen / -- (SUOMIW1: 3340–3341; Ps. 89:5)
- (168) se on) Jumalan **Hone'** *asti* / ioca likin o' Paradisi -- (SUOMIW1: 3753; reunah.)
- (169) Sijtte ne 62. wlotuit Romarein **walla'** *asti* quin Herodes Juttaista waltican poisotti. (SUOMIW1: 3600; reunah.)
- (170) Ei Panti iellensanna / ylesnosta Silmens **Epeiumalten** *pein* / -- (SUOMIW1: 3584; Hes. 18:12)

Partikkelia *asti* on käytetty ilmeisesti toisten postpositioiden mallin mukaan. Myös esimerkkiä (168) voi pitää tähän kuuluvana. Sanaa *päin* on käytetty *tykö*-sanan rinnalla todennäköisesti ruotsin *till*-preposition vastineena.⁶² SUOMIW1:stä löytyy kuitenkin muutamia tapauksia, joita ei voi selittää edellä sanotuilla tavoilla kuten esimerkit (171) ja (172):

62. *Maan*-tyyppisistä illatiiveista ks. Rapola 1965: 195; Häkkinen 1994: 202–203. Partikkelin *päin* tulkinnasta vrt. Merimaa 2007: 507–508.

- (171) Ja on tesse yxi Ennustus Christusen Personast / ia henen Ylesnousemisestans / **Taiuaahan** astumisestans / -- (SUOMIW1: 3303; Ps. 68 alkuselostus)
- Vrt. Se meiden HERRAN Jesusen Christusen Pina / ylesnousemus ia *taiuaisen* Astumus / -- (SUOMIW1: 3145; Piinan nimiölehti)
- (172) Sijtte moninaiset turuat ia Lohutoxet caikille nijlle / iotca hätehen / waiuan ia **murhen** päätijnyet ouat / -- (SUOMIW1: 3204; Ps. alkup.)

Esimerkissä (171) voisi olla kyse illatiivimuodosta eli muodosta *taivaahan*. Esimerkissä (172) sana *murheen* tuntuisi olevan jonkinlaisen kontaminaation synnyttämä muoto. Jos se olisi illatiivi, nominatiivin pitäisi olla *murhi*, mutta sellaista ei tunnu löyvän. Joka tapauksessa esimerkkien (171) ja (172) kaltaisia tapauksia ei löydy muista aineistoista ja on selvää, ettei kyseisenlaisten esiintymien perusteella voi olettaa, että genetiiviä olisi käytetty myös lokaalisena tulosijana. LAT-hypoteesin kannalta tilanne on, että *n*-latiivi on säilynyt lokaalisena sijana sellaisena vain kivettyneissä adverbissa. Produktiivisissa paikallissijoissa se on muuttunut päätteen osaksi. Tästä huolimatta *n*-latiivin datiiivinen funktio eli *n*-datiivi on sellaisena säilynyt myös sen jälkeen, kun siitä on syntynyt täysin homonyyminen *n*-genetiivi.⁶³ Tilanne ei paljon muutu, vaikka olettaisi *n*-genetiivin kantakieleen ja datiiigenetiiviä pidettäisiin kantaauralin **η*-latiivin (tai **n*-latiivin) jatkajana. Siinä tapauksessa edellä sanotusta vain *n*-genetiivin osuus muuttuu, mutta muu osa säilyy sellaisenaan. Kyseessä ei ole kieli, jonka sijamuodot eivät ole paljon muuttuneet kuin äänteellisesti, vaan kieli, jossa on syntynyt vanhan sijamuodon rinnalle korvaava uusi sijamuoto. Arvoitukseksi jääkin, miksi *n*-sija on säilynyt produktiivisena vain datiiivisena.

3.8. Omistussuhteiden ilmaisujärjestelmä Mikael Agricolan teoksissa

Ennen kuin datiiigenetiivin asemaa sukukielten habitiivisten sijojen joukossa tarkastellaan, on syytä katsoa laajemmin, mitä muita erikoisuuksia vanhimpien kielenmuistomerkkien habitiivisiin ilmaisuihin liittyy. Edellä habitiivisista erosi-joista ei ole ollut puhetta lukuun ottamatta sitä huomiota, että datiiigenetiiviä ei tavata erosijan asemassa. Esitys perustuu taas SUOMIW1:een, koska tämäkin asia on hyvä saada selville datiiigenetiivin kannalta edustavimmasta aineistosta.

SUOMIW1:ssä elatiivi esiintyy habitiivisena erosijana kuten esimerkeissä (173)–(176):

- (173) Se sadhanpäemies Cornelius -- on keskyn saanut **pyhest Engelist** Ette henen piti sinun cutzuttaman hoonesens -- (SUOMIW1: 2341; Ap. t. 10:22)

63. Tässä käytän termiä *n*-genetiivi *N*-genetiivin sijasta samasta syystä kuin luvussa 2.

- Vrt. Sadanpäämies Cornelius -- on *Pyhäldä Hengeldä* käskyn saanut / että hänen piti sinunandaman cudzua huonesens -- (suomiW9: Ap. t. 10:22)
- (174) Ja quin he puhdastuxen olit ottanuet **Jasonista** / ia *nijlde muilda* / nin he päätit heidhet. (suomiW1: 2360; Ap. t. 17:9)
- Vrt. ja cuin he *Jasonilda* ja *nijldä muilda* olit puhdistuxen ottanet / päästit he heidän. (suomiW9: Ap. t. 17:9)
- (175) mine tadhon **sinusta** poisotta sinun Orihijs / -- (SUOMIW1: 3680; Miika 5:10)
- Vrt. tahdon minä otta *sinulda* pois sinun orihis / (SUOMIW9: Miika 5:10)
- (176) Ota *nijlde ffangilda* / **Heldaist** ia **Tobiast** / ia **Jedaiast** / Ja tule sinne samalla peiuelle -- (suomiW1: 3736; Sak. 6:10)
- Vrt. Ota *fangilda* / *Heldailda* ja *Tobialda* ja *Jedajalda* / ja tule jällens sinä päiwänä -- (suomiW9: Sak. 6:10)

Nykykielen kannalta myös tämä elatiivin käyttö tuntuu laajuudestaan huolimatta hyvin epäsuomalaiselta.⁶⁴

Nykysuomessa elollisen ja elottoman omistuksen jako on melko selkeä,⁶⁵ mutta kuten luvussa 1.5 oli puhetta, tämä ei ole sidoksissa todellisen maailman elollisuuden kanssa, vaan se, kummasta omistuksesta on kysymys, riippuu puhujan näkökulmasta, esim. *Ei aaveella ole lihaa eikä luita, niin kuin te näette minussa olevan* (SUOMI23: Luuk. 24:39). Oli puhetta myös siitä, etteivät sijat ole vapaassa vaihtelussa: inessiivin käyttö vaatii, että omistettava on kiinni omistajassa tai se on omistajan osa.⁶⁶ SUOMIW1:ssä lähes kaikissa omistuselauseissa omistajaa ilmaiseva lauseenjäsen on merkitty joko adessiivilla tai genetiivillä. Adessiivia on käytetty myös elottoman omistuksen ilmaisussa kuten esimerkeissä (177)–(179). Esimerkissä (177) sijan valinta nykykielessäkin voisi vaihdella, mutta esimerkeissä (178) ja (179) adessiivi ei enää tunnu mahdolliselta:

- (177) Ja hen näki taambata Fikunapuun / **iolla** lehdhet olit / -- (suomiW1: 2142; Mark. 11:13)
- Vrt. Ja näki taambana ficunapuun / *josa* olit lehdet / -- (suomiW9: Mark. 11:13)
- Vrt. Ja kun hän kaukaa näki viikunapuun, *jossa* oli lehtiä, -- (suomi22: Mark. 11:13)
- (178) Ja henelle oli swri ia corckea Muri / **iolla** oli caxi toistakymende Porttia -- (suomiW1: 2715; Ilm. 21:12)

64. Muissa vanhoissa kirjakielissä ja itämerensuomalaisissa kielissä esiintyvistä habitiivisista s-sijoista ks. Ket-tunen 1943, 284 § 424; Inaba 2001.

65. Ks. Kangasmaa-Minn 1966b: 47.

66. Osa/kokonaisuus -suhdetta ilmaisevilla s-sijoilla on selvä yhteys kiinnityspaikkaa ilmaiseviin s-sijoihin. Ks. Alhoniemi 1979: 96.

- Vrt. Sitä ympäröi suuri ja korkea muuri, jossa oli kaksitoista porttia,-- (suomi23; Ilm. 21:12)
- (179) Ja sen Caupungin *Murilla* oli caxitoistakymende perusta -- (suomiW1: 2715; Ilm. 21:14)
- Vrt. Kaupungin *muurissa* oli kaksitoista peruskiveä, ja niissä oli kaksitoista nimeä, -- (suomi23; Ilm. 21:14)

SUOMIW1:stä löytyy kuitenkin ainakin yksi lause (esim. (180)), jossa elotonta omistajaa ilmaisevassa lausekkeessa määrite on adessiivissa mutta pääsanana inessiivissä:

- (180) Ja seutzemen Lampu henen pälens olit Ja aina seitzemen Cauha *cullakin Lampus*. (SUOMIW1: 3733; Sak. 4:2)

Vanhan kirjasuomen omistuslause eroaa nykykielen omistuslauseesta myös siinä, että partitiivisubjektia lukuun ottamatta siinä ei ole mitään objektimaisuutta. *Olla*-verbi nimittäin – kuten monissa suomen lähisukukielissä – voi kongruoida nominatiivisubjektin kanssa sekä luvussa että persoonissa kuten esimerkeissä (181)–(186):

- (181) Heille on Sw ia euet puhu / Heille *ouat Silmet* ia euet näe. (SUOMIW1: 3383; Ps. 115:5)
- (182) Propheterannut Neille on *olluet ialod töödh* / waan ei ole ollut hyue Sydhende. (SUOMIW1: 2040; Matt. 7 jälkiv.)
- (183) Ja heille *olit pyrstet* / ninquin Scorpioilla / -- (SUOMIW1: 2688; Ilm. 9:10)
- (184) Sille aina *teille* ombi tykenen waiwaset / mutta *em mine teille* aina *ole*. (SUOMIW1: 2098; Matt. 26:11; ks. myös 2150; Mark. 14:7; 2281; Joh. 12:8; 3154; Mark 14:7)
- (185) Nin / ette iolla *ei he' ole* / eipe heille ole ychten oikea Jumala. (SUOMIW1: 2533; Ef. 1 reunah.)
- (186) Quin minulla waiuoin *sine olisit* -- (SUOMIW1: 3316; Ps. 73:25)
- Vrt. Taivaassa minulla on *sinut*, --. (SUOMI23; Ps. 73:25)
- Vrt. Taivahas minul *olet* vai *Sinä*, -- (KARJALAA11: 114; Ps. 72:25)

Olla-verbin ja subjektin kongruenssi on tuttu 1900-luvun murteistakin,⁶⁷ mutta persoonapronominien nominatiivin käyttö omistuslauseissa näyttää nykykirjakielistä hävinneen.⁶⁸ SUOMIW1:n omistuslauseella on toinenkin nykykielen käy-

67. Ks. Ikola 1954: 229; 1964: 50–51; Karlsson 1966: 18–19; 22; Häkkinen 1994: 332, 346. Vuonna 1996 tekemäni oman selvityksen mukaan *olla*-verbi kongruoi monikollisen substantiivisen subjektin kanssa luvussa lounaimurteissa ja peräpohjolan murteissa sekä preesensissä että imperfektissä. Kaakkoismurteissa vain imperfektissä. Aineistossani lounaimurteiden ja peräpohjolan murteiden välisenä erona on se, että lounaimurteista löytyneissä esimerkeissä imperfektissä muodot *oli(t)* ja *oliva(t)* vaihtelevat, kun peräpohjolan murteista löytyneissä esimerkeissä yksinomaaisesti *oli(t)*. Preesensissä kummassakin murteistossa on käytössä muoto *ova(t)*.

68. Nykykielen omistuslauseessa persoonapronominit ovat *t*-akkusatiivissa kuten esim. *Minulla on sinut*. Tämä lienee suhteellisen nuori, mutta on leviämässä muihin ilmaisuihin kuten ilmaisuun *jäää / muistua / tulla mieleen, löytyä, näkyä, siirtyä* jne. (ks. ilmaisusta *tulla mieleen* ks. myös Inaba 2000b: 79–80). Näistä löytyy nykyään

tännöstä poikkeava seikka, joka liittyy persoonapronomineihin. Myös kielteisessä lauseessa subjekti on nominatiivissa ja *olla*-verbi luonnollisesti kongruoi sen kanssa kuten esimerkissä (178) (nominatiivisubjektin osalta ks. myös (179)). Näin ollen omistuslauseen persoonapronominien nominatiivisubjekti pitää samanlaisia linjaa kuin luvussa 3.7 esitetty yksinäistempuksellisen passiivilauseen objekti (/ subjekti). Nominatiivimuodon käyttö kieltolauseessa koskee myös muunlaisia eksistentiaalilauseita,⁶⁹ mutta ilmiön laajuutta on vaikea selvittää po. kaltaisten lauseiden pienen määrän takia. Mainittakoon vielä, että monista vierasperäisyyksistä huolimatta vanhassa kirjasuomessa – sekä uskonnollisissa teksteissä että lakiteoksissa – ei näytä ainakaan säännöllisesti käytetyn ’omata’ -verbiä.⁷⁰

esimerkkejä internetistä jo helposti. *Siirtyä*-verbin esiintymiä lukuun ottamatta kaikissa tapauksissa kyseessä näyttäisi olevan eksistentiaalilause: *Tuli mieleen sinut kun näin nämä.* (Annelin käsityöt <<http://annelin-kasityot.vuodatus.net/lue/2012/03/odotan-niin-paljon>> 18.8.2014; nimimerkin *Hanni vielä* kommentti); *Tuli mieleen teidät oikeen himoimettäjät.* (KAKSPLUS <<http://kaksplus.fi/keskustelu/plussalaiset/mitas-nyt/1494519-kuulin-eta-yksi-pikkukuva-kuollut-sikainfluenssaan/>> 18.8.2014; nimimerkin *Etsin sen artikkelin* kommentti); *Ei millään pahalla tytsiä kohtaan, mut tuosta ”viimeinen tehtävä” kohdasta tuli mieleen hänet...* (KAKSPLUS <<http://kaksplus.fi/keskustelu/plussalaiset/mitas-nyt/1992167-11-syyta-hankkia-lapsi/>> 18.8.2014; nimimerkin ”a.p” kommentti); *Pitkästä aikaa muistui mieleen teidät ja jumantsuikka kuulostaa toimivalta paketilta tuo uusi ralli!* (EVER SINCE THE DAY <http://www.eversincetheday.net/?page_id=27&cp=all> 18.8.2014; nimimerkin *Aapo* kommentti); *Mulle jäi hänet mieleen, kun en tajua miten jollakin riittää niin paljon ajateltavaa.* (<<http://blogs.kilroy.fi/tanjajaleeviintiassa/blog/india/varkala/2009-09-19%2015%08%50>> 18.8.2014); *Minulle ilmeisesti jäi sinut alitajuntaan, – (PLAZA KESKUSTELU <[http://keskustelu.plaza.fi/ellit/perhe/vauvan-hoito/1718952/tammivauvat-2008-4-a/sivu9/](http://keskustelu.plaza.fi/ellit/perhe/vauvan-hoito/1718952/tammivauvat-2008-4-a/sivu9/>)> 18.8.2014; nimimerkin Laura 81 kirjoitus); *Minut* löytyy Instagramista nimimerkillä *secretadalmina*, – (*Divaanin blogi* <<http://divaaniblogit.fi/adalminassecret/author/adalmina/page/41/>> 18.8.2014); *Liput hommat- tu jo heti kun ne tuli myyntiin, joten parhaimmilla paikoilta löytyy meidät!* (facebook <<https://www.facebook.com/AnnaPuuOfficial/posts/347953498646395>> 18.8.2014; E. G:n seinäkirjoitus); *Katso -meidät* löytyy myös Parkanon Nuorisopalveluilta (Parkanon rastastajat ry <<http://www.parkanonratsastajat.com/?x269524=269661>> 18.8.2014); *käyn heti ihailmassa kun sinut näkyy listoillani.* (Aapeli <<http://www.aapeli.com/community/user/fjvfvbjd/guestbook/archive/>> 18.8.2014; nimimerkin *mustamike* kirjoitus); *En laittanu enää tohon ekaan viestiin sitä missä näkyy meidät kaikki odottavina.* (KAKSPLUS <<http://kaksplus.fi/keskustelu/lapsi-kasvaa/vauvat-0-12kk/1184548-elomassut-lokakuussa/>> 18.8.2014; nimimerkin *HooÅs* kommentti); *Kaikissa kuvissa missä heidät näkyy on pelkkää hymyä ja toivat tosi upeat lahjat.* (Vauva <http://www.vauva.fi/keskustelu/1404789/keiju/ongelmia-haiden-vieraslistan-kanssa_apua> 18.8.2014; otsikon ”mä annoin vähän periksi” alla); *Mulla on vaa noi ekat, mul jäi teidät ulos koska tiesin et dsq ja dnf.* (PLF1 <<http://plfisarja.palstani.com/t24p75-videoita-sarjasta>> 18.8.2014; nimimerkin #26 Coke kirjoitus); *Hänet siirtyi Luongon varjosta toisen maalivahdin varjoon.* (Jatko aika <<http://keskustelu.jatko aika.com/showthread.php?p=5149955>> 18.8.2014; nimimerkin *dali* kirjoitus); *josta tehtävästä hänet siirtyi Nuorisosäätien asiamieheksi ja Herttoniemen nuorisohotellin toimitusjohtajaksi.* (Keskusta <<http://www.keskusta.fi/Suomeksi/Keskusta/Historia/Keskustaliikkeen-pitkaaikaisia-tyontekijoita>> 18.8.2014). Myös *kuolla*-verbin yhteydessä välillä näkee *t*-akkusatiivimuotoisia persoonapronominisubjekteja. Esimerkkien *t*-akkusatiivin käytön motivaationa voi pitää kolmannen persoonan näkökulman ja siitä johtuvan predikaatin yksikön 3. persoonan muodon säilyttämistä. Nominatiivisubjekti ei käy, koska se herkästi laukaisee verbikongruenssin. Yksikön kolmannen persoonan predikaatti on kummassakin tapauksessa samanmuotoinen ja siinä mielessä ei ole tarvetta käyttää *hän*-pronominista *t*-akkusatiivimuotoa, mutta voi ajatella, että se on mukautunut muiden persoonien malliin, kuten omistuslauseessa on käynyt. Osa esimerkeistä voi olla vahingon aikaansaamia, mutta toisaalta toistuvia ”vahinkoja” on mieleltöntä pitää pelkinä virheinä. Itse väitän, että suomeen on syntynyt uusi eksistentiaalilauseen alatyyppejä, jossa nominatiivisubjekti ja *t*-akkusatiivisubjekti antavat eri näkökulmat kielennettävään tilanteeseen. Alkuaan objektin muotoa on käytetty subjektin asemassa, joten on itsestäänselvyys, että siinä on kummankin funktion ominaisuuksia. Se, pidetäänkö *t*-akkusatiivisia pronomineja subjekteina vai objekteina, riippuu kieliooppien tekijöiden ratkaisuista, ts. kyse on puhtaasti teknisestä seikasta.*

69. Esim. *Ja eij tactonut hendens lodhutetta / sill ettei he ole.* (SUOMI W1: 2025; Matt. 2:18).

70. SUOMI W1:ssä verbiä pitää on käytetty ’omata’-verbinomaisesti muutamia kertoja, mutta pidän niitä rajatapauksiana, koska pitää-verbin nykyinen merkityskin sopisi niihin (vrt. pitää valtaa): *Ja samasta wlolexit Metzsesircat Maan päle / ia heille annettin woima ninquin Scorpiot Maan päle woima’ piteuet.* (W1: 2686; Ilm. 9:3); vrt. *och vthur röken komo gräszhoppor på iordhena / och th’ m wort gifuin mact / säsom iord’ nes scorpioner mact haffua.* (RUOTSI W1: Ilm. 9:3); *Ja sawusta läxit medzäsircat maan päälle / ja heille annettin woima / nijncuin Scorpiolla on woima maan päällä.* (SUOMI W9: Ilm. 9:3).

Edellä on esitetty vanhimpien kielenmuistomerkkien habitiivis-possessiivisten suhteiden ilmaisuokeinoiniin liittyvät seikat. Taulukko 12 esittää mm. SUOMIW1:stä saatavien tietojen mukaista habitiivis-possessiivisten sijojen järjestelmän rinnan nykykirjakielen järjestelmän kanssa. SUOMIW1:ssä siis jokaisen habitiivis-possessiivisen sijan tehtävän jakaa kaksi sijamuotoa jollakin tavalla. Tulo- ja olosijan osalta allatiivi / adessiivi ja genetiivi jakavat tehtävän, kun erosijan osalta näin puolestaan tekevät ablatiivi ja elatiivi. Kaikki vierasperäisyydet huomioidenkin tämä habitiivis-possessiivinen sijajärjestelmä on syytä pitää mielessä seuraavissa luvuissa 4–6, joissa käsitellään suomen sukukielten vastaavia sijajärjestelmiä.⁷¹

Taulukko 12. Habitiivis-possessiiviset sijat SUOMIW1:ssä ja nykysuomessa

Vanha kirjasuomi (SUOMIW1)	Tulosija		Olosija		Erosija	
	allatiivi	<i>-lle</i>	adessiivi	<i>-lla</i>	ablatiivi	<i>-ltA</i>
	genetiivi	<i>-n</i>	genetiivi	<i>-n</i>	elatiivi	<i>-stA</i>
Nykysuomi	allatiivi	<i>-lle</i>	adessiivi	<i>-lla</i>	ablatiivi	<i>-ltA</i>

3.9. Kokoavaa tarkastelua 1500–1650-luvun datiiivigenetiivin esiintymistä

Edellä luvussa 3.3 esitettyjen datiiivigenetiivin esiintymien määrät, joissa on otettu huomioon aineistoista toisiin lainautuneiden esiintymien määrät, antavat datiiivigenetiivistä huomattavasti luotettavamman kuvan kuin esim. Inaba 2000b:ssä esitetyt määrät, joista ei ole poistettu kopioituneiden esiintymien osuutta. Datiiivigenetiivin esiintymien määrä on yhteen laskettuna edelleen suuri, mutta teksteistä toisiin kopioituneet esiintymät tekevät melko selväksi, että ilman lähdekritiikkiä monen aineiston esiintymien määrät tuottavat harhakuvia. Muistettakoon, että luvun 3.3 alaluvuissa esitetyt kopioituneiden esiintymien määrät ovat vain varmoja tapauksia ja alakantiin laskettuja. Todellisuudessa ne lienevät suurempia. SUOMIW5:n kaltaista tyypillistä tapausta lukuun ottamattakin voidaan kriittisesti tarkastella, kuinka moni 1500-luvun aineistoissa esiintyvistä datiiivigenetiiveistäkään on täysin omia. Valtaosa esiintymistä voi osoittautua pienestä lähteiden määrästä levinneiksi kopioiksi. Tästä voi kuitenkin esittää vain arvauksia. Kopioituneiden esiintymien ongelma ei koske vain datiiivigenetiiviä, vaan lähes mitä tahansa tutkittavaa, mikä olisi otettava huomioon mm. vertailtaessa eri aikakausien tekstejä toisiinsa.

Puhtaasti lukumäärillä operoitunakin yksi asia on käynyt entistä selvemmäksi mm. SUOMIW1:n ja SUOMIW9:n ansiosta: datiiivigenetiivin taajuutta koskeva

71. Itämerensuomalaisten kielten *l*-sijojen käytöstä ks. Pajusalu 1957a; 1957b; 1958; 1960.

ero 1500-luvun ja 1600-luvun tekstien välillä on todennäköisesti suurempi kuin aiemmin olen esittänyt.⁷² Vaikka datiiivigenetiivi esiintyy 1600-luvun aineistoissa, esiintymät eivät ole monipuolisia eivätkä niiden määrät – varsinkaan kopioituneiden esiintymien poiston jälkeen – ole kovinkaan merkittäviä 1500-luvun aineistoihin verrattuna. SUOMIW9:n datiiivigenetiivin esiintymien määrä on kopioiden poisjätön jälkeen 241, ts. vain alle 30 prosenttia SUOMIW1:n esiintymien määrästä 845. Radikaaleimpia muutoksia on tapahtunut predikatiivin täydennyksenä olevien genetiiviadverbiaalien määrässä, ikään kuin koko tyyppin käyttö olisi kielletty esim. vuoden 1642 Bibliassa (SUOMIW9). Ljungo Tuomaanpojan kaupunginlain-suomennos (SUOMIW7b) ja Erkki Sorolaisen postillat (SUOMIW8) ovat viimeisiä, joista löytyy omia esiintymiä. Kaiken kaikkiaan se päätelmä, että datiiivigenetiivin esiintymien määrä on laskenut ajan mittaan, on oikeanlainen, mutta lasku on todennäköisesti ollut tähän asti luultuakin rajumpi.

Luvussa 3.4 on esitetty datiiivigenetiivin esiintymien päätyypit ja niiden jaotteluun ja tulkintaan liittyvät seikat. Valtaosa datiiivigenetiivin esiintymistä on sellaisia, joiden rinalla esiintyy joko allatiivisia tai adessiivisia vastineita. On kuitenkin olemassa sellaisiakin esiintymiä, joille ei löydy allatiivisia tai adessiivisia vastineita. Osa taas on voinut syntyä käänteisesti käytetystä genetiivipredikatiivista tai adnominaalisesta genetiivimääritteestä.

Luvussa 3.5 on katsottu vuoden 1650 jälkeen tuotetun kirjallisuuden datiiivigenetiivejä. Siinä datiiivigenetiivin määrä ja monipuolisuus vähenee raamatunsuomennoksia lukuun ottamatta. Vielä 1800-luvun kirjallisuudestakin tavataan joitakin vanhimpien kielenmuistomerkkien datiiivigenetiivejä muistuttavia esiintymiä mutta kovin harvoin. Toisaalta 1800-luvulla on paljon *minun on nälkä*-tyyppisiä datiiivigenetiivin esiintymiä, jollaisia ei tavata vanhimmista kielenmuistomerkeistä. Osa niistä näyttää kehittyneen adnominaalisesta genetiivistä analogian kautta datiiivigenetiiviksi.

Luvussa 3.6 on esitetty aikajakson 1500–1650 datiiivigenetiiville tyypillisiä piirteitä. Kyseiselle datiiivigenetiiville on tyypillistä, että sitä on käytetty allatiivin ja adessiivin rinnalla tai niiden seassa. Lisäksi löytyy esiintymiä, joissa määräte ja pääsana ovat eri sijoissa tyyliin *nillen wscouaijsten* ollen siten funktionaalisessa kongruenssissa. Löytyy niitäkin, joissa samanviitteiset sanat ovat eri sijoissa tyyliin *meille rucolewaisten*.

On myös datiiivigenetiiviä koskevia outouksia. Näistä määrällisesti oudoin on datiiivigenetiivin esiintymisympäristön rajoittuneisuus. Verbien *puhua* ja *sanoa* täydennyksenä genetiivinen habitiiviadverbiaali esiintyy vain kolmessa lauseessa, ja niistä yhtä esimerkkiä ei esittämiäni seikkojen valossa ole luonnollista pitää datiiivigenetiivin esiintymänä. Jäljelle jäävässä kahdessa esimerkissäkin datiiivigenetiivi on hiukan epämääräisessä asemassa. Niitä lauseita, joissa datiiivinen adverbiaali esiintyy mainittujen verbien *puhua* ja *sanoa* täydennyksenä, on aineistossani tuhansia. Vastaavanlaisia rajoittuneisuuksia ei näytä tunnettavan suomen sukukielissä eikä muissa Itämeren alueen kielissä. Toisaalta tätä piirrettä

72. Ks. Inaba 2000b: 67–68.

ei voi yleistää kaikkiin puheaktiverbeihin kuten *käskeä*-verbiin, joka saa genetiivisen habitiiviadverbiaalin täydennykseksen.

Luvussa 3.7 datiiigenetiiviä on tarkasteltu sijanmerkinnän näkökulmasta Mikael Agricolan teosten perusteella. Vanhassa kirjasuomessa yksiköllisen substantiivin ja persoonapronominien genetiivi on myös objektin sija ja siksi osassa datiiigenetiivin esiintymiä vallitsee objektin sijan päällekkäiskäyttö. Objektin sijan päällekkäiskäyttö koskee myös partitiivia, mutta se rajoittuu muutamiin verbeihin. Genetiiviin liittyvän objektin sijan päällekkäiskäyttö on kattavuudeltaan siis aivan eri luokkaa. Toisaalta persoonapronominien osalta genetiiviobjektin käyttö ei ole yhtä laajaa kuin *t*-akkusatiivin nykykirjakielissä. Imperatiivin 2. persoonan predikaatin objektina sitä esiintyy olemattoman vähän, ja yksinäis-tempuksellisessa passiivilauseessa sitä ei käytetä ollenkaan. Tältä osin genetiiviä ei ole rasitettu objektin funktiolla. Agricolan teosten persoonapronominien totaaliobjektin sijanmerkintä poikkeaa myös 1800-luvun kirjallisuuden vastaavasta, vaikka niissä on joitakin samankaltaisuuksia. Agricolan teoksista löytyy myös joitakin harvoja esiintymiä, joissa monikon nominatiivissa olevaa substantiivia on käytetty datiiivis-habitiivisen adverbiaalin asemassa, ts. tässäkin on kyse objektin sijamuodosta. Kyseiset esiintymät muistuttavat permissiivisessä infinitiivirakenteessa esiintyviä infinitiivin subjektina toimivia objekteja.

Mikäli luvussa 2.4 esitetyn LAT-hypoteesin mukainen datiiigenetiivin oletettu ikivanhuus pitää paikkansa, kyseessä on järjestelmällinen objektin sijan päällekkäiskäyttö, joka on jatkunut siitä lähtien, kun *m*-akkusatiivi on muuttunut *n*-akkusatiiviksi. Datiiigenetiivi ei ole menettänyt ilmaisukykyään myöskään sen jälkeen, kun kilpaileva habitiivinen tulosija eli allatiivi on tullut osaksi kielijärjestelmää. Sekä akkusatiivin sijan muutos että allatiivin käyttö habitiivisena sijana ovat vanhoja. Edellinen koskee kaikkia itämerensuomalaisia kieliä ja jälkimmäinen kuurinmaanliiviä lukuun ottamatta kaikkia muita itämerensuomalaisia kieliä. Lisäksi suomi on ollut koko ajan kosketuksissa muihin kielikuntiin kuuluviin kieliin toisin kuin islanti, joka on hyvin eristäytynyt ympäristönsä vuoksi. Olosuhteisiin nähden datiiigenetiivin voi siis sanoa säilyneen yllättävän hyvin. Tämä korostuu, kun ajatellaan *n*-sijaa lokaalisena paikallissijana. Se on säilynyt sellaisena vain kivettyneissä adverbeissa. Muutoin se on muuttunut produktiivisten paikallissijojen osaksi. Arvoitukseksi jää, miksi vain *n*-sijan datiiivinen funktio eli *n*-datiivi on säilynyt sellaisena ja tyyppillisimmällä tavalla ainakin vanhan kirjasuomen kaudelle asti.

Luvussa 3.8 on kokoavasti esitetty Agricolan teoksissa vallitseva omistussuhteiden ilmaisujärjestelmä. Datiiigenetiivin lisäksi elatiivia on käytetty habitiivisena sijamuotona. Koska datiiigenetiivi vastaa sekä allatiivin että adessiivin funktiota ja elatiivi ablatiivin funktiota, nykykirjakielen jokaiselle habitiiviselle sijamuodolle löytyy funktionaalinen variantti.

Tässä luvussa on esitetty suppeahkosti datiiigenetiivin esiintymien päätyypit ja keskitytty niiden erikoisiin piirteisiin. Näin olen menetellyt siksi, että Inaba 2000b:ssä tehty datiiigenetiivin ja allatiivin samankaltaisuuksien toteaminen ei ole tuonut datiiigenetiivin arvoitukseen juuri mitään uutta sen lisäk-

si, että kirjakielen aikana allatiivi on koko ajan vallannut habitiivisen tulosijan alaa. Kriittisin silmin katsottuna voi sanoa niinkin, että allatiivin käyttö on jo 1500-luvun vanhimmissa kielenmuistomerkeissä lähes nykykielen kaltaista. Nykykielestä poiketen niissä kuitenkin käytetään allatiivin lisäksi genetiiviä, jonka esiintymisympäristö on oudosti rajoittunut. Joka tapauksessa Liite 1:ssä annettu esimerkistö ja tässä luvussa esitetyt seikat muodostavat kyllin kattavan lähtökohdan lukujen 4–6 dativigenetiivin diakronian selvittelylle.

4. Liivin datiivi – datiivigenetiivin sukujuuret I

4.1. Tausta

Liivin, tarkemmin kuurinmaanliivin datiivista ($-n / -\hat{a}n$)¹, joka vastaa funktioiltaan pitkälle sekä muiden itämerensuomalaisten kielten *l*-aineksisia paikallissijoja että latvian datiivia,² F. J. Wiedemann (1861: 74 §75) on antanut kaksi alkuperän selitystä: se on joko latvian kielestä peräisin olevaa lainaa tai uudennos. Jälkimmäistä uudennostulkintaa hän (mts. 75–77 §76) valaisee lisää datiivia käsitellessään. Liivissä *n*-päätteistä sijamuotoa, jota suomessa vastaa genetiivi, on käytetty epäilemättä vielä myös genetiivin merkityksessä, ja genetiivi ja datiivi voivat usein langeta yhteen. Vanhan *n*-genetiivin jäänteinä Wiedemann pitää *n*-päätettä sellaisissa sanoissa kuin *rāndan aigās* 'rannalla' ja *lōdan all* 'pöydän alla'. Substantiivin ja postposition määritteenä esiintyvän datiivin ja genetiivin samankaltaisuuksia ja eroja pohdittuaan hän siirtyy possessiivisuuden ilmaisuun ja mainitsee olevan sukukieliä, joissa "omistamista ('haben') ei ilmaista säännönmukaisesti datiivilla tai adessiivilla, vaan genetiivillä". Samassa yhteydessä hän mainitsee huomionarvoisena sen, että suomessa, jossa omistaja ilmaistaan adessiivilla, voidaan käyttää myös genetiiviä kuten lauseissa *minun on nälkä* ja *ei sen ole jano*. Edellä sanotuista hän päättelee, että 1) *n*-päätteistä sijamuotoa, jota suomessa vastaa genetiivi, käytetään epäilemättä myös liivissä vielä tälläkin hetkellä genetiivin merkityksessä ja että 2) uusi datiivi on alkuperältään tosiasiassa genetiivi ja että mitä enemmän uutta datiivia totuttiin käyttämään omassa merkityksessään, sitä useammin genetiivistä jätettiin *n*-pääte pois sijamuotojen erottamiseksi. Tämän seurauksena liivin genetiivi olisi muodostunut viron genetiivin näköiseksi. Wiedemann mainitsee vertailevasti unkarin, jossa yksi sijapäätte vastaa sekä genetiivin että datiivin funktiota ja tarkoittaa ilmeisesti *-nek / -nak*

1. Tässä on kirjoitettu Kettusen sanakirjassa (1938) käytetyn litteroinnin mukaisesti. Merkintätavoista tarkemmin ks. 4.2.

2. Ks. Halling 1996a; 1996b sekä luku 2.3.

-suffiksia. Salatsinliivin *l*-datiivin yhteydessä hän kuitenkin todennäköisesti pitää *l*-datiivia alkuperäisenä, sillä hän ihmettelee sitä, että rappeutuneessa salatsinliivissä ei tunneta *n*-datiivia, ja vihjaa, että *n*-datiivi on nuorempi sijamuoto.

Wiedemannin näkemystä mukailleen myös Julius Krohn (1870: 505–507) puhuu liivin datiivin yhteydessä genetiivin käyttämisestä allatiivina ja adessiivina. Hän kytkee liivin datiivin suomen datiivigenetiiviin (ks. tarkemmin 2.4).

Lauri Kettunen olettaa kuurinmaanliivin *n*-datiivin kehittyneen ikivanhasta lokatiivista **-nA* (ks. luku 2.3). Hän (1957b: 429–430) pitää salatsinliiviä paljon viroin vaikutusta saaneena sekamurteena: siinä mm. esiintyy astevaihtelu toisin kuin muissa liivin murteissa. Hän antaa ymmärtää salatsinliivin *l*-datiivin olevan nuorta lainaa virosta.

Paul Alvre (1967: 178–180) pitää virheellisenä Kettusen oletusta ja olettaa itse, että liivin datiivi on *-n*- tai *-ñ*-latiivista lähtöisin. Sen, miksi *n*-datiivi on säilynyt vaikka *n*-genetiivi hävisi, hän selittää johtuvan datiivin funktionaalisesta kuormasta, datiivillahan on allatiivin, adessiivin ja ablatiivin funktioita. Datiivin häviäminen olisi johtanut foneettiseen samankaltaisuuteen nominatiivin ja genetiivin kanssa monikossa ja suurelta osin yksikössäkin. Hän esittää virosta ja vepsästä vastaavanlaisia äänten säilymisiä, joihin ovat syynä funktionaaliset seikat. Hän sanoo niiden genetiivien, jotka ovat säilyneet sanojen välisessä asemassa, olevan muodoltaan täysin samanlaisia kuin datiivi ja tämän seikan olevan todiste siitä, ettei datiivisuffiksin lopussa ollut vokaalia. Hänen mukaansa datiivin suuren iän todistaa se, että sitä on käytetty ennen kuin *i*-monikko kehittyi. Liivin datiivi sai latiivilähtöisyydestään huolimatta eräiltä osin adessiivisen funktion allatiivisen funktion rinnalle ennen ulkopaikallissijojen kehitystä. Tästä todisteena hän pitää samankaltaisuutta suomen *minun on* ja liivin *mi'nnân um* -rakenteiden välillä, joiden merkitykseksi hän antaa 'I have'.

Fanny de Sivers (1970: 498–499) näyttää kuurinmaanliivin yksikön persoonapronominien datiivin lyhyempiä muotoja³ käsitellessään pitävän mahdollisena, että latvian datiivin vaikutus liivin datiiviin ei jäisi vain funktionaaliselle tasolle vaan sitä olisi myös morfofoneemin tasolla; hän mainitsee, että latvian yksikön ensimmäisen ja kolmannen persoonan datiivimuodot (*man* 'minulle' ja *viņam* 'hänelle') ovat loppunasaalien osalta lähellä liivin vastaavia.⁴

Joel Nevis (1988: 102–103) kiinnittää huomionsa liivin datiivin yhteydessä esiintyvään adjektiiviattribuutin puolikongruenssiin: adjektiiviattribuutti on genetiivissä, kun sen pääsana on datiivissa (*puniz oobizān* punainen-GEN hevo-DAT 'punaiselle hevoselle')⁵. Hän katsoo, ettei Alvren oletus pysty selittämään, miksi sanojen välisessä asemassa oleva genetiivin **-n* on kadonnut muttei datiivin. Adjektiiviattribuutin puolikongruenssin perusteella Nevis olettaa liivin datiivin olevan samaa alkuperää viroin terminatiivin kanssa ja tämän mukaan da-

3. Tästä tarkemmin ks. luku 4.3.1.

4. Sivers mainitsee ikään kuin liivin datiivin lokatiivista funktiota vastaavana liettuan *n*-suffiksisen illatiivin, jota hänen mukaansa voi käyttää lokatiivisena.

5. Morfeemittaiset käännökset ovat *minun*.

tiivin alkuperäinen suffiksi olisi *-ne-.⁶ Hän epäilee, onko liivin datiiivi koskaan ollut suomen datiiigenetiivin kanssa tekemisissä; genetiivin *n*-pääte on liivissä erillisenä suffiksina kadonnut.

Bernhard Wälchlin (2000: 214–215) mukaan liivin datiiivi olisi kahtalaisia alkuperää. Se on genetiivin (*-*n*) ja lokatiivin (*-*na*) yhteenlankeama. Genetiivin funktiota edustaa mm. kopulan etinen datiiivin käyttö, ts. omistajan datiiivi (**minun om* > *mi'nōn um* 'I have') ja sen hän sanoo olevan – ilmeisesti mordvan ja marin omistuslauseen omistajan merkintää tarkoittaen – yksi genetiivin vanhoista funktioista, joka on korvattu muissa itämerensuomalaisissa kielissä *l*-sijalla. Lokatiivin funktiota edustaa taas muutama datiiivin funktio (*pivān-pāva-n* 'sunnuntaina'). Hän pitää liivin datiiivin kehityksessä tärkeänä tekijänä areaalista kontaktia latvian kanssa.⁷

Jussi Ylikoski (2011: 268) pitää Nevisin hypoteesia kaikkein uskottavimpana ja pitää vanhan kirjaviron terminatiivin esiintymien (esim. *to-he Peiwā-ni*) perusteella mahdollisena, että viron terminatiivin pääte *-ni* palaisi illatiivin päätteeseen, johon on liittynyt alkuperältään tuntematon elementti, joka reaalistuu nykyään *-i*-vokaalina.

Kuten luvussa 2.3 *n*-genetiivin alkuperästä esitetyn LOK-hypoteesin yhteydessä on nähty, yhteyttä liivin datiiivin ja suomen datiiigenetiivin välillä on jo ehdittykin pitää kovin epätodennäköisenä. Siitä huolimatta – kuten edellä näkyy – suomen datiiigenetiivi kummittelee liivin datiiivin alkuperän selvittelyssä. Tämä johtuu nähdäkseni paljolti siitä, että sitä kokonaiskuvaa liivin datiiivista, joka toimii perustana liivin datiiivin diakroniselle kuvaukselle, ei ole esitetty sitten Wiedemannin kieliopin, vaikka aineistoa on sen jälkeen – ei tosin paljon mutta huomionarvoisesti – karttunut lisää. Kuten (vanhan kirja)suomen datiiigenetiivistä, liivin datiiivistakin voi siis sanoa, ettei siitä ole riittävästi tietoja esitetty juuri sen diakroniaa pohdittaessa. Tietojen puute näkyy myös siinä, että edellä mainittua LOK-hypoteesiakaan ei voi sanoa täysin kumotuksi, vaan sitä voidaan pitää edelleen epätodennäköisenä muttei mahdottomana. Taustatietoja, joihin on tähän mennessä tukeuduttu liivin datiiivin diakroniaa pohdittaessa, on kovin niukalti tuotu nähtäväksi.

Edellä sanotusta huolimatta tarkoituksenani ei ole esittää kaikkia liivin datiiivin käyttötapoja, joista moni on jo tuttuja ja selviöitä, vaan keskityn niiden datiiivin käyttöjen kuvaamiseen ja analyysiin, joilla on merkitystä tämän tutkimuksen aiheen datiiigenetiivin ja sen kautta myös *N*-genetiivin alkuperän selvittelyn kannalta. Tällaisia ovat ensinnäkin ne, joissa datiiivi vaihtelee toisen sijamuodon kanssa samassa funktiossa. Juuri tällaisista on vähän tietoja, mutta ne valaisevat datiiivin luonnetta paremmin kuin ne, joissa datiiivi on ainoana vaihtoehtona, ja ovat tärkeitä datiiivin käytön kokonaisuuden hahmottamiseksi. Toiseksi kiinnitän huomiota niihin, joilla on yhteyttä suomen genetiiviin ja myös datiiigenetiivin diakroniaan.

6. Ks. myös luku 2.4. alav. 25 Genetzin näkemys.

7. Liivin ja latvian datiiivin keskinäisestä suhteesta ks. Suhonen 1974: 87–93; Halling 1996b.

Luku 4.2 on aineiston ja esitysteknisten seikkojen esittely. Luvussa 4.3 datiivin morfologian kuvauksessa ja analyysissa keskityn selvittämään, mitä sanoja esiintyy datiivissa, ts. tarkastelen mahdollisia datiivin muotoja liivin kannalta. Luvussa 4.4 Datiivin käytön kuvauksessa ja analyysissa keskityn niihin datiivin käyttöihin, jotka ovat valikoituneet tämän tutkimuksen kannalta merkitseviksi tekemäni pilottitutkimuksen perusteella.⁸ Luku 4.5 on kokoavaa tarkastelua.

4.2. Aineisto ja esitystekniset tiedot

Aineistoni LIIVI1–15 koostuvat puhutun kielen transkriboiduista tekstinäytteistä, painetuista kirjoista, kielentutkijoiden tekemistä lauseluetteloista ja kirjeistä, jotka kaikki ovat julkaistuja tekstejä (ks. *Aineslähteet*). Salatsinliivin aineistona ovat pääasiallisesti LIIVI3:n salatsinliivin kielenäytteet, mutta täydentävänä aineistona olen käyttänyt myös LIIVI16:ta. Loput ovat kuurinmaanliivin aineistoa. Taulukko 1 esittää aineistona käytettyjen tekstien LIIVI1–15 tekstisivumäärät, arvioidut sanemäärät ja analyysiin mukaan otettujen datiiviesiintymien lukumäärät. Tekstisivumääristä osa on sellaisia, joista olen laskenut vain liivinkielisten tekstien sivut tekstejä hiukan räätälöimällä. Sanemäärät on arvioitu jonkin verran alakanttiin, ja ne luvut osoittavat lähinnä minimisanemääriä.

Taulukko 1. Aineistokohtaiset sivu-, sane- ja analysoitujen datiiviesiintymien määrät.

	Sivumäärä	Sanemäärä	Datiivi
L1	503	82890	1900
L2	130	20640	594
L3	186	51020	1883
L4	57	12540	193
L5	124	17360	891
L6	121	17280	679
L7	529	158700	3761
L8	95	9310	595
L9	7	1280	64
L10	195	16296	710
L11	64	10240	362
L12	14	2800	98
L13	5	800	18
L14	11	1760	43
L15	5	1520	34
Yht.	2046	404436	11825

8. Ks. tarkemmin luku 4.4.

Aineistot LIIVI4–5, 7–8, 13–14 edustavat joko idiolektia tai ovat yhden henkilön toimittamia tekstejä, joten niiden datiiiviesiintymien lukumäärien ei voi sanoa olevan verrannollisessa suhteessa esiintymien edustavuuden kanssa. Aineisto LIIVI3 sisältää osittain samoja tekstejä aineiston LIIVI6 kanssa, mutta en ole ryhtynyt yhdistämään näitä tekstejä, vaan ne on käsitelty kaikki erillisinä aineistoina. Täysin samat esiintymät on kuitenkin otettu huomioon myöhemmissä luvuissa tilastoissa ja esimerkkien esityksissä. Mainittakoon vielä, että 11825 esiintymän joukossa on paljon sellaisia, jotka on analyysissa luettu käsiteltävän aiheen mukaan eri ryhmiin useita kertoja. Myöhemmissä luvuissa esitettyjen lukumäärien yhteen laskettu summa ei siis ole 11825.

Analyysiin mukaan otetut datiiiviesiintymät voi jakaa myös murteiden mukaan, kuurinmaanliivin itä- ja länsimurteisiin sekä salatsinliiviin siitä huolimatta, että osa aineslähteistä saatavista tiedoista on epävarmoja. Taulukko 2 esittää murrekohtaiset analyysiin mukaan otettujen datiiivien lukumäärät puhuttuun ja kirjoitettuun / painettuun kieleen jaettuina. Aineistosta puhuttuun kieleen on laskettu vain ne, jotka kielentutkijat ovat nauhalta transkriboineet. Loput on laskettu kirjoitettuun kieleen.⁹ Kirjoitetun kielen murrejako on tehty kirjoittajien / kääntäjien kotikylien mukaan. Murrejako perustuu Lauri Kettusen (1960a: 201) ja Tiit-Rein Viitson (2008: 225–232) antamiin tietoihin. Kettusen mainitsema Iiran välimurre on luettu länsiliiviin.¹⁰ Tämän murrejaon mukaan on jaettu myös LIIVI11, jonka Mägiste sanoo edustavan vain itäliivin murretta. Datiiiviaineistoni koostuu siis valtaosin itämurteisista teksteistä ja kaksi kolmasosaa siitä on kirjoitettua kieltä.

Taulukko 2. Analysoitujen datiiiviesiintymien määrät murteiden mukaan.

Murteet	Puhuttu	Kirjoitettu	Yht.
Itä	2771	5527	8298
Länsi	1120	2071	3191
Salatsi	0	336	336
Yht.	3891	7934	11825

Osa aineistoista on hyvin pieniä, ja niiden datiiiviesiintymät lukumäärineen ovat melko merkityksettömiä. Tästä syystä esitän jatkossa lukumääriä vain niistä aineistoista, joiden katson olevan merkityksellisiä. Esitän tarkemmat tiedot ja kriteerit analyysiin otetuista datiiiviesiintymistä datiiivin morfologiaa ja käyttötapoja käsittelevissä luvuissa 4.2 ja 4.3.

Liivistä on ollut olemassa merkistö (ks. Damberg–Karma 1980; Krikmann–Mälk–Viitso 1981; Ernštreits 2007; Viitso 2008: 225–353), jota on käytetty sekä tie-

9. LIIVI3 on aineistona hyvin monipuolinen ja sisältää jopa keskusteluakin (LIIVI3: 457–475). Tämä kaikki on kuitenkin Mikkolan julkaisemien kirjeiden (mm. Jän Prinzin kirje, LIIVI9: 379–382) ja Wiedemannin maininnan (1861: III) perusteella luultavasti paperille kirjoitettuna Sjögrenille ja Wiedemannille toimitettu.

10. Tästä ks. myös Kettunen 1925: V, 1948: 8.

teellisissä että yleistajuisissa julkaisuissa. Tämän merkistön hyvänä puolena on se, että liiviä voi kirjoittaa ilman erikoisfontteja. Huonona puolena on puolestaan, että transkriboiduista teksteistä saatujen esimerkkien tunnistettavuus kärsii pahasti eikä ole helppoa löytää alkuperäisiä esiintymiä teksteistä. Tästä syystä olen päättänyt seuraaviin ratkaisuihin. Transkriboidut esimerkit on karkeistettu siten, että konsonanttien kvantiteettia kuvaavat tarkkeet on poistettu. Sananloppuiset mediaklusiilit *B, D, G* on korvattu *b*:llä, *d*:llä ja *g*:llä ajatellen yhteneväisyyttä kirjoitetun kielen kanssa. Vokaalit ja muut tarkkeet on säilytetty. Katkoäänne on merkitty heittomerkillä. Tästä karkeistuksesta ei nähdäkseni ole käytännön haittaa tässä tutkimuksessa eikä esimerkkien tunnistettavuuskaan kärsi. Kirjakieliset esimerkit on Wiedemannin merkintätapaa käyttävien LIIVI3:n, LIIVI5:n ja LIIVI6:n esimerkkejä lukuun ottamatta esitetty siten, että liudentuneiden konsonanttien merkintä (esim. *l̥, n̥, jne.*) on muutettu latvian kielen merkintätavan mukaiseksi (esim. *l̄, n̄, jne.*). LIIVI3:n, LIIVI5:n ja LIIVI6:n esimerkit on esitetty siten, että vokaaalien alapuolella olevat tarkkeet on siirretty niiden yläpuolelle. Tekstissä esitetyt sanojen hakusanamuodot perustuvat Kettusen (1938) hakusanamuotoihin, jotka on tässä esitetty tavan mukaisesti karkeistettu.

Morfeemittaisissa käänöksissä eli glosseissa verbin nominaalisten muotojen ja sijamuotojen lyhenteissä on hyödynnetty pääosin Viitson (2008: 308–345) mutta osittain myös Kettusen (1938: XXXVIII–LXXI) käyttämää terminologiaa. Muilta osin on noudatettu lyhenneluettelossa annettuja lyhenteitä (ks. *Lyhenteet*). Nominien glosseissa vain monikollisille sanoille on annettu lyhenne PL. Jos kyseessä on yksikkö, sitä ei ole merkitty erikseen, ts. ilman lisäinformaatiota yksikkö on nominien oletusarvo. Verbin partisiippien nominatiiville ei ole annettu lyhennettä NOM. Partisiipissa nominatiivi ja yksikkö ovat siis oletusarvoina, joita ei merkitä. Muissa sijamuodoissa oleville partisiipeille on annettu asianmukaiset lyhenteet. Muun muassa adpositiota ja substantiiveja koskevana seikkana mainittakoon, että adpositioiden edussanat ja substantiivien määritteet, joiden morfologiasta ei käy ilmi, onko kyseessä nominatiivi vai genetiivi, on selkeyden vuoksi kooditettu automaattisesti genetiiviä ilmaisevalla lyhenteellä GEN. Mikäli genetiivin käytöstä ei ole selvyyttä, on annettu lyhenne NOMGEN.

Morfeemittaiset käänökset olen esittänyt kuin koodiriviriveinä, joista poimitaan haluttaessa tietoja sanojen morfologiasta. En ole siis yrittänyt saada niitä sanojen alle. Se olisi vienyt liikaa tilaa. Kulloinkin po. sana on kuitenkin lihavoitu, jotta se löytyisi helposti.

Esimerkkien suomennokset on otettu suoraan aineslähteistä, jos niistä löytyy sellaisia. Raamatun kirjoista poimitut esimerkit on varustettu Raamatun suomennosten vastaavilla jakeilla siitä huolimatta, vastaako suomennoksen sisältö hyvin esimerkkiä tai ei. Mikäli suomennoksen sisältö on liian kaukana liivinnöksestä, liivinnöksen mukainen käänös on annettu hakasuluissa. Ne LIIVI3:sta poimitut esimerkit, jotka eivät ole Raamatun kirjoista, on varustettu Wiedemannin antamalla saksannoksilla siksi, että pidän myös Wiedemannin tulkintoja tärkeinä todisteina.

4.3. Datiivin morfologia

Liivin datiiivin sijapäätteet ovat kuurinmaanliivin *-n* ja salatsinliivin *-l*.¹¹ Kummasakin liivin varieteetissa datiiivi erottuu substantiiveissa morfologisesti selkeästi genetiivistä, jonka kanssa se esiintyy osittain samoissa funktioissa. Datiivilla on myös omimpia alueita, joissa genetiivi ei koskaan esiinny. Pronominien, etenkin persoonapronominien, taivutus sen sijaan sisältää mainitsemisen arvoisia poikkeuksia, joissa datiiivin ja genetiivin välinen raja hämärtyy, eivätkä pelkät morfologiset kriteerit riitä niiden erottamiseen toisistaan.

4.3.1. Datiivin variantit kuurinmaanliivissä

Kuurinmaanliivissä substantiivien ja adjektiivien datiiivimuodot poikkeavat selvästi genetiivimuodoista. Genetiivimuodot ovat joko nominatiivin kaltaisia tai erottuvat nominatiivista vartalon muutoksella. Kummassakin tapauksessa genetiivimuoto erottuu datiiivimuodosta päätteettömänä ('puu': $p\bar{u}_{\text{NOM}} \sim p\bar{u}_{\text{GEN}} \sim p\bar{u}n_{\text{DAT}}$; 'mies': $m\bar{i}ez_{\text{NOM}} \sim m\bar{i}e_{\text{GEN}} \sim m\bar{i}en_{\text{DAT}}$). Interrogatiivis-relatiivisella pronomiinilla *kis* 'kuka, joka' on kaksi taivutussarjaa. Toisessa sarjassa datiiivimuoto on *kien*, joka on identtinen genetiivimuodon kanssa, ja toisessa sarjassa datiiivimuoto on *kīŋgan*, joka erottuu *n*-päätteensä vuoksi genetiivimuodosta *kīŋga* kuten substantiivin datiiivi genetiivistä.¹² Edellinen muoto *kien* on sikäli mielenkiintoinen, että se näyttää olevan ainoa genetiivinäkin käytetty muoto, jossa on selvä *n*-pääte (vrt. 'se': $s\bar{i}e_{\text{NOM}} / se_{\text{NOM}} \sim s\bar{i}e_{\text{GEN}} \sim s\bar{i}en_{\text{DAT}}$).¹³ Erottelu kahden sijamuodon välillä on kiinni semanttis-syntaktisista tulkinnoista, kuten esimerkit (1)–(2) osoittavat. Esimerkissä (1) on kyse datiiivisesta ja esimerkissä (2) genetiivisestä käytöstä:

- (1) Mū, **kien** um jōvist lānd, tiennōn ja kītōn jōvvō izandtō; -- (LIIVI8: 58)
 muu.NOM **joka.DAT** olla.PRS.SG3 hyvin mennä.PTCP.ACT.PST kiittää.PTCP.ACT.PST
 ja ylistää.PTCP.ACT.PST hyvä.PART HERRA.PART
 'Toinen, jolla on hyvin mennyt, (on) kiittänyt ja ylistänyt hyvää herraa --'
- (2) izānd kītōn **kien** ibiz jūs tam' vę nd, -- (LIIVI1: 206)
 isäntä.NOM sanoa.PTCP.ACT.PST **kuka.GEN** hevonen.GEN luona hän.NOM/olla.
 PRS.SG3 olla.PTCP.ACT.PRS
 'Herra (on) sanonut, kenen hevosen luona se on ollut, --'

Datiivinen ja genetiivinen käyttö voidaan erottaa sillä, että genetiivisessä käyttö rajoittuu nominien possessiiviseen määritteeseen ja objektiin, ja kaikki muut ovat datiiivisia käyttöjä. Kuurinmaanliivin persoonapronominien datiiivin varian-

11. Ks. Wiedemann 1861: 81–98.

12. Löytyy myös kahden taivutussarjan sekamuotoa, esim. *kiengan* (LIIVI1: 351).

13. Aineistostani on löytynyt yksi lause, jossa pronominin *sie* ~ *se* datiiivimuotoa *sien* on käytetty genetiiviohjektiin asemassa: *un siz ta sien etab sin'nən silma* ja sitten hän.NOM **se.DAT** heittää.PRS.SG3 sinä.DAT silmä.ILL 'ja sitten se heittää sen sinun silmillesi' (LIIVI1: 75). Kyseessä voi olla joko puhujalle sattunut sekaannus, ääntämys- tai litterointivirhe.

tit vaihtelevat kielioppikohtaisesti jonkin verran. Taulukko 3 esittää neljästä esityksestä poimitut persoonapronominien nominatiivin, genetiivin ja datiivin variantit esittäjien mukaan. Viitson osalta olen yhdistänyt kaksi toisistaan hiukan poikkeavaa esitystä.

Taulukko 3. Persoonapronominien nominatiivin, genetiivin ja datiivin variantit kolmesta kieliopista.

	Wiedemann 1861 (s. 115–116)			Kettunen 1938 (s. LVIII)			Viitso 2008 (s. 332) & 2014 (s. 199)		
	NOM	GEN	DAT	NOM	GEN	DAT	NOM	GEN	DAT
Yks. 1. p	<i>mina</i> ~ <i>ma</i>	<i>min</i>	<i>minnōn</i> ~ <i>min</i>	<i>minà</i> ~ <i>ma</i>	<i>mi'n</i>	<i>mi'nnân</i>	<i>minā</i> ~ <i>ma</i>	<i>mi'n</i>	<i>mi'nnōn</i> ~ <i>mi'n</i>
2. p	<i>sina</i> ~ <i>sa</i>	<i>sin</i>	<i>sinnōn</i> ~ <i>sin</i>	<i>sinà</i> ~ <i>sa</i>	<i>si'n</i>	<i>si'nnân</i>	<i>sinā</i> ~ <i>sa</i>	<i>si'n</i>	<i>si'nnōn</i> ~ <i>si'n</i>
3. p	<i>tāma</i> ~ <i>ta</i>	<i>tām</i>	<i>tām- mōn</i>	<i>tāmà</i> ~ <i>ta</i>	<i>tā'm</i>	<i>tā'mmân</i>	<i>tāmā</i> ~ <i>ta</i>	<i>tā'm</i>	<i>tā'mmōn</i> ~ <i>tā'm</i>
Mon. 1. p	<i>mēg</i>	<i>mād</i>	<i>mādōn</i> ~ <i>mād- dōn</i>	<i>mēg</i> ~ <i>mēg</i>	<i>mā'd</i>	<i>mā'ddân</i>	<i>mēg</i> ~ <i>mēg</i>	<i>mā'd</i>	<i>mā'ddōn</i> ~ <i>mā'n</i>
2. p	<i>tēg</i>	<i>tād</i>	<i>tādōn</i> ~ <i>tāddōn</i>	<i>tēg</i> ~ <i>tēg</i>	<i>tā'd</i>	<i>tā'ddân</i>	<i>tēg</i> ~ <i>tēg</i>	<i>tā'd</i>	<i>tā'ddōn</i> ~ <i>tā'n</i>
3. p	<i>ne</i> ~ <i>nei</i>	<i>nānt</i> ~ <i>ne</i>	<i>nāntōn</i>	<i>ne</i>	<i>nānt</i>	<i>nāntân</i>	<i>nāmā</i> ~ <i>ne</i>	<i>nānt</i>	<i>nāntōn</i> ~ <i>nā'n</i>

Viitson aiemmassa esityksessä (2008: 332) ei ole 3. persoonan pronominien lyhyempiä datiivimuotoja ja 1. ja 2. persoonan lyhyemmistä muodoista katkoäänne puuttuu. Hän on lisännyt myöhemmässä esityksessä (2014: 199) 3. persoonan pronominien lyhyemmät variantit sekä kaikkiin lyhyempiin muotoihin katkoäänneen. Samassa yhteydessä hän sanoo yksikön persoonapronominien lyhyempien varianttien olevan genetiivimuotojen kanssa samanmuotoisia ja mainitsee niiden välisenä erona sen, etteivät genetiivimuodot koskaan esiinny nesessiivisissä rakenteissa. Tämä erottelu onnistuu kuitenkin vain, kun lyhyempien varianttien käyttöä verrataan datiivissa ja genetiivissä oleviin substantiiveihin.

Kettunen ei sanakirjansa kielioppiosassa (1938: LVIII) esitä lyhyitä datiivimuotoja – ihme kyllä – ollenkaan. Tämän täytyy johtua muusta kuin esitysteknisistä syistä tai aineistosta, koska hän kyllä esittää muista sijamuodoista vaihtoehtoisia variantteja kuten esim. yksikön 1. persoonan pronominin inessiivimuodot *mi'nst* ~ *mi'nstâ* (ks. Kettunen 1938: LVIII). Lisäksi hän tunsi Wiedemannin sanakirjan perinpohjaisesti sanakirjatyönsä kautta ja hänen toimittamansa kiellennäyte, sanakirja ja hänen suomentamansa liivinkieliset kirjeet kaikki sisältävät *mi'n*, *si'n*-tyyppisiä persoonapronominien taivutusmuotoja, jotka ovat selvästi datiivin funktiossa, kuten esimerkeistä (3)–(5) näkyy:

- (3) -- bet ni **mi'n** um lē'mê st. (LIIVI2: 36)
 mutta nyt **minä.DAT** olla.PRS.SG3 lähteä.SUP.DEB
 '-- aga nüüd tuleb mul minna'
- (4) -- attānda mi'n i'bbist mi'nnēn taggiž, ma **sin**¹⁴ maksab₂ vel rō'dā.
 (LIIVI2: 61)
 antaa.IMP.SG2 minä.GEN hevonen.NOM.PL minä.DAT takaisin minä.NOM **sinä**.
DAT maksaa.PRS.SG1 vielä raha.PART
 '-- anna minu hobused minule tagasi, ma sinule maksan veel raha'
- (5) ma **si'n** āndab₁ i' toššā (Kettunen 1938: 428; s. v. to'sš)
 minä.NOM **sinä.DAT** antaa.PRS.SG1 yli takamus.GEN
 'ich gebe dir auf den hintern'

Kettusen ratkaisu jättää esittämättä lyhyet datiiivimuodot liittyy ilmiselvästi hänen hypoteesiinsa, jonka mukaan itämerensuomen *n*-genetiivi ja liivin datiiivi ovat syntyneet ikivanhasta lokatiivista *-nA* loppuheiton kautta. Kettusen hypoteesin kannalta puheena olevat persoonapronominien lyhyemmät datiiivivariantit olisivat ainakin hyvin hankalasti selitettäviä, koska niissä ei ole alkuunkaan erillistä "lokatiivin" sijapäätettä (ks. 2.3). Taulukko 4 esittää kuurinmaanliivin yksikön persoonapronominien datiiivivarianttien lukumäärät murteiden mukaan puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen jaettuina. Kaiken kaikkiaan yksikön persoonapronominien lyhyempien datiiivivarianttien käyttö on vähäistä, mutta sen verran yleistä, ettei niiden olemassaoloa voi kokonaan sivuuttaa. Itämurteisten aineistojen yhteen laskettu lukumäärä on 183 ja länsimurteisten aineistojen vastaava on 229. Koska itämurteiden aineistoissa datiiivin esiintymiä on yli 2,5 kertaa enemmän kuin länsimurteiden aineistoissa (ks. taulukko 2), voi varovaisesti sanoa, että yksikön persoonapronominien datiiivin lyhyempien muotojen käyttö luultavasti oli länsimurteissa yleisempää kuin itämurteissa.

Taulukko 4. Kuurinmaanliivin yksikön persoonapronominien genetiivin kaltaisten datiiivimuotojen lukumäärät murteiden mukaan. K = kirjoitettu kieli, P = puhuttu kieli.

	Itä (K)	Länsi (K)	Itä (P)	Länsi (P)	Yht.
<i>min</i>	39	73	39	44	195
<i>sin</i>	24	66	37	33	160
<i>tām</i>	4	6	40	7	57
Yht.	67	145	116	84	412

Viitso esittää myös monikon persoonapronomineille lyhyet datiiivivariantit *mā'n*, *tā'n* ja *nā'n*. En ole havainnut omasta aineistostani näitä muotoja. Sen sijaan LIIVI6:sta, länsiliivinkielisen Matteuksen evankeliumin luvuista 20–23 on löytynyt 14 lausetta, joissa monikon 2. persoonan genetiivimuotoa *tā'd* (ks. taulukko 3) on käytetty datiiivin asemassa. Seuraavat esimerkit (6)–(11) ovat osa löydöksistä:

14. Viitson (2014: 199) mukaan painottomassa asemassa yksikön persoonapronominien datiiivin lyhyemmät muodot voivat esiintyä ilman katkoäännettä.

- (6) legid teig ka vīnō mǣggō, ma tǣb **tǣd** andō, mis pǣlka lib. (LIIVI6: 75; Matt. 20:4)
 lähteä.IMP.PL2 te.NOM myös viini.GEN mǣki.ILL minǣ.NOM tahtoa.PRS.SG1 **te.DAT-GEN** antaa.INF mikǣ.NOM palkka.NOM olla.PRS.SG3
 'Menkǣä tekin minun viinitarhaani, ja mikǣ kohtuus on, sen minǣ annan teille.' (SUOMI22: Matt. 20:4)
- (7) Aga **tǣd** ǣb li nuttōd sǣd ”rabbi”, -- (LIIVI6: 89; Matt. 23:8)
 mutta **te.DATGEN** ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG kutsua.PTCP.PASS.PST tulla.INF rabbi
 'Ǵlkǣä te antako kutsua itseǣnne rabbiksi' (SUOMI22: Matt. 23:8)
- Vrt. **tǣdōn** ǣb li seda nǣktōkst ǣb ūdōn kītō, -- (LIIVI6: 65; Matt. 17:9)
te.DAT ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG se.PART nǣky.PART ei joku.DAT sanoa.INF
 'Ǵlkǣä kertoko tǣtǣ nǣkyǣ kenellekǣän -- [- teidǣn ei pidǣ tǣtǣ nǣkyǣ kenellekǣän sanoa]' (SUOMI22: Matt. 17:9)
- (8) **Tǣd** ǣb li ka mǣ pǣl mittō ūtō ummō izǣks nuttō, -- (LIIVI6: 90; Matt. 23:9)
te.DATGEN ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG myös mǣa.GEN pǣällä mitǣän yhtǣän itse.PART isǣ.TRA kutsua.INF
 'Ǵlkǣä myōskǣän kutsuko isǣksi ketǣän' (SUOMI22: Matt. 23:9)
- (9) Aga voi **tǣd** kǣra opǣtijidōn un Varizierōdōn! (LIIVI6: 91; Matt. 23:13, 23:14–15, 23:23, 23:25, 23:27, 23:29; samaa tyyppiǣ myös 23:16)
 mutta voi **te.DATGEN** kirja opettaja.DAT.PL ja fariseus.DAT.PL
- Vrt. Voi **tǣdōn**, kǣra opǣtijidōn un Varizierōdōn (LIIVI5: 92; Matt. 23:13)
 voi **te.DAT** kirja opettaja.DAT.PL ja fariseus.DAT.PL
 'Voi teitǣ, lainopettajat ja fariseukset!--' (SUOMI22: Matt. 23:13)
- (10) seda **tǣd** vuol' tiemist, un toda is uo jera jetǣmist. (LIIVI6: 91; Matt. 23:23)
 se.PART **te.DATGEN** olla.PST.SG3 tehdä.SUP.DEB ja muuta ei.PST.SG3 olla.CNG.SG pois jǣttǣä.SUP.DEB
 'Nǣitǣ teidǣn pitǣisi noudattaa noita muitakaan unohtamatta' (SUOMI22: Matt. 23:23)
- (11) Tuodist ma **tǣd** kītō', -- (LIIVI6: 93; Matt. 23:36; 23:39)
 totisesti minǣ.NOM **te.DATGEN** sanoa.PRS.SG1
 'Sillǣ minǣ sanon teille: --' (SUOMI22: Matt. 23:39)
- Vrt. tuodist ma **tǣdōn** kītō', -- (LIIVI6: 74; Matt. 19:28)
 totisesti minǣ.NOM **te.DAT** sanoa.PRS.SG1
 'Totisesti minǣ sanon teille: --' (SUOMI22: Matt. 19:28)

Lōydōkset keskittyvǣt evankeliumin lukuun 23 esimerkkiǣ (6) lukuun ottamatta. Samasta luvusta 23 lōytyy ainakin kaksi tavanomaista datiiivia (esimerkit (12) ja (13)) genetiivin kaltaisen datiiivin kanssa samoilta sivuilta:

- (12) mis **tǣdōn** um pidǣmist, seda pidǣgid un tiegid; -- (LIIVI6: 89; Matt. 23:3)
 mikǣ.NOM **te.DAT** olla.PRS.SG3 pitǣä.SUP.DEB se.PART pitǣä.IMP.PL2 ja tehdä.IMP.PL2
 'mitǣ he sanovat teille, tehkǣä ja pitǣkǣä; --' (SUOMI22: Matt. 23:3)

- (13) Vañ, täd kuoda sãb *tädõn* ukkõ jettõd. (LIIVI6: 93; Matt. 23:38)
katso te.GEN huone.NOM tulla.PRS.SG3 **te.DAT** hukkaan jättää.PTCP.PASS.PST
'Katso, teidän huoneenne on jäävä hylätyksi' (SUOMI22: Matt. 23:38)

Samasta luvusta löytyy myös sanoille synonyymeja esittävät hakasulkeissa olevat huomautukset (LIIVI6: 89; Matt. 23:6–7), jotka Wiedemann on todennäköisesti tehnyt. Tästä päätellen genetiivin kaltaiset datiiivimuodot ovat voineet läpäistä myös Wiedemannin tarkistuksen. Esimerkkien (6)–(8) ja (10)–(11) kaltaisia selviä esiintymiä ei ole löytynyt muista teksteistä. Niissä LIIVI3:n ja LIIVI9:n kirjeissä, jotka ovat LIIVI6:n kääntäjien kirjoittamia, on 28 monikon 2. persoonan datiiivia ja kaikki muotoa *tädõn* tai *Tædun*, joka vastaa painetun tekstin muotoa *tädõn*.¹⁵ Koska ei ole muita löydöksiä, arvoitukseksi jää, onko kyse merkintävirheistä, jotka jäivät kirjaa painettaessa korjaamatta, vai aidoista esiintymistä.

Edellä esitetty esimerkki (9) – ja myös siinä mainitut samanlaiset esiintymät – on sikäli epäselvä, että sanojen *täd* ja *këra* välistä puuttuu pilkku toisin kuin vertailtavana olevassa itäliivinkielisessä vastineessa. Tässä esiintymässä pronomini *täd* tuntuisi muodostavan sitä seuraavien datiiivissa olevien samatarkoitteisten substantiivien kanssa kokonaisuuden, jossa vain substantiivit taipuvat datiiivissa.¹⁶ Tällaisia esiintymiä löytyy muualtakin länsiliivinkielisestä teksteistä. Seuraavat esimerkit (14) ja (15) ovat LIIVI6:n käännytyöhön osallistuneen P. Prinzin kirjeestä:

- (14) Ku *mäd ristinödõn* ka neu iš ku münt luomödõn ne viž ilälist
mielđ üd vuolks, -- (LIIVI3: 466)
kun **me.GEN?** **ihminen.DAT** myös niin itse kuin muu.GEN luomus.DAT ne.NOM
viisi.NOM luonnollinen.NOM.PL mieli.NOM.PL vain olla.COND.SG3
'Wenn wir Menschen auch eben so wie die anderen Geschöpfe nur die
fünf Sinne hätten, --'
- (15) jumäl las äptög tädõn un *mäd amädõn*. (LIIVI3: 477)
jumala.NOM conjus auttaa.JUS.SG te.DAT ja **me.GEN?** **kaikki.DAT**
'Gott möge Euch helfen und uns Allen'

Edellä mainittua muistuttavat ne tapaukset, joissa persoonapronominin muodostavat refleksiivipronominin¹⁷ kanssa kiinteän kokonaisuuden. Erona on, että refleksiivipronominien tapauksessa tuntuu luontevammalta tulkita persoonapronominin puhtaasti possessiiviseksi määritteiksi, jotka korvaavat possessiivisuffiksin kuten esimerkeissä (16)–(19). Persoonapronominien muotoja *min*, *mäd*, *täd* voi toki edellä sanotun perusteella pitää datiiivimuotoinkin.¹⁸

15. Kaikissa esiintymissä kyse on teitittelystä.

16. Samanlaisia esiintymiä löytyy myös itäliivinkielisestä evankeliumista; niissä on myös lukuinkongruenssi: *täd õigizõn* te.GEN rehti.DAT 'teille rehdeille' (LIIVI5: 13; Matt. 5:20)

17. Kuurinmaanliivissä on kaksi refleksiivipronominia *eritš* (*i'ž ~ eritš*) ja *umm* (*u'm*), ks. Wiedemann 1861: 119–120; §124.

18. LIIVI4:stä on löytynyt yksi esimerkki, jossa 'itse'-sanan määritteenä oleva yksikön 3. persoonan persoonapronomini on nominatiivissa: *no až mingizõn vq'l ka nei ku ta eritšõn iz_üo aigõ lä'dõ* / -- (LIIVI4: 58) no jos joku.DAT olla.PST.SG3 myös niin että **hän.NOM itse.DAT** ei.PST.SG3 olla.CNG.SG aika.PART mennä.INF 'No jos jollakulla oli myös niin, että hänellä itsellään ei ollut aikaa mennä, --'. Samalla puhujalla nominatiivi esiintyy myös

- (16) kus meg panm sie kaš, **mä'd** *enšən* äb uo leibə siedəb, -- (LIIVI1: 122)
 mihin me.NOM panna.PRS.PL1 se.GEN kissa.GEN **me.GEN itse.DAT** ei.PRS.SG3 olla.
 CNG.SG leipä.PART syödä.PTCP.PRS
 'Mihin me panemme sen kissan, meillä itsellämme ei ole leipää syötävänä, --'
- (17) Ku **min** *enšən* äb uo lušt, -- (LIIVI3: 309)
 kun **minä.GEN itse.DAT** ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG halu.NOM
 'Wenn ich selber nicht Lust habe, --'
- (18) Sis **mäd** *ummön* ka līn nālgō kúolimist (LIIVI3: 454)
 siis **me.GEN itse.DAT** myös olla.PRS.SG3 nälkä.ILL kuolla.SUP.DEB
 'Dann müssen wir selbst Hungers sterben'
- (19) t'ērat un luštīn jelāmist, **tād** *enšən*, jemāndön un lapstön amādön (LIIVI3: 475)
 terve.PART ja iloinen elämä.PART **te.GEN itse.DAT** emäntä.DAT lapsi.DAT.PL
 kaikki.DAT
 'Gesundheit und fröhliches Leben, Euch selbst, der Frau und den Kindern allen'

Mainittakoon vielä, että kuurinmaanliivissä datiivin ja instrumentaalın yhteydessä toteutuu puolikongruenssi. Adjektiivı ja pronomini, jotka ovat mainituissa sijoissa olevan sanan määritteenä, ovat yleensä genetiivissä.¹⁹ Tämä käytäntö näyttää kuitenkin horjuvan mm. pronominiin yhteydessä: määritteenä oleva pronomini voi olla myös datiivissa tai taipumattomasti nominatiivissa, kuten esimerkit (20)–(25) osoittavat. Datiivissa oleva adjektiivı- ja partisiippimäärıte eivät siis ole tuntemattomia kuten esimerkeissä (22) ja (23). Esimerkin (23) vertailulause on osoituksena siitä, että samalla henkilöllä käytäntö voi horjua. Esimerkeissä (24) ja (25) määritteenä oleva pronomini *ne* on nominatiivissa:²⁰

- (20) Izand āndag tämmön lieudō alastōmt Izand jūs **sien** *pāvan*. (LIIVI7: 430; 2.Tim. 1:18)
 herra.NOM antaa.JUS.SG hän.DAT löytää.INF laupeus.PART herra.GEN luona
se.DAT päivä.DAT
 'Suokoon Herra, että hän löytää laupeuden Herran tykönä sinä päivänä' (SUOMI22: 2.Tim. 1:18)
- (21) un ni se ikš kį rd kītiz **sie** *naizən*, -- (LIIVI1: 115)
 ja nyt yksi.NOM kerta.NOM sanoa.PST.SG3 **se.GEN vaimo.DAT**
 'Ja nyt hän kerran sanoi sille vaimolle'
- Vrt. un ni ta lekš **sien** *naizən* tagān -- (LIIVI1: 115)
 ja nyt hän.NOM lähteä.PST.SG3 **se.DAT vaimo.DAT** takana
 'ja nyt hän lähti sen vaimon perään, --'

nesessiivisissä rakenteissa, joissa odottaisi datiivin käyttöä. Ks. esimerkit (159)–(160).

19. Ks. Kettunen 1938: XLIII; Nevis: 1988b: 104; Viitso 2008: 326.

20. Edellä esitetty Wiedemannin persoonapronominiin taivutuksen genetiivimuoto *ne* viitannee juuri tämän-tyyppiin esiintymiin.

- (22) -- aga kis rōkandōb vastō **Pyvan Vaimōn**, -- (LIIVI7: 25; Matt. 12:32)
 mutta joka.NOM puhua.PRS.SG3 vastaan **pyhä.DAT henki.DAT**
 '-- mutta joka puhuu Pyhää Henkeä vastaan, --' (SUOMI22: Matt. 12:32)
- (23) **nānt** ulzō **kuorđōtōn vōrōdōn**, kis jelabōd -- (LIIVI7: 462; 1.Piet. 1:1)
 ne.GEN ulos **koota.PTCP.PASS.PST.DAT.PL** vieras.DAT.PL joka.NOM elää.PRS.PL3
 '-- valituille muukalaisille, jotka asuvat' (SUOMI22: 1.Piet. 1:1)
- Vrt. **nānt kutstōt pyvadōn**: -- (LIIVI7: 297; Room. 1:7)
 ne.GEN kutsua.PTCP.PASS.PST.PL pyhä.DAT.PL
 '-- kutsutuille pyhille.' (SUOMI22: Room. 1:7)
- (24) si-s_{ta}um kī-ttēn / **ne mu-nttēn** -- (LIIVI10: 78)
 sitten hän.NOM olla.PRS.SG3 sanoa.PTCP.ACT.PST **ne.NOM** muu.DAT.PL
 'Sitten hän on kertonut niille muille, --'
- (25) si-š_{se} po-lmañ um kī-ttēn **ne-ro'uvān** -- (LIIVI11: 26)
 sitten se.NOM polman.NOM olla.PRS.SG3 sanoa.PTCP.ACT.PST **ne.NOM** väki.DAT
 'sitten se Polman on sanonut sille väelle --'

4.3.2. Datiivin variantit salatsinliivissä

Salatsinliivissä datiivi erottuu genetiivistä hyvin selkeästi *l*-päätteensä vuoksi. Koska salatsinliivin aineistoa on kovin vähän, on hyvin vaikea muodostaa kokonaiskuvaa salatsinliivin sanojen taivutuksesta. Aineistoni mukaan substantiivien taivutus ei näytä eroavan kuurinmaanliivistä muuten, kuin että datiiivin sija-päätteenä on *-l* (esim. 'herra': *izand*_{NOM} ~ *izand*_{GEN} ~ *izandel*_{DAT}). Taulukko 5 esittää Wiedemannin (LIIVI3: 115–6; §121) esittämät salatsinliivin persoonapronominien nominatiivin, genetiivin ja datiiivin variantit.²¹

Salatsinliivin datiivi on läpinäkyvästi samaa alkuperää muiden itämerensuomalaisten kielten *l*-sijojen kanssa, jotka tunnetaan ulkopaikallissijoina suomen ja viron kielioppitraditiossa. Tämän perusteella salatsinliivin *l*-datiivia voisi kutsua adessiivi-allatiiviksi, kuten Eberhard Winkler (1994: 275–285) on salatsinliivin nominitaivutuksia esittäessään tehnyt. Salatsinliivin *l*-datiivin rinnastaminen suomen ja viron ulkopaikallissijoihin ei kuitenkaan tunnu ihan osuvalta. Tämä johtuu siitä, että salatsinliivin *l*-sijan esiintymistä valtaosa on datiiivisia, ts. elolliseen liittyviä. Muulla tavalla *l*-sijaa on käytetty yhtä vähän – ellei vähemmän – kuin kuurinmaanliivissä.²² Sitä on käytetty ennen kaikkea (ajan- ja paikan) adverbeissa,²³ esim. *paikal* 'paikalle, paikalla'; *āzmel* 'asemesta'; *pāl* 'päälle; päällä'; *ēzگردel* 'lähelle, lähellä'; *kougil* 'kaukana'; *korakšil* 'vieressä'; *sāl* 'siellä'; *tol puol* 'tuolla puolella'; *adamal* 'rannalle'; *uomšil* 'aamulla, aamuna'. Sitä on käytetty myös paikannimen yhteydessä joko suoraan paikannimeen liitettynä tai paikannimen

21. Myös E. Winkler (1994: 284) esittää persoonapronominien taivutukset ottaen huomioon myös ennen Wiedemannin teosta toimitetut tekstit. Erot koskevat tässä luvussa käsiteltävinä olevista sijamuodoista kuitenkin vain nominatiivin variantteja. Näin ollen Winklerin esitystä ei ole lisätty taulukkoon.

22. *l*-sijojen käytöstä ks. Wiedemann 1861: 105–106 §116; Kettunen 1938: LI–LII; Viitso 2008: 328.

23. Esimerkkien merkityksiä ei ole yritetty poimia sanakirjoista, vaan ne on otettu suoraan lauseyhteyksistä.

Taulukko 5. Salatsinliivin persoonapronominien nominatiivin, genetiivin ja datiivin variantit Wiedemannin vuoden 1861 kieliopin mukaan.

	Wiedemannin vuoden 1861		
	NOM	GEN	DAT
Yks. 1. p	<i>mina ~ ma</i>	<i>min</i>	<i>minnel ~ minnol ~ minnul ~ mil</i>
2. p	<i>sina ~ sa</i>	<i>sin</i>	<i>sinnel ~ sinnul</i>
3. p	<i>täma ~ täm ~ tä ~ ta</i>	<i>täm</i>	<i>tämmel ~ tämmäl ~ tämäl ~ täml</i>
Mon. 1. p	<i>mē</i>	<i>mäd</i>	<i>mädl</i>
2. p	<i>tē</i>	<i>täd</i>	<i>tädl ~ täd̄l ~ täd̄el ~ täddel</i>
3. p	<i>nämad ~ nēd ~ nät</i>	<i>nänt ~ ne</i>	<i>nämadl ~ näntäl ~ näntel</i>

täydentävään 'maa'-sanaan liitettynä, esim. *Salatsel* 'Salatsissa'; *Kürmäl* 'Kuurinmaalle, Kuurinmaalla'; *Kriev mäl* 'Venäjälle, Venäjällä'. Vihdoin on niitä vähäisiä esiintymiä, joissa *l*-sija on liittynyt vähemmän tai enemmän produktiivisiin sanoihin, esim. *bredikel*²⁴ 'kirkkoon'; *räkkedl* 'kaduilla; teillä'; *oksal* 'oksalla'; *puostel* 'vaaraan'; *jögel*²⁵ 'joelle'. Muissa *l*-sijan esiintymissä kyseessä on nimenomaan datiivinen käyttö. Näin ollen *l*-datiivista puhuminen on perusteltua.

Salatsinliivin *l*-datiivi muistuttaa kuurinmaanliivin *n*-datiivia myös kongruenssin suhteen. Datiivisen sanan määrite voi olla täyskongruenttina datiiivissa tai puolikongruenttina genetiivissä. Pienestä aineistostakin löytyy sekä täyskongruentteja (esimerkit (26)–(28)) että puolikongruentteja (esimerkit (29) ja (30)) tapauksia, joissa voi kuitenkin olla pronominien tarkennekäytöllä merkitystä:

- (26) **Ristitel imil** om vajag om izand pälg (LIIVI3: 318)
kastettu.DAT ihminen.DAT olla.PRS.SG3 tarvis oma.NOM herra.PART pelätä.INF
 'Der getaufte Mensch d. h. Christ muss seinen Herrn fürchten'
- (27) **Milil pinnel** om jalad salaskeds? (LIIVI3: 331)
mikä.DAT koira.DAT olla.PRS.SG3 jalka.NOM.PL ampua.PTCP.PASS.PST
- Vrt. **Mingiz piññon** um jälga jera lastöd? (LIIVI3: 331)
mikä.GEN koira.DAT olla.PRS.SG3 jalka.NOM pois ampua.PTCP.PASS.PST
 'Welchem Hunde sind die Füße (ist der Fuss) zerschossen?'
- (28) sādes **näntl amadel** usvinnumi anab. (LIIVI3: 358; Matt. 12:20)
 saakka **he.DAT kaikki.DAT** voitto.NOMGEN antaa.PRS.SG3
 'kunnes hän saattaa oikeuden voittoon. (po kunnes heille kaikille voiton antaa)' (SUOMI22: Matt. 12:20)

24. Ilmaisun 'kirkkoon' yhteydessä *l*-sijan käyttö lienee melko kivetynyt kuurinmaanliivin ilmaisun *lōttäl* 'kirkkoon, jumalanpalvelukseen' perusteella.

25. Tässä esiintymässä datiivin käyttö voi johtua preposition *all* käytöstä, ts. sana *jögel* voi olla preposition *all* täydennyksenä, ks. LIIVI3: 302.

- (29) Bet ku tē **nänt imistl** nänt vigad ab pieana, -- (LIIVI3: 357; Matt. 6:15)
mutta kun te.NOM **ne.GEN ihminen.DAT** he.GEN vika.PART ei anteeksiantaa.CNG
'mutta jos te ette anna ihmisille anteeksi, --'
- (30) Sis tämä ütliis **sie imisel** -- (LIIVI3: 358; Matt. 12:13) Vrt. (26)–(27)
sitten hän.NOM sanoa.PST.SG3 **se.GEN ihminen.DAT**
'Sitten hän sanoi miehelle' (SUOMI22: Matt. 12:13)

Myös refleksiivipronominin yhteydessä datiiivin määrite käyttäytyy samalla tavalla kuin kuurinmaanliivissä, ts. määrite on genetiivissä kuten seuraavassa esimerkissä (31):

- (31) Sie rānt **min ommal** piederub (LIIVI3: 306)
se.NOM kirja.NOM **minä.GEN itse.DAT** kuuluu.PRS.SG3
'Dieses Buch gehört mir selber, --'

Kaiken kaikkiaan salatsinliivin *l*-datiivi on omana kategorianaan melko selkeä. Tämän ohella salatsinliivissä on voinut olla myös samanlainen datiiivi kuin kuurinmaanliivissä. Genetiivin kaltainen datiiivi tai pikemmin genetiivin datiiivinen käyttö koskee nimittäin myös salatsinliiviä. Kuten taulukosta 5 näkyy, Wiedemann esitti vain *l*-päätteiset datiiivimuodot. LIIVI3:n lauseluettelosta on kuitenkin löytynyt seitsemän esimerkkiä, joissa yksikön persoonapronominien genetiivejä *min*, *sin* ja *täm* on käytetty datiiivin asemassa. Seuraavien esimerkkien (32)–(38) yhteyteen on vertailun vuoksi laitettu myös *l*-datiiivin esiintymiä:

- (32) Ab juks ab uo **min** ab millist pagaten. (LIIVI3: 301)
ei yksi ei olla.CNG **minä.DAT** ei jokin.PART puhua.PTCP.ACT.PST
'Niemand hat mir irgend etwas gesagt.'
- Vrt. Tämä **minnel** ütliis, ku tämä ab ui säda tied. (LIIVI3: 312)
hän.NOM **minä.DAT** sanoa.PST.SG3 että hän.NOM ei voida.CNG se.PART tehdä.INF
'Er sagte mir, dass er es nicht thun könne.'
- (33) **Sin** vajag **min** lib kiel opatum. (LIIVI3: 301)
sinä.DAT tarvis **minä.DAT** liivin kieli.NOM opettaa.SUP.ILL
'Du sollst mir die livische Sprache lehren.'
- Vrt. **Sinnel** vajag mind opat libiski pagat. (LIIVI3: 296)
sinä.DAT tarvis **minä.PART** opettaa.INF liivi.NOMPART puhua.INF
'Du musst mich lehren livisch zu sprechen'
- (34) Ku **min** oks ollen lib rānd, sis **min** ab uo vajag säda. (LIIVI3: 301)
kun **minä.DAT** olla.COND olla.PTCP.ACT.PST liivin kirja.NOM.PL siis **minä.DAT** ei
olla.CNG tarvis se.PART
'Wenn ich livische Bücher hätte, so hätte ich das nicht nöthig.'
- Vrt. **Minnel** ab uo aig jenim. (LIIVI3: 306)
minä.DAT ei olla.CNG aika.NOM enemmän
'Ich habe nicht mehr Zeit.'
- (35) Ku **sin** om aig, sis opat mind. (LIIVI3: 301)
kun **sinä.DAT** olla.PRS.SG3 aika.NOM siis opettaa.IMP.SG2 **minä.PART**
'Wenn du Zeit hast, so lehre mich.'

- Vrt. **Sinnel** om jänn rād, minnel om jenim, tämmel om ama jenim.
(LIIVI3: 299)
sinä.DAT olla.PRS.SG3 paljon raha.PART minä.DAT olla.PRS.SG3 enemmän hän.
DAT olla.PRS.SG3 kaikki.NOMGEN enemmän
'Du hast viel Geld, ich habe mehr, er hat am meisten'
- (36) **Sin** pakūlig vajag old. (LIIVI3: 319)
sinä.DAT kuuliainen.NOM tarvis olla.INF
'Du musst gehorsam sein.'
- (37) **Min** om lāl tüö. (LIIVI3: 323)
minä.DAT olla.PRS.SG3 raskas työ.NOM
'Ich habe (sehr) schwere Arbeit.'
- (38) Tämä täis, lass **täm** neu anag.
hän.NOM tahtoa.PST.SG3 että **hän.DAT** neuvo.NOMGEN antaa.JUS.SG
- Vrt. ta täks las **tämmön** nõvvõ ändag.
hän.NOM tahtoa.COND.SG3 että hän.DAT neuvo.PART antaa.JUS.SG
'Er wollte (möchte), dass man ihm Rath erheile.' (LIIVI3: 337)

Näitä persoonapronominien genetiivin kaltaisia datiiveja löytyy muualtakin, Schlözerin tutkimuksesta (esimerkit (39) ja (40)), Bergmannin *Isä meidän* -rukouksesta (esimerkki (41)). Sjögrenin toimittamassa *Bacmeister*-näytteestä löytyy monikon 1. persoonan pronominin *n*-datiivi (esimerkki (42)). Lisäksi *Bacmeister*-näytteessä on kolme lausetta, joissa on liitetty substantiiveihin *n*-datiivipäätte (esimerkit (43)–(45)):

- (39) om **sin** olld (LIIVI16: 35)
olla.PRS.SG3 **sinä.DAT** olut.PART
'hast du Bier?'
- Vrt. **min lom** olld. (LIIVI16: 35)
minä.GEN **DAT**.olla.PRS.SG3 olut.PART
'ich habe Bier'
- (40) kas **sin** om gen rahda (LIIVI16: 37)
INTRRG **sinä.DAT** olla.PRS.SG3 paljon raha.PART
'hast du viel Geld?'
- Vrt. **min labo** milliste rahda. (LIIVI16: 37)
minä.GEN **DAT**.ei.olla.CNG millainen.PART raha.PART
'ich habe kein Geld'
- (41) Anna **min**²⁶ Leib jegga pewwa, Peeana *meddal* üle tüe, -- (LIIVI16: 47; sama myös 68)
antaa.IMP.SG2 **minä.DAT** leipä.NOM joka päivä anteeksiantaa.IMP.SG2 me.DAT
paha.GEN työ.GEN
'Anna minulle leipää joka päivä, anna meille anteeksi paha työ'

26. Tässä pitäisi olla monikon 1. persoonapronomini. Periaatteessa on mahdollista – joskin hyvin epätodennäköistä –, että kyseessä on tuntematon monikon 1. persoonan pronominin genetiivi. Olen kuitenkin pitänyt tätä yksikön muotona, koska vastaavanlaista monikon muotoa en ole havainnut muualta. Lisäksi vanhoissa raamatunkäännöksissä ei ole harvinaista, että yksikkö ja monikko menevät sekaisin. On myös mahdollista, että tähän muotoon ei liity mitään datiivisuutta, vaan kyse on substantiivin määritteenä olevasta genetiivistä.

- (42) **Mædden** (oder: *mædl*) om kaks jälg un (Lett.) kumagit kæec vīs sormd. (LIIVI16: 110; 23)
me.DAT olla.PRS.SG3 kaksi.NOM jalka.NOM ja kumpikin.GEN käsi.LINE viisi.NOM sormi.NOM.PL
 'Wir haben zwei Füße und an jeder hand fünf Finger.'
- (43) **Kalan** om šilmd, bet (Lett.) ab uo korad. (LIIVI16: 110; 30)
kala.DAT olla.PRS.SG3 silmä.NOM.PL mutta ei olla.CNG korva.NOM.PL
 'Der Fisch hat Augen, aber keine Ohren.'
- (44) **Pūn** om al'l'ed liect un (Lett.) jāmded (oder: saded) oksad. (LIIVI16: 111; 34)
puu.DAT olla.PRS.SG3 vihreä.NOM.PL lehti.NOM.PL ja paksu.NOM.PL
 'Der Baum hat grüne Blätter und dicke Äste.'
- (45) **Sien linnun** om vaj nana un (Lett.) liki taber (oder: tæber). (LIIVI16: 111; 35)
se.DAT lintu.DAT olla.PRS.SG3 suippo nokka.NOM ja lyhyt häntä.NOM
 'Dieser Vogel hat einen spitzen Schnabel und kurzen Schwanz.'

Periaatteessa nämä voivat olla kaikki kirjoitus- tai käännösvirheiden aiheuttamia. E. Winkler (LIIVI16: 426) pitääkin ainakin esimerkkejä (43)–(45) Sjögrenin tekemänä virheinä sillä perusteella, että ne ovat Sjögrenin itse käänntämiä. Toisaalta kuten esimerkkien (39) aj (40) vertailuesimerkeistä näkyy, *l*-datiivi on kyllä merkitty erikseen, joskin erikoisella tavalla, liittämällä *l*-sijapäätte seuraavan verbin eteen. Esimerkissä (42) on monikon 1. persoonan pronominin *n*-datiivimuoto, jonka var-talovokaali on *e*. Tällaista ei löydy Wiedemannin persoonapronominien taivutusparadigmasta (1861: 115–6). Ainakin kirjoittajalle muoto *Mædden* on tietoinen valinta, kun kerran hän on esittänyt suluissa vaihtoehtoisen variantin *mædl*. Näitä rinnakkaisia muotoja ajateltaessa ei ole ollenkaan mahdotonta sekään, että salatinliivissä *l*- ja *n*-datiivi olivat molemmat käytössä samaan tapaan kuin vanhassa kirjasuomessa datiiigenetiivi ja allatiivi.²⁷ Palaan näihin genetiivin kaltaisiin datiiivivarianteihin tuonnempana liivin datiiivin diakronian pohdinnassa luvussa 4.5.

Saman muodon käyttö sekä genetiivinä että datiiivina aiheuttaa samanlaisen ongelman kuin vanhan kirjasuomen datiiigenetiivi: ei voida aina sanoa, kummassa funktiossa kyseinen sijamuoto toimii. Vain tavanomaisen datiiivin käyttötapoja tarkastelemalla ja suhteuttamalla niihin genetiivissä olevien sanojen käyttötapoja voidaan datiiivinen genetiivi erottaa muista genetiivin käyttötavoista. Tämäkään ei kuitenkaan tuo paljon apua niissä tapauksissa, joissa datiiivin ajatellaan toimivan genetiivin funktiossa.

4.4. Datiivin käyttö

Wiedemann (1861: 74–75) on esittänyt datiiivista kolmenlaisia käyttötapoja:

27. Jos näin on asian laita, esimerkin (41) pronominin muotoa *min* voi pitää datiiivin varianttina, ja silloin olisi kysymys *n*- ja *l*-datiiivin rinnakkaiskäytöstä.

- seuraavien verbien kanssa jokseenkin samaan tapaan kuin saksassa:²⁸ *ar-mist* (*armist*) 'mielistyä', *kaij* (*ka'i*) 'olla vahingollinen', *kield* (*kiældâ*) 'kieltää', *kīt* (*kittâ*) 'sanoa', *kūl* (*kūlâ*) 'totella, olla kuuliainen', *loul* (*louĭlâ*) 'laulaa', *lušt* (*luštâ*) 'miellyttää', *nākt* (*nā'ktâ*) 'näyttää', *opāt* (*oppātâ*) 'opettaa', *palk* (*palk-kâ*) 'palvella', *pānda* (idem.) 'käskeä', *pavēl* (*pa-vēlâ*) 'sallia', *pieand* / *andōks and* (*pi'e-andâ*) 'antaa anteeksi', *rōkānd* (*rekkāndâ*) 'puhua, sanoa', *sōt* (*sōttâ*) 'lähettää', *tietōbōks tied* (*ti'edâ*) 'tehdä tiettäväksi', *usk* (*uskâ*) 'uskoa', *vēl* (*vēlâ*) 'sallia', *āpt* (*ā'ptâ*) 'auttaa'.
- hyötyjää ilmaisemassa (dativus commodi, esim. -- *ta sis tämmōn sai t'errōks hān.NOM* sitten *hān.DAT* tulla.PST.SG3 terve.INS '-- da wurde sie ihm gesund --').
- 'olla'-verbin kanssa omistulauseessa (esim. *min um lušt sie pāl minā.DAT* olla.PRS.SG3 ilo.NOM se.GEN päälle 'ich habe Freude daran').

Lisäksi samassa yhteydessä genetiivin ja datiivin suhdetta selviteltäessä (mts. 75–77; §76) ja myöhemmin verbin nominaalisten muotojen käsittelyssä (mts.137; §138) on esitetty joukko erilaisia esimerkkejä, joissa datiivi on genetiivin funktiossa, mm. lausetyypissä *A on B:n* (esim. *kien um koda? min izān* kuka.DAT olla.PRS.SG3 talo.NOM minā.GEN isā.DAT 'wessen ist dieses Haus? meines Vaters'), substantiivin määritteenä (esim. *jogn aig joki.DAT* ranta.ILL 'an den Bach'), adposition täydennyksenä (esim. *nāntōn vailō he.DAT* välillä 'unter ihnen'), gerundin subjektina (esim. *tämmōn koddō sill läedsō hān.DAT* talo.ILL sisälle lähtiessä 'als er in das Haus ging --'). Myös verbin debitiivimuotojen, ts. nesessiivisten rakenteiden kuvauksessa (mts. 161; 163–4; §150) on monipuolisia esimerkkejä datiivin käytöstä.

Kettunen (1938: XLI) tuo jonkin verran lisää siihen, mitä Wiedemann on esittänyt. Hän esittää suomen essiivin funktiota vastaavan datiivin käyttötapoja ja joukon esimerkkejä. Toiset ovat temporaalisia adverbiaaleja (esim. *tūžna pāvan* toinen.ESS päivä.DAT 'am dienstag') ja toiset ovat predikaatiiviadverbiaaleja²⁹ (*šiedâ ma kūliz lapsân vōlts* se.PART minā.NOM kuulla.PST.SG1 lapsi.DAT ollessa 'das hörte ich als kind').

Halling (1996a; 1996b) on lähestynyt kuurinmaanliivin datiivia toisenlaisesta näkökulmasta kuin Wiedemann ja Kettunen. Mm. suomen ja viron ulko-paikallissijojen liivin vastineita pohtiessaan (1996a) hän esittää kymmenen eri datiivin käyttötapaa. Lyhyesti selostettuna hänen mukaansa datiivia käytetään a) habitiiivis-possessiivisten adverbiaalien tulo-, olo- ja erosijana (esim. *āndiz laps-sân lēba kn^{uo'ik}* antaa.PST.SG3 lapsi.DAT leipä.PART pala.NOM 'antoi lapselle palan leipää'), b) objektiivin sijana (esim. *se paldin nā'gtōb kuojgidōn riekkō* se.NOM nyt näyttää.PRS.SG3 laiva.DAT.PL tie.PART 'nykyaikana se näyttää laivoille tietä'), c) debitiivisissä ja permissiivisissä lauseissa agenttia ilmaisemassa (esim. *nāntōn um lēmāst lōttâl iñâ* he.DAT olla.PRS.SG3 lähteä.SUP.DEB jumalanpalvelus.ALL mukaan 'heidän on mentävä jumalanpalvelukseen mukaan'), d) substantiivin määritteen sijana (esim. *mi'nnân kilmabât kādūd minā.DAT* palella.PRS.PL3 käsi.NOM.PL 'käsiäni palelee'), e) temporaali-

28. Suluissa on Kettusen sanakirjan vastineet; aakkosjärjestys on omani.

29. Ks. tarkemmin luku 4.4.6.

sen adverbiaalinen sijana (ks. Kettusen esimerkki), f) suuntaa ilmaisevan adverbiaalisen sijana (esim. *muoizân ka vuol izândân su'lli moisio.DAT* myös olla.PST.SG3 herra.DAT renki.NOM 'moisiossa herralla oli myös renki'). Näistä (c) on hänen edeltäjiltään jäänyt selkein sanoin mainitsematta, vaikkakin esimerkkejä löytyy. Halling (1996b) esittää samaan tapaan datiiivin käyttötapoja vertaillen niitä latvian ja saksan datiiivin käyttötapoihin.

Viitson (2008: 326–7) kuvaus datiiivin käytöstä on olennaisen tiivis; sen mukaan datiiivia käytetään a) omistajan adverbiaalina (esim. *Mi'nnôn vò'ļ i'bbi minä.DAT* olla.PST.SG3 hevonen.NOM 'Minul oli hobune'), b) kokijan adverbiaalina (esim. *Mi'nnôn u'm mu'rtõ pidāmõst iļ si'n minä.DAT* olla.PRS.SG3 murhe.PART pitää.SUP. DEB yli sinä.GEN 'Mul tuleb sinu pärast muretseda'), c) objektiivina (esim. *Siemnäiga smekīz amādõn* ruoka.NOM maistua.PST.SG3 *kaikki.DAT* 'Söök maitses kõigile') ja d) finaalisena adverbiaalina (esim. *Ta jetīz sie tie eņtšõn* hän.NOM jättää.PST.SG3 se.GEN työ.GEN *itse.DAT* 'Ta jättis selle töö enesele'). Lisäksi hän (mts. 344–5) esittää seitsemän debitiivistä eli nesessiivistä tyyppiä, joissa tekijän adverbiaali on datiiivissa. Kokijan adverbiaalinen datiiivia Viitso käsittelee esittäessään (2014) liivin nesessiivisiä rakenteita.

Kaiken kaikkiaan datiiivin eri käyttötapojen voi sanoa olevan hyvin tiedossa siitä huolimatta, että niiden nimitykset vaihtelevat tutkijoiden mukaan. Toisaalta on hyvin epäselvää, missä määrin datiiivi esiintyy missäkin funktiossa. Datiiivin tyypilliset käyttötavat, kuten vastaanottajan ilmaisimena antamista ilmaisevien verbien yhteydessä ja omistuslauseen omistajan ilmaisimena ovat jokseenkin selviä. Entä muut käyttötavat? Osa edellä mainituissa tutkimuksissa esitetyistä esimerkeistä on melko outojakin ja osa esimerkeistä näyttää kiertävän tutkimuksesta toiseen ilman, että niiden edustavuutta sen kummemmin ajatellaan.

Tässä tutkimuksessa aiempien tutkimusten datiiivin kuvausten ja LIIVII:een perustuvan pilottitutkimuksen perusteella liivin datiiivin esiintymät on jaettu seuraaviin käyttötapoihin:

- I) Habitiivis-possessiivinen adverbiaali ja predikatiivi
- II) Substantiivin possessiivinen määrite
- III) Adposition täydennys
- IV) Verbin nominaalimuotojen subjekti ja predikatiivi
- V) Temporaalinen adverbiaali
- VI) Yhdyssanojen määriteosa

Kohdat (I)–(VI) eivät sisällä lokaalisuutta ilmaisevia datiiivin käyttäjiä, jollainen Hallingin esityksen (f)-kohdan esimerkki näyttäisi olevan. Pilottitutkimuksessani tuollaisia esimerkkejä ei ole kuitenkaan löytynyt muualta. Näin ollen Hallingin esimerkin kaltaisia esiintymiä voi pitää epätavallisina poikkeuksina. Myöskään käyttötavat (II), (III), (V) ja (VI) eivät pilottitutkimukseni perusteella liity suomen datiiigenetiiviin tai *n*-genetiivin alkuperään ratkaisevalla tavalla. Näin ollen (II)

ja (III) sekä (V) ja (VI) on tässä tutkimuksessa jätetty kuvauksen ulkopuolelle.³⁰ Possessiivisista määritteistä osa on käsitelty habitiivis-possesiivisen adverbiaalimäärityksessä. Tämä johtuu siitä, että tyypillisiä ja selkeitä tämän kategorian esiintymiä ei ole paljon, mutta juuri omistussuhde on se, jolla on merkittävä rooli datiivin käytössä. Taulukossa 1 esitetyt lukumäärät eivät siis sisällä mainittujen datiiviesiintymien lukumääriä. Niihin ei sisälly myöskään kivettyneiden adverbien sisältämiä datiivianeksia. Pilottitutkimukseni perusteella ei niiden osalta ole löytynyt mitään mainittavaa aiemmissä tutkimuksissa jo esitettyjen lisäksi. Nämä käyttötavat on kuitenkin huomioitu datiivin diakroniaa käsittelevässä luvussa 4.5.³¹

Luvussa 4.3.1 esitettyjen genetiivin kaltaisten lyhyiden datiivivarianttien erottelu tavanomaisesta genetiivistä on tehty siten, että jos kyseistä datiivijäsentä on käytetty verbin adverbiaalimäärityksenä yksin tai sitä seuraa välittömästi adverbiaali tai verbi, joka eristää kyseisen jäsenen, esiintymä on periaatteessa kelpuutettu datiivien joukkoon. Muissa tapauksissa esiintymät on tulkittu genetiiveiksi. Muunlaisten genetiivien lukumäärää ei ole laskettu erikseen ollenkaan. Sellainen tieto olisi ollut hyödyllinen vain adposition täydennyksen sijamuotona olevan datiivin vertailuaineistona, siinäkin lähinnä laskennallisessa mielessä. Pilottitutkimuksessa datiivin käytön kannalta olennaiset tiedot sain kuitenkin jo pelkistä datiiviesiintymistä. Näin ollen en ryhtynyt laskemaan genetiivissä olevia sanoja vain taulukoita varten.

On monta näkökulmaa, joista liivin datiivin käyttötapoja voi tarkastella. Tämän tutkimuksen kohteen, ts. suomen datiivigenetiivin alkuperän selvittelyn kannalta tärkeimpiä ovat mm. elollisuus, omistussuhde, datiivin ja genetiivin keskinäinen suhde, datiivin ja paikallissijojen keskinäinen suhde, datiivin ja muiden kielten habitiivisten sijojen keskinäiset vastaavuudet. Näiden kaikkien yhdistäminen ei tunnu onnistuvan, joten seuraavissa luvuissa niistä on tapauskohtaisesti esitetty ne, jotka mielestäni liittyvät käsiteltäviin oleviin asioihin.

Liivissä on muiden itämerensuomalaisten kielten tapaan runsaasti verbin nominaalimuotoja, joita käytetään erilaisissa rakenteissa. Liivissä datiivia käytetään nominaalimuotojen subjektin ja predikatiivin merkitsemiseen. Koska tämä on hyvin suuri ryhmä, käsittelyn helpottamiseksi esiintymät on jaettu nessesivisiin rakenteisiin ja niille syntaktisesti läheisiin rakenteisiin, permissiivisiin rakenteisiin ja niille syntaktisesti läheisiin rakenteisiin, gerundirakenteisiin,

30. Postpositioiden täydennyksestä ks. Wiedemann 1861: 76; Grünthal 2003: 101–104; Viitso 2008: 326–327; 336. 31. Temporaaalisissa adverbiaaleissa käytettyjen sijamuotojen selvittely olisi sinänsä ollut mielenkiintoista, koska tässä funktiossa näyttää käytetyn datiivin lisäksi sekä *l*-sijaa että *s*-sijaa (ks. Viitso 2008: 327–8), esim. *Siel ummöl päval se.ADE oma.ADE päivä.ADE* 'an demselben Tage' (LIIVI3: 346); *sü päval syy.GEN päivä.ADE* (LIIVI6: 33; Matt. 10:15); 'tuomiopäivänä' (SUOMI22: Matt. 10:15); *kuolmandös pävas kolmas.INE päivä.INE* (LIIVI5: 68; Matt. 17:23; ks. myös 16:21, 20:19 sekä liivi6:n vastineet) 'kolmantena päivänä' (SUOMI22: Matt. 17:23); *nēsi päuvši ne.INE.PL päivä.INE.PL* (LIIVI7: 242; Ap. t. 6:1) 'Niinä päivinä' (SUOMI22: Ap. t. 6:1). Lisäksi löytyy edellä mainittujen sijamuotojen sekakäyttöjä, joissa on kysymys funktionaalista sijakongruenssista, esim. *seismöndömöl pävan seitsemäs.ADE päivä.DAT* (LIIVI7: 444; Hepr. 4:4) 'seitsemäntenä päivänä' (SUOMI22: Hepr. 4:4). Näiden esiintymien kokonaismäärä näyttää olevan kuitenkin hyvin pieni, joten on epävarmaa, saadaanko riittävästi vertailukelpoista aineistoa. Suomessakaan adessiivin ja essiivin jakauma ei ole ihan systemaattinen ollut ja ne voivat esiintyä samassa funktiossa (ks. Setälä 1926: 48–49). Myös vanhassa kirjasuomessa esiintyy liivin tapaan adessiivin ja essiivin funktionaalinen kongruenssikin: -- *ettes meille sinun armos iacajisit / puettain meite seke nyt / ette coleman ajalla / ia erinomajse sille wimejsse domio peijwelle* / -- (SUOMI1: 1426).

muunlaisiin verbin nominaalimuotojen subjekteihin ja verbin nominaalimuotojen predikatiiveihin.

Edellä luvussa 3 suomen dativigenetiivin yhteydessä on lähes kokonaan ohitettu verbin nominaalimuotojen varaan rakentuvat rakenteet, joiden verbin nominaalimuotojen subjektin genetiiviä on perinteisesti pidetty dativigenetiivin piiriin kuuluvana, vaikka kyseessä on levikiltään kaikista dativigenetiivin tyypeistä laaja-alaisin käyttö. Syynä on se, ettei genetiivin dativisuus ole niissä selvä, ainakaan vanhassa kirjasuomessa, jossa dativigenetiivi on produktiivinen, kuten luvussa 3.2 oli puhetta. Tämän valossa voisi tuntua oudolta käsitellä liivinkin verbin nominaalimuotojen varaan rakentuvien rakenteiden subjektin dativia, saattikka predikatiivin dativia. Tässä onkin toinen seikka. Kuten tuonnempana käy ilmi, juuri näissä rakenteissa esiintyvä predikatiivi osoittautuu tärkeäksi tekijäksi liivin dativin diakroniaa ja sen kautta myös suomen (datiivi)genetiivin diakroniaa pohdittaessa. Tämän kokonaisuuden hahmottamisessa nominaalimuotojen predikatiivin selvittely ei yksin riitä, vaan on nähtävä liivin verbin nominaalimuotojen varaan rakentuvien rakenteiden kirjon kokonaisuus. Tässä luvussa dativi vaihtelee nominatiivin kanssa samojen lauseenjäsenten merkinnässä.

4.4.1. Habitiivis-possessiivinen adverbiaali ja predikatiivi

Tähän dativin käytöstä dativisimpaan piiriin kuuluvia esimerkkejä on kertynyt 9663, ja ne muodostavat suurimman ryhmän aineistossani. Suuresta lukumäärästä huolimatta tämän ryhmän esiintymät ovat analyysin kannalta sikäli banaaleja, että valtaosa on aiemmista tutkimuksista tuttuja ja hyvin yksinkertaisia eivätkä edes analyysia kaippaa. Karkeasti jaettuna näistä 6759:n dativin käyttö vastaa suomen allatiivin käyttöä ja 2351:n adessiivin käyttöä ja 482:n ablatiivin käyttöä ja 71:n genetiivin käyttöä. Tässä käytän esityksen yksinkertaisuuden vuoksi liivin dativin ja suomen (ja muiden itämerensuomalaisten kielten) *l*-sijojen käytön vastaavuutta hyväkseni. On kuitenkin syytä muistaa, että tämä on puhtaasti esitystekninen ratkaisu. Liivin dativin ja muiden itämerensuomalaisten kielten *l*-sijojen välillä on se perustavaa laatua oleva ero, että liivin dativi ei ole paikallissija, kun taas muiden itämerensuomalaisten kielten *l*-sijat ilmaisevat habitiivis-possessiivisuuden lisäksi lokaalisuutta, kuten oli puhetta edellä luvussa 4.4. Itämerensuomalaisten kielten *l*-sijoja mielekkäämpi vertailukohde liivin dativille olisi latvian dativi. Se ei kuitenkaan palvele tämän tutkimuksen tarkoitusta, joten latvian dativista on tässä luvussa vain hyvin läpinäkyviltä osin maininta.

Allatiivin käyttöä vastaavista esiintymistä edelleen vajaa viidennes 1319 on *andā* 'antaa' -verbin ja samoin vajaa viidennes 1305 on verbit *kittā* 'sanoa' -verbin esiintymiä. Nämä lukumäärät eivät sisällä niitä, joissa mainitut verbit muodostavat adverbien tai adposition kanssa kiteytyneen kokonaisuuden, joka merkitsee muuta kuin puhdasta antamista ja sanomista,³² mutta sisältävät ne, joissa adverbi tai adpositio on puhtaasti lisämerkityksen tuojana. Loput ovat löydösmäärältään

32. Esimerkiksi *andā andāks* 'antaa anteeksi'.

huomattavasti pienempiä: *ti'edā* 'tehdä' × 313, *tūlda* 'tulla' × 302, *pānda* 'panna; iskeä; käskeä' × 186, *nā'ktā* 'näyttää' × 179, *tūōdā* 'tuoda' × 101, *ā'ptā* 'auttaa' × 93, *kērattā* 'kirjoittaa' × 74 jne. Tähän ryhmään luokitelluista esiintymistä joidenkin verbien kuten *ā'ptā* 'auttaa', *dēnā* ~ *palkkā* 'palvella'³³, *pānda* 'merkityksessä iskeä', *ra'bbā* 'lyödä, iskeä' jne., datiiviadverbiaalit vastaavat suomen ja viron objekteja. Niissä datiivin käyttö on helpompi selittää pikemmin liiviin syvästi vaikuttaneen latvian kuin suomen ja viron pohjalta.³⁴ Verbin *ra'bbā* yhteydessä on käytetty toki partitiiviobjektiakin.³⁵ Juuri suomen partitiiviobjektia vastaavan datiiviadverbiaalin määritteekseen saavista verbeistä moni kuuluu koskettamisverbeihin, jotka ilmaisevat datiivisen ja muun tulosijaisen adverbiaalin yhdistelmällä osa/kokonaisuus -suhdetta, jonka suomi ilmaisisi partitiiviobjektilla ja tulosijaisella adverbiaalilla. Tämäkin käyttö on helpompi ymmärtää latvian datiivin vaikutuksella kuin muiden itämerensuomalaisten kielten *l*-sijojen käytöllä. Kokonaisuutta ilmaistaan datiiviadverbiaalilla ja osaa useimmiten adpositiolla (esimerkit (46)–(48), (49) vertailuesimerkki) ja harvemmin sisäpaikallissijaisella adverbiaalilla (esimerkit (49) ja (50)). Näissä esimerkeissä ilmaisun ytimen muodostavat verbit ja osaa ilmaisevat sanat. Datiiviset sanat ovat taas osaa ilmaisevien sanojen määritteitä:

- (46) laz kaš **tām'mən silmži** ra'dlōg. (LIIVI1: 336)
 että kissa.NOM **hän.DAT silmä.ILL.PL** raavuttaa.IMP.SG3
 '– että kissa raavuttaisi sitä silmille. [oikeammin: että kissa löisi hänelle kynnet silmiin]'
- (47) un nei' ta ai'liz sie mien tagān un nei' rabiz **sie mien il' kuora** --
 (LIIVI1: 115)
 ja niin hän.NOM juosta.PST.SG3 se.GEN mies.DAT perään ja niin lyödä.PST.SG3
 se.GEN **mies.DAT yli korva.GEN**
 'Ja niin hän juoksi sen miehen perään ja niin löi sitä miestä korvalle, --'
- (48) bet kār_l um ve'ttān **alvīnān kā'd_ālā** -- (LIIVI2: 100)
 mutta karle.NOM olla.PST.SG3 OTTAA.PTCP.ACT.PST alvin.DAT **käsi.GEN** alle
 'Aga Kaarl on võtnud Alviine käealt --'
- (49) lekš ta sizōl un akīs **sien kāddō**, -- (LIIVI3: 384; Matt. 9:25; sama
 LIIVI6: 30)
 lähteä.PST.SG3 hän.NOM sisälle ja tarttua.PST.SG3 **se.DAT käsi.ILL**
- Vrt. lekš ta sinōl sizōl un akīs **tāmmōn kād jūrō**, -- (LIIVI5: 31; Matt. 9:25)
 lähteä.PST.SG3 hän.NOM sinne sisälle ja tarttua.PST.SG3 **hän.DAT käsi.GEN luo**
 'meni hän sisälle ja tarttui hänen käteensä; --' (SUOMI22: Matt. 9:25)

33. liivi5:ssä palvelemista on säännöllisesti ilmaistu yhdistelmällä verbi *je'llā* 'elää; tehdä, työskennellä' + datiiviadverbiaali. Myös kontekstisidonnaisesti palvelemista ilmaisevien verbien yhteydessä datiiviadverbiaali esiintyy, kuten verbin ja *ūmmard* 'ympäröidä, saartaa', esim. *ta kutsiz -- jđ jumaluskliz suodamie, nēsti, kis tāmmōn ymmartist*. (LIIVI7: 253; Ap. t. 10:7) *hän.NOM kutsua.PST.SG3 yksi.GEN jumalinen.GEN sotamies.GEN ne.EL* joka. NOM **hän.DAT** saartaa.PST.PL3 '– kutsui tämä -- hurskaan sotamiehen uskollisimpiensa joukosta' (SUOMI22: Ap. t. 10:7).

34. Ks. Suhonen 1974: 89–93.

35. Esim. *Kyl Jumal sinā rabub*, -- (LIIVI7: 284; Ap. t. 23:3) *kyllä jumala.NOM sinā.PART* lyödä.PRS.SG3 'Jumala on lyövä sinua, --' (SUOMI22: Ap. t. 23:3); vrt. *Kiit, kui profet, kis sinnōn rabiz?* (LIIVI7: 170; Luuk. 22:64) *sanoa. IMP.SG2* kuin profeetta.NOM kuka.NOM **sinā.DAT** lyödä.PST.SG3 'Profetoi, kuka se on, joka sinua löi!' (SUOMI22: Luuk. 22:64).

- (50) si·s ke·ẓ̌ ä·ppartiz / ja pū·ttiz *va·nàmi:ʹen ki·lgô* (LIIVI10: 154)
 silloin käsi.NOM harhautua.PST.SG3 ja osua.PST.SG3 *vanhus.DAT kylki.ILL*
 '– silloin käsi harhautui ja osui kylkeen vanhusta.'

Liivissä osa/kokonaisuus -suhteen ilmaisuisissa kokonaisuutta ilmaistaan säännöllisesti datiiivisella sanalla myös habitiivisissa ilmaisuisissa kuten esimerkeissä (51)–(54). Esimerkin (53) ensimmäinen lause on salatsinliivistä:

- (51) un ni um' pand sie kruon *tām'møn pā'zə* -- (LIIVI1: 148)
 ja nyt olla.PRS.SG3 panna.PTCP.ACT.PST se.GEN kruunu.GEN *hän.DAT pää.ILL*
 'ja nyt (se) on pannut sen kruunun hänen päähänsä --'
- (52) brūt' *übizən* sai pandəd naist sa'ddəl *sälgə*, -- (LIIVI1: 412)
 morsian.GEN *hevonen.DAT* tulla.PST.SG3 panna.PTCP.PASS.PST nainen.GEN.PL
 satula.NOM *selkä.ILL*
 'Morsiamen hevoselle pantiin selkään naisten satula, --'
- (53) Sulli *übil sälg* asten³⁶ aisailis. (LIIVI3: 318)
 renki.NOM *hevonen.DAT selkä.ILL* nousta.PTCP.ACT.PST ajaa.PST.SG3
 Sulli astiz übizön sälgö ja ailis jerändis. (LIIVI3: 318)
 renki.NOM nousta.PST.SG3 *hevonen.DAT selkä.ILL* ja ajaa.PST.SG3 pois
 'Der Knecht stieg dem Pferde auf den Rücken, d. h. zu Pferde, und jagte fort.'
- (54) Kīras um jōva nānt *pūdōn* jürd jūrō pandöd, -- (LIIVI5: 7; Matt. 3:10)
 kirves.NOM olla.PRS.SG3 jo ne.GEN *puu.DAT.PL* juuri.GEN.PL luo panna.PTCP.PASS.
 PST
 Un se kīras um ju nānt *pūdōn* jūr jūrō pandöd! (LIIVI6: 8; Matt.
 3:10; sama LIIVI3: 377)
 ja se.NOM kirves.NOM olla.PRS.SG3 jo ne.GEN *puu.DAT.PL* juuri.GEN luo panna.
 PTCP.PASS.PST
 'Jo on kirves pantu puitten juurelle; -- (SUOMI22: Matt. 3:10)

Vaikka edellä esitetyt esimerkit eivät ilmaisutyyppinä tuo mitään uutta tämän tutkimuksen aiheen kannalta, niiden runsaus voi kertoa jotakin, joka liittyy liivin datiiivin ja suomen datiiigenetiivin historiaan. Olennaisin ero habitiivis-possessiivisena tulosijan asemassa toimivan liivin datiiivin ja suomen datiiigenetiivin välillä on itse asiassa jo käynyt ilmi tämän luvun alussa. Liivin datiiivia on käytetty yhtä lailla *andē-* kuin *kittā-*verbin adverbiaalimäärkkeen sijamuotona, kun taas suomen genetiiviä on käytetty *sanoa-*verbin datiiivisen adverbiaalimäärkkeen sijamuotona vain sormin laskettava määrä (ks. luku 3.6). Tältä osin ei jää mitään epäselvyyttä, kuten *kittā-*verbin yhteydessä esiintyvän datiiivadverbiaalinen suuri määrä kertoo. Liivissäkään datiiivi ei ole kuitenkaan ainoa vastaanottajan ilmaisin 'sanoa'-verbien yhteydessä. Datiiivisen adverbiaalinen rinnalla on käytetty myös *pāl(ə)* 'päälle'-postpositiota, joka saa genetiivissä olevan täydennyksen. Tämä *pāl(ə)*-postposition käyttö on vahva läntistä murretta edustavassa LIIVI6:ssa. Siinä esiintyy 263 lausetta, joissa predikaattina on joko *kittā-*verbi (205 kertaa), toinen sanomista merkitsevä verbi *ütl* 'sanoa, jutella' (54 kertaa) tai puhumista merkitse-

36. Tämän partisiipin käytöstä tarkemmin ks. luku 4.4.6.

vä verbi *rekkändâ* 'puhua' (neljä kertaa). Näistä 128 lauseessa on vastaanottaja-adverbiaalin merkitsimenä käytetty datiivia (*kittâ* × 95, *ütl* × 30, *rekkändâ* × 3). Yhtä lukuun ottamatta loppuissa 134 lauseessa on käytetty *päl(ä)*-postpositiota (*kittâ* × 110 ja *ütl* × 24). Esimerkissä (55), jossa on *rekkändâ*-verbin gerundi, on käytetty sekä datiivia että *päl(ä)*-postpositiota:

- (55) Un tämmõn vel nei sie **rouvõn päl** rükändõs, -- (LIIV16: 45; Matt. 12:46)
ja hän.DAT vielä näin se.GEN **kansa.DAT päälle** puhua.GER
Vrt. Ku ta vel nei sie **rouv pälõ** rökändis, -- (LIIV15: 46; Matt. 12:46)
kun hän.NOM vielä näin se.GEN kansa.GEN päälle puhua.PST.SG3
'Hänen vielä puhuessaan kansalle, --' (SUOMI22: Matt. 12:46)

Itäistä murretta edustavassa LIIV15:ssä on 242 lausetta, joissa predikaattina on *kittâ*-verbi (235 kertaa) tai *rekkändâ*-verbi (seitsemän kertaa). Siinä *ütl*-verbiä ei esiinny ollenkaan.³⁷ Näistä 228 lauseessa datiivia on käytetty vastaanottaja-adverbiaalin merkitsemiseen (*kittâ* × 222 ja *rekkändâ* × 6), kun taas *päl(ä)*-postpositiota on käytetty samassa funktiossa vain 13 kertaa. Yhdessä lauseessa, jossa on predikaattina *rekkändâ*-verbi, on käytetty sekä datiivia että *vastâ*-postpositiota.³⁸

Adessiivin käyttöä vastaavista löydöksistä 2098 on omistuslauseita tai muodoltaan sitä hyvin lähellä olevia kokijalauseita. Loput ovat sellaisia, joissa datiivimuoto on toisen sanan possessiivisena määritteenä, useimmiten kyseessä on osa/kokonaisuus -suhteen ilmaisu kuten esimerkiksi (56). Tästä oli puhetta edellä allatiivin käyttöä vastaavan datiivin käytön yhteydessä:

- (56) **vada kiedâd** ättâ munda ķerd / **mündan** ättâ pitkimêd **mündan**
at littämmêd / -- (LIIV14: 6)
nuotta.GEN köysi.NOM.PL olla.PRS.PL3 muutama kerta **muutama.DAT** olla.PRS.
PL3 pitkä.CMP.NOM.PL **muutama.DAT** olla.PRS.PL3 lyhyt.CMP.NOM.PL
'Nuotan köydet ovat joskus, joissakin ovat pitimmät, joissakin lyhyem-
mät, --'

Liivin omistuslause, joka muodostuu datiivissa olevasta omistaja-adverbiaalista ja *võlda* / *lidâ* 'olla' -verbeistä³⁹, on hyvin tunnettu. Tämä on taas yksi datiivin käyttöalue, jossa datiivin käyttö muistuttaa suomen adessiivin asemassa esiintyvää datiivigenetiiviä, mutta todellisuudessa se eroaa selväpiirteisenä suomen datiivigenetiivistä. Liivin omistuslauseessa on suomen kirjakielen adessiiviomistajan sisältävään omistuslauseeseen verrattuna kolme olennaista eroa. Ensimmäinen ja tärkein ero on se, että datiivinen omistaja voi olla eloton. Seuraavat

37. Tätä verbiä on käytetty ainakin myös salatsinliivissä: *Un sie puog ütliis tämmäl*: -- (LIIV13: 352; Luuk. 15:21) ja se.NOM poika.NOM sanoa.PST.SG3 hän.DAT 'Mutta poika sanoi hänelle: --' (SUOMI22: Luuk. 15:21)

38. Muissa teksteissä on myös *kittâ*-verbin kanssa käytetty *vastâ*-sanaa yhdessä datiiviadverbiaalin kanssa merkityksessä 'vastata'.

39. Predikaattina esiintyvien verbien *võlda* ja *lidâ* käytöstä ks. Wiedemann 1861: 158–9 §149; Viitso 2008: 325. Liivissä on vielä kolmas 'olla'-verbi *pi'lâ* 'olla, seisoa', jota on käytetty vanhoissa käännöseräisissä teksteissä melko läpinäkyvästi vieraiden kielten mallin mukaan myös liittotempuksen apuverbinäkin, esim. *Se rištiñ puoga küll nei läeb jera, kui tämst pīlõb ķeratõd*, -- (LIIV16: 106; Matt. 26:24) se.NOM ihminen.GEN poika.NOM kyllä nyt lähteä.PRS.SG3 pois kuten hän.EL **olla.PRS.SG3** kirjoittaa.PTCP.PASS.PST 'Ihmisen Poika tosin menee pois, niin kuin hänestä on kirjoitettu' (SUOMI22: Matt. 26:24).

esimerkit (57)–(63) ovat kaikki kuurinmaanliivin aineistosta; salatsinliivin aineistosta ei ole löytynyt elottoman omistajan sisältävää lausetta:

- (57) *sien pūn* umāt ū'dəks oks, -- (LIIVI1: 56)
se.DAT puu.DAT olla.PRS.PL3 yhdeksän.NOM oksa.NOM
 'siinä puussa on yhdeksän oksaa'
- (58) amād *jelūdān aittadān, tōlā dān* mitt *ittān* iz_uq ukši, *amā-dān* vo'lttā ukst iārānts, -- (LIIVI2: 58)
 kaikki.GEN.PL **talo.DAT.PL aitta.DAT.PL talli.DAT.PL** yhtään **yksi.DAT** ei.PST.SG3 olla.CNG.SG ovi.PART.PL **kaikki.DAT.PL** olla.PST.PL3 ovi.NOM.PL pois
 'Köigil majadel, aitadel, tallidel, mitte ühel ei olnud uksi, köigidel olid ukсед ära.'
- (59) *vadān* um kuot' -- (LIIVI4: 6)
nuotta.DAT olla.PRS.SG3 pussi.NOM
 'nuotassa on pussi, --'
- (60) Aga Jeruzalems um lambōd vārōd jūs oja, -- ja *sien* āt viž tōlpanalist. (LIIVI7: 187; Joh. 5:2)
 mutta jerusalem.INE olla.PRS.SG3 lammaš.NOM.PL portti.GEN luona lampi.NOM
se.DAT olla.PRS.PL3 viisi.NOM pylväänperusta.NOM.PL
 'Ja Jerusalemissa on Lammašportin luona lammikko, -- ja sen reunalla [~ siinä] on viisi pylväskäytävää.' (SUOMI22: Joh. 5:2)
- (61) Kas *pāvān* āb ūo kakštuoistōn stundō? LIIVI7: 205; Joh. 11:9)
 INTRRG **päivä.DAT** ei.PRS.SG1 olla.CNG.SG kaksitoista.NOM tunti.PART
 'Eikö päivässä ole kaksitoista hetkeä?' (SUOMI22: Joh. 11:9)
- (62) Ja jālgab *mūrōn* voļt kakštuoistōn alist ja nānt pāl Ūonō kakštuoistōn apostōld nimud. (LIIVI7: 527; Ilm. 21:14)
 ja kaupunki.GEN **muuri.DAT** olla.PST.PL3 kaksitoista.NOM perusta.PART ja ne.GEN päällä karitsa.GEN kaksitoista.NOM apostoli.GEN.PL nimi.NOM.PL
 'Kaupungin muurissa oli kaksitoista peruskiveä, ja niissä oli kaksitoista nimeä, Karitsan kahdentoista apostolin nimet.' (SUOMI22: Ilm. 21:14)
- (63) ję:gā *rō-dan* kū-ž_jā-lga_na:ggłā t vo'Í. (LIIVI10: 43)
 joka **hevosenkenkä.DAT** kuusi.NOM jalka.NOMGEN naula.NOM olla.PST.SG3
 'Jokaisessa hevosenkengässä oli kuusi jalkanaulaa.'

Aineistostani ei ole löytynyt yhtään esimerkkiä, jossa eloton omistaja olisi merkitty suomen tapaan inessiivillä. Tämä viittaa siihen, että liivin omistuslause on samaa tyyppiä kuin viron, ts. liivissä morfologisesti yhtä ja ainoaa omistajatyyppejä käytetään kaikenlaisten omistussuhteiden ilmaisemiseen.

Toinen ero on verbikongruenssi; omistuslauseen 'olla'-verbi kongruoi useimmiten omistettavaa ilmaisevan nominatiivisubjektin kanssa luvussa (esimerkki (64) vertailulause). Tämä koskee myös persoonapronomineja⁴⁰ ja *lidā*-verbiä, kuten esimerkit (65)–(67) osoittavat:

40. Näin ainakin kuurinmaanliivin omistuslause on siis ilmaisujen kattavuudeltaan samanlainen kuin suomen ja viron, ts. persoonapronomininit voivat esiintyä omistuslauseen subjektina.

- (64) *Täm* umät piškist kańkist. (LIIVI3: 302)
hän.DAT olla.PRS.PL3 pieni.NOM.PL kakku.NOM.PL
 'Es hat kleine Küchelchen'
- (65) bet mina *tādōn āb uo* jegāl āigal. (LIIVI5: 106; Matt. 26:11)
 mutta minä.NOM te.DAT **ei.PRS.SG1 olla.CNG.SG** joka.ADE aika.ADE
 aga ma⁴¹ āb li *tāddōn* ydōkabal. (LIIVI7: 100; Matt. 26:11; ks. myös
 Mark. 14:7; Joh. 12:8)
 mutta minä.NOM **ei.PRS.SG1 olla.CNG.SG** te.DAT aina
 '-- mutta minua teillä ei ole aina.' (SUOMI22: Mark. 14:7)
- (66) siz amād aźād *sin' libād*, mis sa pagērəd. (LIIVI1: 91)
 sitten kaikki.NOM.PL asia.NOM.PL sinä.DAT **olla.PRS.PL3** mikä.NOM sinä.NOM
 pyytää.PRS.SG2
 '-- niin sinulle tulevat [~ sinulla tulevat olemaan] kaikki asiat, mitä
 sinä haluat.'
- (67) un siz *tām' libād* ü'bbist, laz ta brou'tšəg lātəl tagā. (LIIVI1: 332)
 ja sitten hän.DAT **olla.PRS.PL3** hevonen.NOM.PL jotta hän.NOM ajaa.IMP.SG3
 jumalanpalvelus.ALL perään
 '-- ja sitten hänelle tulee hevoset [~ hänellä tulee olemaan], jotta hän
 ajaisi kirkkoon (muitten) perään'

Subjektin ja 'olla'-verbin kongruenssi omistuslauseessa on kuitenkin tuttua muista itämerensuomalaisista kielistä, suomestakin vanhasta kirjakielestä ja murteisista (ks. Luku 3.8). Subjektin ja predikaatin kongruenssin horjuvuuttakin esiintyy mm. niissä esimerkeissä, joissa subjektina on lukusana. Seuraava esimerkki (68) vertailuesimerkkeineen on samalta puhujalta:

- (68) *tām'mən umāt ve nnəd* kuolm lāmbast, -- (LIIVI1: 96)
 hän.DAT **olla.PRS.PL3 olla.PTCP.ACT.PST.PL** kolme.NOM lammas.PART
 '-- hänellä on ollut kolme lammasta'
- Vrt. un sāl' ne zīdədən *um' ve nd* vīž-kimdə lāmbast je'ds. (LIIVI1: 96)
 ja siellä ne.NOM juutalainen.DAT.PL **olla.PRS.SG3 olla.PTCP.ACT.PST** viisikymmentä.PART lammas.PART ennestään
 '-- ja siellä niillä juutalaisilla on ollut viisikymmentä lammasta ennestään.'

Edellä mainitut erot koskevat kuurinmaanliiviä. Aineistoni ei anna tietoja salatsinliivistä omistuslauseen verbikongruenssin suhteen.⁴²

Kolmas ero on omistuslauseen määrittelemisessä. Liivissä suomen geneetiivipredikaatiivia vastaa datiivipredikaatiivi (tästä tarkemmin tuonnempana). Tästä

41. Tässä on käytetty nominatiivia mutta partitiivisubjekti on mahdollinen. LIIVI7:ssä samansisältöisessä Johanneksen evankeliumin jakeessa on käytetty partitiivia: *aga mīnda āb ūo tāddōn ydōkabal*. (LIIVI7: Joh. 12:8) mutta **minä.PART** ei.PRS.SG3 olla.CNG aina '-- mutta minua teillä ei ole aina.' (SUOMI22: Joh. 12:8). Liivin omistuslauseen subjektin sijanvaihtelu ei siis eroa muista lokationaalis-eksistentiaalisista lauseista: *Ta āb ūo tās, siepierast ku ta um ylnūzōn*, -- (LIIVI7: 66; Matt. 28:6) **hän.NOM** ei.PRS.SG3 olla.CNG tässä sen takia että hän.NOM olla.PRS.SG3 ylösnousta.PTCP.ACT.PRS 'Ei hän ole täällä, sillä hän on noussut ylös, --' (SUOMI22: Matt. 28:6); vrt. *Ta um ylnūzōn, tīnda tās āb ūo*; -- (LIIVI7: 106; Mark. 16:6) hän.NOM olla.PRS.SG3 ylösnousta.PTCP.ACT.PRS **hän.PART** tässä ei.PRS.SG3 olla.CNG 'Hän on noussut ylös; ei hän ole täällä.' (SUOMI22: Mark. 16:6).

42. Salatsinliivissä *vōlda*-verbin preesensin 3. persoonien muoto on sama yksikössä ja monikossa, kuten virossa, mutta preteritin muodoissa on erojakin, joista verbikongruenssin olisi voinut saada selville.

johtuu, ettei välillä ole selvää, kumpaa lausetyyppiä jokin lause on. Useimmiten sanajärjestyksen perusteella lausetyypin voi päätellä, mutta esimerkiksi esimerkkinä (65) toinen lause ilman raamatullista kontekstia ei kerro, onko kyseessä omistuslause vai predikaatiivilause.

Omistuslauseen yhteydessä mainittakoon, että liivissäkin esiintyy muodoltaan omistuslausetta muistuttava kokijalause tyyppiä *jonkun on nälkä* (esimerkit (69) ja (70)), jota käytetään usein esimerkkinä suomen dativigenetiivistä puhuttaessa:

- (69) Sĕpierast ku *minnōn* voļ sÿōmiz *nālga*, -- (LIIVI7: 57; Matt. 25:35)
sentakia kun minä.DAT olla.PST.SG3 syöminen.GEN *nälkä*.NOM
'Sillä minun oli nälkä, --' (SUOMI22: Matt. 25:35)
- (70) *Nāntōn* voļ väggi sūr jūomiz *nālga*. (LIIVI8: 12)
he.DAT olla.PST.SG3 kovin suuri.NOM juominen.GEN *nälkä*.NOM
'Heillä oli kovin suuri jano.'

Kuten esimerkeistä (69) ja (70) voi huomata, *nālga*-sana tarvitsee määritteet ilmaistakseen nälkää ja janoa eikä ole merkitykseltään ihan samanlainen kuin suomen vastaavan ilmaisun sana *nälkä*, joka liittyy vain syömiseen.⁴³ Vanhemmat tekstit LIIVI5 ja LIIVI6 eivät tunne edellä mainittua ilmaisutyyppiä, kuten esimerkiksi (71) näkyy:

- (71) Ma jo um sōōmōt vōnd, -- (LIIVI5: 103; Matt. 25:35)
minä.NOM sillä olla.PRS.SG1 ilman syödä.SUP.ABE olla.PTCP.ACT.PST
- Vrt. Jo ma vuol' nālgas, -- (LIIVI6: 102; Matt. 25:35)
sillä minä.NOM olla.PST.SG1 nälkä.INE
Ks. esim. (69)

Vaikkakaan *nālga*-sanan käyttö tässä kokijalausestyypissä ei välttämättä ole vanhaa perua, löytyy muitakin suomen dativigenetiivin yhteydestä tuttuja sanoja, kuten *kilma* 'kylmä', *lušt* 'halu', *zāl* 'säälä'. Lisäksi *vajāg* 'tarve' ja *irm* 'pelko' kuuluvat kokijalausestyypissä käytettyihin sanoihin. Mainituista sanoista *zāl* ja *vajāg* voivat saada partitiiviobjektin, kuten suomesta ja virosta on tuttua.⁴⁴

Suomen ablatiivin käyttöä vastaavissa dativiin käytöissä on kyse useimmiten adverbialista, joka korvaa possessiivisen määritteen, ja osa/kokonaisuus-suhteen ilmaisemisesta kuten esimerkeissä (72) ja (73):

- (72) un *Jōnōn* sai pā jara radlōtōd vizās vōlds. (LIIVI5: 54; Matt. 14:10)
ja johannes.DAT tulla.PST.SG3 pää.NOM pois hakata.PTCP.PASS.PST kiinni olla.GER
'Ja hän lähetti lyömään Johannekselta pään poikki vankilassa.'
(SUOMI22: Matt. 14:10)

43. Vrt. vepsän ilmaisuun *Minai oli nāl'g*, -- *Minai oli vezināl'g*, -- (VEPSÄ13: Matt. 25:35).

44. Esim. *un tāmōn vol' zāl neidi*, -- (LIIVI5: 55; Matt. 14:14) ja hän.DAT olla.PST.SG3 säälä.NOM he.PART 'ja hänen kävi heitä sääliksi', (SUOMI22: Matt. 14:14). Suomessa ei liene ilmaisujen *on säälä / ikävä* ja *on velkaa* lisäksi muita ei-transitiivisia ilmaisuja, jotka saavat objektin kaltaisen täydennyksen. Liivissäkin on joitakin tämäntapaisia, kuten esim. *se minda* äb uo vert, -- (LIIVI3: 386; Matt. 10:37; sama LIIVI6: 36) *se.NOM minä.PART* ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG väärti.NOM; vrt. *se äb uo min* vārts, -- (LIIVI5: 36; Matt. 10:37) *se.NOM* ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG *minä.GEN* väärti.NOM 'se ei ole minulle sovelias; --' (SUOMI22: Matt. 10:37).

- (73) *sie kēnigān* kurē um' tā'nd vañimist tidārt. (LIIVI1: 106)
 se.GEN **kuningas.DAT** paholainen.NOM olla.PRS.SG3 tahtoa.PTCP.ACT.PST van-
 hin.PART tytär.PART
 'Siltä kuninkaalta paholainen on tahtonut vanhinta tytärtä.'

Esimerkeissä (72) ja (73) datiivinen adverbialli on siis kaksiroolinen: se on sekä omistaja että habitiivinen lähde, jolta jokin menee pois. Tässä on perimmältään kysymys omistussuhdetta ilmaisevasta datiivin käytöstä, ja se tosiaan vastaa suomen ablatiivin käyttöä. Tässäkin datiivin käyttö tuntuisi kuitenkin noudattavan pikemmin latvian datiivin käyttöä kuin muiden itämerensuomalaisten kielten *l*-erosijan käyttöä. Tämä käy selymmäksi, kun on kysymys habitiivisesta ilmai-
 susta. Liivissä myös hallusta pois menoa ilmaistaan datiivilla, jos predikaattina on ottamista ja varastamista merkitsevä verbi (ks. Suhonen 1974: 92) kuten esimerkeissä (74)–(76). Esimerkkien (74) ja (75) vertailuesimerkit sekä esimerkit (77) ja (78) ovat näytteitä siitä, ettei datiivi ole oikeastaan erosijan funktiossa, sekä kuu-
 rinmaan- että salatsinliivissä myös elatiivia ja postpositionomaista 'käsi'-sanan elatiivimuotoa käytetään datiivia laajemmin suomen ablatiivin asemassa ilman, että niiden käyttö rajoittuisi ottamista ja varastamista merkitsevien verbien yhte-
 yteen (ks. Pajusalu 1957a: 144; Inaba 2001: 40–43; Viitso 2008: 328; vrt. Kittilä–Yli-
 koski 2011: 46–47).⁴⁵

- (74) *se āiga küll lib, ku se brūdšana sōb nāntōn* jara vōttōd, -- (LIIVI5: 30; Matt. 9:15)
 se.NOM aika.NOM kyllä olla.PRS.SG3 kun se.NOM ylkā.NOM tulla.PRS.SG3 **he.DAT**
 pois ottaa.PTCP.PASS
- Vrt. *aga ne pāvād tulbōd, ku se brūdšana neišti* lib jera vuttōd, --
 (LIIVI6: 29; Matt. 9:15; sama LIIVI3: 384; ks. myös sama jae LIIVI7: 17)
 mutta ne.NOM päivä.NOM.PL olla.PRS.PL3 kun se.NOM ylkā.NOM tulla.PRS.SG3 he.EL
 olla.PRS.SG3 pois ottaa.PTCP.PASS.PST
 'Mutta päivät tulevat, jolloin ylkä otetaan heiltä pois, --' (SUOMI22: Matt. 9:15)
- (75) *Sie pērast vutāgid tammōn* sie pūnda jera, un āndagid sien, kien
 küm pundō āt. (LIIVI6: 101; Matt. 25:28)
 se.GEN takia otta.IMP.PL2 **hān.DAT** se.GEN leiviskā.GEN pois ja antaa.IMP.PL2
 se.DAT joka.DAT kymmenen.NOM leiviskā.PART olla.PRS.PL3
- Vrt. *Vōtagid siz tām kādst* jara sie talent ja āndagid sien, kien āt kym
 talentō. (LIIVI7: 56; Matt. 25:28)
 ottaa.IMP.PL2 siis hän.GEN käsi.EL pois se.GEN leiviskā.GEN ja antaa.IMP.PL2
 se.DAT joka.DAT olla.PRS.PL3 kymmenen.nom leiviskā.PART
 'Ottakaa sentähden leiviskä häneltä pois ja antakaa sille, jolla on kym-
 menen leiviskää.' (SUOMI22: Matt. 25:28)

45. Elatiiviadverbialia käytetään monissa itämerensuomalaisissa kielissä ja vanhoissa kirjakielissä. 'Käsi'-sanan elatiivia käytetään virossa ablatiivin rinnalla. Elatiiviadverbialli esiintyy agentin roolissa, kun subjekti on rooliltaan vastaanottaja. Tällainen elatiivinen sana voi olla myös adnominiaalisesti substantiivin määritteenäkin: un *tāmtst oppijid* tōštō sōdōd, -- (LIIVI5: 41; Matt. 12:1) ja *hān.EL* opetuslapsi.NOM.PL tahtoa.PST.PL3 syödā.INF; vrt. un *tām oppijid vuolit nālga*, -- (LIIVI3: 387; Matt. 12:1; sama LIIVI6: 40) ja *hān.GEN* opetuslapsi.NOM.PL olla.PST.PL3 nālka.INE 'ja hänen opetuslastensa oli nälkä, --' (SUOMI22: Matt. 12:1). Ks. lisää Kettunen 1943: 283–284; §423–424; Ojutkangas 1998: 74–78; 2000; 2001: 88–91; Inaba 2001; Viitso 2007: 328.

- (76) ku ta um' salāndən **nāntən** ję rā. (LIIVI1: 253)
 että hän.NOM varastaa.PTCP.ACT.PST **he.DAT** pois
 '-- että hän on varastanut (ne) heiltä.'
- (77) Sina uod **minnest** jānn rād sānn. (LIIVI3: 299)
 sinä.NOM olla.PRRS.SG2 **minä.EL** paljon raha.PART saada.PTCP.ACT.PST
 Sina uod **minst**, od. **min kādst**, jenn rōd sōnd.
 sinä.NOM olla.PRS.SG2 **minä.EL** / **minä.GEN käsi.EL** paljon raha.PART saada.
 PTCP.ACT.PST
 'Du hast viel Geld von mir bekommen.'
- (78) Sie sina ab sā ūd **min kāddest**. (LIIVI3: 307)
 se.GEN sinä.NOM ei.PRS saada.CNG vain **minä.GEN käsi.EL**
 Seda sa ād sō emin **min kādst**.
 se.PART sinä.NOM ei.PRS.SG2 saada.CNG enempää **minä.GEN käsi.EL**
 'Das bekommst du nicht mehr von mir.'

Edellä esitettyjen jonkinlaista omistussuhdetta ilmaisevien lauseiden datiiivin käyttöä vastaavat suomessa ulkopaikallissijaiset adverbiaalit, mutta myös genetiivi, kuten Kangasmaa-Minn (1966b; 1972) on laajalti esittänyt adverbaalisen genetiivin yhteydessä. Datiiivista poiketen tässä yhteydessä on syytä mainita, että aineistostani on löytynyt yksi esimerkki (79), jossa hallusta poismenoa on ilmaistu ablatiivilla:

- (79) Ōd **omelt** sie pinn jāra, tāma uijub sinnel sall. (LIIVI3: 315)
 hoitaa.IMP.SG2 **itse.ABL** se.NOM koira.NOM pois hän.NOM voida.PRS.SG3 sinä.DAT
 purra.INF
 'Hüte dich vor dem Hunde, er kann dich beißen.'

Kyseessä on salatsinliivin esimerkki. Muita tämäntyyppisiä esimerkkejä ei ole löytynyt aineistostani. Kaikissa muissa ablatiivin – ja myös allatiivin ja adessiivin – esimerkeissä kyse on lokaalisuuden ilmaisusta.⁴⁶ Näin ollen po. ablatiivin käyttö jää arvoitukseksi. Kuten esimerkit (77)–(78) osoittavat, se, että salatsinliivissäkin selkeässä habitiivisen erosijan asemassa on elatiivi tai 'käsi'-sanan elatiivi, voi kertoa salatsinliivin *l*-datiivin luonteesta aika paljon. Se ei muodostane datiiivisena ablatiivin kanssa habitiivisijojen sarjaa toisin kuin lokaalisuutta ilmaisevana, jolloin se muodostaa ablatiivin kanssa selkeän paikallissijasarjan (esim. *māl* 'maahan, maalle, maassa, maalla' ~ *mālt* 'maalta, maasta').

Mainittakoon vielä yksi tapaus, jossa datiiivin käyttö vastaa suomen nykykirjakielen kannalta ablatiivin käyttöä, mutta todennäköisesti tässäkin datiiivin käyttö noudattaa latvian mallia. Kyseessä on *pūtā* merkityksessä 'puuttua' -verbin adverbiaalimääritteen datiiivi kuten seuraavassa esimerkissä (80):

- (80) ku **tām**' kunāgid rā' āb pūt, -- (LIIVI1: 260)
 että **hän.DAT** milloinkaan raha.NOM loppua.CNG.SG
 '--että häneltä ei koskaan rahaa puutu, --'

46. Wiedemann (1861:116) mainitsee persoonapronominien taivutuksen yhteydessä vanhusten puheessa postpositioiden kanssa käytetyt monikon persoonapronominien allatiivi-, adessiivi- ja ablatiivimuodot.

Verbin 'puuttua' yhteydessä käytetystä datiivigenetiivistä ja allatiivista oli puhetta luvussa 3.4.

Ne 71 esiintymää, joissa datiivin käyttö vastaa suomen genetiivin käyttöä, ovat kaikki datiivipredikatiivin esiintymiä kuten esimerkeissä (81)–(87). Esimerkeissä (85) ja (86) ensimmäinen lause on salatsinliivistä:

- (81) "se um' *min'nən*", -- "aš ta um' *sin'nən*, utà, vī ję rà." (LIIVI1: 163)
tämä.NOM olla.PRS.SG3 *minä.DAT* jos se.NOM olla.PRS.SG3 *sinä.DAT* ottaa.IMP.
SG2 viedä.IMP.SG2 pois
'Tämä on minun, -- Jos se on sinun, ota, vie pois.'
- (82) *minä libə palkkapuoisən*. (LIIVI1: 46)
minä.NOM olla.PRS.SG1 palkkarenki.DAT
'minusta tulee palkkarengin oma'
- (83) *nis_sinä kil līd min'nən -- äb lī sin'nən*, -- (LIIVI1: 51–52)
nyt *sinä.NOM* kyllä olla.PRS.SG2 *minä.DAT* ei.PRS.SG1 olla.CNG.SG *sinä.DAT*
'nyt sinä kyllä tulet minulle (minun omakseni). -- En tule sinulle [~ en tule olemaan sinun].'
- (84) *ku se ka lib tām'mən*. (LIIVI1: 297)
että tämä.NOM myös olla.PRS.SG3 *hän.DAT*
'-- että tämäkin kuuluu hänelle [~ on hänen].'
- (85) Sie om *minnel*, sie *tämmel*, sie *süzarel*. (LIIVI3: 318)
tämä.NOM olla.PRS.SG3 *minä.DAT* tämä.NOM *hän.DAT* tämä.NOM *siar.DAT*
se um *minnõn*, se *tämmõn*, se *süzārõn*. (LIIVI3: 318)
tämä.NOM olla.PRS.SG3 *minä.DAT* tämä.NOM *hän.DAT* tämä.NOM *siar.DAT*
'Diess gehört mir, diess ihm, diess der Schwester.'
- (86) *Kingel* om sie pätik? – Sie om *minnel*. (LIIVI3: 327)
kuka.DAT olla.PRS.SG3 tämä.NOM piiska.NOM se.NOM olla.PRS.SG3 *minä.DAT*
Kien um se pätõg? – Se um *min*. (LIIVI3: 327)
kuka.DAT olla.PRS.SG3 tämä.NOM piiska.NOM se.NOM olla.PRS.SG3 *minä.DAT*
'Wem gehört diese Peitsche? – Sie gehört mir.'
- (87) *Āndagid kēzarõn*, mis *kēzarõn* um, ja Jumalõn, mis *Jumalõn* um;
-- (LIIVI7: 96; Mark. 12:17)
antaa.IMP.PL2 keisari.DAT mikä.NOM *keisari.DAT* olla.PRS.SG3 ja jumala.DAT
mikä.NOM *jumala.DAT* olla.PRS.SG3
'Antakaa keisarille, mikä keisarin on, ja Jumalalle, mikä Jumalan on.'
(SUOMI22: Mark. 12:17)

Tämä on lausetyyppi, jossa liivissä genetiiviä ei käytetä ollenkaan lukuun ottamatta tapauksia, joissa on yksikön persoonapronominien datiivin lyhyempi muoto kuten seuraavissa esimerkeissä (88)–(90) (ks. myös esimerkin (86) vertailuesimerkki):

- (88) *siz se ama lib sin*. (LIIVI7: 117; Luuk. 4:7)
siis tämä.NOM kaikki.NOM olla.PRS.SG3 *sinä.DAT*
'-- niin tämä kaikki on oleva sinun.' (SUOMI22: Luuk. 4:7)

- (89) Ja ama mis um *min*, um *sin*, ja mis um *sin*, um *min*, -- (LIIVI7: 220; Joh. 17:10)
 ja kaikki.NOM joka.NOM olla.PRS.SG3 *minä.DAT* olla.PRS.SG3 *sinä.DAT* ja joka.NOM olla.PRS.SG3 *sinä.DAT* olla.PRS.SG3 *minä.DAT*
 'ja kaikki minun omani ovat sinun, ja sinun omasi ovat minun --'
 (SUOMI22: Joh. 17:10)
- (90) aga kien äb üo Kristus vaim, se äb üo *täm*. (LIIVI7: 311; Room. 8:9)
 mutta joka.DAT ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG Kristus.GEN henki.NOM se.NOM ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG *hän.DAT*
 'Mutta jolla ei ole Kristuksen Henkeä, se ei ole hänen omansa.'
 (SUOMI22: Room. 8:9)

Periaatteessa esimerkkien (88)–(90) persoonapronominit ovat genetiivimuotojen kanssa identtisiä, mutta sen perusteella, ettei löydy yhtään esimerkkiä, jossa predikatiivi olisi genetiivissä oleva substantiivi, ne on luokiteltava datiiivimuodoiksi juuri tässä lausetyypissä. Luvussa 4.3.1 oli puhetta Kettusen esityksestä puuttuvista yksikön persoonapronominien datiiivin lyhyemmistä muodoista. Juuri tästä predikatiivilausestyypistä voi saada vahvistuksen siitä, että po. lyhyempien datiiivimuotojen poisjättäminen kieliopin osuudesta on Kettusen ratkaisu. Hän (1967: 429) nimittäin selittäessään datiiivin käyttöä lauseessa *sie kōrand um izàn* se.NOM kartano.NOM olla.PRS.SG3 isä.DAT 'Se kartano on isän' sanoo näin: "Minä olen kuitenkin pitänyt -- mainittua *izàn* muotoa äännelaillisena datiiivina, viitaten vastaavassa asemassa olevaan muotoon *mi'nnân* (< *minuna*) 'minulla, minun'. -- genetiivi on *mi'n*, *laps*, --". Esimerkkien (88)–(90) kaltaiset esimerkit olisivat sotineet pahasti hänen väitettään vastaan.

Liivissä on myös persoonapronomineista johdetut possessiivipronominit *mi'nni*, *si'nni*, *tä'mmi*, *mä'ddi*, *tä'ddi* ja *näntti*, jotka tarkoittavat 'minun oma', 'sinun oma' jne. (ks. Viitso 2008: 333), jotka voisivat esiintyä juuri puheena olevassa kontekstissa. Näitä en ole kuitenkaan havainnut käytetyn *A on B:n* -tyyppisessä kontekstissa.⁴⁷ LIIVI7:ssä sanaa *entšm* 'omaisuus' on käytetty 'omaa' ilmaisemaan.⁴⁸

Edellä oli puhetta omistuslauseen ja predikatiivilauseen häijystä rajasta. Liivissä lause 'A on B:n' on muodoltaan sama kuin 'A on B:llä / B:lle', ja nämäkin vain konteksti näyttää erottavan toisistaan.

Omistussuhteiden ilmaisukeinojen kokonaisuuden kannalta lienee syytä tässä yhteydessä mainita, että esitettyjen predikatiivilauseiden rinnalla käytetään liivissäkin ilmaisua 'kuulua jollekulle'. Tässä merkityksessä on käytetty suomen *tulla*-verbin vastineen lisäksi *sādā* 'sopia' -verbiä ja latviasta lainattua verbiä *pi'edrā* 'kuulua' kuten esimerkeissä (91)–(93). *Tulla*-verbin vastineen käyttö lienee vanhaa perua (ks. luku 3.4). Esimerkkien (91) ja (93) ensimmäiset lauseet ovat salatsinliivistä:

47. Seuraava voisi olla po. possessiivipronomini, mutta se voi olla yhtä hyvin datiiivimuoto, josta loppu-*n* on pudonnut: *äb li sin'nō* -- (LIIVI: 53) ei.PRS.SG1 olla.CNG *sinun_oma.NOM?* 'En tule sinulle, --'

48. Esim. *sie Jumal engöl, kien entšm ma üob* -- (LIIVI7: 293; Ap. t. 27:23) se.NOM jumala.GEN enkeli.NOM.SG joka.DAT *oma.NOM minä.NOM* olla.PRS.SG1 '-- sen Jumalan enkeli, jonka oma minä olen --' (SUOMI22: Ap. t. 27:23)

- (91) iza ana minnel sie jägu sie mantest, mis *mil tulab*. (LIIVI3: 352; Luuk. 15:12)
 isä.NOM antaa.IMP.SG2 minä.DAT se.NOM osa.NOM se.NOM tavara.EL joka.NOM minä.DAT **kuulua.PRS.SG3**
 iza, ānda minnõn min jagu siest vil'ast, mis *min tulüb*. (LIIVI3: 353; Luuk. 15:12)
 isä.NOM antaa.IMP.SG2 minä.DAT minä.GEN osa.NOM se.EL tavara.EL joka.NOM minä.DAT **kuulua.PRS.SG3**
 'Isä, anna minulle se osa tavaroista, mikä minulle on tuleva.' (SUOMI22: Luuk. 15:12)
- (92) jo *sinnõn sādõb* se välikštõks un se joud un se ouv iggõks. (LIIVI6: 18; Matt. 6:13; sama LIIVI3: 380)
 sillä sinä.DAT **kuulua.PRS.SG3** se.NOM valtakunta.NOM ja se.NOM voima.NOM ja se.NOM kunnia.NOM iäksi
 ' -- sillä sinun on valtakunta ja voima ja kunnia iankaikkisesti.'
 (SUOMI22: 6:13)
- (93) Sie rānt *minnel piederub*, sie om min rānt. (LIIVI3: 306)
 se.NOM kirja.NOM minä.DAT **kuulua.PRS.SG3** se.NOM olla.PRS.SG3 minä.GEN kirja.NOM
- Vrt. se rōntõd umāt *minnõn*, ne umāt min rōntõd. (LIIVI3: 306)
 se.NOM kirja.NOM.PL olla.PRS.PL3 minä.DAT ne.NOM olla.PRS.PL3 minä.GEN kirja.NOM.PL
 'Das Buch gehört mir, das ist mein Buch.'

4.4.2. Nesessiiviset rakenteet ja niille syntaktisesti läheiset rakenteet

Itämerensuomalaisten kielten välttämättömyyttä ilmaisevat rakenteet, joissa verbin nominaalimuoto on osana predikaattia, ovat hyvin monenmuotoisia si-janmerkinnän, verbin nominaalimuodon ja verbikongruenssin suhteen. Näin on liivissäkin. Tässä kategoriassa datiivi vaihtelee nominatiivin kanssa.

Wiedemann (1861: 161; 163–4; §150) esittää keskitetyn monipuolisesti esimerkkejä liivissä esiintyvistä nesessiivisistä rakenteista. Taulukko 6 esittää nämä tyypit kokoavasti.

Tyyppi 3:n salatsinliivin esimerkissä supiin subjektin on myös matriisilauseen subjektin ja se on nominatiivissa kuten *ma pidaks kutsõm* minä.NOM pitää.COND kutsua.SUP.ILL 'Minun pitäisi kutsua'. Muoto *pidaks* on verbin *pidd* konditionaalimuoto, ja salatsinliivissä konditionaalista ei ole havaittu kuin yksi muoto. Wiedemann ei anna tyyppien predikaateista mitään muita tietoja kuin taulukossa annetut muodot. Niistä on siis mahdotonta sanoa, onko kyseessä yksipersonainen vai monipersonainen predikaatti. Sivuilla 163–164 on esimerkkejä, jotka vastaavat tämän jälkeen esitettyä Viitson tyyppiä 2, mutta datiivin käytöstä esimerkit eivät anna tietoja.

Viitso (2008: 344–5) esittää (kuurinmaanliivistä) seitsemän nesessiivistä lausetyyppiä.⁴⁹ Näistä ensimmäinen ja kolmas sekä toinen ja neljäs ovat oike-

49. Hän itse käyttää termiä *debitiivilause*.

Taulukko 6. Nesessiiviset rakenteet Wiedemann 1861:n esimerkkien mukaan.

	Nominaalimuodon subjektin sija		Predikaatti		Verbin nominaalinen muoto
	Kuurinmaa	Salatsi	Kuurinmaa	Salatsi	
Tyyppi 1	DAT		<i>um</i>		supiin debitiivimuoto
Tyyppi 2	DAT		<i>līb</i>		infinitiivi
Tyyppi 3	DAT	NOM	<i>pidīks</i> <i>pidāks</i>	<i>pidaks</i>	supiin illatiivi
Tyyppi 4	DAT	–	<i>läeb</i>		infinitiivi
Tyyppi 5	DAT	–	<i>tulūb</i>		
Tyyppi 6	DAT		<i>vajāg</i>	<i>vajag</i>	

astaa samoja tyyppejä: niiden erottelukriteerinä on, onko lauseessa verbin nominaalimuodon subjekti vai ei. Näin ollen tyyppejä on oikeastaan viisi.⁵⁰ Näistä viidestä tyypistä kahdessa on nominaalimuotojen subjekti dativissa ja kolmessa subjekti on nominatiivissa, ts. matriisilauseen subjekti on samalla nominaalimuodon subjekti. Taulukko 7 esittää Viitson esittämät tyypit kokoavasti.

Taulukko 7. Nesessiiviset lausetyypit Viitso 2008:n mukaan.

	Nominaalimuodon subjektin sija	Predikaatti	Verbin nominaalinen muoto
Tyyppi 1	DAT	yksipersonainen <i>vōlda</i>	supiin debitiivi
Tyyppi 2	DAT	monipersonainen <i>vōlda</i>	partisii-pin passiivin preesens
Tyyppi 3	NOM (= matriisilauseen subjekti)	vajaaparadigmmainen <i>pidīks</i> (monipersonainen)	infinitiivi
Tyyppi 4	NOM (= matriisilauseen subjekti)	vajaaparadigmmainen <i>pidīks</i> (monipersonainen)	supiin illatiivi
Tyyppi 5	NOM (= matriisilauseen subjekti)	vajaaparadigmmainen <i>pidīm</i>	

Viitso ei esitä tyyppien 3–5 subjektin ja predikaatin kongruenssista tietoja. Vaikka Viitso pitää sanaa *piitso* vajaaparadigmmaisena, se on oikeastaan verbin *pi'ddā* konditionaalimuoto. Kettusen sanakirjan hakusanan *pi'ddā* alta löytyykin kaksi

50. Jatkossa viitataan Viitson tyypeillä näihin viiteen tyyppiin.

esimerkkiä, joiden perusteella tyyppien 3–4 predikaatti taipuu sekä persoonassa että luvussa (*mēk pi'diḱsmā vḡ'lmā* me.NOM pitää.COND.PL1 olla.SUP.ILL 'wir solten (bzw. müssten) sein'; *ne piḱst tu'lmā* ne.NOM pitää.COND.PL3 tulla.SUP.ILL 'sie solten kommen'; Kettunen 1938: 285 *pi'ddā*). Näin ollen vain tyyppi 5:n predikaattisana *pi* Nä on ki-vettyynyt muoto. Tyypissä 2 matriisilauseen subjekti on partisiipin objekti ja predikaatti kongruoi sen kanssa. Uudessa esityksessään (2014) Viitsolla on tarkempi ja laajennettu tyypittely (mts. 212), jonka Taulukko 8 esittää kokoavasti.

Taulukko 8. Nesessiiviset lausetyypit Viitso 2014:n mukaan.

		Kokija	Predikaatti	Verbin nominaalinen muoto
Tyyppi 1	1.1	NOM	<i>piḱim / piḱiks</i>	supiinin illatiivi
	1.2		<i>piḱim</i>	partisiipin aktiivin mennyt aika
	1.3		<i>piḱim / piḱiks</i>	infinitiivi
	1.4	DAT	<i>piḱim / piḱiks</i>	supiinin illatiivi
	1.5		<i>piḱim / piḱiks</i>	infinitiivi
Tyyppi 2			<i>tūlda</i>	
Tyyppi 3			<i>lādō</i>	
Tyyppi 4	4.1	DAT	<i>vōlda / līdō</i>	supiinin debitiivi
	4.2		<i>vōlda / līdō</i>	partisiipin passiivin preesens
	4.3		<i>vōlda / līdō</i>	supiinin debitiivi
Tyyppi 5	5.1		<i>vōlda + vajāg</i>	– (+ objekti)
	5.2		<i>līdō + vajāg</i>	– (+ genetiiviojekti)

Edellä esitetyt tyypittelyt ovat sinänsä tarkkoja, mutta aineistojen ja esitystarkoitusten eroista johtuen tähän esitykseen vaikeasti sovellettavia. Näin ollen otan oman tyypittelyn käyttöön. Aiempien tutkimusten esityksistä otan huomioon Wiedemannin vuoden 1861 ja Viitson vuoden 2014 esitykset. Aineistostani on löytynyt predikaatin ja verbin nominaalisen muodon perusteella harvinaiset mukaan lukien peräti 12 nesessiivistä rakennetta ja yksi epävarma tapaus. Taulukko 9 esittää nämä tyypit. Näiden tyyppien esiintymien yhteen laskettu lukumäärä on 929. Taulukossa 9 ei ole huomioitu sitä, onko predikaatti yksi- vai monipersonainen. Nämä mainitaan tapauskohtaisesti tuonnempana. Kaikissa näissä verbin nominaalimuodon subjektin merkitsimenä esiintyy datiivi yksin tai nominatiivin rinnalla. Yhdessä tyypissä verbin nominaalimuoto on supiinin debitiivimuoto, neljässä tyypissä supiinin illatiivimuoto, kuudessa infinitiivi ja yhdessä partisiipin preesens. Ainoassa epäselvässä tapauksessa verbin nominaalimuoto on teonnimi (-*mi*). Seuraavassa käydään kaikki tyypit järjestyksessä mukaan lukien ne tyypit, jotka Wiedemann ja Viitso ovat esittäneet. Seuraavissa luvuissa esitän tyypit verbin nominaalimuotojen ja predikaattiosan mukaan. Tyyppinumerot kulkevat

läpi alalukujen. Koska jatkossa puhutaan paljon tyypeistä, omista tyypeistäni puheessani käytän sanaa *NES-tyyppi*, jotta ne eivät sekoittuisi edeltäjäni esittämiin tyypeihin.

Taulukko 9. Nesessiiviset rakenteet predikaattien ja verbin nominaalimuotojen mukaan.

	Predikaatti	Verbin nominaalinen muoto	Nominaalimuodon subjektin sija
NES-tyyppi 1	<i>võlda / līdā</i>	supiini (debitiivi)	DAT / NOM
NES-tyyppi 2	<i>pi'ddā (pid'im)</i>	supiini (illatiivi)	DAT
NES-tyyppi 3	<i>līdā</i>		
NES-tyyppi 4	<i>pietūlda</i>		
NES-tyyppi 5	<i>vajāg</i>		
NES-tyyppi 6	<i>võlda / līdā</i>	infinitiivi	
NES-tyyppi 7	<i>(pie)tūlda / pi'edrā</i>		
NES-tyyppi 8	<i>pi'ddā</i>		
NES-tyyppi 9	<i>(pie)sādā / piešunn</i>		
NES-tyyppi 10	<i>lā'dā</i>		
NES-tyyppi 11	<i>vajāg</i>	partisiippi	
NES-tyyppi 12	<i>võlda / līdā</i>		

4.4.2.1. Verbin nominaalimuoto on supiin debitiivimuoto *-māst / -mist*

Kettusen (1938: LXVII; ks. myös Viitso 2008: 324) mukaan verbin nominaalimuoto *-māst* on 3. infinitiivin elatiivin ja 4. infinitiivin partitiivin yhteenlankeama.⁵¹ Kutsun muotoa *-māst / -mist* Viitson esitystä mukaillen supiin debitiivimuodoksi, koska tässä esityksessä kyse ei ole muusta kuin nesessiivisessä – Viitson termin mukaan debitiivisessä – lauseessa esiintyvistä verbin nominaalimuodosta.

NES-tyyppi 1 on muotoa yksipersonainen *võlda / līdā* 'olla' -verbi + supiin debitiivimuoto ja ainoa tyyppi, joka käyttää supiin debitiivimuotoa. Tämä vastaa Wiedemannin tyyppiä 1 ja Viitson (2014: 212) tyyppiä 4.1 ja 4.3. Se on kaikista yleisin tyyppi, ja löydöksiä on 705. Tätä tyyppiä esiintyy sekä kuurinmaantilivissä (esimerkki (94)) että salatsinlivissä (esimerkki (95)):

- (94) *siz sin' līb kuolāmāst.* (LIIVI: 104)
 siis sinä.DAT olla.PRS.SG3 kuolla.SUP.DEB
 'niin sinun on kuoltava'
- Vrt. *siz sin' um' kuolāmāst.* (LIIVI: 105)
 siis sinä.DAT olla.PRS.SG3 kuolla.SUP.DEB
 'silloin sinun on kuoltava'

51. Tässä terminologia on perinteisen setäläläisen tradition mukainen.

- (95) Sie pärast *tädl lib* nei *polgumist*: -- (LIIVI3: 357; Matt. 6:9)
 se.GEN takia te.DAT **olla.PRS.SG3** näin **rukoilla.SUP.DEB**
 'Rukoilkaa siis te näin' (SUOMI22: Matt. 6:9)
- Vrt. *Minnel om* niemad *lüpsamist* (LIIVI3: 306)
 minä.DAT **olla.PRS.SG3** lehmä.NOM.PL **lypsää.SUP.DEB**
 'Ich muss die Kühe melken'

Verbin nominaalimuodon subjektin merkinnän suhteen NES-tyyppi 1 on hyvin säännöllinen, mutta siitäkin löytyy pari poikkeusta. Ensinnäkin tämän tyyppin omistuslauseen subjektin sijanmerkintä näyttää horjuvan. Esimerkissä (96) ei ole mitään ihmeteltävää esim. nykysuomen kannalta:

- (96) sie puoisən vél vélmist ka *ü'bbi*, -- (LIIVI1: 396)
 se.GEN poika.DAT olla.PST.SG3 olla.SUP.DEB myös **hevonen.nom**
 'Sillä pojalla oli oltava myös hevonen, --'

Setälä on kuitenkin siihen tehnyt huomautuksen ”*übīzən > ü'bbi*”, joka antaa ymmärtää, että omistuslauseessakin verbin nominaalimuodon subjekti taipuisi datiivissa. Setälän huomautus on ymmärrettävä, koska on esimerkkien (97) ja (98) kaltaisia esiintymiä, joissa supiin subjektin on datiivissa:

- (97) Lōlatimiz jürs volli brüt'õn villist *kindõdõn* käds vuolmist un villist *sukādõn* jälgas vuolmist, --. (LIIVI3: 422)
 vihkiminen.GEN luona olla.QUOT.SG morsian.DAT villa.EL **käsine.DAT.PL** käsi.
 INE olla.SUP.DEB ja villa.EL **sukka.DAT.PL** jalka.INE olla.SUP.DEB
 'Bei der Trauung soll die Braut wollene Handschuhe an den Händen und wollene Strümpfe an den Füßen haben müssen, --'
- (98) Lōlatimiz jürs volli brüt'õn brüdganaks muolmõdõn üdstõ lambõ vilast *kindõdõn* kädsõ vuolmist, --. (LIIVI3: 423)
 vihkiminen.GEN luona olla.QUOT.SG morsian.DAT sulhanen.INS molemmat.DAT
 yksi.EL lamma.GEN villa.EL **käsine.DAT.PL** käsi.INE olla.SUP.DEB
 'Bei der Trauung sollen Braut und Bräutigam Handschuhe von derselben Schafwolle an den Händen haben müssen, --'

Tällaista sijanmerkinnän horjuvuutta lienee aina esiintynyt omistus- ja eksistentiaalilauseen kaltaisissa lauseissa, joiden neutraali sanajärjestys on käänteinen. Supiin subjektin ja supiin keskinäisellä järjestyksellä voi silti olla yhteyttä siihen, taipuuko supiin subjektin datiivissa vai ei. Esimerkeissä (97) ja (98) supiin subjektin sijaitsee ennen supiinia, kun esimerkiksi (96) supiin subjektin sijaitsee supiin jäljessä.⁵²

Toiseen poikkeukseen ei liity mitään lauseen eksistentiaalisuutta. Datiivisen supiin subjektin asemesta on yksinkertaisesti käytetty nominatiivista supiin subjektia kuten esimerkeissä (99)–(102). Esimerkki (102) on salatsinliiviä ja

52. Suomessakin nykykielen kaltaisesta sijanmerkinnästä on tullut vallitseva verraten myöhään. Vanhasta kirjasuomesta löytyy esimerkkien (97)–(98) kaltaisia lauseita. Infinitiivin subjektin ja infinitiivin keskinäistä sanajärjestystä olisi varmaan mielenkiintoista tutkia myös vanhasta kirjasuomesta, koska löytyy molempia tyyppisiä, kuten esim. -- *heillä pitä oleman tuscan nijncuin lapsen synnyttäväisellä* (SUOMI13: Jes. 13:8); ja *heillä pitä ijancaickisen riemun oleman*. (SUOMI13: Jes. 61:7). Sillä, miten lause jatkuu infinitiivin subjektin jälkeen tai miten yksinkertainen lause on tms., voisi olla merkitystä genetiivisen infinitiivin subjektin esiintymisessä.

muut ovat kuurinmaanliiviä:

- (99) siedà vâ'ggi i'ž pidistê tiedist kunàs **ne** vɔ'Í lēmê st sín kárrê l --
(LIIVI4: 56)
se.PART kovin itse pitää.PST.PL3 tietää.PST.PL3 milloin **he.NOM** olla.PST.SG3
mennä.SUP.DEB siine karja.ALL
'Sen hyvin tietävät, milloin heidän oli mentävä sinne paimeneen, --'
- (100) **se** um tegiž jɛvâ kuñšt vɔ'Ímê st -- (LIIVI4: 66)
se.NOM olla.PRS.SG3 hyvä.NOM taito.NOM olla.SUP.DEB
'sen on taas jo oltava taito, --'
- (101) ja **ta** ni lõttê l um lēmê st (LIIVI15: 141)
ja **hän.NOM** jumalanpalvelus.ALL olla.PRS.SG3 mennä.SUP.DEB
'ja hänen nyt jumalanpalvelukseen täytyy lähteä'⁵³
- (102) Jäga **imist** ênst om valiksumist. (LIIVI3: 338)
joka **ihminen.NOM.PL** itse.PART olla.PRS.SG3 hallita.SUP.DEB
'Jeder Mensch muss sich beherrschen.'

Esiintymien pientä lukumäärää ajatellen ainakin esimerkkien (99)–(102) nominaatiivin käytölle selityksenä voisi olla pelkkä virheellinen lausahdus.⁵⁴

Salatsinliivin aineistosta löytyy yksi epäselvä esimerkki, joka on mielekäs-tä käsitellä tämän luvun NES-tyypin yhteydessä. Siinä teonnimen nominatiivia on käytetty verbin nominaalimuotona, samalla tavalla kuin suomen nesessiivises-sä rakenteessa *on -minen*. Tämä on kuitenkin epäselvä tapaus, koska Wiedemann on varustanut esimerkin (103) kysymysmerkillä:

- (103) Jumal **om mād̄l piepolgumi** (?) (LIIVI3: 335)
jumala.NOM **olla.PRS.SG3** me.DAT **rukoileminen.NOM**
'Wir müssen zu Gott beten.'

En ole havainnut kuurinmaanliivin aineistosta vastaavanlaista. Aineistossani kaikki muut ovat tavanomaisia omistuslauseita.⁵⁵ Salatsinliivissä tällainen tyyppi on toki hyvinkin voinut olla olemassa.

4.4.2.2. Verbin nominaalimuoto on supiin in illatiivimuoto -m(â)

Supiin in illatiivimuoto on samaa alkuperää suomen MA-infinitiivin (entisen 3. infinitiivin) illatiivin ja instruktiivin kanssa ja vastaa nesessiivisten rakenteiden osalta – kirjakielen – MA-infinitiivin instruktiivia.⁵⁶ (Kettunen 1938: LXVII.)

53. Käännös minun.

54. Kun supiin in subjekti on partisiippi, se ei nähtävästi taivu dativissa, vaan pysyy nominatiivissa. Seuraavista esimerkeistä ensimmäiset ovat salatsinliivistä ja jälkimmäiset kuurinmaanliivistä (Pisan murteesta): **Piejuonen om magamist / Júobôn** um maggimist **juopunut.NOM** olla.PRS.SG3 nukkuu.SUP.DEB 'Der Betrunkene muss schlafen'; **Väzen om naumist / Vâzzôn** um novvimist **väsnynt.NOM** olla.PRS.SG3 levätä.SUP.DEB 'Der Müde muss ruhen' (LIIVI3: 334).

55. Esim. **vanad kalamiedôn um selli kitimi** -- vanha.GEN kalastaja.DAT.PL olla.PRS.SG3 sellainen.NOM **sanonta.NOM** '-- vanhoilla kalastajilla on sellainen sanonta --' (LIIVI8: 43)

56. Termi supiin in illatiivi on tässä tutkimuksessani puhtaasti esitystekninen ratkaisu. En siis ota kantaa siihen, onko alkuaan ollut kyse illatiivista, instruktiivista vai latiivista, vaikka ei ole epäilystäkään siitä, että *pitää*-verbin varaan rakentuvassa nesessiivisessä rakenteessa on käytetty supiin in illatiivia eli suomen MA-infinitiivin

NES-tyyppi 2 on muotoa yksipersonainen *pi'ddâ* 'pitää' -verbin konditionaali + supiin illatiivi ja vastaa Wiedemannin kuurinmaanliivin tyyppiä 3 ja Viitson (2014: 212) tyyppiä 1.4. NES-tyyppi 2:sta on löytynyt vain kolme esimerkkiä (esimerkit (104)–(106)). Kaikki ovat siis kuurinmaanliivistä:⁵⁷

- (104) *Minnōn* varäld ***pidiks läem.*** (LIIVI3: 338)
 minä.DAT varhain **pitää.COND.SG3 lähteä.SUP.ILL**
 'Ich sollte früher (früh) gehen'
- (105) -- ku *Elijan* ***pidiks*** jedsō ***tulmō?*** (LIIVI5: 66; Matt. 17:10)
 että elias.DAT **pitää.COND.SG3** edessä **tulla.SUP.ILL**
 '-- että Eliaan pitää tulla ensin?' (SUOMI22: Matt. 17:10)
- (106) -- seda *tādōn* ***pidiks tiemō*** un tuoista tagān äb ***jetām.*** (LIIVI5: 92; Matt. 23:23)
 se.PART te.DAT **pitää.COND.SG3** **tehdä.SUP.ILL** ja toinen.PART taakse ei.PRS.SG3 **jättää.SUP.ILL**
 'Näitä tulisi noudattaa, eikä noitakaan sikseen jättää.' (SUOMI22: Matt. 23:23)

NES-tyyppi 2:n rinnalla esiintyy Viitson tyyppi 1.1, jossa supiin subjekti on samalla matriisilauseen subjekti, joka on nominatiivissa (esimerkit (107)–(110)). Kuten edellä oli puhetta, kuurinmaanliivissä predikaatti on monipersonainen:⁵⁸

illatiivia itämerensuomessa (ks. Viitso 2000: 166 ja luokituskartta). Tähän lisättäköön, että myös suomessa on käytetty mainitun kaltaista nesessiivistä rakennetta (Ikola–Palomäki–Koitto 1989: 357–358; Häkkinen 1993: 215–216), esim. *ja odotti Mauria, jonka piti kaupungin leipää tuomaan.* (SUOMI1800-HAHNSSON13: 54); *Ne kolme kuu-kautta, joidenka kuluessa Ollin piti welkansa maksamaan,* -- (SUOMI1800-GUMMERUS1: 76). Ikolan (mt.) mukaan esimerkin kaltaiset esiintymät ovat myöhäsyntyisiä.

57. Tyyppiä *pi'ddâ* 'pitää' -verbin konditionaali + supiin illatiivi esiintyy myös LIIVI8:ssa, mutta siinä supiin subjekti on partitiivissa: *Mēdi pidiks volmō seis ja ni ūomō set kūz* me.PART pitää.COND.SG3 olla.SUP.ILL seitsemän.NOM ja nyt olla.PRS.PL vain kuusi.NOM 'Meitä pitäisi olla seitsemän ja nyt meitä on vain kuusi [oik. olemme kuusi]' (LIIVI8: 54). Datiivin käytöstä se ei siis kerro mitään.

58. Suomen murteiden ja muiden itämerensuomalaisten kielten monipersonaisista nesessiivistä rakenteista ks. Saukkonen 1965: 116, 123–124, 147–149. Nominatiivisubjektin käyttö ei ole sidoksissa predikaatin monipersonaisuuteen. Tunnetusti myös vanhassa kirjasuomessakin esiintyy nesessiivistä lausetyyppiä, jossa predikaattina on pitää-verbi ja verbin nominaalimuotona MA-infinitiivin instruktiiivi. Tässä tyyppissä infiniivin subjekti on useinkin nominatiivissa ja sitä voi pitää myös lauseen subjektina. Kuurinmaanliivin ja muiden itämerensuomalaisten kielten monipersonaisiin tyypeihin verrattuna erona on, että predikaatti on useimmiten yksipersonainen niin kuin salatsinliivissä, esim. *Ouat mwatam tessä seisouista / iotca ei pide colemata maistaman* (SUOMIWI: 2069; Matt. 16:28). Joitakin poikkeuksia löytyy kuitenkin Agricolan teoksista eli SUOMIWI:stä, ja monissa niistä on kyse kieltoverbiä: *Anna heiden Noorans iennittä / Eijuet quitengin kestemän pidhe* -- (SUOMIWI: 1335; Jes. 33:23); *Senpäle ette ne iotca eleuet / eiuet pidhe nyt itzellens elemen / waan Henelle* -- (SUOMIWI: 2503; 2. Kor. 5:15); *Ja Jsraelin lapset pite cocowndeman / ia piteuet ynne heidens pitemen ydhen pään alla* / -- (SUOMIWI: 3607; Hoos. 1:11); -- *ia Lambainens heiden pite sijte HERRA etzimen / ia euets sijtteen leutemen pidhe.* (SUOMIWI: 3614; Hoos. 5:6); *Ne Jellensietetyt Jsrael euets miteken paha pidhe tekemen / eike walhen puhuman* / -- (SUOMIWI: 3709; Sef. 3:13); *Ja euets pidhe enembe Joui waatet pukeman / iolla he wietteleuet* -- (SUOMIWI: 3751; Sak. 13:4); *Mutta papit ia Canssat euets pidhe Märenraioia ylitzekeumen / eike HERRAN tyge ylesastuman* / -- (SUOMIWI: 3772; 2. Moos. 19:24); *Ja ios sine tadhot minulle ydhen Kiuisen Altarin tedhä / etpes site pidhe vlohshacatuist kiuste tekemen.* (SUOMIWI: 3774; 2. Moos. 20:5). Vanhassa kirjasuomessa esiintyy myös sellainen nesessiivinen rakenne, jollaista ei esiinny muualla. Partitiivisubjekti transitiivilauseessa: *Ei ychten Canssa pidhe toista Canssa wastan Miecca ylesnostaman / Eike heiden pidhe sillen Sota harioittaman.* (SUOMIWI: 3678; Miika 4:3). Vaikkei ole varsinaisesti transitiivinen, edelliseen verrattava on seuraava: *Ei ycten kätte pidhe heneen rupe-man / wan henen pite kiuittemen eli nolilla lepitzeammuttaman* / -- (SUOMIWI: 3771; 2. Moos. 19:13).

- (107) Ta pālab, ku **teig pidikst** mīnda **votsōm** (LIIVI3: 348)
 hän.NOM pyytää.PRS.SG3 että **te.NOM pitää.COND.PL2** minä.PART **etsiä.SUP.ILL**
 'Er bittet, dass ihr mich aufsuchen möchtet.'
- (108) **pidiks se** David púoga **vuolm?** (LIIVI3: 388; Matt. 12:23; myös
 LIIVI6: 42)
pitää.COND.SG3 se.NOM Daavid.GEN poika.NOM **olla.SUP.ILL**
 'Eiköhän tämä ole Daavidin poika?' (SUOMI22: Matt. 12:23)
- (109) nei ku se sūr, **śeldō val pidiks** sūrst kūlmast touv ilmas nei
palām leb sie -- (LIIVI3: 461)
 niin kuin se.nom suuri.NOM **kirkas.NOM valo.NOM pitää.COND.SG3** suuri.EL
 kylmä.EL taiwas.GEN ilma.ine niin **palaa.SUP.ILL** läpi se.GEN
 '-- dass das grosse helle Licht von der grossen Kälte unter dem Himmel
 so brennen sollte dadurch, --'
- (110) **Mina** varim **pid'läem**. (LIIVI3: 338)
minä.NOM varhain **pitää.PST.SG3 lähteä.SUP.ILL**
 'Ich sollte früher gehen'

Esimerkki (110) on Wiedemannin esittämää salatsinliivin tyyppiä 3. Tämän esimerkin perusteella salatsinliivissä predikaatti on voinut olla muussa moduksessa kuin konditionaalissa. Myös Viitson tyyppi 1.1 on rinnastettavissa tähän tyyppiin. En ole havainnut tätä tyyppiä (esimerkit (111)–(113)) muista teksteistä kuin LIIVI7:stä,⁵⁹ mutta siinä se esiintyy 17 kertaa. Tämä on ainoa tyyppi, josta ei ole löytynyt aineistostani datiiivista supiin subjektia:

- (111) Ku **ta piḏim pästam** meḏi mād vijanikist -- (LIIVI7: 111; Luuk. 1:71)
 kun **hän.NOM pitää.PTCL päästää.SUP.ILL** me.PART me.GEN vihollinen.EL.PL
 'Hän on pelastanut meidät vihollistemme vallasta, --' (SUOMI22: Luuk. 1:71)
- (112) Ja pūik piliz sie naiz jeds, kien **piḏim läps syndōm**, -- (LIIVI7: 512;
 Ilm. 12:4)
 ja lohikäärme.NOM olla.PST.SG3 se.GEN vaimo.GEN edessä joka.DAT pitää.PTCL
 lapsi.NOM syntyä.SUP.ILL
 'Ja lohikäärme seiso i synnyttämäsillään olevan vaimon edessä -- [~ ja
 lohikäärme seiso sen naisen edessä, jonka piti synnyttää lapsi]'
- (113) -- ku **ta äb piḏim** mittō kuigid jellō **iem**. (LIIVI7: 289; Ap. t. 25:24)
 että **hän.NOM ei.PRS.SG3 pitää.PTCL** ollenkaan mitenkään elo.ILL **jäää.SUP.ILL**
 '-- ettei hänen pidä enää saaman elää' (SUOMI22: Ap. t. 25:24)

Kettusen sanakirjassa on kaksi esimerkkiä, joissa verbin nominaalimuodon subjekti on datiiivinen. Toisessa esimerkissä nominaalimuoto on infinitiivi (mts. 286 s.v. *piḏim*): **tā'ddân p. siş azâs jo kovâl vō'lmâ** te.DAT pitää se.INE asia.INE jo viisas.NOM olla.SUP.ILL 'Ihr müsset in dieser sache klüger sein'; **tā'm piḏim tässä vōlda** hän.DAT pitää täällä olla.INF 'er sollte, müsste hier sein'.

59. Partitiivisubjektin sisältävä lause tästä tyypestä on löytynyt LIIVI10:stä, esim. *agâ sâ'l piḏim vō'lmâ ne'ijen suodâ_vâ'ggâ immâr* mutta siellä pitää.PTCL olla.SUP.ILL niin paljon **sota_väki.PART** ympäri '-- mutta siellä oli kuulemma ollut niin paljon sotajoukkoa ympäriinsä, --' (LIIVI10: 153).

NES-tyyppi 3 on muotoa yksipersonainen *līdā*-verbi + supiin illatiivi. Tyypistä on vain kaksi esiintymää, joista yksi on salatsinliivistä (esimerkki (114)) ja yksi kuurinmaanliivistä (esimerkki (115)):

- (114) Voi *minnel* ab *lī soim*? (LIIVI3: 349)
 INTRRG **minä.DAT ei olla.CNG soimata.SUP.ILL**
 'Werde ich nicht schelten müssen?'
- (115) ku nānt vanādōn um kītōd, *sin āb lī* lōlatōkst ül' *astām*. (LIIVI3: 379; Matt 5:27; ks. myös LIIVI6 sama jae)
 kuin ne.GEN vanha.DAT.PL olla.PRS.SG3 sanoa.PTCP.PASS.PST **sinä.DAT ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG avioliitto.PART yli astua.SUP.ILL**
 'Teille on opetettu tämä käsky: Älä tee aviorikosta.' (SUOMI22: Matt. 5:27)

NES-tyyppi 3:n harvinaisuutta ajatellen se on arvattavasti tuonnempana esitetyn NES-tyypin 6 laajentuma.

NES-tyyppi 4 on muotoa yksipersonainen *pietūlda* 'tulla' + supiini. Löydöksiä on vain yksi salatsinliivistä (esimerkki (116)). Tämä tyyppi lienee laajentuma tuonnempana esitetystä NES-tyypistä 7:

- (116) *Mād* **pietulab** jumald un om ēzgürdilis **mīlum** (LIIVI3: 344)
 me.DAT tulla.PRS.SG3 jumala.PART ja oma.NOM lähiomainen.PART? rakastaa.SUP.ILL
 'Es kommt uns zu, Gott und unseren Nächsten zu lieben.'

NES-tyyppi 5 on muotoa sana *vajāg* 'tarve, tarvis' + supiini. Ainoa esimerkki on esitetty edellä (ks. esimerkki (33)). Tämäkin tyyppi lienee laajentuma tuonnempana esitetystä NES-tyypistä 11.

4.4.2.3. Verbin nominaalimuoto on infinitiivi

Liivin infinitiivi on itämerensuomalais-saamelaisista alkuperää (*-tAk)⁶⁰ ja sitä käytetään useammassa nesessiivisessä rakenteessa kuin supiinia.

NES-tyyppi 6 on muotoa yksipersonainen *līdā* / *vōlda* 'olla' -verbi + infinitiivi (esimerkit (117)–(119)) ja vastaa Wiedemannin tyyppiä 2. Tämä tyyppi on esiintymämäärältään toiseksi yleisin ja esiintymiä on 161, mutta sitä löytyy vain viidestä aineslähteestä: LIIVI1:stä, LIIVI3:sta, LIIVI5:stä, LIIVI6:sta ja LIIVI7:stä. Näistä LIIVI1:n, LIIVI3:n ja LIIVI6:n esiintymistä valtaosa voi olla J. Prinzin ja hänen isänsä tuottamia. LIIVI3:n Kuolkan näytteestä tätä tyyppiä ei löydy ollenkaan, ja LIIVI7:n ainoassa esiintymässä predikaattina on *vōlda*. LIIVI1:n Kuolkan näytteestä löytyy yksi esiintymä, jossa ei ole kuitenkaan infinitiivin subjektia.⁶¹ Itäliivinkielisestä Mattheuksen evankeliumista LIIVI5:stä NES-tyyppiä 6 löytyy kyllä paljon, mutta siitä huolimatta on epäselvää, kuinka yleinen se on ollut itäliivissä. Myös salatsinliivistä on löytynyt yksi esimerkki (ks. (118)):

60. Ks. Hakulinen 1979: 254–255; Korhonen 1981: 288–289; Lehtinen 2007: 93.

61. Kyseinen esiintymä on seuraava: *mis tām'kaks ni lib ti'edō* mikä.NOM hän.INS nyt olla.PRS.SG3 tehdä.INF 'mitä hänen kanssaan nyt tulee tehdä' (LIIVI1: 154)

- (117) *äb lī sin* neijz *tiedə* (LIIVI1: 509)
ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG sinä.DAT näin tehdä.INF
'ei(kö) tule sinun samoin tehdä'
- (118) *Tädl* ka, ku *tē jumal polguti*, *ab lī* jänn *pl'āp* nei ku nänt paganed,
-- (LIIVI3: 357; Matt. 6:7)
te.DAT myös kun te.NOM jumala.NOM pyytää.PRS.PL2 ei olla.CNG paljon rupa-
tella.INF niin kuin ne.NOM pakana.NOM
'Rukoillessanne älkää hokeko tyhjää niin kuin pakanat, --' (SUOMI22:
Matt. 6:7)
- (119) *sin lib piepall* jumält enš izānt un sien üdön *palkō* (LIIVI3: 378;
Matt. 4:10; Ks. myös LIIVI6:n vastaava jae)
sinä.DAT olla.PRS.SG3 pyytää.INF jumala.PART oma.NOM herra.PART ja se.DAT
ainoa.DAT **palvella**.INF
sin lib jumältō, *sin izāntō*, *pallō*, un sien üd sett *jell*. (LIIVI5: 9;
Matt. 4:10)
sinä.DAT olla.PRS.SG3 jumal.PART sinä.GEN herra.PART **pyytää**.INF ja se.DAT
ainoastaan vain **palvella**.INF
'Herraa, sinun jumalaasi, pitää sinun kumartaman ja häntä ainoata
palveleman' (SUOMI22: Matt. 4:10)

NES-tyyppi 6:ssa *lidə*-verbiä näyttää käytetyn – kuten suomen potentiaalista *lie-
ne*-verbiä – vain indikatiivin preesensissä ja muussa tapauksessa *vōlda*-verbiä.
NES-tyyppi 1:een verrattuna ero on siinä, että *vōlda*-verbin indikatiivin preesen-
sin muotoa ei näytä käytettävän ollenkaan. *vōlda*-verbin esiintymiä on kuitenkin
vain neljä, joista kolme on esimerkeissä (120)–(122), joten asiaan ei voida saada
varmuutta:

- (120) Aga *sin volks* ka luštiñ ja juva mielkōks *volda*, -- (LIIVI3: 354;
Luuk. 15:32)
mutta sinä.DAT olla.COND.SG3 myös iloinen.NOM ja hyvä.NOM mieli.INS olla.INF
'Mutta pitihän nyt riemuita ja iloita, --' (SUOMI22: Luuk. 15:32)
- (121) -- *kūldis* ta neišti, kus *Krūstōn vol' sūndō*. (LIIVI3: 376; Matt. 2:4;
myös LIIVI6:n sama jae)
tiedustella.PST.SG3 hän.NOM ne.EL missä Kristus.DAT olla.PST.SG3 **syntyä**.INF
Vrt. -- un *kūzīs* nänt *kādstō*, kus *Krīstōn lib sūndō*? (LIIVI5: 4; Matt. 2:4)
ja kysyä.PST.SG3 he.GEN käsi.EL missä Kristus.DAT olla.PRS.SG3 **syntyä**.INF
'-- ja kyseli heiltä, missä Kristus oli syntyvä.' (SUOMI22: Matt. 2:4)
- (122) Un jumāl näktis uns, ku *nāntōn iz uo* jembit Erödō pāl *kierō*
(LIIVI3: 377; Matt. 2:12; myös LIIVI6: 5)
ja jumala.NOM näyttää.PST.SG3 uni.INE että he.DAT ei.PST.SG3 olla.CNG.SG
enää herodes.GEN päälle **kääntyä**.INF
'Unessa Jumala varoitti tietäjiä palaamasta Herodeksen luo, --' (SUOMI22:
Matt. 2:12)

NES-tyyppi 7 on muotoa yksipersonainen (*pie*)*tūlda* 'tulla, kuulua' -verbi +
infinitiivi (esimerkit (123)–(126)) ja vastaa Wiedemannin tyyppiä 5 ja Viitson tyyppiä
2. Tätä tyyppiä esiintyy sekä kuurinmaan- että salatsinliivissä yhteensä 13 kertaa:

- (123) Ritōd *rištīnōn tulūb* umm izāntō *kart*, --. (LIIVI3: 318)
kastettu.NOM ihminen.DAT **tulla.PRS.SG3** oma.NOM herra.PART **pelätä.INF**
'Der getaufte Mensch d. h. Christ muss seinen Herrn fürchten, --'
- (124) *Mādōn tulūb* seda *tied*. (LIIVI3: 339)
me.DAT **tulla.PRS.SG3** se.PART **tehdä.INF**
Mädl tulab sie *tied*. (LIIVI3: 339)
me.DAT **tulla.PRS.SG3** se.NOM **tehdä.INF**
'Es kommt uns zu das zu thun'
- (125) *Mādōn tulūb* jumālt ja lēžgilist *ārmast* (LIIVI3: 344)
me.DAT **tulla.PRS.SG3** jumala.PART ja lähinomainen.PART **rakastaa.INF**
'Es kommt uns zu, Gott und unseren Nächsten zu lieben'
- (126) *Sinnel pietulab*, kuodil un läänel⁶² *old*. (LIIVI3: 332)
sinä.DAT **tulla.PRS.SG3** reilu.DAT ja lempeä.DAT **olla.INF**
'Es gebührt dir, redlich und fromm zu sein.'

Liivissä käytetään sekä *tūlda*-verbiä että latviasta lainattua *pi'edrē* 'kuulua' -verbiä merkityksessä 'kuulua jollekulle', kuten luvussa 4.4.1 oli puhetta. Tältä pohjalta on helppo ymmärtää seuraava esimerkki (127), jossa predikaattina on latviasta lainattu *pi'edrē*-verbi *tūlda*-verbin sijasta:

- (127) -- aga min juva un kura kād jūs istō, se *min* āb *pieder andō*, --
(LIIVI6: 77; Matt. 20:23)
mutta minä.GEN oikea.NOM ja vasen.NOM käsi.GEN luona istua.INF se.NOM minä.
DAT **ei.PRS.SG3 kuulua.CNG.SG antaa.INF**
'-- mutta minä en määrää siitä, kuka istuu oikealla ja kuka vasemmalla
puolellani.' (SUOMI22: Matt.20:23)

NES-tyyppi 8 on muotoa yksipersonainen *pi'ddē* 'pitää' -verbi + infinitiivi. Tätäkin tyyppiä esiintyy sekä kuurinmaan- että salatsinliivissä, mutta vain kolme kertaa. Kahden murteen välillä näyttää olevan samanlainen predikaattia koskeva ero kuin NES-tyyppi 2:n yhteydessä esitettyssä nominatiivisubjektia käytävässä tyypissä, ts. salatsinliivissä *pi'ddē*-verbi todennäköisesti taipuu tempuk-sissakin (esimerkki (129)), kun taas kuurinmaanliivissä predikaatti on konditionaalimuoto (esimerkit (128) ja (130)):

- (128) *Tādōn pidiks* pūdōd *vuolda*. (LIIVI3: 333)
te.DAT **pitää.COND.SG3** puhdas.NOM.PL **olla.INF**
'Ihr müsst (sollet) reinlich sein'
- (129) Bet *sinnel pid* lustig un jua mielk *old* (LIIVI3: 352; Luuk. 15:32)
mutta sinä.DAT **pitää.PST.SG3** iloinen.NOM ja hyvä.GEN mieli.INS **olla.INF**
'Mutta pitihän nyt riemuista ja iloista, --' (SUOMI22: Luuk. 15:32)
- (130) sieda poigō *tāddōn piḡiks sātō* skūolō (LIIVI8: 66)
se.PART poika.PART te.DAT **pitää.COND.SG3** lähettää.INF koulu.ILL
'se poika teidän pitää lähettää kouluun.'

62. Datiivimuodoista *kuodil* ja *läänel* ks. luku 4.4.6.

NES-tyyppi 8 ei eroa NES-tyyppi 2:sta muulla tavoin kuin verbin nominaalimuodossa. Kuten edellä tuli jo esitettyä, liivissä monista samanlaisista tyypeistä on sekä supiini- että infinitiiviversio. Liivin kaltaisissa lähes säätelemättömässä kielessä tällaista horjuvuutta lienee aina esiintynyt.⁶³

NES-tyyppi 9 on muotoa yksipersonainen (*pie*)*sādā* / *piešunn* 'sopia' -verbi⁶⁴ + infinitiivi (esimerkit (131)–(133)). Tätä tyyppiä ei ole Wiedemannin kielopissa mainittu. Sitä esiintyy sekä kuurinmaan- (predikaattina (*pie*)*sādā*) että salatsinliivissä (predikaattina *piešunn*) yhteensä 11 kertaa:

- (131) *Kouv min āb sādōks.* (LIIVI3: 332)
kaivaa.INF minā.DAT ei.PRS.SG3 sopia.CNG
Kou minnel ab piešunn.
kaivaa.INF minā.DAT ei.PRS.SG3 sopia.CNG
 'Zu graben steht mir nicht an (würde mir nicht anstehen)'
- (132) jo nei *mādōn piesādōb* ama öigiz *tāvtō*. (LIIVI3: 377; Matt. 3:15;
 myös LIIVI6:n vastaava jae)
 sillä näin me.DAT *sopia.PRS.SG3* kaikki.NOM oikeus.NOM *täyttää.INF*
 '-- sillä näin meidän sopii täyttää kaikki vanhurskaus.' (SUOMI22: Matt. 3:15)
- (133) siepierast ku *nāntōn āb sād rōkandō*, -- (LIIVI7: 352; 1. Kor. 14:34)
 sen_takia että he.DAT *ei.PRS.SG3 sopia.CNG.SG puhua.INF*
 '-- sillä heidän ei ole lupa puhua, --' (SUOMI22: 1. Kor. 14:34)

NES-tyyppi 10 on muotoa *lā'dā* 'lähteä, mennä' -verbi + infinitiivi ja vastaa Wiedemannin tyyppiä 4 ja Viitson tyyppiä 3. Aineistossani tätä tyyppiä esiintyy vain kolme kertaa (esimerkit (134)–(136)) kuurinmaanliivissä:

- (134) -- opāt min, kui *min läeb jellō*, (LIIVI3: 431)
 opettaa.IMP.SG2 minā.DAT kuinka minā.DAT *lähteä.PRS.SG3 elää.INF*
 '-- lehre mich, wie ich leben soll, --'
- (135) Aga *sinnōn lāks* ka jõva miel jūs ja riemlizōn⁶⁵ *vōlda*, -- (LIIVI7: 152; Luuk. 15:32)
 mutta sinā.DAT *lähteä.COND.SG3* myös hyvä.GEN mieli.GEN luona ja iloinen.DAT *olla.INF*
 'Mutta piti hän nyt riemuja ja iloita, --' (SUOMI22: Luuk. 15:32)
- (136) Bet siedo set *tāddōn lekš külō!* (LIIVI8: 41)
 mutta se.PART vain te.DAT *lähteä.PST.SG3 kuulla.INF*
 'Mutta se teidän pitäisi kuulla!'

63. Ilmiö on tuttu suomestakin (*pitää tekemän - pitää tehdä*). Myös nykykirjasuomessa yksinomaan A-infinitiivin kanssa käytetyt *täytyä*-verbin yhteydessä näkyy esiintyvän horjuvuutta vanhassa kirjasuomessa, kuten esim. *sen teuty oikia ia caunis olla -- sen teuty haiseinan ia ei mixiken oleman* (SUOMIWI: 3315 reun.). Samalla tavalla nykykirjasuomessa yksinomaan A-infinitiivin kanssa käytetty *tarvita*-verbi esiintyy vanhassa kirjasuomessa usein myös MA-infinitiivin kanssa: *senteden ei sinun taruitze mualta andexianadamusta etzimen* (SUOMIWI: 3063).

64. Kuurinmaanliivin *sādā*-verbi ja salatsinliivin *piešunn*-verbi eivät etymologisesti kuulu samaan sanueeseen, mutta tässä ne on käsitelty yhdessä merkityksen ja käytön vastaavuuden perusteella. 'Syntyä'-verbin merkityksestä ks. Saukkonen 1965:135.

65. Tästä dativiivin käytöstä ks. luku 4.4.6.

Esimerkeistä (134)–(136) ei käy ilmi, onko niissä yksipersonainen vai monipersonainen predikaatti. Transitiivilauseessa, jossa infinitiivin objekti on monikon nominatiivissa, predikaatti voi olla monipersonainen, kuten esimerkistä (137) voisi päätellä:

- (137) *rā' un pātərd lā' bəd lu'ggə* (LIIVI1: 516)
 raha.NOM ja rukous.NOM.PL **lähteä.PRS.PL3 lukea.INF**
 'Raha ja rukoukset tulee lukea'

Mikäli predikaatti kongruoi infinitiivin objektin kanssa myös silloin, kun infinitiivin subjekti on mukana, tämä tyyppi on verbikongruenssiltaan lähellä NES-tyyppi 12:ta, jonka esitän tuonnempana.⁶⁶

NES-tyyppi 11 on muotoa sana *vajāg* 'tarve, tarvis' + infinitiivi ja vastaa Wiedemannin tyyppiä 6. Tämän tyyppin supiiniversiosta oli puhetta edellä. NES-tyyppi 11 on salatsinliivissä toiseksi yleisin (esimerkit (138)–(140)) ja kuurinmaanliivissä yllättäen hyvin harvinainen (esimerkki (141)). Yllättäen siksi, että tätä tyyppiä lähellä oleva rakenne *vōlda + vajāg* 'olla tarvis, tarvita' on hyvin yleinen kuurinmaanliivissä (ks. myös esimerkki (33)). Löydöksiä on yhteensä 12:

- (138) *Sinnel ab vajag sāl oll*, tul tänn əzgürdel. (LIIVI3: 314)
 sinä.DAT **ei tarvis** siellä **olla.INF** tuula.IMP.SG2 tänne lähelle
 'Du brauchst nicht dort zu sein, komm näher hierher'
- (139) *Nūd täddel vajag kuskis mūs⁶⁷ aisläed* jedis. (LIIVI3: 303)
 nyt te.DAT **tarvis** jossakin muu.INE **lähteä.INF** pois
 'Nun müsst ihr irgend wo anders hingehen.'
- (140) *Tädl vajag püä oll*.
 te.DAT **tarvis** pyhä.NOM **olla.INF**
- Vrt. *Tädön lib püväks lid*.
 te.DAT olla.PRS.SG3 pyhä.INS olla.INF
 'Ihr müsst heilig sein' (LIIVI3: 319)

66. Vaikka osassa nesessiivisistä rakenteista oletetaan tapahtuneen muutos, jossa lauseen subjekti olisi muutunut infinitiivin objektiksi (ks. Saukkonen 1965: 113–123), esimerkin (137) kaltaisia esiintymiä, joissa predikaatti kongruoi infinitiivin objektin kanssa, ei tunnu löytyvän muiden itämerensuomalaisen kielten aineistostani lukuun ottamatta joitakin esimerkkejä vanhasta kirjasuomesta, joissa kyse on todennäköisimmin sekaannuksesta: *Nyt Sinappi / pippuroita kynsilauka / Agrimonia ia Sipuli kelpauat nauttija*. (SUOMI1: 1027); -- *ne tuleuat* *syynsanoiam pitää* (SUOMI1: 71; Maan kaari 31); vrt. -- *ne tule* *syysanoian pitää*. (SUOMI1: 77; Maan kaari 31); vrt. *them æghe Rætter malsegende* (RUOTSI1: 126; Jordha B. XXXI). Kaukaisemmasta sukukielestä, mordvasta, löytyy kuitenkin vastaavanlainen ja vielä merkillisempi nesessiivinen rakenne. Kyseisessä rakenteessa, jonka predikaattiosa muodostuu *эравомс* 'olla tarpeen; täytyä' -verbistä ja *ms*-infinitiivistä, monikollinen infinitiivin objekti on tavallisimmin nominatiivissa, ja se on liivin tyyppin tapaan lauseen subjekti, jonka kanssa predikaatti kongruoi. Monikollinen infinitiivin objekti voi olla kuitenkin myös genetiivissä, ts. tuntomerkillisessä objektin sijassa. Tällainen infinitiivin objekti säilyttää objektinmuodostaan huolimatta lauseen subjektin ominaisuuden, ja *эравомс*-verbi kongruoi sen kanssa. Seuraavat esimerkit ovat vain mokšamordvasta, mutta informanttien antamien palautteiden mukaan myös ersämordvassa esiintyy samanlaisia lauseita: *Эравсть васенда тиэмс паксянь тэфненъ тэутыя.ПРТ.ПЛ3* ensin tehdä.INF pelto.ADJDS *тыö.ДЕФ.ПЛ.ГЕН* (MORDVAM2: 30) 'Täytyi ensin tehdä peltotyöt'; *Сонъ зверенза тейнза помагайтхъ: эравихть маифтомс зверьхненъ*. hän.GEN peto.NOM.PL.PX3SG tykö.PX3SG auttaa.PRS.PL3 *тэутыя.ПРС.ПЛ3* tappaa.INF *пето.ДЕФ.ПЛ.ГЕН* (MORDVAM4: 138) 'Hänen petonsa auttavat häntä, täytyy ne pedot tappaat'; *Сяс тейть эравольхть ярмаконень рмаконеньяп*. siksi sinä.DAT *тэутыя.СОН.ПЛ3* raha.PX1SG.PL.GEN panna.INF *тыө.ИЛЛ* (MORDVAM7: 25:27) 'Silloinhan sinun olisi pitänyt viedä minun rahani pankkiin, --' (SUOMI23: Matt. 25:27).

67. Inessiivimuoto on usein funktioltaan tulosijan asemassa.

- (141) *Núorõn vajāg opp*, vana jembit äb sõita. (LIIVI3: 413)
 nuori.DAT **tarvis oppia.INF** vanha.NOM enää ei.PRS.SG3 voida.CNG
 'Ein Junger muss lernen, ein Alter kann nicht mehr.'

Tavanomaisiin *võlda* + *vajāg* -lauseisiin verrattuna ero on siinä, että NES-tyyppi 11:ssä 'olla'-verbiä ei näytä käytettävän ollenkaan, ei kuurinmaanliivissä eikä salatsinliivissä. Sana *vajāg* käyttäytyy siis verbinomaisesti. Koska menneen ajan ilmaisuja ei ole löytynyt, jää epäselväksi, käytetäänkö menneessä ajassa 'olla'-verbiä temporaalisena apuverbinä. NES-tyyppi 11:tä on lähellä myös *brī* 'lupa'-sanasta⁶⁸ ja sen määritteenä olevasta infinitiivistä koostuva rakenne (esimerkki (142)), joka ei enää kuulu nesessiivisiin rakenteisiin. Tässä rakenteessa on kuitenkin *võlda*-verbi aina mukana – kuten *võlda* + *vajāg* -rakenteessa – ja lausetyyppi kokonaisuudessaan on omistuslause:⁶⁹

- (142) -- agā *nāntān* äb uo vę nd *brī rj kāndā* -- (LIIVI1: 395)
 mutta he.DAT ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG olla.PTCP.ACT.PST **lupa.NOM puhua.INF**
 '-- mutta heidän ei ole ollut lupa puhua'

Tässä yhteydessä mainittakoon myös, että aineistostani löytyy tässä luvussa käsiteltyjen NES-tyyppien 6–10 kanssa syntaktisesti hyvin lähellä olevia rakenteita. Sellaisia ovat verbien *luštā* 'miellyttää' (esimerkki (143)) ja *võnštā* 'onnistua' (esimerkki (144)) ja infinitiivin varaan (vrt. suomen tyyppiin *jonkun onnistui tehdä jotakin*). Se on kuitenkin semanttisesti kaukana nesessiivisistä rakenteista. Tätä rakennetta on löytynyt vain kolme kappaletta LIIVI2:sta:

- (143) *mi'n lu-šti ji* ka *mā-l'ttā* bi-l'didi -- vä-ggi di-ktē *mi'nnān lu-štūb mā-l'ttā*, -- (LIIVI2: 140)
 minä.DAT **miellyttää.QUOT.SG** myös **maalata.INF** kuva.PART.PL oikein kovasti
 minä.DAT **miellyttää.PRS.SG3** **maalata.INF**
 '-- minule meeldivat ka maalida pilte, -- väga kõvasti minule meeldib maalida, --'
- (144) *klouvān vq' l' võnštān* nānt' kündžē ld vāldiñ *sōdā* -- (LIIVI2: 29)
 Klouz.DAT olla.PST.SG3 **onnistua.PTCP.ACT.PST** he.GEN kynsi.EL.PL vapaaksi
tulla.INF
 'K:l oli õnnestunud nende küüntest lahti (vallali) saada --'

68. Ks. myös Saukkonen 1966: 154–161. LIIVI7:ssä on käytetty tähän tarkoitukseen säännöllisesti *lubā*-sanaa, esim. *mis mitydõn mün iz ūo luba sýõdõ, ku yd priestõrdõn* mikä.NOM yksikään.DAT ei.PST.SG3 olla.CNG **lupa.NOM** syödä.INF kuin ainoastaan pappi.DAT.PL (LIIVI7: 122; Luuk. 6:4) 'vaikkei niitä ei ollut lupa syödä muiden kuin ainoastaan pappien?' (SUOMI22: Luuk. 6:4). Tämä lienee suoraan laina virosta, kuten Kettusen sanakirja antaa ymmärtää.

69. Omistuslauseen subjekteja, joilla on infinitiivimäärite, on luonnollisesti muitakin (esim. *irm* 'pelko', *lušt* 'ilo' jne.), koska tämä on semanttisesti rajoittamaton alue. Tällaisten lauseiden käsittely alkaa olla kuitenkin nesessiivisten rakenteiden yhteydessä kaukaa haettua.

4.4.2.4. Verbin nominaalimuoto on passiivin partisiipin preesensmuoto

Viimeinen NES-tyyppi 12 on muotoa *vōlda / līdā*-verbi + passiivin partisiipin preesensmuoto ja vastaa Viitson tyyppiä 4.2. Tässä tyyppissä predikaatti kongruoi selvästi partisiipin objektin kanssa (esimerkki (145)) ja taipuu sekä tempuksessa että moduksessa (esimerkit (146)–(148)). Toisin sanoen partisiipin objekti on matriisilauseen subjekti. Kun partisiipin objekti on partitiivissa (esimerkki (149)), ero partisiipin subjektin ja objektin välillä tuntuu jokseenkin neutralisoituvan, koska ei ole varmaa, tarkoittaako ilmaisu sitä, että jollakulla on myytävänä jotain, vai sitä, että jonkun on myytävä jotain. Tätä tyyppiä näyttää esiintyvän vain kuurinmaanliivissä ja löydöksiä on 12.

- (145) ku *brūtān ā't* ne lōlatəb-ā'rnəd *ti'edəb*. (LIIVI1: 434)
että morsian.DAT **olla.PRS.PL3** ne.NOM vihkivaate.NOM.PL **tehdä.PTCP.PASS.PRS**
'että morsiamen on ne vihkivaatteet tehtävä'
- (146) *Izān* ama vūlga Jāñōn *vol' makstōb*. (LIIVI3: 319)
isa.DAT kaikki.NOM velka.NOM johannes.DAT **olla.PST.SG3 maksaa.PTCP.PASS.PRS**
'Der Vater musste des Johannis Schulden alle bezahlen (die ganze Schuld dem Johann bezahlen, od. umgekehrt)'
- (147) Se irmzō uid, mis sāl *lib* nānt kure *tējidōn kantōb*, -- (LIIVI3: 468)
se.NOM hirmuinen.NOM häpeä.NOM joka.NOM siellä **olla.PRS.SG3** ne.GEN tuomit-
tu.DAT **kantaa.PTCP.PASS.PRS**
'Die erschreckliche Schande, welche dort die Uebelthäter werden zu tragen haben, --'
- (148) miñgaks *tämmōn vuolks* enš izāndōn un pēri mien sie leiba un lūoñ tōökōks *jelātōb*, -- (LIIVI3: 474)
mikä.INS hän.DAT **olla.COND.SG3** oma.GEN herra.DAT ja isäntä.DAT se.GEN leipä.
GEN ja palkka.NOM työ.INS **elää.PTCP.PASS.PRS**
'-- in welcher er seinem Herren und Wirth das Brot und den Lohn mit seiner Arbeit vergelten sollte, --'

Esimerkin (149) salatsinliivin lausetta voitaneen pitää tähän rakenteeseen kuuluvana ainakin muodon puolesta, mutta sen nesessiivisyys on epäselvä:

- (149) *Minnel om* lūded *mūdau*.
minä.DAT **olla.PRS.SG3** luuta.NOM.PL myydä.PTCP.PASS.PRS
- Vrt. *Minnōn um* lūdid *mūdōbōks*.
minä.DAT **olla.PRS.SG3** luuta.NOM.PL **myydä.PTCP.PASS.PRS.INS**
'Ich habe Besen zum Verkauf'(LIIVI3: 332)

Viitson (2008: 344) mukaan myös partisiippi voi kongruoida luvussa, kun partisiipin objekti on monikon nominatiivissa. Näin ollen tämän tyyppin rakenne on oletettavasti *A:lle B on tehtävä / A:lle B:t ovat tehtävät*.⁷⁰ Tämä on oman aineistoni perusteella kuitenkin epäselvää, koska sellaiset lauseet, joissa partisiippi on mo-

70. Vrt. *mutta sinun ne ovat hankittavat*, -- (SUOMI1800-AHO2: 255).

nikossa, ovat ilman partisiipin subjektia, ja lauseen nesessiivisyys on epäselvä. Esimerkissä (150) ensimmäinen lause on salatsinliivistä ja jälkimmäinen kuurinmaanliivin Pisan murteesta:

- (150) *Amad nânt niemand om lüpstaud.* (LIIVI3: 349)
 kaikki.NOM.PL nämä.NOM lehmä.NOM.PL olla.PRS.SG3 lypsää.PTCP.PASS.
PRS.PL
Amäd ne niemad at lüpstōbōd. (LIIVI3: 349)
 kaikki.NOM.PL nämä.NOM lehmä.NOM.PL olla.PRS.PL3 lypsää.PTCP.PASS.PRS.PL
 'Alle diese Kühe sind milchend'

Epäselväksi jää myös, miten kielteisissä lauseissa kongruenssi ja partisiipin objektin sijanmerkintä toteutuvat. Harvat kielteiset lauseet eivät näistä asioista anna mitään tietoa.⁷¹

4.4.2.5. Datiivin käyttö ja elollisuus nesessiivisissä rakenteissa

Edellä esitetyistä esimerkeistä valtaosa on sellaisia, joiden infinitiivin subjekti on elollistarkoitteinen. Osassa esimerkeistä on kuitenkin verbin nominaalimuodon subjekti elotontarkoitteinen (esim. (97)–(98)). Ainakin NES-tyyppi 1:n elotontarkoitteisia nominaalimuodon subjekteja löytyy (esim. (151)), ja myös abstrakti sana voi olla datiiivissa (esim. (152)):

- (151) Ja mittō *ibuksōn* tād pā pāld äb li kaddōm lēmist. (LIIVI7: 165;
 Luuk. 21:18)
 ja NEG.PTCL *hius.DAT* te.GEN pää.GEN päältä ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG kadota.SUP.
 ILL lähteä.SUP.DEB
 'Mutta ei hiuskarvaakaan teidän päästänne katoa.' (SUOMI22: Luuk. 21:18)
- (152) -- agā sie *brou'tšimizan* um' nu'osu'ggimist pim'dəs. (LIIVI1: 431)
 mutta se.GEN *ajaminen.DAT* olla.PRS.SG3 tapahtua.SUP.DEB pimeä.I NE
 '-- mutta sen ajamisen on tapahduttava pimeässä.'

Muista tyypeistä ei ole löytynyt selviä tapauksia, vaan kaikki ovat joko uskonnollisissa konteksteissa personifioituja elotontarkoitteisia tai abstrakteja sanoja. Joka tapauksessa ainakaan kuurinmaanliivissä elollisuuteen liittyvät rajoitukset eivät koske NES-tyyppi 1:n nominaalimuodon subjektin datiiivin käyttöä. Salat-sinliivistä ei ole löytynyt esimerkkiä, jossa nominaalimuodon subjekti on eloton, mutta löytyy *vōlda* + *vajāg*-lausetyyppi (esimerkki (153)), jossa datiiivinen sana on elotontarkoitteinen ja kyseessä on osa/kokonaisuus -suhde:

- (153) Sie *vāginel* om vajag pāl pandau. (LIIVI3: 336)
 se.GEN *kulho.dat* olla.PRS.SG3 päälle pantava.NOM
 'Die Schüssel hat einen Deckel nöthig.'

71. Seuraavanlaisia esiintymiä löytyy: *Mikšpierast tēg tiet sieda, mis zabbat pāvan äb ūo tiedōb?* (LIIVI7: 122; Luuk. 6:2) miksi te.NOM tehdä.PRS.PL2 se.PART *mikä.NOM* sapatti päivä.DAT ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG tehdä.PTCP.PASS.PRS 'Miksi teette, mitä ei ole lupa tehdä sapattina?' (SUOMI22: Luuk. 6:2). Esimerkissä lihavoitu 'mikä'-pronominin muoto *mis* vastaa funktionaalisesti sekä nominatiivia että partitiivia eikä siten sano mitään sijanmerkinnästä eikä myöskään verbikongruenssista.

Tästä päätellen datiivissa oleva nesessiivisten rakenteiden nominaalimuodon subjekti on voinut olla elotontarkoitteinen.

4.4.3. Permissiiviset rakenteet ja niille syntaktisesti läheiset rakenteet

Sallimista, käskemistä, luvan antamista yms. ilmaisevien ns. permissiiviverbien ja verbin nominaalimuotojen varaan rakentuvat permissiiviset rakenteet⁷² ovat datiivin käytön kannalta semanttis-syntaktisesti nesessiivisiä rakenteita läpinäkyvämpiä ja yksinkertaisempia: kaikki permissiiviverbit saavat muussa kuin permissiivisessä rakenteessa käytettyinäkin datiiviadverbiaalin määritteekseen toisin kuin nesessiivisissä rakenteissa predikaattina käytetyt verbit, joista osan semanttinen kehitys ei ole selvä. Eräiden verbien yhteydessä datiivin kanssa vaihtelevat kuitenkin objektin sijamuodot nominatiivi / genetiivi ja partitiivi.

Liivin permissiivisistä rakenteista ei ole aiemmissa kieliopeissa kokoavaa esitystä eikä esimerkistöä.⁷³ Aineistostani on löytynyt yhteensä 202 esimerkkiä seitsemässä tämän rakenteen piiriin kuuluvassa yhdistelmässä, jotka koostuvat viidestä eri predikaattiverbistä ja kahdesta verbin erilaisesta nominaalimuodosta. Taulukko 10 esittää nämä yhdistelmät.

Joko infinitiiviä tai supiinin illatiivia käytetään viiden eri predikaattiverbin yhteydessä. Verbien *andâ* 'antaa' ja *pânda* 'käskeä' yhteydessä käytetään sekä infinitiiviä että supiinin illatiivia. Verbin nominaalimuotojen ja niiden subjektien sanajärjestys on vakio: edellinen seuraa jälkimmäistä hyvin säännöllisesti ja poikkeuksia on todella vähän. Seuraavissa luvuissa on lyhyt katsaus liivin permissiivisiin rakenteisiin. Käytän permissiivisten rakenteiden eri tyyppistä sanaa *PERM-tyyppi*, jotta edellä käsitellyn NES-tyyppien kanssa johdonmukaisuus säilyy.

4.4.3.1. Permissiiviset rakenteet

PERM-tyyppi 1 on muotoa *andâ* 'antaa' -verbi + infinitiivi / supiinin illatiivi. Tämä tyyppi on kaikista yleisin permissiivinen rakenne ja löydöksiä on 82. Näistä varianttia *andâ*-verbi + supiinin illatiivi on käytetty vain LIIVI17:ssä kaikkiaan 11 kertaa. Muissa aineistoissa infinitiivi on yksinomainen ja löydöksiä on 71. Tätä tyyppiä esiintyy sekä kuurinmaan- (esimerkit (154)–(156)) että salatsinliivissä (esim. (157)). Esimerkki (158) on supiinin illatiivin käytöstä:

72. Tässä käsittelen nimenomaan niitä permissiivisiä rakenteita, joissa on käytetty verbin nominaalimuotoja. Sellaiset permissiiviset rakenteet, joissa on käytetty verbin nominaalimuotojen sijaan tavallista finiitiviverbin sisältävää lausetta, eivät ole varsinaisen käsittelyn kohteena, ja niitä on tarkasteltu minimaalisesti. Niissä datiivin käyttöön ei liity mitään poikkeavaa verrattuna lauseisiin, joissa permissiiviverbejä on käytetty ei-permissiivisenä verbinä.

73. Saukkosen tutkimus (1965: 180–229) sisältää monta tämän rakenteen piiriin kuuluvaa esimerkkiä liivistäkin. Infinitiivejä käsittelevänä tutkimuksena hänen esityksensä sisältää permissiivisten rakenteiden lisäksi paljon muunlaisia rakenteita ja itse permissiivisiä rakenteita melko suppeasti. Jaakko Leinon (2003: 263–267) permissiivisten rakenteiden esihistoriaa käsittelevä esitys sisältää itämerensuomalaisten permissiivisistä rakenteista joitakin esimerkkejä, mutta ainakin karjala-aunuksen, vepsän ja liivin osalta ne ovat suoraan Saukkosen tutkimuksesta poimittuja.

Taulukko 10. Permissiiviset rakenteet liivissä.

	Predikaattiverbi	Verbin nominaalimuoto	
		Infinitiivi	Supiinin illatiivi
Tyyppi 1	<i>andā</i> 'antaa'	○	○
Tyyppi 2	<i>vēlā</i> 'sallia, käskeä'	○	–
Tyyppi 3	<i>lassā</i> 'antaa'	○	–
Tyyppi 4	<i>pānda</i> 'käskeä, panna'	○	○
Tyyppi 5	<i>kāškā</i> 'käskeä'	–	○

- (154) ne kizist, mikš pierāst tam' *andān* kurēn siedā vę'zzā *siedā*.
(LIIVI1: 256)
he.NOM kysyä.PST.PL3 miksi takia hän.NOM/olla.PRS.SG3 *antaa.PTCP.PRS* piru.
DAT se.PART liha.PART *syödā.INF*
'He kysyivät, minkä tähden hän on antanut pirun sitä lihaa syödä'
- (155) mikšpjerāst ta äb_uo *andān pi'ññān siēdā*. (LIIVI2: 66)
miksi takia hän.NOM ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG *antaa.PTCP.ACT.PST* koira.DAT
syödā.INF
'mikšpärist ta ei ole andnud koerale süüa.'
- (156) laz_āndag_amādān nüossiedā -- (LIIVI10: 120)
että *anta.JUS.SG* kaikki.DAT.PL *syödā.INF*
'-- että antakoon kaikkien syödä --'
- (157) *Anagi näntel šüöd juod* (LIIVI3: 300)
antaa.IMP.PL2 he.DAT *syödā.INF juoda.INF*
'Gebt ihnen zu essen und zu trinken.'
- (158) *Tāddōn um andtöt tiedam* Jumal vald sala ažđi, -- (LIIVI7: 129;
Luuk. 8:10)
te.DAT olla.PRS.SG3 *antaa.PTCP.PASS.PST tietää.SUP.ILL* jumala.GEN valta.GEN
salaisuus asia.PART.PL
'Teidän on annettu tuntea Jumalan valtakunnan salaisuudet, --'
(SUOMI22: Luuk. 8:10)

Tässä tyypissä on uskonnollisia tekstejä lukuun ottamatta infinitiivinä käytetty yksinomaisesti verbejä *siedā* 'syödä' ja *jūodā* 'juoda'.⁷⁴ Näiden verbien infinitiivejä on käytännössä mahdotonta erottaa substantiivien *siēd* 'ruoka' ja *jūod* 'juoma' partitiivimuodoista, mikäli substantiiveilla ole omia määritteitä tai verbeillä ei ole prefiksiä. Näin ollen esimerkiksi sama lause kontekstista riippuen voi olla merkitykseltään sekä 'antaa syödä' että 'antaa ruokaa'.⁷⁵

74. Näiden verbien käytöstä permissiivisessä rakenteessa ks. Saukkonen 1965: 214–215; Leino, J. 2003: 220–222.

75. Luonnollisesti ero verbin ja substantiivin välillä on selvä, kun predikaatti on muu kuin *andā*-verbi: -- *un nei' se vanā jemā um' ti'end siēdā tām'mān* -- (LIIVI1: 85) ja niin se.NOM vanha.NOM äiti.NOM olla.PRS.SG3 tehdä.PTCP.ACT.PST *ruoka.PART* hän.DAT '-- ja niin se muori on valmistanut ruokaa hänelle, --'; *ta ikš kird sāb kiēt sie kēñigān siēdā* (LIIVI1: 354) hän.NOM yksi.NOM kerta.NOM tulla.PRS.SG3 keittää.INF se.GEN kuningas.DAT *ruoka.PART* '-- hän kerran saa keittää sille kuninkaalle ruokaa'; -- *kus ne povārēt_kiētisti siēdā nānt kāznig_rō'vvdān*

PERM-tyyppi 2 *vēl̥*-verbi + infinitiivi ja PERM-tyyppi 3 *lass̥*-verbi⁷⁶ + infinitiivi eroavat PERM-tyyppi 1:stä vain predikaatin suhteen. PERM-tyyppi 2:n löydöksiä on 33 ja LIIV17 on ainoa, jossa sitä ei ole käytetty. PERM-tyyppi 3:n löydöksiä on 9. Seuraavista esimerkit (159)–(161) ovat tyyppin 2 ja esimerkit (162) ja (163) ovat tyyppin 3 esimerkkejä. Esimerkissä (161) ensimmäinen lause on salatsinliivistä:

- (159) un *āb uo vēl̥ən tām' s̥ā'l magāt*. (LIIV11: 126)
ja ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG *sallia.PTCP.ACT.PST* hän.DAT siellä *nukkua.INF*
'-- eikä ole sallinut hänen siellä nukkua'
- (160) *mùittiz_metsà izànd_mä'dd̥n_āb vēl̥ nēdi piedàgidi ra'íl̥ā*.
(LIIV12: 102)
muutoin metsä.GEN herra.NOM me.DAT ei.PRS.SG3 *sallia.CNG.SG* ne.PART petäjä.
PART.PL *hakkata.INF*
'Muidu metsaisand meile ei luba neid pedakaid raiuda'
- (161) Ma *sinnel vēlis* viel *jāed*.
minä.NOM sinä.DAT *sallia.PST.SG3* vielä *jääda.INF*
Ma *sinnõn atvēl'õb* vel *ied*.
minä.NOM sinä.DAT *sallia.PRS.SG3* vielä *jääda.INF*
'Ich erlaubte (erlaube) dir noch zu bleiben.' (LIIV13: 310)
- (162) ta *iz_las* eñtš *pūigad̥n lū'd̥* lett̥imāl dēñā m -- (LIIV110: 46)
hän.NOM ei.PST.SG3 *antaa.CNG.SG* oma.NOM poika.DAT.PL *lähteä.INF* latvian-
maa.ALL palvella.SUP.ILL
'Hän ei antanut poikiensa lähteä Latvianmaalle sotapalvelukseen, --'
- (163) *izànd, las minnõn jeds lædõ* un ummõ iza jera *mattõ*. (LIIV13: 383;
Matt. 8:21; sama myös LIIV16: 26)
herra.NOM *antaa.IMP.SG2* minä.DAT edellä *lähteä.INF* ja oma.PART isä.PART
pois *haudata.INF*
'Herra, anna minun ensin käydä hautaamassa isäni.' (SUOMI22: Matt. 8:21)

Aineistostani ei ole *vēl̥* ja *lass̥* -verbeistä löytynyt esimerkkejä, joissa olisi käytetty supiin in illatiivia ja supiin in subjekti olisi datiivissa, mutta kuurinmaanliivin aineistosta löytyy sellaisia, joissa supiin in subjekti on lauseen objekti ja partitiivissa kuten esimerkeissä (164) ja (165):

- (164) *tām' izā um vēl̥ən tūnda* mie'r pāl *pūrit̥əm* ī'd pivāpāva, -- (LIIV11:
233)
hän.GEN isä.NOM olla.PRS.SG3 *sallia.PTCP.ACT.PST* hän.PART meri.GEN päälle
purjehtia.SUP.ILL yksi.GEN sunnuntai.GEN
'hänen isänsä on päästänyt hänet merelle purjehtimaan eräänä sun-
nuntaina, -'

-- (LIIV110: 103) missä ne.NOM kokki.NOM.PL keittää.PST.PL3 *ruoka.PART* ne.GEN hää_kansa.DAT.PL 'missä ne koki-
kit keittivät ruokaa sille hääkansalle, --'. Näiden homonymisten muotojen tulkitsemisessä tässä tutkimuksessa
on noudatettu lähteissä annettuja tulkintoja ja määrät on laskettu sen mukaan. Jos lähteissä ei ole käännöksiä,
tulkinta on omani ja esiintymät on tyypiteltä sen mukaan.

76. Verbien *lass̥* ja *lask̥* välinen ero ei aina ole selvä (ks. Kettunen 1938: s.v. *lask̥* ja *lass̥*), mutta en ole havain-
nut aineistostani yhtään selvää permissiivistä rakennetta, jossa *lask̥*-verbiä olisi käytetty. Näin ollen käsittelen
esityksessäni *las*-vartalot *lass̥*-verbin esiintyminä.

- (165) *Lassigi meid šüöm* un juo mielk oll. (LIIVI3: 352; Luuk. 15:23)
 antaa.IMP.PL2 **me.PART syödä.SUP.ILL** ja hyvä.GEN mieli.INS olla.INF
 'Ja syökäämme ja pitäkäämme iloa' (SUOMI22: Luuk. 15:23)

PERM-tyyppi 4 *pānda* 'käskeä, panna' + supiini / infinitiivi on toiseksi yleisin permissiivinen rakenne, ja löydöksiä on 75. Infinitiiviä käyttävää tyyppiä on löytynyt vain salatsinliivistä (esimerkki (168)). Kaikki muut ovat muotoa *pānda*-verbi + supiinin illatiivi (esimerkit (166) ja (167) sekä (169) ja (170)). Esimerkiksi (169) on niitä harvinaisia permissiivisen rakenteen esiintymiä, joissa datiivinen sana on ainakin näennäisesti elotontarkoitteinen. Esimerkissä (170) supiinin subjektin ja supiinin illatiivimuodon sanajärjestys poikkeaa tavanomaisesta, mutta se voisi johtua siitä, että luettavaksi tarkoitettussa painetussa tekstissä on sanajärjestyksessä enemmän liikkumavaraa kuin puhutussa kielessä, jossa informaatorakenne on ymmärrettävyyden kannalta hyvin tärkeä. Toisaalta lauseen rakenteen raskaus on voinut vaikuttaa siten, että ilmaisu *kubbō tūlmō* on sijoitettu heti predikaatin perään:

- (166) sa *min'* ist **pan'** rā'də **vaktəm**, -- (LIIVII: 153)
 sinä.NOM **minä.DAT** ei.PST.SG2 käskeä.CNG.SG raha.PART **vahtia.SUP.ILL**
 'Sinä minua et käsenyt rahaa vartioimaan, --'
- (167) sis **pan̄tti** *siēn v̄edām* kindô t_kä'tst ulz, -- (LIIVII2: 132)
 sitten **käskeä.PASS.PST** se.DAT **vetää.SUP.ILL** kinnas.NOM.PL käsi.EL ulos
 'Siis kästi sel vedada kindad käest ära --'
- (168) Mina **pañ** *tämmäl läed* āne n̄itum. (LIIVI3: 319)
 minä.NOM **panna.PST.SG1** hän.DAT **lähteä.INF** heinä.PART niittää.SUP
 Ma **pañ** *tämmön* āina **n̄itōm**.
 minä.NOM **panna.PST.SG1** hän.DAT heinä.PART **niittää.SUP.ILL**
 'Ich trug ihm auf, das Heu zu mähen.'
- (169) -- un **āb pan** *mād jālgadōn lipstōm*. (LIIVI3: 403; Ps. 66:9)
 ja **ei.PRS.SG3** **sallia.CNG.SG** me.GEN jalka.DAT.PL **liukua.SUP.ILL**
 '-- eikä salli meidän jalkojemme horjua.' (SUOMI22: Ps. 66:9)
- (170) Un **pañ** *kubbō tūlmō amādōn sūrd pāpīdōn* un kēra *opātīdōn*
 neišti roušti, -- (LIIVI5: 4; Matt. 2:4)
 ja **käskeä.PST.SG3** kokoon **tulla.SUP.ILL** kaikki.DAT.PL suuri.GEN pappi.DAT.PL
 ja kirjan_oppinut.DAT.PL ne.EL ihminen.EL.PL
 'Ja hän kokosi kaikki kansan ylipapit ja kirjanoppineet --' (SUOMI22:
 Matt. 2:4)

PERM-tyyppi 4:n rinnalle löytyy datiivisen supiinin subjektin sijasta objektia käyttävä rakenne, joka ei ole kuitenkaan permissiivinen, vaan *pānda*-verbillä on merkitys 'panna'. On välillä epäselvää, milloin kyseessä on permissiivinen merkitys ja milloin merkitys 'panna tekemään',⁷⁷ kuten esimerkiksi (171):

- (171) ma *pan̄ub s̄inda* pinīdōks ulz *ūrštōm!* (LIIVI3: 426)
 minä.NOM panna.PRS.SG1 **sinä.PART** koira.INS.PL ulos ajaa.SUP.ILL
 'ich werde dich mit Hunden hinaussetzen lassen!'

77. Ks. myös Saukkonen 1965: 186.

PERM-tyyppi 5:tä *kāškā* 'käskeä' -verbi + supiin illatiivi (esimerkit (172) ja (173)) on käytetty vain kolme kertaa LIIVI7:ssä; *kāškā*-verbi on todennäköisesti lainaa ja tullut kääntämisen yhteydessä joko virosta tai suomesta:⁷⁸

- (172) Ja ta *kāškiz nāntōn māzō istam aļļōzō rōuvō kubs sōjid pierrō*.
(LIIVI7: 81; Mark. 6:39)
ja hän.NOM *kāskeä.PST.SG3* he.DAT maahan *istua.SUP.ILL* alas nurmi.ILL
joukko.INE syöjä.NOM.PL pyöreä.ILL
'Jeesus käski heidän sijoittaa kaikki ruokakunnittain aterioimaan vihreälle nurmelle' (SUOMI22: Mark. 6:39)
- (173) Ja *kāškōnd nāntōn nōvkuodst ulzō lām*, -- (LIIVI7: 238; Ap.t. 4:15)
ja *kāskeä.PTCP.ACT.PST* he.DAT neuvohuone.EL ulos *lähteä.SUP.ILL*
'vaan käskettyään heidän astua ulos neuvostosta --' (SUOMI22: Ap.t. 4:15)

4.4.3.2. Permissiivisille rakenteille syntaktisesti läheiset rakenteet

Aineistostani on löytynyt neljä verbiä, jotka permissiiviverbien tavoin muodostavat infinitiivin tai supiin illatiivin kanssa rakenteen, jossa verbin nominaalimuodon subjekti on datiivissa. Ne ovat *oppāttā* 'opettaa', *ā'ptā* 'auttaa', *kiēldā* 'kieltää' ja *pikstā* 'pakottaa'.

Verbi *oppāttā* 'opettaa' esiintyy sekä infinitiivin (esimerkit (174) ja (175)) että supiin illatiivin (esimerkit (176) ja (177)) kanssa. Kaikki esimerkit ovat kuurinmaanliivistä. Salatsinliivin aineistosta ei ole löytynyt esimerkkiä:

- (174) *Opāt mādōn mād pāvdi nei luggō*, -- (LIIVI3: 404; Ps. 90:12)
opettaa.IMP.SG2 me.DAT me.GEN päivä.PART.PL niin *lukea.INF*
'Opeta meitä laskemaan päiviämme oikein, --' (SUOMI22: Ps. 90:12)
- (175) *Äb volkstō ne mādōn opatōnd jōvđi tōyōđi tiēdō*, -- (LIIVI8: 77)
ei.PRS.PL3 olla.COND.CNG.PL3 he.NOM me.DAT *opettaa.PTCP.ACT.PL* hyvä.PART.
PL työ.PART.PL *tehdä.INF*
'Eivät he olisi meitä opettaneet hyviä töitä tekemään'
- (176) un *opātiz nānt egipterādān bur'rām* un ka kurrē ulz *pieksām* un
pigā itt am'mə siedā nšta *tiem*, -- (LIIVI11: 499)
ja *opettaa.PST.SG3* ne.GEN egyptiläinen.DAT.PL *noitua.SUP.ILL* ja myös *pīru.PART*
ulos *piestä.SUP.ILL* ja melkein yksi.PART kaikki.PART se.PART *tehdä.SUP.ILL*
'ja opetti niitä egyptiläisiä noitumaan ja myös paholaista ulos pieksämään ja melkein ihan kaikkea samaa tekemään, --'
- (177) Un *opātigid nāntōn pidām* tükkiš, mis ma um tādōn pand.(LIIVI5:
124; Matt. 28:20)
ja *opettaa.IMP.PL2* he.DAT *pitää.SUP.ILL* kokonaan mikä.NOM minä.NOM
olla.PRS.SG1 te.DAT *kāskeä.PTCP.ACT.PST*
'ja opettakaa heitä noudattamaan kaikkea, mitä minä olen käsenyt teidän noudattaa.' (SUOMI22: Matt. 28:20)

78. Suomen *kāskeä*-verbiä vastaa liivissä useimmiten verbi *pāndā*, mutta uskonnollisissa teksteissä myös verbit *pa-vēlā* ja *vēlā*.

On löytynyt yksi *oppättä*-verbin ja infinitiivin varaan rakentuvan tyyppin esiintymä, (esimerkki (178)) jossa infinitiivin subjekti on lauseen objektina ja partitiivissa:

- (178) *Opāt mīnda* sin miel þerst *tied*, -- (LIIV13: 407; Ps. 143:10)
 opettaa.IMP.SG2 **minä.PART** sinä.GEN mieli.GEN vuoksi tehdä.INF
 'Opetä minut tekemään sitä, mikä sinulle kelpaa, --' (SUOMI22: Ps. 143:10)

Kuten PERM-tyyppi 4:ssä, argumenttien dativiadverbiaalin ja partitiiviobjektin välillä on voinut olla jonkinasteinen horjuvuus. Se on ymmärrettävää, koska *oppättä*-verbi voi saada dativiadverbiaalin tilalle partitiiviobjektin kuten suomessakin (*opettaa jollekulle ~ jotakuta*).⁷⁹

Myös verbit *kiēldā*⁸⁰ 'kieltää' ja *ä'ptā* 'auttaa' käyttäytyvät samalla tavalla kuin *oppättä*-verbi: dativiadverbiaali ja partitiiviobjekti vaihtelevat,⁸¹ mutta verbin nominaalimuoto, joka edellä mainittujen verbien kanssa muodostaa rakenteen, on poikkeuksetta infinitiivi (esimerkit (179)–(182)). Kuurinmaanliivissä kumpaakin esiintyy tasaisesti. Salatsinliivin aineistosta 'kieltää'-verbiä käyttävä rakenne löytyy (esimerkki (179)), muttei ole löytynyt *ä'ptā*-verbiä käyttävää rakennetta:⁸²

- (179) Un tämä *nāntl* jära **kiēldis** säda tietus *tied*. (LIIV13: 358; Matt. 12:16)
 ja hän.NOM he.DAT pois **kieltää.PST.SG3** se.PART tieto.ILL **tehdä.INF**
 'ja hän varoitti vakavasti heitä saattamasta häntä julki; --' (SUOMI22: Matt. 12:16)
- (180) kis ummō *lapstōn* un lapst *lapstōn kiēldis* jera vīnō **júodō**, --
 (LIIV13: 417)
 joka.NOM oma.GEN lapsi.DAT.PL ja lapsi.GEN.PL lapsi.DAT.PL **kieltää.PST.SG3** pois
 viini.PART **juoda.INF**
 '-- der seinen Kindern und Kindeskindern verbot Wein zu trinken, --'
- (181) ku selli kovāl *tām'mān* ka **ä'btāb** ulz *sādā* su'd ambist, -- (LIIV11: 313)
 että sellainen.NOM viislaus.NOM hän.DAT myös **auttaa.PRS.SG3** ulos **tulla.INF**
 susi.GEN hammas.EL.PL
 '-- että sellainen oveluus hänetkin auttaa pääsemään suden hampaista, --'
- (182) laz **äbōgōd** *nāntōn vieddō*; -- (LIIV17: 120; Luuk. 5:7)
 että **auttaa.JUS.PL** he.DAT **viedä.INF**
 '-- että nämä tulisivat auttamaan heitä' (SUOMI22: Luuk. 5:7)

Rakenne *piḱstā*-verbi + supiin illatiivi esiintyy vain kaksi kertaa kuurinmaanliivin aineistossani (esimerkit (183) ja (184)) ja kumpikin on uskonnollisesta tekstistä:

79. Esim. *munā opātāb kan'nā* (LIIV11: 520) *muna*.NOM *opettaa*.PRS.SG3 **kana.PART** 'Muna opettaa kanaa'

80. Salatsinliivissä myös *kiēldl*, ks. Kettunen 1938: s.v. *kiēldl*.

81. Seuraavassa on joitakin esimerkkejä dativiadverbiaalista ja partitiiviobjektista: *Ala murt, t'ull jumal sind äbtub* (salatsinliivi) ei.IMP.SG2 *surra*.CNG kyllä *jumala*.NOM **sinä.PART** *auttaa*.PRS.SG3; vrt. *Ala murt midāgist, küll jumal sinnōn äptōb* (LIIV13: 313 *Kuolkan murre*) ei.IMP.SG2 *surra*.CNG mitään kyllä *jumala*.NOM **sinä.DAT** *auttaa*.PRS.SG3 'Sorge nicht, Gott wird dir schon helfen'; *kis mīnda kiēldst* *joka*.NOM *minä.PART* *kieltää*.PAST.PL3 '-- *jotka minua kielsivät*' (LIIV11: 38); vrt. *Algid kiēldigid* *tämmōn*, -- (LIIV11: 89; Mark. 9:39) ei.IMP.PL2 *kieltää*.IMP.CNG. PL2 **hän.DAT** 'Älkää häntä kieltäkö; --' (SUOMI22: Mark. 9:39).

82. *ä'ptā*-verbin yhteydessä on kuitenkin käytetty dativiadverbiaalia, kuten edellä luvussa 4.4.1. puhetta: *Tāma om minnel äbten*. (liiv13: 312) *hän*.NOM olla.PRS.SG3 **minä.DAT** *auttaa*.PTCP.ACT.PST 'Er hat mir geholfen'.

- (183) *sien ne pīkstist tām rištō kāndam.* (LIIVI5: 117; Matt. 27:32)
 se.DAT he.NOM **pakottaa.PST.PL3** hän.GEN risti.PART **kantaa.SUP.ILL**
 '-- ja pakottivat hänet kantamaan Jeesuksen ristiä.' (SUOMI22: Matt. 27:32)
- (184) *mis siz sa pīkstōd pagandōn jūdōd vīti jēlam?* (LIIVI7: 380; Gal. 2:14)
 miksi sitten sinä.NOM **pakottaa.PRS.SG2** pakana.DAT.PL juutalainen.NOM.PL
 tapa.PART **elää.SUP.ILL**
 '-- miksi sinä pakotat pakanoita noudattamaan juutalaisten tapoja?'
 (SUOMI22: Gal. 2:14)

4.4.4. Gerundirakenteet

Liivin gerundi (-*sâ* ~ -s, esim. *tultsâ* 'tullessa ~ tullen', ks. Viitso 2008: 323 Table 14; 346 Table L1) vastaa historiallisesti suomen *E*-infinitiivin inessiiviä ja toimii ajan- ja tavanadverbiaalina. Gerundirakenne eroaa nesessiivisistä ja permissiivisistä rakenteista siinä, että rakenteen kokonaisuuteen ei kuulu predikaattiverbiä, joka jollakin tavalla voisi liittyä datiivin käyttöön. Tässä datiivin käytössä voisi sanoa olevan kyse puhtaasti nominaalimuodon subjektin merkitsemisestä. Tässä kategoriassa datiivi vaihtelee aiemmista tutkimuksista saatavien tietojen mukaan genetiivin kanssa.

Seuraavissa esimerkeissä (185)–(189) gerundin subjekti on datiivissa ja kaikki ovat kuurinmaanliivistä. Salatsinliivistä ei ole löytynyt esimerkkiä. Esimerkin (189) perusteella datiivisen gerundin subjektin käyttö ei edellyttäne elollisuutta:

- (185) -- un *muzikantēdan spēlās* lābəd tu'bbə si'zzəl, (LIIVI1: 436)
 ja pelimanni.DAT **soittaa.GER** lähteä.PRS.PL3 tupa.ILL sisälle
 '-- ja pelimannien soittaessa menee (menevät) sisälle tupaan'
- (186) -- un *āb ū'dən nātsə* pu'ggən tubbə si'zzəl un laššən lōda tagā
 beŋk pāl ma'ggəm. (LIIVI1: 492)⁸³
 ja ei yksi.DAT **nähdä.GER** hiipiä.PTCP.ACT.PST sisälle ja laskea.PTCP.ACT.PST
 pöytä.GEN taakse penkki.GEN päälle maata.SUP.ILL
 '-- ja yhdenkään näkemättä hiipinyt tupaan sisälle ja laskeutunut pöy-
 dän taakse penkille makaamaan'
- (187) -- ku *kloūvān* ükskē ī t krūō gāst *tultsā* amā pi'ts riēkkā -- (LIIVI2: 29)
 kun Klouz.DAT yksikerta.NOM kapakka.EL **tulla.GER** kaikki.PART pitkin tie.PART
 '-- kui Klouzil ükskord kōrtsist tulles kogu teed möōda --'
- (188) *Tämmōn* vel nei sie rouvōn pāl *rūkāndōs* (LIIVI3: 389; Matt. 12:46)
 hän.DAT vielä niin se.GEN kansa.DAT päälle **puhua.GER**
 'Hänen vielä puhuessaan kansalle, --' (SUOMI22: Matt. 12:46)

83. Tässä esimerkissä sanaa *āb* 'ei' on käytetty partikkelinomaisesti sanan *iks* 'yksi' kieltämisessä. Uskonnollisesta tekstistä löytyy esimerkki, jossa sanaa *āb* on käytetty suoraan gerundin ilmoittaman toiminnon kieltämiseen: *Aga Jōzef, tām miez, ōigi volds ja āb tāds tāmmōn uidō tiedō*, -- (LIIVI7: 2; Matt. 1:19) mutta Joosef hän. GEN mies.NOM oikea.NOM olla.GER ja **ei tahtoa.GER** hän.DAT häpeä.PART tehdä.INF 'Mutta kun Joosef, hänen miehensä, oli hurskas, ja koska hän ei tahtonut saattaa häntä häpeään, --' (SUOMI22: Matt. 1:19).

- (189) Leb mis sīe āiga māilma um ukkō lānd *vieddōn paizōs*. (LIIVI7: 474;
2. Piet. 3:6)
läpi mikä.NOMGEN se.GEN aika.GEN maailma.NOM olla.PRS.SG3 hukkaan mennä.
PTCP.ACT.PST vesi.DAT **paisua.GER**
'ja että niiden kautta silloinen maailma hukkui vedenpaisumukseen.'
(SUOMI22: 2. Piet. 3:6)

Salatsinliivin esimerkissä (190) voisi olla kyse gerundin subjektista:

- (190) *Šilm* näetes.
silmä.NOMGEN nähdä.GER
Vrt. *Silmal* od. *silmis* näeds.
silmä.ADE silmä.INE nähdä.GER
'Sichtlich, augenansehnlich' (LIIVI3: 337)

Käsitellessään verbin nominaalimuotoja ja genetiivin ja datiiivin yhteen lankeamista Wiedemann (1861: 137 §138) esittää kaksi esimerkkiä, joissa gerundin subjekti näyttää olevan genetiivissä (*rou külds* kansa.GEN kuulla.GER 'indem das Volk zuhörte'; *min näeds* minä.GEN nähdä.GER 'während ich sah, vor meinen Augen'). Tästä huolimatta aineistoni perusteella gerundirakenteessa datiiivi on yksinomaisena subjektin merkitsimenä. Aineistostani on löytynyt 52 gerundin subjektia. Nämä kaikki esiintymät ovat selkeästi datiiivissa, mitään mahdollisuutta ei ole tulkita niitä esim. genetiiveiksi. 52:stä 30 on persoonapronomineja ja niistä 14 on yksikön ja 16 monikon persoonapronomineja. Edes 14 yksikön persoonapronominin joukossa ei ole yhtään genetiivin kaltaisia datiiivimuotoja, joista oli puhetta luvussa 4.3.1. Salatsinliivin esimerkki (190) on suomen *silmin nähden* -tyyppinen kiteytymä, mutta jos kyseessä on gerundin subjekti, se olisi ainoa poikkeus. Toisaalta löytyy ainakin yksi esimerkki genetiivissä – tai genetiivin kaltaisessa datiiivissa – olevasta supiinin subjektista (esimerkki (191)), joka on lähellä edellä mainittuja Wiedemannin esittämiä esimerkkejä. Kyseessä on supiinin abessiivimuoto. Ensimmäinen seuraavista on salatsinliivistä ja jälkimmäinen kuurinmaanliivin Kuolkan murteesta:

- (191) Säda ta om bes⁸⁴ *min tiedamat* jära mün.
se.PART hän.NOM olla.PRS.SG3 ilman **minä.DATGEN** tietää.SUP.ABE pois myydä.
PTCP.ACT.PST
Sie ta um bäs *min tiedömöt* jera münd.
se.GEN hän.NOM olla.PRS.SG3 ilman **minä.DATGEN** tietää.SUP.ABE pois myydä.
PTCP.ACT.PST
'Das hat er ohne mein Wissen verkauft. (LIIVI3: 297)

Esitetyn kaltaiset supiinin abessiivimuodon subjektitkin ovat niin harvinaisia, että esimerkki (191) on aineistossani ainoa, jossa on persoonapronomini subjektina.⁸⁵ Näin ollen laajempi selvitys jää tekemättä.

84. Wiedemannin antaman esimerkin perusteella sana *bes* 'ilman' esiintyy salatsinliivissä sekä supiinin abessiivin että teonnimen partitiivin kanssa ja kuurinmaanliivissä samoin on asian laita sanan *ilma* käytössä: *Bes kuzmat* – *bes viptumist*. (LIIVI3: 332). ilman **kysyä.SUP.ABE** ilman **viivyttäminen.PART**; *Bäs küzmöt* – *ilma viptimist* od. *ilma viptömöt* ilman **kysyä.SUP.ABE** ilman **viivyttäminen.PART** ilman **viivyttää.SUP.ABE** 'Ohne zu fragen – ohne sich auszuhalten'.

85. Supiinin abessiivimuotoja muistuttavia muotoja esiintyy, mutta ne ovat todennäköisesti vanhoja partitiivi-

4.4.5. Muunlaiset verbin nominaalimuotojen subjektit

Tässä viimeisessä subjektia käsittelevässä ryhmässä on enää rakenne, joka rakentuu predikatiivilauseen subjektina toimivasta infinitiivistä ja datiiivissa olevasta infinitiivin subjektista. Tyyppi on hyvin tavanomainen kaikissa itämerensuomalaisissa kielissä (ks. Saukkonen 1966: 162–167). Esimerkkejä löytyy sekä salatsinliivistä (esimerkin (192) ensimmäinen lause) että kuurinmaanliivistä (lopun (192)–(194)):

- (192) Ku minnel ommal ab uo lust oppum⁸⁶, sis *minnel om läl* säda *usutt*.
 kun minä.DAT itse.DAT ei olla.CNG halu.NOM oppia.SUP.ILL siis minä.DAT **olla**.
PRS.SG3 vaikea.NOM se.PART **omaksua.INF**
 Ku min entšön äb uo lušt, sis *min* um *lälam opp*.
 kun minä.DAT itse.DAT ei.PRS.SG3 olla.CNG.SG halu.NOM siis minä.DAT **olla.PRS**.
SG3 vaikea.NOM oppia.INF
 'Wenn ich selber nicht Lust habe, so ist es mir schwer es aufzunehmen
 (zu lernen)' (LIIVI3: 309)
- (193) *rikkön lib lälam* touvö jelmizös sizöl *södö*. (LIIVI5: 75; Matt. 19:23)
 rikas.DAT **olla.PRS.SG3 vaikea.NOM** taivas.GEN elämä.GEN sisälle **tulla.INF**
 '-- rikkaan on vaikea päästä taivasten valtakuntaan.' (SUOMI22: Matt. 19:23)
- (194) Siepierast *um kievamim kamelön lädö* leb nõggöl silma äb ku
rikkön lädö Jumal valdö. (LIIVI7: 158; Luuk. 18:25)
 sen_vuoksi **olla.PRS.SG3 keveä.CMP** kameli.DAT **mennä.INF** läpi neula.GEN
 silmä.GEN ei kuin rikas.DAT **mennä.INF** jumala.GEN valtakunta.ILL
 'Helpompi on kamelin käydä neulansilmän läpi kuin rikkaan päästä
 Jumalan valtakuntaan.' (SUOMI22: Luuk. 19:23)

Infinitiivin subjekti on koko lauseen kannalta kokijanadverbiaali. Kokijanadverbiaalin sävy vahvistuu esimerkkien (192) ja (193) kaltaisissa lauseissa, joissa datiiivista lauseenjäsentä seuraavat välittömästi kopula ja adjektiivi. Infinitiivin subjektimaisuus on vahvana esimerkin (194) kaltaisissa lauseissa, joissa datiiivista sanaa seuraa välittömästi infinitiivi.

4.4.6. Verbin nominaalimuotojen predikatiivi

Luvun 3 alussa oli puhetta Kettusen tuomasta lisästä liivin datiiivin käyttöön. Kyseessä on suomen essiivin käyttöä vastaava datiiivin käyttö. Kettunen (1960a: 180; ks. myös 1938: XLI) sanoo liivissä olevan selvä essiivi,⁸⁷ ja tällä hän tarkoittaa suomen temporaalisen adverbiaalin, kivettyneiden adverbien ja predikatiiviadverbiaalien essiiviä vastaavaa datiiivin käyttöä. Jälkimmäisistä hän esittää seuraavat neljä esimerkkiä, joissa datiiivinen sana näyttäisi toimivan suomen predikatiiviadverbiaalia vastaavassa funktiossa:

vimuotoja: *jedlöm kik lölamöt* (LIIVI5: 109; Matt. 26:34; ks. myös Matt. 26:75) ennen kukko.NOMGEN **laulama**. **PART?** 'ennen kukon laulamista'; *pierrö täm ülzö nüzömöt* (LIIVI5: 120; Matt. 27:53) jälkeen hän.GEN ylös **nousema**. **PART?** 'hänen ylösousemisensa jälkeen' (SUOMI22: Matt. 27:53).

86. Tämä supiini on tietysti *lust*-sanana määrite eikä muodosta rakennetta datiiiviadverbiaalin kanssa.

87. Myös Viitso (2008: 328) maintsee essiivinä sanan *opätijzön* 'öpettäjänä'.

- i. *s̥jedà ma k̥iliz **laps̥n** v̥ɔ lts̥.*⁸⁸
 se.PART minä.NOM kuulla.PST.SG1 **lapsi.DAT** ollessa
 'das hörte ich als kind'
- ii. *si'nn̥n̥ um jevà **laps̥n** v̥ɔ lm̥st.*
 sinä.DAT olla.PRS.SG3 hyvä.GEN **lapsi.DAT** olla.SUP.DEB
 'sinun on oltava hyvänä lapsena'
- iii. *mi'nn̥n̥ um pařim̥ **t̥ieran** kuod̥aj̥ l̥ä'd̥ä äpku rujaks̥ i̥d̥ä*
 minä.DAT olla.PRS.SG3 parempi.NOM **terve.DAT** kotiin lähteä.INF ei_kuin sairas.INS
 jäädä.INF
 'minun on parempi terveenä kotiin lähteä kuin sairastua'
- iv. *t̥ä'mm̥n̥ um v̥ɔ lm̥st **val̥m̥n.***
 hän.DAT olla.PRS.SG3 olla.SUP.DEB **valmis.DAT**
 'hänen on oltava valmiina'

Näin esitettynä essiivin käyttö datiiivin vastineena tuntuu kyllä luontevalta ja tälle tulkinnalle hyvän pohjan antaa se, että datiiivia käytetään essiivin tapaan temporaalisten adverbiaalien sijamuotona ja siinä datiiivin ja essiivin välillä on selvä geneettinen yhteys. Näin ollen Kettusen tulkinta kyseisistä esimerkeistä on hyvin ymmärrettävää. Kettuselta näyttää kuitenkin jääneen kokonaan huomioitta se, että kaikissa esimerkeissä on kyse verbin nominaalimuodon varaan rakentuvasta rakenteesta. Aineistoni perusteella juuri tällä seikalla näyttää olevan merkitystä datiiivin käytösä. Aineistostani löytyy 89 esimerkkiä Kettusen essiivinä pitämistä datiiivin käyttöistä. Kaikki löydökseni keskittyvät verbin nominaalimuotojen varaan rakentuviin rakenteisiin, joista moni on esitetty edellä luvuissa 4.4.3–4.4.6 Toisin sanoen ei löydy muunlaisia essiivinomaisen datiiivin sisältäviä lauseita. Esimerkit (195)–(212) ovat nesessiivisiä rakenteita, jotka muodostavat po. löydöksissä suurimman ryhmän:

- (195) *un uoñd̥z̥al ne linād̥n̥ um' v̥õlm̥st **val̥m̥n** un s̥aina p̥äl nu'ok̥ä-biñt̥əd* (LIIVI1: 130)
 ja ne.NOMGEN pellava.DAT olla.PRS.SG3 olla.SUP.DEB **valmis.DAT** ja seinä.NOMGEN päälle ripustaa.PTCP.PASS.PST
 '-- ja aamulla niitten pellavien on oltava valmiit ja seinälle valmiiksi ripustetut'
- (196) *sin l̥ib̥ ka vuolda **virglig̥õn*** (LIIVI1: 510)
 sinä.DAT olla.PRS.SG3 myös olla.INF **virkeä.DAT**
 'Sinun tulee myös olla virkeä'
- (197) *Jo rišt̥in̥õd̥õn̥ ka tulüb̥ arms̥õ miel̥d̥õ ük̥š̥ tuoiz̥ vastõ pidd̥ un and̥õks̥ **ändajin vuolda**, --* (LIIVI3: 469)
 koska ihminen.DAT.PL myös tulla.PRS.SG3 laupias.PART mieli.PART yksi.NOM toinen.GEN vastaan pitää.INF ja anteeksi **antaja.DAT** olla.INF
 'Denn die Menschen müssen auch Barmherzigkeit haben gegen einander und verzeihend sein, --'

88. Tämä esimerkki on otettu Kettusen sanakirjasta, jotta lause olisi kokonainen. Ks. Kettunen 1938: XLI.

- (198) vadān vɔ'ɫ vɔ'ɫm̄st vḗla **vadān** siepieràst ku -- (LIIVI4: 10)
 nuotta.DAT olla.PST.SG3 olla.SUP.DEB harva.GEN **nuotta**.dat senvuoksi että
 'Nuotan oli oltava harva [← harvan nuotan] sen vuoksi, että --'
- (199) siepieràst vɔ'Í ka tū́l-jemàks vɔ'Ím̄st **jevàn** -- (LIIVI4: 108)
 senvuoksi olla.PST.SG3 myös tuulenhaltia.INS olla.SUP.DEB **hyvä**.DAT
 'Siksi oli myös tuulenhaltian kanssa oltava hyvissä väleissä--'
- (200) tād õigizõn lib **parimõn** lĩdõ -- (LIIVI5: 13; Matt. 5:20)
 te.GEN vanhurskaus.DAT olla.PRS.SG3 parempi.DAT olla.INF
 '-- ellei teidän vanhurskautenne ole paljoa suurempi --' (SUOMI22: Matt. 5:20)
- (201) Sie p̄eràst tādõn um **sellistõn** vòlmist, -- (LIIVI5: 16; Matt. 5:48)
 se.GEN vuoksi te.DAT olla.PRS.SG3 **sellainen**.DAT olla.SUP.DEB
 Sie p̄ieràst tādõn lib **tävdnigõdõn** vuolda, -- (LIIVI6: 16; Matt. 5:48)
 se.GEN vuoksi te.DAT olla.PRS.SG3 täydellinen.DAT.PL olla.INF
 'Olkaa siis te täydelliset, --' (SUOMI22: Matt. 5:48)
- (202) -- un nãnt kõdõn lib ùd **lejãn** vòlda? (LIIVI5: 73; Matt. 19:5)
 ja ne.GEN kaksi.DAT olla.PRS.SG3 yksi.GEN **liha**.DAT olla.INF
 '-- nämä kaksi tulevat yhdeksi lihaksi.' (SUOMI22: Matt. 19:5)
- (203) un ne p̄erristõn lib ne **ẽzmistõn** lĩdõ. (LIIVI5: 76; Matt. 19:30)
 ja ne.GEN viimeinen.DAT.PL olla.PRS.SG3 ne.GEN **ensimmäinen**.DAT olla.INF
 '-- ja monet viimeiset [tulevat] ensimmäisiksi' (SUOMI22: Matt. 19:30)
- (204) min kuodãn lib põlandõks **kuodãn** vòlda; -- (LIIVI5: 81; Matt. 21:13)
 minã.GEN huone.DAT olla.PRS.SG3 rukous- **huone**.DAT olla.INF
 'Minun huoneeni pitää kutsuttaman rukoushuoneeksi' (SUOMI22: Matt. 21:13)
- (205) Sie sũrimizõn teiști lib tād **sullizõn** lĩdõ. (LIIVI5: 91; Matt. 23:11)
 se.GEN suurin.DAT te.EL olla.PRS.SG3 te.GEN **palvelija**.DAT olla.INF
 'Vaan joka teistä on suurin, se olkoon teidän palvelijanne.' (SUOMI22: Matt. 23:11)
- (206) siz tãddõn um entš pũolst **vagadõn** volmõst -- (LIIVI7: 276; Ap. t. 19:36)
 siis te.DAT olla.PRS.SG3 oma.GEN puoli.EL **rauhallinen**.DAT olla.SUP.DEB
 '-- tulee teidän siis pysyä rauhallisina --' (SUOMI22: Ap. t. 19:36)
- (207) Ku Kristusõn vol̄ kãndatõmõst ja **ẽzmizõn** volmõst, kis kũolinist
 ylzõ nũzõb -- (LIIVI7: 291; Ap. t. 26:23)
 että Kristus.DAT olla.PST.SG3 kärsiã.SUP.DEB ja **ensimmäinen**.DAT olla.SUP.DEB
 joka.NOM kuolleista ylös nousta.PRS.SG3
 'että nimittäin Kristuksen piti kärsimãn ja kuolleitten ylösnousemuksen
 esikoisena julistaman --' (SUOMI22: Ap. t. 26:23)
- (208) Sie rištingõn um **ũntapajõn** volmõst, -- (LIIVI7: 295; Ap. t. 28:4)
 se.GEN ihminen.DAT olla.PRS.SG3 **tappaja**.DAT olla.SUP.DEB
 'Varmaan tuo mies on murhaaja' (SUOMI22: Ap. t. 28:4)

- (209) aga tämmõn um volmõst **vagan** (LIIVI7: 423; 1. Tim. 2:12)
mutta hän.DAT olla.PRS.SG3 olla.SUP.DEB **hiljainen.DAT**
'-- vaan eläköön hän hiljaisuudessa.' (SUOMI22: 1. Tim. 2:12)
- (210) Siz ni lätkub kaitsijizõn um volmõst **äbsuñdtõtõn**, yd naiz **mien**,
muoistlizõn, **kovalõn**, **sādzizõn**, -- (LIIVI7: 423; 1. Tim. 3:2)
siis niin seurakunta.GEN kaitsija.DAT olla.PRS.SG3 olla.SUP.DEB **nuhteeton.DAT** yksi.GEN
nainen.GEN **mies.DAT** **osaava.DAT** **viisas.DAT** **säädylinen.DAT**
'Niin tulee siis seurakunnan kaitsijan olla nuhteeton, yhden vaimon
mies, maltillinen, säädylinen, vieraanvarainen, taitava opettamaan, --'
(SUOMI22: 1. Tim. 3:2)
- (211) aga um jegaýd vastõ **lipsnan** volmõst, **sellizõn**, kis müõštab opatõ
-- (LIIVI7: 431; 2. Tim. 2:24)
mutta olla.PRS.SG3 joka.yksi.GEN vastaan **lempeä.DAT** olla.SUP.DEB **sellainen**.
DAT joka.NOM osata.PRS.SG3 opettaa.INF
'-- vaan hänen tulee olla lempeä kaikkia kohtaan, kyetä opettamaan --'
(SUOMI22: 1. Tim. 3:2)
- (212) Ta mõtliz, ku mien um volmõst ka mõitiz ama viřõ **sellizõn**, min-
gist munt mied ät. (LIIVI8: 51)
hän.NOM ajatella.PST.SG3 että mies.DAT olla.PRS.SG3 olla.SUP.DEB myös toisin
kaikki.PART tapa.PART **sellainen.DAT** jollainen.NOM.PL muu.NOM.PL mies.NOM.
PL olla.PRS.PL3
'Hän ajatteli, että miehen pitää olla kaikin tavoin sellainen toisin kuin
jotkut miehet ovat.'

Esimerkit (213) ja (214) ovat permissiivisiä rakenteita:

- (213) Ānda mād üldõn Keizarõn / Lid **joudzõn**, **t'errõn**, **t'erābõn**.
(LIIVI3: 479)
antaa.IMP.SG2 me.GEN korkeus.DAT keisari.DAT olla.INF **voimallinen.DAT**
terve.DAT **reipas.DAT**
'Gieb unserem hohen Kaiser / Kräftig zu sein, gesund und munter.'
- (214) Ānda mād armsõn keizarõn / Lid **kovālõn** un **agārõn** (LIIVI3: 479)
antaa.IMP.SG2 me.GEN rakas.DAT keisari.DAT olla.INF **viisas.DAT** **reipas.DAT**
'Gieb unserem lieben Kaiser / Weise zu sein und munter, --'

Seuraavat esimerkit (215)–(219) ovat suomen referatiivista lauseenvastiketta vastaavia supiinirakenteita⁸⁹:

89. Suomen referatiivista lauseenvastiketta vastaavat liivissä supiini- ja partisiippirakenne. Silloin, kun referatiivinen rakenne edustaa samanaikaista tapahtumaa kuin matriisilause, verbin nominaalimuotona käytetään supiin illatiivia. Wiedemannin (1861: 271 §191; ks. myös Ojansuu 1908: 158) mukaan tähän tarkoitukseen on käytetty myös partisiipin aktiivin preesensin muotoa. Tämän lisäksi myös partisiipin aktiivin menneen ajan muotoa näyttäisi käytetyn. Näitä esiintyy ainoastaan länsimurteisessa aineistossa LIIVI6. Seuraavista esimerkeistä kolmessa ensimmäisessä on käytetty partisiipin preesensia ja viimeisessä partisiipin menneen ajan muotoa: *Un Jēzõs Pēter koddõ tund nās tām naiz jema drudzõ magüb* (LIIVI3: 383; Matt. 8:14; sama LIIVI6: 25) ja *jeesus.NOM piitari.GEN koti.LILL tulla.PTCP.ACT.PST nähdä.PST.SG3 hän.GEN vaimo.GEN äiti.GEN kuume.INE maata.PTCP.ACT.PRS* 'Kun Jeesus tuli Pietarin kotiin, näki hän hänen anoppinsa makaavan sairaana kuumeessa.' (SUOMI22: Matt. 8:14); *Un ku Jēzõs sãld jera lekš, nās ta ūd rištĩn toll' bũd jũrs istõb* (LIIVI3: 384; Matt. 9:9; sama LIIVI6: 28) ja *kun Jeesus.NOM sieltä pois lähteä.PST.SG3 nähdä.PST.SG3 hän.NOM yksi.GEN ihminen.GEN tulli.NOM koti.GEN luona istua.PTCP.ACT.PRS* 'Ja sieltä kulkiessaan ohi Jeesus näki miehen, -- istumassa tulliasemalla' (SUOMI22: Matt.

- (215) ku ne neist māmiži rōkandōm, nikartidi *tierrōdōn* volm ja lōnki-di kām ja sougdiži nām; -- (LIIVI7: 33; Matt. 15:31)
 että he.NOM nähdä.PST.PL3 mykkä.PART.PL puhua.SUP.ILL vammainen.PART.PL **terve.DAT.PL** olla.SUP.ILL ja ramppa.PART.PL kävellä.SUP.ILL ja sokea.PART.PL nähdä.SUP.ILL
 'niin että kansa ihmetteli nähdessään mykkäin puhuvan, raajarikkojen olevan terveitä, rampojen kävelevän ja sokeain näkevän, --' (SUOMI22: Matt. 15:31)
- (216) kis arrōb midagid *ābpūdizōn* volm. (LIIVI7: 323; Room. 14:14)
 joka.NOM luulla.PRS.SG3 jokin.PART **epāphdas.DAT** olla.SUP.ILL
 'joka pitää jotakin epäpyhänä, --' (SUOMI22: Room. 14:14)
- (217) Kīento nēšti kuolmst sa arrōd *ležglizōn* volm sīen, -- (LIIVI7: 138; Luuk. 10:36)
 kuka.PART he.EL kolme.EL sinä.NOM luulla.PRS.SG2 **lāhimmäinen.DAT** olla.SUP.ILL se.DAT
 'Kuka näistä kolmesta sinun mielestäsi osoitti olevansa sen lähimmäi-nen' (SUOMI22: Luuk. 10:36)
- (218) Kujien lālamimt suṇdō *vertlizōn* tēg sīeda arrōt volm, -- (LIIVI7: 454; Hepr. 10:29)
 paljonko vaikea.CMP.PART tuomio.PART **veroinen.DAT** te.NOM se.PART luulla.PRS.PL2 olla.SUP.ILL
 'kuinka paljoa ankaramman rangaistuksen luulettekaan sen ansaitsevan, --' (SUOMI22: Hepr. 10:29)
- (219) leb sīe ku ne neist tānda knaš *lapsōn* volm, -- (LIIVI7: 456; Hepr. 11:23)
 läpi se.GEN että he.NOM nähdä.PST.PL3 hän.PART kaunis.NOM **lapsi.DAT** olla.SUP.ILL
 '-- sillä he näkivät, että lapsi on ihana; --' (SUOMI22: Hepr. 11:23)

Esimerkit (195)–(219) ovat kaikki kuurinmaanliivistä, mutta salatsinliivissäkin esiintyy samanlainen datiiivin käyttö ja kyseessä on nimenomaan *l*-datiiivi. Edellä nesessiivisten rakenteiden yhteydessä esitetty esimerkki (126) on juuri sellainen. Esimerkeissä (220)–(222) kyse ei ole varsinaisista rakenteista, mutta datiiivinen sana on verbin nominaalimuodon alainen. Esimerkin (220) ensimmäinen lause on salatsinliivistä:

- (220) Mis sie äbtis *rikkell oll?*
 mikä.NOM se.NOM auttaa.PST.SG3 **rikas.DAT** olla.INF
 Mis se äptis *rikkōn vuolda?*
 mikä.NOM se.NOM auttaa.PST.SG3 **rikas.DAT** olla.INF
 'Was half es reich zu sein?' (LIIVI3: 334)

9:9); *Un ku tām oppijid sie näistō pids mierda kāvb*, -- (LIIVI3: ; Matt. 14:26; sama LIIVI6: 55) ja kun hän.GEN opetuslapsi.NOM.PL se.GEN nähdä.PST.PL3 pitkin meri.PART **kävellä.PTCP.ACT.PRS** 'Kun opetuslapset näkivät hänen kävelevän järven päällä, --' (SUOMI22: Matt. 14:26) *Un ku ta seda roustō papāginōn nāis, sugis tāmōn zāl ūl nānt*, -- (LIIVI3: 385; Matt. 9:36; sama LIIVI6: 31) ja kun hän.NOM se.PART väki.PART **lisääntyä.PTCP.ACT.PST** nähdä.PST.SG3 tapahtua.PST.SG3 hän.DAT sääli.NOM yli he.GEN 'Ja nähdessään kansanjoukot [- kansanjoukon lisääntyvän] hänen tuli heitä sääli, --' (SUOMI22: Matt. 9:36).

- (221) ja ma āndab nōvvō Zyntyksen *vōlda ydmēlistōn* Izandōs. (LIIVI7: 403; Fil. 4:2)
 ja minā.NOM antaa.PRS.SG1 neuvo.PART Syntyke.DAT olla.INF **yksimielinen.DAT**
 herra.INE
 '– ja Syntykeä minä kehoitan olemaan yksimielisiä Herrassa.' (SUOMI22: Fil. 4:2)
- (222) Aja ēntšta sīe tagan, *kōlbatōbōn pīlō* Jumal jeds, kui *tȳōlizōn*, --
 (LIIVI7: 431; 2. Tim. 2:15)
 ajaa.IMP.SG2 itse.PART se.GEN perään **kelvata.PTCP.PASS.PRS.DAT** pysyä.INF
 jumala.GEN edessä kuin **työntekijä.DAT**
 'Pyri osoittautumaan Jumalalle semmoiseksi, joka koetukset kestää,
 työntekijäksi, --' (SUOMI22: 2. Tim. 2:15)

Jos edellä esitettyjen esimerkkien datiiivin käyttöä tarkastellaan suomen predikatiivadverbiaalin essiivin vastineena, monissa niistä essiivitulkinna on edelleen mahdollinen ja luonteva ainakin konteksteista irrotettuna. Voisi miettiä datiiivissa olevien lauseenjäsenten semantiikkaa, esim. tyyliin ajallisesti rajattu tila vs. pysyvä.⁹⁰ Tällainen pohdiskelu on kuitenkin juuri po. datiiivin käytön yhteydessä hedelmätöntä, koska essiivitulkinnaa todennäköisempi ja luontevampi on kuitenkin se, että edellä esitetyissä esimerkeissä kyse on verbin nominaalimuotojen predikatiivista ja datiiivin käyttö vastaisi nominatiivin käyttöä sellaisissa lauseissa, jotka eivät rakennu verbin nominaalimuodon varaan. Nimittäin vanhasta kirjasuomesta ja osittain myös nykysuomesta tunnetaan vastaavanlainen ilmiö. Siinä on toki kyseessä genetiivin käyttö (ks. Ojansuu 1909: 148; Häkkinen 1994: 350).⁹¹ Tätä käsitystä vahvistaa esimerkki (223), jossa puheena olevan lauseenjäsenen merkitsemiseen on käytetty datiiivin rinnalla genetiiviä.⁹²

- (223) Sinnōn tulūb *ōgiz* ja *vagān* vuolda. (LIIVI3: 332)
 sinā.DAT tulla.PRS.SG3 **rehti.GEN** ja **hurskas.DAT** olla.INF
 'Es gebührt dir, redlich und fromm zu sein'

Liivin ja suomen välisenä erona on, että suomessa mainitun kaltaisen predikatiivin sisältävässä lauseessa infinitiivin ja partisiipin subjekti näyttää olevan yksiköllinen persoonapronomini tai substantiivi ja sen genetiivinen predikatiivi myös yksiköllinen. Liivissä taas verbin nominaalimuotojen subjekti voi olla myös moniköllinen ja sen datiiivinen predikatiivikin voi silloin olla moniköllinen.

Suomen genetiivisen predikatiivin käyttöä voi pitää infinitiivin subjektin ja predikatiivin välisenä sijakongruenssina, ja se kuvaa hyvin predikatiivin gene-

90. Tilaa ilmaisevan essiivin jäsentämiseen liittyvästä historiasta ks. Alhoniemi 1967. Ominaisuuspredikaation lokaalisesta koodaamisesta ks. Pajunen 2000.

91. Seuraavat ovat joitakin selviä esimerkkejä vanhasta kirjasuomesta. Kaksi ensimmäistä on nesessiivisiä rakenteita, seuraavat kaksi permissiivisiä rakenteita ja loput kaksi partisiippirakenteita: -- *teuty sinun mōs cunnialisen olla*. (SUOMIWI: 3489; Jes. 43:4); *Henen pite Pään oleman / ia sinun pite Hennen oleman* (SUOMIWI: 3786; 5. Moos. 28: 44); -- *ettes mennen ōen / annoit meillen olla terwelisen* -- (SUOMIWI: 1663); *Anna minun keumiseni wissin olla sinun sanasas* (suomiWI: 3401; Ps. 119:133); *Quinga sanouat ne Kirianoppenuet / CHRJSTVSEN oleuan Daidin Poian?* (SUOMIWI: 2146; Mark. 12:35); *Sille Herodes pelkesi Johannest / tieten henen oleuan hurskan miehen ia pyhen* -- (SUOMIWI: 2126; Mark. 6:20).

92. Kiitän professori Tiit-Rein Viitsoa tätä ratkaisevan tärkeää esimerkkiä koskevan virheellisen tulkintani oikaisemisesta.

tiivin käyttöä (ks. Ojansuu 1909: 148–155; Häkkinen 1994: 350).⁹³ Liivin datiivisen predikatiivin kuvaamiseen tämä ei hyvin sovellu muuten kuin tukeutumalla liivin objektin sijanmerkinnän historiaan ja partitiiviobjektin asemaan, koska supiini-rakenteessa supiinin subjekti on matriisilauseen objektina ja usein partitiivissa, kun taas predikatiivi on datiivissa kuten edellä esimerkeissä (216)–(219).

Kaikissa edellä esitetyissä esimerkeissä – lukuun ottamatta esimerkkiä (222) – verbin nominaalimuoto on ’olla’-verbi kuten Kettusen esimerkeissä (ii) ja (iv). Siksi datiivin käyttö on helppo kytkeä verbin nominaalimuodon predikatiiviin. Myös esimerkin (222) verbi *pi’l̥* ’seisoa, olla’ käyttäytyy samalla tavalla kuin verbi *v̥l̥da*, kuten edellä oli puhetta (ks. alav. 40). Liivistä löytyy kuitenkin sellaisia lauseita, joissa verbin nominaalimuoto on muu kuin ’olla’-verbi kuten Kettusen esimerkissä (iii) ja esimerkeissä (224)–(226). Tällaisissa lauseissa essiivinen käyttö tuntuisi ainoalta mahdolliselta tulkinnalta:

- (224) sin pierast um parim l̥dō j̥elamizō **nikartōtōn** v̥i **lōnkan**, --
 (LIIVI7: 39; Matt. 18:8)
 sin̄.GEN vuoksi olla.PRS.SG3 parempi.NOM lähteä.INF elämä.ILL **vammainen**.
DAT tai **rampa.DAT**
 ’-- parempi on sinulle, että käsipuolena tai jalkapuolena pääset elämään sisälle, --’ (SUOMI22: Matt. 18:8)
- (225) sin pierast um parim **̥dsil̥mizōn** l̥dō j̥elamizō, -- (LIIVI7; Matt. 18:9)
 sin̄.GEN vuoksi olla.PRS.SG3 parempi.NOM **yksisilmäinen.DAT** lähteä.INF
 elämä.ILL
 ’-- parempi on sinun silmäpuolena mennä elämään sisälle, --’ (SUOMI22: Matt. 18:9)
- (226) ja k̥askiz n̄antōn, kis v̥oišt̥ voigō, **e̥zmistōn** sizzōl̥ yōkōm̄ ja mā j̥ūr
 s̄ām. (LIIVI7: 294; Ap.t. 27:43)
 ja k̥askeä.PST.SG3 he.DAT joka.NOM osata.PST.PL3 uida.INF **ensimmäinen.DAT**.
PL sisälle hypätä.SUP.ILL ja maa.GEN luokse tulla.SUP.ILL
 ’-- ja k̥aski uimataitoisten ensiksi heittäytyä veteen ja lähteä maihin’
 (SUOMI22: Ap.t. 27:43)

Ennen kuin esimerkkien (224)–(226) kaltaisia tapauksia ruvetaan tulkitsemaan, on syytä katsoa, millaisia vastineita liivistä löytyy suomen essiiviselle predikatiiviadverbiaalille silloin, kun kyse on muusta kuin verbin nominaalimuotojen varaan rakentuvista rakenteista. Aineistoni perusteella karkeasti esitettynä suomen essiivistä predikatiiviadverbiaalia vastaa (kuurinmaan)liivissä a) instrumentaalissa oleva predikatiiviadverbiaali (esimerkit (227) ja (228)),⁹⁴ b) muodollisesti ablatiivin kanssa identtisellä *ld*-päätteellä varustettu adverbiaali (esimerkit (229) ja (230)) ja c) *kui*-konjunktioilla alkava lähinnä tapaa ilmaiseva lauseke (esimerk-

93. Suomessa *olla*-verbin nominaalimuodon predikatiivi näyttää voivan olla genetiivissä myös silloin, kun kyseessä on geneerinen ilmaisu, esim. *Ei sanottu olevan hyvän niille taipalille lähteä*; -- (SUOMI800-AHO2: 12).

94. Instrumentaalissa oleva predikatiiviadverbiaali voi vastata jossain määrin myös suomen translatiivista predikatiiviadverbiaalia, esim. *Perizōks̄ kūoliz̄ ka nai jara*. (LIIVI7: 164; Luuk. 20:32) **viimeinen.INS** kuolla.PST.SG3 myös nainen.NOM pois ’Viimeiseksi vaimokin kuoli.’ (SUOMI22: Luuk. 20:32). Liivin instrumentaalien käytöstä ks. Halling 1998.

ki (231)). Ei siis yhtään dativista predikatiiviadverbiaalia, kuten jo edellä oli puhetta.

- (227) -- *siepierast ku leb s̄ie āt mingistōn ābtieudōs engōld v̄orbōdōks*
vond. (LIIVI7: 460; Hepr. 13:2)
sen_vuoksi että läpi se.GEN olla.PRS.PL3 kuka.DAT.PL ei_ ilmoittaa.GER.ABE enkeli.
NOM.PL **vieras.INS.PL** olla.PTCP.ACT.PST
'-- sillä sitä osoittamalla muutamat ovat tietämättään saaneet pitää
enkeleitä vierainaan.' (SUOMI22: Hepr. 13:2)
- (228) -- *siepierast ku ne pidist t̄ānda profetōks*. (LIIVI7: 30; Matt. 14:5)
sen_vuoksi että he.NOM pitää.PST.PL3 hän.PART **profeetta.INS**
'-- sillä he pitivät häntä profettana.' (SUOMI22: Matt. 14:5)
- (229) -- *ku ta um tām tierrōld t̄agiž s̄ānd*. (LIIVI7: 152; Luuk. 15:27)
kun hän.NOM olla.PRS.SG3 hän.GEN **terveenä** takaisin saada.PTCP.ACT.PST
'kun sai hänet terveenä takaisin.' (SUOMI22: Luuk. 15:27)
- (230) -- *yd imliz suggimiz, mis ma lapsōld voldsō küldiz*, -- (LIIVI8: 38)
yksi.GEN ihmeellinen.GEN tapahtuma.GEN joka.NOM minä.NOM **lapsena** olla.GER
kuulla.PST.SG1
'yhden ihmeellisen tapahtuman, jonka kuulin lapsena --'
- (231) -- *mikš siz ma vel kui patli s̄āb kuodštōt?* (LIIVI7: 302; Room. 3:7)
miksi siis minä.NOM vielä **kuin syntinen.NOM** tulla.PRS.SG1 tuomita.PTCP.PASS.
PST
'miksi sitten minutkin vielä syntisenä tuomitaan? (SUOMI22: Room. 3:7)

Vastintyypeistä (a) ja (b) ovat tässä olennaisia. Tyyppi (a) on tuttu virosta, vepsästä, vatjasta ja suomestakin.⁹⁵ Tyyppi (b) on vieras suomelle produktiivisena sijankäyttönä, mutta virossa ablatiivina on käytetty samalla tavalla kuin liivissä.⁹⁶ Predikatiiviadverbiaalina se ei poikkea tyyppistä (a) muuten kuin sijapäätteen osalta. Liivissä on mainittujen vastineiden lisäksi vielä tyyppi (d), pääsanansa kanssa kongruoiva adjektiivinen lauseenjäsen, joka muistuttaa hyvin paljon latinan apposiitiota ja jossakin määrin myös germaanisten kielten predikatiivina. Esimerkeissä (232)–(233) ja (235)–(236) pääsana ja adjektiivimäärityt ovat nominatiivissa, esimerkeissä (234) ja (237) pääsana ja partisiippimäärityt ovat nominatiivissa, esimerkissä (238) pääsana on dativissa ja adjektiivimäärityt sen kanssa puolikongru-

95. Ks. Erelt, Mati et al. 2000: 191; Kettunen 1943: 263–264 § 385; Ariste 1948: 36 § 30; Ojansuu 1909: 133. Seuraavat esimerkit ovat vanhasta kirjasuomesta. Ensimmäisessä esimerkissä on käytetty myös essiiviä: *hen pidhe heiden walhens tonna / heiden kiehremisens / Jumallisen tundemisexi* -- (SUOMIWI: 1517); *Auta ette me henen Sana's ja töens / caikisa elemes / madhaisim wekeuexi esikuuaxi / ja caiken auwn Speijlixixi pite*. (SUOMIWI: 1802); *Senuoxi eipe me hende mixiken piteneet*. -- *Mutta me pidhim Henen sixi ioca Jumalalda rangaistu / piexettu / ia pinattu oli*. (SUOMIWI: 3121; Jes. 53:3–53:4).

96. Wiedemannin (1875: 295–296; 334) mukaan essiiviä ei käytetä paljon keskivirossa. Essiivin asemesta käytetään ablatiivina tartonvirossa ja ylipäätään etelässä ja lännessä sekä usein myös keskivirossa. Informantiltani saatujen palautteiden mukaan kyseinen ablatiivin käyttö näyttäisi elävän edelleen puhemielessä. Samoin myös 1600-luvun teksteistä voi havaita kyseisen ablatiivin käytön, esim. -- *et temmä teddä terwelt om jälle sahnu*. (VIROW2: Luuk. 15:27); -- *et ta tedda on terwelt jälle sanud*. (VIROW3: Luuk. 15:27); vrt. (229). Lisäksi samanlaista ablatiivin käyttöä näyttää löytyvän vepsästä (Kettusen 1943: 337 §521–522) ja vatjasta (Ariste 1948: 35). Suomessakin ”haudata ~ syödä ~ keittää elävältä” -tyyppisessä ilmaisuissa ja kivettyneissä adverbissa *tuoreeltaan* ablatiivin käyttö tuntuisi lähenevän essiivin käyttöä. Ks. myös Pajusalu 1957a: 140–141.

oivana genetiivissä ja esimerkin (239) vertailuesimerkissä ja esimerkeissä (240)–(242) sekä pääsana että adjektiivimäärite ovat partitiivissa:

- (232) Ku se núof rištiñ seda sönnö külis, lekš **ta murāgōl** tām jūstō jara, -- (LIIVI5: 75; Matt. 19:22)
 kun se.NOM nuori.NOM ihminen.NOM se.PART sana.PART kuulla.PST.SG3 lähteä.
 PST.SG3 **hän.NOM murheellinen.NOM** hän.GEN luota pois
 Aga **se núoriki** seda sünnö külön lekš **murāgli** jera, -- (LIIVI6: 73; Matt. 19:22; ks. myös LIIVI7 sama jae)
 mutta se.NOM nuorukainen.NOM se.PART sana.PART kuulla.PTCP.ACT.PST lähteä.
 PST.SG3 **murheellinen.NOM**
 'Mutta kun nuorukainen kuuli tämän sanan, meni hän pois murheellisenä, --' (SUOMI22: Matt. 19:22)
- (233) ku **ta sougdi** um syndön? (LIIVI7: 200; Joh. 9:2)
 että **hän.NOM sokea.NOM** olla.PRS.SG3 syntyä.PTCP.ACT.PST
 '-- että hänen piti sokeana syntymän?' (SUOMI22: Joh. 9:2)
 Vrt. Ku **ta** um syndön **sougdi**? (LIIVI7: 201; Joh. 9:19; myös 9:20)
 että **hän.NOM** olla.PRS.SG3 syntyä.PTCP.ACT.PST **sokea.NOM**
 '-- jonka sanotte sokeana syntyneen?' (SUOMI22: Joh. 9:19)
- (234) Aga ne vodlist, ku **ta** piđim ylzō päistam vōi äkist **kūolōn** māzō sadam; -- (LIIVI7: 295; Ap. t. 28:6)
 mutta he.NOM odottaa.PST.PL3 että **hän.NOM** pitää.SUP.ILL ylös paisua.SUP.ILL tai
 äkisti **kuollut.NOM** maahan kaatua.SUP.ILL
 'Ja he odottivat hänen ajettuvan tai äkisti kaatuvan kuolleena maahan'
 (SUOMI22: Ap. t. 28:6)
- (235) ku Publius **iza** magiz mās **ruja** palabtöbköks ja leblēmizöks; -- (LIIVI7: 295; Ap. t. 28:8)
 kun Publius.GEN **isä.NOM** maata.PST.SG3 maassa **sairas.NOM** punatauti.INS ja
 kuume.INS
 'Ja Publiuksen isä makasi sairaana kuumeessa ja punataudissa; --'
 (SUOMI22: Ap. t. 28:8)
- (236) tām nims pilōb **se tiera** tād jeds. (LIIVI7: 238; Ap. t. 4:10)
 hän.GEN nimi.INE olla.PRS.SG3 **tämä.NOM terve.NOM** te.GEN edessä
 '-- hänen nimensä kautta tämä seisoo terveenä teidän edessäne.'
 (SUOMI22: Ap. t. 4:10)
- (237) **ta** sadiz kuolmandōst tājōst mājō ja sai **kūolōn** ylzō nustōt. (LIIVI7: 277; Ap. t. 20:9)
hän.NOM pudota.PST.SG3 kolmas.EL taso.EL maahan ja tulla.PST.SG3 **kuollut.PTCP.ACT.PST** ylös nostaa.PTCP.PASS.PST
 '-- ja putosi unen vallassa kolmannesta kerroksesta maahan; ja hänet nostettiin ylös kuolleena.' (SUOMI22: Ap. t. 20:9)

- (238) ku mingi *sougdiz syndõnõn*⁹⁷ um silmad vāldiņ tiend. (LIIVI7: 202; Joh. 9:32)
 että joku.NOM sokea.GEN syntyä.PTCP.ACT.PST.DAT olla.PRS.SG3 silmä.NOM.PL
 auki tehdä.PTCP.ACT.PST
 '-- että kukaan on avannut sokeana syntyneen silmät.' (SUOMI22: Joh. 9:32)
- (239) Un ku ta tulüb, sis ta *sie* liedab *tüja*, -- (LIIVI3: 389; Matt. 12:44;
 myös LIIVI6: 45)
 ja kun hän.NOM tulla.PRS.SG3 sitten hän.NOM se.GEN löytää.PRS.SG3 tyhjä.GEN
 Vrt. ja ku ta tulab, liedab ta *tānda tyjjo*, -- (LIIVI7: 26; Matt. 12:44)
 ja kun hän.NOM tulla.PRS.SG3 hän.NOM hän.PART löytää.PRS.SG3 tyhjä.PART
 'Ja kun hän tulee, tapaa sen huoneen tyhjänä --' (SUOMI22: Matt. 12:44)
- (240) Aga kuna mēg ūom nānd *sinda rujjõ* vōi vizakuodas -- (LIIVI7: 57;
 Matt. 25:39)
 mutta milloin me.NOM olla.PRS.PL1 nähdä.PTCP.ACT.PST sinä.PART sairas.PART
 tai vankila.INE
 'Ja milloin me näimme sinun sairastavan tai olevan vankeudessa --'
 (SUOMI22: Matt. 25:39)
- (241) kuna mēg ūom nānd *sinda* s̄yōmiz vōi jūomiz nālgas volm vōi
vōrbōks vōi *palļõ* vōi *rujjo* vōi vizakuodas -- (LIIVI7: 58; Matt. 25:44)
 milloin me.NOM olla.PRS.PL1 nähdä.PTCP.ACT.PST.PL sinä.PART syominen.GEN tai
 juominen.GEN nälkä.INE olla.SUP.ILL tai outo.INS tai paljas.GEN tai sairas.PART
 tai vankila.INE
 '-- milloin me näimme sinut nälkäisenä tai janoisena tai outona tai alas-
 tonna tai sairaana tai vankeudessa, --' (SUOMI22: Matt. 25:44)
- (242) Aga nūord mied tuļt sizzõl, liedist *tānda kuolõnt*, -- (LIIVI7: 240;
 Ap. t. 5:10)
 mutta nuori.NOM.PL mies.NOM.PL tulla.PST.PL3 sisään löytää.PST.PL3 hän.PART
kuolla.PTCP.ACT.PST.PART
 '-- ja kun nuorukaiset tulivat sisään, tapasivat he hänet kuolleena, --'
 (SUOMI22: Ap. t. 5:10)

Esimerkistä (241) voi nähdä kyseistä adjektiivista lauseenjäsentä käytettävän instrumentaalissa olevan predikatiiviadverbiaalin *vōrbōks* 'outona' rinnalla. Silloin, kun sekä pääsanana oleva substantiivi että adjektiivi ovat nominatiivissa, vain sanajärjestys erottaa kyseisen adjektiivin tavanomaisesta adjektiivimääritteestä. Huomattakoon kuitenkin, että pääsanana ja adjektiivin välinen suhde on kuin subjektin / objektin ja predikatiivin välinen suhde. Ainakin esimerkkien (237), (239)–(241) adjektiivit voi nähdä samanlaisina lauseenjäseninä kuin suomen ja viron objektipredikatiivi.⁹⁸ Esimerkissä (236) on predikaattina *pī'ḷ* 'seisoa, olla', joten tässäkin tapauksessa adjektiivia voisi pitää predikatiivina. Esimerkin (238)

97. Tässä datiiivinen sana on possessiivisessa suhteessa objektina olevan 'silma'-sanan kanssa, ts. ne ovat osa/kokonaisuus -suhteessa, kuten luvussa 4.4.1. oli puhetta.

98. Wiedemann (1857: 336) pitää viron (objekti)predikatiivin käytölle ominaisena sitä, että kyse ei ole siirtymisestä aikaisemmasta olotilasta. Varsin samalla lailla Setälä (1952: 30) on kuvannut suomen *tulla*-verbin välityksellä käytetyn subjektipredikatiivin semantiikkaa. Suomen objektipredikatiivista ks. myös Leino, P. 1991: 74–76; Ikola 1997.

puolikongruenssissa oleva adjektiivii on hyvä osoitus siitä, että sen pääsana on datiiivissa oleva partisiippi. Liivissä siis osassa niistä rakenteista, joissa käytetään suomessa predikatiiviadverbiaalia, ilmaistaan pääsanana olevan subjektin, objektin ja adverbiaalain kanssa sijoissa kongruoivalla predikatiivilla. Tällainen predikatiivitulkinna ei ole mitenkään väkinäinen, kun predikatiivin kategoriaa pohditaan sitä välittävän verbin mukaan itämerensuomen tai laajemmin uralilaisten kielten valossa (ks. Pajunen 1998: 79–81).⁹⁹

Kuten esimerkeissä (234) ja (237), edellä mainitun kaltaisena predikatiivina voi olla myös partisiippi.¹⁰⁰ Mainittakoon vielä, että juuri kyseisenlaisena predikatiivina toimivan partisiipin käytön varaan näyttää rakentuvan liivin temporaalinen partisiippirakenne, joka gerundin rinnalla vastaa suomen *tUA* (*tultuaan ~ nähtyään*) -tyyppistä temporaalista lauseenvastiketta (ks. esimerkit (243)–(246)). Tässä rakenteessa sanajärjestys voi poiketa edellä mainitusta ja partisiippi voi edeltää pääsanaa:

- (243) Ne ni seda kōnigt *kūlōnōd* lekštō jera. (LIIVI3: 376; Matt. 2:9, sama LIIVI6: 5)
 he.NOM nyt se.PART kuningas.PART **kuulla.PTCP.ACT.PST.PL** lähteä.PST.PL3 pois
 'Kuultuaan kuninkaan sanat he lähtivät matkalle; --' (SUOMI22: Matt. 2:9)
- (244) ja vāldiņ *artōnd* ne lasist māzō lova, -- (LIIVI7: 70; Mark. 2:4)
 ja auki **purkaa.PTCP.ACT.PST.PL** he.NOM laskea.PST.PL3 maahan vuode.GEN
 '-- ja kaivettuaan aukon laskivat alas vuoteen, --' (SUOMI22: Mark. 2:4)

99. Esimerkiksi Kettunen (1943: 74–75) esittää vepsästä peräti viisi eri verbiä, jotka välittävät predikatiivia. Wiedemannin (1875: 336) antamien esimerkkien perusteella virossakin predikatiivia on käytetty *olema*-verbin lisäksi *saama*-verbin välityksellä. Nykysuomen kieliopeista *tulla*-verbin yhteydessä esiintyvä predikatiivi on tuttu, esim. -- *en tiedä, tuliko tämä kahvi nyt oikein hyvää, mutta tehkää niin hyvin ja maistakaa*. (SUOMI23: 67); -- *Minkätähden? Minä olen aina luullut, että jos isä ja äiti ovat eri kansallisuutta, tulevat lapset paljon nerokkaampia ja saavat usein taiteellisia taipumuksia. - ja tulevat heikompia* (SUOMI24: 29). Myös verbin nominaalimuodon alaisena tällainen predikatiivi esiintyy: *Messun tiettiin tänään tulevan tavallista juhlallisemman*. (SUOMI1800-AHO2: 103). Predikatiivin kategoria on verbivalikoimaltaan laajempi myös vanhassa kirjasuomessa, ennen kaikkea Mikael Agricolan teoksissa. Predikatiiveja on käytetty *näkyä*-verbin yhteydessä nykysuomen predikatiiviadverbiaalin asemassa (Häkkinen 1994: 330): -- *ne Rumin Jäsenet / iotca Heikommat näkyvät / ne ouat tarpelisemat* (SUOMIWI: 2482; 1. Kor. 12:22); -- *waicka sinulle caiki näkyet camalaat ia wastahacoiset* -- (SUOMIWI: 3068). Samoin on asian laita staattista tilaa ilmaisevien verbien *maata*, *pysyä*, *seisoa* ja *kiiltää* sekä muutosta ilmaisevan verbin *jäää* yhteydessä. Näiden verbien yhteydessä esiintyvät predikatiivit tuntuisivat kuitenkin olevan sveltisimejä, kun niitä verrataan lähdetekstien vastaaviin kohtiin. Esim. *Ja ne Pyhydhen Kiuet macauat iocaitzen Catuin päle haioitetut*. (SUOMIWI: 3574; Valit. 4:1); *Mutta Jona oli alas Haden sissel astunut / ia macasi vnesta raskautettu*. (SUOMIWI: 3666; Joonan 1:5); *Colka päle / ia pysy wahwa*. (SUOMIWI: 1002); -- *ette me ydhes iocapeijueses leijues / ia Christusen iocapeijueses sanas ia oppis pysicsime yximieliset*. (SUOMIWI: 1803); -- *Ette he mōs kersimisen ia wainon cautta sijne seisouaiset pysyit*. (SUOMIWI: 2562; 1. Tess. alkup.); -- *seisocam wahuat wskosa / cwlcam wisusti Jumalan sanat* -- (SUOMIWI: 3004); *Laitumat ouat teunens Lauma / ia ne Laxot tihkiit Jyuist seisouat* -- (SUOMIWI: 3301; Ps. 65:14); *Tesse hen nijte wari Opetaita ia Apostolit kylken lyycke / iotca wlconaisesta caunit kijldeuet*. (SUOMIWI: 2502; 2. Kor. jälkiv.); vrt. *leuutte hen mōs semmotoisen Laitoxen leuimelle wlos ninen päle iotca wlconaisesta hurskaxi kijldeuet* / -- (SUOMIWI: 2406; Room. alkup.); *Nijn caiki Pyhet eläijsens teijt. sentdhen he sijs autuat ieijt* (SUOMIWI: 1090). Lisäksi partisiippirakenteiden predikaattiosana olevat partisiipit käyttäytyvät subjekti- ja objektipredikaatin tavoin. Seuraavista esimerkeistä viimeisessä lauseessa on objektin ja partisiipin välillä lukuinkongruenssi, mutta partisiipin sijanmerkintä pääluokan mukaan on mielenkiintoinen: *Cuca tochti sijs sano sencaltaiset tapactuuat ilman HERRAN keskyyte?* (SUOMIWI: 3573); -- *ja hen näky wihainen oleua* -- (SUOMIWI: 3069); *Ja ne Christitit / iotca coolluet ouat / sanotan macaua wimeiseen Domiohon asti*. (SUOMIWI: 3040). Edellä esitetyt esiintymät niiden poikkeuksellisuudesta huolimatta on suhteellisen helppo tulkita predikatiiveiksi, mutta on esiintymiä, jotka osoittavat, että Agricolan teoksissa predikatiivin kategoria on vieläkin laajempi. Tästä vähän tuonnempana alaviitteessä 102.

100. Ks. liivin aktiivin partisiipista Viitso 2008: 323–324.

- (245) un unsõ jumälõst¹⁰¹ *opātõd* astis ta taggis mingis türõ Galilea mälõ. (LIIVI3: 377; Matt. 2:22, sama LIIVI6: 6)
ja uni.INE jumala.EL *opettaa.PTCP.PASS.PST* astua.PST.SG3 hän.NOM takaisin seutu.ILL Galilea.GEN maa.ALL
'Ja hän sai unessa Jumalalta käskyn ja lähti Galilean alueelle.' (SUOMI22: Matt. 2:22)
- (246) Un sînõ *tund* jelis ta sies jälgabõs, -- (LIIVI3: 377; Matt. 2:23; sama : LIIVI6: 6)
ja sinne *tulla.PTCP.ACT.PST* elää.PST.SG3 se.INE kaupunki.INE
'Ja sinne tultuaan hän asettui asumaan kaupunkiin, --' (SUOMI22: Matt. 2:23)

Palatakseni esimerkkeihin (224)–(226) ja Kettusen esimerkkiin (iii): pidän niitä samanlaisina kuin esimerkit (232)–(234). Toisin sanoen esimerkeissä (224)–(226) sekä Kettusen esimerkissä (iii) suomen essiivistä predikatiivadverbiaalia vastaava lauseenjäsen on datiiivissa sen takia, että kyseessä on verbin nominaalimuodon varaan rakentuva rakenne, jossa adjektiivimäärityksen pääsanana olisi datiiivissa. Esimerkeissä (224) ja (225) infinitiivin subjektia ei ole toki ilmipantuna, koska se on ilmaistu toisella tavalla, mutta jos niissä olisi infinitiivin subjekti, se olisi todennäköisesti datiiivissa (ks. 4.4.3.3). Datiiivin käyttö ei siis tässä tapauksessa liity siihen, että suomen essiivin ja liivin datiiivin välillä olisi selvä geneettinen yhteys.

Predikatiivista puhuminen tuntuu kieltämättä oudolta *lā'dā* 'lähteä, mennä' ja *iëkkā* 'hypätä' kaltaisten liikeverbien yhteydessä suomen näkökulmasta, koska ainakaan nykysuomesta ei näytä löytyvän vastaavanlaista. Ilmiö ei ole kuitenkaan ainutkertainen itämerensuomessa, vaan liivin kaltaista appositionomaisen predikatiivin käyttöä esiintyy vanhassa kirjasuomessa, vanhassa kirjavirossa ja vepsässä.¹⁰² Otettaessa huomioon liivin kieleen syvästi vaikuttaneen

101. Kuten suomen ja viron vanhoissa uskonnollisissa teksteissä, liivinkin uskonnolliset tekstit vilisevät passiivilauseita ja -lausekkeita, joissa agentti on ilmaistu elatiivissa olevalla sanalla (ks. LIIVI3: 71). Samoin on myös salatsinliivissä: *ku tē nāntest sāti nādedes* -- (LIIVI3: 356; Matt. 6:1) kun *te.NOM he.EL tulla.PRS.PL2* nähdä.PTCP.PASS.PST '-- ihmisten nähden' (SUOMI22: Matt. 6:1). Muunlaisissa teksteissä elatiiviagentteja esiintyy harvoin, mutta eivät ne ole tuntemattomikään: -- *ku vō'l piepiettät_kurēstō*. (LIIVI2: 46) että olla.PST.SG3 pettää.PTCP.PASS.PST piru.EL 'et oli petetud kuradist'.

102. Suomen nykykielestä ei ihan vastaavanlaista predikatiivina näytä löytyvän, mutta tapauksia muistuttavia kylläkin. Seuraava esimerkki, jossa on appositionomaisia lauseenjäseniä, on poimittu elokuvan *Sininen imettäjä* tekstityksestä: "Mikä ilmassa lentää *siivetön*? Mikä metsässä juoksee *jalaton*? Mikä ruoho maan kasvaa *juureton*? Lentää *siivetön*: Ilmas aurinko, aamun jumala. Juoksee *jalaton*: Joki juokseva. Ruoho *juureton*: Ruumis ihmisen". Tässä esimerkissä kyseessä on kuitenkin suomalaisen viittomakielen suomenνος. Suomenνος poikkeaa viittomakielen puhujan ilmaisusta juuri karitiivijadiktiivin säännöllisessä käytössä. Viittomakielenpuhuja näyttäisi tavaavan osassa puheista "puuttuu siivet", "puuttuu jalat" jne.

Vanhassa kirjasuomessaakaan kyseisenlainen predikatiivi ei ole kovin yleinen lukuun ottamatta Mikael Agricolan teoksia, joissa subjektipredikatiivin käyttö – epäilemättä vieraiden kielten mallin mukaan – ulottuu intransitiivilauseiden lisäksi myös transitiivilauseisiin, esim. *Lapsitoin heiden pite coleman*. (SUOMIWI: 3779; 3.Moos. 20:20); *Catzo sinu' Kuningas tulepi sinulle hiliainen* (SUOMIWI: 3148); *Jos iongun Weli colepi / iolla oli Emende / ia se colis Lapsitoin* – (SUOMIWI: 2228; Luuk. 20:28); -- *ette sinun Seurakunnas murhetoin sinua paluelis wapahudhes* -- (SUOMIWI: 1445); -- *te woisitta wastanseiso sinä pahana peiuene / ia caikissa asioissa madhaisitta pysyueiset edeshardhauta*. (SUOMIWI: 2544; Ef. 6:13); *ia heidhen pite Prophetereman tuhat caxisata cwsikymende peiue / puetetut Säkeille*. (SUOMIWI: 2691; Ilm. 11:3); *Ette se quin söpi teste lieueste / ia iopi HERRAN Calkista mahdotoin* / -- (SUOMIWI: 85; 1. Kor. 11:27) vrt. *Sille ioca teste madhotoina söpi ia iopi / hen söpi ia iopi omaksi domioxens* / -- (SUOMIWI: 3085; 1. Kor. 11:29); *Waan heiden pite keumen Maakunnas couan piexetyt ia nelkeitzet*. (SUOMIWI: 3468; Jes. 8:21). Niiden joukossa on myös passiivilause, jossa on objektin sijasta lähdekielten mallin mukainen subjekti, esim. -- *te henen edhesens saastatomat ia nuchtetomat Rauhasa leuteisijn* – (SUOMIWI: 2617; 2. Piet. 3:14).

latvian kielen predikatiivi, joka käyttäytyy juuri samalla tavalla kuin kyseinen lauseenjäsen liivissä, liivin kyseisenlaisen predikatiivin monipuolinen käyttö on ymmärrettävää.¹⁰³ Edellä esitetyn valossa selittyy mutkitta sekin, miksi Kettusen essiivinä pitämät datiiivin esiintymät keskittyvät vain verbin nominaalimuotojen varaan rakentuviin rakenteisiin.

Esimerkkien (247)–(252) datiiivin käyttötavasta ei löydy tietoja aiemmista tutkimuksista. Esimerkit ovat kaikki nesessiivisiä rakenteita ja niissä predikaattina on liittopassiivi, joka rakentuu *sōdā* 'tulla, saada' -verbin ja partisiipin passiivin menneen ajan muodon yhdistelmän varaan:

- (247) sien lib *kúodštōdōn* sōdō. (LIIVI5: 58; Matt. 15:4)
se.DAT olla.PRS.SG3 **tuomita.PTCP.PASS.PST.DAT** tulla.INF
'-- sen pitää kuolemalla kuoleman.' (SUOMI22: Matt. 15:4)
- (248) Nei iš lib sie rištīn púogan ka neišti *pīndōdōn* sōdō. (LIIVI5: 66;
Matt. 17:12)
niin myös olla.PRS.SG3 se.GEN ihminen.GEN poika.DAT myös he.EL **piinata.PTCP.
PASS.PST.DAT** tulla.INF
'Samoin myös Ihmisen Poika saa kärsiä heiltä.' (SUOMI22: Matt. 17:12)
- (249) lib tādōn *rištōdōn* sōdō. (LIIVI5: 78; Matt. 20:23)
olla.PRS.SG3 te.DAT **kastaa.PTCP.PASS.PST.DAT** tulla.INF
tādōn lib *rištōdōn* sādō, -- (LIIVI6: 77; Matt. 20:23)
olla.PRS.SG3 te.DAT **kastaa.PTCP.PASS.PST.DAT** tulla.INF
'teidät tulee kastaa'
- Vrt. jo nāntōn lib *pietāvtōd* sādō. (LIIVI6: 12; Matt. 5:6)
PTCL he.DAT olla.PRS.SG3 **täyttää.PTCP.PASS.PST** tulla.INF
'-- sillä heidät ravitaan.' (SUOMI22: Matt. 5:6)

Vanhassa kirjavirossa esiintymät eivät ole yhtä monipuolisia, esim. *et temmä om sōkke sūndinu?* (VIROW2: Joh. 9:19); *et ta on pimne sūndinu?* (VIROW3: Joh. 9:19); vrt. *et ta sūndis pimedana?* (VIRO16: Joh. 9:19); *Selsamal saisab sesinane sihn teije een terwe.* (VIROW2: Ap. t. 4:10); -- *sellesinnatse lābbi seisab sesinnane siin teie ees terwe.* (VIROW3: Ap. t. 4:10); vrt. *Sellesama tōttu seisab see inimene siin teie ees tervena.* (VIRO16: Ap. t. 4:10). *ja leidsid tedda surnud.* -- (VIROW3: Ap. t. 5:10); vrt. *sis löisiwa nemmä teddā kohlu ollewat* (VIROW2: Ap. t. 5:10); vrt. *leidsid nad ta surnud olevat* (VIRO16: Ap. t. 5:10); *Ent nemmä ohdiwa teddā ūlles paisuwat / ehk ākkitzelt kohlu maha saddawat.* (VIROW2: Ap. t. 28:6); vrt. *Agga nemmad ootsid, et ta pidid ūlles paistetama, ehk ākkitselt surnuks mahhalangema* -- (VIROW3: Ap. t. 28:6).

Kettusen (1943: 230–231 § 321) vepsän esimerkkien perusteella vepsässä kyseisenlainen predikatiivi esiintyy yhtä monipuolisesti kuin liivissä. Uudehkossa tekstissä paljon yleisempää näyttää olevan käyttöä essiivistä predikatiiviadverbiaalia (ks. Kettunen 1943: 246 §353), vaikkakaan predikatiivin käyttö ei aivan tuntematonta ole: *Saren elājad varastiba, miše kāden paizzotab, vai Pavel lankteb kolnu maha.* (VEPSÄ13: Ap. t. 28:6); vrt. -- *mišehān sūndui sogedan* (VEPSÄ13: Joh. 9:19). On epäselvää, kuinka vepsässä tällainen predikatiivi kongruoi pääsanana olevan subjektin ja objektin kanssa. Kettusella (mts. 231) on seuraava esimerkki: *vajkne kejtātab vīnan* 'salaa keittävät viinaa'. Lauseessa ei ole subjektia, mutta predikaatin perusteella odottaisi monikon käyttöä.

Kettusen (1943: 231 § 321) vepsän esimerkkien joukossa on yksi, jossa kyseisenlainen predikatiivi näyttää olevan substantiivi. Liivistäkin Viitsolla (2008: 326) on nominatiivin käytöstä yksi esimerkki, jossa on substantiivi predikatiivina. Myös suomen ja viron vanhoista kirjakielistä löytyy esimerkkejä, joissa predikatiivi on substantiivi: *Mine* olen mös *Romari* syndynyt. (SUOMIWI: 2376; Ap. t. 22:28; ks. myös VIROW2:2:n ja VIROW3:n vastaava jae).

103. Esim. *viņš aizgāja noskumis.* -- (LATVIAI: Matt.19:22) hän.NOM kävellä pois.PST.3P surullinen.INDEF.NOM 'meni hän pois murheellisenä' (suomi22: Matt. 19:22); *Ūn kad viņš nāk, tad viņš to atrod tukšu.* -- (LATVIAI: Matt. 12:44) ja kun hän.NOM tulla.PRS.3P sitten hän.NOM se.ACC löytää.PRS.SG3 tyhjä.INDEF.ACC 'Ja kun hän tulee, tapaa se huoneen tyhjänä --' (SUOMI22: Matt. 12:44). Tätä samankaltaisuutta – samoin koko liivin datiiivin alkuperää – ei kuitenkaan helposti voi selittää lainaamisella, koska myös latvian datiiivi ja kyseinen predikatiivi näyttävät olevan yksinäisiä ilmiöitä omalla tahollaan.

- (250) -- tād kuodān lib tādōn tūjāks **jettōdōn** sōdō. (LIIVI5: 94; Matt. 23:38)
 te.GEN huone.DAT olla.PRS.SG3 te.DAT tyhjä.INS **jättää.PTCP.PASS.PST.DAT** tulla.
 INF
 '-- teidän huoneenne on jäävä hyljätäksi.' (SUOMI22: Matt. 23:38)
- (251) Pūogan um pāgiṅ kāndatōmōst ja sāmōst ābkōlbatōbōks **pidtōtōn**
 vaṅimist ja yllist priēstōrd ja kēratundijid pūolst, ja um sāmōst
 māzō **taptōtōn** ja kuolmandōmōn pāvan **virgtōtōn**. (LIIVI7: 133;
 Luuk. 9:22)
 poika.DAT olla.PRS.SG3 paljon kärsiä.SUP.DEB ja tulla.SUP.DEB kelvoton.INS **pitää**.
PTCP.PASS.PST.DAT vanhin.GEN.PL ja ylin.GEN.PL pappi.GEN.PL ja kirjanoppinut.
 GEN.PL puolesta ja tulla.SUP.DEB maahan **tappaa.PTCP.PASS.PST.DAT** ja kolmas.
 DAT päivä.DAT **herättää.PTCP.PASS.PST.DAT**
 'Ihmisen Pojan pitää kärsimän paljon ja joutuman vanhinten ja ylipap-
 pien ja kirjanoppineiden hyljittäväksi ja tuleman tapetuksi ja kolmante-
 na päivänä nouseman ylös' (SUOMI22: Luuk. 9:22)
- Vrt. Min kuodan um **nuttōt** sāmōst pālandōks kuodaks, -- (LIIVI7: 45;
 Matt. 21:13)
 minä.GEN huone.DAT olla.PRS.SG3 **kutsua.PTCP.PASS.PST** tulla.SUP.DEB rukous_
 huone.INS
 'Minun huoneeni pitää kutsuttaman rukoushuoneeksi' (SUOMI22: Matt.
 21:13)
- (252) Aga minnōn um sāmōst **rištōtōn** leb rištimiz, -- (LIIVI7: 145; Luuk.
 12:50)
 mutta minä.DAT olla.PRS.SG3 tulla.SUP.DEB **kastaa.PTCP.PASS.PST.DAT** läpi
 kastaminen.GEN
 'Mutta minä olen kasteella kastettava, --' (SUOMI22: Luuk. 12:50)

Muodollisesti liittopassiivi voi muistuttaa suomesta tuttua *tulla tehdyksi*-tyyppistä passiivia ja datiivinen partisiippi voisi tuntua vastaavan suomen translatiivista partisiippia. Liivin ja suomen liittopassiivien välisenä erona on, että suomen liittopassiivissakin *tulla*-verbi on kyllä apuverbin funktioon kieliopillistunut, mutta partisiipin sijamuodossa 'tulemisen' merkitys näkyy. Liivissä taas *sōdō*-verbin 'tulemisen' merkitys ei heijastu partisiipin sijamuotoon, ts. partisiippi on nominaatiivissa eikä taivu instrumentaalissa, kuten suomen mallin mukaan voisi odottaa (ks. esimerkkien (249) ja (251) vertailuesimerkit). Esimerkkien (247)–(252) kaltaiset esiintymät ovatkin rinnastettavissa seuraavien esimerkkien (253) ja (254) tapauksiin, joissa 'olla'-verbi on liittopassiivin apuverbinä:

- (253) sien lib touvōs ka **sittōdōn** vōlda. (LIIVI5: 64; Matt. 16:19)
 se.DAT olla.PRS.SG3 taivas.INE myös **sitōa.PTCP.PASS.PST.DAT** olla.INF
 '-- se on oleva sidottu taivaissa, --' (SUOMI22: Matt. 16:19)
- (254) sien lib touvōs ka **sittōdōn** lidō, -- sien lib touvōs ka **pāstōdōn**
 vōlda. (LIIVI5: 70; Matt. 18:18)
 se.DAT olla.PRS.SG3 taivas.INE myös **sitōa.PTCP.PASS.PST.DAT** olla.INF se.DAT
 olla.PRS.SG3 taivas.INE myös **päästää.PTCP.PASS.PST.DAT** olla.INF

sien lib ka touvis *sittōdōn* vuolda, -- sien lib ka touvis *pästōdōn* vuolda. (LIIVI6: 62; Matt. 16:19; Matt. 18:18)
 se.DAT olla.PRS.SG3 myös taivas.INE *sitōa.PTCP.PASS.PST.DAT* olla.INF se.DAT
 olla.PRS.SG3 myös taivas.INE *päästää.PTCP.PASS.PST.DAT* olla.INF
 'kaikki -- on oleva sidottu taivaassa, ja kaikki, -- on oleva päästetty taivaassa.' (SUOMI22: Matt. 18:18)

Mielestäni esimerkeissä (247)–(254) on kyseessä perimmältään sama ilmiö kuin esimerkkien (224)–(226) tapauksessa. Erona on vain se, että datiiivissa on tavanomaisen adjektiivin sijasta verbin partisiippi. Liivissä liittopassiivin partisiipin voi ilmeisesti edelleen mieltää predikatiivin kaltaiseksi lauseenjäseneksi (ks. Häkkinen 1994: 350), joka kongruoi pääsanan eli verbin nominaalimuotojen subjektin kanssa sijoissa.

Kettusen esimerkin (i) kaltaisen ”lapsena ollessa” -tyyppisen gerundirakenteen essiivinomaisen datiiivin käyttö jää vaille tyydyttäviä selityksiä. Sen voisi teoreettisesti ehkä selittää verbin nominaalimuodon varaan rakentuvalla rakenteella, mutta sellainen selitys tuntuu väkinäiseltä, kun otetaan huomioon, ettei vastaavia tapauksia löydy lähisukukielistä.¹⁰⁴ Toisaalta kyseinen Kettusen esimerkki ei voi olla kovinkaan edustava edes liivissä, kun muita samanlaisia esimerkkejä ei näytä löytyvän. Niissä harvoissa löydöksissä, joissa gerundirakenteen predikatiivi esiintyy, predikatiivi on nominatiivissa. Seuraavista esimerkeistä esimerkin (255) ensimmäisessä, salatsinliivin lauseessa sekä esimerkissä (256) gerundin predikatiivi on nominatiivissa. Esimerkin (255) kuurinmaanliivin lauseessa on käytetty *ld*-päätteellä varustettua adverbialia:

- (255) Tämä jäeb lapseks jeb vei *vana olles*. (LIIVI3: 316)
 hän.NOM jäädä.PRS.SG3 lapsi.INS vaikka *vanha.NOM* olla.GER
 Ta *vanald vuolds* um ku läpš.
 hän.NOM *vanhana* olla.GER olla.PRS.SG3 kuin lapsi.NOM
 'Obgleich er alt ist, wird er zum Kinde (ist er wie ein Kind).'
- (256) Kui võib rišting syndõ *vana volds?* (LIIVI7: 181; Joh. 3:4)
 miten voida.PRS.SG3 *ihminen.NOM* syntyä.INF *vanha.NOM* olla.GER
 'Kuinka voi ihminen vanhana syntyä?' (SUOMI22: Joh. 3:4)

Edellä esitetyn perusteella katson, että niissä tapauksissa, joissa Kettunen rinnastaa liivin datiiivin ja suomen essiivin predikatiiviadverbiaalisen käytön, itse asiassa liivin datiiivia on käytetty suomen genetiivin tapaan. Niissä datiiivilla ei ole siis mitään tekemistä Kettusen väittämän lokatiivin kanssa.

104. Myöskään vanhan kirjasuomen aineistostani ei näytä löytyvän liivin gerundirakennetta vastaavia E-infinitiivin inessiivin ja instruktiivin varaan rakentuvia rakenteita, joissa infinitiivin predikatiivi olisi genetiivissä. Sen sijaan *olla nuorena ~ vanhana* -tyyppistä ikäadjektiivien lokaalista koodausta esiintyy suomen murteissa ja ainakin länsivatjassa, ks. Pajunen 2000: 71–73. Myös vanha kirjasuomi tuntee ilmaisun: *Hänen Awio miehens / jonga hän otti nuorna ollesans*. (SUOMIW9: Sananl. 2 jälkiviite).

4.5. Liivin datiiivin diakroniaa

Esittämäni kuvauksen ja analyysin kautta on selvinnyt joitakin asioita liivin datiiivista ja sitä kautta *n*-genetiivin alkuperää koskevista hypoteeseista. Luvussa 4.3 esitetyt kuurinmaanliivin persoonapronominien lyhyemmät datiiivimuodot *mi'n*, *si'n*, *tä'm* ja *tä'd* antavat kaksi mahdollisuutta niiden diakroniselle tulkitsemiselle. Ne ovat joko pidemmistä datiiivimuodoista kuluneita muotoja, jollaisina de Sivers (1970: 498–499) niitä pitää, tai alkuperäisempiä muotoja, joista pidemmät datiiivimuodot ovat kehittyneet. Edellisessä tapauksessa niillä ei ole ainakaan suoraa yhteyttä *n*-genetiivin kehityskulkuun tai datiiigenetiivin historialliseen taustaan ilman, että Kettusen LOK-hypoteesi olisi oikea. Jälkimmäisessä tapauksessa liivin datiiivi tulee *n*-genetiivin ja datiiigenetiivin historiaan eri tavalla mukaan kuin aiemmin LOK-hypoteesin yhteydessä totutulla tavalla. Lähtökohtana on, että genetiivi ja datiiivi olisivat olleet alkuaan yksi ja sama sijapäätte, jollainen suomen datiiigenetiivi on ollut. Tämän tulkinnan mukaan itämerensuomesta olisi siis löytynyt suomen datiiigenetiivin lisäksi toinenkin datiiigenetiivi. Tässä tapauksessa on luontevaa ajatella myös, että puheena olevat persoonapronominien lyhyemmät datiiivimuodot, joissa *n*-päättä ei ole, ovat säilyttäneet datiiivisuutensa usein pronomineihin liittyvän taivutuksen epäsäännöllisyyden vuoksi; nehan pysyessään genetiivin kaltaisinkin eroavat nominatiivista toisin kuin substantiivit, joista useiden genetiivimuoto on liivissä muuttunut nominatiivin kaltaiseksi. Toisin sanoen uusi datiiivin *n*-pääte olisi kehittynyt ensin substantiiveihin ja vasta myöhemmin persoonapronomineihin. Mikäli yhdyssanoissa esiintyvä *-n* on vanhan genetiivin jäänte, uusi datiiivin pääte *-n* selittynee Wiedemannin esittämään tapaan uudennoksella paremmin kuin esim. postpositiolähtöisyydellä, kuten Nevis on oletanut. Tällä kuurinmaanliivin *n*-datiiivin tulkinnalla on vaikutusta myös salatsinliivin *l*-datiiivin ja tutkijoiden tekemänä merkintävirheenä pidetyn *n*-datiiivin diakroniseen tulkitsemiseen. Salatsinliivissäkin olisi voinut alkuaan olla *n*-datiiivi, jonka jäänteitä virheenä pidetyt *n*-datiiivin esiintymät ovat. Tällöin Kettusen oletus salatsinliivin *l*-datiiivin alkuperästä osoittautuisi oikeanlaiseksi. Näin voisi spekuloida luvussa 4.3 esitetyn liivin datiiivin morfologian perusteella.

Luvuissa 4.4 esitettyjen liivin datiiivin kuvauksen ja analyysin perusteella voi yleisluontoisesti todeta, että liivin datiiivilla on yhteisiä käyttöalueita suomen genetiivin kanssa enemmän kuin tähän asti on totuttu näkemään. Luvussa 4.4 käsitellyt datiiivin käyttötavat ovat yhtä lukuun ottamatta kaikki tuttuja aiemmista tutkimuksista, joissa datiiivin käyttöä on vertailtu joko suomen kirjakielen ulkopaikallissijojen käyttöön tai vähäisin esimerkein datiiigenetiiviin. Näistäkin monessa tapauksessa suomen genetiivi kelpaisi vastineeksi ilman datiiigenetiiviäkin. Selvimpiä tällaisia tapauksia on substantiivin ja adposition määrittäneä käytetty datiiivi. Luvussa 4.4.1 käsitellyn habitiivis-possessiivisen adverbiaalinen ja predikatiivin datiiivin käyttö kyllä monissa kohdin vastaa suomen ulkopaikallissijojen käyttöä, mutta myös genetiivin käyttöä possessiivisen predikatiivin merkitsimenä. Niissä datiiivin käyttötavoissa, joissa datiiivadverbiaali vastaa suomen

partitiiviobjektin käyttöä, datiiivin suuntasijaisuus hämärtyy ja se on pikemmin omistussuhteen ilmaisin kuin habitiivinen suuntasija. Tämä näkyy parhaiten suomen ablatiivin käyttöä vastaavan datiiivin käytössä, jossa datiiivi voi vaihdella elatiivin ja ’käsi’-sanana elatiivin kanssa.

Luvuissa 4.4.3–4.4.8 käsitellyistä verbin nominaalimuotojen subjektin ja predikatiivin datiiiveista nominaalimuotojen subjektin datiiivin käyttö on hyvin vahva. Osassa nesessiivisiä rakenteita nominatiiviakin on käytetty nominaalimuotojen subjektin merkitsemiseen, ja osassa permissiivisiä rakenteita datiiiv-adverbiaalin sijasta on käytetty objektia. Tästä huolimatta datiiivin vahva asema verbin nominaalimuotojen subjektin merkitsimenä on selvä. Tämä datiiivin käyttö vastaa suomessa perinteisesti datiiivigenetiivinä pidetyn genetiivin käyttöä ja ainakin se, että liivin datiiivin käyttö tässä vastaa selvästi suomen ja muiden itämerensuomalaisten kielten – kuten karjalan, vatjan ja inkeröisen – genetiivin käyttöä, on kiistaton. Myös verbin nominaalimuotojen predikatiivissa esiintyvällä datiiivilla on vastineena genetiivi ainakin suomessa, kuten on esitetty luvussa 4.4.8.

Tarkastellut datiiivin käyttötavat yhdessä liivin datiiivin morfologian käsitelyssä esitettyjen seikkojen kanssa antavat mahdollisuuden ottaa kantaa ainakin joihinkin liivin datiiivin ja suomen (datiiivi)genetiivin alkuperästä esitettyihin hypoteeseihin. Muun muassa luvussa 4.4.8 esittämäni todistelun perusteella Kettusen LOK-hypoteesin (ks. luku 2.3) kokonaan kumotuksi ainakin liivin osalta. Kyse ei ole epätodennäköisyydestä, jonka perusteella aiemmissä tutkimuksissa LOK-hypoteesia on kritisoitu, vaan siitä, että lukuun ottamatta temporaalisissa adverbialeissa käytettyä datiiivia ei yksinkertaisesti löydy sellaisia datiiivin esiintymiä, jotka Kettusen väittämällä tavalla antaisivat jonkinmoisia viitteitä lokatiivin kehityksestä genetiiviksi. Liivin datiiivilla on kyllä sekä suomen genetiivin että essiivin funktio, mutta tätä on luontevampaa pitää kahden sijamuodon yhteenlankeamisen tuloksena, koska essiivin käyttöä vastaavaa datiiivin käyttöä ei näy missään muualla kuin temporaalisissa adverbialeissa toisin kuin Kettunen väittää. Myös se, että ne persoonapronominien lyhyemmät datiiivimuodot, jotka sotivat Kettusen väitettä vastaan, on Kettusen sanakirjan kielioppiosasta jätetty pois, kertoo siitä, että LOK-hypoteesi on rakennettu hyvin heikolle pohjalle.

Kun otetaan huomioon liivin datiiivin käytön laaja vastaavuus suomen genetiivin käytön kanssa, myös Nevisin (1988: 102–103) oletus siitä, että liivin datiiivi olisi samaa alkuperää viron terminatiivin kanssa, tuntuu epätodennäköiseltä, vaikka se on hyvin perusteltu. Tämän mukaan viron terminatiivin kaltainen, semanttisesti rajoittunut, todennäköisesti postpositiolähtöinen sijapäätte olisi ehtinyt vallata suuren osan genetiivin alasta niinkin lyhyessä ajassa kuin liivin oman kehityksen aikana. Oletus ei ole uskottava ilman selitystä sijamuodon funktion kehityskulusta. Nevisin hypoteesissa on unohdettu lisäksi se, että liivissä on säilynyt – toki liudentuneena – *n*-loppuinen sija, ts. instruktiivi, kulumatta. Myös datiiivin päätte on siis voinut olla alkuaankin *n*-loppuinen.

Wälchlin (2000: 214–215) oletus datiiivin kahtalaisesta alkuperästä – genetiivistä (**-n*) ja lokatiivistä (**-na*) – on oikeansuuntainen, mutta kehityskulun ku-

vaaminen puuttuu kokonaan. Antamisverbien vastaanottajan datiiivia tuskin voi selittää omistuslauseen datiiivin pohjalta. Alvren (1967: 178–180) oletus ei sekään selitä, miten latiivi on alkanut vallata genetiivin alaa niin pitkälle kuin luvussa 4.4 on esitetty. Lisäksi suomen *minun on nälkä* -tyyppistä ilmaisua, jota Alvre on käyttänyt, voi pitää varsin huonona todisteena ja vertailukohtana, joka ei oikein sovi diakronisen hypoteesin perustaksi, koska se ei näytä olevan kaikille kielimuodoille yhteinen edes itämerensuomessa. Se, että samanlainen ilmaisutyyppi esiintyy kummassakin kielessä, ei automaattisesti tarkoita, että se olisi vanhaa perua, kuten luvussa 4.4.1 on nähty.

Wiedemannin (1861: 74 §75) esittämistä kahdesta selityksestä datiiivin lainautuminen latviasta ei selitä liivin datiiivin morfologiaa, ts. miksi (kuurinmaan) liivin datiiivi on *n*-loppuinen. Vaikka latvian vaikutus on ollut valtava ja sen datiiivin käyttö on epäilemättä vaikuttanut paljolti liivin datiiivin käyttöön, on oltava selitys myös sille, miksi juuri tuota *n*-pääteistä sijaa alettiin käyttää latvian datiiivin vastineena. De Siversin (1970: 498–499) esittämän kaltainen joidenkin pronomien nasaaliin perustuva lainautuminen menee arvailun puolelle. Jäljelle jäisi Wiedemannin uudennosselitys, jossa ei näytä olevan silmiinpistäviä aukkoja. Uudennosselityksen mukaan latvian vaikutuksen huomioon ottaenkin alkuperäisen *n*-sijan on oletettava olleen vähintäänkin yhtä laajakäyttöinen kuin suomen genetiivi kaikkineen, datiiivigenetiivistä substantiivin määritteen genetiiviin. Luonnollisesti tämän sijamuodon on oltava ainakin habitiivisena sijana vanhempi kuin *l*-sijat. Tähän liittyen *n*-sijan diakronian kannalta liivin datiiivin ja suomen datiiivigenetiivin välillä on huomionarvoinen yhtäläisyys eli se, ettei kumpaakaan ole käytetty lokaalisen suhteen ilmaisemiseen. Tämä mukaan lukien kaikista liivin datiiivin ja suomen (datiiivi)genetiivin samankaltaisuuksista huolimatta tässäkin tapauksessa jää selitettäväksi luvussa 4.4 esitetyt erot suomen datiiivigenetiivin ja liivin datiiivin välillä. Ensinnäkin liivin datiiivia voi käyttää elottoman omistussuhteen ilmaisemiseen, kun taas suomen datiiivigenetiivi ei näytä ilmaisevan sellaista ollenkaan. Toiseksi liivin datiiivin käytön tarkastelu ei tuo valaistusta ainakaan siihen, että datiiivigenetiivi esiintyy puheaktiverbien kanssa hyvin harvoin. Pohdittavaksi jäävät myös suomen datiiivigenetiivin ja liivin datiiivin erilaiset esiintymisehdot. Kuten luvussa 3.4 on nähty, suomen datiiivigenetiivi on selkeä objektin sijanmerkintäjärjestelmän rikkoja, koska datiiivigenetiivin takia sekä objekti että habitiiviadverbiaali molemmat voivat olla genetiivissä. Myös liivissä objekti ja datiiiviadverbiaali voivat olla välillä muodoltaan samanlaiset, mutta vain niiden pronomien kohdalla, joissa datiiivi voi olla genetiivin kaltainen. Substantiivien osalta on hyvin selkeä sijanmerkintäjärjestelmä, ainakin yhtä selkeä kuin suomen nykykirjakielissä. Voiko näihin olosuhteisiin johtaneet muutokset selittää aukottomasti? On syytä muistaa myös se, että vaikka erot suomen datiiivigenetiivin ja liivin *n*-datiiivin välillä jollakin tavalla selittyvätkin, on kahden sijamuodon yhtäläisyys nähtävä itämerensuomea isommassa kokonaisuudessa.

Kysymys salatsin liivin *l*-datiiivin alkuperästä ei ehkä ole yhtä suuri arvoitus kuin kuurinmaanliivin *n*-datiiivin. Luvussa 4.4 esitetyt *l*-datiiivin käyttötavat vastaavat pitkälle kuurinmaanliivin *n*-datiiivin käyttötapoja. Missä kuurinmaan-

liivissä on *n*-datiivi, siinä on salatsinliivissä *l*-datiivi, ikään kuin kuurinmaanliivin datiivin *n* olisi vaihdettu *l*:ään. Näin on asian laita myös niinkin erikoisessa datiivin käytössä kuin verbin nominaalimuotojen predikatiivin merkitsemisessä, kuten luvussa 4.4.8 on nähty. Vertailtaessa salatsinliivin *l*-datiivia muiden itämerensuomalaisten kielten *l*-sijoihin suurin ero on siinä, että *l*-datiivi ei näytä muodostavan ablatiivin kanssa habitiivista ilmaisusarjaa siitä huolimatta, että sama *l*-sija muodostaa selkeästi ablatiivin kanssa paikallissijasarjan, kun se liittyy lokaalisuutta ilmaiseviin sanoihin kuten *mā* 'maa'. Yksi epäselvä ablatiiviesiintymä on löytynyt, mutta selvässä habitiivisen erosijan asemassa on käytetty elatiivia tai melkein postpositiona pidettävää 'käsi'-sanan elatiivia. Myös tässä asiassa *l*-datiivi on samanlainen kuin *n*-datiivi. Edellä sanotut huomioon ottaen tuntuisi perustellulta Kettusen tapaan olettaa salatsinliivin *l*-datiivia nuoreksi, todennäköisesti virosta lainautuneeksi.

5. Eteläsaamen genetiivi omistussuhteiden ilmaisuissa – datiivigenetiivin sukujuuret II

5.1. Tausta

Eteläsaame on omistussuhteiden ilmaisukeinojen suhteen itämerensuomalais-saamelaisessa ryhmässä saareke, koska se on kyseisessä ryhmässä ainoa kieli, joka käyttää *N*-genetiiviä omistaja-argumentin merkitsemiseen sekä adnominaalisessa omistusrakenteessa että omistuslauseessa. Se on myös silta Volgan alueella puhuttuihin mordvaan ja mariin, joiden omistussuhteiden ilmaisukeinoissa *N*-genetiiviä käytetään samalla tavalla. Tästä eteläsaamen ainutlaatuisesta asemasta oli puhetta johdannossa. Eteläsaamen tai saamelaiskielten datiivigenetiivi on saanut tutkimuksissa huomiota kovin niukalti. Johan Beronka (1937: 123–125)¹ mainitsee datiivigenetiivin kieliopista (Nielsen 1926: 317; §367) ja parin murteesta poimimansa nesessiivisen lauseen infinitiivin subjektin yhteydessä ja toteaa esiintymien niukkuuden ja levikin perusteella, ettei sen voi olettaa olevan kantasaamelaista alkuperää. Datiivigenetiivi on mainittu myös eteläsaamen omistuslauseen yhteydessä. Eliel Lagercrantz antaa toimittamassaan eteläsaamen kielennäytteessä (SAAMEE6: 107) suluissa huomautuksen ”dativer Genit.” lauseesta *muw aahčien argies hieregie* minä.GEN isä.GEN arka juhta.NOM ’Minun isälläni on arka juhta’. Hän ei kuitenkaan anna mitään selitystä datiivigenetiiville eikä käytä eteläsaamen kieliopissaan (1923: 18) termiä datiivigenetiivi omistuslauseen esimerkkien kohdalla. Datiivigenetiiviin läheisesti liittyvänä asiana mainittakoon, että Mikko Korhosen (1981: 228–229) mukaan lokatiivissa ja illatiivissa olevan substantiivin määritteenä ovat genetiivimuotoiset demonstratiivipronominit ja lukusanat ovat itse historiallisesti latiivimuotoisia ja tämä puolikongruenssissa oleva genetiivinen määrite on alkuaan kuulunut vain illatiivissa olevan substantiivin määritteisiin.

Datiivigenetiivistä ei löydy muita mainintoja aiemmista saamen tutkimuksista, ja siinä mielessä saamelaiskielten merkitys tämän tutkimuksen kan-

1. Ks. myös Bartens 1972: 55.

nalta voisi tuntua mitättömän pieneltä. Esimerkiksi illatiivissa olevan substantiivin määritteenä olevat genetiivimuotoiset demonstratiivipronominit ja lukusanat eivät kerro sen enempää genetiivin latiivisuudesta kuin dativisuudestaan, koska niiden latiivisuus on illatiivisen pääsanan varassa. Kuten luvussa 2.4 oli puhetta, LAT-hypoteesin yhtenä heikkoutena on se, että itämerensuomen – tarkemmin suomen – ja samojedikielten välistä puuttuu kolme kokonaista kieliryhmää: saame, mordva ja mari, joissa on *N*-genetiivi. Näistä eteläsaame on itämerensuomen ulkopuolella maantieteellisesti lähin sukukieli, jonka *N*-genetiivi pitäisi pystyä selittämään *n*-latiivin pohjalta, mikäli *N*-genetiivin alkuperää ajatellaan LAT-hypoteesin pohjalta. Eteläsaamen genetiivin voidaan sanoa olevan ensimmäinen todellinen koetinkivi LAT-hypoteesille. Edellä mainittu eteläsaamen *N*-genetiivin ainutlaatuinen asema omistussuhteen ilmaisukeinoissa mahdollistaa geneettis-typologisesti hyvin arvokkaan vertailun. Tutkimalla tämän kielen omistussuhteiden ilmaisukeinoja ja vertailemalla niitä muiden saamelaiskielten omistuslauseisiin saadaan mahdollisesti selkoa esim. siitä, voidaanko *N*-genetiivillä omistajaa merkitsevään omistuslauseeseen olettaa palautuvan paikallisijalla omistajaa merkitsevään omistuslauseeseen, kuten luvussa 2.3 LOK-hypoteesin yhteydessä deduktiivisesti on esitetty. Samalla saadaan valaistusta myös siihen, onko eteläsaamen omistuslauseella jotain tekemistä suomen *minun on nälkä*-tyyppisten ilmaisujen kanssa, tai siihen, voidaanko eteläsaamen omistuslauseeseen *N*-genetiivi oikeasti sulkea dativigenetiivin ulkopuolelle.

Saamelaiskielten omistuslauseesta on tietoja ennen kaikkea kielioppien sijamuotojen käytön kuvauksissa (Fjellström 1738: 93; Lagercranz 1923: 16; Nielsen 1926: 332; Bergsland 1946: 136–137; 1982: 52–53; Tjihkkom 1989: 98; Kintel 1991: 18; Nickel 1994: 395–396)². Raija Bartens (1972: 103–106) on inarin-, meri- ja luulajansaamen sijasyntaksin tutkimuksessaan käsitellyt näiden kielten omistuslauseita ja hallinnan ilmaisujärjestelmää. Ole Henrik Magga (1978) esittää perusteellisen kuvauksen pohjoissaamen omistuslauseesta tarkastellessaan lokatiivisen lauseenjäsenen ja *leat*-verbin sisältävien lauseiden semantiikkaa. Joshua Wilbur (2014: 236) mainitsee lyhyesti piitimensaamen omistuslauseista. Seppo Kittilä – Jussi Ylikoski (2011) on käsitellyt luulajansaamen ja pohjoissaamen habitiivis-possessiivisia sijoja esitellessään Euroopan uralilaisten kielten tulosijan, olosijan ja erosijan merkin-tätapoja. Näiden tutkimusten ulkopuolelle jääneiden saamelaiskielten omistuksen ja hallinnan ilmaisukeinoista on varsin niukalti tietoja. Kieliopit antavat minimaalisia tietoja omistuslauseiden argumenttien sijanmerkinnästä eivätkä kerro mitään niiden semantiikasta, vaikkakin annettujen esimerkkien perusteella on mahdollista tehdä siitäkin pitkälle meneviä päätelmiä. Arvoitukseksi jäävät ne kielimuodot, joista ei ole kielioppeja tai morfosyntaktisia kuvauksia. Toisaalta saamelaiskielten tutkimuksen pitkää historiaa ajateltaessa voi odottaa, että niissä kielimuodoissa, jotka varhaisemmat tutkimukset ovat jättäneet mainitsematta, ei ole olennaisesti poikkeavaa niistä, joista varhaisemmissa tutkimuksissa jo on kuvaus tai maininta.

2. Nickelin kieliopissa on syntaksin osasto, jossa omistuslauseita käsitellään lauseenjäsenen *habitiivi* kohdalla. Kintelin teos keskittyy taas sijasyntaksiin ja johto-oppiin.

Saamelaiskielet on tapana jakaa kymmeneen päämurteistoon: etelä-, uumajan-, piitimen-, luulajan-, pohjois-, inarin-, koltan-, akkalan-, kiltinän-³ ja turjansaameen.⁴ Nämä muodostavat yhdessä ketjumaisesti murteesta toiseen jatkuvan, bumeranginmuotoisen areaalisen puhuma-alueen etelä-lounaasta pohjoisen kautta koillis-itään siten, että naapuri(pää)murteiston yli hyppääviä yhteyksiä ei periaatteessa ole.⁵ Mainitut päämurteistot voi jakaa pääasiassa fonologisiin ja morfologisiin mutta myös syntaktisiin tai muin perustein eri ryhmittymiin. Sellainen on tärkeimpänä pidetty murrejako kahteen pääryhmään, länsi- ja itäsaameen, joka perustuu fonologisiin seikkoihin, tai kolmiajako etelä-, keski- ja itämurteeseen muilla kielihistoriallisesti painavilla syillä, jne. Saamelaiskielten muodostamasta ketjumaisesta puhuma-aluejatkumosta seuraa, että yksittäiset jakoperusteet johtavat aina kahtiajakoon. Murteiden eri ryhmäjaot ovat siis monien mainitun kaltaisten kahtiajakojen summia. Samanlaisia ryhmäjakoja on mahdollista esittää myös omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinojen yhteydessä morfologis-typologisiin perustein. Aiemmissä tutkimuksissa saavutettujen tietojen perusteella saamelaiskielten sisällä voi olettaa karkeasti seuraavat rajanvetäjät omistuslausetyypeistä:

a) *Paikallissija vs. genetiivi* -jako 'olla'-verbin varaan rakentuvan omistuslauseen omistajan merkinnässä.

(a1) *Geas* ležžet bealjit, son gullos! (SAAMEPO2: Mark. 4:9)
kuka.LOC olla.POT.PL3 korva.NOM.PL hän.NOM kuulla.IMP.SG3

(a2) *Gänna* li bielje, guldalis. (SAAMEL5: Mark. 4:9)
kuka.INE olla.PRS.PL3 korva.NOM.PL kuunnella.IMP.SG3

(a3) Dihte *gien* bieljeh, dihte goltele! (SAAMEE23: 4:9)
se.NOM joka.GEN korva.NOM.PL se.NOM kuulla.PRS.SG3
'Jolla on korvat, se kuulkoon!' (SUOMI22: Mark. 4:9)

b) *Lokatiivi* (olosija ja erosija) vs. *inessiivi* (olosija) + *elatiivi* (erosija) -jako paikallissijaista omistajaa käyttävissä lauseessa.

(b1) Váldet danne *sus* taleantta ja addet dan sutnje *geas* leat logi!
(SAAMEPO1: Matt. 25:28)
ottaa.IMP.PL2 sen_takia hän.LOC talentti.GENACC ja antaa.IMP.SG2 niin hän.ILL
joka.LOC olla.PRS.PL3 kymmenen.NOM

(b2) Válldit dan diehti *sujsta* talentav ja vaddit álmmej *gännä* li lågev
talenta (SAAMEL1: Matt. 25:28)
ottaa.IMP.PL2 sen tähden hän.EL talentti.ACC ja antaa.IMP.SG2 ihminen.ILL joka.
INECOM olla.PRS.PL3 kymmenen.NOM talentti.GEN

3. Aiemmissä tutkimuksissa on käytetty vakiintuneesti nimitystä *kildininsaame*. Nimitys *kiltinänsaame* on Tapani Salmisen suosituksen mukainen, ks. Salminen 2000: 154.

4. Olavi Korhonen (2001: 217) esittää mainitun kymmenen päämurteiston sijasta käytettäväksi saamelaiskielten puhujien keskinäiseen ymmärrettävyyteen perustuvan kolmijaon, jonka mukaan puhuma-alueet voidaan jakaa itä-, keski- ja eteläsaamen kielialueeseen. Ruotsin valtion rajan sisällä puhuttuina saamelaiskielinä hän esittää tornion-, luulajan-, uumajan- ja eteläsaamen mutta perinteinen piitimensaame puuttuu. Ei ole selvää, puhuuko Korhonen niiden murteiden perusteella, joilla on vielä puhujia, vai pitääkö hän piitimensaamea joko luulajan- tai uumajansaamen alamurteena.

5. Saamelaiskielten jaon tutkimuksen historiasta ks. Rydving 2013: 27–82.

'Ottakaa sentähden leiviskä häneltä pois ja antakaa sille, jolla on kymmenen leiviskää' (SUOMI22: Matt. 25:28)

c) 'Omata'-verbin varaan rakentuvan omistuslauseen olemassaolo.

- (c1) Säämès sápmee **atnaa** nieitav, -- (SAAMEL5: 169)
eräs saamelainen.NOM **omata.PRS.SG3** tytär.ACC
'Eräällä saamelaisella on tytär, --'
- (c2) -- pädredna kalhkai maanau **atneet** -- (SAAMEPI2: 18)
karhu.NOM kuuluu.PRT.SG3 lapsi.ACC **omata.INF**
'-- karhulla kuulemma oli lapsi --'
- (c3) -- gúsnee güikta válldama nuara leigan jah **ädnigen** güikta njua-
rahkatj-jugloida. (SAAMEU2: 247)
missä kaksi nainut nuori.NOM olla.PRT.DU3 ja **omata.PRT.DU3** kaksi poikalapsi.
ACC.PL
'-- missä oli kaksi [toistensa kanssa] naimisiin mennyttä nuorta ja heillä
oli kaksi poikalasta'
- (c4) Staaloe aktem dakterem **utni**. (SAAMEE12: 55)
jättiläinen.NOM yksi.ACC tytär.ACC **omata.PRT.SG3**
'Jättiläisellä oli yksi tytär'

(a)-kohdan raja on pääasiassa eteläsaamen ja muiden saamelaiskielten välillä. (b) ja (c) -kohtien rajat ovat ns. ruotsinsaamen⁶ ja muun saamen välillä. (b)-kohdan jako perustuu puhtaasti morfologisiin seikkoihin. Kaikille saamelaiskielille on yhteistä, että niissä on vain yksi paikallissijajärjestelmä, so. yksikössä *s*-aineksinen, joka vastaa sekä itämerensuomen *l*- että *s*-paikallissijasarjaa. Ero on paikallissijajärjestelmien suuntaisuuden ilmaisimien määrässä. Lokatiivia käyttävissä kielimuodoissa on kaksijakoinen paikallissijajärjestelmä, jossa tulosija illatiivin lisäksi on vain lokatiivi, jolla on sekä *olo*- että *erosijan* funktio. Inessiiviä käyttävissä kielimuodoissa, luulajan-, piitimen-, uumajan- ja eteläsaamessa, on kolmijakoisen järjestelmä, jossa *tulo*-, *olo*- ja *erosija* ovat morfologisesti toisistaan erillään. (b)-kohdan jakoa voi pitää Bartensin (mt.) tutkimien *meri*-, *inarin*- ja *luulajan*-saamen perusteella myös hallinnan ilmaisujärjestelmien jakona; kaksijakoista paikallissijajärjestelmää käyttävissä kielissä *haltija* ja *lähde* ovat samassa sijassa (ks. (b₁)), kun taas kolmijakoisen paikallissijajärjestelmän omaavissa kielissä vastaanottajalla, *haltijalla* ja *lähteellä* on kullakin oma merkityksensä (ks. (b₂)).⁷ Juuri kolmijakoista paikallissijajärjestelmää käyttävissä ruotsinsaamelaiskielissä

6. Myös akkusatiivin päätteen säilymistä ja kieltoverbin preteritimuodon olemassaoloa koskevat rajat kulkevat ns. ruotsinsaamen ja muiden saamelaiskielten välillä. Kuten M. Korhonen toteaa, sentyyppiset nimitykset kuin ruotsinsaame tms. eivät ole maantieteellisesti täsmällisiä. Tässä tutkimuksessa noudatan kuitenkin vakiintunutta käytäntöä yksinkertaisuuden vuoksi. Pienten siirtymämurteiden paikallissijajärjestelmistä ja niiden vaihtelusta ks. M. Korhonen 1981: 224.

7. Eteläsaamen osalta näin ei ole asian laita. Tästä tarkemmin ks. 5.3.1–5.3.2. Lisäksi Bartensilla lokatiivi tarkoittaa kolmea sijaa, inessiiviä, elatiivia ja lokatiivia. Esimerkkien perusteella kaksi edellistä viittaa lokatiivin funktioihin (mts. 98–136) ja viimeinen morfologiseen lokatiiviin (mts. 136–141). Hänellä termit inessiivi ja elatiivi ovat *inarin*- ja *merisaamen* osalta siis semanttisia käsitteitä. Myöhemmin Bartens (1978: 11) puhuu lokatiivista sijamuotona. Kangasmaa-Minn (1993: 49) mainitsee inessiiviä ja lokatiivia koskevan eron juuri omistuslauseen yhteydessä.

on käytössä myös 'omata'-verbin varaan rakentuva omistuslause (ks. Sammallahti 1998: 98).⁸

Sekä synkronisesti että diakronisesti kiinnostavaa on, että geneettisesti näinkin yhtenäisissä saamelaiskielissä on käytössä peräti kolme eri omistuslausetyyppiä ja yksi niistä jakautuu vieläpä kahteen alatyyppiin. Läheisten sukukielten omistuslauseen perusteella on selvää, että geneettisten yhtäläisyyksien selvittelyn kannalta 'omata'-verbin varaan rakentuvalla omistuslausetyypillä ei ole merkitystä saamelaiskielten ulkopuolella, mutta sen olemassaolo voi valaista paitsi niiden 'olla'-verbin varaan rakentuvien omistuslausetyyppien keskinäistä suhdetta, joissa paikallissijalla tai genetiivillä on merkitty omistaja, myös omistuslauseen diakroniaa.

Kuten monet muut seikat, myös kohtien (a)–(c) omistussuhteiden ilmaisukeinoja koskevat seikat on mahdollista nähdä ketjuina, jotka muodostavat areaalisia jakaumia. Seuraavat typologiset ryhmät, jotka perustuvat kohtien (a)–(c) yhdistelmiin, ovat siis samalla myös areaalisia ryhmittymiä. Koska 'olla'-verbin varaan rakentuva omistuslause on kaikille ryhmille yhteinen, kullekin ryhmälle on annettu nimi sen omistajan merkitsimen mukaan. Nimet eivät kuvaa siis ryhmien tarkkaa sisältöä:

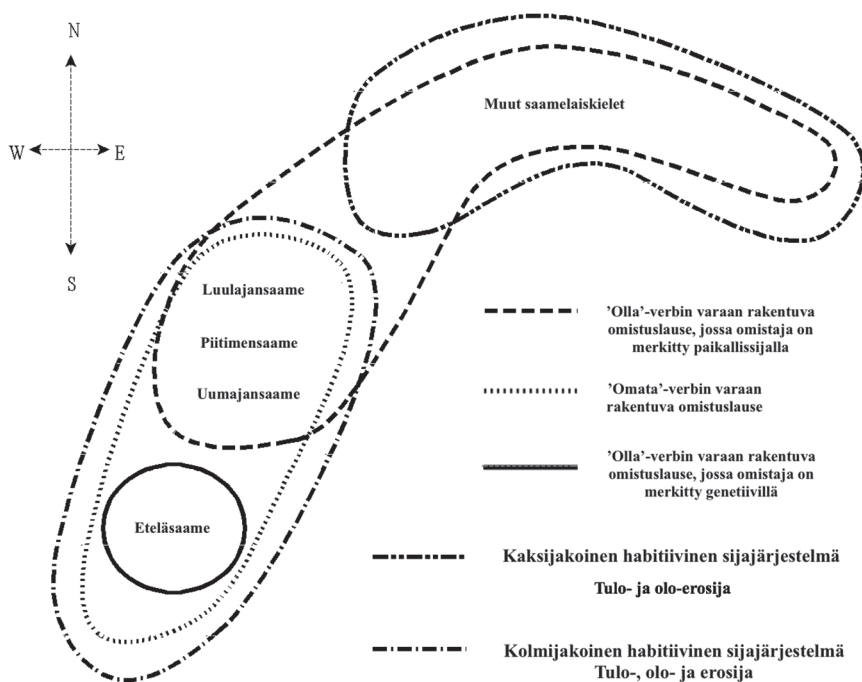
Lokatiiviryhmä	Vain yksi omistuslausetyyppi, jonka omistajan merkitsin on olo-erosija lokatiivi ja habitiivinen ilmaisujärjestelmä on suuntaisuudeltaan kaksijakoinen. Kielet: pohjoissaamen lisäksi (oletettavasti) kaikki itäiset saamelaiskielet
Inessiiviryhmä	Omistuslausetyyppejä on kaksi: 'olla'-verbin varaan rakentuva ja 'omata'-verbin varaan rakentuva. Edellisessä omistajan merkitsin on olosija inessiivi. Habitiivinen ilmaisujärjestelmä on suuntaisuudeltaan kolmijakoinen. Kielet: luulajan-, piitimen- ja uumajansaame ⁹
Genetiiviryhmä	Omistuslausetyyppejä on kolme: kaksi 'olla'-verbin varaan rakentuvaa ja 'omata'-verbin varaan rakentuva. Inessiiviryhmän omistuslauseiden lisäksi genetiiviomistajan ja 'olla'-verbin varaan rakentuva omistuslause. Habitiivinen ilmaisujärjestelmä on suuntaisuudeltaan kolmijakoinen. Kielet: eteläsaame ¹⁰

8. Ruotsinsaamelaiskielten 'omata'-verbin etymologiset vastineet ovat käytössä muissakin saamelaiskielissä, joskin merkityksissä 'pitää' ja 'käyttää'. Bergsland (1977: 9) arvelee kyseisen verbin olevan vanha skandinaavinen laina ja mainitsee muinaisnorjan verbin *una* 'tyytyä johonkin, pitää jostakin'. Omaamisen ja / tai omistamisen merkitys löytyy kuitenkin muidenkin saamelaiskielten sanakirjoista (ks. esim. Itkonen, T. I. 1958: 14; s.v. *anned*; Sammallahti 1989: 9; s.v. *atnit*). Esimerkkejä ei ole kuitenkaan annettu 'omaamisesta'.

9. Aiemmissä tutkimuksissa piitimen- ja uumajansaamen 'olla'-verbin varaan rakentuvista omistuslausetyypeistä ei ole mainintaa.

10. Olen ottanut tämän ryhmän yhteydessä käsiteltäväksi kaksi uumajansaameksi luokiteltua aineistoa. Ks. tarkemmin 5.2.

Kuva 1 esittää edellä mainittujen omistuslausetyyppien ja habitiivisen sijajärjestelmän typologis-alueellista jakaumaa.

Kuva 1. Saamelaiskielten jakauma omistuslausetyyppien ja habitiivisen sijajärjestelmän mukaan.

Esitetty karkea typologis-areaalinen ryhmäjako perustuu yhtäläisyyksien muodostamiin ketjuihin ja riittäisi omistuslausetyyppien osalta sellaisenaan kuvaamaan saamelaiskielten kokonaisuutta. Se ei kuitenkaan kuvaa mahdollisia eroja, jotka voivat olla sekä eri ryhmien sisällä että välillä. Sellaisia ovat:

- i. Paikallissijaisen omistajan ja genetiivisen omistajan väliset erot
- ii. 'Olla'-verbin varaan rakentuvan omistuslauseen ja 'omata'-verbin varaan rakentuvan omistuslauseen väliset erot
- iii. Inessiivi- ja genetiiviryhmän 'omata'-verbin varaan rakentuvien omistuslauseiden väliset erot

Seuraavissa luvuissa tarkastelen eteläsaamen omistussuhteiden ilmaisukeinoja edellä esitettyjen ryhmien mahdolliset erot huomioon ottaen. Sen jälkeen vertailen suppeasti eteläsaamen omistussuhteiden ilmaisukeinoja mordvan ja marin vastaaviin ja pohdin niissä käytetyn *N*-genetiivin mahdollisia yhteyksiä suomen datiivigenetiiviin.

5.2. Aineisto ja esitystekniset tiedot

Pääaineistoni ovat eteläsaamen aineistot SAAMEE1–38. Ne koostuvat kielennäytteistä (SAAMEE1–8), oppi- ja lukukirjoista (SAAMEE9–12), lastenkirjallisuudesta (SAAMEE13; SAAMEE16–22; SAAMEE26–31; SAAMEE33–38), muistelmakokoelmasta (SAAMEE25), esseistä (SAAMEE14–15), uskonnollisista teksteistä (SAAMEE23–24; SAAMEE32; SAAMEEe1). Taustatietojen vahvistamiseksi olen käynyt läpi kiltinän-saamen SAAMEKI, koltansaamen SAAMEKO1–2, luulajansaamen SAAMEL1–4, piitimensaamen SAAMEPI1–2, turjansaamen SaameT ja uumajansaamen SAAMEU1–3. Nämä aineistot koostuvat kielennäytteistä, saduista, uskonnollisista teksteistä, ja ne on valittu niistä saamelaiskielistä, joista on vähän tietoja. (Ks. tarkemmin AINSLÄHTEET.)

Uumajansaameksi luonnehditusta aineistosta SAAMEU3:n ja SAAMEU4:n omistuslauseet olen käsitellyt eteläsaamen aineistona. Näiden aineistojen käsittely eteläsaamen yhteydessä on sikäli harhaan johtavaa, että niissä ei esiinny ’olla’-verbin varaan rakentuvaa omistuslausetta, jossa omistaja on merkitty genetiivillä. Toisaalta niissä ei esiinny myöskään elollista inessiiviomistajaa tai -haltijaa toisin esim. SAAMEU2:ssa, josta sen suppeudesta huolimatta on löytynyt neljä elollisen inessiiviomistajan esiintymää. Tällä seikalla on merkitystä, kuten tuonnempana käy ilmi.¹¹

Edellä mainituista aineslähteistä on kertynyt yhteensä 1160 esimerkkiä,

11. Kyseisistä aineistoista suurimman osan käsittävä Hattfelldalin kielimuoto näyttäisi olevan varsinaisesti etelä- ja uumajansaamen välimaastoa. Halász (1887) kutsuu SAAMEU3:n kielimuotoa Ume lappmarkin I. Ume-saamenmaan kieleksi. Hattfelldal, jossa Halász keräsi aineistoa, kuuluu Sammallahten (1998: 22; 24) mukaan eteläsaamen puhuma-alueeseen. Halász itse sanoo eteläsaamen sanakirjassaan (1891: III) seuraavasti: ”Norjalaisen Helgelandin maakunnan kirkollispiiriin Hattfelldalin murre, joka kuuluu yhteen Ruotsin Ume-saamenmaan Stenlesen kirkollispiiriin murteen kanssa”. Toisaalta Halász (1887: 5) luonnehtii SAAMEU3:n kielimuotoa hyvin eteläsaamemaiseksi murteeksi. Hän mainitsee erona Jemtlannin murteeseen mm. kaksi morfologista seikkaa, yksikön akkusatiivin ja illatiivin suffiksit. Ne ovat Hattfelldalin murteessa -p (/ -b) ja -je (/ -ije), kun taas Jemtlannin murteessa -m ja -se. Sammallahten (1998: 24) mukaan eteläsaamen ja uumajansaamen välillä on seuraavia eroja: 1) Eteläsaamessa kolmitavuisissa saneissa toisen tavun pitkä vokaali on supistunut, kun taas uumajansaamessa se on säilynyt, esim. SAAMEE *gåetesne* vs. SAAMEU *gåatiesne* ’kodassa’; 2) Kaksitavuisen vartaloon liittyvä illatiivin yksikön suffiksi on uumajansaamessa -je, jota vastaa eteläsaamessa -se, kun vartalonloppuinen vokaali on -e, ja -n, kun vartalonloppuinen vokaali on -oe, esim. SAAMEE *gåatan* vs. SAAMEU *gåahtaje* ’kotaan’; 3) Eteläsaame on kaksitavuisien verbien kaksikon 1. persoonan preesensin ja monikon 3. persoonan preteritin muotojen vartalo vokaalin etisyyden perusteella lähempänä inarin- ja koltansaamea. Uumajansaame on piitimen- ja luulajansaamen kaltainen, esim. SAAMEE *guvlien* vs. SAAMEU *guvullen* ’me (kaksi) kuulemme’. Näistä 1:stä on mahdotonta tutkia SAAMEU3:sta sisäheiton takia. Myös Halászin mainitseman 2:sen kohdan eron suhteen SAAMEU3 on juuri ”siltä väliltä”; siinä esiintyy kumpaakin tyyppiä: a) *soo tihte kelle jiihtij tann suu kommose* -- (SAAMEU3: 25) niin se.NOM mies.NOM sanoa.PRT.SG3 se.ILL hän.GEN **vaimo.ILL** ’Niin se mies sanoi vaimolleen --’ Vrt. *saajewuo’ paahčije jiihtin* -- (SAAMEU3: 93) henki.NOM.PL **poika.ILL** sanoa.PR22ET.PL3 ’Henget sanoivat pojalle --’; b) *kuh tihte parnien čiččie staaluon koataan pooti*, -- (SAAMEU3: 48) kun se.NOM poika.GEN äiti.NOM jättiläinen. GEN **talo.ILL** tulla.PRT.SG3 ’Kun se pojan äiti tuli jättiläisen taloon --’.

SAAMEU3:ssa illatiivin suffiksi on säännöllisesti *n*-pääteinen mm. ’kota, talo’-sanan yhteydessä, kuten esimerkiksi (b) näkyy. 3:nen kohdan erokin on olematon, mikä käy ilmi esimerkin (a) vertailuparista. Halászin mainitsema kirkollispiiri Stensle onkin Eteläsaamen puhuma-alueeseen kuuluvan Vilhelminan ja uumajansaamen puhuma-alueeseen kuuluvan Sorselen välissä. Tällainen seikka on voinut vaikuttaa tutkijoiden suhtautumiseen kyseistä murretta kohtaan. Bartens (1978: 46) näet lukee SAAMEU4:n eteläsaamen aineistoksi. SAAMEU4:ssä Qvigstadin toimittamista 28 kertomuksesta 23 on Ole Samuel Bendiksenilta, jolta Halász keräsi suurimman osan SAAMEU3:sta (ks. SAAMEU3: 5; SAAMEU4: 253). Bergsland (1946: X) ei varsinaisesti ota kantaa SAAMEU4:n kielimuotoon, mutta puhuessaan Norjan puolella puhutusta eteläsaamen jemtlanninmurteesta hän poimii tarkoin SAAMEU4:stä ne tarinat, jotka kuuluvat jemtlanninmurteeseen. Näihin Ole Bendiksenin tarinat eivät kuulu. Joka tapauksessa kyseessä näyttää olevan selvä siirtymämurre. Eteläisen Lapin saamelaismurteista ks. myös Bergsland 1962.

jotka ovat joko omistuslauseita tai sitä syntaktisesti lähellä olevia lauseita. Lopuista aineslähteistä on poimittu esimerkkejä vain tarpeen mukaan. Kaikki esimerkit on poimittu käsin, mutta aineistot SAAMEE2, SAAMEE10–11, SAAMEE13–37 olen sähköistänyt löydösten tarkistamista ja myöhempää käyttöä varten. Näistä UNIXin wc-komennolla saadut rivi-, sane- ja merkkimäärä antanevat jonkinlaisen kuvan ainakin eteläsaamen aineistoni suuruudesta (ks. taulukko1).

Taulukko 1. Sähköistetyt eteläsaamen aineistot

	Aineisto	Rivimäärä	Sanemäärä	Merkkimäärä
1	saameE2	2550	21285	159803
2	saameE10	2063	17581	122826
3	saameE11	780	7417	54093
4	saameE13	702	6683	45769
5	saameE14	2178	25062	199995
6	saameE15	2372	27174	209269
7	saameE16	348	2232	15956
8	saameE17	174	980	6790
9	saameE18	247	1576	11114
10	saameE19	123	596	3901
11	saameE20	247	1701	12122
12	saameE21	81	296	2181
13	saameE22	73	272	1881
14	saameE23	1120	7688	57065
15	saameE24	685	10371	83420
16	saameE25	458	2950	20497
17	saameE26	289	2369	16896
18	saameE27	371	2873	21681
19	saameE28	117	573	4165
20	saameE29	131	551	4132
21	saameE30	216	1000	7756
22	saameE31	179	529	3539
23	saameE32	585	3862	28299
24	saameE33	137	1475	12234
25	saameE34	187	677	4397
26	saameE35	243	1346	9689
27	saameE36	47	288	2373
28	saameE37	29	193	1568
	Yhteensä	16732	149600	1123411

Joissakin aineistoissa on keskenään päällekkäisiä tekstejä. Nämä on huomioitu myöhemmin esimerkkejä ja lukumääriä esitettäessä.

Olen ottanut kuvaukseen ja analyysiin mukaan myös vanhan kirjakielen aineiston, joka koostuu käännösperäisistä uskonnollisista teksteistä ja perustuu eri murteisiin. Karsin kuitenkin aineistot SAAMEW₁, SAAMEW₆ ja SAAMEW₇ kokonaan varsinaisen käsittelyn ulkopuolelle. SAAMEW₁:n eli Tornaueuksen teoksen kohdalla syynä on, ettei siitä saa omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinoista kuten ei monien muidenkaan seikkojen osalta luotettavia tietoja sen monimurteisen taustan takia.¹² SAAMEW₆:n ja SAAMEW₇:n, pohjoissaamenkielisen Uuden testamentin ja koko Raamatun karsiminen käsittelystä johtuu siitä, ettei niistä löydy tämän tutkimuksen kannalta mitään mainittavaa.

Esimerkkejä ei ole karkeistettu, mutta olen käyttänyt selkeyden vuoksi transkriboidun tekstin SAAMEE₁:n sijasta SAAMEE₂:ta, joka on SAAMEE₁:n kirjakielistetty versio. Tästä ei käytännön haittaa ole, koska SAAMEE₂:ssa on noudatettu tarkkaan SAAMEE₁:n morfologisia ja syntaktisia piirteitä. SAAMEE₂:n esimerkit on kuitenkin tarkistettu myös SAAMEE₁:stä, ja niille on annettu myös viittaus SAAMEE₁:n niihin sivuihin, joilta alkuperäiset esimerkit löytyvät.

Kullekin esimerkille olen antanut morfeemittaisen käännöksen eli glossin. Olen esittänyt ne tilan säästämiseksi luvun 4 tapaan siten, ettei niitä ole sijoitettu esimerkkien sanojen alle, vaan ne ovat omilla riveillään, joista voidaan haluttaessa poimia tietoja sanojen morfologiasta. En ole siis yrittänyt saada niitä sanojen kohdalle. Se olisi vienyt liikaa tilaa. Kulloinkin puheena oleva sana on kuitenkin lihavoitu, jotta se löytyisi helposti.

Yksinkertaisuuden vuoksi käytän jatkossa kaikista 'olla'-verbin varaan rakentuvista omistuslauseista nimitystä L-omistuslause ja 'omata'-verbin varaan rakentuvista omistuslauseista U-omistuslause eteläsaamen verbien *lea* 'olla' ja *utnedh* 'omata' alkukirjainten mukaan. Lisäksi kutsun L-omistuslauseista niitä, joissa omistaja merkitään genetiivillä, GEN-omistuslauseiksi, ja niitä, joissa omistaja merkitään paikallissijoilla, INE- ja LOC-omistuslauseiksi sen mukaan, millä sijamuodolla omistaja on merkitty. Nämä ovat siis L-omistuslauseen alatyyppejä.

12. Kuten M. Korhonen (1981: 54) sanoo, eri murteiden sijamuotoja on käytetty hyvin mielivaltaisesti. Seuraavista esimerkeistä toisessa omistaja on merkitty inessiivillä ja toisessa lokatiivilla: -- ia *suusne* ij lie paha tábdo taste. (SAAMEW₁: Siir. 14:1) ja *hän.INE* ei.PRS.SG3 olla.CNG paha tunto.NOM se.EL 'ja hänellä ei ole pahaa tuntoa siitä'; Vrt. -- ätt *suust* lie paha tábdo. (SAAMEW₁: Siir. 20:23) että *hän.LOC* olla.PRS.SG3 paha tunto.NOM '-- että hänellä on paha tunto'. Lisäksi löytyy yhdistelmä, joka on aineiston perusteella nykymurteille tuntematon. Lokaatioskeema, jossa omistaja on merkitty lokatiivilla, esiintyy toimintasuorituksen kanssa rinnan: -- jocko tan *adna suust* lie stuorra tawer. (SAAMEW₁: Siir. 6:14) joka.NOM se.GENACC *omata.PRS.SG3 hän.LOC* olla.PRS.SG3 suuri omaisuus.NOM '-- jolla se on, hänellä on suuri omaisuus'. Periaatteessa joissakin siirtymämurteissa voisi esiintyä kyseisenlaisia yhdistelmiä, mutta SAAMEW₁:n kohdalla yhdistelmän esiintymisen syynä on todennäköisimmin yritys luoda murteidenvälinen kirjakieli.

5.3. Kuvaus ja analyysi

5.3.1. Omistuslause – kolme omistuslausetyyppiä

Analyysiin on otettu mukaan kaksi tunnettua murretta, etelä- ja uumajansaa-me, kuten edellä luvussa 5.2. oli puhetta. Aiemmat tutkimukset ovat maininneet GEN-omistuslauseen yhteydessä vain eteläsaamen, ja sitä tietoa voi pitää hyvin tarkkana. Myös omat esimerkistöni ovat johtaneet samaan tulokseen. Knut Bergslandin Rørosin murteen kieliopista (1946: 281) löytyy omistuslauseesta kolmenlaisia esimerkkejä. Edellä mainittujen kahden päätyypin, U- ja GEN-omistuslauseen lisäksi on inessiiviomistajan sisältävä INE-omistuslause, jossa on kysymys elottomasta omistuksesta eli osa/kokonaisuus -suhteesta¹³:

- (1) **Nirresne** máedtieh laavh. (SAAMEE2: 72 / J.A.; SAAMEE1: 280)
kahva.INE jokin.NOM.PL pieni.hopealaatta.NOM.PL
 '[Lusikan] kahvassa on joitakin pieniä riipuslehtiä'

INE-omistuslauseen käyttö on siis rajoittunut, ja sitä ei juurikaan voi rinnastaa U- ja GEN-omistuslauseisiin. Seuraavassa keskityn ensin U- ja GEN-omistuslauseisiin ja sen jälkeen palaan INE-omistuslauseisiin.

SAAMEE-aineisto, johon ei ole otettu mukaan SAAMEE3–5, SAAMEE8–9, SAAMEE12,¹⁴ on löytynyt yhteensä 432 omistuslausetta. Näistä U-omistuslauseita on 333 ja GEN-omistuslauseita on 99. GEN-omistuslauseen osuus on kokonaisuudessaan siis runsaat viidennes. Aineslähdekohtaisesti asiaa tarkasteltaessa tilanne ei ole aivan yksiselitteinen. Esimerkiksi SAAMEE23:ssa GEN-omistuslausetta on käytetty 14 kertaa ja U-omistuslausetta vain kerran ja sekin on tulkinnanvarainen esiintymä; merkitys 'pitää' tai 'käyttää' olisi hyvin mahdollinen:

- (2) Saandalh galkin **utnedh** jih idtjin galkh gøøkte gaep tieh meatan vaeltedh. (SAAMEE24: Mark. 6:9)
 sandaali.NOM.PL FUTV.PRT.PL3 **omata.INF** ja ei.PRT.PL3 FUTV.CNG kaksi.NOM
 paita.NOM.PL mukaan ottaa.INF
 'Heillä sai olla sandaalit eivätkä saaneet ottaa mukaan kahta paitaa'

Samoin SAAMEE14–15:ssä, jotka ovat suurin yhden kirjoittajan aineisto, ei ole kertaakaan käytetty U-omistuslausetta, vaikka **utnedh**-verbi esiintyy 60 kertaa. Kaikissa niissä sen merkitys on meko selvästi joko 'olla jotakin mieltä / ajatella', 'pitää jotakin jonakin' tai 'käyttää'. GEN-omistuslausetta esiintyy niissä yhteensä 33 kertaa. Toisaalta SAAMEE1:ssä **utnedh**-verbi esiintyy 116 kertaa 'omata'-verbinä ja niistä 100 esiintymää on Julie Paulsdatter Axmannin puheesta. Hän käyttää vain 13 kertaa GEN-omistuslausetta. Halászint toimittamissa SAAMEE3:ssa sekä Collinderin toimittamassa SAAMEE8:ssa GEN-omistuslausetta ei esiinny ollenkaan. La-

13. Heti alkuun todettakoon, ettei eteläsaamen GEN- ja INE-omistuslauseessa – eikä muissakaan eksistentiaalissa lauseissa – ole 'olla'-verbiin ja sen kielteiseen muotoon liittyviä erikoisuuksia. Ks. Blokland et al. 2015.

14. SAAMEE4:llä ei ole tilastollista merkitystä sen pienen koon vuoksi. SAAMEE5:n tarinat ovat samat kuin SAAMEE7:n tarinat 513–514; 516. SAAMEE9 ja SAAMEE12 ovat oppikirjoja, joten ne on jätetty kokonaan pois lukumääristä.

gercrantzin toimittamissa SAAMEE6–7:ssä GEN-omistuslauseen osuus on suurin kaikista aineistosta. Se esiintyy yhteensä 18 kertaa, kun taas U-omistuslausetta on käytetty 41 kertaa. Näin pienillä luvuilla ei ole kuitenkaan todistusvoimaa.

Analyysiin mukaan otetut Halászin ja Qvigstadin toimittamat uumajansaamenkieliset tekstit ovat nekin omistuslausetypiltään hyvin yksipuolisia. SAAMEU3:ssa ja SAAMEU4:ssä INE-omistuslausetta ei esiinny kertaakaan. Näiden 218 esiintymää ovat kaikki U-omistuslauseita. U-omistuslauseella ilmaistut omistussuhteet ovat lajeiltaan monipuolisia.¹⁵ SAAMEU3–4:n osalta tämän tilanteen tekee kiinnostavaksi se, että ne ovat murteesta, jonka puhuma-alue sijaitsee etelä- ja uumajansaamen puhuma-alueiden rajalla. Arvoitukseksi jää kuitenkin kysymys, onko olemassa murre, joka käyttää vain U-omistuslausetta.

SAAMEE:n aineistojen perusteella U-omistuslause on eteläsaamessa ylivoimaisen suosittu. U-omistuslauseen suosio pätee U-omistuslausetta käyttäviin piitimensaameen ja uumajansaameen. Luulajansaamessa tilanne on hiukan toisenlainen. Informanttini Susanna Angéus Kuoljokin mukaan luulajansaamessa ei nykyään ole ihan tavanomaista käyttää *atneet*-verbiä omistuksen ilmaisemiseen, ja tämän vahvistaa myös otoksiin perustuva selvitykseni.¹⁶

Kahden omistuslausetypin taajuuseroista huolimatta ne omistussuhteet, joita kullakin omistuslausetypillä ilmaistaan, näyttävät olevan pitkälle samoja. Seuraavassa on joitakin esimerkkejä. Omistettava on esimerkeissä (3) fyysis-psykkinen tila, esimerkeissä (4) ruumiinosa, esimerkeissä (5) perheenjäsen, esimerkeissä (6) muuhun ihmisryhmään kuuluva, esimerkeissä (7) eläin ja esimerkeissä (8) abstrakti:

- (3) *fuelhpiem utni* jih gáatan báetedh. (SAAMEE26: 34)¹⁷
 kiire.ACC **omata.PRT.SG3** ja koti.ILL tulla.INF
 'Hänellä oli kiire (ja) kotiin tulla'
 Vrt. Ij leah *aehtjien fuehpie*. (SAAMEE17: 6)
 ei.PRS.SG3 olla.CNG **isä.GEN** kiire.NOM
 'Ei ole isällä kiirettä'

15. Lukumäärästä on jätetty SAAMEU3:n sivut 110–115, jotka sisältävät saman tarinan kuin SAAMEE20.

16. Piitimensaamen aineistossa SAAMEP11:ssä U-omistuslauseita on 61 ja INE-omistuslauseita on 13. Uumajansaamen aineistossa SAAMEU2:ssa U-omistuslauseita on 97, kun taas INE-omistuslauseita on vain neljä. Luulajansaamen aineistossa SAAMEL4:ssä on yhteensä 177 omistuslausetta, joista 136 on U-omistuslauseita ja 41 INE-omistuslauseita. Näin U-omistuslause on hyvin suosittu. SAAMEL5:ssä, joka on modernimpia luulajansaamenkielisiä tekstejä, taas *atneet* 'omata' -verbi esiintyy 113 kertaa. Näistä 78 esiintymässä verbillä on merkitys 'jonkin pitäminen jonakin' tai 'jonkin arvossa pitäminen', 15 esiintymässä 'kädellä jostakin pitäminen', kymmenessä 'käsken ja lakien pitäminen / noudattaminen', neljässä 'jotakin mieltä oleminen / ajatteleminen', kolmessa 'jonkin käyttäminen' ja yhdessä 'jonkin pitäminen kädessä'. Mahdollisesti 'omaamista' ilmaisevia *atneet*-verbin esiintymiä on vain kaksi ja niistäkin yksi on melko läpinäkyvä käännöslaina, vaikka kyseessä on varmasti pitkän ajan kuluessa vakiintunut ilmaisu: *Gábmagijt galla oadtjun adnet ja avtav ájnna skirtov val*. (SAAMEL5: Mark. 6:9) kenkä.ACC.PL sitten saada.PRT.3PL **omata.INF** ja yksi.ACC kuin takki.ACC vain 'Heillä sai sitten olla kengät ja vain yksi takki' Vrt. *Sandaler fick de ha men inte mer än en skjorta*. (Ruotsi: Mark. 6:9); *Valla gijtov adnit* viehkes muv gártjesvuodan (SAAMEL5: Fil. 4:14) mutta kiitos.ACC **omata.IMP.2PL** apu.EL minä.GEN ahdinko.INE 'Kiitos olkoon teille avustanne minun ahdingossani' Vrt. *Men ni skal ha tack för att ni ville bistå mig i mitt svåra läge*. (Ruotsi: Fil. 4:14).

17. Tällaista tilaa voi luonnollisesti ilmaista toisin keinoin. Informanttini antamat vastineet ruotsinkieliselle lauseelle *Jag har bråttom* ovat seuraavat: 1) (*Manne*) *fuehpiem átnam*. (SAAMEE: INF) minä.NOM **kiire.ACC omata.PRS.SG1**; 2) *Manne fuehpesne*. (SAAMEE: INF) minä.NOM **kiire.INE**.

- (4) Jeahta dellie dan stoerre *juelkieh utni* -- (SAAMEE2: 85 / S. P.; SAAMEE1: 306)
sanoa.PRS.SG3 sitten niin iso jalka.NOM.PL **omata.PRT.SG3**
'Sanoo sitten, että sillä on niin isot jalat --'
- Vrt. Man gellie *siejpieh bienjen?* (SAAMEE19: 6)
miten moni häntä.NOM.PL **koira.GEN**
'Montako häntää koiralla on?'
- (5) Akte staaloe mij aktem *dakterem utni*. (SAAMEE2: 83 / O. A.; SAAMEE1: 302)
yksi jättiläinen.NOM joka.NOM yksi.ACC tytär.ACC omata.PRT.SG3
'[Oli] eräs jättiläinen, jolla oli yksi tytär'
- Vrt. *Staaioen* lin golme *baernieh*, jih golme *niejth*. (SAAMEE10: 83)
jättiläinen.GEN olla.PRT.PL3 kolme.NOM poika.NOM.PL ja kolme.NOM tytär.NOM.PL
'Jättiläisellä oli kolme poikaa ja kolme tytärtä'
- (6) *Átnah* aktem ohtje *påajke-kaamraatem*. (SAAMEE2: 85 / S. P.; SAAMEE1: 306)
omata.PRS.SG2 yksi.ACC pieni poikakaveri.ACC
'Sinulla on joku pieni poikakaveri'
- Vrt. *Mijij saemiej* lin aaj iktesth aerebi dagkerh *almetjh*.
(SAAMEE15: 19)
me.GEN saamelainen.GEN.PL olla.PRT.PL3 myös kerran ennen sellainen.NOM.
PL ihminen.NOM.PL
'Meillä saamelaisilla olikin kerran ennen sellaisia ihmisiä'
- (7) Jih aktem *bienjem utnimh*, maam deellimh ov-raavnehke ryöjnesjäjjesse. (SAAMEE2: 32 / J. A.; SAAMEE1: 210)
ja yksi.ACC koira.ACC **omata.PRT.PL1** joka.ACC viedä.PRT.PL1 taitamaton paimen.ILL
'Ja meillä oli yksi koira, jonka veimme taitamattomalle paimenelle'
- Vrt. Jiehtieh, datne *gien* ij naan *bovtsh*, ih Leah datne vielie saemie.
(SAAMEE15: 93–94)
sanoa.PRS.PL3 sinä.NOM **joka.GEN** ei.PRS.SG3 jokin poro.NOM.PL ei.PRS.SG2 olla.
CNG enää saamelainen.NOM
'Sanotaan, että sinä, jolla ei [ole] mitään poroja, et ole enää saamelainen'
- (8) Numhtie *vätnoem utnin* fierhnen biejjien. (SAAMEE2: 78 / J. A.; SAAMEE1: 292)
noin käsityö.ACC **omata.PRT.PL3** joka.GEN päivä.GEN
'Noin heillä oli käsityö joka päivä'
- Vrt. Naan *almetji* hov dan jijnje *barkoe*, -- (SAAMEE15: 96)
jokin **ihminen.GEN.PL** PTCL niin paljon työ.NOM
'Joillakin ihmisillä on niin paljon työtä, --'

Informanttini Karin Rensberg-Ripan mukaan eteläsaamen nykykielessä sekä U-että GEN-omistuslause ovat molemmat edelleen laajassa käytössä ja on useimmiten samantekevää, kumpaa omistuslausetyyppiä käyttää. Se, ettei puhujan tai kirjoittajan kielitajussa ole eroja kahden päätyypin välillä niillä alueilla, joilla kumpaakin päätyyppiä on käytetty, käy ilmi myös seuraavista esimerkeistä. Esi-

merkissä (9) U- ja GEN-omistuslausetta on käytetty rinnan samasta omistettavasta. Esimerkissä (10) GEN-omistuslausetta käyttämällä esitettyyn kysymykseen on vastattu U-omistuslausetta käyttämällä:

- (9) Ikth lij ohtje kaarretje, jih dihte lij Jense. **Dan** lin baenieh njael-mesne, jih dam¹⁸ hov gaajhkes **utnebe**. (SAAMEE16: 3)
 kerran olla.PRT.SG3 pieni poika.NOM ja se.NOM olla.PRT.SG3 jense.NOM **hän.GEN**
 olla.PRT.PL3 hammas.NOM.PL suu.INE ja se.ACC PTCL kaikki.NOM.PL **omata.PRS.**
PL1
- Vrt. Det var en gang en gutt, og det var Jens. Han *hadde* tenner i munnen sin, og det *har* vi jo alle. (*Karius og Baktus* <<http://home.online.no/~groennsl/kariusbaktus/>> 3.3.2014)
 'Oli kerran pikku poika ja hän oli Jense. Hänellä oli hampaat suussaan, ja nehan on meillä kaikilla'
- (10) – Man gellie reagka **dov?** Stæjna gihtjie. – Akte. Jih dle akte denie mov soehpenjnisnie aaj. Dellie göökte **âtnam**. (SAAMEE19: 10)
 – mikä.GEN moni.NOM rengas.NOM **sinä.GEN** Stæjna.NOM kysyä.PRS.SG3 – yksi.NOM ja sitten yksi.NOM se.INE minä.GEN naru.INE myös niin kaksi.NOMACC
omata.PRS.SG1
 '– Kuinka monta rengasta sinulla on? Stæjna kysyy. – Yksi. Ja sitten yksi on siinä minun narussani myös. Niinpä minulla on kaksi'

On kuitenkin ilmeistä, että murretaustasta riippuen vaihtelee se, millaisia omistussuhteita kullakin omistuslausetyypillä on tapana ilmaista. Esim. aineistosta on löytynyt vain U-omistuslause abstraktien omistettavien *astoe* 'aika' (11)–(12) ja *luste* 'hauska' (13)–(15) yhteydessä:

- (11) Idtji badth eejnegen *astoem utnieh* barre gåarodh (SAAMEE2: 20 / J.A.; SAAMEE1: 186)
 ei.PRT.SG3 vain aina aika.ACC **omata.CNG** vain kutoa.INF
 'Hänellä ei vain ollut aikaa vain kutoa'
- (12) Idtji vielie *astoem utni* desnie årrodh, -- (SAAMEE26: 34)
 ei.PRT.SG3 enää aika.ACC **omata.CNG** siellä olla.INF
 'Hänellä ei ollut enää aikaa olla siellä'
- (13) Soptsestigan jih lustem *utnijigan*. (SAAMEE21: 2)
 jutella.PRS.DU3 ja hauska.ACC **omata.PRS.DU3**
 'He juttelevat ja heillä on hauskaa'
- (14) -- jih jijnjem lustem *utnin*. (SAAMEE9: 34)
 ja paljo.ACC hauska.ACC **omata.PRT.PL3**
 '-- ja heillä oli paljon hauskaa [~ ja he pitivät paljon hauskaa]'
- (15) Dijjieh daelie lidie *lustem utnieminie*. (SAAMEE9: 120)
 te.NOM nyt olla.PRS.PL3 hauska.ACC **omata.GER**
 'Teillä on nyt hauskaa'

18. Tässä objektia, joka viittaa koko edelliseen lauseeseen eikä siis hampaisiin, on käytetty ilmeisesti norjan mallin mukaisesti, kuten voi vertailulauseesta päätellä. Tämä ei kuitenkaan vaikuta U-omistuslauseen valintaan.

U-omistuslauseella on ilmaistu myös fyysistä tilaa, mm. kipua¹⁹ (16), mutta GEN-omistuslauseellakin on ilmaistu ainakin tautia (17):

- (16) Jih dellie bääktjehke sjædta, dam gaajhkesh daejrieh guhth *bae-nie-bääktjehkem **åtneme***, -- (SAAMEE16: 13)
ja niin kipeä tulla.PRS.SG3 se.ACC kaikki.NOM.PL tietää.PRS.PL3 joka.NOM.PL ham-maskipu.ACC **omata.PTCP.PRT**
'Ja niin kipeäksi tuli, sen tietävät kaikki, joilla on ollut hammaskipu'
Vrt. Jis dle bäästede bäätah, aaj *saerierudtjem **åtnah***, -- (SAAMEE20: 17)
jos sitten takaisin tulla.PRS.SG2 myös särkevä_selkä.ACC **omata.PRS.SG2**
'Kun sitten tulet takaisin, sinullakin on särkevä selkä'
- (17) Ij leah maa **dov** naan *johte*, -- (SAAMEE10: 22)
ei.PRS.SG3 olla.CNG totisesti **sinä.GEN** jokin kulkutauti.NOM
'Sinulla ei ole totisesti mitään kulkutautia, --'

Kun kyseessä on sellainen sairaus kuin syöpä, U-omistuslause on Rensberg-Ripan mukaan ainoa mahdollinen, esim. *Kaanserem **åtnam***. (SAAMEE: INF) syöpä.ACC **omata.PRS.SG1** 'Minulla on syöpä'. Toisaalta kun kyseessä on esim. loinen, kumpikin omistuslausetyyppi käy päinsä: *Mov binnigkemaarhkh tjæjjesne*. (SAAMEE: INF) **minä.GEN** lapamato.NOM.PL vatsa.INE Vrt. *Manne binnigkemaarhkh tjæjjesne **åtnam***. (SAAMEE: INF) minä.NOM lapamato.NOM.PL vatsa.INE **omata.PRS.SG1** 'Minulla on lapamato mahassa'. Tällaiset erot voivat luonnollisesti vaihdella hyvinkin yksilöiden ja heidän tottumuksensa mukaan. Tässä yhteydessä mainittakoon, että eteläsaame ei tunne *minun on nälkä* -tyyppisiä nälän ja janon ilmaisuja. Esimerkki (3) voisi olla aika lähellä puheena olevaa ilmaisua (vrt. *minun on kiire*), mutta tuntuu melko kaukaa haetulta pitää eteläsaamen ilmaisua samanlaisena kuin suomen. Syynä on se, että eteläsaamen omistajan genetiivin käyttö ei rajoitu elolliseen (tästä tarkemmin tuonnempana).

Ilmaukset, joissa informantin mukaan on vaikea kuvitella käytettävän GEN-omistuslausetta, ovat melko läpinäkyvästi vierasperäisiä. Kyseessä on todennäköisimmin käännöslaina pohjoisgermaanisten kielten 'omata'-verbin sisältävistä ilmaisuista. Esimerkeissä (18)–(19) adjektiivia on käytetty adverbialina. Esimerkin (20) sisältöä lienee tuskin mahdollista ilmaista muulla kuin U-omistuslauseella:

- (18) Men joe limh dle guhkiem *aelhkie **åtneme***, guktie meehtimh viht ryöjnesjidh. (SAAMEE2: 29 / J. A.; SAAMEE1: 202)
mutta PTCL olla.PRT.PL1 sitten kauan helposti **omata.PTCP.PRT** niin voida.PRT.
PL1 taas paimentaa.INF
'Mutta olihan meillä helppoa sitten niin kauan kuin voimme taas paimentaa'

19. Ainakin kivun ja vamman ilmaisussa tavallisempi lienee elatiivin käyttö. Kipeää tai vammaista kohtaa ilmaiseva sana merkitään elatiivilla (ks. Bergsland 1994: 58): *Jeesuse jeahta dan almese gie **gieteste*** -- (SAAMEE23: Mark. 3:3) Jeesus.NOM sanoa.PRS.SG3 se.ILL mies.ILL joka.NOM **käsi.EL** 'Jeesus sanoi miehelle, jonka käsi oli surkastunut -- [~ joka on kädestä]' (SUOMI23: Mark. 3:3).

- (19) Jih *aelhkie* dihte ryöjnesjäjja *ätna*, mij nuhtegs bäästoe-bienjem
ätna. (SAAMEE2: 32 / J. A.; SAAMEE1: 210)
ja helposti se.NOM paimen.NOM **omata.PRS.SG3** joka.NOM vikkela paimenkoira.
ACC omata.PRS.SG3
'Sillä paimenella, jolla on vikkela paimenkoira, on helppoa'
- Vrt. Dah bovtsh lin hane bijre dah gätieh, guktie *aelhkiem utnimh*.
(SAAMEE10: 106)
ne.NOM poro.NOM.PL olla.PRT.PL3 ympäri ne.NOM talo.NOM.PL niin helppo.ACC
omata.PRT.PL1
'Ne porot olivat niiden talojen ympärillä, niin meillä oli helppoa'
- (20) Sijtht govledh, *maam* manne sijhtem *utnedh* mov reakadimmie
beajjan? (SAAMEE35: 18)
haluta.PRS.SG2 kuulla.INF mikä.ACC minä.NOM haluta.PRS.SG1 **omata.INF** minä.
GEN syntymä päivä.ILL
'Haluatko kuulla, mitä haluan saada syntymäpäiväksi?'

Pienestä esiintymämäärästä huolimatta GEN-omistuslauseen käyttöä voi pitää vahvana elottoman omistussuhteen yhteydessä. Aineistosta ei ole löytynyt yhtään U-omistuslauseen esiintymää elottoman omistussuhteen yhteydessä. Seuraavista esimerkissä (21) on kysymys personifoidusta elottomasta. Muissa on kysymys osa/kokonaisuus -suhteesta (22)–(30) tai ominaisuudesta (31):²⁰

- (21) *muvhti skraavvaj* nomme, -- (SAAMEE2: 31 / J.A.; SAAMEE1: 208)
jokin.GEN.PL kaulin.GEN.PL nimi.NOM
'Joillakin kaulimilla on nimi'
- (22) Jih *sissien* barre akte *saejmie* jih gieten-nueliem geevie. (SAAMEE2: 61 / J.A.; SAAMEE1: 262)
ja **hiha.GEN** vain yksi.NOM sauma.NOM ja käden_seutu.ACC pyöristää.PRS.SG3
'Hihassa on vain yksi sauma ja [se] pyöristää käsivarren seudun'
- (23) Jih *muvhten boenge-skuvmien jorpe* leahtah jih gierkijste jih
muvhten ditneste. (SAAMEE2: 61 / J.A.; SAAMEE1: 262)
ja **jokin.GEN** povipusero.GEN pyöreä koriste.NOM.PL ja kivi.EL ja **jokin.GEN**
tina.EL
'Ja jossakin povipuserossa on pyöreät koristeet ja [ne ovat] kivistä ja jossakin on tinasta'
- (24) Idtji duahpam gäaroeh, ohtje silpe-tjäähtjem, jih die *laave dan tjäähtjen*. (SAAMEE2: 63 / J.A.; SAAMEE1: 264)
ei.PRT.SG3 tupsu.ACC ommella.CNG pikku hopeapallo.ACC ja niin riipuslehti.NOM
se.GEN pallo.GEN
'[Hän] ei ommellut tupsua, [vaan] pikku hopeapallon ja niin riipuslehti on siinä pallossa'

20. Esimerkit (29)–(30) olisi mahdollista ymmärtää toisellakin tavalla. Toisen tulkinnan mukaan merkitykset olisivat 'Sen kuvio on kuin sarvinen' (30) ja '-- näin sen pää[kallo]n, niin kauniit hampaat' (31). Esimerkki (26) löytyy Bergslandin Rørosin murteen kieliopista (1946: 281).

- (25) *Dej gáptoej* akte saejmie ruidtjesne, jih die saejmie giete-gaaveste jih väälese. (SAAMEE2: 63 / J.A.; SAAMEE1: 264)
ne.GEN sarkamekko.GEN.PL yksi sauma.NOM selkä.INE ja niin sauma.NOM käsikoukku.EL ja alas
'Niissä sarkamekoissa on yksi sauma selässä, ja niin sauma [alkaa] käsikoukusta ja alas'
- (26) *Beelhten* aaj tjáahtjh. (SAAMEE2: 63 / J. A.; SAAMEE1: 264)
vyö.GEN myös niitti.NOM.PL
'Myös vyössä on nittejä'
- (27) -- ij maam gaavnh jeatjah goh last, juktie ij dillie *moeren* naan *muerjeh*. (SAAMEE24: Mark. 11:13)
ei.PRS.SG3 mikä.ACC löytää.CNG muu kuin lehti.NOM.PL koska ei.PRS.SG3 nyt **puu.GEN** jokin hedelmä.NOM.PL
'-- [hän] ei löydä mitään muuta kuin lehdet, koska nyt puussa ei ole mitään hedelmiä'
- (28) Mov voestes Bijbele – *man guvvieh* (SAAMEE23: kansi)
minä.GEN ensimmäinen raamattu.NOM **joka.GEN** kuva.NOM.PL
'Minun ensimmäinen Raamattuni – jossa on kuvia'
- (29) *Dan* maalle goh *sarvehken*. (SAAMEE2: 72 / J.A.; SAAMEE1: 280)
se.GEN kuvio.NOM kuten **sarvinen.lusikka.GEN**
'Siinä [hopealusikassa] on kuvio, kuten sarvesta [tehdyssä lusikassa]'
- (30) Disse bäätam máarah gaavnim jih vööjnim dam áejjiem *dan* tjaebpies *baenieh*. (SAAMEE25: 17)
se.ILL tulla.PRS.SG1 luu.NOM.PL löytää.PRT.SG1 ja nähdä.PRT.SG1 se.ACC pää.ACC
se.GEN kaunis hammas.NOM.PL
'Siihen tulen, löysin luut ja näin sen pää[kallo]n, siinä [on] kauniit hampaat'
- (31) Magkere *klaerie* dov *baenie-sköörrijen?* (SAAMEE35: 27)
millainen väri.NOM sinä.GEN hammasharja.GEN
'Minkävärinen hammasharjasi on? [- Minkälainen väri sinun hammasharjallasi]'

Myös INE-omistuslauseen esiintymiä (esimerkki (32)), joista oli puhetta edellä, on löytynyt hyvin niukalti, vain kolme koko aineistostani (ks. myös (1)).

- (32) *Sjaarhtesne* Leah báaloeh. (SAAMEE19: 14)
paita.INE olla.PRS.PL3 nappi.NOM.PL
'Paidassa on nappeja'

Rensberg-Ripan mukaan GEN- ja INE-omistuslauseen välillä ei ole mitään eroa, kun on kysymys elottomasta osa/kokonaisuus -suhteesta. Tämän vahvistaa oppikirjasta poimittu esimerkki (33), jossa on käytetty rinnan sekä GEN- että INE-omistuslausetta:

- (33) *Goerhtelen* lea *betnie*. *Giebnien* lea *betnie*. *Gaajhkine lihtine betnie*. (SAAMEĒ9: 13)
nelikko.GEN olla.PRS.SG3 pohja.NOM **pannu.GEN** olla.PRS.SG3 pohja.NOM **kaikki.INE.PL astia.INE.PL** pohja.NOM
 'Nelikossa on pohja, pannussa on pohja, kaikissa astioissa on pohja'

Rensberg-Ripan mukaan U-omistuslauseen käyttö elottoman omistussuhteen ilmaisemiseen on hyvin mahdollinen, ja seuraavissa hänen antamissaan esimerkeissä ei ole minkäänlaista semanttista eroa ja kaikkien merkitys on 'Puussa on lehdet': *Moere lasth átna*. puu.NOM lehti.NOM.PL **omata.PRS.SG3**; *Moeren lasth puu.GEN* lehti.NOM.PL; *Moeresne lasth puu.INE* lehti.NOM.PL.

GEN-omistuslauseen käyttö elottoman omistussuhteen yhteydessä on se, joka erottaa eteläsaamen omistuslauseen genetiivin suomen datiiigenetiivistä ja joka kytkee samaisen genetiivin mordvan ja marin omistuslauseen genetiiviin. Vaikka suomen genetiiviä on käytetty joissakin GEN-omistuslauseen kaltaisissa lauseissa, sitä ei ole koskaan käytetty konkreettisen elottoman yhteydessä. Liivin datiiivia käyttävään omistuslauseeseen verrattuna ero on siinä, että liivissä on vain yksi omistuslauseetyyppi, olkoon kyse elollisesta tai elottomasta, kuten virosakin. Eteläsaamessa voi edellä esitetyn perusteella sanoa GEN-omistuslauseen vaihtoehdona olevan INE-omistuslause elottoman omistussuhteen yhteydessä. Tähän palaan luvussa 5.4.

Bergsland (1946: 136) luonnehtii eteläsaamen genetiiviä seuraavasti: "Genetiiviin liittyy vähemmän liikettä kuin illatiiviin, mutta muodot eivät merkitse "kiinteitä / pysyviä raja-alueita" kuten inessiivimuodot. Paremminkin ne ovat "sfäärejä", joihin on kiinnitetty tai joihin jotakin kuuluu (myös omaisuutena) yms. – enemmän tai vähemmän lokaalisesti havainnollinen sen mukaan, millainen semanttinen suhde kantojen välillä on." Mielenkiintoista on se, että Bergsland näyttää näkevän genetiivin käytössä jonkinlaisen lokaalisen merkityksen, kun hän puhuu liikkeestä. Bergsland näyttää saaneen käsityksensä edellä esitettyjen kaltaisista elottoman genetiivi- ja inessiiviomistajan välisestä vaihtelusta esimerkkipareista (34) ja (35), joissa genetiivi ja inessiivi / illatiivi ovat ikään kuin samassa funktiossa (mts. 136; morfeemittaiset käännökset ovat minun):

- (34) åktæn japien *mijjæn* aj dân jeñh čeøelah šittäjijvies, juktie gervø bieñh uññiejjipøwh.
 yksi.GEN vuosi.GEN **me.GEN** myös niin paljo.NOM.PL koiraa_tottelematon.poro.NOM.PL tulla.olemaan.PRT.PL3 koska huono koira.NOM.PL omata.PRT.PL1
 'et år ble det for oss også så mange č., fordi vi hadde dårlige hunder'
- (35) *Čiččəsə* šitt"jájja štuorə mana-goátie.
äiti.ILL tulla.PRT.SG3 suuri lapsilauma.NOM
 'Mor fikk en stor barneflokk'

Vaikka kummassakin on käytetty verbiä *šjidtedh* 'tulla', ne ovat tuskin merkitykseltään samoja. Esimerkki (35) tarkoittaa melko konkreettisesti jonkin tulemista jollekulle, ts. liikkeen merkitys on havaittavissa. Esimerkissä (35) *šjidtedh*-verbi – suomen *syntyä*-verbin etymologinen vastine – ilmaisee olemaan tulemista,

lähinnä tilan muutosta. Olemaan tulemisen ilmaiseminen ilman sijanmerkinnän muutosta on hyvin yleistä ainakin suomalais-volgalaisissa kielissä. Omistuslauseen yhteydessä liivissä (ja viron murteissa) sekä marissa siihen merkitykseen käytetään **lē*-vartaloista 'olla'-verbiä ja mordvassa alkamista merkitsevää verbiä (mdE *кармамс*).²¹ Omasta aineistostani ei ole löytynyt samanlaisia omistuslauseen esimerkkejä, jossa olisi käytetty *sjidtedh*-verbiä, mutta esimerkki (36) osoittaa, että eteläsaamen *sjidtedh*-verbillä joka tapauksessa on mainitsemani kaltainen käyttö:

- (36) Daavide galka dihte minngebe *gánka sjidtedh*. (SAAMEE23: 1.Saamuelen gárja 16)
Daavid.NOM FUTV.PRS.SG3 SE.NOM seuraava **kuningas.NOM tulla.INF**
'Daavidista tulee se seuraava kuningas'

Näin ollen lokaalisen merkityksen antaminen genetiivin käytölle näyttää aiheetomalta.

Eteläsaamessakin on siis INE-omistuslause, jossa elotonta omistajaa on merkitty inessiivillä. Koska luulajan-, piitimen- ja uumajansaamessa inessiivi on sekä elollisen että elottoman omistajan merkitsin, luonnollinen kysymys on, mitä tehtävää inessiivillä on eteläsaamen elollisen omistussuhteen ilmaisussa. Tästä löytyy kiinnostava tieto Bergslandin Rørosin murteen kieliopista (1946: 102). Hän nimittäin pitää persoonapronominien inessiivimuotoja väkinäisinä eikä esitä niitä paradigmassa ollenkaan (mts. 100). Hän tarkoittaa tällä mitä ilmeisimmin sellaista inessiivin käyttöä, jolla ilmaistaisiin elollisen sisäistä tilaa, koska hän mainitsee inessiivimuodon korvikkeeksi postpositiorakenteen (*muω šišnie* minä. GEN sisällä '(inne) i meg'). Myöhemmin hän esittää eteläsaamen kieliopissaan (1982: 118) myös persoonapronomineista inessiivimuodot. Myös muiden toimitamissa sanakirjoissa ja kieliopeissa persoonapronomineilla on inessiivimuoto.²² Kielioppien ja sanakirjojen antamista tiedoista huolimatta persoonapronominien inessiivimuotoja esiintyy koko eteläsaamen aineistossani vain kerran. Näyttäisi siis siltä, että Bergslandin maininta eteläsaamen persoonapronominien inessiivimuodoista on kielenkäytön kannalta merkityksellinen, vaikkakaan niitä muotoja ei voisikaan pitää keinotekoisina. Todennäköisesti on kuitenkin harvinaista käyttää inessiiviä ylipäätään elollisesta, ilmaiseepa se elollisen sisäistä tilaa tai muuta, koska taajuudeltaan yleisten persoonapronominien inessiivimuotoja esiintyy vain kerran (esimerkki (37)):

21. Esim. *Матинь карми (улеме) поки кудозо* (MORDE: INF) Matti.GEN alkaa.PRS.SG3 iso talo.NOM.SG.PXSG3 'Matilla tulee olemaan iso talo'. Luvussa 4 alaviitteessä 98 oli puhetta suomen vastaavasta verbistä *tulla*, esim. *Ensimmäiset eivät Hannalta oikein syntyneet, mutta vähitellen hän oppi taidon ja lopulta ne jo tulivat oikein komeita*. (SUOMI800-CANTH: 303). Mainittakoon, että ainakin Mikael Agricolan teoksissa *tulla*-verbi esiintyy myös olosijaisen adverbiaalini yhteydessä ilmaisemassa olemaan tulemista, esim. *Coska hen sen cwli / tuli hen murehisans* / -- (SUOMIWI: 2222; Luuk. 18:23); *Ja he tulit murehisans / ia rupesit henelle itzecuki sanoman / Ollengo mine?* (SUOMIWI: 2151; Mark. 14:19); vrt. *Senteden ei heiden pidhe murehisans eli mielicarvahalla oleman* / -- (SUOMIWI: 2506; 2. Kor. 6 jälkiv.).

22. Ks. Halász 1901: 253–255; Lagercrantz 1939: nrot 3688, 3845, 6040, 6252, 7647, 7843; Hasselbrink 1981: 118.

- (37) Mij **datnesne** jis? – Gogkoe? – Rudtjebaahkosne. – Ij leah gujht mov tjelmieh rudtjesne. (SAAMEE12: 23)
 mikä.NOM **sinä.INE** sitten missä selkäpuoli.INE ei.PRS.SG3 olla.CNG kuitenkin minä.GEN silmä.NOM.PL selkä.INE
 'Mikä sinulla on? – Missä? – Selässäsi. – Ei minulla ole silmiä kuitenkaan selässä'

Rensberg-Ripan mukaan esimerkin (37) kaltaisella inessiivillä ilmaistaan sitä, että jokin konkreettisesti havaittava on ihmisen (ja elollisen) päällä tai ihon pinnalla. Lause ei ilmaise siis omistus- eikä hallintasuhdetta, vaan pikemmin spatiaalista suhdetta, vaikka se näennäisesti muistuttaakin naapurimurteiden INE-omistuseläuseitä. Eteläsaamen INE-omistuseläuse ei siis pysty ilmaisemaan elollista omistussuhdetta ollenkaan. Rensberg-Ripan antamien palautteiden mukaisesti voidaan ymmärtää myös esimerkkien (38)–(40) elollisen inessiivijäsenen sisältävät lauseet:

- (38) Im manne **Laaresne** gæssie raajne mävvhkam vuajneme. (SAAMEE12: 23)
 ei.PRS.SG1 minä.NOM **Lars.INE** koskaan puhdas housu.ACC nähdä.PRT.CNG
 'En ole koskaan nähnyt Larsilla [= Larsin päällä = Larsin jalassa] puh-taita housuja'
- (39) Mij **dennie** jis **maanesne**, dihte barre åara? (SAAMEE12: 9)
 mikä.NOM **se.INE** PTCL **lapsi.INE** se.NOM vain nukkuu.PRS.SG3
 'Mikä sillä lapsella on [päällä], hän vain nukkuu, vai?'
- (40) tle wuejniah, **akhtne kuvssn** rijrese. (saameE6: 140)
 sitten nähdä.PRS.PL3 **yksi.INE lehmä.INE** ajaa.PRS.SG3
 'Sitten he näkevät, että hän ratsastaa yhden lehmän selässä [/ yhdellä lehmällä]'

Myös esimerkki (41) voidaan ymmärtää Rensberg-Ripan antamien palautteiden pohjalta, mutta se ei liity omistusrakenteeseen:

- (41) Manne **aajjesne** vuajnam dihte mænngese ussjede dan tijjese dellie goh satne lij maana. (SAAMEE17: 15)
 minä.NOM **isoisä.INE** nähdä.PRS.SG3 hän.NOM taakse ajatella.PRS.SG3 se.ILL aika. ILL sitten niin kuin hän.NOM olla.PRT.SG3 lapsi.NOM
 'Näin isoisästä [= isoisän päältä näkyi], että hän ajatteli taakse päin siihen aikaan, kun hän oli lapsi'

Lagercrantzin kieliopista poimittua esimerkkiä (42) ei voine ymmärtää samalla tavalla:

- (42) **buvtsine** hov dihte tjelmie-slievne dâajrehte dimhtie naa -- (Lagercrantz 1923: 15)²³
poro.INE.PL PTCL se.NOM silmätauti.NOM ilmetä.PRS.SG3 näin jokseenkin
 'Poroillahan se silmätauti ilmenee jokseenkin näin, --'

23. Olen saattanut esimerkin kirjakieliseen muotoon.

Esimerkissä (42) *buvtsine* tuntuisi lähenevän habitiivista ilmaisuja. Halász (SAAMEE3: 13) antaa esimerkkejä, jotka sotivat edellä sanottua vastaan: *munnusne kuuktssne -- jiiŋ maat* me.kaksi.INE kaksi.INE paljo.NOM ruoka.NOM 'Meillä kahdella on paljon ruokaa'. Kyseinen esimerkin aitous on kuitenkin suorastaan epäilyttävän tuntuinen: Halászin esimerkin kaltaisia lauseita ei esiinny SAAMEE3:ssa eikä naapurin murteen SAAMEU3:ssa lainkaan. Halász (SAAMEE3: 99) esittää samanlaisen inessiiviomistajan sisältävän esimerkin komitatiivi(-essiivi)omistajan²⁴ sisältävien esimerkkien rinnalla ikään kuin ne olisivat samanmerkityksisiä ja antaa ymmärtää, että kummallakin on unkarin sijasuffiksilla '-ben' ja '-nel' ilmaistut merkitykset. Tuntuu siltä, että Halász on voinut antaa kyseiset merkitykset inessiiville esim. SAAMEU1:n perusteella. SAAMEU1:n kohdalla kyseiset merkitykset olisivat vielä ymmärrettäviä. Tällainen kuulostaa mahdolliselta siksi, että SAAMEE3 on toimitettu juuri SAAMEU1:n sisältävän ruotsinsaamen kieliopin ja lukemiston jälkeen. Mainittakoon vielä, että vaikkakaan Halászin toimittamista SAAMEU3:sta ja SAAMEE3:sta ei löydy sellaisia persoonapronominien inessiivin esimerkkejä, jotka viittaisivat kyseisiin merkityksiin, vanhan uumajansaamen aineistosta löytyy lauseita, joissa persoonapronominien inessiivillä on merkityspiirre 'mukana, kanssa, luona', esim. -- *ja kaikidh mah siiesn leiien* -- (SAAMEW2 EV: 78) ja kaikki. ACC joka.NOM.PL **he.INE** olla.PRT.PL3 '-- ja ne, jotka olivat heidän kanssansa' (SUOMI22: Luuk. 24:33); vrt. -- *och the som medh them woro* (RUOTSIW4: Luuk. 24:33). Elolistarkoitteisen inessiivisen lauseenjäsenen merkityksen '-ben' suhteen Halászin maininta pitää paikkansa. Myös SAAMEE:n aineistostani on löytynyt tapauksia, joissa on ilmaistu inessiiviä käyttämällä jonkin elollisen tai abstraktin olevan elollisen sisässä. Informanttini kielikorva ei niitä hyväksynyt, ja hän itse käyttäisi postpositiota *sisnie* Bergslandin (1946: 102) maininnan mukaisesti. Esimerkeistä (44)–(46) ovat saman tarinan erimurteisia toisintoja ja myös esimerkillä (47) on samanlaisia toisintoja (ks. SAAMEE3: 22; 123):

- (43) *almetji ektievoete, mij lea dihte jih guktie dihte gellielaakan alktene almetjisnie* -- (SAAMEE14: 96)

ihminen.GEN.PL ykseys.NOM mikä.NOM olla.PRS.SG3 se.NOM ja kuinka se.NOM monella.tavalla **yksi.INE ihminen.INE**

'ihmisten ykseys, mikä se on ja kuinka monella tavalla se on yhdessä ihmisessä --'

- Vrt. *Guktie fierhten gijren bihtsege, nimhtie Aejlies Voejkene aaj orre jielemem almetjisnie tsihkijahta.* (SAAMEE32: 20)

kuten joka.GEN kevät.GEN versoa.PRS.SG3 niin pyhä henki.NOM myös uusi elämä. ACC **ihminen.INE** syyttää.PRS.SG3

'Kuten keväisin versoo, sillä tavalla myös Pyhä Henki syyttää uuden elämän ihmisessä'

24. Komitatiivin käyttö ainakin hallussaolon ilmaisimena tuntuisi mahdolliselta, mutta sellaista ei ole löytynyt aineistostani.

- (44) tilje uhče liewo ännu aimona **tanniä štaalosne** jeh štaalua švooruje kommasa: -- (SAAMEE3: 24)
sitten pieni henki.NOM vielä tallella **se.INE jättiläinen.INE** ja jättiläinen.NOM vastata.PRT.SG3 nainen.ILL
'Niin pieni henki vielä [oli] tallella siinä jättiläisessä ja jättiläinen vastasi naiselle --'
- (45) tilje lijje ännü uhče liewu **štaalasne** je staala svooruje kammam: -- (SAAMEE3: 36)
sitten olla.PRT.SG3 vielä pieni henki.NOM **jättiläinen.INE** ja jättiläinen.NOM vastata.PRT.SG3 nainen.ACC
Ks. (44)
- (46) annia uhče liewa tanniä **ulumužesne** jih tihte alamuče svoorujej- ja tann čerkaasan: -- (SAAMEE3: 125)
vielä pieni henki.NOM **se.INE ihminen.INE** ja se.NOM ihminen.NOM vastata.PRT.SG3 se.ILL nainen.ILL
Ks. (44)
- (47) tillje täšniä akta soulu jih tännie soulušne tilje täšnie akte kaarie, tännie kaarešne tilje täšniä akta säude, tilje **tännie säudšne** akta haana, **tännie haanešne** akte munnie jih tan munnien šišne tilje staalan liewo. (SAAMEE3: 35)
sitten se.INE yksi.NOM saari.NOM ja se.INE saari.INE sitten siellä yksi.NOM tynnyri.NOM se.INE tynnyri.INE sitten siellä yksi.NOM lammas.NOM sitten **se.INE lammas.INE** yksi.NOM kana.NOM **se.INE kana.INE** yksi.NOM muna.NOM ja se.GEN muna.GEN sisällä sitten jättiläinen.GEN henki.NOM
'Niin siellä on yksi saari ja siinä saarella sitten siellä on yksi tynnyri, siinä tynnyrissä on siellä yksi lammas, sitten siinä lampaassa on yksi kana, siinä kanassa on yksi muna ja sen munan sisällä on jättiläisen henki'

Esimerkki (43) on proosasta ja esimerkit (44)–(47) kielennäytteiden tarinoista. Ne eivät siis ole uskonnollisista teksteistä. Tämä kertoisi siitä, että ainakin eteläsaame tuntee kansankielen tasolla elollisen depersonifioimisen niin kuin esim. suomi; vain näkökulma ratkaisee sen, tajutaanko jokin elolliseksi vai elottomaksi. SAAMEU4:n esimerkkiä (48) voi pitää eräänlaisena edellä esitettyjen laajentumana. Tässä esimerkissä ei ole kyse suoranaisesti omistulauseesta, mutta siinä on ilmaistu elotonta osa/kokonaisuus -suhdetta; jättiläinen on nähty elottomana kokonaisuutena. Qvigstadin oma saksannos on "Es ist nur eine Stelle an dem Stallo, wo man ihn schießen kann. Diese Stelle ist das Auge; --" (SAAMEU4: 257):

- (48) Akte lie barre dasie **stalusne**; dihte dasie lie čälmie²⁵, -- (SAAMEU4: 256)
yksi.NOM olla.PRS.SG3 vain tyhjä jättiläinen.INE se.NOM tyhjä olla.PRS.SG3 silmä.NOM
'Vain yksi [kohta] on heikko jättiläisessä; se heikko [kohta] on silmä'

Jättiläisen tulkitseminen elolliseksi omistajaksi ja siten suomennoksessa adessii- via vastaavaksi olisi periaatteessa mahdollista, mutta se, ettei SAAMEU4:ssä esiin-

25. Qvigstadin esittämä *a:n* ja *ä:n* välinen vokaali on korvattu *ä:llä*.

ny kertaakaan INE-omistuslausetta, jossa olisi elollinen omistaja ja tavaran kaltaisen eloton omistettava, tekee mainitun tulkinnan epäuskottavaksi.

Edellä mainittu eteläsaamen persoonapronominien inessiivin olematon käyttö on itse asiassa datiivigenetiivin ja LAT-hypoteesin kannalta hyvin olenainen tieto. Vaikka kyseessä on vain olosijaa koskeva rajoittuneisuus, se tuntuisi jäännökseltä elollistarkoitteisten nominien taiputuksiin liittyneistä rajoituksista, jollaisia on muissakin suomalais-ugrilaisissa kielissä. Esimerkiksi marissa, joka on *N*-genetiivin diakronian tutkimuksen kannalta tärkeä kieli, vielä tiukempi rajoitus koskee kaikkia paikallissijoja. Elollistarkoitteiset sanat taipuvat niissä vain predikatiivisessa käytössä. ”Jonkun sisään” -tyyppisessä ilmaisuissa paikallissijojen sijasta on käytettävä pospositioita. Jos *N*-genetiivi on alkuaan latiivi, miten se olisi voinut liittyä elollistarkoitteisiin sanoihin marin kaltaisessa kielessä ja vielä muuttua genetiiviksi? Tämä seikka on LAT-hypoteesin kannattajilta kokonaan jäänyt huomioitta. Tähän seikkaan palaan luvussa 6.

U-omistuslausetta ja adverbia *sisnie* käyttämällä näyttää olevan mahdollista ilmaista jonkin konkreettisen olevan elollisen sisässä, kuten esimerkissä (49):

- (49) tällie tatnup *sisnie atnaap*, -- (SAAMEU3: 71)
 nyt sinä.ACC sisällä pitää.PRS.SG1
 'Nyt pidän sinua sisässäni --'

Edellä on kuvattu eteläsaamessa esiintyvien kolmen omistuslausetyyppin käyttöjä. Muun muassa GEN-omistuslauseen ja U-omistuslauseen keskinäiset erot tuntuisivat olevan lähinnä marginaalisilla alueilla, ja siinä mielessä GEN-omistuslauseen käyttöön ei tunnu liittyvän muiden saamelaiskielten LOK- ja INE-omistuslauseisiin nähden mitään erikoista. Löytyy kuitenkin hyvin merkityksellinen alue, jota voi ilmaista sekä INE- ja LOK-omistuslausetta että U-omistuslausetta käyttämällä, mutta jota on mahdotonta ilmaista GEN-omistuslausetta käyttämällä. Rensberg-Ripan mukaan puhdasta hallussaoloa ei voi ilmaista GEN-omistuslausetta käyttämällä. Hänen antamansa vastine ruotsin lauseelle *Jag har din bok med här* on seuraava: *Dov gärjam metan **åtnam***. (SAAMEE: INF) sinä.GEN kirja.ACC mukana **omata.PRS.SG1** 'Minulla on sinun kirjasi mukana'. Rensberg-Ripa piti GEN-omistuslauseen käyttöä mahdottomana tässä yhteydessä. Hän on tuottanut kysymystäni ennakoimatta itse kääntämässään SAAMEE21:ssä sanomansa mukaisen lauseen (50), jonka pohjois- ja luulajansaamenkielisissä vastineissa on LOK- ja INE-omistuslause:

- (50) – Manne *dov* voejemevaarjoem **åtnam**, Feelixe jeahta. – Manne *dov* voejememåvhkam **åtnam**, Stájna jeahta. (SAAMEE21: 15)
 – minä.NOM **sinä.GEN** uimapuku.ACC **omata.PRS.SG1** Felix.NOM sanoa.PRS.SG3
 – minä.NOM **sinä.GEN** uimahousu.ACC **omata.PRS.SG1** Stina.NOM sanoa.PRS.SG3
- Vrt. – *Mus* lea *du* lávvggodanbáidi, dadjá Felix. – *Mus* leat *du* lávvggodanbuvssat, dadjá Stina. (SAAMEPO3: 15)
 – **minä.LOC** olla.PRS.SG3 **sinä.GEN** uimapuku.NOM sanoa.PRS.SG3 Felix.NOM –
minä.LOC olla.PRS.PL3 **sinä.GEN** uimahousu.NOM.PL sanoa.PRS.SG3 Stina.NOM
- Vrt. – *Mujna* li *duv* vuojadimbivtas, Felix javllá. – Ja *mujna* li *duv* vuojadimbåvsá, Stijná javllá. (SAAMEL3: 15)

- **minä.INECOM** olla.PRS.SG3 **sinä.GEN** uimapuku.NOM sanoa.PRS.SG3 Felix.
 NOM samoa.PRS.SG3 – **minä.INECOM** olla.PRS.PL3 **sinä.GEN** uimahousu.NOM.PL
 sanoa.PRS.SG3 Stijna.NOM
 ’– Minulla on sinun uimapukusi, Felix sanoo. – Minulla on sinun
 uimahoususi, Stina sanoo’

GEN-omistuslause näyttää siis pystyvän ilmaisemaan vain possessiivisuutta l. omistusta muttei habitiivisuutta l. hallussaoloa. Siksi kahden genetiivin käyttö aiheuttaisi semanttisen konfliktin esimerkissä (50). Se, että vertailukohtina olevien saamelaiskielten LOC- ja INE-omistuslauseeseen ei liity tällaista rajoitusta, on luonnollista, koska LOC- ja INE-omistuslauseeseen paikallissijainen omistaja-adverbiaali on rooliltaan paikka, jossa omistettava sijaitsee. Se, vallitseeko omistajan ja omistettavan välillä omistussuhde, on kiinni kontekstista, kuten suomessakin. Toisin sanoen GEN-omistuslauseeseen liittyvä rajoitus johtuu siitä, että genetiivinen omistaja on puhtaasti omistussuhteen ilmaisun eikä sillä ole mitään LOC- ja INE-omistuslauseeseen omistajan kaltaista lokaalista merkitystä. Itse asiassa näin on asian laita myös mordvassa ja marissa. Tähän palaan luvussa 5.3.3.

Edellä sanotun lisäksi eteläsaamen GEN-omistuslause ei siedä informanttini antaman palautteen mukaan näennäistäkään toista omistajaa. Esimerkiksi sellaista lausetta kuin *Minulla on sinun kirjasi* tarkoittamassa *Minulla on sinun kirjoittamasi kirja*, näyttää olevan mahdotonta ilmaista GEN-omistuslausetta käyttämällä. Informanttini antama lause tähän merkitykseen on seuraava: *Dov gárjam átnam*. (SAAMEE: INF) **sinä.GEN** kirja.AKK **omata.PRS.SG1** ’Minulla on sinun kirjasi’.

Edellä mainitun lisäksi GEN-omistuslauseeseen käyttö näyttää informantin antamien vastineiden perusteella mahdottomalta silloin, kun omistettavana on persoonapronomini tai määräinen, esim. demonstratiivipronominilla varustettu. Informanttini antama vastine lauseelle ’Minulla on sinut, muttei Matilla ole ketään’ on seuraava: *Datnem átnam, mohte Matse ij giem átna*. (SAAMEE: INF) **sinä.ACC** **omata.PRS.SG1** mutta Matti.NOM ei.PRS.SG3 **kuka.ACC** **omata.PRS.SG3**. Näin näyttää olevan Raamatun käänöksessäkin, kuten esimerkissä (51). Pohjois-saamen vertailulauseessa on käytetty L-omistuslausetta. Uumajansaamen vertailulause aineistosta SAAMEU₄ osoittaa, että ’omata’-verbin varaan rakentuva ilmaisu on käytössä muuallakin kuin eteläsaamessa:

- (51) Jis *datnem* elmierijhkesne *átnam*, -- (saameEe1: Ps. 73:25)
 sillä **sinä.ACC** taivaanvaltakunta.ine **omata.PRS.SG1**
- Vrt. Jos *mus leat don* almmis, -- (SAAMEPoe1: Ps. 73:25)
 sillä **minä.LOC** olla.PRS.SG2 **sinä.NOM** taivas.loc
 ’Sillä minulla on taivaanvaltakunnassa sinut, --’
- Vrt. So lie dellie nieide jeh barnie lučktal(la)ma, atte äččin²⁶ sin *sitnieb utnet*. (SAAMEU₄: 308)
 niin olla.PRS.PL3 nyt neiti.NOM ja poika.NOM mennä.yhteen.PTCP.PRT että FUTV.
 PRT.PL3 he.NOM **toinen.toisensa.ACC** **omata.INF**
 ’Niin nyt neiti ja poika ovat menneet yhteen, että heillä on toisensa’

26. Ks. alav. 25.

Aineistostani löytyy kuitenkin esimerkki (52):

- (52) Dihte alma *gien dihte raannohte vaarjoe*, dan nomme Nijkovdemuse. (SAAMEE23: Johannese 3)
se.NOM mies.NOM joka.GEN **se.NOM raita vaate.NOM** hän.GEN nimi.NOM Nikodemus.NOM
'Raitatakkinen mies on Nikodemos' (SUOMI24: Johannes 3)²⁷

Tämä on sikäli mielenkiintoinen esimerkki, koska tässä kontekstissa kumpikin GEN-omistuslauseesta ja ilmaisusta 'kuulua jollekulle' tuntuu mahdolliselta. Kun sanajärjestys on syystä tai toisesta käänteinen, ilmaisut eivät eroa toisistaan muussa kuin subjektin määräisyydessä. Esimerkin (52) kaltaiset lauseet tuntuvat kuuluvan kahden ilmaisun välimaastoon.

Myös silloin, kun halutaan upottaa infinitiivirakenne, U-omistuslause on informantin mukaan ainoa mahdollinen. Myöskään aineistostani ei ole löytynyt GEN-omistuslauseeseen esimerkkiä, joka sisältäisi infinitiivirakenteen: *Datne tjoe-verh gárjam utnedh*. (SAAMEE: INF) *sinä.NOM täytyä.PRS.SG2 kirja.ACC omata.INF* 'Sinulla täytyy olla kirja'. On syytä mainita, että eteläsaamen *lea* 'olla' -verbillä ei varsinaisesti ole infinitiiviä toisin kuin luulajansaamessa. On kuitenkin – kuten luulajansaamessa – toinen 'olla' -verbi, jolla on infinitiivi, so. *árrodh*. Sitä on käytetty muunlaisissa lausetyypeissä infinitiivirakenteessa, muttei GEN-omistuslauseessa:²⁸ Informanttini antamien palautteiden mukaan määräisen omistettavan yhteydessä hän käyttäisi U-omistuslausetta.

5.3.2. Muut omistussuhteiden ilmaisukeinot

Merkitykset 'A kuuluu B:lle' ja 'B:n on A' ilmaistaan eteläsaamessa nominaalilauseella, jossa omistaja on genetiivipredikatiivi, kuten esimerkeissä (53) ja (54):

- (53) Jih dihte mij gaavna, **dan** leah dah. (SAAMEE25: 21)
ja se.NOM joka.NOM löytää.PRS.SG3 **hän.GEN** olla.PRS.PL3 ne.NOM
'Ja se, joka löytää, hänen ovat ne'
- (54) Vedtiejdie keejsarasse mij **keejseren** lea, jih Jupmielasse mij **Jupmelen** lea. (SAAMEE24: Mark. 12:17)
antaa.PRS.PL2 keisari.ILL mikä.NOM **keisari.GEN** olla.PRS.SG3 ja jumala.ILL mikä.NOM **jumala.GEN** olla.PRS.SG3
'Antakaa keisarille, mikä keisarin on, ja Jumalalle, mikä Jumalan on.'
(SUOMI22: Mark. 12:17)

27. Alkuperäinen englanninkielinen lause on seuraava: *The man in the striped coat is Nicodemus*. (ENGLANTI: John 3)

28. Infinitiivin olemassaolo kielissä ei välttämättä tarkoita, että sitä käytettäisiin kaikissa ilmaisuissa. Esimerkiksi luulajan saamen 'olla'-verbillä on kaksikin infinitiiviä (*liehket / árrot*), mutta kahdesta 'olla'-verbin infinitiivistä vain *árrot* on käytetty INE-omistuslauseessa. Sanakirja tuntee infinitiivin *liehket* käytön (ks. Grundström 1946–: s.v. *liehkeet ~ lähkeet*). Toisaalta luulajansaamen INE-omistuslauseella ei kuitenkaan näytä olevan samanlaista infinitiiviä koskevaa rajoitusta kuin eteläsaamen GEN-omistuslauseella: *Lárröpääna kal'kaa vuojeehtidjèn árroot*, -- (SAAMEL4: 47) koulutettu.koira.NOM pitää.PRS.SG3 ajaja.INE olla.INF 'Koulutettu koira pitää ajajalla olla'; *Juhte staa'lòn kal'kai mak árroot kaljees njal'mee*, -- (SAAMEL4: 169) että **jättiläinen.INE** kuuluu. PRT.SG3 muka olla.INF leveä suu.NOM 'Niin että jättiläisellä kuulemma oli leveä suu' (*kal'kat*-verbistä ks. Grundström 1946–: s.v. *kal'kat* 2).

Kuten edellä oli puhetta, kun käänteistä sanajärjestystä käytetään, tämä predikaatiivilause ei eroa muodollisesti GEN-omistuslauseesta. Ainoa ero näyttää olevan subjektin määräisyys. Jos GEN-omistuslauseessakin voi olla määräinen subjekti, kuten esimerkki (53) antaa ymmärtää, eronteon voi sanoa olevan yhtä hienovarainen kuin vanhan kirjasuomen genetiivipredikaatiivin ja dativigenetiiviadverbiaalin välillä.

On myös toinen tyyppi, joka ilmaisee merkitystä 'A on B:n'. Tässä tyyppisä omistajaa ei varsinaisesti ole. Sanalla *altese* 'oma; itse' on ilmaistu 'omaisuuden omaamista' ja lisäksi omistettavana voi olla lapsi. Tällaisia lauseita esiintyy aineistossani kolme ja kaikki ovat SAAMEE23:sta. Bergslandin (1994: 121) mukaan nämä korvaavat 3. persoonan genetiivimuodon, kuten esimerkeistä (55)–(57):

- (55) *Altese* lin jijnjh sirvh jih jijnjh aasenh. (SAAMEE23: 1. Movsegärja 12)
oma olla.PRT.PL3 paljo.NOM.PL lamma.NOM.PL ja paljo.NOM.PL aasi.NOM.PL
 'Hän omisti paljon lampaita ja aaseja [* Omat olivat paljot lampaat ja paljot aasit]'
- (56) *Altese* Leah luhkiegöökte baernieh. (SAAMEE23: 1. Movsegärja 37)
oma olla.PRS.PL3 kaksitoista.NOM poika.NOM.PL
 'Hänellä on kaksitoista poikaa [* Omat ovat kaksitoista poikaa]'
- (57) Dellie *altese* lea dan jijnje älja guktie maahta doekedh jih beapmoeh ästedh. (SAAMEE23: 2. Gånkagärja 4)
 sitten **oma** olla.PRS.SG3 niin paljon öljy.NOM niin pystyä.PRS.SG3 myydä.INF ja ruoka.NOM.PL ostaa.INF
 'Sitten hänellä on niin paljon öljyä [* Sitten oma on niin paljon öljyä --], että pystyy myymään [sitä] ja ostamaan ruokaa'

Aineistosta ei ole löytynyt verbiä, joka on erikoistunut ilmaisemaan omaisuuden omaamista.

Vastaanottajan ja lähteen sijanmerkinnässä omasta aineistostani ei ole löytynyt mitään erikoista prototyypistä antamista, ottamista ja saamista ilmaisvista lauseista. Vastaanottajaa merkitään illatiivilla ja lähdettä elatiivilla. Samoilla sijamuodoilla ilmaistaan puheaktiverbien yhteydessä viestin vastaanottajaa ja lähdettä. Näin ollen eteläsaamesta ei löydy myöskään seikkoja, jotka liittyisivät suomen dativigenetiivin esiintymisympäristön rajoittuneisuuteen.

Ottamisen ilmaisussa eteläsaameenkin osa/kokonaisuus -suhdetta on ilmaistu suomen tapaan erosijaa eli elatiivia käyttämällä. Tässä suhteessa eteläsaame on lähellä muita saamelaisia ja itämerensuomalaisia kieliä, kuten esimerkit (58)–(61) osoittavat:

- (58) -- dellie dihte báanta tjuedjtjeli bájjese jih dejpedi aaksjoem jih tjoehpedi *tjeahpegidie dejstie saemijstie*. (SAAMEE13: 33)
 niin se.NOM talonpoika.NOM nousta.PRT.SG3 ylös ja ottaa.käteen.PRT.SG3 kirves.ACC ja leikata.PRT.SG3 pää.ACC.PL **ne.EL saamelainen.EL.PL**
 '-- niin se talonpoika nousi ylös ja otti käteensä kirveen ja leikkasi saamelaisilta kaulat'

- (59) Jááhannese, **giestie** manne stillim *áejjiem* tjoehpestidh, dihte amma lea jaemiedistie tjuedtjielamme. (SAAMEE24: Mark. 6:16) Johannes.NOM **joka.EL** minä.NOM määrätä.PRT.SG3 pää.ACC leikata.INF hän.NOM varmaankin olla.PRS.SG3 kuollut.EL nousta.ylös.PTCP.PRT
'Johannes, jolta määräsin pään leikata, hän on varmaankin noussut kuolleista'
- (60) Dihte geeremegáatan vualka jih **Jááhannese**ste *áejjiem* tjoehpeste, -- (SAAMEE24: Mark. 6:27) hän.NOM vankila.ILL lähteä.PRS.SG3 ja Johannes.EL pää.ACC leikata.PRS.SG3
'Hän lähtee vankilaan ja Johannekselta pään leikkaa, --'
- (61) Akte dejstie gie desnie Jeesusen luvnie, saejhtiem bæksa jih áejvieharran **triengkeste** *bieljiem* tjoehpeste. (SAAMEE24: Mark. 14:47) yksi.NOM ne.EL joka.NOM siellä Jeesus.GEN luona ottaa.PRS.SG3 keihäs.ACC ja ylipappi.GEN **palvelija.EL** korva.ACC leikata.PRS.SG3
'Yksi niistä, jotka ovat Jeesuksen luona, ottaa keihään ja leikkaa ylipappin palvelijalta korvan'

Aineistosta SAAMEE13 on löytynyt kaksi esimerkkiä (62) ja (63), joissa omistussuhdetta on ilmaistu genetiivillä, mutta lauseeseen on lisätty vierasperäinen partikkeli *aave* (vrt. ruotsin *av*):

- (62) Dle dihte daktere tjoehpeji nejpine **Staaloen** *soermide aave*, -- (SAAMEE13: 49) sitten se.NOM tytär.NOM leikata.PRT.SG3 puukko.COM/ESS **jättiläinen.GEN** sormi.ACC.PL irti
'Sitten se tytär leikkasi puukolla jättiläiseltä [oik. jättiläisen] sormet irti'
- (63) dle dihte saemie tjoehpesti aaksjone **Staaloen** jih *dan elkien tjeahpegidie aave*, so dah jaamejin. (SAAMEE13: 59) niin se.NOM saamelainen.NOM leikata.PRT.SG3 kirves.COM/ESS **jättiläinen.GEN** ja **se.GEN poika.GEN** kaula.ACC.PL irti niin he.NOM kuolla.PRT.PL3
'-- niin se saamelainen leikkasi kirveellä jättiläiselta [oik. jättiläisen] ja hänen pojaltaan [oik. poikansa] kaulan irti'

Kuten edellä on esitetty, inessiivihaltijaa tai elollista inessiiviomistajaa ei löydy analyysiin mukaan otetuista aineistoista. Ei ole löytynyt myöskään sellaista INE-omistuslauseen laajentumaa, jollaista on käytetty muissa saamelaiskielissä. Aineistoista en ole havainnut myöskään suomentyyppistä genetiivin käyttöä, joka sijoittuisi juuri argumenttien välisen ja argumentin sisäisen ilmaisukeinon välimaastoon.

Bergslandin (1994: 67) mukaan eteläsaamesta löytyy kahden akkusatiivin käyttö juuri koskettelemisverbien yhteydessä, ts. sekä omistaja että omistettava ovat akkusatiivissa, esim. *Dihte skongki mannem dom rudtjem* hän.NOM lyödä.PRT.SG3 **minä.ACC tuo.ACC selkä.ACC** 'Hän löi minua selkään'. Akkusatiiviin liittyy muitakin erikoisuuksia. Eteläsaamessa monikon akkusatiivi ja illatiivi ovat langenneet yhteen kuten uumajansaamessa. Objektin sijoja, jotka vaihtelevat keskenään, on kaksi, nominatiivi ja akkusatiivi-illatiivi. Määräisen objektin sija on

useimmiten akkusatiivi-illatiivi, epämääräisen objektin nominatiivi. Näin ollen periaatteessa olisi mahdollista, että vastaanottajaa ja patienttia ilmaisevat sanat ovat molemmat samassa sijamuodossa, silloin kun patientti on määräinen ja molemmat ovat monikollisia. Rensberg-Ripán mukaan tällaisessa tapauksessa sanajärjestyksellä on merkitystä. Ensimmäinen akkusatiivis-illatiivinen argumentti tajutaan patientiksi ja jälkimmäinen vastaanottajaksi: *Manne dejtie snöölhki-de daejtie bienjide vadtam.* (SAAMEE: INF) minä.NOM **ne.ACC/ILL.PL susi.ACC/ILL.PL nämä.ACCILL.PL koira.ACC/ILL.PL** antaa.PRS.SG1 'Minä annan ne sudet näille koirille'. Tätä tietoa ei ollut kuitenkaan mahdollista vahvistaa aineistoni pohjalta; yhtään kyseisenlaista lausetta ei ole löytynyt aineistostani. Ainoassa esimerkissä (64), joka täyttää mainitut ehdot, on käytetty nominatiiviobjektia (ks. myös Bergsland 1994: 60):

- (64) Ij goh aahka Silpe naan sliekhkth utnieh *giejtie* edtja vedtedh *dah* sov *silph*. (SAAMEE25: 21)
ei.PRS.SG3 kun mummo.NOM hopea.NOM jokin sukulainen.NOM.PL omata.CNG
joka.ILL.PL FUTV.PRS.SG3 antaa.INF **ne.NOM** hän.GEN **hopea.NOM.PL**
'Koska täti Hopealla ei ole ketään sukulaisia, joille hän antaisi ne hänen hopeansa'

Tämä voisi kertoa siitä, että vastaanottajan ja patientin ilmaisemisen osalta eteläsaamassa on pyrkimyksiä kahden akkusatiiviobjektin välttämiseen.

Piitimen- ja uumajansaamesta löytyy esimerkkejä, joissa vastauksensaaja ja kysymyksensaaja on merkitty akkusatiivilla.²⁹ Kysymistä ja vastaamista ilmaisevissa lauseissa piitimen- ja uumajansaamen kielimuotoihin nähden ei ole eroa: akkusatiivilla merkitään kysymistä ilmaisevissa lauseissa se, jolta kysytään (esimerkki (65)),³⁰ ja vastaamista ilmaisevissa lauseissa se, jolle vastataan (esimerkki (66)). Samoin opettamista ilmaisevissa lauseissa akkusatiivilla merkitään se, jolle opetetaan. Näistä viimeksi mainitussa voi olla kaksi akkusatiiviobjektia, joista toinen on rooliltaan vastaanottaja ja toinen patientti.³¹

29. Myös mordva tuntee henkilöviitteisen objektin käytön kysymistä ilmaisevissa lauseissa (ks. Alhoniemi 1993), mutta tämä lienee mordvan erillisen kehityksen tulos. Alhoniemi pitää tätä venäjän mahdollisena vaikutuksena (suullinen tieto).

30. Kysymyksen aihe merkitään postpositiorakenteella genetiivi + *bijre / mietie*.

31. Vanhan kirjakielen aineistosta löytyy seuraava: mon ai sitab *tijeb* katjatet *akteb pakob* (SAAMEW4: Matt. 21:24) minä.NOM myös haluta.PRS.SG1 **te.ACC** kysyä.INF **yksi.ACC sana.ACC** Vrt. Jag vill ock spörja eder ett ord -- (RUOTSIW4: Matt. 21:24) 'Minä myös teen teille yhden kysymyksen --' (SUOMI22: Matt. 21:24); *Walla sodn wastedi sijem ietten*: -- (SAAMEW3: Matt. 13:11) mutta hän.NOM wastata.PRT.SG3 **he.ACC** sanoa.INF.GEN 'Hän vastasi ja sanoi: --' (SUOMI22: Matt. 13:11); *atte taite tiji leb sardnotam, ja äppetam tijeb pikosit ja käteb kätet*. (SAAMEW4: Ap.t. 20:20) että se.ACC.PL te.ILL olla.PRS.SG1 kertoa.PTCP.PRT ja opettaa.PTCP.PRT **te.ACC selvä.ACC.PL** ja **talo.ACC** talo. EL Vrt. -- *at jagh ju hafwer förkunnat eder, och lärtd eder vppenbarliga och synnerliga* (RUOTSIW4: Ap.t. 20:20) '-- vaan olen julistanut sanaa ja opettanut teitä sekä julkisesti että kodeissanne' (SUOMI23: Ap.t. 20:20). SAAMEW4:ssä on 64 'kysyä'-verbin esiintymää, joissa on ilmi pantu kysymyksensaaja. Niistä 63:ssa kyseinen argumentti on (genetiivi-)akkusatiivilla ja vain seuraavassa yhdessä elatiivilla merkitty: *Die katjatin sije sust*: -- (SAAMEW4: Joh. 1:21) niin kysyä.PRT.PL3 he.NOM **hän.EL** 'Ja he kysyivät häneltä --' (SUOMI22: Joh. 1:21); Vrt. *Ja sije katjatin so, ja jätin*: -- (SAAMEW4: Joh. 1:25) ja he.NOM kysyä.PRT.PL3 **hän.GENACC** ja sanoa.PRT.PL3 'Ja he kysyivät häneltä ja anoivat hänelle --' (SUOMI22: Joh. 1:25). Mainittakoon vielä, että yksikön 3. persoonan pronominiobjekti on SAAMEW4:ssä 'kysyä'-verbin yhteydessä kerran *m*-akkusatiivissa ja 62 kertaa genetiivi-akkusatiivissa.

- (65) Gaajhkesh alvoehtovvin jih *sinsitniem gihhtjin* (SAAMEE24: Mark. 1:27)
kaikki.NOM.PL pelästyä.PRT.PL3 ja toinen.toisensa.ACC kysyä.PRT.PL3
'Kaikki pelästyivät ja kysyivät toisiltaan --'
- (66) *Vaestiedidie*³² *mannem* gosse gihhtjem, -- (SAAMEE24: Mark. 11:29)
vastata.PRS.PL2 minä.ACC kun kysyä.PRS.SG1
'Vastatkaa minulle, kun kysyn, --'
- Vrt. *Disse vaestede*: "Mov nomme Leegijovne, juktie jijnjesh libie."
(SAAMEE24: Mark. 5:9)
hän.ILL vastata.PRS.SG3 minä.GEN nimi.NOM legioona koska paljo.NOM.PL olla.PRS.PL1
'Hänelle [hän] vastaa: "Minun nimeni on Legioona, koska meitä on paljon'

Informantin antaman palautteen mukaan 'vastata'-verbin yhteydessä myös argumenttien määrä voi ratkaista sijanmerkinnän. Illatiivi on ainoa vaihtoehto silloin, kun lauseessa on vastauksen saajan lisäksi objekti eli vastaus: Maam *dutnjien vaestedi*? (SAAMEE: INF) mikä.ACC sinä.ILL vastata.PRT.SG3 'Mitä [hän] sinulle vastasi?'. Eteläsaamessa akkusatiivin piiriin kuuluu kysymistä ja vastaamista ilmaisevien lauseiden lisäksi myös opettamista ilmaisevien lauseiden opetuksensaaja (vrt. luvun 3.7 vanhan kirjasuomen vastaaviin verbeihin). Informanttini mukaan seuraava lause on ihan käypä: *Anna Erikem saemiem lierieji*. (SAAMEE: INF) Anna.NOM Erik.ACC saame.ACC opettaa.PRT.SG3 'Anna opetti Erikille saamea'. Samanlainen esimerkki on ennestään esitetty Bergslandin (1946: 271) kieliopissa. Aineistostani ei ole löytynyt tällaista esimerkkiä, mutta kylläkin esimerkkejä, joissa vastaanottaja on merkitty akkusatiivin sijasta illatiivilla (esim. (67) ja (68)), ja sellainen esimerkki, jossa sitä, mitä opetetaan, ei ole, ja opetuksensaaja on objektina, kuten esimerkissä (69):

- (67) *Átna luste satne maahta maam Saajve-Læjsese leeredh*. (SAAMEE27: 34)
meinata.PRS.SG3 hauska hän.NOM voida.PRS.SG3 jokin.ACC noita_Liisa.ILL
opettaa.INF
'Hänestä on hauskaa, että hän voi opettaa Noita-Liisalle jotakin.'
- (68) dihte *gaajhkem dijese* leerie jih gaajhkem maam manne dijese
jeahteme, dijjem mäjhtajehtedh. (SAAMEEe1: Joh. 14:26)
hän.NOM kaikki.ACC te.ILL opettaa.PRS.SG3 ja kaikki.ACC mikä.ACC minä.NOM
te.ILL sanoa.PTCP.PRT te.ACC antaa_muistaa.INF
'Hän opettaa teille kaiken ja kaiken, mitä minä olen teille sanonut,
antaa teidän muistaa.'
- (69) Gihth dejtie mah goegkerdeminie, dah maehtieh *datnem* leeredh,
guelieh maehtieh *datnem* boejhkelidh. (SAAMEEe1: Job. 12:8)
kysyä.IMP.SG2 ne.ACC joka.NOM.PL ryömiä.PTCP.INE ne.NOM.PL voida.PRS.PL3
sinä.ACC opettaa.INF kala.NOM.PL voida.PRS.PL3 *sinä.ACC* selittää.INF
'Kysy niiltä, jotka ryömivät, ne voivat sinua opettaa. Kalat voivat kertoa
sinulle.'

32. Rektio ei ole verbikohtainen. Myös toisen 'vastata'-verbin *svääredh* yhteydessä akkusatiivi ja illatiivi vaihtelevat keskenään.

Aineistojen perusteella *leeredh* 'opettaa' -verbi näyttäisi käyttäytyvän niin kuin suomen nykykielen *opettaa*-verbi (esim. *hän opetti meitä ~ meille kaiken*). Näin ollen jää arvoitukseksi, kuinka laajasti *leeredh*-verbin yhteydessä kahden objektin lausetta käytetään eteläsaamessa. Bergsland (mts. 271) pitää *leeredh*-verbin yhteydessä esiintyvää kahden akkusatiivin käyttöä samanlaisena kuin teettoverbin yhteydessä esiintyvä kahden akkusatiivin käyttö. Kuten kysymisen ja vastaamisen, myös opettamisen ilmaisussa tuntuisi kuitenkin pohjoisgermaanisten kielten vaikutus uskottavammalta kuin teettämistä ilmaisevasta johtimesta johtuva sijanmerkintä.

Kuten edellä on sanottu, eteläsaame ei näytä ainakaan vastaanottajaa ja lähdetä ilmaisevien sanojen merkitsemisessä eroavan tämän tutkimuksen kannalta merkityksellisellä tavalla muista saamelaiskielistä.³³

33. Eteläsaamen omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisekinojen yhteydessä mainittakoon vielä eräs kielioppi, jonka Vilhelminan eteläsaamen puhuja Erik Nilsson-Mankok on toimittanut. Hän (1975: 23–26) esittää siinä kiinnostavan nominien taivutusparadigman. Hänen taivutusparadigmansa on Bergslandin kieliopin taivutusparadigmaan verrattuna hiukan isompi, esim. monikon akkusatiivi on illatiivista erillinen, abessiivi on otettu mukaan (ks. alempana oleva taulukko. Lihavoinnit ja kursivoinnit ovat omiani). Tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavinta on kuitenkin se, että mm. paikallissijoista illatiivilla on kaksi eri tyyppiä, toiselle niistä on annettu lyhenne *dat. ill.* ja toiselle *lok. ill.* Taulukossa on ote hänen esittämästään nominitaivutuksesta. Illatiivin kohdalla huomiota herättää erityisesti se, että datiiivisina esitetyistä illatiiveista nominien yksikön sekä persoonapronominien yksikön ja kaksikon muodot ovat *n*-loppuisia, kun lokatiivisina esitetyt illatiivimuodot ovat *s*-aineeksisia. Toisaalta *n*-suffiksiset illatiivit eroavat morfologisesti selvästi genetiiveistä. Tämän mukaan siis olisi sellainen datiiivisuuden ilmaisuun erikoistunut *n*-sija, joka ei ole kuitenkaan identtinen genetiivin kanssa.

	geäjnoe 'tie; matka'		'minä'	'me kaksi'	'me'
	Yks.	Mon.	–	–	–
NOM	geäjnoe	geäjnoe.h	manne	monnoe	miie
GEN	geäjnoe.en	geäjnoe.ih	mue	munnen	miien
AKK	geäjnoe.eb	geäjnoe.ede	manneb	munneb	miieb ~ miiede
DAT.ILL	geäjnoe. an	geäjnoe. ide	moöngjan	muongjan	miieide
ABL.ESS	geäjnoe.enne	geäjnoe.ihennie	mannenne	munnenne	miienne
KOM	geäjnoe.ennie	geäjnoe.ihennie	mannennie	munnenne	miienne
LOK.INE	geäjnoe.esne	geäjnoe.ihesnie	mannesne	munnesnie	miiesne
LOK.EL	geäjnoe.este	geäjnoe.ihestie	manneste	munneeste	miieste
PART	–	geäjnoe.ihestie	–	–	–
LOK.ILL	geäjnoe. esse	geäjnoe. ihesse	mannesse	munnesse	miiesse
ABE	geäjnoe.et	–	manneet	munneet	–

Mikäli on todellakin ollut murteita, joissa oheisen taulukon esittämän kaltainen sijajärjestelmä on käytössä, ja niissä kahdella illatiivilla on jonkinlainen datiiivisuutta koskeva keskinäinen distribuutio, koko asia voisi liittyä esim. suomen datiiigenetiivin synnyn salaisuuksiin. Vahvistuksia tälle ei kuitenkaan löydy mistään. Muista kieliopeista ei löydy vastaavanlaisia mainintoja tms. kahdesta illatiivisuffiksista. Oma aineistoni taas ei anna minkäänlaisia viitteitä kyseisenlaisten kahden illatiivin olemassaolosta eikä informantini löytänyt kielitajustaan taulukkoa vastaavia eroja illatiivisuffiksien eri varianttien välillä; hänen kotimurteessaan illatiivin eri suffiksivariantit vaihtelevat eri taivutustyyppien mukaan kuten Bergslandin kieliopissa (1994: 102–108).

Sattumanvaraiseksi keksinnöksi taivutusparadigma on kuitenkin aika siisti. Nilsson-Mankok on toimittanut jonkin verran tekstejä, mutta niitä on valitettavasti kovin niukalti ja niissä illatiivimuotoja ei esiinny montakaan. Vuoden 1999 Samefolketin numerossa 9 (SAAME39) Kenneth Saastav on kirjoittanut niin ikään lyhyen eteläsaamen kieliopillisen kuvauksen Vilhelminan ja uumajanjokialueen murteesta. Tämä näyttäisi olevan samasta pohjasta kuin Nilsson-Mankokin kielioppi. Tässä kuvauksessakin maininta illatiivista on hyvin niukka, joten siitä

5.3.3. Lyhyt katsaus vanhan kirjakielen omistussuhteiden ilmaisukeinoihin

Aineistot SAAMEW_{2–5} ovat saamelaiskielten omistuslauseen diakronian kannalta hyvin kiinnostavia, koska niissä käytettyjä kielimuotoja on luonnehdittu lähinnä uumajansaameksi (ks. M. Korhonen 1981: 54–55; Tuomas Magga 2000: 29; O. Korhonen 2001: 210), joka on saamelaiskielten ketjussa genetiiviryhmän ja inessiiviryhmän välinen siirtymämurre, kuten edellä oli puhetta. Kuten luvussa 5.2 on sanottu, vanhan kirjasaamen aineisto ei varsinaisesti kuulu tämän tutkimuksen piiriin, mutta se tuo täydentäviä tietoja saamen omistuslauseen diakroniaa ajateltaessa. On syytä kuitenkin mainita, että aineistojen SAAMEW_{2–5} kielimuotojen tausta on hyvin epäselvä siitä huolimatta, että kielimuotoja on luonnehdittu uumajansaameksi. Juuri omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinojen osalta eri kielimuodot osoittautuvat hämmäntäväksi kuin niistä aiemmin esitetyt maininnat antavat ymmärtää. Tästä huolimatta kattavamman taustatutkimuksen puuttuessa käsittelen aineistoja SAAMEW_{2–5} ikään kuin ne olisivat yhdestä murteesta, ja puhun yksinkertaisen käytännön vuoksi vanhasta uumajansaamesta, kun viittaa niihin.

Vanhassa uumajansaamessa esiintyy sekä U- että L-omistuslause. Murreaineiston kanssa yhtäpitävää on myös U-omistuslauseen hyvin taaja ja laaja-alainen käyttö sekä L-omistuslauseen käytön olemattoman pieni taajuus. Omaamista ilmaisevana *ad'neet*-verbiä on käytetty SAAMEW₂:ssa 139 kertaa, SAAMEW₄:ssä 400 kertaa ja SAAMEW₅:n Uudessa testamentissa³⁴ 350 kertaa, kun taas L-omistuslause on käytetty näissä lähteissä vastaavasti vain kerran, kaksi kertaa ja viisi kertaa. Erona murretekstiin nähden on se, että vanhan uumajansaamen 'omata'-verbin ahkera käyttö selittyy mitä ilmeisimmin aineistojen käännösperäisyydellä; sitä on käytetty lähdekielen ruotsin *hava*-verbin vastineena. Uumajansaamen *ad'neet*-verbi lienee kuitenkin jo vanhan kirjakielen syntymän aikaan ollut hyvin laajamerkityksinen ja muutenkin taajassa käytössä. Kuten luvuissa 5.3.1. on esitetty U-omistuslauseen yhteydessä, vanhassa uumajansaamessakin *ad'neet*-verbillä on muunkinlaisia käyttötapoja ja osa niistä on nykymurteen aineistolleni vieraita.³⁵ Näin ollen jatkossa en puutu käännösperäisyyttä koskeviin seikkoihin.

ei irtoa mitään, mutta löytyy inessiivin esitetyistä käyttötaavoista seikka, joka osoittaa, että kyseinen kielimuoto on luultavasti uumajansaamea. Omistuslauseen omistajaa nimittäin merkitään inessiivillä, esim. *Kennethesne leh guökte maanah Kennet.INE olla.PRS.PL3 kaksi.NOM lapsi.NOM.PL 'Kennethillä on kaksi lasta'*. Joka tapauksessa tämän tutkimuksen aikana en ole saanut käsiini muuta aineistoa Vilhelminan alueen kielimuodosta. Näin ollen asian selvittäminen on ollut mahdotonta ja kysymys kahden keskenään funktionaalisessa distribuutiossa olevan illatiivisuffiksin olemassaolosta jää tässä tutkimuksessa kokonaan arvoitukseksi.

34. SAAMEW₅:n Vanhasta testamentista minulla on ollut käytössä vain vajavainen esimerkistö, jonka perusteella on mahdotonta esittää minkäänlaisia tilastoja.

35. Tyypillisimpiä on merkityksen 'omata' lisäksi 'pitää jotakuta / jotakin (jossakin / jonakin)'. Tällaisia esiintyy esim. SAAMEW₂:ssa 74 kertaa. Seuraavassa ensimmäinen *ad'neet*-verbi ilmaisee omaamista ja jälkimmäinen pitämistä: *Walla tah, jukko adneh jakkolatje HErrit, alos sijeb tossjen adneh, jutte sije läh weljeh*, -- (SAAMEW₄: 1. Tim. 6:2) mutta se.NOM.PL joka.NOM **omata.PRS.PL3** uskovainen isäntä.ACC.PL ei.IMP.PL3 he.ACC turha.ESS **pitää. CNG** koska he.NOM olla.PRS.PL3 veli.NOM.PL 'Mutta ne, joilla on uskovaiset isännät, alkoot pitääk heitä vähemmässä arvossa sentähden, että he ovat veljiä, --' (SUOMI22: 1. Tim. 6:2). Vanhassa uumajansaamessa fraasilla *ad'neet*-verbi + kierast / kieran 'pitää rakkaasti' on ilmaistu myös rakastamista, ja sitä on käytetty SAAMEW₂:ssa 42 kertaa. Alla on joitakin esimerkkejä: -- *almaj ja ulmugh kalguan sensenem kierast udnedh* -- (SAAMEW₂: 68) mies.NOM ja vaimo.NOM pitää.PRS.DU3 toinen.toisensa.ACC **rakkaasti pitää.INF** 'miehen ja vaimon pitää rakastaa toisiansa --'; *Christus miem kierast udnam* lie -- (SAAMEW₂ EV: 60) Kristus.NOM me.ACC **rakkaasti pitää.PTCP.PRT** olla.PRT.SG3 'Kristus rakasti meitä, --'. SAAMEW₃:ssa on käytetty verbiä *gärastallet* 'rakastaa'

Raamatun ja siihen pohjautuvien tekstien laajan kontekstivaraston ansiosta eräät Malån murteen analyysissa hämäräksi jääneet seikat selviävät. Sellainen on elottoman omistussuhteen ilmaiseminen käyttämällä sekä U-omistuslausetta ((70)–(72)) että L-omistuslausetta (esimerkin (72) vertailulause):

- (70) Ja sodn wuoidnaji fikonmuorab kukken tast, *juok* lastit **adni**, --
(SAAMEW4: Mark. 11:13)
ja hän.NOM nähdä.PRT.SG3 **viikunapuu**.ACC kaukana se.EL **joka**.NOM lehti.ACC.
PL **omata**.PRT.SG3
- Vrt. Och han fick see ett fikonaträa ther långt ifrå, som löf *hade*: --
(RUOTSIW4: Mark. 11:13)
'Ja kun hän kaukaa näki viikunapuun, jossa oli lehtiä, --' (SUOMI22:
Mark. 11:13)
- (71) Jukko ai adni stuur ja allak kedge *kärdeb*; *jukko adni* quekte ja lokke portait. (SAAMEW4: Ilm. 21:12)
joka.NOM myös omata.PRT.SG3 suuri ja korkea aitaus.ACC **joka**.NOM **omata**.PRT.
SG3 kaksi.NOMACC ja kymmenen.NOMACC portti.ACC.PL
- Vrt. Och han hade enen stoor och högh muur; then ther tolf portar *hade*. (RUOTSIW4: Ilm. 21:12)
'-- siinä [= pyhä kaupunki] oli suuri ja korkea muuri, jossa oli kaksi-toista porttia --' (SUOMI22: Ilm. 21:12)
- (72) -- kän gåweb ja pajeldtjalogeb **adna** tat? (SAAMEW4: Luuk. 20:24;
ks. myös Matt. 22:20; Mark. 12:16)
kuka.GEN kuva.ACC ja päällekirjoitus.ACC **omata**.PRS.SG3 se.NOM
- Vrt. -- hwars beläte och öfwerskrift *hafwer* han? (RUOTSIW4: Luuk. 20:24)
- Vrt. -- kän kawe ja pajjeltes tjaleg **le tasne**, -- (SAAMEW5: Luuk. 20:24)
kuka.GEN kuva.NOM ja päällinen kirjoitus.NOM **olla**.PRS.SG3 **se**.INE
'Kenen kuva ja päällekirjoitus siinä on?' (suomi22: Luuk. 20:24)

U-omistuslausetta on käytetty myös silloin, kun omistettava on ilmaistu persoonapronominilla, kuten esimerkeissä (73) ja (74):³⁶

- (73) Ko mon *To anab*, te ib mabke wainote ädnamen naln. (SAAMEW5:
Ps. 73:25)
kun minä.NOM **sinä**.GENACC **omata**.PRS.SG3 niin ei.PRS.SG1 mikään.ACC haluta.CNG maa.GEN päällä
- Vrt. När jagh *hafwer tigh*, så frågar jagh efter himmel, och jord intet. (RUOTSIW4: Ps. 73:25)
'Taivaassa minulla on sinut, sinä olet ainoa turvani maan päällä.'
(SUOMI23: Ps. 73:25)

(ks. myös Lindahl–Öhrling 1780: s.v. *Kärastallet*) ja SAAMEW4:ssä samoin verbiä *ätset* 'rakastaa'. Malån muteessa 'rakastaa' on *iehtseet* (ks. SAAMEU2: 70; s.v. *iehtseet*).

36. Jo SAAMEW1:ssä on käytetty U-omistuslausetta samassa jakeessa: *Cosse modn adnam tuun / tie modn ijm katza mangelt Alme jella ednam*. (SAAMEW1: Ps. 73:25) kun minä.NOM **omata**.PRS.SG1 **sinä**.GENACC niin minä.NOM ei.PRS.SG1 takana taivas.NOM tai maa.NOM.

- (74) Jutte tije färten aiken adnebet taite köwit paldesnatte, walla **mo** epet färten aiken **adneh**. (SAAMEW4: Matt. 26:11; ks. myös Mark. 14:7; Joh. 12:8)
sillä te.NOM jokainen.GEN aika.GEN omata.PRS.PL2 se.ACC.PL köyhä.ACC.PL puolella.PX2PL mutta **minä.GENACC** ei.PRS.PL2 jokainen.GEN aika.GEN **omata.CNG**
- Vrt. J hafwen altid fattiga när eder; men altid *hafwen* J icke *migh*. (RUOTSIW4: Matt. 26:11)
'Köyhät teillä on aina keskuudessanne, mutta minua teillä ei ole aina.'
(SUOMI22: Matt. 26:11)

Esimerkissä (75) paikallissijoja on käytetty lähteen ja vastaanottajan merkitsimenä, mutta hallussaoloa on ilmaistu U-omistuslauseella:

- (75) Tandiet waldet **sust** tab puddeb ja waddet **sunji**, jukko **adna** lokke puddit. (SAAMEW4: Matt. 25:28; ks. myös Luuk. 19:24)
sen.takia ottaa.IMP.PL2 **hän.EL** se.ACC punta.ACC ja antaa.IMP.PL2 **hän.ILL** joka.NOM **omata.PRS.SG3** kymmenen.NOMACC punta.ACC.PL
'Ottakaa sentähden leiviskä häneltä pois ja antakaa sille, jolla on kymmenen leiviskää' (SUOMI22: Matt. 25:28)

Infinitiivirakenteen yhteydessä on käytetty kuitenkin sekä U- (esimerkit (76) ja (77)) että L-omistuslausetta (esimerkki (78)), jossa infinitiivinä on 'olla'-verbi *árrot*. Jälkimmäistä esiintyy kuitenkin vain kerran koko aineistossani:

- (76) Jutte fära kutti, jukko adna sunji kalka waddetowet, ja sodn **kalka** nuokaseb **adnet**, walla tat, jukko i adne, sust kalka ai waldetuet, mab sodn adna. (SAAMEW4: Matt. 25:29)
sillä jokainen kuka.ILL joka.NOM omata.PRS.SG3 hän.ILL FUTV.PRS.SG3 antaa.PASS.INF ja hän.NOM **FUTV.PRS.SG3** kylläinen.ACC **omata.INF** mutta se.NOM joka.NOM ei.PRS.SG3 hän.EL FUTV.PRS.SG3 myös ottaa.PASS.INF mikä.ACC hän.NOM omata.PRS.SG3
- Vrt. Ty hwarjom och enom som hafwer, skal warda gifwit, och han *skal hafwa* nogh: men then som icke hafwer, thet som han hafwer, skal och tagas ifrå honom. (RUOTSIW4: Matt. 25:29)
'Sillä jokaiselle, jolla on, annetaan, ja hänellä on oleva yltäkyllin; mutta jolla ei ole, siltä otetaan pois sekin, mikä hänellä on' (SUOMI22: Matt. 25:29)
- (77) -- die **kalkah** famob **adnet** lokke stadi pajel. (SAAMEW4: Luuk. 19:17)
niin **FUTV.PRS.SG2** voima.ACC **omata.INF** kymmenen.NEOMGEN kaupunki.GEN.PL päällä
- Vrt. -- tu *skalt hafwa* macht öfwer tijo städer. (RUOTSIW4: Luuk. 19:22)
'-- niin saat vallita kymmentä kaupunkia.' (SUOMI22: Luuk. 19:22)
- (78) **Sune kalka árrot** njuores waimo waiwanen ja häjon wuost, (SAAMEW5: Ps. 72:13)
hän.INE FUTV.PRS.SG3 olla.INF hellä sydän.NOM vaivainen.GEN ja köyhä.GEN vastaan
'Hän säälii kurjaa ja avutonta ja pelastaa köyhät ahdingosta, -- [- hänellä tulee olemaan hellä sydän vaivaisia ja köyhiä kohtaan]' (SUOMI23: Ps. 72:13)

Vanhassa uumajansaamessa esiintyy ilmaisutyyppejä *A kuuluu B:lle* ja *A on B:n*. Esimerkeissä (79), jossa on kyse ilmaisutyypistä *A kuuluu B:lle*, ensimmäisessä lauseessa se, jolle jokin kuuluu, on ilmaistu illatiivisella sanalla, kun taas jälkimmäisessä lauseessa se on ilmaistu postpositiota käyttämällä. Esimerkissä (80) on kyse ilmaisutyypistä *A on B:n*:

- (79) Tie wuobdet nabbo Keysares mii **Keysares koleu** / ja Jubmelas mii **Jubmelen guåik koleu** -- (SAAMEW2 EV: 176)
 niin myydä.IMP.PL2 tavara.NOM keisari.ILL mikä.NOM **keisari.ILL kuuluu.PRS.SG3** ja jumala.ILL mikä.NOM **jumala.GEN luo kuuluu.PRS.SG3**
 'Antakaa sitten keisarille, mikä keisarille kuuluu, ja Jumalalle, mikä Jumalalle kuuluu.' (SUOMI22: Matt. 22:21)
- (80) tie **siien lie** almen riik. (SAAMEW2 EV: 238)
 niin **he.GEN olla.PRS.SG3** taivas.GEN valtakunta.NOM
 'niin heidän on taivaan valtakunta'

Muuta omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinoihin liittyvää ei erityisesti ole mainittavana, esim. ottamista ja saamista ilmaisevissa lauseissa lähde on säännöllisesti merkitty elatiivilla ja antamista ilmaisevissa lauseissa taas vastaanottaja illatiivilla.

5.4. Kokoavaa tarkastelua eteläsaamen omistussuhteiden ilmaisukeinoista

Luvun 5.3.1 selvityksen mukaan eteläsaamen omistuslausetyyppejä on kolme, kuten Bergsland (1946: 281) on kieliopissaan esittänyt. Näistä kaksi rakentuu 'olla'-verbin varaan ja yksi 'omata'-verbin varaan. 'Olla'-verbin varaan rakentuvat omistuslauseet ovat GEN-omistuslause, jossa omistajaa ilmaiseva sana on genetiivissä, ja INE-omistuslause, jossa omistajaa ilmaiseva sana on inessiivissä. Näistä käyttöalaltaan kapein on INE-omistuslause. Se ilmaisee vain elotonta osa/kokonaisuus -suhdetta. GEN-omistuslauseella pystytään ilmaisemaan sekä elollista että elotonta omistussuhdetta. Sen sijaan se ei kykene ilmaisemaan väliaikaista hallussaoloa eivätkä persoonapronominin voi olla GEN-omistuslauseessa omistettavaa ilmaisemassa. Käyttöalaltaan kattavin on U-omistuslause. Se näyttäisi pystyvän ilmaisemaan kaikkia niinkuin pysyvästä omistussuhteesta aina väliaikaiseen hallussaoloon saakka. Kun kyse on väliaikaisesta hallussaolosta tai persoonapronominisesta omistettavasta, U-omistuslause on ainoa vaihtoehto. Taulukko 2 esittää edellä sanotut piirteet kustakin omistuslausetyypistä. Ympyrä tarkoittaa, että pystyy ilmaisemaan kyseisen omistussuhteen ja rasti, ettei pysty ilmaisemaan sitä.

Kaiken kaikkiaan eteläsaamen omistuslausetyypeistä vain U-omistuslauseelle löytyy täysin samanlaisia vastineita muista saamelaiskielistä kuten luulajan-, piitimen- ja uumajansaamesta. GEN-omistuslause on jo omistajaa ilmaisevan sanan muodon vuoksi ainutlaatuinen saamelaiskielten omistuslauseiden

Taulukko 2. Eteläsaamen omistuslausetyypit ja niillä ilmaistavissa olevat omistussuhteet.

Omistus- lausetyyppi	Omistussuhde elollinen	Omistussuhde eloton	Väliaikainen hallussaolo	Omistettava pers.pronomini
U-omistuslause	○	○	○	○
GEN- omistuslause	○	○	×	×
INE-omistuslause	×	○	–	–

joukossa. Vanhan kirjasuomen dativiigenetiivistä eteläsaamen omistuslauseeseen genetiiviomistaja poikkeaa jo siinä, että se voi olla elotontarkoitteinen. INE-omistuslauseelle löytyy muodollisia vastineita periaatteessa kaikista saamelaiskielistä, mutta se, että eteläsaamen INE-omistuslause kattaa vain elottoman omistussuhteen, on ainutlaatuista. Se persoonapronominien ja elollistarkoitteisten substantiivien inessiivin käytön rajoittuneisuus, että niitä taivutetaan inessiivissä harvoin, panee vertaamaan sitä muiden suomalais-ugrilaisten kielten vastaavanlaisiin rajoitteisiin ja miettimään paikallissijojen ja elollisuuden keskinäistä suhdetta. Tällä seikalla on vaikutusta myös luvussa 2.4 esitettyyn LAT-hypoteesiin, jonka mukaan *N*-genetiivi olisi kehittynyt *n*-latiivista sen dativisen funktion kautta. Olisiko lokaalisuutta ilmaiseva latiivin päätte *-n* voinut liittyä elollistarkoitteisiin sanoihin, kuten dativiigenetiiviä LAT-hypoteesin todisteena pidettäessä on oletettu?

Luvussa 5.3.2 on tarkasteltu muita omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinoja. Antamisen ja ottamisen ilmaisuissa eteläsaame ei näytä poikkeavan muista saamelaiskielistä. Eteläsaamesta genetiivin dativista käyttöä ei löydy, mutta sen sijaan vastaamista, kysymistä ja opettamista merkitsevien verbien yhteydessä akkusatiivilla merkitään sellaisia habitiivisia sanoja, jotka suomessa merkitään allatiivilla tai ablatiivilla. Muun muassa opettamista merkitsevien verbien yhteydessä Bergslandin tutkimuksen (1946: 271) ja informanttini mukaan näyttää esiintyvän objektin sijan päällekkäiskäyttöä siten, että sekä opetettava henkilö että opetettava asia on molemmat ilmaistu akkusatiivisilla sanoilla. Aineistostani ei ole löytynyt puheena olevan lauseen kaltaisia esimerkkejä. Suomen vanhaa kirjakieltä ajatellen mielenkiintoinen yhtymäkohta on se, että vastaamista, kysymistä ja opettamista merkitsevien verbien yhteydessä myös vanhassa kirjasuomessa ”vastaanottajaa” merkitään sekä objektin että habitiiviadverbiaalin sijoilla.

Luvussa 5.3.3 on tehty lyhyt katsaus ruotsinsaamen vanhaan kirjakieleen. Omistussuhteiden ilmaisu-tyypit sinänsä ovat tuttuja nykykielistä. Silmiinpistävää on kuitenkin U-omistuslauseen lähes yksinomainen käyttö. Tämä selittyy ruotsinkielisten käännösten vaikutuksella. Toisaalta voi hyvinkin olla niin, että U-omistuslausetta, joka on eteläsaamessakin hyvin vahvassa käytössä, on satoja vuosia käytetty runsaasti niissä kielimuodoissa, jotka ovat Raamatun käännösten pohjina.

Edellä oli jo puhetta siitä, että eteläsaamen GEN-omistuslauseen omistajan genetiivi on luonteeltaan toisenlainen kuin suomen dativigenetiivi. Luonnollisesti se on myös luvussa 4 analysoituun liivin dativiin verrattuna aivan erilainen. Se voisi toki kytkeytyä adessiivin asemassa esiintyvään dativigenetiiviin ja liivin dativiin. Varsinkin liivin dativi ilmaisee myös elotonta omistussuhdetta ja lähestyy siinä mielessä eteläsaamen genetiiviomistajaa. Eteläsaamen genetiiviomistaja on kuitenkin suuntaisuudeltaan neutraali. Se ei ilmaise haltuun tulemistä eikä – väliaikaisesti – hallussa olemista eikä hallusta pois menemistä toisin kuin liivin dativi, ts. eteläsaamen genetiiviltä puuttuvat kokonaan omia paikallissijojaan vastaavat funktiot. Kahden n -sijan kytkeminen vain yhden hyvin kapea-alaisen samankaltaisuuden varassa tuntuu hyvin kaukaa haetulta.

6. Katsaus mordvan ja marin omistussuhteiden ilmaisukeinoihin – datiiigenetiivin sukujuuret III

6.1. Tausta

Suomalais-ugrialaisten kielten joukossa mordva ja mari ovat itämerensuomen ja saamen lisäksi ainoita, joissa on *N*-genetiivi. Mordva on suomen datiiigenetiivin alkuperän kysymyksessä kahdella tavalla mukana: itse genetiivin vuoksi ja *η*-latiivin – tai *n*-latiivin – jatkajan vuoksi (ks. luku 2.2 ja 2.4). Marista on esitetty mahdollisia linkkejä suomen datiiigenetiiviin, joskin hyvin löyhästi puhumalla suuntasijoja vastaavasta genetiivistä (Kangasmaa-Minn 1966b: 45–46; ks. myös 1967: 25–26; 1999: 26–29; luku 2.4). *N*-genetiivin ja suomen datiiigenetiivin alkuperän kannalta myös mordva ja mari ovat siis ohittamattomia tutkimuskohteita ja koetinkivi luvussa 2.4 esitellylle LAT-hypoteesille.

Luvussa 5 analysoidun eteläsaamen tavoin näissä kielissä genetiiviä käytetään omistajaa ilmaisevan sanan merkitsemiseen sekä adnominaalisessa omistusrakenteessa että omistuslauseessa. Samanlaista on myös se, että omistuslauseen genetiiviomistajan käyttö rajoittuu pelkästään possessiivisen suhteen ilmaisuun; habiitiivista suhdetta, ts. väliaikaista hallussaoloa, ilmaistaan muulla kuin genetiiviomistajalla. Genetiiviomistajaa ei voi siis pitää – toisin kuin suomen adessiiviomistajaa – elollisena paikkana, jossa jokin sijaitsee. Tämä genetiiviomistajan piirre koskee myös muiden suomalais-ugrialaisten kielten omistuslauseita, jotka rakentuvat ’olla’-verbin varaan ja joissa käytetään omistajaa ilmaisevan sanan merkitsemiseen – toki ei-*n*-päätteistä – genetiiviä (ks. Inaba 1998: 147–149; vrt. Kangasmaa-Minn 1993: 52). Eteläsaamen *N*-genetiiviomistajan varaan rakentuvaan omistuslauseeseen verrattuna ero on siinä, että mordvan ja marin omistuslauseessa omistettavaa ilmaisevaan sanaan tavallisesti liittyy possessiivisuffiksi. Kontekstista riippuen genetiiviomistaja ei ole omistuslauseessa pakollinen lauseenjäsen, koska possessiivisuffiksi voi yksin ilmaista omistajan, kuten suomesakin adnominaalisessa omistusrakenteessa. Samoin possessiivisuffiksin käyttö omistettavaa ilmaisevan sanan merkitsemisessä koskee permiläiskielten, unkarin

ja samojedikielistä ainakin selkupin omistuslauseita (ks. Wagner-Nagy 2012: mm. luku 1.2 taulukko1).

Omistussuhteen ilmaisussa mordvasta ja marista löytyy *N*-genetiivin lisäksi toinen seikka, joka linkittää suomalais-volgalaisiksi kieliksi kutsutut kielet yhteen. Se on elottoman osa/kokonaisuus -suhteen ilmaiseminen funktioltaan suomen inessiiviä vastaavan *s*-olosijan varaan rakentuvalla eksistentiaalilauseella, kuten suomessa ja luvussa 5 käsitellyssä eteläsaamessa. Eteläsaamen tavoin myös mordvassa ja marissa osa/kokonaisuus -suhdetta ilmaistaan sekä genetiivomistajan että *s*-olosijaomistajan varaan rakentuvalla omistuslauseella.

Mordvan ja marin koko omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisujärjestelmää leimaa piirre, joka on nähty luvussa 4 käsitellyn liivin yhteydessä. Habitiivinen ilmaisujärjestelmä 'antaa jollekulle', 'jollakulla on' ja 'ottaa joltakulta' rakentuu osin synteettisten sijojen ja osin analyttisten sijojen, ts. postpositioiden varaan. Ilmaisujärjestelmän heterogeenisuudesta oli puhetta myös luvussa 5 eteläsaamen omistus- ja hallintakeinojen yhteydessä. Mordva käyttää yhtenä analyttisenä ilmaisukeinona 'käsi'-sanana taivutusmuotoja, kuten liivissä. Marissa ilmaisujärjestelmään kuuluvat postpositiot ovat vakioita murre-eroja ja niistä johtuvia kirjakielten välisiä eroja lukuun ottamatta. Näiden postpositioiden kautta mari kytkeytyy permiläiskieliin, joissa osana omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisujärjestelmää käytetään marin postpositioiden etymologisia vastineita. *N*-genetiivi mukaan lukien mordvan ja marin merkitys omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinojen diakroniassa on siis merkittävä.

Mainituista seikoista huolimatta tyydyn tässä luvussa tarkastelemaan mordvan ja marin omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinoista suomen dativigenetiivin alkuperän kannalta olennaisia asioita, jotka ovat nousseet luvun 3 vanhan kirjasuomen dativigenetiivin kuvaamisessa, enimmäkseen tukeutuen aiempiin tutkimuksiin ja täydentäen niitä pieniltä osin, koska tämän tutkimuksen piirissä on mahdotonta esittää yhtä yksityiskohtaisia kuvauksia kuin luvuissa 4 ja 5. Olen pilottitutkimuksessani (Inaba 1998) selvittänyt puheena olevien kielten omistuslauseiden käyttöön liittyviä rajoituksia, joista poikkeavia seikkoja en ole jatkanut tutkimuksessa havainnut. Puheena olevien kielten omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinoista löytyy kattavasti tietoja aiemmista tutkimuksista (ks. Kangasmaa-Minn 1966b: 45–46; 1967: 25–26; Alhoniemi 1968; 1982; 1985a; 1985b, 1992; 1993; Bartens 1996; 1999; Hamari 2007: 52–61; Kittilä–Ylikoski 2011). Näin ollen katson aiempiin tutkimuksiin tukeutuvan tiiviin katsauksen riittävän tuomaan esiin tämän tutkimuksen kannalta olennaisimmat seikat puheena olevien kielten omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinoista.

Luvussa 6.2 esittelen aineistoni ja esitystekniset seikat. Luvussa 3 luon katsauksen mordvan ja marin omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinoihin noudattaen luvun 5 eteläsaamen omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinojen analyysitapoja ja tuoden omia näkemyksiäni. Luvussa 6.3 esittelen mordvan omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinoja. Luvussa 6.3.1 on katsaus mordvan omistuslauseeseen ja luvussa 6.3.2 on katsaus ilmaisuun 'kuulua jollekulle'

sekä vastaanottajan ja lähteen ilmaisuihin. Luvussa 6.4 esittelen luvun 6.3 tyyliin marin omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinoja. 6.4.1 on katsaus marin omistuslauseeseen ja luvussa 6.4.2 on katsaus marin ilmaisuun ’kuulua jollekulle’ sekä vastaanottajan ja lähteen ilmaisuihin. Luku 6.5 on kokoava tarkastelu.

6.2. Aineisto ja esitystekniset tiedot

Tämän luvun pääaineistonani ovat Uuden testamentin käännökset ersänkielinen MORDVAE1 ja niittymarinkielinen MARI2. Aineistot MORDVAM5–8, jotka ovat mokšankielisiä Uuden testamentin kirjojen käännöksiä, täydentävät mordvan aineiston. Nämä on valittu siksi, että raamatunkäännökset antavat tutkia tietynlaisia lauseita tehokkaasti. Näiden aineistojen tarkastelussa olen hyödyntänyt pilottitutkimukseni (Inaba 2000b) yhteydessä tekemiäni kahta luetteloa. Toiseen luetteloon on laitettu tiedot mm. suomen verbien *antaa* ja *sanoa* vastineet sisältävistä lauseista, joissa on mukana henkilöviitteinen habitiiadverbiaali. Toisessa luettelossa on lueteltu omistuslauseen esiintymät sisältävät Raamatun jakeet. Edellisessä luettelossa on Uuden testamentin osalta 550 *antaa*-verbin ja 1224 *sanoa*-verbin esiintymää. Jälkimmäisessä luettelossa on Uuden testamentin osalta 480 omistuslauseen esiintymää. Ne lukumäärät, joita tuonnempana tulen esittämään mainittuja listoja hyödyntämällä, eivät luonnollisesti sisällä listojen ulkopuolisia esiintymiä. MORDVAE1:stä ja MARI2:sta ei löydy kaikkia mahdollisia lauseita mm. ilmaisujen johdonmukaistamisen seurauksena. Tältä osin tukeudun aineistoihin MORDVA1, MORDVAE2–4, MORDVAM1–4, MARI1, MARI3 ja informanttieni antamiin palautteisiin. MORDVA1 on Turun yliopiston Volgan alueen kielten tutkimusyksikössä käytettävissä oleva atk-korpus, joka sisältää muoto- ja lauseopillisesti analysoituja mordvankielisiä tekstejä. MORDVAE2 on neljän evankeliumin ersännös viime vuosisadan alusta. MORDVAM1 sisältää mokšan murteiden kielennäytteitä. MORDVAE3 on ersänkielinen romaani ja MORDVAE4 on ersänkielinen satukokoelma. MORDVAM2 on mokšankielinen romaani ja MORDVAM3 on mokšankielinen satukokoelma. MARI1 on lause- ja virkekokoelma, joka sisältää monella marin murteella samansisältöisiä lauseita ja virkkeitä. MARI3 on aikakauslehti Ončykon vuosien 1996–1999 numerot, joiden sähköistetyt versiot ovat säilytteillä Turun yliopiston Volgan alueen kielten tutkimusyksikössä. Kaksoispisteellä jaetuista numeroista edelliset viittaavat lehdennumeroon ja jälkimmäiset rivinnumeroon. (Ks. tarkemmin Aineslähteet.)

Käytän enimmäkseen mordvasta ersämordvan kirjakielen ja marista itäisen kirjakielen esimerkkejä pääaineistojeni mukaan, mutta myös mokšamordva ja marin läntinen kirjakieli on huomioitu.

Mikäli en erikseen mainitse, viittaan yksittäisten sanojen ja kieliainesten esittämisessä mordvan päämurteisiin ersään ja moksaan lyhenteillä mdE ja mdM, ja marin itäiseen ja läntiseen kirjakieleen lyhenteillä maI ja maL. Informanttini antamat lauseet on merkitty lyhenteellä INF.

Luvun 5 tapaan käytän lyhenteitä GEN-omistuslause ja INE-omistuslause omistajaa ilmaisevan sanan sijamuodon mukaan esityksen keventämiseksi. Omistaja on genetiivissä GEN-omistuslauseessa ja inessiivissä INE-omistuslauseessa.

6.3. Mordvan omistussuhteiden ilmaisukeinot

6.3.1. Mordvan omistuslause

Mordvan – ja tuonnempana käsiteltävän marin – GEN-omistuslause rakentuu genetiivisen omistajan, ’olla’-verbin ja possessiivisuffiksillisen omistettavan varaan. Genetiivin päätte on *-ń*. Kuten luvussa 2.1 on esitelty, tätä on pidetty etuvokaalisista sanoista analogisesti takavokaalisiin sanoihin levinneenä. Tähän selitykseen on helppo yhtyä, koska mordvasta löytyy *-n:n* ja *-ń:n* vaihtelu vartalon etuvokaalisuuden ja takavokaalisuuden mukaan (ks. Paasonen 1903: 45). Tyypillinen mordvan omistuslause on seuraavan esimerkin (1) kaltainen:

- (1) *Ривезтнень ды менель нармунтнень улишь пизэст*, -- (MORDVAE1: Matt. 8:20)
kettu.PL.DEF.GEN ja **taivas.NOM lintu.PL.DEF.GEN olla.PRS.PL3 pesä.PX3PL.NOM**
 ’Ketuilla on luolansa ja taivaan linnuilla pesänsä, --’ (SUOMI23: Matt. 8:20)

’Olla’-verbiä lukuun ottamatta muodot ovat täsmälleen samat kuin adnominaalisessa omistusrakenteessa, esimerkiksi *Апостолтнэнь тевест* *apostoli.PL.DEF.GEN työ.PX3PL.NOM* ’Apostolien työt’ vs. *Апостолтнэнь улишь тевест* *apostoli.PL.DEF.GEN olla.PRS.PL3 työ.PX3PL.NOM* ’Apostoleilla on työnsä’.¹ Mordvan omistuslause tuo omistettavaa ilmaisevaan sanaan liittyvän possessiivisuffiksin ansiosta selkeämmin esim. genetiiviomistajan luonteen kuin eteläsaamen omistuslause. Kyse on nimenomaan omistussuhteen ilmaisusta, johon ei liity habitiivisuutta. Possessiivisuffiksi liittyy myös indefiniitti- ja interrogatiivipronomineihin, kuten esimerkiksi (2):²

- (2) *Минек мезенек* как арась, -- *минек* эрва *мезенек* ули.
 (MORDVAE1: 2. Kor. 6:10)
me.GEN mikään.PX1PL.NOM ei-olla.PRS.SG3 **me.GEN** kaikki **mikä.PXPL1.NOM** olla.PRS.SG3
 ’-- meillä ei ole mitään, mutta omistamme kaiken.’ (SUOMI23: 2. Kor. 6:10)

Luonnollisesti omistettavaa ilmaisevaan sanaan liittynyt possessiivisuffiksi pysyy edustamaan yksinkin omistajaa, kuten esimerkissä (3):

1. Possessiivisessa taivutuksessa oleva omistettava korvataan usein määräisessä taivutuksessa olevalla omistettavalla esim. *Сонзэ тонэстницятнень вачсть пекест*. (MORDVAE1: Matt. 12:1) **hän.GEN opetuslapsi.PL.DEF.GEN** olla_nälkäinen.PRT.PL3 *vatša.PX3PL.NOM* ’Hänen opetuslastensa tuli nälkä, --’ (SUOMI23: Matt. 12:1); *Минек ошось сынэст маряви сельмэс сыявксокс*. (MORDVAE3: 31) **me.GEN kaupunki.NOM.DEF** he.DAT vaikuttaa. PRS.SG3 *silmä.INE mätäpaise.TRA* ’Meidän kaupunki vaikuttaa heidän silmissään mätäpaiseelta’.

2. Samoin on myös niissä sukukiellissä, joiden omistuslauseet rakentuvat genetiiviomistajan ja possessiivisuffiksillisen omistettavan varaan.

- (3) *ды весе, мезем ули, те тонь.* (MORDVAE1: Luuk. 15:31)
ja kaikki.NOM *mikä.PX1SG.NOM* olla.PRS.SG3 tämä.NOM sinä.GEN
'-- ja kaikki, mikä on minun [~ kaikki, mikä minulla on], on sinun.'
(SUOMI23: Matt. 15:31)

Possessiivisuffiksi voi puuttuakin, jos lauseessa on omistaja ilmi pantuna, kuten esimerkissä (4). Vertailulause on mokšasta, ja siinä taas ei ole genetiiviomistajaa:

- (4) *Ули тынк тесэ кодамояк ярсамопель?* (MORDVAE1: Luuk. 24:41)
olla.PRS.SG3 te.GEN täällä minkäänlainen ruoka.NOM
Vrt. *Тяса ули мезентевок ярхцамс?* (MORDVAM7: Luuk. 24:41)
täällä olla.PRS.SG3 *mikä.PX2PL.NOM.KAAN* syödä.INF
'Onko teillä täällä mitään syötävää?' (SUOMI23: Luuk. 24:41)

Possessiivisuffiksi voi puuttua myös silloin, kun se on morfologisesta syystä mahdoton.

Mordvan omistuslauseen – ja eksistentiaalilauseen – predikaattina olevaan 'olla'-verbiin liittyy paljon mielenkiintoisia asioita, mutta jätän ne kokonaan pois käsittelystäni, koska tämän tutkimuksen kannalta ne eivät ole tärkeitä.³ Maimittakoon vain, että 'olla'-verbi kongruoi yleensä subjektin eli omistettavan kanssa ja omistuslauseesta 'olla'-verbi voi puuttua – ja usein puuttuu – kerronnassa ja toteamuksessa. Kongruenssi voi horjua, kun subjekti on *kaksi poikaa* -tyyppinen lukusanan sisältävä lauseke.

Eteläsaamen GEN-omistuslauseen tavoin myös mordvan GEN-omistuslause ilmaisee elotonta osa/kokonaisuus -suhdetta, kuten mdE *машинанть ниле чарынзэ* auto.GEN.DEF neljä.NOM rengas.PX3SG/PL.NOM 'Autossa on neljä rengasta ~ autoon kuuluu neljä rengasta' (INF)⁴. Samanlaista on myös se, että saman voi ilmaista INE-omistuslauseella, ts. eksistentiaalilauseella, kuten mdM *машинасонть ~ машинанть эйсэ ниле чарыть* auto.INE.DEF ~ auto.GEN.DEF -ssa neljä.NOM rengas.NOM.PL 'Autossa on neljä rengasta' (MORDVAE: INF). Koska INE-omistuslause on muodoltaan sama kuin eksistentiaalilause, esimerkin lause voi tarkoittaa myös, että auton sisällä on neljä irtonaista rengasta. Kun puhutaan sellaisista esineistä, välineistä yms., joilla ei ole sisätilaa, merkitys on yksiselitteinen, esim. mdE *велосипедсэнтъ кавто чарыть* polkupyörä.INE.DEF kaksi.NOM rengas.NOM.PL ~ *велосипедэнтъ кавто чарынзэ* polkupyörä.GEN.DEF kaksi.NOM rengas.PX3SG/NOM.PL 'Polkupyörässä on kaksi rengasta' (MORDVAE: INF).

Eteläsaamen GEN-omistuslauseen tavoin myös mordvan GEN-omistuslause ei kykene ilmaisemaan fyysistä omistusta eli väliaikaista hallussaoloa eikä sillä ole olosijan funktiota (vrt. Kittilä–Ylikoski 2011: 54; Hamari 2007: 56–57). Eteläsaame käyttää tämän ilmaisemiseen 'omata'-verbiä (ks. luku 5.3.1 esimerkki (50))

3. Näistä tarkemmin ks. Bartens 1996; Hamari 2007: 107–113. Maimittakoon, että omistuslauseessakaan ns. eksistentiaalia ei käytetä, vaan käytetään kielto sanaa *аволь*, jos kielto kohdistuu subjektin tarkoitteeseen, esim. *Минек авань аволь истямю вайгелезэ; минек авань вайгелезэ човинька, мазыйне*, -- (MORDVAE4: 15) me.GEN äiti.GEN ei tällainen ääni.PX3SG.NOM me.GEN äiti.GEN ääni.PX3SG.NOM hieno ja kaunis.'Meidän äidillä ei ole tällainen ääni. Meidän äidin ääni on hieno ja kaunis.'

4. Informantteinani ovat toimineet mokšan puhujat Valentina Markina, Nadja Kabajeva, Valentina Kosheleva ja ersän puhujat Nina Agafonova, Natalja Mosina, Olga Borisova ja Natalia Chinaeva. En nimeä informantteja esimerkeissä, koska osa heistä ei ole sitä toivonut.

ja mordva postpositioita mdE *kece* 'kädessä; hallussa; luona', joka on 'käsi'-sanan inessiivimuoto ja *marto* 'kanssa; mukana' jne. Esimerkiksi *Minulla on sinun kirjasi* merkityksessä 'minulla on lainaamasi kirja' on mokšaksi *Монь кядьсон тонь книгаце* minä.GEN käsi.INE.PX1SG sinä.GEN kirja.PX2SG.NOM (MORDVAM: INF). Lause *Монь ули тонь книгаце* minä.GEN olla.PRS.SG3 sinä.GEN kirja.PX2SG.NOM on mahdollinen vain, kun adnominaalinen genetiiviomistaja *тонь* 'sinun' ei ilmaise omistussuhdetta, vaan lause tarkoittaa suunnilleen: "Minä omistan sinun kirjasi (= teoksesi ~ kirjoittamasi kirja)". Tämän tapainen lause on tuskin sujuva ilmaisu mutta mahdollinen.

Mordvassa omistuslause on vain yksi niistä ilmaisuista, jotka ovat muotoa genetiiviomistaja + predikaatti + possessiivisuffiksillinen omistettava, esim. mdM *монь сярядихть сельмоне* minä.GEN sattua.PRS.PL3 silmä.PX1SG/NOM.PL 'Silmiini sattuu' (MORDVAM: INF). Näissä ilmaisuissa predikaattina voi olla hyvin monenlainen verbi, kuten esimerkeissä (5)–(9) (ks. Huumo–Inaba 1996: 39–40):

- (5) Тосо *сонзэ* чачсть кавто *цѣранзо*. (MORDVAE1: Ap. t. 7:29; ks. myös Ap. t. 7:8)
 siellä *hän.GEN* syntyä.PRT.PL3 kaksi.NOM *poika.PX3SG/NOM.PL*
 Тоса *сонь* и шачсть кафта *цѣранза*. (MORDVAM8: Ap. t. 7:29)
 siellä *hän.GEN* myös syntyä.PRT.PL3 kaksi.NOM *poika.PX3SG/NOM.PL*
 '-- ja hänelle syntyi siellä kaksi poikaa.' (SUOMI23: Ap. t. 7:29)
- (6) *Монь* эзь вачо *некем*. – мерсь Кемай. (MORDVAE3: 23)
minä.GEN ei.PRT.SG3 olla_nälkäinen.CNG *vatsa.PX1SG.NOM*
 'Minulla ei ollut nälkä [- minun ei ollut vatsani nälkäinen]'
- (7) *Монь* сакшность *симемам* -- (MORDVAE1: Matt. 25:35)
miiša.GEN tulla.PRT.SG3 *juominen.PX1SG.NOM*
 Vrt. Сапендсь *симомазе* -- (MORDVAM5: Matt. 25:35)
 tulla.PRT.SG3 *juominen.PX1SG.NOM*
 'Minun oli jano,--' (SUOMI23: Matt. 25:35)
- (8) сень роднязо-раськезэ, *конань* Петра керизе *пилензэ*, -- (MORDVAE1: Joh. 18:26)
se.GEN sukulainen.PX3/SG.NOM *joka.GEN* pietari.NOM hakata.PRT.SG3/OBJ.SG3
korva.PX3SG.GEN
 '-- sen miehen sukulainen, jolta Pietari oli lyönyt korvan irti, --'
 (SUOMI23: Joh. 18:26)
- (9) *Сонзэ* сявордизь *эсензэ*, -- (MORDVAE3: 119)
hän.GEN kaataa.PRT.PL3/OBJ.SG|PL3 *oma.PX3SG.NOMGEN*
 'Hänen omat miehensä kaadettiin [- hänen kaadettiin omansa]'

Esimerkin (7) kaltaisia ilmauksia käytetään myös marissa ja udmurtissa nälän, janon ja halun ilmaisussa. Genetiiviomistajan voi luonnollisesti korvata pelkällä possessiivisuffiksilla kuten esimerkissä (10) (ks. myös esimerkin (7) mokšankielinen vastine):

- (10) *пек вачсь некезэ.* (MORDVAE1: Matt. 4:2)
kovin olla_nälkäinen.PRT.SG3 *vatsa.px3sg.nom*
'hänen vihdoin tuli nälkä.' (SUOMI23: Matt. 4:2)

Esimerkin (5)–(9) kaltaisissa lauseissa genetiivin käyttö vastaa suomen ulkopaikallissijojen käyttöä ja osa niistä voi muistuttaa datiivigenetiiviäkin. Puheena olevissa lauseissa genetiiviomistajalla ei ole kuitenkaan – kuten ei ole GEN-omistuslauseessakaan – datiivista tai habitiivista funktiota. Omistajan genetiivin ja datiivigenetiivin samankaltaisuutta voi pitää puhtaasti näennäisenä jo sen perusteella, että possessiivisuffiksi voi korvata genetiiviomistajan; datiivigenetiivihän ei voi korvata possessiivisuffiksilla, koska siihen ei liity possessiivisuutta. Genetiiviomistajalla on kuitenkin kehysadverbiaalin kaltainen funktio, jonka ilmaisemiseen suomessa käytetään adessiivia (ks. Huumo 1995: 64–76). Kyseiset lauseet muistuttavat enemmän suomesta tavattavia lauseita, joissa adnominaalisen genetiiviomistajan ja omistettavaa ilmaisevan sanan välissä on predikaatti, useimmiten *olla*-verbi mutta myös muu verbi.⁵ Samanlaisista ilmaisuista oli puhetta myös luvussa 3.4.

N-genetiivin diakronian kannalta mordvan omistuslauseen yhteydessä on syytä mainita vielä yksi genetiivin käyttö, josta oli puhetta luvussa 3.1 alaviitteessä 6. Mordvassakin esiintyy yhteisöä (esim. kylää, naapurustoa yms.) ilmaiseva genetiivin käyttö, kuten esimerkeissä (11)–(13). Esimerkki (13) on mokšasta:

- (11) — *Минек сонзэ шкава тейтернень никс а макснить.* --. —
Минек ков седе од тейтересь, тов седе ламо максыть кисэнзэ калым. (MORDVAE3: 158)
me.GEN hän.GEN ikäinen tyttö.PL.DEF.GEN vaimo.TRA ei antaa.PRS.PL3 *me.GEN* mihin cmp nuori tyttö.NOM.DEF siihen cmp paljon antaa.PRS.PL3 vuoksi.PX3 lunnas.NOM
' — Meillä hänen ikäisiään tyttöjä ei anneta vaimoksi --. — Meillä mitä nuorempi tyttö on, sitä enemmän hänestä annetaan morsiuslunnaita.'
- (12) *Минек сайнить кавто нитькак, натој колмојак.* (MORDVAE3: 319)
me.GEN ottaa.PRS.PL3 kaksi.NOM vaimo.NOM.PL.kin jopa kolme.kin
'Meillä otetaan kaksi vaimoa, jopa kolmekin'
- (13) — *Кода тинь тоса пандыхть?* -- — *Пандыхть кода сембонди, а, пади, цють сяда лама.* (MORDVAM2: 60)
kuinka *te.GEN* siellä maksaa.PRS.PL3 -- maksaa.PRS.PL3 kuten kaikki.DAT mutta ehkä hiukan cmp paljon
' — Kuinka teillä siellä maksetaan [palkkaa]? — Maksetaan kuten kaikille, mutta ehkä hiukan enemmän.'

Yhteisön genetiivi eroaa edellä puheena olleista genetiiveistä siinä, että kyseessä on nimenomaan adverbiaali, joka ei vaadi possessiivisuffiksillista omistettavaa.⁶

5. Kuten *mnu* o *isän* **halvattu* ja -- (LA: Kalanti); *ko mun-* on **isäni* ***kuallus sillai* -- (LA: Säkylä). Jos genetiivinen sana on muu kuin persoonapronomini, possessiivisuffiksi luonnollisesti puuttuu, kuten *ko sen* **kuali* / **vanhemmat* (LA: Pöytyä). XPath: //cl[w[contains(@mrp, 'gen') and @fun='advl']]; //cl[w[@lemma='kuolla']]. Ks. Tunkelo 1908: 21–22; Penttilä 1964: 346 §246.

6. Siitä huolimatta, että myös informanttini vahvistivat tulkintani yhteisön genetiivistä ja sen funktiosta, on tässä toinen tulkintamahdollisuus, joskin kerääntyneiden esimerkkieni perusteella epätodennäköinen. Jos moni-

Esimerkkien (11)–(13) kaltaisia lauseita on hankala erottaa omistuslauseista, jos predikaattina on ’olla’-verbi. Kuinka laajasti tätä genetiivin käyttöä esiintyy mordvan murteissa, jää tässä katsauksessa arvoitukseksi.

6.3.2. Muut omistussuhteiden ilmaisut mordvassa

Mordvassa ilmaisu *A:lle kuuluu B* ~ *B on A:n* on muodoltaan predikatiivilause, jossa genetiivinen sana tai possessiivipronomini on nominipredikaattina (ks. Keresztes 1990: 63; Hamari 2007: 58–60). Esimerkissä (14) on käytetty persoonapronominien genetiivimuotoja ja esimerkissä (15) possessiivista pronominia omistajan ilmaisemiseen:

- (14) Bece МОНСЕТНЕ – **Тонь**, ТОНСЕТНЕ – **Монь**, -- (MORDVAE1: Joh. 17:10)
 kaikki minun_oma.NOM.PL.DEF **sinä.GEN** sinun_oma.NOM.PL.DEF **minä.GEN**
 ’Kaikki, mikä on minun, on sinun, ja mikä on sinun, on minun,’
 (SUOMI23: Joh. 17:10)
- (15) сѣмбѣ мѡннѣсь **тонне**. (MORDVAM7: Luuk. 15:31)
 kaikki minun_oma.NOM.DEF **sinun_oma.NOM**
 ’ -- ja kaikki, mikä on minun, on sinun.’ (SUOMI23: Luuk. 15:31)

Genetiivin ja possessiivipronominin käytössä ei näytä olevan mitään eroa toisin kuin luvussa 4.4.1 esitellyssä liivin vastaavassa ilmaisussa.

Vastaanottajaa ilmaiseva sana merkitään mordvassa pääsääntöisesti datiiivilla⁷, jonka yksikön perustaivutuksen päätte on mdE *-ńeń* / *-neń* mdM *-ńd’i* ja yksikön määräisen taivutuksen päätte on mdE *-ńt’eń* mdM *-t’i*. Ersässä käytetään lisäksi vastaanottajan ilmaisemiseen postpositiota *turtov* ’varten; -lle’. Mordvan datiiivi on postpositiolähtöinen. Sen on oletettu kehittyneen suomen *tyvi*-sanan kanssa samaa alkuperää olevasta postpositiosta mdE *t’e* ja mdM *t’ej* (ks. Alhoniemi 1992: 43). Päätteen postpositiolähtöisyys näkyy parhaiten persoonapronominien datiiivimuodoissa. Persoonapronomineilla on kahdenlaisia datiiivimuotoja. Toiset, pidemmät variantit rakentuvat persoonapronominin vartalon ja possessiivisuffiksiin varaan, kuten ersässä *mońeń* (yks. 1. p.), *tońet’* (yks. 2. p.), *sońenze* (yks. 3. p.), *mińeńek* (mon. 1. p.), *tińenk* (mon. 2. p.), *sińenst* (mon. 3. p.). Toisissa, lyhyemmissä varianteissa pelkkä possessiivisuffiksi ilmaisee persoonia, kuten *t’eń*, *t’et’*, *t’enze*, *t’eńek*, *t’enk*, *t’enst*. Molemmat variantit ovat postpositiolähtöisiä (tästä tarkemmin tuonnempana). Mokšassa persoonapronominien datiiivin taivutus on samanlainen, mutta pidemmissä varianteissa päätteen postpositiolähtöisyys on läpinäkyvämpi, esim. yks. 1. p. *t’ejńe* ~ *mońd’ajńe*. (vrt. unk. *nekem* ~ *én nekem*).

MORDVAE1:stä löytyy 307 antamista, luovuttamista yms. tarkoittavan verbin sisältävää vastinetta listani 550 suomen *antaa*-verbin ja habitiiviadverbiaalin sisäl-

kon persoonapronominien genetiivimuodot voivat olla samanlaisia kuin *n*-adjektiivijohtimella varustetut substantiivit, kyseessä voisi olla ilmaisu ’meikäläiset, teikäläiset, heikäläiset’ ja genetiivimuodot olisivat syntaktiselta funktioltaan subjekteja. Ks. myös luku 6.3.2.1.

7. Wiedemann (1865: 36–37), Paasonen (1953: 01–03) ja Bartens (1999) käyttävät datiiivin sijasta nimitystä allatiivi. Tässä tutkielmassani käytän nimitystä datiiivi mordvalaisten kielioppien mukaan.

tävälle lauseelle. Näissä lauseissa käytetyt verbit ovat taajuusjärjestyksessä (suluis-
sa on esiintymämäärä) *maksoms* 'antaa' (273), *maksníems* 'antaa' (9), *pandoms* 'mak-
saa' (6), *javšems* 'jakaa' (4), *noldams* 'päästää, vapauttaa' (3), *kažems* 'lahjoittaa' (3),
altams 'luvata; pyhittää, omistaa' (2), *javoms* 'jakaa' (2), *putoms* 'panna, asettaa' (2),
karmavtoms 'käskeä, kehottaa' (1) sekä kaksi yhdistelmäverbiä *maksoms-pandoms*
ja *maksoms-kažems*. Verbien määrät sisältävät v-refleksiivijohdokset, kuten verbin
maksovoms 'tulla annetuksi'. Näitä ei ole laskettu erikseen, koska niitä on käytet-
ty lähinnä passiivisina vastineina. *Maksoms*-verbin 273:sta esiintymästä kahdes-
sa habitiiviadverbiaalit ovat postpositioita, 95:ssä substantiivin ja 176:ssä persoo-
napronominien datiiiveja. 176:stä persoonapronominista yksikön 1. persoonia on 41
(*mońeń* 37 ja *t'eń* 4), yksikön 2. persoonia 19 (*tońet* '8 ja *t'et* '11), yksikön 3. persoonia
38 (*sońenze* 17 ja *t'enze* 21), monikon 1. persoonia 21 (*mińeńek* 16 ja *t'eńek* 5), monikon
2. persoonia 31 (*tińenk* 12 ja *t'enk* 19) ja monikon 3. persoonia 26 (*sińenst* 8 ja *t'enst*
18). Kuten kahden päätevariantin määrien vaihtelusta voi päätellä, niiden käytössä
ei näytä olevan mitään eroa. Esimerkissä (16) on pitempi päätevariantti ja sen ver-
tailulauseessa identtisessä ympäristössä lyhyempi päätevariantti:

- (16) Макссык **монень** нейке, ярсамопелень кандтнема лангсо,
Нававтыця Иоаннонь прянзо. (MORDVAE1: Matt. 14:8)
antaa.IMP.SUBJ.SG2/OBJ.SG3 **minä.DAT** nyt ruoka.GEN tarjotin.NOM päällä kasta-
ja.NOM Johannes.GEN pää.GEN.PX3SG
'Anna minulle nyt heti vadilla Johannes Kastajan pää.' (SUOMI23: Matt.
14:8)

- Vrt. макссык **мень** нейке ярсамопелень кандтнема лангсо
Нававтыця Иоаннонь прянзо. (MORDVAE1: Mark. 6:25)
antaa.IMP.SUBJ.SG2/OBJ.SG3 **minä.DAT** nyt ruoka.GEN tarjotin.NOM päällä kasta-
ja.NOM Johannes.GEN pää.GEN.PX3SG
'Tahdon, että annat minulle nyt heti vadilla Johannes Kastajan pään.'
(SUOMI23: Mark. 6:25)

MORDVAE1:ssä *maksoms*-verbin yhteydessä allatiivin lisäksi on käytetty postposi-
tiota *turtov* ilmaisemaan habitiivista suhdetta kaksi kertaa, kuten esimerkissä (17):

- (17) Мезе **тонь туртов** эряволь максомс монь пельде – се корбан,
-- (MORDVAE1: Mark. 7:11)⁸
mikä.NOM **sinä.GEN -lle.POSTP** täytyä.PRT.SG3 antaa.INF minä.GEN puolelta
'Se, mitä sinun piti minulta saada, on nyt korban (= uhrilahja): -- [sa-
nanmukaisesti: mitä sinulle piti antaa minun puoleltani se on korban]'
(SUOMI23: Mark. 7:11)

Postposition *turtov* yhteydessä on syytä mainita eräs seikka. Mordvan possessiivi-
nen taivutus on vajaaparadigmainen. Datiiivista mokšassa ovat käytössä yksikön
persoonien osalta sekä yhtä omistettavaa että useita omistettavia ilmaisevat muo-
dot molemmat (esim. mdM *ćoražt'i* poika.PX1SG.DAT 'pojalleni', *ćorańánd'i* poika.PX1SG.

8. Tämä lause ei ole aivan tavanomainen rakenteeltaan. Siinä lauseke *монь пельде* toimii agenttina. Ilmeisesti
tällä on yritetty ilmaista suomen *saada joltakulta* -tyyppinen merkitys. Saamiseen liittyvästä seikasta tarkemmin
tuonnempana.

PL.DAT 'pojilleni'). Monikon persoonien osalta yksi muoto edustaa sekä yhtä omistettavaa että useita omistettavia (esim. mdM *čorańkənd'i* poika.PX1PL.DAT 'pojallamme ~ pojillemme'). Ersässä taas ovat käytössä vain yksikön persoonien muodot, joissa possessiivisuffiksi ei ilmaise omistettavan lukua. Nämä muodot on perinteisesti tulkittu yhtä omistettavaa ilmaiseviksi (esim. mdE *avansteń* äiti.PX3SG.DAT 'äidillensä'). Bartensin (1999: 101) mukaan ersässä possessiivisen taivutuksen datiiivimuodot korvataan yleensä *turtov*-postpositiolla.⁹ MORDVAE1:ssä *maksoms*-verbin yhteydessä sana *тонавтница* 'oppilas, opetuslapsi' esiintyy kuitenkin säännöllisesti possessiivisen taivutuksen datiiivimuodossa *тонавтницаңстəнь* opetuslapsi.PX3SG.DAT eikä sitä ole korvattu kertaakaan *turtov*-postpositiolla. Tällä datiiivimuodolla *тонавтницаңстəнь* on tarkoitettu monikkoa, ts. 'opetuslapsille' eikä yksikköä 'opetuslapselle', kuten esimerkiksi (18) käy ilmi. MORDVAE1:ssä sana *тонавтница* ei ole ainoa, jonka possessiivisen taivutuksen datiiivia on käytetty omistettavan monikollisuutta ilmaisemaan, kuten esimerkissä (19):

- (18) ды максызе эсь **тонавтницаңстəнь**, ды *тонавтницаңтне* явшизь ломантненень. (MORDVAE1: Matt. 15:36)
ja antaa.PRT.SG3/OBJ.SG3 **opetus.LAPSI.PXSG3.DAT** ja opetuslapsi.NOM.PL.DEF
jakaa.PRT.PL3/OBJ.SG3 ihminen.PL.DEF.DAT
'-- ja antoi palat opetuslapsille, jotka jakoivat ne ihmisille.' (SUOMI23: Matt. 15:36).
- (19) Сестə сон мерсь эсь **важонстəнь**: -- (MORDVAE1: Matt. 22:8)
sitten hän.nom sanoa.prt.sg3 oma palvelija.px3sg.dat
'Sitten kuningas sanoi palvelijoilleen: --' (SUOMI23: Matt. 22:8)
- Vrt. Тетясь мерсь эсензə **важотненень**: -- (MORDVAE1: Luuk. 15:22)
isä.nom.def sanoa.prt.sg3 itse.px3sg.gen palvelija.pl.def.dat
'Mutta isä sanoi palvelijoilleen: --' (SUOMI23: Luuk. 15:22)

Myös MORDVAE2:ssa on samalla tavalla käännetty (ks. MORDVAE2: Matt. 15:36), joten näyttäisi siltä, että ersän possessiivisessä taivutuksessa yhtä muotoa voidaan käyttää tarkoittamaan yhtä lailla yksikköä kuin monikkoakin. MORDVAE1:ssä datiiivin yhteydessä omistettavan monikollisuutta näyttää ilmaistun mainittujen possessiivisen taivutuksen muodon ja *turtov*-postposition lisäksi kahdella muulla keinolla. Toisessa niistä on käytetty yhdistelmää persoonapronominien genetiivi + määräisen taivutuksen monikko, kuten esimerkissä (20):

- (20) **кона анокстəзь Идемевсентəнь** ды сонзə **ангелтнəнень**! (MORDVAE1: Matt. 25:41)
joka valmistaa.PTCP paholainen.DEF.DAT ja hän.gen enkeli.PL.DEF.DAT
'-- joka on varattu Saatanalle ja hänen enkeleilleen.' (SUOMI23: Matt. 25:41)

9. Seuraava on tyypillinen Bartensin tarkoittaman kaltainen esimerkki: *Эдь аволь эйкакштнəнень эрəви таштамс тетяст-аваст туртов*, *мекевланк*, *тетятнəнень-аватнəнень* – *эйкакшост туртов*. (MORDVAE1: 2. Kor. 12:14) että ei lapsi.PL.DEF.DAT täytyä.PRS.SG3 säästää.INF **isä.PX3PL.NOM-äiti.PX3PL.NOM varten** päinvastoin isä.PL.DEF.DAT -äiti.PL.DEF.DAT **lapsi.PX3PL.NOM varten** 'Eihän lasten velvollisuus ole kerätä omaisuutta vanhemmilleen, vaan vanhempien lapsilleen.' (SUOMI23: 2. Kor. 12:14)

Toisessa niistä on taas käytetty yhdistelmää sanan *es* 'oma; itse' possessiivisen taivutuksen genetiivi + määräisen taivutuksen monikko, kuten esimerkissä (21):

- (21) Пазось кармавты Эсензэ ангелтнэнь ванстомс Тонь. (MORDVAE1: Luuk. 4:10)
jumala.NOM.DEF kärkeä.PRT.SG3 itse.PX3SG.GEN enkeli.PL.DEF.DAT varjella.INF
sinä.GEN
'Hän antaa enkeleilleen käskyn varjella sinua.' (SUOMI23: Luuk. 4:10)

Mordva ei näytä poikkeavan edellisissä luvuissa 4 ja 5 käsitellyistä liivistä ja eteläsaamesta suomen datiivigenetiivin esiintymisympäristön kannalta kiinnostavassa kysymyksessä, onko verbien 'antaa' ja 'sanoa' välillä eroja habitiiviadverbiaalin käytössä, eikä näytä olevan mitään eroja puheena olevien verbien vastaanottajan ilmaisimien merkitsemisessä sen lisäksi, että 'sanoa'-verbin habitiivisen adverbiaalimäärityksen variantteja on yksi enemmän kuin 'antaa'-verbin vastaavan. MORDVAE1:stä löytyy 927 sanomista, puhumista, kertomista yms. tarkoittavan verbin sisältävää vastinetta listani 1224 suomen *sanoa*-verbin ja habitiiviadverbiaalin sisältävälle lauseelle. Näissä lauseissa käytetyt verbit ovat taajuusjärjestyksessä (suluissa on esiintymämäärä) *meřems* 'sanoa, kärkeä' (565), *kortams* 'puhua' (187), *jovtams* 'sanoa, kertoa' (101), *karmavtoms* 'kärkeä, kehoittaa' (17), *pškad'ems* 'lausua; ruveta puhumaan' (14), *meřšněms* 'sanoa' (5), *poladoms* 'jatkaa; sepittää' (3), *jovšněms* 'sanoa, kertoa' (3), *javol'avtoms* 'ilmoittaa' (1), *šerģed'ems* 'huutaa' (1), *kořt'něms* 'puhua' (1), *pačt'ams* 'ilmoittaa' (1) ja yhdistelmä *meřems-jovtams* (1).¹⁰ Taulukko 1 esittää edellä mainituista verbeistä kolmen taajuudeltaan yleisimpien verbien *meřems*, *kortams* ja *jovtams* persoonapronominien datiivivarianttien esiintymämäärät. Datiivin pidempien muotojen ja lyhyempien muotojen välillä ei näytä olevan mitään mainittavaa eroa. Lyhyempiä muotoja on yhteen laskettuna käytetty huomattavasti enemmän.

Habitiiviadverbiaalina on käytetty datiivin lisäksi postpositioita *karšo* (~ *karšožo*¹¹) 'vastaan' ja *turtov* 'varten; -lle'. Edellistä on käytetty edellä mainittujen kolmen verbin yhteydessä yhteensä 91 kertaa, ja sillä on ilmaistu vastaamisen merkitystä, kuten esimerkissä (22):

- (22) Секси мерсть *Иисусонь каршо*: "А содатано". Сестэ Иисус
сынст каршо мерсь: -- (MORDVAE1: Matt. 21:27)
siksi sanoa.PRT.PL3 **Jeesus.GEN vastaan** ei tietää.PRS.PL1 silloin Jeesus.NOM
he.GEN vastaan sanoa.PRT.SG3
'Niin he vastasivat Jeesukselle: "Emme tiedä." Silloin Jeesus sanoi: --'
(SUOMI23: Matt. 21:27)

Esimerkissä (22) on käytetty postposition *karšo* määrityksenä monikon 3. persoonan persoonapronominin genetiivimuotoa, mutta tällaiset ovat huomattavasti harvinaisempia kuin ne, joissa on käytetty pelkkää possessiivisuffiksia, esim. mon. 3. p. *karšost*. Postpositiosta *turtov* ei ole löytynyt esiintymiä, joissa perso-

10. Määrät sisältävät refleksiivijohdokset, kuten 'antaa'-verbien yhteydessä.

11. Tätä muotoa on käytetty vain kolmansien persoonien yhteydessä (*karšożonzo* / *karšożost*).

Taulukko 1. Ersämordvan persoonapronominien dativivarianttien esiintymät kolmen sanomisverbin mukaan

<i>meřems</i>						
Yks. 1. p.		Yks. 2. p.		Yks. 3. p.		Yht.
<i>mońeń</i>	12	<i>tońet</i>	1	<i>sońenze</i>	8	21
<i>t'eń</i>	2	<i>t'et'</i>	3	<i>t'enze</i>	152	157
Yht.	14	Yht.	4	Yht.	160	178
Mon. 1. p.		Mon. 2. p.		Mon. 3. p.		
<i>mińeńek</i>	1	<i>tińenk</i>	1	<i>sińenst</i>	9	11
<i>t'eńek</i>	0	<i>t'enk</i>	25	<i>t'enst</i>	115	140
Yht.	1	Yht.	26	Yht.	124	151
<i>kortams</i>						
Yks. 1. p.		Yks. 2. p.		Yks. 3. p.		Yht.
<i>mońeń</i>	4	<i>tońet</i>	2	<i>sońenze</i>	0	6
<i>t'eń</i>	0	<i>t'et'</i>	11	<i>t'enze</i>	6	17
Yht.	4	Yht.	13	Yht.	6	23
Mon. 1. p.		Mon. 2. p.		Mon. 3. p.		
<i>mińeńek</i>	0	<i>tińenk</i>	11	<i>sińenst</i>	4	15
<i>t'eńek</i>	0	<i>t'enk</i>	93	<i>t'enst</i>	24	117
Yht.	0	Yht.	104	Yht.	28	132
<i>jovtams</i>						
Yks. 1. p.		Yks. 2. p.		Yks. 3. p.		Yht.
<i>mońeń</i>	5	<i>tońet</i>	5	<i>sońenze</i>	1	11
<i>t'eń</i>	1	<i>t'et'</i>	2	<i>t'enze</i>	9	12
Yht.	6	Yht.	7	Yht.	10	23
Mon. 1. p.		Mon. 2. p.		Mon. 3. p.		
<i>mińeńek</i>	2	<i>tińenk</i>	5	<i>sińenst</i>	2	9
<i>t'eńek</i>	4	<i>t'enk</i>	23	<i>t'enst</i>	4	31
Yht.	6	Yht.	28	Yht.	6	40

napronomit ovat määriteinä, kuten edellä esimerkissä (17), vaan vain possessiivisessa taivutuksessa oleva määrite on *meřems*-verbin määritteiden joukosta löytynyt, kuten esimerkissä (23):

- (23) Мейле Иисус мерсь *Эсензэ тонавтницянзо туртов*: -- (MORDVAE1: Luuk. 17:22)
sitten Jeesus.NOM sanoa.PRT.SG3 *oma.px3sg3/nom.pl opetuslapsi.px3sg/nom.pl -lle.postp*
'Opetuslapsilleen hän sanoi: --' (SUOMI23: Luuk. 17:22)

Mokšassa ero ersään nähden on sama kuin *maksoms*-verbin yhteydessä, ts. mokšassa käytetään datiiivia postposition *turtov* sijasta. Vastaamisen merkityksessä on käytetty postpositiota *karša* (~ *karšəzo*) 'vastaan'. Sanomisverbinä esiintyy ersästä tuttujen verbien vastineiden *mārgəms* 'sanoa' ja *kortəms* 'puhua, jutella' lisäksi usein myös *azəms* 'sanoa, puhua', jonka etymologinen vastine ersässä tarkoittaa lupaamista.

Edellä on tarkasteltu lyhyesti läpi mordvan vastaanottajan ilmaisimia. Tässä yhteydessä on syytä selventää mordvan datiiivin asemaa paikallissijojen, nimenomaan tulosijojen joukossa, jotta kokonaiskuva datiiivin käytöstä habitiivis-lokaalisena sijana hahmottuisi. Mordvassa nominien perustaivutuksessa on datiiivin lisäksi kaksi tulosijaa, illatiivi (-s) ja latiivi (-v ~ -j ~ -i ~ -u), jotka molemmat ilmaisevat lokaalista suhdetta. Alho Alhoniemen (1988: 31) mukaan latiivin päätteen voi liittää vain sellaisiin nomineihin, jotka sinänsä merkitsevät lokaliteettia, ja latiivia käytetään vain, kun on kyse jonkin siirtymisestä tai siirtämisestä puheena olevaan lokaliteettiin.¹² Illatiivimuodon taas näyttäisi voivan muodostaa kaikista substantiiveista. Tässä ei ole tarkoitus esitellä kaikkea latiivin ja illatiivin käyttöä, mutta mm. lokaliteetin määräisyyteen liittyviä seikkoja on syytä esitellä lyhyesti, koska ne kytkeytyvät syvästi mordvan kolmen paikallissijan käyttöön ja niissä kahden murteen välisiä eroja esiintyy. Informanttini mukaan latiivia käytetään useimmiten silloin, kun se, mihin paikkaan viitataan latiivisella sanalla, on puhehetkellä oletusarvoisesti itsestäänselvyys, ts. kun on kyse tietyllä tavalla määräisestä lokaliteetista. Malliesimerkiksi otan sanan *kudo* 'talo; koti', josta on runsaasti esimerkkejä aineistoissani. Esimerkissä (24) sana *kudov* talo.LAT tarkoittaa nimenomaan Jeesuksen ja opetuslasten kotia, asuinsijaa yms., ja se on synonyyminen vertailuesimerkin kaltaiselle possessiivisen taivutuksen illatiivissa olevalle vastineelle:

- (24) Зярдo Иисус ды тонавтницятне сась **кудов**, -- (MORDVAE1: Mark. 3:20)
kun Jeesus.NOM ja opetuslapsi.NOM.PL.DEF tulla.PRT.PL3 **talo.LAT**
'Jeesus palasi sitten kotiin, -- [~ Kun Jeesus ja opetuslapset tulivat kotiin]' (SUOMI23: Mark. 3:20)

- Vrt. Велявтан ташто **кудозон**, -- (MORDVAE1: Matt. 12:44)
palata.PRS.SG1 vanha **talo.ILL.PX1SG**
'Minä palaan kotiini, josta lähdin.' (SUOMI23: Matt. 12:44)

Esimerkin (24) vertailulauseen perusteella arvattavasti myös perustaivutuksen illatiivi ilmaisee määräistä lokaliteettia, kun sillä on genetiivimääräite (Alhoniemi 1985b: 50), kuten esimerkissä (25):

- (25) Зярдo Иисус сась **Петрань кудос**, -- (MORDVAE1: Matt. 8:14)
kun Jeesus.NOM tulla.PRT.SG3 **pietari.GEN talo.ILL**
'Jeesus meni Pietarin kotiin --' (SUOMI23: Matt. 8:14)

Perustaivutuksen illatiivi *kudos* ilman määritettä ilmaisee merkitystä 'johonkin taloon'. Näin voisi päätellä olevan kummassakin murteessa ainakin *kudo*-sanan

12. Alhoniemi (1985b: 50–51) luettelee tarkemmin mokšamordvan latiivin esiintymisympäristöt.

perusteella. Kahden murteen välisenä erona on se, että mokšassa latiiivin ja illatiivin välillä näyttäisi olevan selkeä latiivi / definiittinen vs. illatiivi / indefiniittinen -jakauma, kun taas ersässä ei. Seuraavassa mokšan esimerkissä (26) mainittu jakauma näkyy hyvin (ks. Alhoniemi 1985b: 50):

- (26) Мзярошка шиса меле ёмла цёрась мизе сембонц и тусь
ичкоздень **масторс**. -- Мзярда сонь мезецка ашезь ляда, *ся*
мастору сась оцю вачаши. (MORDVAM7: Luuk. 15:13–14)
muutama päivä.INE jälkeen nuori poika.NOM.DEF myydä.PRT.SG3/OBJ.SG3 kaikki.
PXSG3.GEN ja mennä.PRT.SG3 kaukainen **maa.ILL** -- kun hän.GEN mikä.PX3SG.
PTCL ei.PRT.SG3 jäädä.CNG se **maa.LAT** tulla.PRT.SG3 suuri nälkä.NOM
'Jo muutaman päivän päästä nuorempi kokosi kaikki varansa ja lähti
kauas vieraille maille. -- Kun hän oli pannut kaiken menemään
[- hänen oma(isuutt)ansa ei jäänyt], siihen maahan tuli ankara nälän-
häätä, --' (SUOMI23: Luuk. 15:13–14)

Kyseinen jakauma näyttää pitävän hyvin mokšan aineistossa MORDVAM5–M7. Ersässä taas perustaivutuksen illatiivi tuntuu määräisyydeltään neutraalilta ja sen käytöstä on välillä vaikea havaita mitään määräisyyteen liittyvää eroa latiiviin nähden (tästä myös tuonnempana), koska illatiivia ja latiiivia käytetään lähes identtisissä ympäristöissä, kuten seuraava esimerkki (27) ja sen vertailuesimerkki osoittavat:

- (27) Тосо Иисус оймсема чистэнтъ мольсь **синагогас** ды тонавсть.
(MORDVAE1: Mark. 1:21)
se.INE Jeesus.NOM lepo päivä.EL.DEF mennä.PRT.SG3 **synagoga.ILL** ja opettaa.
PRT.SG3
'Heti sapattina Jeesus meni synagogaan ja opetti.' (SUOMI23: Mark. 1:21)
- Vrt. Лия оймсема чистэ Иисус сась **синагогав** ды тонавсть. (MORD-
VAE1: Luuk. 6:6)
toinen lepo päivä.EL.DEF Jeesus.NOM mennä.PRT.SG3 **synagoga.LAT** ja opettaa.
PRT.SG3
'Eräänä toisena sapattina Jeesus meni synagogaan ja opetti.' (SUOMI23:
Luuk. 6:6)

Perustaivutuksesta mainittakoon vielä lukuihin liittyvä seikka. Mordvas-
sa perustaivutuksen monikossa on vain nominatiivi. Luonnollisesti yksikön illa-
tiivi ja latiivi ovat luvultaan neutraaleja. Niillä voi tarkoittaa yhtä lailla yksikköä
kuin monikkoa. Esimerkissä (28) sanan *кудос* talo.ILL tulkitseminen yhtä kotia tar-
koittavaksi lienee epäloogista:

- (28) Нетъ ломантнень ютксо сетнеяк, конат эцить **кудос** ды
манчить лавшо аватнень, -- (MORDVAE1: 2. Tim. 3:6)
nämä.NOM ihminen.PL.DEF.GEN joukossa ne.NOM.PTCL joka.NOM.PL tunkeutua.
PRT.PL3 **talo.ILL** ja viekotella.PRT.PL3 heikko nainen.PL.DEF.GEN
'Nämä näet tunkeutuvat koteihin ja kietovat valtaansa syntien rasitta-
mia, monenlaisten oikkujensa riepottelemia naisparkoja, --
[- näiden ihmisten joukossa ovat nekin, jotka tungettelevat koteihin ja
viekottelevat naisia, --]' (SUOMI23: 2. Tim. 3:6)

Perustaivutuksen datiiivin käyttö on hyvin harvinainen MORDVAE1:ssä lukuun ottamatta henkilönnimiä, joiden datiiivimuodot käyttäytyvät samalla tavalla kuin määräisen taivutuksen datiiivi. Perustaivutuksen datiiivi ilmaisee ainakin vastaanottajaa, kuten esimerkiksi (29):

- (29) Те оесь миёмаль покш питнеде ды ярмактнень явшемаль
пурныцянь! (MORDVAE1: Matt. 26:9)
tämä öljy.NOM.DEF myydä.PTCP.OLLA.CONJ.SG3 iso hinta.ABL ja raha.PL.DEF.GEN
jakaa.PTCP.OLLA.CONJ.SG3 **köyhä.DAT**
'Olisihan sen voinut myydä hyvään hintaan ja antaa rahat köyhille.'
(SUOMI23: Matt. 26:9)

Todennäköisesti myös visinaalinen päämäärä, ts. merkitys 'jonkun luo' ilmaistaan datiiivilla (ks. Bartens 1999: 93; Kittilä–Ylikoski 2011: 53–54), muttei aineistostani löytynyt perustaivutuksen datiiivia, joka ilmaisisi puheena olevaa merkitystä.

Määräisessä taivutuksessa datiiivi tulee mukaan kuvioon aitona lokaliteettia ilmaisevana paikallissijana. Se on mokšassa ainoa määräisen taivutuksen tulosija, joka ilmaisee habiitivistä suhteesta lokaaliseen suhteeseen kaikkia. Kuten edellä oli puhetta, määräisen taivutuksen datiiivi ilmaisee myös 'jonkun luo'-tyyppistä visinaalista suhdetta. Samaa merkitystä ilmaistaan myös sanojen *širä* 'puoli; vieri' ja *päl'e* 'puoli' illatiivilla ja latiivilla. Se, mitä suhdetta datiiivi ilmaisee, näyttää olevan saamen paikallissijojen tavoin sanan tarkoitteen mukainen, ts. jos datiiivi liittyy ihmistä tarkoittavaan sanaan, siitä tulee habiitivist-visinaalinen sija, ja jos datiiivi liittyy muunlaiseen – elotontarkoitteeseen ja lokaliteettia ilmaisevaan – sanaan, siitä tulee lokaalinen sija, mikäli sanaa ei ole personifioitu. Esimerkiksi datiiivinen sana *čorat'i* poika.DEF.DAT on habiitivist-visinaalinen ja merkitys on 'pojalle ~ pojan luo'. Sillä ei näytä ilmaistavan merkitystä 'poikaan ~ pojan sisään' ollenkaan. Jos elollisen sisään menemistä halutaan ilmaista, näyttäisi käytettävän sanan *potma* 'sisus' illatiivia tai *e(z)*-vartaloisen postposition illatiivia.¹³ Esimerkissä (30) ihminen, josta henget lähtevät, on ilmaistu *e(z)*-vartaloisen postposition ablatiivilla, ja siat, joihin henget menevät, on ilmaistu *potma*-sanan illatiivilla. Vertailuesimerkissä taas lähtöpaikka on ilmaistu *potma*-sanan elatiivilla ja päämäärä *e(z)*-vartaloisen postposition illatiivilla:

- (30) и афару ваймопожфне лисст ся ломанть эзда и сувасть
тувотнень номмос. (MORDVAM6: Mark. 5:13)
ja saastainen henki.NOM.PL.DEF lähteä.PRT.PL3 se ihminen.GEN.DEF **POSTP.ABL**
ja mennä_sisään.PRT.PL3 sika.PL.DEF.GEN **sisus.ILL**
'Silloin saastaiset henget lähtivät miehestä ja menivät sikoihin, --'
(SUOMI23: Mark. 5:13)

- Vrt. Идемевосне лисст ломанть **номмоста** й сувасть *тувотнень эзост*; -- (MORDVAM7: Luuk. 8:33)
paholainen.NOM.PL.DEF lähteä.PRT.PL3 ihminen.GEN.DEF **sisus.EL** ja mennä_sisään.PRT.PL3 sika.PL.DEF.GEN **POSTP.ILL.PX3PL**
'Silloin henget lähtivät miehestä ja menivät sikoihin, --' (SUOMI23: Luuk. 8:33)

13. Mordvan sijajärjestelmästä ja *ez*-vartaloisista postpositioista ks. tarkemmin Alhoniemi 1982; 1992. Myös elollisen pintaan koskemista ja liittämistä ilmaistaan *ez*-vartaloisella postpositiolla.

Myös ersässä määräisen taivutuksen dativiin käyttö on samanlainen. MORDVAE1:ssä määräisessä taivutuksessa dativia on käytetty lokaalisen suhteen ilmaisemiseen kuitenkin vain yksikössä ja monikossa on käytössä illatiivi (esim. mDE *оштнэс* 'kaupunkeihin', *велетнес* 'kyliin', *тувотнес* 'sikoihin'), kuten esimerkissä (31); vertailulause on mokšasta:

- (31) Адыдо маласо *велетнес* ды *оштнэс*: -- (MORDVAE1: Mark. 1:38)
mennään lähellä_oleva kylä.PL.DEF.ILL ja kaupunki.PL.DEF.ILL
Vrt. Эрда мольхтыма маластонь¹⁴ *ошненди*. (MORDVAM6: Mark. 1:38)
lähdetään mennä.INF lähellä_oleva kaupunki.PL.DEF.DAT
'-- menemme naapurikyliin.' (SUOMI23: Mark. 1:38)

Wiedemann (1865: 44) esittää ersän määräisen taivutuksen monikon illatiivin tavallisena taivutusmuotona, mutta Tsygankin (1975: 39) suluissa. Uudehko oppikirja kyllä tuntee kyseisen sijan (ks. Keresztes 1990: 56), mutta Bartensin (1999: 87; 93) esityksestä se puuttuu kokonaan. MORDVAE2:ssa on käytetty monikossakin dativia esimerkin (31) jakeessa.¹⁵ Joka tapauksessa kyseessä lienee siis melko nuori sija. Tästä huolimatta informanttien antamien palautteiden perusteella puheena oleva sija on hyvin vakiintunut; he vieroksuivat määräisen taivutuksen monikon dativiin käyttöä lokaalisen suhteen ilmaisussa.

Mokšan dativiin tavoin myös ersän dativi ilmaisee visinaalista suhdetta. Samaa voi ilmaista myös postpositioilla *malas* 'luo, luokse; lähelle' ja *vakss* 'luo, luokse'.

Edellä perustaivutuksen yhteydessä oli puhetta siitä, että ersässä perustaivutuksen illatiivi olisi määräisyydeltään neutraali. Perustaivutuksen illatiivia näyttää käytetyn lativiin lisäksi myös määräisen taivutuksen dativiin kanssa lähes identtisissä ympäristöissä, kuten esimerkissä (32):

- (32) Теде мейле Иисус озась *венчес*, -- (MORDVAE1: Matt. 9:1)
tämä.ABL jälkeen Jeesus.NOM asettua.PRT.SG3 vene.ILL
'Jeesus astui veneeseen, --' (SUOMI23: Matt. 9:1)
Vrt. Иисус озась *венченень*, -- (MORDVAE1: Matt. 8:23)
Jeesus.NOM asettua.PRT.SG3 vene.DEF.DAT
'Jeesus astui veneeseen, --' (SUOMI23: Matt. 8:23)

Mokšan aineistosta MORDVAM5–7 ei tällaista illatiivin käyttöä löydy. Informanttini antoivat palautteeksi sen, että dativi tuo määräisestä taivutuksesta johtuvan konkreettisen kuvan veneestä, mutta muuta eroa he eivät havainneet ja voisivat itsekin käyttää kumpaa sijamuotoa tahansa. Se, mikä ersässä ratkaisee sijojen valinnan, jää tässä katsauksessa selvittämättä.

Possessiivisesta taivutuksesta, joka vastaa suomen possessiivisuffiksillisia muotoja, oli puhetta edellä dativiin osalta. Siinä dativi ilmaisee taas habitiivista ja visinaalista suhdetta. Lokaalista suhdetta ilmaistaan illatiivilla.

14. Tässä on se *n*-adjektiivijohdin, josta oli puhetta luvussa 2.2 ADJ-hypoteesin yhteydessä.

15. Адыдо маласо *велетненень* да *оштнэненень*: -- (MORDVAE2: Mark. 1:38) mennään läheinen kylä.PL.DEF.DAT ja kaupunki.PL.DEF.DAT.

Johdannossa oli puhetta siitä, että mordva on mukana *N*-genetiivin alkuperän kysymyksessä kahdessa asiassa: itse genetiivin vuoksi ja *η*-latiivin – tai *n*-latiivin – jatkajan vuoksi. Itse asiassa mordvan datiiivin päätteiden diakroniassa suffiksit *-η* ja *-n* kytkeytyvät toisiinsa. Luvussa 2.2 esitellyn Ravilan (1941: 76–77) maininnasta lähtien on pidetty lähes itsestäänselvyytenä, että *η*-päätteinen latiiivi, joka ersän luoteismurteesta löytyy (esim. mdE *kudon* 'kotiin; taloon', *viřen* 'metsään'; muissa murteissa *kudov*, *viřev*; ks. Feoktistov 1990: XXXVIII), palautuisi kantauraliin asti, vaikka vastine löytyy vain samojedikielistä (ks. Bartens 1999: 76). Tämä oletus ei ole kuitenkaan ongelmaton. Murteiden väliset äänteiden vastaavuudet näyttävät hyvin pitävän, ja kirjakielten äänteet *u ~ v ~ i ~ j* näyttävät vastaavan luoteismurteiden *η*:ää ja *ǰ*:ää (ks. Bartens 1999:49), esim. mdE *ej ~ eǰ* 'jää'; *turtov ~ turton* 'varten; -lle'. Kun katselee muita luoteismurteiden *η*-loppuisia sanoja, herää kuitenkin kysymys, vastaako luoteismurteiden *-η* oikeasti alkuperäistä *η*:ää kaikissa tapauksissa. Miten selittyy esimerkiksi luoteismurteiden *loη* 'lumi' (kirjakiel. *lov*)? Siinä *-η* on tuskin alkuperäinen. Paasonen (1903: 45 §41) esittääkin vanhassa evankeliumin käännöksessä¹⁶ esiintyviä sanoja, joissa hänen mukaansa sananloppunen *v* on muuttunut *m*:ksi, kuten *kom* 'kuu' (kirjakiel. *kov*), *lom* 'lumi', *kom* 'minne' (kirjakiel. *kov*), *tom* 'sinne, tuonne' (kirjakiel. *tov*), *alom* 'alas, alle' (kirjakiel. *alov*) jne. Kyseisissä evankeliumien käännöksissä etuvokaalien jäljessä *m*:ää vastaa *ń* (*ǰel'en* 'luokse') ja – esimerkkien perusteella kaksitavuisissa sanoissa – takavokaalin jälkeisessä myös *n* (*jonon* 'puoleen, suuntaan'). On syytä huomata, että Paasonen itse pitää *n*:ää (ja *ń*:ää) *m*:stä muuttuneina, ja siihen on helppo yhtyä hänen esittämiensä esimerkkien perusteella. Edellä mainittu seikka huomioon ottaen latiiivin päätteiden variantit ovat *-m*, *-η*, *-u*, *-v*, *-i* ja *-j*. Näiden varianttien keskinäiset suhteet on syytä selvittää ennen kuin voidaan perustellusti puhua *η*-latiivista. Mordvan latiiivin ongelma ei lopu tähän. Kun analysoidaan datiiivin päätteet, edellä mainitun *-m*:n lisäksi kuvioon tulee mukaan **-n*.

Mokšan substantiivien datiiivin päätteiden kehityskulut voidaan selittää, kuten Alhoniemi (1992: 43) on esittänyt:

- Perustaivutus: $-ń + *t'e + *-η > -ń + *t'ej > -ńd'i$
- Määräinen taivutus: $*-ńt' + *t'e + *-η > -t' + *t'ej > -t'i$

Huomion arvoista esitetyissä kehityskuluissa on se, että latiiivin päätteet on liittynyt jo sellaisenaan datiiiviseen *t'e*-postpositioon. Tämä käy ilmi edellä esitetyistä ersän persoonapronominien datiiivimuodoista; niissä ei ole mitään latiiivista päätteitä.¹⁷ Ersässä substantiivien datiiivin päätteiden lopussa on *-ń*, joka ei nähtävästi palaudu *η*-latiiviin. Ersän datiiivin päätteiden kehityskulut voidaan esittää Paasosta (1903: 41; 65) mukaillen seuraavasti:

16. Nämä evankeliumien käännökset eivät ole niitä, jotka Paasonen aineislähteissä mainitsee, eikä niistä löydy tietoja hänen äänneopistaan. Kyseessä on Uuden testamentin ersännös (MORDVAW1), jonka evankeliumien osat on painettu vuonna 1821.

17. Tähän voi verrata edellä esitettyjä postpositioita *karšonzo ~ karšozonzo*.

- Perustaivutus: $*-ń + *t'e + -ń > *-ńd'ėń > -ńėń$
- Määräinen taivutus: $*-ńt' + *t'e + -ń > *-ńt't'ėń > -ńt'ėń$

Bartens (1999: 79) esittää tähän datiiivin loppukonsonanttiin verrattavaksi pronominaaliadverbeja mdE *kozón ~ kozoń* 'mihin, minne' (vrt. *kozo* 'mihin, minne'). Arvattavasti näitä *ń*-loppuisia illatiivisia adverbeja on muitakin, kuten *t'ezėń* 'tänne' (= *t'eze*), *tozoń* 'sinne, tuonne' (= *tozo*), *šezeń* 'sinne, tuonne' (= *šeze*) jne. Äänteiden vastaavuuksien perusteella puheena olevan *-ń*:n funktio näyttäisi olevan lähinnä latiivinen. Edellä esitettyjen *ń*-päätteisten pronominaaliadverbien rinnalla nimitäin esiintyy variantteja, joissa on selviä latiivin päätteitä, kuten *kozój ~ kozoŋ*, *t'ezėv ~ t'ezėj*, *tozov ~ tozój ~ tozoŋ*, *šezej* (ks. MWb: *ko, t'e, to, še*).¹⁸ Mikäli *-ń* olisi latiivi, ersän ja mokšan datiiivin päätteiden kehityskulut vastaisivat täsmälleen toisiaan. Erojakin on kuitenkin *-ń*:n ja latiivivarianttien välillä. Pääte *-ń* näyttää liittyvän myös erosijaan, kuten mdE *sed'ėń* se.ABL. Lisäksi *-ń* ei näytä esiintyvän yksitavuisissa adverbeissa; pronominiin vartaloon liittyneenä sellainen muoto olisi sama kuin genetiivimuoto. Loppukonsonantti *-ń* palautunee *-n*:ään, mikäli genetiivin pääte *-ń* palautuu *-n*:ään, koska ne ovat identtiset keskenään. Tältä pohjalta tuntuisi voitavan olettaa *ŋ*-latiivista erillinen *n*-latiivi. Niin voisikin, jos genetiivillä olisi edes jonkinlainen latiivinen funktio. Kuten edellisessä luvussa 6.3.1 oli puhetta, genetiivillä ei näytä kuitenkaan olevan mitään latiivista tai datiiivista funktiota, ei ersässä eikä mokšassa. Näin ollen todennäköisesti puheena oleva *-ń* on myöhäsyntyinen morfeemi, joka on merkitykseltään ja funktioltaan nolla, kuten marin suffiksi *-ən / -ėn*, joka liittyy *gəc*-postpositioon (ks. tämän luvun alav. 23). Mainitusta huolimatta kiinnostava kysymys on, löytyykö selityksiä, joiden perusteella tämä *-ń* mukaan lukien kaikki latiivin päätevariantit *-m*, *-ŋ*, *-u*, *-v*, *-i* ja *-j* voitaisiin palauttaa yhteiseen päätteeseen. Tältä osin käsillä oleva suomen datiiigenetiivin ja LAT-hypoteesin tarkastelu jää kesken.

Mordvan habitiiviset erosijat ovat yksinomaisesti analyttisiä, ts. postpositioita, kuten mdE *kecte* 'kädestä; hallusta; luota' ja mdE *pel'd'e* 'puolelta; -lta / -ltä; -sta / -stä' sekä myös mdE *ejste* '-sta / -stä' pyytämistä, rukoilemista merkitsevien verbien ja *lanksto* 'päältä' riisumista yms. merkitsevien verbien yhteydessä. Postpositioiden *kecte* ja *pel'd'e* välillä ei näytä olevan muuta eroa kuin se, että kun kyse on konkreettisesti jonkun hallusta ottamisesta käsiä yms. käyttäen, postpositiota *kecte* käytetään. Mainittu ero konkretisoituu esimerkeissä (33) ja (34):

- (33) Кодa тетъ маряви, Симон, масторлангонь инязортнэ кинь **пельде** сайтъ каявкст-пурнавкст: эсь ломанест **пельде**, эли лия масторонь ломанень **пельде**? (MORDVAE1: Matt. 17:25)
 kuinka sinä.DAT tuntua.PRS.SG3 Simon.NOM maanpäällinen kuningas.NOM.
 PL.DEF kuka.GEN **POSTP** ottaa.PRS.PL3 vero.NOM.PL-tulli.NOM.PL oma ihminen.
 NOMGEN.PX3PL **POSTP** vai muu maalainen ihminen.GEN **POSTP**
 'Mitä mieltä olet, Simon? Keiltä tämän maailman kuninkaas perivät
 tullia ja veroa, omilta lapsiltaan vai vierailta?' (SUOMI23: Matt. 17:25)

18. Ylimääräisen latiivisen suffiksin liittyminen toisen latiivisen suffiksin perään on tuttua suomessakin illatiivista.

- Vrt. Сасинк *кедьстэнзэ* сырнень ярмаконть ды максынк сенень, конань кемень ярмаконзо. (MORDVAE1: Luuk. 19:24)
ottaa.IMP.PL2/OBJ.SG/PL3 **käsi.EL.PX3SG** kultainen raha.GEN.DEF ja antaa.IMP.PL2/OBJ.SG/PL3 se.DAT joka.GEN kymmenen.NOM raha.PX3SG.NOM.PL
'Ottakaa häneltä raha pois ja antakaa se sille, jolla on kymmenen kulta-
rahaa.' (SUOMI23: Luuk. 19:24)
- (34) Ошонь прявтнэ васняк сайсть Ясононь ды лиятнень *пельде* кемекстамо вал ярмакт марто ды мейле нолдызь. (MORDVAE1: Ap.t. 17:9)
kaupunki.GEN päällikkö.NOM.PL.DEF ensin.kin ottaa.PRT.PL3 Jason.GEN ja toinen. PL.DEF.GEN **POSTP** takuu.NOM sana.NOM raha.NOM.PL kanssa ja sitten päästää. PRT.PL3/OBJ.PL3
'Jasonilta ja hänen tovereiltaan vaadittiin takuusumma, ja sitten heidät päästettiin vapaaksi.' (SUOMI23: Ap.t. 17:9)
- Vrt. Аволь вадря саемс кшинть *эйкакшонь кедьстэ* ды каямс киска левксэнэнь. (Matt. 15:26)
ei hyvä ottaa.INF leipä.GEN.DEF lapsi.GEN **käsi.EL** ja heittää koira.NOM pentu.DAT
'Ei ole oikein ottaa lapsilta leipä ja heittää se koiranpenikoille.'
(SUOMI23: Matt. 15:26)

Edellä esimerkin (17) yhteydessä oli puhetta saamisen merkityksen ilmaisusta. Mordvassa ei ole kehittynyt suomen *saada*-verbin kaltaisia omaperäisiä verbejä, joiden subjektit olisivat rooliltaan vastaanottaja, vaan sen merkityksen ilmaisemiseen verbi on lainattu venäjistä (esim. mdE *получамс* 'saada'). Luontevampi mordvalainen tapa ilmaista saamisen merkitys on kuitenkin yksinkertaisesti käyttää 'antaa'-verbiä, kuten esimerkissä (35):

- (35) Мезе *тонеть максомаль*, сень мон алтыя Пазонтедь, -- (MORDVAE1: Matt. 15:5)
mikä.NOM **sinä.DAT antaa.PTCP/OLLA.PRT.SG3** se.GEN minä.NOM luvata.PRT. SG1/OBJ.SG3 jumala.DEF.DAT
- Vrt. Сянь, мезе эряволь *максомс теить*, максса Шкайти, -- (MORDVAM5: Matt. 15:5)
se.GEN mikä.NOM täytyä.PRT.SG3 **antaa.INF sinä.DAT** antaa.PRS.SG1/OBJ.SG3 jumala.DAT
'Sen, mitä sinun piti minulta saada, olen luvannut uhrilahjaksi, -- [oik. mitä sinulle piti antaa, sen olen luvannut Jumalalle]' (SUOMI23: Matt. 15:5)

'Saada'-verbi on monissa kielissä myöhäsyntyinen, ja on monia kieliä, joista puuttuu kyseinen verbi, kuten seuraavassa luvussa esiteltä mari.

6.4. Marin omistussuhteiden ilmaisukeinot

6.4.1. Marin omistuslause

Jo edellisessä luvussa oli puhetta siitä, että myös marin GEN-omistuslause rakentuu genetiivisen omistajan, 'olla'-verbin ja posessiivisuffiksillisen omistettavan varaan. Genetiivin päätte on *-n*. Näkyvä ero on sanajärjestyksessä; marissa 'olla'-verbi sijoittuu lauseen loppuun.¹⁹ Tyypillinen marin omistuslause on esimerkiksi (36) kaltainen:

- (36) *Рывыж-влакын* илыме *рожыиш уло*, кавасе *кайык-влакын* – *пыжашыиш*, -- (MARI2: Matt. 8:20)
kettu.PL.GEN asuma **luola.PX3.NOM on** taivaan **lintu.PL.GEN** **pesä.PX3.NOM**
 'Ketuilla on luolansa ja taivaan linnuilla pesänsä, --' (SUOMI23: Matt. 8:20)

Myös se, että omistuslauseen omistajan ja omistettavan muodot ovat 'olla'-verbiä lukuun ottamatta samat kuin adnominiaalisessa omistusrakenteessa, pätee mariin, kuten *Апостол-влакын пашашт* apostoli.PL.GEN työ.PX3PL.NOM 'Apostolien työ(t)'; vrt. *Апостол-влакын пашашт уло* apostoli.PL.GEN työ.PX3PL.NOM on 'Apostoleilla on työ(t)'.

Heti alkuun sanottakoon, että jätän marin 'olla'-verbiin liittyvät seikat kokonaan tämän katsauksen ulkopuolelle. Myös marin 'olla'-verbiin liittyy mielenkiintoisia asioita, ja sen syntaktinen kuvaaminen on huomattavasti vaikeampaa kuin mordvan. Nominien luvun ilmaisu (ks. Alhoniemi 1985: 69–73), olemassaolon ilmaisuun erikoistuneet nominaaliset sanat eli ns. eksistentiaalit *ulo* 'on (olemassa)' ja *uke* 'ei ole; olematon' (ks. Kangasmaa-Minn 1969d: 120–121; Bartens 1996: 73–76), tempukset muodostavat yhdessä hyvin monimutkaisen kokonaisuuden eikä edes omistuslauseen subjektin eli omistettavan ja 'olla'-verbin kongruenssista voi antaa yksinkertaista kuvausta.²⁰

19. Kuten yleensä, affektiivisissa lauseissa voi olla eri sanajärjestys, esim. *Тыгак уке ылыыч Павловын, Крючковын, ГКЧП-ын моло членже-влакын делаиш*. (MARI3: 010597:658) niinpä olematon *olla.PRT.PL3* Pavlov.GEN Krukov.GEN GKTŠP.GEN asia.PX3PL.NOM 'Niinpä Pavlovilla, Krukovilla, GKTŠP:n muilla jäsenillä ei ollut asioita.'

20. Lyhyesti tilanteen selostaakseni seuraavan esimerkin ensimmäisessä omistuslauseessa on käytetty eksistentiaalia *ulo*, joka nominaalisena sanana ei taivu, mutta toisessa omistuslauseessa *ulaš* 'olla'-verbin monikon 3. persoonan preesensin muotoa *ulät* johtuen *βlak*-monikkosuffiksin käytöstä: *Шешкым уло, тулачем-влак улыт, уныкам кушкеш!* (MARI3: 081999:1220) *käly.PX1SG.NOM on* vävyn äiti.PX1SG.NOM *olla.PRS.PL3* lapsenlapsi.PX1SG.NOM *kasvaa.PRS.SG3* 'Minulla on käly, minulla on vävyn äidit, lapsenlapseni kasvaa!'. Jälkimmäisen omistuslauseen 'olla'-verbin monikon muodon voi korvata *ulo*-eksistentiaalilla, sillä sitä voi käyttää aina substantiivisen subjektin kanssa luvusta huolimatta preesensissä ja liittotempuksissa. Toisaalta – puhujasta riippuen – saman asian voi ilmaista myös siten, että 'olla'-verbin monikon 3. persoonan muoto jätetään sellaiseksi ja 'vävyn äiti' -sanasta otetaan pois monikon suffiksi. Tämä onnistuu, koska marissa substantiivit ja eräät pronominit yksiköllisestä muodostaan huolimatta voivat olla merkitykseltään monikollisia (ks. Alhoniemi 1985: 73, 85–86), kuten seuraavassa esimerkissä: *Нунын ике чимарий юмыиш улыт*. (MARI3: 1104b96:127) *he.GEN* oma pakanamari *jumala.PX3PL.NOM* *olla.PRS.PL3* 'Heillä on omat pakanamarijumalansa [oik. heillä **ovat oma** pakanamarijumalansa]'; vrt. *Мемнанат ике Юмына-влак улыт*. (MARI3: 110397:1476) *me.GEN.kin* oma *jumala.PX1PL.NOM-PL.NOM* *olla.PRS.PL3* 'Meilläkin on omat jumalamme'. Asia on tunnettu Ravilan (1941: 94–99) suomeksi kirjoittamasta lauseesta *lintu lentävät* (ks. myös Bartens 1981: 102–104). Näin mari koettelee käsitystä subjektin ja predikaatin kongruenssista tavalla, joka ei tulisi mieleenkään esim. suomen perusteella, jossa vain luku- ja

Myös marissa mordvan omistuslauseen tavoin possessiivisuffiksi voi liittyä pronomineihin, kuten esimerkeissä (37)–(38):

- (37) *Мемнан нимона* уке, чылажат мемнан. (MARI2: 2. Kor. 6:10)
me.GEN mikään.NOM.PX1PL ei-oleva kaikki.NOM.PX3SG.PTCL me.GEN
'-- meillä ei ole mitään, mutta omistamme kaiken.' (SUOMI23: 2. Kor. 6:10)
- (38) *Мозт* уло ыле? Тарзе лийын күчен иленат. (MARI3: 100899:35)
mikä.PX2SG on AUX.PST renki olla.PRT.SG3 kerjätä.GER elää.PRT.SG2
'Mitä sinulla olisi? Renkinä ollen ja kerjäten olet elänyt.'

Possessiivisuffiksin käyttö ei ole kuitenkaan pakollinen, jos lauseessa on omistaja-argumentti, kuten esimerkit (39) ja (40) osoittavat:

- (39) Да-а, тыйын ынде чыла уло. (MARI3: 120399:1608)
kyllä sinä.GEN jo kaikki.NOM on
'kyllä, sinulla on jo kaikki'
- Vrt. *Чыланат мемнан улыт. Тыйын да мыйын!* (MARI3: 031798:913)
kaikki.NOM.PX1PL.PTCL me.GEN olla.PRS.PL3 sinä.GEN ja minä.GEN
'Kaikkihan meillä on. Sinulla ja minulla'
- (40) Тыланет ош нөлпө күлеш, мыйын тыгай сату уло. (MARI3: 050898:73)
sinä.DAT valkoinen leppä olla_tarpeen.PRS.SG3 minä.GEN tällainen tavara.NOM on
'Sinä tarvitset valkoisen lepän. Minulla on sellainen tavara.'

Possessiivisuffiksin käytön vahvuudessa marin ja edellä käsitellyn mordvan välillä näyttäisi olevan aste-ero; yleisesti ottaen marissa possessiivisuffiksi puuttuu useammin kuin mordvassa. Possessiivisuffiksi voi puuttua myös silloin, kun omistettava on jo valmiiksi possessiivisuffiksillinen johtuen siitä, että sillä on jo adnominaalinen genetiiviomistaja, kuten esimerkeissä (41) ja (42):

- (41) Юмын чанше тудын уло, -- (MARI2: Ilm. 21:11)
jumala.GEN kunnia.PX3SG.NOM se.GEN on
'-- ja siinä [= Jerusalemissa] oli Jumalan kirkkaus [- kunnia];' (SUOMI22: Ilm. 21:11)
- (42) Вет тыйын юмын пұрымьжө уло, -- (MARI3: 060298:179)
PTCL sinä.GEN jumala.GEN kohtalo.PX3SG.NOM on
'Sinullahan on jumalan [määräämä] kohtalo'

Esimerkki (41) on sikäli epäselvä näyte, että sekä adnominaalisen omistusrakenteen että omistuslauseen omistajat ovat molemmat 3. persoonia, mutta informantini mukaan sanan *чан* 'kunnia' possessiivisuffiksi viittaa nimenomaan sanaan

kollektiivisanojen ollessa subjektina voi nähdä samanlaisia ilmiöitä (ks. ks. Ojansuu 1909: 116–122; Karlsson 1960: 102–121; Häkkinen 1994: 344–346), esim. *Ja koko Caupungi metelin nosti / ia* Wäki kokoniooxit. (SUOMIWI: 2373; Ap.t. 21:30). Kun edellä mainittuun tulevat mukaan myös kielteinen omistuslause, jossa kielteinen eksistentiaali *uke* 'ei ole; olematon' käyttäytyy samalla tavalla kuin predikaatiivi, ja tempukset, joiden käyttö on jo sinänsä hyvin monimutkainen, syntyy laaja kokonaisuus, jota on mahdoton kuvata tämän katsauksen kaltaisessa lyhyessä esityksessä. Edellä mainitusta havainnollisena esimerkkinä mainittakoon myös MARI:n sivulla 173 esimerkistö-numerossa 438 oleva Jaranskin murteen vastine.

Юмын 'jumalan'. Luvussa 6.3.1 mordvan vastaavanlaisen ilmaisun yhteydessä oli puhetta siitä, että tällaisessa lauseissa adnominaalinen genetiiviomistaja ei varsinaisesti ilmaise omistussuhdetta.

Elottoman osa/kokonaisuus -suhdetta, josta oli puhetta tämän luvun johdannossa, ilmaistaan sekä GEN- että INE-omistuslauseella. Esimerkissä (43) on GEN-omistuslause:

- (43) Олан *пырдыжиын* латкок *негызше* лийын, -- (MARI2: 514, Ilm. 21:14)
 kaupunki.GEN **muuri.PX3SG.GEN** kaksitoista.NOM **perusta.PX3SG.NOM** olla.
 PRT.SG3
 'Kaupungin muurissa oli kaksitoista peruskiveä, --' (SUOMI23: Ilm. 21:14)
 Vrt. Ола йыр кугу да күкшө пырдыж лийын, *тушто – латкок*
капка, -- (MARI2: Ilm. 21:12)
 kaupunki.NOM ympäri suuri ja korkea muuri **siinä kaksitoista portti.NOM**
 'Sitä ympäröi suuri ja korkea muuri, jossa oli kaksitoista porttia, --'
 (SUOMI23: Ilm. 21:12)

Genetiiviomistajan käyttöön ei siis liity mitään elollisuutta tai henkilöviitteisyyttä.

Väliaikaista hallussaoloa, jota genetiiviomistaja ei kykene – kuten ei myöskään eteläsaamessa ja mordvassa – ilmaisemaan, ilmaistaan postpositiolla *maI dene, maL dor* 'kanssa; mukana; luona'.²¹

Edellä mordvan yhteydessä oli puhetta siitä, että omistuslause on yksi niistä lauseista, jotka ovat muotoa genetiiviomistaja + predikaatti + possessiivisuffiksillinen omistettava. Marissa ei ole tällaisia lauseita vahvan SOV-tyyppisen sanajärjestyksen takia; predikaatti ei sijoitu genetiiviomistajan ja omistettavan väliin. Siitä huolimatta on kiinnostavaa, että myös mari käyttää genetiiviä juuri samanlaisten verbien yhteydessä, kuten ilmaisussa 'jollekulle syntyi lapsi', kuten esimerkissä (44):

- (44) тошто *тудын* кок *эргыже* шочын. (MARI1: Ap. t. 7:29)
 siellä **hän.GEN** kaksi.NOM **poika.PX3SG.NOM** syntyä.PRT.SG3
 '– ja hänelle syntyi siellä kaksi poikaa.' (SUOMI23: Ap. t. 7:29)

Mordvan tapaan myös janon ilmaisussa käytetään genetiiviomistajaa ja possessiivisuffiksillista omistettavaa, kuten esimerkissä (45):

- (45) *Көн йұмыжө* шуэш, тек Мый декем толеш да йүэш! (MARI2: Joh. 7:37)
kuka.GEN jano.PX3SG tulla.PRS.SG3 PTCL minä.NOM luokse.PX1SG tulla.PRS.SG3
 ja juoda.PRS.SG3
 'Jos jonkun on jano, tulkoon minun luokseni ja juokoon!' (SUOMI23: Joh. 7:37)
 Vrt. *йүмем* шуын, те Мыйым йүктенда; -- (MARI2: Matt. 25:35)
jano.PX1SG tulla.PRT.SG3 te.NOM minä.ACC juottaa.PRT.PL2
 'Minun oli jano, ja te annoitte minulle juotavaa.' (SUOMI23: Matt. 25:35)

21. Tämän sanan kanssa samaa alkuperää olevia postpositioita käytetään myös permiläiskielissä väliaikaisen hallussaolon ilmaisemiseen.

Kuten vertailulause osoittaa, possessiivisuffiksillinen omistettava yksin voi ilmaista saman asian, joten genetiivinen sana ei ole rooliltaan kokija, vaan omistaja.

Yhteisöä ilmaisevasta genetiivistä marista ei löydy selviä tapauksia, vaikka esitin sellaisen aiemmassa tutkimuksessani (ks. Inaba 1998: 156). Tämä johtuu siitä edellä mainitusta seikasta, että marissa GEN-omistuslauseesta puuttuu possessiivisuffiksi useammin kuin mordvassa, eikä useimmiten ole selvää, ilmaiseeko genetiivi omistajaa vai yhteisöä. Sen sijaan monikon persoonapronominien genetiivimuodot voivat olla merkitykseltään 'meikäläinen, teikäläinen, heikäläinen' ja ovat silloin nominatiivimuotoja.²²

6.4.2. Muut omistussuhteiden ilmaisut marissa

Ilmaisut *A:lle kuuluu B* ~ *B on A:n* ovat marissa samanlaisia kuin mordvassa. Omistaja ilmaistaan genetiivipredikatiivilla, kuten esimerkissä (46):

- (46) да мо МЫЙЫН уло – чылажат **Тыйын**, а мо Тыйын уло – **Мыйын**. (MARI3: Joh. 17:10)
ja mikä minä.GEN on kaikki.NOM.DEF **sinä.GEN** ja mikä.NOM sinä.GEN on **minä.GEN**
'Kaikki, mikä on minun, on sinun, ja mikä on sinun, on minun.'
(SUOMI23: Joh. 17:10)

Marin vastaanottajan ja lähteen merkintä on hyvin selkeä. Kirjakielissä vastaanottajaa ilmaiseva sana merkitään datiiivilla *maI -lan*, *maL -lan* / *-län* ja lähde postpositioilla *maI deč* ja *maL γəc*²³ (ks. Alhoniemi 1968: 71–76; 1977: 64–71; 1985: 61–62), kuten esimerkissä (47):

- (47) **Тудын деч** минам налза да, көн лу минаже уло, **тудлан** пуйза. (MARI2: Luuk. 19:24)
hän.GEN POSTP myntti.ACC ottaa.IMP.PL2 ja kuka.GEN kymmenen.NOM myntti.PX3SG.NOM on **hän.DAT** antaa.IMP.PL2
'Ottakaa häneltä raha pois ja antakaa se sille, jolla on kymmenen kultarahaa.'
(SUOMI23: Luuk. 19:24)

Vastaanottajan ja lähteen merkintätavoista ei tarvita mitään kvantitatiivista selvitystä, koska ei ole poikkeuksia. Suomen datiiivigenetiivin kannalta tärkeässä seikassa, vastaanottajan merkitsemisessä sanomis- ja antamisverbien välillä ei ole mitään eroa.

Myös mari tuntee kahden objektin lauseita, esim. *Matti pijlan* ~ *pijām kindām pukšāš* *Matti.NOM koira.DAT* ~ *koira.ACC leipä.ACC* syöttää.PRT.SG3 'Matti syötti koiralle leipää.' (MARI: INF). Tässä on kuitenkin kyse kahden lauseen sulaumasta (*Matti syötti koiraa* + *Matti syötti leipää*), joten sitä ei voi pitää samanlaisena ob-

22. Esim. *A-ay, мемнан-влак тугай улыт*, -- (MARI3: 030999:118) voi meikäläinen.NOM-PL.NOM sellainen olla. PRS.PL3 'Voi, meikäläiset ovat sellaisia, --'.

23. Osassa murteista käytetään vartaloon suoraan liittyvänä erosijana *-leč* ja *-deč* (Alhoniemi 1968: 72–73; 1977: 64–71). Kaikkiin näihin erosijoihin voi liittyä merkitystä vailla oleva suffiksi *-ən* / *-än* (ks. Alhoniemi 1977: 64–65; 1985: 62 alav. 1; TW: *der-*), joka on muodoltaan identtinen genetiivin kanssa. Vrt. mdE *šed'en* ks. 6.3.2.

jektin sijan päällekkäiskäyttönä, josta oli puhetta luvussa 5.3.2 eteläsaamen verbi-
en 'opettaa' ja 'vastata' yhteydessä.

Mainittakoon vielä, ettei tässä tutkimuksessa käsitellä ollenkaan marin epäproduktiivisen latiivin sijapäätettä *-an*, joka liittyy vain tiettyihin lokaalimerkityksisiin sanoihin (Alhoniemi 1985: 63). Syytä on kaksi. Ensinnäkään kyseinen sijapäätte ei ole marin sijajärjestelmässä homonyyminen genetiivin kanssa, vaikka se päättyykin *n*:ään. Toiseksi sillä ei ole mitään tekemistä marin omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinojen kanssa. Kyseinen sijapäätte liittyy toisaalta marin datiiivin sijapäätteen *-lan* diakroniaan, koska on mahdollista ja todennäköistä, että se diakronisesti koostuu sanan vartalosta lohjenneesta *l*-suffiksista ja latiivin päätteestä *-an* (ks. Luutonen 1997: 73–74). Siinäkin se ei siis liity morfologisesti genetiiviin toisin kuin luvussa 6.3.2 mordvan yhteydessä käsitelty nollamorfeemi *-ń*, joka on genetiivin kanssa identtinen.

Edellä nähdysti marin omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisujärjestelmä on mordvaan nähden huomattavasti selkeämpi ja yksinkertaisempi. Marin sijajärjestelmä kertoo kuitenkin mordvan vastaavaa selkeämmin *N*-genetiivin alkuperästä esitetyn LAT-hypoteesin kannalta hyvin olennaisen seikan, joka koskee muitakin suomalais-ugrilaisia kieliä. Marin datiiivia käytetään habitiivisessa ja predikatiivisessa funktiossa muttei lokaalisessa funktiossa, kun taas paikallissijojen latiivin ja illatiivin päätteet liittyvät elollistarkoitteisiin substantiiveihin vain, jos kyseessä on predikatiivinen funktio; lokaalisina sijapäätteinä ne eivät liity kyseisiin nomineihin (Alhoniemi 1968: 73; 1985: 44, 52–54). Persoonapronomineilla ei ole luonnollisesti latiivi- eikä illatiivimuotoa. Samoin on myös edellisessä luvussa käsitellyssä mordvassa substantiivien perustavutuksessa, jossa datiiivia ei näytä käytettävän lokaliteetin ilmaisemiseen. Mordvassakaan persoonapronomineilla ei ole synteettisiä paikallissijoja.

6.5. Kokoavaa tarkastelua

Edellä olen tehnyt lyhyen katsauksen mordvan ja marin omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisuihin ja keskittynyt niihin, jotka koskevat *N*-genetiivin ja suomen datiiigenetiivin alkuperää. Kummankaan kielen omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisukeinoista ei löydy aineksia, jotka liittyvät suoraan suomen datiiigenetiivin alkuperään. Suomen datiiigenetiivin alkuperän kannalta olennaisin seikka on se, ettei mordvan ja marin omistus- ja hallintasuhteiden ilmaisuissa esiintyvällä genetiivillä ole datiiivista tai habitiivista käyttöä, vaan se on puhtaasti possessiivinen, kuten GEN-omistuslauseessa omistettavaan yleensä liittyvä possessiivisuffiksi vahvasti kertoo. Sama koskee mordvassa muitakin lauseita, jotka ovat muotoa genetiivinen omistaja + predikaatti + possessiivisuffiksillinen omistettava. Genetiiviomistajalla on kyllä kehysadverbiaalin kaltainen funktio, mutta se on hyvin kaukana suomen datiiigenetiivin kaltaisesta selvästä habitiiviadverbiaalista. Kummastakaan kielestä ei löydy mitään seikkaa, joka valaisisi suomen datiiigenetiivin rajoittuneeseen esiintymisympäristöön liittyviä tekijöitä: 'anta-

misessa' ja 'sanomisessa' vastaanottaja merkitään samalla tavalla, eikä niillä ole olennaista eroa.

Mordvan latiivin päätte *-ŋ*, joka esiintyy luoteismurteissa, ei nähtävästi palaudu äänteellisesti samaan kuin genetiivin *-ŋ*. Näin ollen sen kytkeminen *N*-genetiivin tai suomen datiiivigenetiivin alkuperään ei ole perusteltavissa. Mordvassa on myös latiivinen suffiksi *-ŋ*, joka on päätteenä identtinen genetiivin kanssa ja on liittynyt datiiivin päätteeseen ja muihin tulosija-adverbeihin. Myös tämän kytkeminen datiiivigenetiiviin on kuitenkin kaukaa haettua nyt käytössä olevien tietojen perusteella varsinkin, kun muodoltaan identtisestä genetiivistä ei löydy mitään datiiivista tai habitiiivista funktiota.

Marissa myöskään vastaanottajan ilmaisusta ei löydy mitään seikkaa, joka jotenkin kytkeytyisi suomen datiiivigenetiiviin. Marin lokaaliset ja habitiiiviset sijajärjestelmät kertovat kuitenkin *N*-genetiivistä esitetyn LAT-hypoteesin ja datiiivigenetiivin alkuperän kannalta olennaisia seikkoja. Ensinnäkään habitiiivista tulosijaa eli datiiivia ei voi käyttää lokaalisen suhteen ilmaisemiseen. Toiseksi lokaalista suhdetta ilmaisevat tulosijat illatiivi ja latiivi eivät voi liittyä elollistarkoitteisiin sanoihin muussa kuin predikatiivisessa funktiossa eikä persoonapronomineilla ole kyseisiä muotoja. Näin on myös permiläiskielissä komissa ja udmurtissa. Mordvassakin perustaivutuksen substantiiveista ja persoonapronomineista voi sanoa saman. Eteläsaamassa illatiivin ja elatiivin päätteet kyllä liittyvät elollistarkoitteisiin substantiiveihin ja persoonapronomineihin, mutta luvussa 5.3.1 oli puhetta persoonapronominien ja elollistarkoitteisten substantiivien inessiivimuotojen harvinaisuudesta. Taas se, että habitiiivista tulosijaa ei käytetä lokaalisena tulosijana, koskee luvussa 4 käsiteltyä liiviä, permiläiskieliä, unkaria. Mordvassakin näin on perustaivutuksessa. Esittäessään kantasamojedin sijajärjestelmän rekonstruktion Janhunen (1998: 469) jakaa substantiivit spatiaalisiin ja tavallisiin substantiiveihin. Rekonstruktion mukaan spatiaalisiin substantiiveihin paikallissijapäätteet datiiivi **-ng*, lokatiivi **-na* ja ablatiivi **-t(ø)* liittyvät suoraan, mutta muihin substantiiveihin ne liittyvät **-kø*-affiksin välityksellä. Tähän on rinnastettava marin datiiivin päätteen mahdollinen alkuperä, josta oli puhetta luvussa 6.4.2. Edellä mainitut seikat huomioon ottaen näyttäisi siltä, että lokaalisista sijoista ei ole suoraan habitiiiviksi sijoiksi. Tämä panee miettimään, onko lokaalista suhdetta ilmaisevia sijoja alkuaankaan voitu muodostaa suoraan elollistarkoitteisista sanoista ja niitä sitten alettu käyttää habitiiivisesti, kuten LAT-hypoteesissa oletetaan. Muistettakoon, että edes vanhassa kirjasuomessa, joka vilisee datiiivigenetiivejä, genetiiviä ei ole käytetty lokaalisena sijana. Sijapäätte *-n* sellaisenaan esiintyy lokaalisena tulosijana vain kivettyneissä adverbeissa *taghan* ja *taaman*, kuten luvussa 3.7 oli puhetta. Näin ollen ei näytä voitavan Erkki Itkosen (1966b: 268) tapaan pitää datiiivigenetiiviä suoraan *n*-latiivin jatkajana eikä tunnu voitavan perustella Korhosen (1991: 167–168) oletaman kaltaista kehityskulkua muuten kuin pitämällä alkuperäisenä itämerensuomalaisissa ja saamelaisissa kielissä yleisimmin vallitsevaa käytäntöä, jossa paikallissijapäätteet liittyvät suoraan elollistarkoitteisiin substantiiveihin ja persoonapronomineihin. Se taas ei tunnu uskottavalta areaalisen rajoittuneisuuden takia. Itämerensuomalaiset ja saamelaiset kielet ovat pikemmin poikkeuksia.

7. Ruotsin sijajärjestelmän Suuri katastrofi – datiivigenetiivin toiset juuret

7.1. Tausta

Lukujen 4 ja 5 selvitykset ja luvun 6 katsaus eivät juuri tuoneet lisää valaistusta kysymykseen datiivigenetiivin alkuperästä. Luvussa 3 esitetyssä selvityksessä datiivigenetiivin esiintymien lukumäärät ja datiivigenetiivin kirjallisen ajan kehitys antavat olettaa, että datiivigenetiiviä lienee esikirjallisena aikana käytetty enemmän ja se lienee ikivanha. Luvussa 4 kuvattu liivin datiivi näyttää jopa kytkeytyvän datiivigenetiiviin ja muutenkin *N*-genetiiviin. Eteläsaamen, mordvan ja marin omistussuhteiden ilmaisukeinot ja niissä käytetty *N*-genetiivi osoittavat kuitenkin, ettei niiden *N*-genetiivillä ole tekemistä datiivigenetiivin kanssa. Näin ollen joudutaan takaisin lähtöpisteeseen: datiivigenetiivi, ts. *N*-sijan datiivinen käyttö on ikivanha, mutta se on joko hävinnyt kaikista muista kielistä kuin suomesta ja mahdollisesti liivistä, tai datiivigenetiivi on itämerensuomen tai suomen sisäisen kehityksen aikana syntynyt. Ovatko nämä kaksi vastakkaista oletusta keskenään tasaveroisia, ja onko datiivigenetiivin alkuperän mysteeri ratkottava sen mukaan, mihin tutkija itse uskoo?

On kuitenkin yksi näkökulma, josta suomen datiivigenetiiviä ei ole juuri tarkasteltu. D. W. Bubrih (1955: 13–14) pitää näet sellaisia datiivigenetiivin esiintymiä kuin *minun on kiire* ja *pojan pitää mennä kouluun* niiden naapurikielten vaikutuksesta syntyneenä, joissa – kuten venäjässä – käytetään genetiivin sijasta datiivia.¹ Muuten suomen datiivigenetiiviä ei ole koskaan epäilty vieraiden kielten vaikutuksesta syntyneeksi laajentumaksi, vaikka se selittäisi monet datiivigenetiivin liittyvistä arvoituksista – kuten sen, ettei läheisistä sukukielistäkään löydy kiistattomia todisteita datiivigenetiivistä. Ajateltaessa, kuinka syvästi muihin kielikuntiin kuuluvat kieliryhmät ovat vaikuttaneet suomen ja itämerensuo-

1. Hän mainitsee kuitenkin allatiivin käyttöä vastaavan genetiivin käytön erikseen, ja siten jää lopulta epäselväksi, missä määrin hän pitää datiivigenetiiviä kokonaisuudessaan vierasperäisenä.

men sanastoon, on luonnollista olettaa, että ne ovat vaikuttaneet suomeen muullakin tavoin kuin sanastollisesti. Syy vieraan kielen vaikutuksen torjumiseen on kuitenkin selvä. Kuten luvussa 3 on esitetty, valtavat datiiigenetiivin esiintymät vanhan kirjasuomen eri teksteissä ja ne ilmaisut, joissa datiiigenetiivi elää nykypäivinäkin, ovat omiaan sulkemaan pois datiiigenetiivin vierasperäisyyden, ja siitä syystä voikin pitää varmana, ettei kysymys ole mistään käännöseräisesti syntyneestä genetiivin käytöstä. Pinnallisin puolin ei näyttäisi olevan minkäänlaista mahdollisuutta tulkita datiiigenetiiviä vierasperäiseksi. Mikäli datiiigenetiiviä pidettäisiin nuorena ja vierasperäisenä genetiivin käytön laajentumana, vieraiden kielten vaikutuksen olisi siis oltava syvä ja välitön. Lisäksi tällaisen vaikutuksen olisi pitänyt koskea vain suomea ja siitäkin enimmäkseen länsimurteita, jotka olivat pohjana 1500- ja 1600-luvun kirjakielelle, jossa datiiigenetiiviä tavataan eniten ja monipuolisimmalla tavalla. Tietävästi tällaiseen vaikutukseen olisi kyennyt vain ruotsi.

Suomen kirjakielen syntyäika sijoittuu ruotsin kannalta vanhan ja uuden kielimuodon yhteiselon viimeisimpään aikaan. Myöhemmässä muinaisruotsissa alkaneen nominien sijamuotojen yksinkertaistumisen, jonka Lars-Olof Delsing (2014) jakaa kahdeksi jaksoksi ja kutsuu ensimmäistä jaksoa nimityksellä *Lilla katastrofen* ja jälkimmäistä *Stora katastrofen*, on oletettu tapahtuneen puhekielessä jo 1500-luvun alkuun, varhaisemman uusruotsin alkuaikaan mennessä. Uusi sijajärjestelmä alkoi olla käytössä kaupunkien puhekielessä ja epämuodollisissa kirjoituksissa, kun taas vanha sijajärjestelmä oli edelleen käytössä maaseutujen murteissa, uskonnollisissa ja juridisissa teksteissä (Pettersson 1996: 150–154; Delsing 2014). Substantiivien neljästä sijamuodosta tuli kaksi: nominatiivi ja *s*-genetiivi. Osassa persoonapronomineista datiiivimuoto hävisi jo muinaisruotsin alkuaikoina ja sen sijaan alettiin käyttää akkusatiivimuotoa (yks. 1. pers. *mær > mik*), ja toisaalta osassa akkusatiivimuoto hävisi ja sen sijaan alettiin käyttää datiiivimuotoa myös suoran objektin sijamuotona (yks. 3. pers. mask. *han > honom*). Suomen datiiigenetiivin näkökulmasta kiinnostavaa on se, että objekti ja vastaanottajan habitiiviadverbiaali on alettu ilmaista yhdellä ja samalla sijamuodolla persoonapronomineissakin. Kuten luvussa 3.7 oli puhetta, datiiigenetiivi rikkoo selkeän objektin ja vastaanottajaa ilmaisevan habitiiviadverbiaalin sijanmerkintään; juuri datiiigenetiivin takia sekä objekti että habitiiviadverbiaali voivat olla samassa sijassa. Ilman datiiigenetiiviä objektin ja habitiiviadverbiaalin sijanmerkintä olisi hyvin selkeä vanhimmissakin kielenmuistomerkeissä. Sattumoisin vanhimmista kielenmuistomerkeissä myös persoonapronominien objektin sijoita toinen on genetiivi, vaikka monikon persoonapronomineissa on käytetty *t*-akkusatiivimuotojakin jonkin verran (ks. luku 3.7).

Jos lähdetään liikkeelle siitä oletuksesta, että ruotsilla oli osuutta suomen vanhimpien kielenmuistomerkkien sijanmerkintään, on helppo jatkaa spekulointia seuraavasti: ruotsin vaikutuksesta syntyneelle objektin ja vastaanottajaa ilmaisevan habitiiviadverbiaalin merkitsemiselle samalla sijamuodolla antoi pohjan persoonapronominien ja yksiköllisten substantiivien objektin genetiivi. Substantiivien monikon genetiivin datiiivinen käyttö selittyisi yksikön ja per-

soonapronominien analogialla. Mikäli spekulatiota jatketaan edelleen, edellä sanottu antaa olettaa, että datiiigenetiivi olisi esiintynyt vahvimmin nimenomaan sekä ruotsin- että suomentaitoisten käyttämässä kielimuodossa, jota olisi puhuttu todennäköisesti enimmäkseen niillä alueilla, jotka olivat Ruotsin hallinnon ja kirkon kanssa tekemisissä. Vastaavasti puhtaasti suomenkielisten käytämässä kielimuodoissa datiiigenetiivi ei liene esiintynyt yhtä vahvasti, koska ruotsin vaikutus ei ole ollut yhtä suoranainen. Näin olettamalla taas voisi selittää datiiigenetiivin nopean väistymisen. Datiiigenetiivin esiintymien määrän voisi ajatella olevan suhteessa ruotsissa tapahtuneen sijajärjestelmän muutoksen etenemiseen ja pyrkimykseen päästä ruotsivaikutteisesta suomesta.² 1500-luvulla kyseinen muutos oli ruotsissa ilmeisesti vielä käymistilassa. Näin ollen se on voinut heijastua ruotsin vaikutuksesta syntyneen datiiigenetiivin määrän osalta 1500-luvulla tuotettuihin suomenkielisiin teksteihin, jotka edustavat sekä ruotsin- että suomentaitoisten käyttämää kielimuotoa. Samoin mitä edemmäs ruotsin sijajärjestelmän muutos eteni, sitä vähemmäksi datiiigenetiivin määräkin kävi, koska se käymistila, joka vaikutti datiiigenetiivin syntymiseen, oli menossa ohi.

Edellä esitetyn kaltainen oletus on ilman todisteita silkkaa mielikuvitusta. Kummankin kielen sijanmerkintää koskevaa seikkaa voi hyvin pitää sattumana. Jotta oletusta voisi edes jollakin tavalla perustella, pitäisi datiiigenetiivistä löytyä merkkejä, jotka viittaavat ruotsin vaikutukseen. Yleisesti ottaen tämän tapaisien asioiden todistelu on hyvin vaikeaa, koska muutoksen tapahduttua jäljelle jää vain kielten välinen suurpiirteinen samankaltaisuus, joka ei useinkaan riitä uskottavaan todisteluun. Löytyykö datiiigenetiivistä sijanmerkinnän samankaltaisuuden lisäksi mitään näkyvämpiä jälkiä, jotka viittaisivat ruotsin vaikutukseen? Jos löytyy, miten ja missä määrin?

Nyt palaan lähtöpisteeseen eli suomen datiiigenetiiviin. Sen esiintymämäärä ja monipuolisuus eri kielenmuistomerkeissä tuntuu edelleen murtamattomalta seinältä ruotsin vaikutuksen oletuksen kannalta. Toisaalta luvuissa 4 ja 5 tehtyjen selvitysten ja luvun 6 katsauksen jälkeenkin on olemassa sitä koskevista erikoisuuksista esiintymämäärän osalta merkittävin ja sukukielten datiiivisten sijojen käytön puolesta oudoin puheaktiverbeihin, ennen kaikkea verbeihin *sanoa* ja *puhua* liittyvä seikka: sanomista ja puhumista merkitsevien verbien viestin vastaanottajaa ilmaisevan adverbiaalinen merkitsemisessä genetiiviä on käytetty hyvin harvoin, vaikka konteksteja, joissa kyseiset verbit ovat predikaatteina, on paljon. Outoutta lisää se, että tämä ei koske kaikkia puheaktiverbejä. Esimerkiksi se ei koske *käskeä*-verbiä, joka myös on puheaktiverbi. Se saa genetiivisen datiiivisen adverbiaalinen. Kuten luvussa 4 on nähty, tällaista rajoittunutta datiiivisen sijan käyttöä ei tunne liivikään, jonka *n*-datiiivi voisi kytkeytyä datiiigenetiiviin, eikä vastaavanlaista rajoittunutta datiiivisen sijan käyttöä näytä löytyvän mistään *N*-genetiivin kannalta läheisistä sukukielistä, ts. itämerensuomesta, saamesta, mordvasta ja marista. Voisiko tämä olla ruotsin vaikutukseen viittaava merkki? Miten *sanoa*-verbin sisältävät lauseet eroavat *antaa*-verbin sisältävistä lauseista,

2. Ks. Lehikoinen–Kiuru 1991: 18.

joissa dativigenetiivi esiintyy vahvimmin?³ On olemassa yksi seikka, joka ove-
lasti piilee noiden verbien takana ja jota ei voi huomata, jos asiaa tarkastelee
nykyruotsin perusteella.

Nykyruotsissa verbit *giva* ja *säga* käyttäytyvät varsin samanlaisella ta-
valla. Seuraavat ovat viimeisimmän virallisen ruotsinnoksen Bibel 2000:n (RUOT-
SI2:n) esimerkkejä. Kummankin verbin yhteydessä vastaanottaja esiintyy sekä
ilman prepositiota (esim. (i)) että preposition kanssa (esim. (ii)–(iii)). Prepositioita,
joita käytetään epäsuoran objektin kanssa, ovat *till* ja *åt*:

- (i) Far, *ge mig* den del av förmögenheten som skall bli min. (RUOTSI2:
Luuk. 15:12)
'Isä, anna minulle se osa tavaroista, mikä minulle on tuleva.' (SUOMI22:
Luuk. 15:12)
Säg mig, vem talar profeten om -- (RUOTSI2: Ap. t. 8:34)
'sano, kenestä profeetta puhuu näin, --' (SUOMI22: Ap. t. 8:34)
- (ii) Sedan bröt han dem och *gav till lärjungarna* för att de skulle dela
ut till folket. (RUOTSI2: Luuk. 9:16)
'Hän mursi leivät ja antoi palat opetuslapsilleen kansalle tarjottaviksi.'
(SUOMI23: Luuk. 9:16)
Jesus *sade till honom*: "Det står också skrivet: --" (RUOTSI2: Matt. 4:7)
'Jesus sanoi hänelle: "Taas on kirjoitettu: --' (SUOMI22: Matt. 4:7)
- (iii) Och han tog en bägare, tackade Gud och *gav åt dem*, och de drack
alla ur den. (RUOTSI2: Mark. 14:23)
'Sitten hän otti maljan, kiitti Jumalaa ja antoi heille, ja he kaikki joivat
siitä.' (SUOMI23: Mark. 14:23)
Jesus *sade åt dem*: "Gör honom fri och låt honom gå." (RUOTSI2:
Joh. 11:44)
'Jesus sanoi heille: "Päästäkää hänet ja antakaa hänen mennä".'
(SUOMI22: Joh. 11:44)

Prepositiota käytetään säännöllisesti silloin, kun päälauseessa vastaanottajaa
ilmaiseva epäsuora objekti sijaitsee suoran objektin jäljessä. Näin on kuitenkin
vain silloin, kun ne molemmat sijaitsevat lauseessa peräkkäin. Jos niiden välissä
on jokin lauseenjäsen, prepositiota ei välttämättä käytetä. Seuraavan esimerkin
vertailuesimerkki on vuoden 1917 ruotsinnoksesta (RUOTSI1):

- (iv) -- *som* drottningen av Saba *gav kung Salomo* hade man aldrig
sett. (RUOTSI2: 2. Aik. 9:9)
- Vrt. -- *som de vilka* drottningen av Saba *gav åt kung Salomo* har an-
nars inte funnits. (RUOTSI1: 2. Aik. 9:9)
'-- jotka Saban kuningatar antoi kuningas Salomolle, ei sen koommin
ole nähty.' (SUOMI23: 2. Aik. 9:9)

3. Sanomisen ja antamisen samankaltaisuuksista ja eroavaisuuksista ks. Leino, P. 2001: 406–410.

Jos suoraa objektia ei ole tai suorana objektina on sivulause tai suora esitys, on vaikea sanoa, milloin prepositiota käytetään ja milloin ei:

- (v) *Ge alla* vad ni är skyldiga dem, *åt var och en* det han skall ha: skatt, tullar, respekt, vördnad. (RUOTSI2: Room. 13:7)
 'Antakaa kaikille, mitä annettava on: kenelle vero, sille vero, kenelle tulli, sille tulli, kenelle pelko, sille pelko, kenelle kunnia, sille kunnia.'
 (SUOMI22: Room. 13:7)
- Vrt. *Ge åt alla* som ber dig, och tar någon det som är ditt, så kräv det inte tillbaka. (RUOTSI2: Luuk. 6:30)
 'Anna jokaiselle, joka sinulta pyytää, äläkä vaadi takaisin siltä, joka sinulta jotakin vie.' (SUOMI23: Luuk. 6:30)
- (vi) *Säg till mig*: Jag är din räddning. (RUOTSI2: Ps. 35:3) Vrt. esimerkki (i)
 'Sano minun sielulleni: "Minä olen sinun pelastuksesi".' (SUOMI22: Ps. 35:3)
- (vii) Men jag säger *er*: den som skiljer sig från sin hustru av något annat skäl än otukt, -- (RUOTSI2: Matt. 5:32)
 'Mutta minä sanon teille: jokainen, joka hylkää vaimonsa muun syyn kuin haureuden tähden, --' (SUOMI23: Matt. 5:32)
- Vrt. Jag säger *till er*, och jag säger *till alla*: Håll er vakna! (RUOTSI2: Mark. 13:37)
 'Minkä minä sanon teille, sen sanon kaikille: valvokaa!' (SUOMI23: Mark. 13:37)

Aineistossa RUOTSI2 prepositioita *till* ja *åt* on käytetty tasaveroisesti *giva*-verbin yhteydessä:

- (viii) Sedan bröt han dem och gav *till lärjungarna* för att de skulle dela ut *till folket*. (RUOTSI2: Luuk. 9:16)
 'Hän mursi leivät ja antoi palat opetuslapsilleen kansalle tarjottaviksi.'
 (SUOMI23: Luuk. 9:16)
- Vrt. Sedan bröt han bröden och gav dem *åt lärjungarna*, för att de skulle dela ut dem *åt folket*. (RUOTSI2: Mark. 6:41)
 'Hän mursi leivät ja antoi palat opetuslapsilleen, ja nämä jakoivat ne kansalle.'
 (SUOMI23: Mark. 6:41)

Nykyruotsissa *giva*-verbin epäsuoran objektin merkitsemiseen käytettävän preposition valinta lienee kiinni lähinnä puhujan murretaustasta. Esimerkiksi suomenruotsissa *åt* tuntuu olevan yleisempi kuin *till*.⁴ Myös *säga*-verbin yhteydessä kumpaakin prepositiota käytetään, ja tilanteen tekee sekavaksi se, että sekä *säga till* että *säga åt* voivat olla merkitykseltään 'käskeä'. RUOTSI2:ssa prepositiota *till* on käytetty tavallisen sanomisen merkityksessä, kun prepositiota *åt* näyttää käytetyn lähinnä käskemisen merkityksessä ja useimmiten *åt*-preposition sisältävässä lauseessa objektina on *att* + infinitiivilauseke. Esimerkiksi merkkijonojen

4. Ruotsin murteiden joukossa on siis sekä niitä, joissa tehdään ero vastaanottajan ja 'jonkun luokse' -tyyppisen visuaalisen päämäärän välillä, ja toisaalta niitä, joissa puheena olevaa eroa ei tehdä.

säger åt, säg åt, sade åt, sagt åt esiintymien yhteen laskettu määrä RUOTSI2:ssa on 58. Näistä 49:ssä suorana objektina on *att* + infinitiivilauseke, kuudessa on suora esitys, joka on käskylause, yhdessä *att*-sivulause, yhdessä *som*-relatiivilause, ja yhdessä ei ole suoraa objektia. Näissä kaikissa *säga åt* tarkoittaa käskemistä ja kehottamista. Seuraava esimerkki havainnollistaa edellä sanotun:

- (ix) Någon i hopen *sade till honom*: ”Mästare, säg åt min bror att dela arvet med mig.” (RUOTSI2: Luuk. 12:13)
 ’Muuan mies väkijoukosta sanoi Jeesukselle: ”Opettaja, sano veljelleni, että hän suostuisi perinnönjakoon.” (SUOMI23: Luuk. 12:13)

Edellä esitettyä seikkaa prepositioiden käytöstä verbien *giva* ja *säga* yhteydessä voidaan pitää nykyruotsissa pitkälle pitävänä esityksessä käytettyjen aineistojen yksipuolisesta sisällöstä huolimatta. Asian laita ei ole aivan samanlainen, jos verbien *giva* ja *säga* käyttöä tarkastellaan vuoden 1526 Uudesta testamentista (RUOTSIW1) ja vuoden 1541 koko Raamatusta (RUOTSIW2 ja sen sähköistetty Uuden testamentin osa RUOTSIW2eNT), jotka olivat Agricolan Raamatun suomennosten lähdekkesteinä ja joiden substantiiveissa elää vanha neljän sijamuodon järjestelmä. Kummassakin aineistossa on käytetty prepositioiden verbien *giva* ja *säga* epäsuoran objektin merkitsemiseen. Puheena olevien verbien epäsuoran objektin merkitsemisenä on kuitenkin edellä mainituista kahdesta prepositiosta vain *till* (esimerkit (x) ja (xi)) ja paikoitellen myös *för* (esimerkit (xii) ja (xiii)). Prepositio *åt* on ilmeisen nuori puheena olevien verbien epäsuoran objektin merkitsemisenä.⁵ Prepositio *till* käytön osalta em. aineistojen kielimuodot eivät eroa nykyruotsista, kuten seuraavista esimerkeistä näkyy:

- (x) Sadhe the *till hono*⁶ / -- Thå sadhe ha' *till th'm* / -- (RUOTSIW1: Matt. 20:7)
 ’He sanoivat hänelle: -- Hän sanoi heille: --’ (SUOMI22: Matt. 20:7)
- (xi) Quinnan som tu *til migh* giffuit haffuer / gaff *migh* aff trädh (RUOTSIW2: 1. Moos. 3:12)
 ’Nainen, jonka sinä annoit minulle kumppaniksi, antoi minulle sen puun hedelmän, --’ (SUOMI23: 1. Moos. 3:12)
- (xii) Ty Hiskia Juda Konung gaff til häffoffer *för menighetena* tusende stwtar och siw tusend fåår / Men the öffuerste gåffuo til häffuoffer *för menighetena* / tusende stwtar och tiyo tusend fåår. (RUOTSIW2: 2. Aik. 30:24)
 ’Juudan kuningas, oli antanut seurakunnalle anniksi tuhat härkää ja seitsemän tuhatta lammasta, ja päämiehet olivat antaneet seurakunnalle anniksi tuhat härkää ja kymmenen tuhatta lammasta.’ (SUOMI22: 2. Aik. 30:24)

5. *Åt*-sanana prepositionomainen käyttö ei ole kuitenkaan aineistossani olematonta, esim. *huadh skal han göra åth the wijngårdsmennena?* (RUOTSIW1: Matt. 21:40) ’Kun viinitarhan herra tulee, mitä hän tekee noille viinitarhureille?’ (SUOMI21: Matt. 21:40). Ks. myös alav. 54.

6. Nasaali- ja vokaaliiviiva on korvattu puolilainausmerkillä. Tarkemmin ks. 7.2.

- (xiii) och sägh icke *för Ängelen* / -- (RUOTSIW2: Saarn. 5:5)
 'älä sano Jumalan sanansaattajalle: --' (SUOMI23: Saarn. 5:5)

RUOTSIW1:ssä ja RUOTSIW2:ssa on myös neljän sijan järjestelmä vielä käytössä ja ilmeisesti tästä syystä prepositiottoman epäsuoran objektin eli datiiiviobjektin sijainti ei ole vakio. Kummastakin aineistosta löytyy lauseita, joissa substantiivinen epäsuora objekti sijaitsee nykyruotsista poikkeavasti suoran objektin jäljessä ilman prepositiota:

- (xiv) wij skola giffua *våra syster enom oomskornom manne* / --
 (RUOTSIW2: 1. Moos. 34:14)
 Vrt. Så kan vi aldrig göra, ge *vår syster åt en man* med förhud. (RUOTSI2: 1. Moos. 34:14)
 'Emme voi tehdä sitä, että antaisimme sisaremme ympärileikkaamattomalle miehelle, --' (SUOMI22: 1. Moos. 34:14)
- (xv) hörer han them icke / så sägh *thet kyrkio'ne* / -- (RUOTSIW1: Matt. 18:17)
 Vrt. Om han vägrar lyssna på dem, så tala om det församligen. (RUOTSI2: Matt. 18:17)
 'Ellei hän kuuntele heitäkään, ilmoita seurakunnalle.' (SUOMI23: Matt. 18:17)

Edellä esitetyissä esimerkeissä on nykyruotsista poikkeavia piirteitä, mutta ne kertovat vain epäsuoran objektin merkinnän eri tyyppien olemassaolosta. Kun asiaa tarkastellaan kokoavasti, löytyy kuitenkin esiintymien määrältään merkittävä ja säilyneestä vanhasta sijajärjestelmästä riippumaton piirre, jonka juuret näyttävät ulottuvan kauas menneisyyteen ja joka näyttäisi heijastuvan suomen datiiigenetiivin esiintymisympäristössä.

Tässä luvussa tarkastelen ruotsinkielisissä aineistoissani esiintyviä suomen verbien *antaa* ja *sanoa* vastineita ja niiden henkilöviitteisiä epäsuoria objekteja sisältäviä lauseita. Luvussa 7.2 on aineistoni ja esitysteknisten tietojen esittely. Luvussa 7.3.1 ja 7.3.2 keskityn selvittämään verbien *säga* ja *giva* esiintymiä, jotka löytyvät varhaisemman uusruotsin aikaisista Raamatun ja sen osien ruotsinnoksista. Vertailemalla niitä tuon esiin niiden keskinäisiä eroavuuksia. Luvussa 7.3.3 teen edellä tehdyn tarkastelun pohjalta katsauksen uusruotsia vanhempiin kielimuotoihin ja hahmotan kokonaiskuvan verbien 'antaa' ja 'sanoa' välisten erojen diakroniasta. Tämän pohjalta pohdin luvussa 7.4.1 esiin tulleita eroja, jotka mahdollisesti heijastuvat vanhimpien kielenmuistomerkkien datiiigenetiivissä, ja esitän oman näkemykseni ja hypoteesini niistä osoittamalla niiden yhtymäkohdat. Luvussa 7.4.2 tarkastelen hypoteesini kannalta hankalasti selitettäviä ja selittämättä jääviä datiiigenetiivin esiintymiä. Luvussa 7.5 tarkastelen kokoavasti edellisten lukujen tuloksia ja pohdin ruotsin asemaa vanhimpien suomenkielisten kielenmuistomerkkien ja itämerensuomen tutkimuksissa.

7.2. Aineisto ja esitystekniset tiedot

Tämän luvun pääaineiston muodostavat siis raamatunruotsinnoksissa esiintyvät suomen verbien *antaa* ja *sanoa* vastineet sisältävät lauseet, joissa on mukana henkilöviitteinen epäsuora objekti. Tiedot vastineita sisältävistä jakeista on kerätty pääosin pilottitutkimukseni (Inaba 2000b) yhteydessä Mikael Agricolan Uuden testamentin ja vuosien 1642, 1685 ja 1776 raamatunsuomennosten *antaa*- ja *sanoa*-verbin esiintymistä tekemieni luetteloiden mukaan. Luettelossa olevat esiintymät sisältävät vastaanottajan roolissa olevia habitiiviadverbiaaleja. Kyseessä on siis otosluontoinen korpustutkimus toisin kuin lukujen 3–5 selvitykset, joissa valtaosa aineistoista on käyty läpi alusta loppuun. *Antaa*-verbin vastineiden osalta kontekstien määrää on kasvatettu ottamalla mukaan myös ruotsin *giva*-verbin tai sen synonyymisina vastineina esiintyvät verbit *lainata*, *maksaa*, *suoda* ja *sallia*. Lisäksi analyysin ensi vaiheessa on otettu huomioon ne yhdysverbit, joissa *antaa*-verbi on osana, ja niiden vastineet kuten *ylenantaa*, *ulosantaa* jne. *Sanoa*-verbin vastineiden osalta samanlaista vahvistusta on tehty vain siltä osin kuin sähköisen aineiston avulla on voitu sitä tarkistaa.⁷ Myöhemmin kumpaakin aineistoa on kuitenkin tarkistettu ja täydennetty siltä osin, mitä esimerkkejä poimiessani silmiini on osunut. Näin ollen lopullinen aineisto sisältää muutakin kuin edellä mainittujen verbien vastineet. Lopulliset tarkastetut lausemäärät ovat *antaa*-verbin (ja em. verbien) osalta 1969 (1419 Vanhassa testamentissa ja 550 Uudessa testamentissa) ja *sanoa*-verbin osalta 3489 (2259 Vanhassa testamentissa ja 1230 Uudessa testamentissa). Epäsuorat objektit on periaatteessa laskettu lauseittain. Jos samassa lauseessa on useampia samaan sanaluokkaan kuulumattomia epäsuoria objekteja, ne on laskettu erikseen. Substantiivisten epäsuorien objektien sijamuotojen selvittelyssä kaikki lausekkeet on laskettu erikseen.

Käytössä olleet uusruotsin raamatunkäännökset ovat Vanhan testamentin osalta vuosien 1541 (RUOTSIW2) ja 1703 (RUOTSIW3) käännökset ja Uuden testamentin osalta vuosien 1526 (RUOTSIW1) ja 1541 (RUOTSIW2) käännökset. Myös vuoden 1703 (RUOTSIW3) käännöksen Uuden testamentin osaa on käytetty, mutta vain poikkeavuuksien etsimiseen. Vuoden 1541 Raamatun Uuden testamentin löydösten osalta tarkistus ja täydennys on tehty sähköisiä tekstejä (RUOTSIW2eNT) käyttämällä.⁸ Tätä sähköistä tekstiä on käytetty myös esimerkeissä lähinnä sen kopioitavuuden vuoksi. Vahvistusaineistona on käytetty myös 1530-luvulle ajoitettuja aineistoja *Olaus Petris Krönika* (RUOTSIWe7) ja *Peder Swarts krönika* (RUOTSIWe8), jotka ovat peräisin Fornsvenskan textbankenista. Näitä sähköisiä aineistoja on käsitelty atk-menetelmää hyödyntämällä.

7. Tästä tarkemmin luvussa 7.3.1.

8. Käytetyistä sähköisistä teksteistä Markuksen ja Luukkaan evankeliumit (*S. Marci Euangelium* ja *S. Luce Euangelium*), Apostolien teot (*Then andre delen aff S. Luce Euangelio, om Apostla Gerningar*) sekä Ilmestyskirja (*S. Johannis Theologi vppenbarelse*) ovat Fornsvenska textbankenin julkaisemia (<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>) ja loput olen itse toimittanut. Nämä kaikki on luku- ja jaenumeroin varustettu ja tällä hetkellä ne ovat Turun yliopiston pohjoismaisten kielten oppiaineessa tietokantamuotoon koekooditettavina. Esipuheisiin ja kirjoihin jaettuina tekstejä on 46 ja koko korpus sisältää UNIXin wc-komennolla laskettuna 8537 riviä, 177466 sanetta ja 1042289 merkkiä.

Tutkittavan ilmiön kokonaiskuvan hahmottamiseksi käytössä on ollut myös muita tekstejä. 1500-luvun tekstien osalta käytössäni ovat olleet Lutherin vuoden 1534 saksannos (SAKSAW₁) ja Hans Tausenin Mooseksen kirjojen tanskannos (TANSKAW₁), joka on painettu vuonna 1535. Lisäksi vähän vanhemmalta ajalta Proosa-Edda (ISLANTIW₁). Muinaisruotsin, muinaisislannin ja keskiajannorjan⁹ osalta olen käyttänyt sähköisiä tekstejä RUOTSIWe7–8, RUOTSIFYe1–59, RUOTSIFÄe1–35, ISLANTIWe2–16 ja NORJAWe1–6. Nämä koostuvat lakiteksteistä, runoromaaneista, Raamatun kirjojen käännöksistä, aikakirjoista ja saagoista (ks. tarkemmin *Aineslähteet*). Aineistot RUOTSIWe7–8, RUOTSIFYe1–59 ja RUOTSIFÄe1–34 ovat peräisin Fornsvenskan textbankenista ja aineistot ISLANTIWe2–7 *Icelandic Saga Database* -sivustosta. Aineistot ISLANTIWe8–16 sekä NORJAWe1–6 sijaitsevat *Medieval Nordic Text Archive* -sivustossa. Muinaisruotsin tekstien jako varhaisempaan ja myöhempään muinaisruotsiin on Fornsvenskan textbankenin mukainen. Jotkin tekstit kuten RUOTSIFÄe3 ja RUOTSIFÄe4 sekä RUOTSIFÄe6 ja RUOTSIFÄe7, sisältävät samansisältöisiä tekstejä ja ovat siinä mielessä sopivia keskinäiseen vertailuun. Sähköisiä tekstejä on käsitelty atk-menetelmiä hyödyntämällä, ja kaikki haussa huomiodut merkkijonot on analyysin yhteydessä esitetty. Nämä eivät ole kuitenkaan samoja kuin itse haussa käytetyt merkkijonot, jotka on lyhennetty ja yhdistetty säännöllisiä lausekkeita käyttämällä. Aineistoista RUOTSIFÄe8–9 on kuitenkin aiemmista pilottitutkimuksistani peräisin olevia verbiluetteloita. Myös näitä luetteloita on hyödynnetty, joskin hyvin vähän. Monissa muinaisruotsin teksteissä on käytetty merkkiä *β* tai *fl* dentaalisen frikatiivin merkitsemiseksi. Nämä on luettavuuden vuoksi korvattu *p*:llä. Kaikki em. sähköisistä aineistoista saadut tulokset ovat otosluontoisia atk-hakujen osuimiin perustuvia, ja yhtä aineistoa lukuun ottamatta niistä on kerätty esimerkkejä merkkijonoja käyttämällä (ks. tarkemmin luvut 7.3.2 ja 7.3.3). Aineistosta ISLANTIWe13 ei voinut merkkijonoja käyttämällä tehdä hakuja, joten olen tyytynyt sivuston tarjoamaan lemma-hakuun.¹⁰ ISLANTIW₁, ISLANTIWe12 ja ISLANTIWe16 sisältävät samoja tekstejä. Näitä en ryhtynyt erottelemaan, mutta analyysissä tämä on huomioitu.

Aineistojen käsittelyssä käytän nykykielisiä sanoja metakielenä. Tästä linjasta poikkeen, kun viitataan aineistoista saatuihin konkreettisiin esiintymiin. Käsiteltävien asioiden yksinkertaistamiseksi puhun suorasta ja epäsuorasta objektista läpi tämän luvun, vaikka neljän sijamuodon järjestelmän säilyttäneiden kielimuotojen osalta olisi syytä puhua akkusatiiviobjektista, datiiviadverbialista ja prepositioliasekkeesta. Suora ja epäsuora objekti ovat tässä luvussa siis yläkategorioita. Suorasta objektista puhuessani tarkoitan sillä useimmiten akkusatiivi- ja nominatiiviobjektia, mutta myös infinitiivilauseketta, sivulauseobjektia ja objektina olevaa suoraa esitystä. Epäsuorasta objektista puhuessani tarkoitan sillä

9. Käytän termejä muinaisislanti ja keskiajannorja, koska *Medieval Nordic Text Archive* on erottanut nämä kaksi kielimuotoa toisistaan aineistojensa jaossa. Termiä muinaisnorja en käytä, koska se on usein synonyymi termille muinaisislanti.

10. Periaatteessa olisin voinut tehdä lemmahakuja myös aineistoihin norjaWe1–4. Tämä lemmahaku ei valitettavasti toiminut.

datiiviobjektia, sekä prepositiolauseketta ja akkusatiivi- ja nominatiiviobjektia, jotka esiintyvät datiiviobjektin asemassa.

Jatkossa tarkoitan verbien vastineista puhuessani vain sitä, että puheena olevat verbit sattuvat esiintymään samoissa Raamatun jakeissa, jotka on koottu tätä tutkimusta varten. Sekä RUOTSIW₁ että RUOTSIW₂ olivat molemmat SUOMIW₁:n lähdeteksteinä, ja siksi asian koskiessa puheena olevia aineistoja voidaan melko usein puhua käännösvastineista – ei kuitenkaan aina. Tässä tutkimuksessa kysymys ei ole kuitenkaan tekstien välisistä käännössuhteista. Näin ollen vastineella ei tarkoiteta varsinaisesti käännösvastineita, mikäli näin ei erikseen mainita.

Esitetyt esimerkit ovat ”joku antoi jollekulle jotakin” ja ”joku sanoi jollekulle jotakin” -tyyppisiä hyvin yksinkertaisia eivätkä ne kaipaa erityisiä selityksiä, joten mitään glosseja en ole antanut. Sen sijaan kaikille esimerkeille on yritetty antaa suomennos joko suoraan nykyortografialla toimitetuista raamatunsuomennoksista lainaamalla tai itse kääntämällä. Raamatunsuomennokset on otettu aineistoista SUOMI21–23. Aineisto SUOMI21 on sisällöllisesti melkein samanlainen kuin vuonna 1776 painettu vanha kirkkoraamattu (SUOMIW₁₆), mutta nykyortografialla toimitettu. Siihen on joissakin kohdin periytynyt aiemmista suomennoksista piirteitä, joita ei SUOMI22:ssa ja SUOMI23:ssa tavata, esim. genetiivin käyttö objektin sijana yksikön perosoonapronomineissa. Tämä suomennos on otettu mukaan, koska se on pienistä erikoisuuksista huolimatta huomattavasti luettavampaa tekstiä kuin Mikael Agricolan Uusi testamentti (SUOMIW₁) ja ensimmäinen koko raamatunsuomennos (SUOMIW₉).

Edellä mainitusta käytännöstä poikkeavat ne esimerkit, joiden rinnalla on esitetty SUOMIW₁:stä tai SUOMIW₁₂:sta otettuja esimerkkejä. Niihin en ole liittännyt suomennoksia, jotka on otettu modernimmista raamatunsuomennoksista. Lisäksi Mikael Agricolan kirjeistä poimituille esimerkeille on annettu Viljo ja Kari Tarkiainen tekemät suomennokset (ks. Tarkiainen, V. – Tarkiainen, K. 1985).

Raamatunruotsinnoksista saatuihin esimerkkeihin on viitattu Raamatun kirjojen luku- ja jaenumeroin, jotka perustuvat RUOTSIW₃:n numerointiin. RUOTSIW₁:ssä ja RUOTSIW₂:ssa jakeita ei ole numeroitu. Näiden osalta luku- ja jaenumerot tarkoittavat RUOTSIW₃:n luku- ja jaenumeroita vastaavia kohtia. RUOTSIW₃:n Vanhan testamentin ensimmäisessä aikakirjassa lukujen 12 ja 30 välillä lukujen numerointi poikkeaa tavanomaisesta. Tältä osin muiden kuin RUOTSIW₃:n luku- ja jaenumerot perustuvat RUOTSIW₆:n numerointiin. Nasaali- ja vokaaliviivat on korvattu puolilainausmerkillä. Muinaisruotsin, -islannin ja keskiajannorjan esimerkkeihin on liitetty minimaaliset suomennokset. Morfeemittaisia käännöksiä ei ole käytetty missään, mutta puhun nominien sijamuodoista useimmiten käyttämällä esimerkkejä, joista näkyy, mistä sijamuodoista kulloinkin on kysymys.

7.3. Kuvaus ja analyysi

7.3.1. Verbin *sanoa* vastineet ja niiden epäsuorat objektit uusruotsin aikaisissa raamatunruotsinnoksissa

Uuden testamentin aineistoissa RUOTSIW1:ssä ja RUOTSIW2:ssa *sanoa*-verbillä on kolme vastinetta. *Säga*-verbin lisäksi vastineena esiintyvät myös verbit *tala* (esimerkki (1)) ja *förkunna* (esimerkki (2)):

- (1) Och litet ther effter / **taladhe** the åther till Petrum som när stodho / -- (RUOTSIW1: Mark. 14:70)
 Vrt. Ja hetken perest iellens / iotca lesse seisoit / *sanoit* Petarille / (SUOMIW1: 2154–2155; Mark. 14:70)
- (2) och the tijghde / och **förkunnadhe** ingom j the daghar någoth aff thet the seet hadhe. (RUOTSIW1: Luuk. 9:36)
 Vrt. Ja he waickenit ia eikelleken he miten *sanoneet* nijnä peiuiin nijstä quin he nähnet olit. (SUOMIW1: 2194; Luuk. 9:36)

SUOMIW1:ssä taas ruotsin *säga*-verbin ja sen epäsuoran objektin sisältävien lauseiden vastineet, jotka on saatu käyttämällä RUOTSIW2eNT:tä, ovat *sanoa*-verbin lisäksi *puhua* (esimerkki (3)), *sanasaattaa* (esimerkki (4)) ja *vastata* (esimerkki (5)). Joistakin puuttuu viestin vastaanottajaa ilmaiseva adverbiaali¹¹, joka vastaa epäsuoraa objektia (esimerkki (6)):

- (3) Nāme ouat ne Sanat / iotca mine **puhuin** teille / -- (SUOMIW1: 2242; Luuk. 24:44)
 Vrt. Thetta är thee oordh som iach *sadhe* till idh'r -- (RUOTSIW1: Luuk. 24:44)
- (4) -- nin **sanasattacat** minulle / -- (SUOMIW1 2024; Matt. 2:8)
 Vrt. -- så *sāyer* mich thet ighen / -- (RUOTSIW1: Matt. 2:8)
- (5) Ja mine **wastasin** Henelle / HErra / -- (SUOMIW1 2682; Ilm. 7:14)
 Vrt. Och iach *sadhe* till honom / Herre -- (RUOTSIW1: Ilm. 7:14)
- (6) Nin he sanoit / -- (SUOMIW1 2140; Mark. 10:39)
 Vrt. Thå *sadhe* the **till honom** / -- (RUOTSIW1: Mark. 10:39)

Uuden testamentin osalta tarkastettujen kontekstien määrä 1230 sisältää suomen *sanoa*-verbin vastineet sisältävien lauseiden lisäksi esimerkkien (3)–(6) kaltaiset löydökset.

RUOTSIW1:ssä 1230:stä yhdessä on 'sanoa'-verbinä *förkunna*, yhdeksässä *tala* ja 1188:ssä *säga*. Tarkastetuista konteksteista 32 on sellaisia, joissa joko vies-

11. Luvussa 3 käsiteltyjen allatiivi-, genetiivi- ja partitiiviadverbiaalain lisäksi SUOMIW1:ssä on käytetty postpositioliousekkeitä *jonkun tykö* ja *jotakuta vastaan*: *Ja sanoit Jesusen tyge* / -- (SUOMIW1: 2238; Luuk. 23:42); vrt. *Och sadhe han til Jesum* / -- (RUOTSIW1: Luuk. 23:42); *Ja palio mwta pilca sanoit he hende wastian*. (SUOMIW1: 2235; Luuk. 22:65); vrt. *Och mykin annen förhādhele sadhe the till honom*. (RUOTSIW1: Luuk. 22:65).

tin vastaanottajaa ei ole ilmaistu, koko lause puuttuu tai asia on ilmaistu toisin. RUOTSIW2:ssa vastaavat määrät ovat 1, 10, 1190 ja 29. *Säga*-verbin esiintymiä on siis kummassakin aineistossa melkein sama määrä. RUOTSIW1:ssa *säga*-verbin 1188 esiintymästä viidessä epäsuorat objektit on merkitty *för*-prepositiolla, 775:ssa *till*-prepositiolla, kolme *vid*-prepositiolla, kaksi *med*-prepositiolla, yksi prepositioyhdistelmällä *uti* ja lopuissa 402:ssa epäsuorat objektit ovat ilman prepositioita. RUOTSIW2:ssa seitsemässä lauseessa epäsuorat objektit on merkitty *för*-prepositiolla, 859:ssa *till*-prepositiolla, kuudessa *vid*-prepositiolla ja 318:ssa epäsuorat objektit ovat ilman prepositioita. Kaikki *vid*-, *med*- ja *uti*-prepositiolla merkityt epäsuorat objektit ovat joko *själv* tai *sig*. Koska kyseessä on erikoistapaus, jätän nämä esiintymät käsittelystä pois.

Tässä kohtaa on syytä tarkentaa edellä mainittujen epäsuorien objektien merkinjärjestelmää. Sekä RUOTSIW1:ssä että RUOTSIW2:ssa on persoonapronomineja lukuun ottamatta käytössä neljän sijamuodon järjestelmä. Persoonapronominit eivät eroa nykyruotsin persoonapronomineista sijamuotojen osalta: kaikissa persoonapronomineissa suora objekti ja epäsuora objekti ovat samassa muodossa. Substantiivinen epäsuora objekti on ilman prepositiota yleensä datiiivissa kuten *hwszbondanom*, *them gambloom*, *kyrkio'ne*, *Them ogifftom och enkiom*, *thinom brodher*, *thenne stenenom*, *Judhomen*, *berghomen* jne. kuten esimerkeissä (7)–(9). Nämä ovat muinais- ja uusruotsin mukaisia datiiivimuotoja. Johdannon esimerkin (xv) kaltainen suoran ja epäsuoran objektin nykykielestä poikkeava järjestys voisi selittyä useimmiten sillä, että datiiivinen epäsuora objekti ei ole sidoksissa sanajärjestykseen:

- (7) *Them ogifftom* och *enkiom* sägher iach / -- (RUOTSIW1: 1. Kor. 7:8)
'Naimattomille ja leskille minä sanon,--' (SUOMI23: 1. Kor. 7:8)
- (8) så sägh thet *kyrkio'ne* / -- (RUOTSIW1: Matt. 18:17)
'-- niin ilmoita seurakunnalle.' (SUOMI22: Matt. 18:17)
- (9) och the säya *berghomen* och *clippome'* / -- (RUOTSIW1: Ilm. 6:16)
'ja sanoivat vuorille ja kallioille: --' (SUOMI22: Ilm. 6:16)

Raamatulliset henkilönnimet ovat latinan tai kreikan taivutuksen mukaisessa datiiivissa kuten esimerkeissä (10)–(12) *Jo(h)anni*, *Paulo* ja *Petro*:

- (10) Gåår och sägher *Joanni* igen huad j seet och hördt haffuen / --
(RUOTSIW1: Luuk. 7:22)
Gehet hin vnd verkündiget *Johanni* / was jr gesehen vnd gehört
habt / -- (SAKSAW1: Luuk. 7:22)
'Menkää ja kertokaa Johannekselle, mitä olette nähneet ja kuulleet: --'
(SUOMI22: Luuk. 7:22)
- (11) och the sadhe *Paulo* genom andan -- (RUOTSIW1: Ap. t. 21:4)
Vrt. die sagten *Paulo* durch den Geist / -- (SAKSAW1: Ap. t. 21:4)
'Ja ne sanoivat Paavalille hengen kautta, --' (SUOMI21: Ap. t. 21:4)

- (12) sadhe iach **Petro** j alles theras näruario / -- (RUOTSIW1: Gal. 2:14)
 Vrt. sprach ich zu **Petro** fur allen offentlig / -- (SAKSAW1: Gal. 2:14)
 'sanoin minä Pietarille julkisesti kaikkein kuullen: --' (SUOMI21: Gal. 2:14)

Raamatullisten henkilönnimien taivuttaminen latinan mukaisesti lienee tullut pääosin Lutherin saksannoksen (SAKSAW1) kautta Latinan Vulgata-editiota (LATINA1) tai Erasmus Rotterdamilaisen latinannoksesta (LATINA2). Latinan mukaisesti (tai kreikan mukaisesti) taivutetut henkilönnimet ovat tuttuja myös Agricolan teoksista (SUOMIW1). Agricolalla tällaiset latinan mukaisesti taivutetut henkilönnimet ovat kuitenkin poikkeuksia, joita tulee silloin tällöin vastaan.¹² Ruotsinnoksissa ne ovat nimistä riippuen hyvin säännöllisiä, ja niitä voi pitää tiettyjen nimien kohdalla pääsääntönäkin. Sääntö ei kuitenkaan kata kaikkia nimiä. Esimerkiksi nimi *Petrus* esiintyy RUOTSIW2eNT:ssä 172 kertaa. Näistä 118 on nominatiiveja (*Petrus*), 33 akkusatiiveja (*Petrum*), 12 genetiivejä (*Petri*), kuusi datiiveja (*Petro*) ja kolme vokatiiveja (*Petre*).¹³ Kaikki taivutetut muodot ovat siis latinan mukaisia. Kuten nimen *Petrus* vokatiivimuodostakin voidaan huomata, on käytetty jopa sijamuotoja, joita ei ole ruotsissa. Tämäkin on tuttua myös Agricolan teoksista. Nimellä *Johannes* ei ole erikseen vokatiivia, mutta sen sijaan ablatiivi. Tämä nimi esiintyy RUOTSIW2eNT:ssä 149 kertaa ja niistä 63 on nominatiivivokatiiveja (*Johannes*), 40 genetiivejä (*Johannis*), 37 akkusatiiveja (*Johannem*), kaksi datiiveja (*Johanni*) ja seitsemän ablatiiveja (*Johanne*).¹⁴ Toisaalta on henkilönnimiä, jotka on jätetty taivuttamatta (esim. *Joseph*, *Jacob*) tai taivutettu korkeintaan s-genetiivissä ruotsin mukaisesti (esim. *Josephs*, *Jacobs*).¹⁵ Taivutta-

12. Esimerkiksi seuraavista esimerkeistä ensimmäisessä henkilönnimi on taivutettu datiivissa latinan mukaisesti ja jälkimmäisessä kreikan mukaisesti: *ia ylenannoit henen waldamiehelle Pontio Pilato*. (SUOMIW1: 2103: Matt. 27:2); *Ja sanocat Archippo / Catzo sen Wirghas pälle iongas sanut olet Herrasa* / -- (SUOMIW1: 2561: Kol. 4:17). Näitä henkilönnimiä ei ole siis käytetty sattumanvaraisesti, vaan suomen kielen kielioppiin sopivalla tavalla, välillä jopa tyyllillisinä keinoina. Seuraavassa esimerkissä latinanmukaisia akkusatiivimuotoja on käytetty objekteina suomen genetiiviohjelman asemassa: *ia wloslehetti pyhen Hengen wäelle sarnaiait caikeen mailmaan / Simon Petarin / ia Andream henen weliense / Jacobin ia Johannem Zebedeusen poiat iotca hen ennen oli wlosualinnut / Philippusen ia Barpholomeusen / Matheusen / Thoma' / Judam / Thaddeusen / Simon Zelotesen* / -- (SUOMIW1: 3080). Todennäköisesti raamatullisten henkilönnimien taivuttaminen latinan mukaisesti kuului keskiajan sivistykseen. Sitä esiintyy muuallakin kuin raamatunkäännöksissä, kuten Agricolan kirjeessä (preposition *genom* rektio on akkusatiivi): *Euighe salighet genom Jesum Christum gudz euigha Son altijd forändt*. (RUOTSIW9: *Bref från Michaël Agricola till Nils Pederson*. 1547) 'Iankaikkista autuutta Jeesuksen Kristuksen Jumalan iankaikkisen pojan kautta!' (Tarkiainen, V. – Tarkiainen, K. 1885: 313). Käytäntö on hyvin ymmärrettävää ajateltaessa 1500-luvun koulujen olosuhteita: latinaksi opetettiin ja sillä kirjoitettiin kirjeitäkin (ks. Tarkiainen V. – Tarkiainen K. 1985: 37–38).

13. Esim. *Och tā hon kende Petri röst*, -- (RUOTSIW2eNT: Ap. t. 12:14) 'Ja kuin hän Pietarin äänen tunsii, --' (SUOMI21: Ap. t. 12:14); *Tā sende han Petrum och Johannem*, -- (RUOTSIW2eNT: Luuk. 22:8) 'Ja hän lähetti Pietarin ja Johanneksen --' (SUOMI22: Luuk. 22:8); -- *som medh Petro kompne woro*, -- (RUOTSIW2eNT: Ap. t. 10:45) 'Kaikki Pietarin mukana tulleet --' (SUOMI23: Ap. t. 10:45); *Jagh sāgher tigh Petre*, -- (RUOTSIW2eNT: Luuk. 22:34) 'Minä sanon sinulle, Pietari: --' (SUOMI22: Luuk. 22:34).

14. Esim. -- *och lät sigh döpa aff Johanne j Jordan*. (RUOTSIW2eNT: Mark. 1:9); vrt. *et baptizatus est in Iordane ab Iohanne* (LATINA1: Mark. 1:9) '-- ja Johannes kastoi hänet Jordanissa.' (SUOMI22: Mark. 1:9); *Tā sāgh Petrus på honom medh Johanne*, -- (RUOTSIW2eNT: Ap. t. 3:4); vrt. *intuens autem in eum Petrus cum Iohanne*. (LATINA1: Ap. t. 3:4) 'Pietari loi katseensa häneen, samoin Johannes, --' (SUOMI23: Ap. t. 3:4).

15. Esim. *gaff han Joseph lekamene* -- (RUOTSIW1: Mark. 15:45) '-- hän lahjoitti ruumiin Joosefille.' (SUOMI22: Mark. 15:45); vrt. *är icke thenne Josephs son?* (RUOTSIW1: Luuk. 4:22) 'Eikö tämä ole Joosefin poika?' (SUOMI22: Luuk. 4:22); *Och så toogh han medh sigh Petrum och Jacobum och Joannem* / -- (RUOTSIW1: Mark. 14:33) 'Ja hän otti mukaansa Pietarin ja Jaakobin ja Johanneksen; --' (SUOMI22: Mark. 14:33); vrt. -- *sāgh han twā andra brödher Jacob Zebedei son / och Johannem hans brodher j bāten* -- (RUOTSIW1: Matt. 4:20) 'hän näki toiset kaksi veljestä,

matta jätetyistä nimistä moni on latinannoksissakin taipumaton kuten *Joseph*, muttei aina kuten *Jacob*.

RUOTSIW1:stä löytyy kymmenkunta nominatiivimuotoista¹⁶ *säga*-verbin epäsuoraa objektia (esimerkit (13) ja (14)) kuten *församblinganar*, *tina läryungar*, *sin herra*:

- (13) och iach sadhe **tina läryungar** / -- (RUOTSIW1: Mark. 9:18)
'Ja minä sanoin sinun opetuslapsillesi, --' (SUOMI22: Mark. 9:18)
Vrt. och sägher hans *Läriungom*, -- (RUOTSIW2eNT: Matt. 28:7)
'ja sanokaa hänen opetuslapsillensa, --' (SUOMI22: Matt. 28:7)
- (14) Och tienaren kom igen / och sadhe **sin herra** alt thetta igen.
(RUOTSIW1: Luuk. 14:21)
'Ja palvelija tuli takaisin ja ilmoitti herralleen tämän.' (SUOMI22: Luuk. 14:21)

Pienestä määrästä huolimatta juuri nämä taitavat kertoa 1500-luvulla puhutun ruotsin tilasta, josta oli puhetta tämän luvun johdannossa. Horjuvuutta esiintyy muuallakin. Indefiniittipronomeineista *någon*¹⁷ on epäsuorana objektina säännöllisesti datiiivissa (*någhrom*), kun taas kieltohakuinen indefiniittipronomini *ingen* on välillä nominatiivi-akkusatiivissa (*ingen*) ja välillä datiiivissa (*ingom*). Preposition *för* rektio on useimmiten datiiivi kuten *för menniskiomen*, *för dörenne*, tai nominatiivi kuten *för all folck*, *för min Son*, joskus harvoin myös akkusatiivi kuten *för Jesum*. Kuten viimeksi esitetystä näkyy, henkilönnimet ovat tässäkin latinan mukaisessa taivutuksessa. *Till*-preposition rektio näyttää olevan pääsääntöisesti akkusatiivi kuten *til Jesum*, *til Jacobum*, *till Pharaonem*, mutta paikoitellen on käytetty myös nominatiivia kuten *til Pharaao*, *til Simon*. Preposition käyttöön ja latinan mukaisesti taivutettuun henkilönnimiin liittyen mainittakoon vielä yksi seikka. Preposition täydennyksenä oleva henkilönnimi kertoo siitä, että henkilönnimi on tosiaan taivutettu eikä suoraan kopioitu lähdeteksteistä. Esimerkissä (15) ruotsinnois käyttää *Petrus*-nimen akkusatiivimuotoa *till*-preposition rektion mukaan ja saksannos datiiivimuotoa *zu*-preposition rektion mukaan:

- (15) Thå wende han sigh om / och sadhe **till Petrum** / -- (RUOTSIW1: Matt. 16:23)
Vrt. Aber er wand sich vmb / vnd sprach **zu Petro** / -- (SAKSAW1: Matt. 16:23)
Vrt. At ille conversus dixit **Petro**, -- (LATINA2: Matt. 16:23)
'Mutta hän kääntyi pois ja sanoi Pietarille: --' (SUOMI23: Matt. 16:23)

Epäsuorasta objektista poiketen RUOTSIW1:ssä ja RUOTSIW2:ssa 'jonkun / jonkin luo; johonkin' -tyyppisessä lokaalisessa ilmaisussa ja 'joksikin' -tyyppises-

Jaakobin, Sebedeuksen pojan, ja Johanneksen, hänen veljensä, venheessä --' (SUOMI22: Matt. 4:21); -- och sadhe til **Jacob** / -- (RUOTSIW1: 1. Moos.1. Moos. 30:1) '-- ja sanoi Jaakobille: --' (SUOMI23: 1. Moos. 30:1); Och **Jacob** ladhe sigh när henne / -- (RUOTSIW1: 1. Moos.1. Moos. 30:4) '-- ja Jaakob yhtyi häneen.' (SUOMI23: 1. Moos. 30:4).

16. Moni nominatiivimuotoisista sanoista on samalla akkusatiivimuotoisia.

17. Oikea nominatiivi muoto RUOTSIW1:ssä ja RUOTSIW2:ssa olisi kirjoitettava *någor* tai *nokor*. Käytän kuitenkin nykyruotsin mukaista nominatiivia ymmärrettävyyden vuoksi.

sä ilmaisussa *till*-preposition täydennys esiintyy myös genetiivissä.¹⁸ Tämä merkintäjärjestelmä pätee myös luvussa 7.3.2 käsiteltäviin 'antaa'-verbin epäsuoriin objekteihin.

RUOTSIW1:ssä *för*-prepositiolla on merkitty vain epäsuorat objektit, jotka ovat joko kieltohakuisia pronomineja (*ingen*) tai kielteisen lauseen indefiniittipronomineja kuten esimerkeissä (16)–(18):

- (16) Thå bödh han sina läryunga ath the skulle *för ingen* säya / --
(RUOTSIW1: Matt. 16:20)
'Sitten hän kielsi opetuslapsiaan kertomasta kenellekään, --' (SUOMI23: Matt. 16:20)
- (17) Sägher *för ingen* thenne synena / -- (RUOTSIW1: Matt. 17:9)
'Älkää kertoko tätä näkyä kenellekään --' (SUOMI23: Matt. 17:9)
Vrt. ath tw segher *ingen* thetta / -- (RUOTSIW1: Mark. 1:44)
'-- ettet puhu tästä kenellekään mitään.' (SUOMI23: Mark. 1:44)
- (18) -- *icke* heller sadhe the noghot *för noghrom* / -- (RUOTSIW1: Mark. 16:8)
'He eivät kertoneet kenellekään mitään, --' (SUOMI23: Mark. 16:8)

Samoin on asian laita RUOTSIW2:ssa, mutta siitä löytyy yksi edellä sanotusta poikkeava esimerkki (19), jossa RUOTSIW1:n *till*-prepositiota vastaa *för*-prepositio:¹⁹

- (19) Philippus kom och sadhe thet *för* Andrea. Andreas och Philippus sadhe thet åter *til* Jesum. (RUOTSIW2eNT: Joh. 12:22)
Vrt. Philippus kom och sadhe thet *till* Andream / Andreas och Philippus sadhe thet åter *til* Jesum / -- (RUOTSIW1: Joh. 12:22)
'Filippus meni ja sanoi sen Andreaalle; Andreas ja Filippus menivät ja sanoivat Jeesukselle.' (SUOMI22: Joh. 12:22)

Lisäksi RUOTSIW2:ssa epäsuora objekti on merkitty kerran *för*-prepositiolla lauseessa, jonka RUOTSIW1:n vastineessa prepositiota ei ole käytetty. Kyseessä on kuitenkin epäsuora objekti, joka on kieltohakuinen indefiniittipronomini, kuten esimerkistä (20) näkyy:

18. Esim. *och vidh the säto till bordz och äto*, -- (RUOTSIW1: Mark. 14:18) 'Ja kuin he istuivat pöydän tykönä ja söivät, --' (SUOMI21: Mark. 14:18); *Eller hwadh konung wil geffua sigh till örlögs* -- (RUOTSIW1: Luuk. 14:31) 'Tahi jos joku kuningas tahtoo lähteä sotimaan --' (SUOMI22: Luuk. 14:31); *Effter monga daghar gingo Judhana till rädz emellan sigh* -- (RUOTSIW1: Ap. t. 9:23) 'Ja monen päivän perästä pitivät juutalaiset neuvoa keskenänsä --' (SUOMI21: Ap. t. 9:23); *gingom wij till skips* / -- (RUOTSIW1: Ap. t. 21:6) 'Me nousimme laivaan, --' (SUOMI23: Ap. t. 21:6); *gåffuo the sigh till syöös* -- (RUOTSIW1: Ap. t. 27:40) 'läksivät he mereen --' (SUOMI21: Ap. t. 27:40); *haffuen j någhot til maatz?* (RUOTSIW2eNT: Joh. 21:5) 'onko teillä mitään syötävää?' (SUOMI23: Joh. 21:5). Osa genetiivitäydennyksistä on todennäköisesti elvytettyjä: *at han war saker til dödz*. (RUOTSIW2eNT: Mark. 14:64); vrt. *ath ham war saker till dödhen* / -- (RUOTSIW1: Mark. 14:64) 'hän oli syyllinen ja ansaitsi kuoleman.' (SUOMI23: Mark. 14:64). Myös kiteytyneessä ilmaisussa *til thess* 'kunnes' *thess* on genetiivimuoto (ks. EO: 1183; s.v. *till*). Genetiivin käytöstä *till*-preposition täydennyksen sijamuotona ks. luku 7.3.3.

19. RUOTSIW2:sta löytyy esimerkkejä, joissa RUOTSIW1:n *för*-prepositio on korvattu *till*-prepositiolla. Seuraavassa esimerkissä predikaattina on *tala*-verbi: *begy'te Jesus tala för folket om Joanne'* / -- (RUOTSIW1: Luuk. 7:24); vrt. *begynte Jesus tala til folcket om Johannem*, -- (RUOTSIW2eNT: Luuk. 7:24) 'Jeesus alkoi puhua ihmisille Johanneksesta.' (SUOMI23: Luuk. 7:24).

- (20) Och han bödh honom at han thet **för ingom** säya skulle, -- (RUOTSIW2eNT: Luuk. 5:14)
 Vrt. och han bödh hono' ath han thet *inghom* säya skulle. (RUOTSIW1: Luuk. 5:14)
 'Ja hän kielsi häntä siitä kenellekään puhumasta --' (SUOMI22: Luuk. 5:14)

Prepositiolla *till* merkityn epäsuoran objektin määrässä kahden aineiston välillä ero ei ole kovin suuri mutta huomionarvoinen. Sellaisia lauseita, joiden epäsuora objekti on ilman *till*-prepositiota RUOTSIW1:ssä, mutta RUOTSIW2:ssa *till*-prepositiolla varustettu, on yhteensä 74. Puheena oleva ero ei selity sanajärjestyksen muutoksella, koska kaikissa 74:ssä tapauksessa sanajärjestys on täsmälleen sama ja ainoastaan *till* on lisätty tekstiin.²⁰ Esimerkit (21)–(23) kuvaavat tätä seikkaa:

- (21) -- sadhe **honom** en vtaff hans läryungar / Mestar -- (RUOTSIW1: Mark. 13:1)
 Vrt. -- sadhe **til honom** en aff hans Läriungar, Mestar, -- (RUOTSIW2: Mark. 13:1)
 '-- sanoi eräs hänen opetuslapsistaan hänelle: --' (SUOMI22: Mark. 13:1)
- (22) -- sagde han **th'm** / Hwi tenken j såda't j idh'r hierta? huilkit är lättare säya **th'm borttaghno' manneno'** / -- (RUOTSIW1: Mark. 2:8–9)
 Vrt. -- sadhe han **til them**, Hwj tencken j sådant j idhor hierta? Hwilket är lettare säya **til then Borttagna**, (RUOTSIW2eNT: Mark. 2:8–9)
 'ja sanoi heille: "Kuinka te tuollaista ajattelette? Kumpi on helpompaa, sanoa halvaantuneelle: --' (SUOMI23: Mark. 2:8–9)
- (23) och hwar han ingår sägher **hwszbondanom** / -- (RUOTSIW1: Mark. 14:14)
 Vrt. Och hwar han ingåår, sägher **til Hwszbondan**, -- (RUOTSIW2eNT: Mark. 14:14)
 'Ja mihin hän menee, sen talon isännälle sanokaa: --' (SUOMI22: Mark. 14:14)

Taulukko 1 esittää Uuden testamentin ruotsinnosten ilman prepositiota ja *till*-prepositiolla varustettuna olevien epäsuorien objektien nominijakaumat. N tarkoittaa substantiiveja ja henkilönnimiä. Loput käyvät ilmi taulukosta. *Till*-prepositiolla varustettujen määrä on kummassakin aineistossa kasvanut yhdellä edellä esitetyistä määristä. Tämä johtuu siitä, että esimerkissä (24) on kaksi eri sanaluokkiin kuuluvaa epäsuoraa objektia:

20. Niitä *säga*-verbin esimerkkejä, joissa RUOTSIW1:n ja RUOTSIW2:n sanajärjestykset poikkeavat toisistaan, löytyy yhteensä 20: *Och till honom sadhe han* / -- (RUOTSIW1: Luuk. 19:17) Vrt. *Och han sadhe til honom*, -- (RUOTSIW2eNT: Luuk. 19:17). Sanajärjestys on siis epäsuoran objektin merkinnässä merkityksetön.

- (24) Herre sägher tu **till oss** thenne lijknilsen / eller **till alla**? (RUOTSIW1: Luuk. 12:41; sama RUOTSIW2:ssa)
 'Herra, sanotkos tämän vertauksen meille, eli myös kaikille?' (SUOMI21: Luuk. 12:41)

Ilman prepositiota olevista esimerkeistä seuraava (25) on luettu *er*-pronominin määrään, koska siinä *idher* ja *andro* molemmat viittaavat samoihin henkilöihin:

- (25) Men **idher** sägher iach och **andro** som j Thyatire ären -- (RUOTSIW1: Ilm. 2:24; sama RUOTSIW2:ssa)
 Vrt. Men **till er andra** i Thyatira, -- (RUOTSI2: Ilm. 2:24)
 'Mutta teille muille tyatiralaisille, --' (SUOMI23: Ilm. 2:24)

Taulukosta 1 on helposti havaittavissa, että eniten muutosta on tapahtunut yksikön ja monikon 3. persoonan pronominiin *honom* ja *dem* epäsuorissa objekteissa. Muissa muutokset ovat pienempiä. Miksi juuri 3. persoonan persoonapronominin? Syynä voi olla yksinkertaisesti se, että konteksteja, joissa esiintyy 3. persoonan pronomini epäsuorana objektina, on paljon ja siksi preposition käytön kasvu näkyy niissä. Toinen mahdollinen syy voisi olla siinä, että *till*-preposition käyttö 3. persoonan pronominiin datiiivi-akkusatiivimuotojen kanssa ei ollut 1400-luvun lopun ja 1500-luvun alun ruotsissa vielä yhtä laajaa kuin myöhemmin. Tähän palaan luvussa 7.3.3.

Taulukko 1. Uuden testamentin nominien jakaumat ilman prepositiota ja *till*-prepositiolla varustettuna olevien *säga*-verbin epäsuorien objektien esiintymissä

	RUOTSIW1 (1526)		RUOTSIW2 (1541)	
	Ilman PP	<i>till</i>	Ilman PP	<i>till</i>
<i>mig</i>	12	33	11	35
<i>dig</i>	35	4	35	4
<i>honom</i>	57	275	14	323
<i>henne</i>	6	28	3	31
<i>oss</i>	10	2	10	2
<i>er</i>	195	8	191	8
<i>dem</i>	42	277	19	298
Muu pron.	11	13	10	14
N	35	136	26	144
Yht.	403	776	319	859

Preposition käytön lisääntyminen ei johtune ruotsiW2:n lähdetekstistä, mm. Lutherin saksannoksesta SAKSAW1:stä. Esimerkiksi Uuden testamentin 'sanoa'-verbin konteksteja on esipuheen poisjätön jälkeen 1222. Näistä 37:ssä ruotsiW2:n ratkaisu poikkeaa preposition käytössä SAKSAW1:n ratkaisusta. Esimerkit (26)–(28) kuvaavat mainittua seikkaa:

- (26) at thet war sagdt **them Gamlom**, -- (RUOTSIW2eNT: Matt. 5:27)
 Vrt. das **zu den alten** gesagt ist: -- (SAKSAW1: Matt. 5:27)
 'Te kuulitte sanotuksi vanhoille: --' (SUOMI21: Matt. 5:27)
- (27) Eller huru sägher tu **tinom brodher**, -- (RUOTSIW2eNT: Matt. 7:4)
 Vrt. odder wie tharst du sagen **zu deinem bruder** / -- (SAKSAW1: Matt. 7:4)
 'Taikka kuinka saatat sanoa veljellesi: --' (SUOMI22: Matt. 7:4)
- (28) Sadhe han **them**, -- (RUOTSIW2eNT: Mark. 1:38)
 Vrt. Vnd er sprach²¹ **zu jnen** / -- (SAKSAW1: Mark. 1:38)
 'Ja hän sanoi heille: --' (SUOMI22: Mark. 1:38)

Myös kreikankielisessä alkutekstissä (KREIKKA1) ja latinannoksissa (LATINA1 ja LATINA2) verbien 'sanoa' ja 'puhua' (kreikka: *εἶπον* 'sanoa', *λαλέω* 'puhua, sanoa', *λέγω* 'sanoa, puhua', *φημί* 'sanoa, vastata' ks. UTkss: s.v. mainitut verbit; latina: *aio* 'sanoa, vakuuttaa, väittää', *dico* 'sanoa, puhua lausua', *loquor* 'puhua, puhella; sanoa' ks. LSS: s.v. mainitut verbit) epäsuora objekti on paikoitellen merkitty prepositiolla (kreikka *πρός* + akk. ja latina *ad* + akk.). Nämä tekstit eivät nähdäkseni kuitenkaan voineet vaikuttaa ruotsinnosten preposition käyttöön ainakaan huomi-onarvoisella tavalla. Syy on yksinkertaisesti se, että kreikankielisessä Uudessa tes-tamentissa *πρός*-preposition käyttö vaihtelee kirjakohtaisesti hyvin suuresti ja samoin on *ad*-preposition laita latinannoksissa, jotka nähtävästi noudattavat kreikan mallia melko orjallisesti.²² Tällaista vaihtelevuutta ei voi havaita ruotsinnoksista.

21. Lutherin saksannoksissa suomen *sanoa*-verbin ja ruotsin *säga*-verbin eniten käytetty vastine on *sprechen*-verbi. Esimerkiksi SAKSAW2:ssa 1224:sta tarkastetusta kontekstista 1161:ssä on sanomista tarkoittava verbi, jolla on dativi- tai prepositio-objekti. Näistä 757:ssä on *sprechen*-verbi, 395:ssä *sagen*-verbi ja yhdeksässä *reden*-verbi.

22. Taulukossa a1 on esitetty kuudessa Uuden testamentin kirjassa esiintyvien epäsuorien objektien määrät dativiisiin ja prepositionaalsiin epäsuoriin objekteihin jaettuina. Kreikan verbeistä on huomioitu vain *λέγω* ja *εἶπον*. Latinan verbeistä on huomioitu *dico* ja *aio*.

Taulukko a1. Kuuden Uuden testamentin kirjan 'sanoa'-verbin epäsuoran objektin merkintä kreikankielisessä alkutekstissä ja latinannoksen Vulgata-editiossa.

Kirjat	Kreikka			Latina		
	Verbit	Dat.	πρός + akk.	Verbit	Dat.	ad + akk.
Matt.	λέγω	137	1	dico	184	3
	εἶπον	106	1	aio	61	0
Mark.	λέγω	119	0	dico	114	0
	εἶπον	56	0	aio	60	0
Luuk.	λέγω	78	12	dico	163	59
	εἶπον	122	66	aio	40	16
Joh.	λέγω	151	7	dico	260	15
	εἶπον	121	6	aio	2	0
Ap. t.	λέγω	12	2	dico	38	20
	εἶπον	21	23	aio	1	1
Ilm.	λέγω	29	0	dico	33	0
	εἶπον	8	0	aio	0	0

Kuten taulukosta voi havaita, Matteuksen ja Markuksen evankeliumissa sekä Ilmestyskirjassa on preposition käyttö yhteen lasketunakin lähes olematonta, kun taas Luukkaan ja Johanneksen evankeliumissa sekä Apostolien teoissa niitä on käytetty silmiinpistävästi. Lars Aejmelaeuksen (2003: 1) mukaan Luukkaan evankeliumi ja Apostolien teot parin muun kirjan kanssa edustavat korkeatasoisinta koineekreikkaa, kun taas Markuksen

Uuden testamentin ruotsinnoksissa tapahtunut muutos korostuu vasta, kun asiaa tarkastellaan Vanhan testamentin aineistosta. RUOTSIW2:ssa 2259:sta 'sanoa'-verbin kontekstista *säga*-verbin esiintymiä on 2018, joihin on luettu kaksi *utsäga*-verbiä. *Tala*-verbin esiintymiä on 212, joihin on luettu yksi *ha tal med*-ilmaisuus, ja 11 on sellaisia, jotka eivät sisällä epäsuoraa objektia tai jotka on käännetty toisella tavalla. 18 on sellaisia, joita ei ole RUOTSIW2:sta puuttuvien sivujen takia tai joita vastaavia jakeita ei löytynyt ollenkaan. Samoin kriteerein RUOTSIW3:ssa, joka on varhaisemman uusruotsin viimeisimmältä ajalta, *säga*-verbin esiintymiä on 2036, *tala*-verbin esiintymiä on 213 ja löydöksiä, jotka eivät kuulu käsiteltävien esiintymien joukkoon, on 10. Taulukko 2 esittää Vanhan testamentin ruotsinnosten ilman prepositiota ja *till*-prepositiolla varustettuna olevien epäsuorien objektien nominijakaumat. Taulukon 2 määriin sisältyvät ne tapaukset, joissa samassa lauseessa on kaksi epäsuoraa objektia. Kummankin aineiston määrä on kahta enemmän kuin edellä esitetyt *säga*-verbin esiintymien määrät. Esimerkki (29), jossa on epäsuora objekti sekä ilman prepositiota että *till*-prepositiolla varustettuna, on yksi näistä:

- (29) Och läto säya *Prestomen* som woro om kring HERRANS Zebaoth
Hws / och *til Propheternar* / -- (RUOTSIW2: Sak. 7:3)
'Ja sanomaan papeille, jotka olivat Herran Zebaotin huoneessa, ja prophetaille: --' (SUOMI21: Sak. 7:3)

Vanhan testamentin ruotsinnosten välillä näyttää olevan vain vähäistä muutosta Uuden testamentin ruotsinnosten keskinäiseen eroon verrattuna eikä samanlaista silmiinpistävää eroa voi havaita minkään epäsuorana objektina olevan nominin määrässä. Viittaako tämä siihen, että juuri 1500-luvun alkupuolella *till*-preposition käyttö *säga*-verbin epäsuoran objektin merkitsemiseen olisi kutakuinkin vaikiintunut? Palaan tähän kysymykseen luvussa 7.3.3.

Esimerkissä (29) on käytetty rakennetta *läto säga (till) någon* 'antaa sanoa ~ ilmoittaa jollekulle'. Juuri tässä rakenteessa epäsuorat objektit, jotka ovat 3. persoonan pronomineja, ovat useimmiten ilman prepositioita. RUOTSIW2:sta löytyy yhteensä 85 *läto säga* -rakennetta,²³ joissa on epäsuora objekti (81 ilman prepositiota ja neljä prepositiolla *till* tai *för* varustettuna). Näistä 58 on sellaisia, joiden epäsuorat objektit ovat 3. persoonan pronomineja (*honom* 46, *henne* 1, *dem* 11). Edelleen niistä vain yksi (esimerkki (30)) esiintyy *till*-prepositiolla varustettuna:

evankeliumi ja Ilmestyskirja edustavat toista ääripäätä. Voisiko preposition käyttö 'sanoa'-verbin epäsuorassa objektissa kuulua korkeatasoisimman koineekreikan tyyliin? Vulgata-edition latinasta en havaitse dativisen ja prepositionaalisen epäsuoran objektin välillä mitään eroa (vrt. Pinkster 1990: 202). Mainittakoon, että 1500-luvulla käytössä ollut kreikankielinen alkuteksti (ΚΡΕΙΚΚΑΙ) poikkeaa nykyään käytössä olevasta versiosta juuri 'sanoa'-verbin epäsuoran objektin käytössä. Nykyisestä versiosta epäsuora objekti on usein jätetty pois.

23. Näistä 85:stä löydöksestä yhdessäkään *säga*-verbillä ei ole mitään passiiviin viittaavaa muodollista ainesta. Kiinnostavaa on, että suomennosten vastineiden joukosta löytyy tapaus, jossa A-infinitiivi on passiivinen: *Men han sende bodh til honom / och lät säya honom* / -- (RUOTSIW2: 2. Aik. 35:21); vrt. *Mutta hän lähetti sanan hänen tygöns / ja käski hänelle sanotta*: -- (SUOMIW9: 2. Aik. 35:21).

Taulukko 2. Vanhan testamentin ruotsinnosten nominien jakaumat ilman prepositiota ja *till*-prepositiolla varustettuna olevien *säga*-verbin epäsuorien objektien esiintymissä

	RUOTSIW2 (1541)		RUOTSIW3 (1703)	
	Ilman PP	<i>till</i>	Ilman PP	<i>till</i>
<i>mig</i>	42	131	43	133
<i>dig</i>	74	19	74	21
<i>honom</i>	91	340	91	342
<i>henne</i>	9	60	9	60
<i>oss</i>	13	4	13	4
<i>er</i>	20	15	20	15
<i>dem</i>	51	247	51	251
Muu pron.	2	13	2	12
N	110	779	109	788
Yht.	412	1608	412	1626

- (30) OCh Jehu församladhe alt folcket och *lät säya til them* -- (RUOTSIW2: 2. Kun. 10:18)
'Sitten Jeehu kokosi kaiken kansan ja sanoi heille: --' (SUOMI22: 2. Kun. 10:18)

Enempää RUOTSIW2:ssa kuin RUOTSIW3:ssakaan *för*-preposition käytössä ei voi havaita samanlaista kieltohakuisen indefiniittipronominin yhteyteen keskittyvää rajoittuneisuutta kuin RUOTSIW1:ssä. Edellä Uudessa testamentissa poikkeavalta näyttänyt RUOTSIW2:n esimerkki onkin RUOTSIW2:n kokonaisuudessa tavanomainen, kuten esimerkeistä (31) ja (32) näkyy:

- (31) -- skulle iagh nu säyat²⁴ *för tigh?* (RUOTSIW2: Tuom. 14:16)
'pitäisikö minun sen sinulle sanoman?' (SUOMI21: Tuom. 14:16)
- (32) Nu wilie wij säya vtthydhningen *för Konungenom*. (RUOTSIW2: Dan. 2:36)
'ja nyt sanomme kuninkaalle sen selityksen.' (SUOMI22: Dan. 2:36)

RUOTSIW3 on enimmäkseen ortografisesti modernisoitu kopio RUOTSIW2:sta, mutta joitakin poikkeavia ratkaisuja preposition käytöstä löytyy kuten esimerkiksi (33):

- (33) Och Mose sade detta *för Israels barnom*, -- (RUOTSIW3: 3. Moos. 24:23)
- Vrt. Och Mose sadhe *Israels barnom* om thenna HERRANS helgh. (RUOTSIW2: 3. Moos. 24:23)
'Tämän Mooses puhui israelilaisille, --' (SUOMI23: 3. Moos. 24:23)

24. *säga + det*.

Edellä olen keskittynyt vain *säga*-verbin esiintymiin. *Tala*-verbistä mainittakoon vain, että preposition käyttö on tämän verbin epäsuoran objektin merkitsemisessä huomattavasti yleisempää kuin *säga*-verbin epäsuoran objektin merkitsemisessä. RUOTSIW2eNT:sta löytyy 140 *tala*-verbin esiintymää ja niistä 54 sisältää epäsuoran objektin. Näistä 43 on merkitty *till*-prepositiolla, yksi *vid*-prepositiolla, seitsemän *för*-prepositiolla ja vain kolme on dativisia. Hyvin harvoin löytyy siis esimerkin (34) kaltainen esiintymä, jossa ei ole prepositiota:

- (34) Han talar icke *menniskiom* vtan *gudhi* / -- Men then som propheterar han talar *menniskiomme*' till förbättring / och till förmanilse / och til hughnat / -- (RUOTSIW1: 1. Kor. 14:2-3)
'Sillä kielillä puhuva ei puhu ihmisille, vaan Jumalalle; -- Mutta profetoiva puhuu ihmisille rakennukseksi ja kehoitukseksi ja lohdutukseksi.'
(SUOMI22: 1. Kor. 14:2-3)

Lisäksi löytyy ilmaisu *tala med någon* 22 kappaletta. Voi tuntua loogiselta, että *tala*-verbi suunnilleen samanlaista toimintaa ilmaisevana puheaktiverbinä käytetty samalla tavalla kuin *säga*-verbi. Diakronisesti nämä verbit näyttävät kuitenkin kuuluneen alun perin eri kategorioihin preposition käytössä. Palaan *tala*-verbin epäsuoran objektin käyttöön luvussa 7.3.3.

7.3.2. Verbin *antaa* vastineet ja niiden epäsuorat objektit uusruotsin aikaisissa raamatunruotsinnoksissa

Suomen *antaa*-verbin vastineet ovat aineistoissani monipuolisempia kuin *sanoa*-verbin vastineet. Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että *antaa*-verbin varaan rakentuvia ilmaisuja, joissa on vastaanottajan roolissa oleva jonkinlainen habiitiiviadverbiaali, on muitakin kuin puhtaasti jollekulle jotakin antamista ilmaisevia kuten *antaa suuta* ja *antaa anteeksi*. Lisäksi ruotsinnoksissa *giva*-verbi ei ole yhtä yksinomainen antamista tarkoittava verbi kuin suomen *antaa*, vaan sillä on synonyymeja, joita on käytetty jonkin verran. Kaiken kaikkiaan RUOTSIW1:ssä suomen *antaa*-verbin vastineina esiintyvät *giva*-verbin lisäksi verbit *antvarða*, *befalla*, *bevisa*, *dela*, *få*, *föregiva*, *förlåta*, *föresätta*, *hålla*, *ingiva*, *kyssa*, *medgiva*, *nämna*, *prisa*, *räcka*, *ställa*, *svara*, *sätta*, *tillaga*, *tillsäga*, *unna*, *utfå*, *vedergålla*.²⁵

25. Esim. *ath thin trättbrodh'r antwardar tigh icke domarenom* / -- (RUOTSIW1: 18; Matt. 5:25); vrt. *ettejke ritawelies anna sinua ioskua domarille* / -- (SUOMIW1: 2032; Matt. 5:25); -- *them wiliom wij befala thetta ärendher* / -- (RUOTSIW1: Ap. t. 6:3); vrt. -- *iolle me temen Wirghan haltun annama*. (SUOMIW1: 2327; Ap. t.6:3); *ath Euangeliu' är inge' laghbook / vtan allena en predican eller förku'ning om Christi welgernigar som han oss bewisat och tilegnat haffuer om wij troom* / -- (RUOTSIW1: Ut:n alkupuhe); vrt. *quina Euangelium ei ole Lakiramattu / ioca wathi / mutta oikeamast yxi Saarna eli iulgistos Christusen hyuist Töist meille annettut / ia omistetut* / (SUOMIW1: 2007; Ut:n alkupuhe); *och deeldahes hwarior och enom effter som honom behoff war* / -- (RUOTSIW1: Ap. t. 4:35); vrt. *Ja annettin iocaitzen / quin cugin taruitzi*. (SUOMIW1: 2324; Ap. t. 4:35); *och the fingo hono' peninge'* (R1526: Matt. 22:19); vrt. *Nin he annoit henelle werorahan*. (SUOMIW1: 2085; Matt. 22:19); *Ty iach haffuer j förstonne idh'r föregiffuit* / -- (RUOTSIW1: 1. Kor. 15:3); vrt. *Sille ette mine olen alghusta teille sen andanut* / -- (SUOMIW1: 2488; 1. Kor. 15:3); *then deel iach idher föresatt haffuer* / -- (RUOTSIW1: 1. Kor. 11:2); vrt. *iona mine teille annoin*. (SUOMIW1: 2479; 1. Kor. 11:2); *ath j icke förlåten menniskio men thres brott* / -- (RUOTSIW1: Matt. 6:15); vrt. *Waan iollei te andexi anna jnhimisten heiden rioxitans* / -- (SUOMIW1: 2036; Matt. 6:15); -- *som Dauid loffuat är skall iach idher trooligha holla* / -- (RUOTSIW1: Ap. t. 13:34); vrt. *Mine wskolisesta tadhon teille anda se' Armon ioca Dauidille*

RUOTSIW1:n *giva*-verbin vastineena esiintyy SUOMIW1:ssä *maksaa*-verbi kerran ja *få*-verbin vastineena *ulosantaa* kerran.²⁶ Yhdysverbin *ylenantaa* vastineena on säännöllisesti *överantvarda*²⁷. Mainittakoon vielä, että *giva*-verbin kanssa epäsuoran objektin käytössä samalla lailla käyttäytyvän *övergiva*-verbin vastineena suomennoksessa on käytetty *päästää*-verbiä.²⁸ Edellä mainituista verbeistä vain *kyssa*, *nämna* ja *prisa* ovat sellaisia, jotka eivät saa epäsuoraa objektia. Verbiin *kyssa* palaan luvussa 7.4.2.

Moni edellä esitetyistä verbeistä, jotka esiintyvät tarkasteluun mukaan otetuissa konteksteissa, on uniikkeja (*delä, föregiva, föresätta, ingiva, medgiva, nämna, räcka, ställa, svara, sätta, tillaga, tillsäga, unna*) tai niistä on vain muutama esiintymä (*bevisa, prisa, räcka, vedergälla*). Loput ovat tajuusjärjestyksessä *giva* × 381, *förlåta* × 42, *få* (*utfå* mukaan lukien) × 34, *kyssa* × 11, *överantvarda* × 9, *antvarda* × 7 ja *hålla* × 3, *befalla* × 3. 39 kontekstia on sellaisia, joissa joko vastineita ei ole tai ilmaisu on kokonaan toisenlainen. RUOTSIW2 poikkeaa RUOTSIW1:stä vain joiltakin pieniltä osin ja valtaosa sen esimerkeistä on samanlaisia kuin RUOTSIW1:n. Seuraavassa on joitakin esimerkkejä, joissa RUOTSIW2:n ratkaisu poikkeaa RUOTSIW1:n ratkaisusta kuten esimerkeissä (35) ja (36):

- (35) -- och lät bliffua sitt hws, och **gaff** sina tienare macht, och hwarriom och enom sina sytzo, -- (RUOTSIW2eNT: Mark. 13:34)

luuattin. (SUOMIW1: 2350; Ap. t. 13:34); vtn hwadh idher **ingiffwit** warder j samma stvnden thet taler / -- (RUOTSIW1: Mark. 13:11); vrt. waan mite teille samalla hetkelle **annetaan** se te puhucat. (SUOMIW1: 2148; Mark. 13:11); Huilkin iach **kysser** / th'n är thet / -- (RUOTSIW1: Matt. 26:48); vrt. Kenenge mine swta **annan** / se on se / -- (SUOMIW1: 2101; Matt. 26:48); -- och thy wort **medhgiffuit** ath stridha medh helghonen / och winna them / -- (RUOTSIW1: Ilm. 13:6); vrt. Ja henelle oli **annettu** sotia Pyhein cansa / ia woitaman heite. (SUOMIW1: 2696; Ilm. 13:6); -- och Jacobum Zebedei son / och Johanem Jacobs brodher / och **nempde** them boanerges / -- (RUOTSIW1: Mark. 3:17); vrt. ia Jacobille Zebedeusen poialle / ia Johannesel Jacobin welielle / ia **annoi** heille sen Nimen Bnehargem / -- (SUOMIW1: 2117; Mark. 3:17); **Prijsa** gudh / -- (RUOTSIW1: Joh. 9:24); vrt. **Giff** Gudhi ärona, -- (RUOTSIW2eNT: Joh. 9:24); vrt. **Anna** Jumalan cunnia / -- (SUOMIW1: 2273; Joh. 9:24); Eller om han bedhes en fisk / icke **räckier** han hono' en orm? (RUOTSIW1: Matt. 7:10); vrt. Taicka ios hen cala anois / **andaco** hen henelle Kärmen? (SUOMIW1: 2038; Matt. 7:10); vtn **stelte** hemden till then som rett dömer / -- (RUOTSIW1: 1. Piet. 2:23); vrt. Mutta hen **annoi** henelle Coston ioca oikein domitze. (SUOMIW1: 1. Piet. 2:23); Jesus **swaradhe** honom intit / -- (RUOTSIW1: Joh. 19:9); vrt. Mutta ei Jesus **andanut** henen wastaust. (SUOMIW1: 2301; Joh. 19:9); ath enom cristroghnom är ingen lagh **satt** -- (RUOTSIW1: Ut:n alkupuhe); vrt. ettei ydengen Christityn ia Vskouaisen ole Laki **annettu** / -- (SUOMIW1: 2007; Ut:n alkupuhe); ath han **haffuer** the lemmar som någhot fattadhes testa mera prydelse **tillagdt** / -- (RUOTSIW1: 1. Kor. 12:24); vrt. Mutta Jumala o'bi nin Rumin coko'lijjtenyt / ia nijlle taruitzeuaisille Jäsenille eneme' Cu'nian **a'danut** / -- (SUOMIW1: 2482; 1. Kor. 12:24); Nw är jw Abrahe och hans sädh lyffiet **till sagt** / -- (RUOTSIW1: Gal. 3:16); vrt. Mutta nyt ouat tosin Lupauxet **annetut** Abrahamille / ia henen Siemenellens. (SUOMIW1: 2525; Gal. 3:16); **Un** oss ath wij sitiom then ene på thina högre sidho / och then andre på thine wenstro vthi thin herligheet / -- (RUOTSIW1: Mark. 10:37); vrt. **Anna** meille että toinen sinun oikealla / ia toinen wamella polelas istu'ma sinun cunniasas. (SUOMIW1: 2140; Mark. 10:37); Han skall komma och förgöra thenne wijngårdsmennena / och **vthfää** wijngårdhen androm / -- (RUOTSIW1: Luuk. 20:16); vrt. Hen tulepi / ia hucka nämet Winatarha' haltiat / ia **a'dapi** Winatarha's muille. (SUOMIW1: 2227; Luuk. 20:16); men här effter **wedhergeller** han en fridsam retferdughetenens fruct / them som ther vthinnan öffuadhe äro. (RUOTSIW1: Hepr. 12:11); vrt. Mutta sitelehin hen ombi **andaua** Rauhalisen wanhuskaudhen Hedelmen ninen iotca sen cautta harioitetut ouat. (SUOMIW1: 2652–2653; Hepr. 12:11) 26. Cutzu töueki / ia **maxa** heiden palcans / -- (SUOMIW1: 2078; Matt. 20:8); vrt. kalla fra' arbetarena och **giff** th'm theres lön / -- (RUOTSIW1: 20:8); Nin sinun sijs olis tullut / **wlgosanda** minun rahan Cauppalaisten / -- (SUOMIW1: 2095; Matt. 25:27); vrt. så skulle tw **haffua** **fåt** weszlarene mina peni'ga / -- (RUOTSIW1: Matt. 25:27). 27. Mikäli vastaanottajan ilmaisimeksi otetaan mukaan myös sana *haltuun*, verbi *överantvarda* esiintyy *antaa*-verbin vastineena ainakin kerran: *Men Jesum öffuerantwardadhe han theres wilia* / -- (RUOTSIW1: Luuk. 23:25); vrt. *Jesum hen annoi* heiden *haltuns*. (SUOMIW1: 2237; Luuk. 23:25). 28. Tätä ei ole laskettu mukaan tarkasteltavien kontekstien joukkoon.

- Vrt. -- och haffwer öffwergiffwit sitt hws / och **fått** sina tiänara sina äghodelar / och hwariom och enom sitt arbete / -- (RUOTSIW1: Mark. 13:34)
 'On niinkuin muille maille matkustaneen miehen: kun hän jätti talonsa ja antoi palvelijoilleen vallan, kullekin oman tehtävänsä, --' (SUOMI22: Mark. 13:34)
- (36) Therföfe the ther lidhha effter Gudz wilia, the skola **befala** homom sina siälar, såsom enom trofastom skapare, medh godha gerningar. (RUOTSIW2eNT: 1. Piet. 4:19)
- Vrt. Therföre the ther lidhha effter gudz wilia / the **antwarda** theras siälar / så som enom trofastom scapare medh godha gerninga. (RUOTSIW1: 1. Piet. 4:19)
 'Sentähden, uskokoot myös ne, jotka Jumalan tahdon mukaan kärsivät, sielunsa uskolliselle Luojaalle, tehden sitä, mikä hyvää on.' (SUOMI22: 1. Piet. 4:19)

Kun jätetään pois *förlåta*-verbin kaltaiset, tiettyyn merkityspiiriin kitytyneet verbit, edellä luetelluista verbeistä määrällisesti huomionarvoisia ovat vain *få* ja *giva*.²⁹ Ne 381 *giva*-verbin esiintymää sisältävät kahdenlaisia lauseita, jotka eivät ole puhtaasti ilmaisutyyppiä *A antaa B:lle C:n*. Näistä lukumäärältään yleisempi on *giva*-verbin varaan rakentuva infinitiivirakenne, joka muistuttaa suomen permissiivistä infinitiivirakennetta. Tähän kuuluvia esimerkkejä löytyy 28. Osa tämän rakenteen infinitiiveistä on *at*-sanalla varustettu (esimerkit (37)–(40)) ja osa on ilman *at*-sanaa (esimerkit (41) ja (42)):

29. *Få*-verbin käyttö 'antaa'-verbinä on outo nykyruotsin kannalta, koska se ilmaisee nykyään ainakin ensisijaisesti saamista. Myös RUOTSIW1:ssä *få*-verbiä on käytetty 'saada'-verbinäkin: *och ha' hadhe fåt swar aff th'n helga anda* / -- (RUOTSIW1: Luuk. 2:26). Antamista merkitsevänä *få*-verbi ei liene enää jokapäiväisessä käytössä. Esimerkiksi IRSS ja RSSS eivät esitä tätä merkitystä. Suomenruotsin murteista löytyy kuitenkin esimerkkejä *få*-verbin käytöstä 'antaa'-verbinä (ks. OÖFSF: s.v. *få*.v. 8), ja tämä verbi on hyvin vanhaa perua. Sen juuren on otaksuttu ulottuvan indoeurooppalaiseen kantakieleen (ks. EO: s.v. *få* vb.). Kaksisuuntaisena verbinä *få* lienee ollut käytössä hyvin kauan. Suomessa tuotetussa mainaisruotsin teksteissä ja Hans Tausenin Mooseksen kirjojen tanskannoksessakin tätä verbiä on käytetty 'antaa'-verbinä: *han sagdhe til käisarins herra fa mik th'n son* (RUOTSIY5: 175) 'Hän sanoi keisarille: Anna poikasi minulle'; *Han sagdhe jak fik idher han til kånnedom* -- (RUOTSIY5: 181) 'Hän sanoi: Annan sinulle hänet tutustuttavaksi'; -- *som dw faar meg pant* / -- *hwad pant skal ieg faa deg?* -- *Der fick han henne det* / -- (TANSKAW1: 1. Moos. 38:17–18) 'Mitä on minun annettava sinulle pantiksi? -- Niin hän antoi ne hänelle' (SUOMI22: 1. Moos. 38:18). Islannissa *få*-verbin etymologinen vastine *fá* on edelleen 'antaa'-verbinä *gefa*-verbin rinnalla käytössä: *Einum fékk hann fimm talentur, öðrum tvær og þeim þriðja eina, hverjum eftir hæfni*. (ISLANTI: Matt. 25:15); vrt. *Den ene gav han fem talenter, den andre tvá, den tredje en, át var och en efter hans förmåga*. (RUOTSI2: Matt. 25:15) 'Yhdelle hän antoi viisi talenttia hopeaa, toiselle kaksi ja kolmannelle yhden, kullekin hänen kykyjensä mukaan.' (SUOMI23: Matt. 25:15). Aineistonani olevissa raamatunruotsinoksissa verbi *giva* ja *få* välillä 'antaa'-verbinä ei näytä olevan mitään eroa ja paikoitellen niitä tuntuu käytetyn toiston välttämiseksi: *eller om thz bedhes fisk / icke gefuer han thy en orm för fisk / eller om thet bedhes ägg / icke får han thy en scorpion?* (RUOTSIW1: Luuk. 11:11); vrt. *Eller om han bedhes fisk, mon han gifua honom en Orm för fisk? Eller om han bedhes ägg, men han få honom en Scorpion?* (RUOTSIW2: Luuk. 11:11) '-- joka poikansa häneltä pyytäessä kalaa antaa hänelle kalan sijasta käärmeen, taikka joka hänen pyytäessään munaa antaa hänelle skorpionin?' (SUOMI22: Luuk. 11:11–12); -- *och gaaff Abraham / och fick honom jgen hans hustru Sara* / -- (RUOTSIW2: 1. Moos. 20:14) '-- antoi Abrahamille lampaita, -- ja lähetti takaisin hänen vaimonsa Saaran.' (SUOMI23: 1. Moos. 20:14).

- (37) Thet görs icke behooff ath the skola gå hädhan / *geffue*' j *th'm äta* / -- (RUOTSIW1: Matt. 14:16)
 Vrt. Ei taruitze heiden poismenne / *andacat* te *heiden södhe*. (SUOMIWI: 2063; Matt. 14:16)
 'Ei heidän tarvitse mennä pois; antakaa te heille syödä.' (SUOMI22: Matt. 14:16)
- (38) ty iach war hu'grogher och j *gäffue*' *mich äta* / iach war tors-
 togher och j *gäffue*' *mich dricka* / -- (RUOTSIW1: Matt. 25:35)
 'Sillä minun oli nälkä, ja te annoitte minulle syödä; minun oli jano, ja te
 annoitte minulle juoda; --' (SUOMI22: Matt. 25:35)
 Vrt. Om nw thin fiende hungrar så *giff* *honom maat* / törster han så
giff *honom dricka* / -- (RUOTSIW1: Room. 12:20)
 'Jos vihamiehelläsi on nälkä, anna hänelle ruokaa, jos hänellä on jano,
 anna juotavaa.' (SUOMI23: Room. 12:20)
- (39) för ty så som fadhren haffuer lijff j sigh sielffuom / så haffuer han
 och *giffuit sonnen*' *haffua* lijff j sigh sielffuo' -- (RUOTSIW1: Joh.
 5:26)
 'Sillä niinkuin Isällä on elämä itsessänsä, niin antoi hän myös elämän
 Pojalle itsessänsä olemaan, --' (SUOMI21: Joh. 5:26)
- (40) och ropadhe medh högga röst till the fyra englar / *hwilko*' *giffuit*
 war skadha *göra* iordhe'ne och haffueno / -- (RUOTSIW1: Ilm. 7:2)
 Vrt. Ja hwsu surella änelle nijlle nelielle Engelille / *ioille annettu* oli
wahincoitta Maan ia Meren / -- (SUOMIWI: 2682A; Ilm. 7:2)
 'ja hän huusi suurella äänellä niille neljälle enkelille, joiden maata ja
 merta oli annettu vahingoittaa.' (SUOMI21: Ilm. 7:2)
- (41) *Jdher* är *giffwit ath weta* gudz rijkes hemmeligheet / -- (RUOT-
 SIW1: Luuk. 8:10)
 'Teidän on annettu tuntea Jumalan valtakunnan salaisuudet, --'
 (SUOMI22: Luuk. 8:10)
- (42) ath *migh* motte *giffuit* warda *ath tala* medh open mwn medh
 frijheet / -- (RUOTSIW1: Ef. 6:19)
 'että minulle puhetta annettaisiin avoimella suulla rohkiasti puhuakse-
 ni, --' (SUOMI21: Ef. 6:19)
 Vrt. *Them ena* warder *giffuit* aff Andanom *tala* om wijszdom. (RUOT-
 SIW2eNT: 1. Kor. 12:8)
 Vrt. *Them ena* wardher *giffuit* aff andanom wijszdooms taal / --
 (RUOTSIW1: 1. Kor. 12:8)
 'Sillä yhdelle annetaan Hengen kautta puhua viisaudesta, --' (SUOMI21: 1.
 Kor. 12:8)

Svenska Akademiens ordbok (SAOB) mainitsee kyseisen infinitiivirakenteen syö-
 miseen ja juomiseen liittyvien merkitysten osalta (SAOB: s.v. *GIVA* 1.d.). Vastaa-
 vanlaisia rakenteita, jotka rakentuvat 'antaa'-verbin ja 'syödä'-verbin nominaali-

muodon varaan, löytyy kaikista lähdetekstien kielistä kreikasta saksaan. Tähän palaan luvussa 7.4.

Toinen ryhmä on ilmaisu-tyyppi *giva till*, joka tarkoittaa SAOBin mukaan anteeksi antamista (ks. SAOB: s.v. *GIVA TILL* (3)). Tätä esiintyy vain neljä RUOTSIW1:ssä (esimerkit (43)–(46)), samoin on RUOTSIW2:ssa:

- (43) -- och lät hono' lösz / och **gaff** hono' **till** thz han war skyldogh'r /
-- (RUOTSIW1: Matt. 18:27)
Vrt. -- ia päästi henen / ia welghan *andexiannoi* henelle. (SUOMIW1: 2074; Matt. 18:27)
- (44) Tw skalkactughe tienare alt thet tw skyldogh wast **gaff** iach tigh **till** / -- (RUOTSIW1: Matt. 18:32)
Vrt. Sine paha paluelia / caiken sen welgan mine sinun *andexiannoin*
-- (SUOMIW1: 2074; Matt. 18:27)
- (45) När the icke makt hadhe ath betala / **gaff** han th'm bådho' **till** --
(RUOTSIW1: Luuk. 7:42)
Vrt. Coska nyt ei heille ollut wara maxa / hen *annoi* molembain *andexi*. (SUOMIW1: 2186; Luuk. 7:42)
- (46) Jach menar ath th'n som han **gaff** mera **till** / -- (RUOTSIW1: Luuk. 7:43)
Vrt. Mine lwlen ette se iollen hen enem *andexiannoi*. (SUOMIW1: 2186; Luuk. 7:43)

Jäljelle jää 349 *giva*-verbin ja 34 *få*-verbin esiintymää, ja päästään vihdoin epäsuoran objektin analyysiin.³⁰ Eroavatko verbit *giva* ja *få* epäsuoran objektin merkinnässä *såga*-verbistä? Kyllä eroavat, ja ero on nykykielen näkökulmasta katsottuna yllättävä. Tämän eron esittämiseksi ei tarvita mitään taulukkoa. Kaikissa 383:ssa *giva*- ja *få*-verbin esiintymissä epäsuora objekti on ilman prepositiota. Esimerkit (43)–(46) ovat ainoita, joissa on käytetty *till*-prepositiota, mutta *giva till* on selvästi leksikaalistunut ilmaisu eikä prepositiolla *till* ole merkitty epäsuoraa objektia.³¹ Muissa *A antaa B:lle C:n* -tyyppisissä ilmaisuissa ei ole kertaakaan käytetty prepositiota. RUOTSIW2eNT:n avulla suoritettussa tarkistuksessa on löytynyt esimerkki (47), jossa edellä mainitun *få*-verbin antamisen merkityksen ja SUOMIW1:n suomennoksen perusteella prepositiota voisi ajatella käytetyn epäsuoran objektin merkitsemisessä:

30. Nämäkin sisältävät monta eri merkitystä riippuen mm. suorana objektina olevasta sanasta. Esimerkiksi jos suorana objektina on ihmistä tarkoittava sana, kyseessä voi olla pikemmin merkitys 'luovuttaa' kuin 'antaa'. Pidän kuitenkin tällaisia ilmaisuja kaavaan *A antaa B:lle C:n* kuuluvina.

31. On syytä huomata, ettei sanajärjestys ole ratkaiseva tekijä preposition funktion tulkitsemisessä. Esimerkiksi luvussa 7.3.1 käsiteltyjen verbien *såga* ja *tala* esiintymistä löytyy jonkin verran sivulauseita, joissa prepositio sijaitsee epäsuoran objektin jäljessä: -- *och the sadhe Konungenom til* / -- (RUOTSIW2: 1. Kun. 1:23); *Sågh them nu til och thes effierkommandom* / -- (RUOTSIW2: 3. Moos. 22:3). Hans Tausenin tanskannos TANSKAW1 vilisee samanlaisia lauseita. Osa näistä voi johtua Lutherin käännöksen vaikutuksesta, muttei kaikkia voi selittää sillä: *Therfore screff Demetrius til Jonathan / och sadhe honom til* / -- (RUOTSIW2: 1. Makk. 10:3); vrt. *Darumb schreib Demetrius an den Jonatham / vnd sagt jm zu* / -- (SAKSAW1: 1. Makk. 10:3).

- (47) huad hielper nw thet menniskione / om hon förwerffuar hela werldena / och *får* doch skadha *till sitt lijff*? (RUOTSIW1: Matt. 16:26)
 Vrt. Mite se auttaa Jnhimisen / ios hen caiken Mailman woitta / ia *sielunsa* wahingon tekepi? (SUOMIW1: 2069; Matt. 16:26)

Tarkempi lähdetekstianalyysi paljastaa kuitenkin, että esimerkiksi (47) *få*-verbiä on todennäköisesti käytetty 'ottaa'-verbinä. Seuraava SAKSAW1:n käännös (48) havainnollistaa asian:

- (48) Was hülffs den menschen / so er die gantze welt gewünne / vnd *neme* doch schaden an seiner seelen? (SAKSAW1: Matt. 16:26)

Verbien *få* ja *giva* epäsuorien objektien prepositiottomuus ilmaisen *A antaa B:lle C:n* yhteydessä ei selity sanaluokalla tai sanajärjestyksellä, eikä niillä tunnu olevan mitään tekemistä tämän seikan kanssa. Puheena olevien verbien epäsuorana objektina esiintyneiden nominien jakauma on seuraava: substantiivi (tai substantiivisesti käytetty adjektiivi) × 93, *honom* × 59, *dem* × 55, *mig* × 45, *er* × 39, *oss* × 30, *dig* × 20, *den / det / denne* yms. × 13, *någon* yms. × 12, *henne* × 9, *som / vilken* × 7, *ingen* × 2, yhteensä 384³². Kuten tämän luvun johdannon esimerkki (xiv):kin, esimerkit (49)–(51) ovat osoitus sanaluokkaa ja sanajärjestystä koskevasta seikasta:

- (49) -- gaff han *thet Jude Simonis Jschariothe*³³ / -- (RUOTSIW1: Joh. 13:26)
 Vrt. -- vnd gab *jn Juda Simonis Jscharioth*. (SAKSAW1: Joh. 13:26)
 '– ja antoi sen Juudakselle, Simon Iskariotin pojalle.' (SUOMI23: Joh. 13:26)
- (50) -- vtan geffuer *idher sielffua gudhi* / -- (RUOTSIW1: Room. 6:13)
 Vrt. sondern beget *euch selbs Gotte* / -- (SAKSAW1: Room. 6:13)
 '– antakaa itsenne Jumalalle –' (SUOMI23: Room. 6:13)
- (51) -- och fick *honom sinom fadher* igen / -- (RUOTSIW1: Luuk. 9:42)
 Vrt. -- vnd gab *jn seinem Vater* widder. (SAKSAW1: Luuk. 9:42)
 '– ja antoi hänet isälle takaisin.' (SUOMI23: Luuk. 9:42)

Esimerkkien (49)–(51) suoran ja epäsuoran objektin nykyruotsista poikkeava järjestys lienee peräisin saksannoksesta. Asiaan on voinut vaikuttaa myös neljän sijamuodon järjestelmä. On kuitenkin selvää, ettei prepositiottomuus selity silläkään. Luvussa 7.3.1 esitetyt *såga*-verbin prepositioilla varustetut epäsuorat objektit kertovat siitä, että sijataivutuksen säilymisellä ei ole mitään tekemistä preposition käytön kanssa.

Antamisverbien *få* ja *giva* (jatkossa GIVA-verbillä tarkoitan näitä kahta verbiä samaan aikaan) epäsuoran objektin prepositiottomuuden lisäksi on toinenkin seikka, joka on dativigenetiivin ja sijanmerkinnän kannalta huomion

32. Yhdessä esimerkissä on kaksi eri epäsuoraa objektia, ja tästä syystä kokonaismäärä on kasvanut 383:stä yhdellä.

33. Nimestä Jscharioth oli puhetta edellä. Tämä latinan mukainen dativinen muoto on todennäköisesti Erasmus Rotterdamilaisen latinannoksesta peräisin.

arvoinen. Kuten edellisessä luvussa *säga*-verbin epäsuoran objektin yhteydessä oli puhetta, datiiivi ei ole ainoa sijamuoto, jota on käytetty prepositiottoman epäsuoran objektin merkitsemiseen. Siihen on käytetty myös nominatiivia. Esimerkeissä (52)–(54) ensimmäinen lause on nominatiivi-akkusatiivin ja vertailulauseet datiiivin esiintymiä:

- (52) och toogh the siw brödh / tak säyandes gudhi / bröt / och gaff
sina läryungar -- (RUOTSIW1: Mark. 8:6; ks. myös Joh. 6:11).
'Sitten hän otti ne seitsemän leipää, lausui kiitoksen ja mursi leivät ja antoi palat opetuslapsille.' (SUOMI23: Mark. 8:6).
- Vrt. Och så toogh ha' the fäm brödhen / och the två fiskar / och vplyffte sin öghon till himmelen / wälsignadhe gudh / och brööt brödit / och fick *sinom läryungo*'-- (RUOTSIW1: Mark. 6:41)
'Ja hän otti ne viisi leipää ja kaksi kalaa, katsoi ylös taivaaseen ja siunasi ja mursi leivät ja antoi ne opetuslapsilleen kansan eteen pantaviksi; --' (SUOMI22: Mark. 6:41)
- (53) Giffuer *keysaren* huadh *keysaren* tilhörer / och *gudhi* thet *gudhi* tilhörer / -- (RUOTSIW1: Mark. 12:17)
- Vrt. Så geffuer thet *keysarenom* som *keysarenom* tilhörer / och *gudhi* thet *gudhi* tilhörer / -- (RUOTSIW1: Matt. 22:21; ks. myös Luuk. 20:25)
'Antakaa keisarille mikä keisarille kuuluu ja Jumalalle mikä Jumalalle kuuluu.' (SUOMI23: Mark. 12:17)
- (54) -- eller ath han skulle giffua *the fatigha* någhot / -- (RUOTSIW1: Joh. 13:29)
'-- tai että hän antaisi jotakin köyhille.' (SUOMI22: Joh. 13:29)
- Vrt. Han haffuer vthströdt och giffuit *them fatigha* / -- (RUOTSIW1: 2. Kor. 9:9)
'Hän sirottelee, hän antaa köyhille, --' (SUOMI22: 2. Kor. 9:9)
- Vrt. Hwi wort icke thenna smörielsen såldt för tryhundradhe pennin-ga och giffuit *fatigom*? (RUOTSIW1: Joh. 12:5)
'Miksi ei tätä voidetta myyty kolmeensataan denariin ja niitä annettu köyhille?' (SUOMI22: Joh. 12:5)

RUOTSIW1:n 93:sta prepositiottomasta substantiivisesta epäsuorasta objektista 21 on esimerkkien (52)–(54) tapaan nominatiivissa. Lopuista 70 on datiiivissa, yksi on taipumaton ja yksi epäselvä tapaus. Vaikka määrä on edelleen pieni, se on prosentuaalisesti hiukan suurempi kuin *säga*-verbin yhteydessä. Tällainen sijamuotojen sekakäyttö koskee substantiivien lisäksi ainakin myös kieltohakuista pronominia *ingen*, kuten edellisen luvun 7.3.1 esimerkin (17) muoto *ingen* osoittaa. Esimerkin (55) vertailuesimerkin *them fatigha* on kahden sijamuodon sekoitus; määräte on datiiivissa ja pääsanana oleva adjektiivi nominatiivi-akkusatiivissa. Löytyy kyllä niitäkin, joissa sekä adjektiivimääräte että pääsana ovat datiiivissa, esim. *them gambloom*. Esitetty sijamuotojen sekakäyttö osoittaa, ettei sijajärjestel-

män yksinkertaistumisellakaan ei ole tekemistä GIVA-verbin epäsuoran objektin prepositiottomuuden kanssa, kuten jo *säga*-verbin esiintymät antoivat viitteitä.

Datiivin ja nominatiivi(-akkusatiivi)n välisenä suurena erona on se, ettei datiivia ole käytetty substantiivisen suoran objektin merkitsemiseen. Asian voi nähdä suoran objektin sijamuodon käytön laajenemisena epäsuoran objektin sijamuodon alueelle.³⁴ Datiivin ja nominatiivi-akkusatiivin vaihtelu epäsuoran objektin merkinnässä muistuttaa vanhan kirjasuomen habitiivisen tulosijan merkintää, jossa allatiivi vaihtelee genetiivin kanssa, genetiivihän on myös objektin sijamuoto persoonapronominien ja yksiköllisen substantiivien osalta. Kyse on siis hyvin samanlaisesta ilmiöstä. Toisiaan hyvin paljon muistuttavien kahden kielen merkintämekanismien kehityskulut ovat kuitenkin erisuuntaisia. Ruotsissa nominatiivi(-akkusatiivi) tulee myöhemmin valtaamaan datiiivin alaa koko ajan lisää ja johtaa nykyruotsin epäsuoran objektin merkintäjärjestelmään, kun taas suomesa datiiivigenetiivi tulee ajan mittaan häviämään suurelta osin.

Edellä sijamuotojen sekakäytön yhteydessä olen keskittynyt lähinnä RUOTSIW1:n esimerkkeihin ja niiden keskinäisiin vertailuihin. Tähän on syynä se, että RUOTSIW2:ssa on tiettävästi tarkoituksella yritetty käyttää kielen vanhoja piirteitä. Esimerkiksi RUOTSIW1:n nominatiivi-akkusatiivimuoto on paikoitellen korvattu datiiivimuodolla (ks. myös esim. (13)–(14)).³⁵ Esimerkeissä (55) ja (56) ensimmäisessä lauseessa epäsuora objekti on nominatiivi-akkusatiivissa ja vertailulauseessa se on datiiivissa. Esimerkki (56) on *göra*-verbin esiintymä:

- (55) och geffua hans **folk** salughete'nes ku'dscap / -- (RUOTSIW1: Luuk. 1:77)
 Vrt. Och giffua hans **folcke** salighetennes kundskap, -- (RUOTSIW2eNT: Luuk. 1:77)
 '– antaaksesi hänen kansalleen pelastuksen tuntemisen --' (SUOMI22: Luuk. 1:77)
- (56) Sammalunda haffua theres fädhra och giordt **propheterna**. (RUOTSIW1: Luuk. 6:23)
 Vrt. Sammalunda haffua theras fädher ock giordt **Prophetomen**. (RUOTSIW2: Luuk. 6:23)
 'Samoinhan tekivät heidän isänsä profetoille.' (SUOMI23: Luuk. 6:23)

Näin ollen mm. sijanmerkinnästä RUOTSIW1:n sisäinen tarkastelu antaa luotettavamman kuvan kuin kahden aineiston tarkastelu. Vanhojen piirteiden palauttaminen keinotekoisesti voi tietenkin olla epäsystemaattista, mistä on hyvänä esimerkkinä *till*-preposition käyttö *säga*-verbin epäsuoran objektin merkitsemisessä. Sehän on mennyt RUOTSIW2:n toimittajien suodattimen läpi ja lisääntynyt. Myös seuraavista *giva*-verbin esimerkeistä (57) ja (58) mainittu epäsystemaatti-

34. Tähän uusruotsin tilaan johtaneesta muinaisruotsin tilasta ks. Delsing 2014: 35.

35. Yhtenä tällaisen piirteenä voinee pitää myös prepositionomaisesti käytetyn *ät*-sanan poisjättämistä: *Hwad giorde han ät tigh?* (RUOTSIW1: Joh. 9:26); vrt. *Hwadh giorde han tigh?* (RUOTSIW2: Joh. 9:26) 'Mitä hän sinulle teki?' (SUOMI23: Joh. 9:26). Muista RUOTSIW2:ssa esiintyvistä vanhanaikaisuuksista ks. Bergman 1968: 90–92. RUOTSIW1:n ja RUOTSIW2:n vertailusta ks. tarkemmin Neuman 1936.

suus näkyy: niissä on käytetty datiiivin sijasta nominatiivi-akkusatiivia, vaikka vanhemmassa RUOTSIW1:ssä on käytetty datiiivia:

- (57) Allenast seer til at j icke låten frijhetena giffua **kötet** tilfelle, --
(RUOTSIW2eNT: Gal. 5:13)
Vrt. allenast seer till athi icke laten frijheeten geffua **kötena** tillfelle /
-- (RUOTSIW1: Gal. 5:13)
'-- ettette salli vapauden lihalle tilaa antaa, --' (SUOMI21: Gal. 5:13)
- (58) Han haffuer vthströdt och giffuit **the fattigha**, (RUOTSIW2eNT: 2.
Kor. 9:9)
Vrt. (54)

RUOTSIW2:n esimerkkejä ei voida pitää kaikilta osin luonnollisina, mutteivät ne ole kokonaan epäluotettaviakaan, koska samanlaisia sijamuotojen sekakäyttöä löytyy myös muualta kuin Raamatun käänöksistä. Tästä tarkemmin tuonnempana.

RUOTSIW2:n Vanhan testamentin analyysissä mukana olevissa konteksteissa esiintyvät verbit ja niiden määrät ovat taajuusjärjestyksessä seuraavat: *giva* × 1105, *få* × 114, *kyssa* × 31, *övergiva* × 8, *låna* × 6, *skänka* × 6, *unna* × 5, *löna* × 4, *uppgiva* × 4, *överantvarda* × 4, *bjuda* × 3, *låta* × 3, *tillåta* × 3, *befalla* × 2, *föregiva* × 2, *skaffa* × 2, *vedergälla* × 2, *antvarda* × 1, *begiva* × 1, *beskåra* × 1, *betala* × 1, *bära* × 1, *fly* × 1, *förelaga* × 1, *förelåda* × 1, *förlåna* × 1, *försöna* × 1, *handfå* × 1, *hasoffra* × 1, *skapa* × 1, *skatta* × 1, *sälja* × 1, *sätta* × 1, *taga* × 1, *tillskicka* × 1. 105 kontekstia on sellaisia, joissa joko vastineita ei ole, ilmaisu on kokonaan toisenlainen tai vastaava konteksti puuttuu.

GIVA-verbin esiintymien yhteen laskettu määrä on siis 1219. Nämä 1219 esiintymää sisältävät yhteensä 1222 erikseen laskettua epäsuoraa objektia. Uuden testamentin ruotsinnokseen RUOTSIW1:een verrattuna erona on se, että epäsuoraa objektia on merkitty myös prepositiolla *för* ja *till*, kuitenkin yhteensä vain 14 kertaa: *för*-prepositiolla merkittyjä on 11 (esimerkit (59)–(66); ks. myös esimerkki (xii)) ja *till*-prepositiolla merkittyjä kolme (esimerkit (67)–(68); ks. myös esimerkki (xi)):

- (59) Men HERREN vår Gudh gaff honom **för oss** / -- (RUOTSIW2: 5.
Moos. 2:33)
Vrt. Aber der HERR vnser Gott gab jn *fur vns* / -- (SAKSAW1: 5. Moos.
2:33)
'meidän Jumalamme, antoi hänet meidän käsiimme, --' (SUOMI23: 5.
Moos. 2:33)
- (60) HERREN vår Gudh gaff altsamman **för oss** / -- (RUOTSIW2: 5.
Moos. 2:36)
Vrt. Der HERR vnser Gott gab vns alles *fur vns* / -- (SAKSAW1: 5. Moos.
2:36)
'Herra meidän Jumalamme antoi kaikki meidän allemme.' (SUOMI21: 5.
Moos. 2:36)

- (61) När nu HERREN giffuer them *för idher* / -- (RUOTSIW2: 5. Moos. 31:5)
 Vrt. Wenn sie nu der HERR *fur euch* geben wird / -- (SAKSAW1: 5. Moos. 31:5)
 'Koska Herra antaa heidät teidän käteenne, --' (SUOMI21: 5. Moos. 31:5)
- (62) och tu warder wreedh på them / och giffuer them *för theras fiendar* /-- (RUOTSIW2: 2. Aik. 6:36)
 Vrt. vnd du vber sie erzurnest vnd gibst sie *fur jren feinden* -- (SAKSAW1: 2. Aik. 6:36)
 '-- ja sinä vihastut heihin ja annat heidät vihollisen valtaan, --' (SUOMI22: 2. Aik. 6:36)
- (63) Och Josia gaff til Häffoffer *för them menigha man* / lamb och kidh (alt sammans til Passah / *för alla th'm* som widh handena woro) på talet tretiyo tusend och try tusend nööt / altsammans aff Konungens äghodelar. (RUOTSIW2: 2. Aik. 35:7)
 Vrt. Vnd Josia gab zur Hebe *fur den Gemeinen man* lemmer vnd junge zigen (alles zu dem Passah / *fur alle die fur* handen waren) an der zal dreissig tausent / vnd drey tausent rinder / vnd alles von dem gut des Königes. (SAKSAW1: 2. Aik. 35:7)
 'Ja Joosia antoi rahvaalle anniksi pikkukarjaa, karitsoita ja vohlia, kolmekymmentä tuhatta luvultaan, kaikki pääsiäisuhreiksi kaikille saapuvilla oleville, ja kolmetuhatta raavasta, kaikki nämä kuninkaan omaisuutta.' (SUOMI22: 2. Aik. 35:7)
- (64) Hans förstar gåffuo til häffoffer frijwillioghe *för folcket* och *för Pesternar* och *Leuiternar* -- til Passah / tw tusend och sex hundrar / ther til try hundrat nööt. (RUOTSIW2: 2. Aik. 35:8)
 Vrt. Seine Fürsten aber gaben zur Hebe freiwillig *fur das volck* vnd *fur die Priester* vnd *Leuiten* -- zum Passah / zwey tausent vnd sechs hundert / Dazu drey hundert rinder. (SAKSAW1: 2. Aik. 35:8)
 'Ja hänen päämiehensä antoivat vapaaehtoisesti annin kansalle, papeille ja leeviläisille. -- pääsiäisuhreiksi kaksituhatta kuusisataa karitsaa, niin myös kolmesataa raavasta.' (SUOMI22: 2. Aik. 35:8)
- Vrt. Men Chananina / Semaia / Nethaneel och hans brödher Hasabia / Jeiel och Josabad / öffuerstar för Leuiternar / gåffuo *Leitomen* häffoffer til Passah / fem tusend / och ther til fem hundrat nööt. (RUOTSIW2: 2. Aik. 35:9)
- Vrt. Aber Chania / Semaia / Nethaneel vnd seine brüder / Hasab ja / Jeiel vnd Josabad der Leuiten obersten / gaben zur Hebe *den Leuiten* zum Passah / fünff tausent / vnd dazu fünff hundert rinder. (SAKSAW1: 2. Aik. 35:9)
 'Ja Koonanja, Semaja ja hänen veljensä Netanel, sekä Hasabja, Jegiel ja Joosabad, leeviläisten päämiehet, antoivat antina leeviläisille pääsiäisuhreiksi viisituhatta karitsaa ja viisisataa raavasta.' (SUOMI22: 2. Aik. 35:9)

- (65) Hoo gaff Hedhninganar *för honom* / at han them offuermechtigh wardt / och gaff them *för hans swerd* såsom stofft / och *för hans bogha* såsom förströdda agnar? (RUOTSIW2: Jes. 41:2)
 Vrt. Wer gab die Heiden vnd Könige *fur jm* / das er jr mechtig ward / vnd gab sie *seinem schwerd* / wie Staub / vnd *seinem bogen* wie zurstrewete stoppeln? (SAKSAW1: Jes. 41:2)
 'kuka antoi pakanat ja kuninkaat hänen eteensä, -- ja antoi heidän hänen miekallensa niinkuin tomun, ja hänen jousellensa niinkuin akanat, --' (SUOMI21: Jes. 41:2)
- (66) och the som quarre bliffua / skal iagh giffua vthi swerd *för the-ras fiendar* / sägher HERREN / -- (RUOTSIW2: Jer. 15:9)
 Vrt. Vnd die vbrigen wil ich jns schwerd geben *fur jren feinden* / spricht der HERR. (SAKSAW1: Jer. 15:9)
 'ja ne kuin jäävät, tahdon minä antaa miekan alle heidän vihollisillensa, --' (SUOMI21: Jer. 15:9)
- (67) Jagh haffuer intet ther aff giffuit *til the dödha*. (RUOTSIW2: 5. Moos. 26:14)
 Vrt. Jch hab nicht *zu den todten* dauon gegeben. (SAKSAW1: 5. Moos. 26:14)
 '-- enkä antanut siitä mitään vainajalle.' (SUOMI22: 5. Moos. 26:14)
- (68) Tå toogh hans modher tw hundrar silffpenningar och fich them *til gulsmedhen* / -- (RUOTSIW2: Tuom. 17:4)
 Vrt. Da nam seine mutter zwey hundred silberling / vnd thet sie *zu dem goldschmid* / -- (SAKSAW1: Tuom. 17:4)
 'Ja hänen äitinsä otti kaksisataa hopeasekeliä ja antoi ne kultasepälle, --' (SUOMI22: Tuom. 17:4)

Kuten vertailulauseista voi päätellä, prepositiolliset epäsuorat objektit näyttävät periytyneen suoraan saksannoksesta.³⁶ Esimerkin (65) jälkimmäisen lauseen kaksi epäsuoraa objektia osoittavat kuitenkin, että prepositioita on käytetty *giva*-verbin epäsuoran objektin merkitsimenä itsenäisesti.

Nykyruotsin kannalta *för*-preposition käyttö *giva*-verbin epäsuoran objektin merkitsimenä tuntuu oudolta. SAOB antaa kuitenkin merkitysten joukossa myös *giva* (*ngn ngt*) (ks. s.v. *GIVA FÖR* (1)), ja esimerkin (64) epäsuora objekti *Leuiternar* ja vertailuesimerkit (2. Aik. 35:9)) kertovat siitä, että kyseessä on tosiaan semanttisesti väritön epäsuoran objektin merkitsin.³⁷

För-prepositiolla on RUOTSIW2:ssa ilmaistu merkitystä 'eteen, edessä, edestä' kuten nykykielessä. Tästä syystä lähdeteksteistä tarkistamallakin on toi-

36. Johdannon esimerkin (xii):n saksannoksen vastine on seuraava: *Denn Hiskia der König Juda / gab ein Hebe fur die Gemeine / tausent farren vnd fieben tausent schaf. Die obersten aber gaben eine Hebe fur die Gemeine / tausent farren / vnd zehen tausent schaf.* (SAKSAW1: 2. Aik. 30:24).

37. Mainittakoon vielä, että Hans Tausenin Mooseksen kirjojen tanskannoksessa TANSKAW1:ssä, jossa *for*-prepositiolla varustettuja epäsuoria objekteja esiintyy seitsemän, predikaattina on poikkeuksetta *overgive* joko yhteen tai erikseen kirjoitettuna: *See der haffuer ieg giffuit landet offuer for eder / --* (TANSKAW1: 5. Moos. 1:8) 'Katso, minä annan maan teidän valtaanne; --' (SUOMI22: 5. Moos. 1:8); *men Herren wor Gud offuergaff hannom for oss / --* (TANSKAW1: 5. Moos. 2:33).

sinaan mahdotonta sanoa, mitä se jossakin kontekstissa merkitsee. Esimerkin (65) ensimmäisen lauseen *för*-prepositio on juuri tällainen ongelmallinen tapaus.

Esimerkissä (67) *till*-preposition käyttö voitaisiin tulkita 'kuolleiden luo'-tyyppiseksi visinaaliseksi ilmaisuksi, mutta Septuagintan (KREIKKA2) saman jakeen käänös, jossa on käytetty *δίδωμι* 'antaa' -verbiä ja *θυήσκω* 'kuolla, olla kuollut' -verbin partisiipin datiiviva, ja samoin SUOMI22:n suomennos kertovat kyseessä olevan vastaanottajan ilmaisu.

Preposition käyttö epäsuoran objektin merkitsimenä on siis hyvin harvinaista, ja kaikista epäsuorista objekteista vain 1,1 prosenttia on merkitty prepositiolla. Ilman prepositiota olevien epäsuorien objektien nominien jakauma on taa-juusjärjestyksessä seuraava: substantiivi (tai substantiivisesti käytetty adjektiivi) × 436, *dem* × 175, *dig* × 163, *honom* × 147, *mig* × 104, *er* × 84, *oss* × 40, *henne* × 23, *någon* yms. × 20, *den / det* yms. × 7, *som / viken* × 7, *ingen* × 1. Epäsuoran objektin prepositiottomuus koskee muitakin verbejä, jotka ovat niiden suomen verbien vastineita, joiden yhteydessä dativigenetiivi esiintyy. Näiden verbien esiintymien määrä on kuitenkin hyvin pieni.³⁸

Uuden testamentin RUOTSIW1:n lailla RUOTSIW2:n Vanhassa testamentisakin sanaluokan lisäksi myös sanajärjestys ja sijamuotojen sekakäyttö näyttävät olevan merkityksettömiä epäsuoran objektin merkinnässä. Sanajärjestyksessä RUOTSIW2:ssa on noudatettu aika pitkälle SAKSAW1:n mallia, vaikka poikkeuksia-kin löytyy silmiinpistävästi. Saksan mallin mukaisesti esiintyy nykykielen kannalta outo suora objekti + epäsuora objekti -sanajärjestys, kuten johdannossakin on esitetty. Myös johdannon esimerkit (xiv) ja (xv) noudattavat saksan mallia. Seuraavissa esimerkeissä (69)–(71) epäsuorat objektit ovat datiiivissa:

(69) Jagh skal giffua *thet tinne sädh* / -- (RUOTSIW2: 5. Moos. 34:4)

Vrt. Jch wil es *deinem samen* geben / -- (SAKSAW1: 5. Moos. 34:4)

(70) *therföre haffuer HERREN giffuit honom Leyonena*³⁹ / -- (RUOT-

38. Esim. suomen *maksaa*-verbin vastineita, joilla on epäsuora objekti, esiintyy RUOTSIW2:n varsinaisissa ja-keissa yhteensä 64 (*betala* × 24, *vedergälla* × 23, *löna* × 11, *giva* × 5 ja *få* × 1). Epäsuorien objektien nominien jakauma on: substantiivi × 15, *dig* × 14, *honom* × 12, *dem* × 12, *mig* × 4, *var och en* × 3, *er* × 2, *henne* × 1 ja yhdessä löydöksessä epäsuora objekti on suffiksoitunut. Kaikki epäsuorat objektit ovat prepositiottomia, mutta vain kolme niistä on preposition käytön selvittämisen kannalta merkittävässä sanajärjestyksessä: -- *skal han tå betala thet åghanden igen*. (RUOTSIW2: 2. Moos. 22:12) 'hän maksakoon omistajalle korvauksen.' (SUOMI23: 2. Moos. 22:12); *Jagh wil betala mijn löffte HERRANOM* / -- (RUOTSIW2: Ps. 116:14; sama 116:18) 'Minä maksan lupaukseni Herralle --' (SUOMI21: Ps. 116:14).

39. Tässä tutkimuksessa ei ole tarkoitus syventyä uusruotsin tai muunkaan germaanisen kielen morfologiaan, mutta RUOTSIW1:ssä ja RUOTSIW2:ssa käytetyt taivutusmuodot poikkeavat jonkin verran muinaisruotsin yleisesti esitetyistä taivutuksista – toki hyvin pienin osin – ja tulkintani joistakin sanamuodoista, kuten *Leyonena*, näyttää jopa aiheuttavan ihmetystä. On siis syytä perustella sanojen morfologiaa koskevia tulkintojani. SAOB:n mukaan muinaisruotsissa sana *lejon* voi olla suvultaan mikä tahansa kolmesta (ks. SAOB: s.v. *lejon*). Sekä RUOTSIW1:ssä että RUOTSIW2:ssa kyseinen sana on neutrisukuinen ja RUOTSIW2:ssa feminiinisukuinen sana *Leyinna* esiintyy erikseen: *Juda är itt vngt Leyon* / -- *och läghrat sigh som itt Leyon* / *och som een Leyinna* (RUOTSIW2: 1. Moos. 49:9) 'Juuda on nuori leijona; -- hän lepää kuin leijona, kuin naarasleijona' (SUOMI22: 1. Moos. 49:9); *War icke itt Leyon j titt hws* / -- (RUOTSIW2: Sir. 4:34) 'Älä ole jalopeura huoneessas --' (SUOMI21: Sir. 4:34); *och thz första diwret war likt it leyon*, -- (RUOTSIW1: Ilm. 4:7) 'Ja ensimmäinen olento oli leijonan näköinen, --' (SUOMI22: Ilm. 4:7). Taivutusmuodossa *Leyone-na* sekä varsinaisen sanavartalon datiiviva osoittava vokaali *e* että määräisyyttä ilmaisevan päätteen datiiviva osoittava loppuvokaali *a* poikkeavat yleisesti esitetyistä muinaisruotsin neutrin määräisestä datiiivimuodosta. Kyseiset datiiivin päätteet ovat esimerkiksi Bergmanilla ja Pettersonilla

s1W2: 1. Kun. 13:26)

Vrt. darumb hat *jn* der HERR *dem Lewen* gegeben / -- (SAKSAW1: 1. Kun. 13:26)

(71) men han giffuer *migh* icke **dödhenom**. (RUOTSIW2: Ps. 118:18)

Vrt. Aber er gibt *mich dem tode* nicht. (SAKSAW1: Ps. 118:18)

Ajatellen sitä, että RUOTSIW2:ssa on säilynyt neljän sijamuodon järjestelmä, esimerkkien (69)–(71) kaltaiset lauseet tuntuvat itsestäänselvyyksiltä. Näin ei ole kuitenkaan asian laita, kun tarkastellaan edellä RUOTSIW1:n yhteydessä puheena ollutta sijamuotojen sekakäyttöä.

Sijamuotojen sekakäytön selvittämiseksi olen laskenut erikseen jokaisen epäsuorana objektina olevan lausekkeen kaikista edellä esitetystä 436 esiintymästä, joiden epäsuorat objektit ovat substantiiveja tai substantiivisesti käytettyjä adjektiiveja. Tittelit (esim. *Konung Salomo*; *NebucadNezar Konungenom*) ja rinnakkaiset samaviitteiset lausekkeet (esim. *Abraham sinom man*) on laskettu yhdeksi, mutta niiden rakenne on huomioitu. Ne, joissa määrite ja pääsana ovat eri sijoissa, ts. funktionaalisessa kongruenssissa esim. *thenna* (akk.) *mannenom* (dat.),⁴⁰ on laskettu pääsanana sijan mukaan. Näin laskettuna esiintymät

i ja *u*, kuten sanassa *skip-it* (nom.) : *skipi-nu* (dat.) (Bergman 1968: 46; 91; Pettersson 1996: 89). RUOTSIW1:ssä ja RUOTSIW2:ssa neutrisukuisten sanojen yksikön määräisessä muodossa dativiin päättee on kuitenkin säännöllisesti merkitty *e*llä ja *a*lla, kuten *folk-it* : *folke-na*; *hws-et* : *köte-na*; *land-et* : *lande-na*; *watn-et* : *watne-na*; *wildiw-et* : *wildiwre-na*; *wädhr-et* : *wädhre-na*, esim. *Gään och stonden j templet / och säyen folkena all the oordh* -- (RUOTSIW1: Ap. t. 5:20) 'Menkää ja astukaa esiin ja puhukaa pyhäkössä kansalle kaikki tämän elämän sanat.' (SUOMI22: Ap. t. 5:20); *Och när han kom och nalkadhes hwsena* / -- (RUOTSIW1: Luuk. 15:25) 'Ja kun hän tuli ja lähestyi kotia, --' (SUOMI22: Luuk. 15:25); -- *till athi icke laten frijheeten gefua kötena tillfelle* / -- (RUOTSIW1: Gal. 5:13; ks. myös esimerkki (57)) '-- ettette sallii vapauden lihalle tilaa antaa.' (SUOMI21: Gal. 5:13); *Landena warder illa gängandes* / -- (RUOTSIW2: Jes. 24:19) 'Maan käy aivan pahoin: --' (SUOMI21: Jes. 24:19); -- *som wildiwrena hadhe mact giffuit* / -- (RUOTSIW1: Ilm. 13:4) '-- joka oli antanut pedolle sellaisen vallan.' (SUOMI22: Ilm. 13:4); *så at han giffuer wädhrena sina wigt / och watnena sitt mått*. (RUOTSIW2: Job 28:25) 'Niin että hän antaa tuulelle hänen painonsa ja vedelle hänen mittansa.' (SUOMI21: Job 28:25). Myös varsinaisen sanavartalon datiivipäätte *e* voi näkyä sellaisena, kun datiivimuotoisella sanalla on genetiivinen substantiivi tai possessiivipronomini määritteenä, esim. -- *och gaff tins fadhers hwse* / -- (RUOTSIW2: 1. Sam. 2:28) '-- ja minä annoin sinun isäsi suvulle kaikki israelilaisten uhrin.' (SUOMI22: 1. Sam. 2:28); *så skal iagh giffua idhro lande regn j sinom tijdh* / -- (RUOTSIW2: 5. Moos. 11:14) 'niin minä annan teidän maallenne sateen ajallansa, --' (SUOMI22: 5. Moos. 11:14); ks. myös esimerkki (55). Näin ollen olen tulkinut sanan *Leyonena* datiivimuodoksi. Mielestäni muuhun tulokseen ei voi päätyä puheena olevien aineistojen perusteella. Samanlaisia vokaalien merkintätapoja koskevia eroja on muitakin. Esimerkiksi edellä puheena olevan feminiinisukuisen sanan *Leyinna* määräisen taivutuksen datiivimuoto on RUOTSIW2:ssa *Leyinnonne*, vaikka tämänkin päätte on yleisessä esityksessä *-inni*. Seuraavassa esimerkissä myös *jakt*-sanassa dativiin päätte on *-enne* eikä *-inni*: *KAnt tu giffua Leyinnonne hennes rooff j iaghtenne?* (RUOTSIW2: Job 38:39) 'Sinäkö metsästä leijonalle saaliin, --' (SUOMI23: Job 38:39). Samanlaisia vokaalien merkinnän horjumuksia esiintyy muinaisruotsin aineistoissakin.

40. Tämän tapaiset esiintymät, joissa akkusatiivi eroaa jollakin tavalla nominatiivista, ovat harvinaisia. RUOTSIW1:ssä ja RUOTSIW2:ssa juuri maskuliinisukuinen pronomini *thenne* kuuluu niihin sanoihin, joiden avulla osan akkusatiivimuodoista voi erottaa nominatiivista: *thenne* (mask. yks. nom.) vs. *thenna* (mask. yks. akk.). Useimmiten nominatiivia ja akkusatiivia ei voi kuitenkaan erottaa toisistaan. Pronominin *thenne* feminiinisukuisesta vastineesta *thesse* voi yksikössä erottaa nominatiivin ja akkusatiivin toisistaan muttei monikossa. Neutrisukuisten vastineen *thetta* nominatiivi ja akkusatiivi ovat samanmuotoisia sekä yksikössä että monikossa. Esimerkissä *thenna mannenom* odotuksen mukainen *thenne*-pronominin muoto olisi yksikön maskuliinin datiivimuoto *thessom*. Uuden testamentin käännösten *giva*-verbin esiintymissä sitä on käytetty itsenäisenä sanana vain kerran, eikä siis substantiivin määritteenä, esim. *Huadhan ko'mer thessom sådana wijsdom och crafter* / -- (RUOTSIW1: Matt. 13:54) 'Mistä hänellä on tämä viisaus, mistä voima tehdä ihmeitä?' (SUOMI22: Matt. 13:54). Toinen *thessom*-muodon esiintymä (RUOTSIW1:ssä *tessom*) on yksikön muodolle homonyminen maskuliinin monikon datiivimuoto ja sitäkin on käytetty itsenäisenä sanana. RUOTSIW2:n Vanhan testamentin käännöksen *giva*-verbin esiintymissä pronomini *thetta* esiintyy datiiivissa neutrisukuisen sanan *folk* määritteenä kaksi kertaa

sisältävät yhteensä 487 epäsuorana objektina olevaa lauseketta. Näistä 281 on sellaisia, joista jollakin tavalla dativiin sijamuoto näkyy (esim. *Drotningenne Esther*; *HERRANOM idhrom Gudh*; *Baruch Neria sone Scriffuarenom*; *Abraham sinom man*). Kuusi on sellaisia, joista ei voi päätellä mitään sijamuodoista. RUOTSIW2:ssa *fadher*, *modher*, *brodher* -tyyppisillä sanoilla ei ole yksikössä kuin yksi muoto, ei edes nominatiivi muinaisruotsista poiketen eroa muista sijamuodoista. Tästä syystä näiden sanojen yksikön sijamuodoista ei voi sanoa mitään ilman taipuvaa määritettä. Esimerkiksi lauseke *hennes fadher* voi olla asemasta riippuen missä funktiossa tahansa. Loput 200 epäsuoraa objektia ovat kaikki nominatiivi(-akkusatiivi)ssa. Näistä taas 89 on vain raamatullisista teksteistä tavattavia henkilönnimiä ja sanoja (henkilönnimi × 62, sukua tarkoittava sana × 24, *Pharao*-sana × 2 ja yksi yhdistelmä *PharaoNecho*). Näistä ainakin henkilönnimet ovat pikemmin taipumattomia kuin nominatiivissa. Kuten RUOTSIW1:ssä, RUOTSIW2:n Vanhassa testamentissakin jotkin henkilönnimet ovat taipumattomia tai taipuvat korkeintaan ruotsinmukaisessa *s*-genetiivissä. Sellaisia ovat esim. *Mose*, *Aaron*, *Esther* ja *Dauid*. Löytyy kuitenkin niitäkin, jotka taipuvat ainakin dativissa, esim. *Alexander* : *Alexandro*; *Tobias* : *Tobie*; *Jonathas* : *Jonathe* jne.⁴¹ Näiden taivutus on latinanmukainen. Sukua tarkoittavien sanojen taipumattomuus ei ole sanakohtainen, vaan ne voivat esiintyä taivutettuina tai taivuttamattomina. Kaiken kaikkiaan runsaat 40 prosenttia, henkilönnimet pois jätettynäkin vajaan 30 prosenttia substantiivisista epäsuorista objekteista on nominatiivissa, mikä on melko iso osuus siihen nähden, että kyseessä on arkaistisena pidetty aineisto.

RUOTSIW2:n Vanhasta testamentista löytyy sijamuotojen sekakäytöstä havainnollisia esimerkkejä runsaiden kontekstien ansiosta huomattavasti enemmän kuin RUOTSIW1:stä. Esimerkit (72)–(75) ovat osoituksena siitä, että dativivia ja nominatiivivia on käytetty samanlaisissa ympäristöissä. Näissä kaikissa epäsuora objekti on monikollinen. Esimerkeissä ensimmäisissä lauseissa epäsuora objekti on dativissa ja vertailulauseissa se on nominatiivi-akkusatiivissa. Esimerkin (76) ensimmäinen lause on näyte siitä, että määritteen lisäksi pääsanakin voi olla dativissa. Esimerkissä (77) on kolme eri tapaa merkitä epäsuora objekti samanlaisissa ympäristöissä: ensimmäisessä lauseessa epäsuorat objektit ovat määräisiä dativimuotoja, toisessa määräisiä nominatiivi(-akkusatiivi)muotoja ja kolmannessa epämääräisiä dativimuotoja. Esimerkki (78) on hyvä osoitus siitä, että dativiivi ja nominatiivi(-akkusatiivi) eivät ole vain rinnakkaiskäytössä, vaan ovat todellakin sekakäytössä. Puheena olevan esimerkin ensimmäinen epäsuora objekti on yksikön epämääräisessä nominatiivi(-akkusatiivi)ssa, toinen monikon määräisessä dativissa ja kolmas monikon määräisessä nominatiivi(-akkusatiivi)ssa. Muistettakoon kuitenkin, että osa näiden esimerkkien dativisen epäsuoran objektin esiintymistä on voinut syntyä keinotekoisien elvytyksen kautta:

(*thesso folckena*; ks. RUOTSIW2: 2. Moos. 3:21; 1. Kun. 12:7).

41. Verbien *säga*, *giva* ja *få* esiintymien perusteella tuntuisi siltä, että taipuvat nimet keskittyvät Apokryfeihin. Asia on kuitenkin laajemmin tutkimaton.

- (72) som iagh Jsraels **barnom** til eghit giffua skal / -- (RUOTSIW2: 5. Moos. 32:49)
 '-- jonka minä annan israelilaisille omaksi.' (SUOMI23: 5. Moos. 32:49)
- Vrt. thet iagh Jsraels **barn** giffuer / -- (RUOTSIW2: 5. Moos. 32:52)
 '-- jonka minä annan israelilaisille.' (SUOMI23: 5. Moos. 32:52)
- (73) Och skalt giffua Aaron och hans **sönom** Leuiternar til gåffuo aff Jsraels barnom. (RUOTSIW2: 4. Moos. 3:9)
 'Niin on sinun annettava leeviläiset Aaronille ja hänen pojilleen; --' (SUOMI22: 4. Moos. 3:9)
- Vrt. och fick them Aaron och hans **söner** / -- (RUOTSIW2: 4. Moos. 3:51)
 'Ja Mooses antoi sen lunastushinnan Aaronille ja hänen pojillensa --' (SUOMI22: 4. Moos. 3:51)
- (74) Och the gåffuo aff thet helgadha **Leuitomen** / och Leuiternar gåffuo Aarons **barnom** aff thet helgadha. (RUOTSIW2: Neh. 12:47)
 'Myös leeviläisille annettiin heille kuuluvat pyhät osuudet, ja leeviläiset vuorostaan antoivat pyhät osuudet Aaronin suvun papeille.' (SUOMI22: Neh. 12:47)
- Vrt. Tå toogh Mose wagnanar och oxanar / och fick them **Leuiternar**. (RUOTSIW2: 4. Moos. 7:6)
 'Mooses otti vaunut ja härät ja antoi ne leeviläisille.' (SUOMI23: 4. Moos. 7:6)
- (75) **Tinom tienarom** giffues intit strå / -- (RUOTSIW2: 2. Moos. 5:16)
 'Olkia palvelijoillesi ei anneta, --' (SUOMI22: 2. Moos. 5:16)
- Vrt. Giff **tina tienare** och **tinom son David** / hwadh tijn hand finner. (RUOTSIW2: 1. Sam. 25:8)
 'Anna sentähden palvelijoillesi ja pojallasi Daavidille sitä, mitä sinulla on käsillä.' (SUOMI22: 1. Sam. 25:8)
- (76) at wij jw skole giffua **tino folcke** som trött är brödh? (RUOTSIW2: Tuom. 8:15)
 '-- että me antaisimme leipää sinun uupuneille miehillesi?' (SUOMI22: Tuom. 8:15)
- Vrt. Hon stäär om nattenne vp och giffuer **sitt hwsfolck** maat / och sina tienarinnor theras deel. (RUOTSIW2: Sananl. 31:15)
 'Kun yö vielä on, hän nousee ja antaa ravinnon perheellensä, piioilleen heidän osansa.' (SUOMI22: Sananl. 31:15)
- Vrt. Käre giffuer **thetta folcket** som vnder migh är / någhot brödh / -- (RUOTSIW2: Tuom. 8:5)
 'Antakaa joitakin leipäkakkuja väelle, joka seuraa minua, --' (SUOMI22: Tuom. 8:5)
- (77) The haffua giffuit tina tienares lekamen **foghlomen** vnder himmelen til at äta / och tina helighas kött **diwromen** på markenne. (RUOTSIW2: Ps. 79:2)
 'He antoivat sinun palvelijaisi ruumiit taivaan linnuille ruuaksi, maan pedoille sinun hurskaittesi lihan.' (SUOMI22: Ps. 79:2)

- Vrt. och skal giffua theras kroppar **foghlanar** vnder himmelen / och **diwren** på markenne til maat / -- (RUOTSIW2: Jer. 19:7)
'-- ja annan heidän ruumiinsa ruuaksi taivaan linnuille ja maan eläimille.' (SUOMI22: Jer. 19:7)
- Vrt. Jagh skal giffua tigh **foghlom** ehwadhan the flygha / och **diwrom** på merkenna til spijs / -- (RUOTSIW2: Hes. 39:4)
'minä annan sinut petolinnuille, kaikille siivekkäille ja metsän eläimille ruuaksi.' (SUOMI22: Hes. 39:4)
- (78) Och menniskian gaff **hwart och itt fänat** / och **foghlomen** vnder himmelen / och **diwren** på markenne sijn nampn. (RUOTSIW2: 1. Moos. 2:20)
'Ja ihminen antoi nimet kaikille karjaeläimille ja taivaan linnuille ja kaikille metsän eläimille.' (SUOMI22: 1. Moos. 2:20)

Nämä esimerkit edellä esitetyn lukumäärän kanssa riittävät osoittamaan, kuinka pitkälle nominatiivi(-akkusatiivi)n käyttö datiiivin asemassa on edennyt RUOTSIW2:ssa, jonka toimittajien tiedetään tarkoituksella säilyttäneen vanhanaikaisia kielenpiirteitä, ennen kaikkea neljän sijamuodon järjestelmän. Toisaalta nominatiivi(-akkusatiivi)n runsas käyttökään ei nähtävästi vaatinut preposition käyttöä 'antaa'-verbien yhteydessä.

Sijamuotojen sekakäyttö, ts. nominatiivi(-akkusatiivin) käyttö datiiivin asemassa varsinaisen datiiivin rinnalla aiheuttaa – samoin kuin genetiivin käyttö habitiivisena tulosijana vanhassa kirjasuomessa – hyvin sekavan tilan ainakin objektin sijanmerkinnän kannalta. Silloin, kun sekä epäsuora että suora objekti ovat nominatiivi(-akkusatiivi)sia ja henkilöviitteisiä, tulkinta epäsuorasta ja suorasta objektista on lähes kokonaan lähdetekstien antamien tietojen varassa. Esimerkissä (79) lauseke *idhra döttrar* on suora, mutta vertailuesimerkissä epäsuora objekti. Huomattakoon, että lausekkeen *idhra döttrar* sijainti on kummassakin esimerkissä samanlainen:

- (79) så skolen j nu icke giffua **idhra döttrar** theras söner / -- (RUOTSIW2: Esra 9:12; ks. myös Neh. 13:25)
'Älkää siis antako tyttäriänne heidän pojilleen vaimoiksi älkääkään ottaako heidän tyttäriään vaimoiksi omille pojillenne!' (SUOMI23: Esra 9:12)
- Vrt. giffuer **idhra söner** hustrur / och giffuer **idhra döttrar** män / -- (RUOTSIW2: Jer. 29:6)
'-- ja antakaat pojillenne emäntiä, ja naittakaat tyttärenne miehille,--' (SUOMI21: Jer. 29:6)

Tilanne on kaoottisempi otettaessa huomioon myös persoonapronominit. Niinpä esimerkeissä (80)–(85) epäsuora objekti voisi muotojen perusteella olla periaatteessa kumpi tahansa kahdesta objektista. Samanlaisia esimerkkejä on ollut edelläkin kuten esimerkkien (73) ja (74) nominatiivisen epäsuoran objektin sisältävät lauseet. Edellä oli puhetta siitä, että suoran ja epäsuoran objektin sanajärjestys on monissa samanlainen kuin SAKSAW1:ssä. Näin ei ole kuitenkaan aina kuten

esimerkeissä (80) ja (81). Osassa niistä epäsuoran objektin voi erottaa suorasta objektista vain kontekstin avulla. Esimerkin (83) nimestä *Jacob* oli puhetta edellä, ja se on jätetty taivuttamatta tässä esimerkissä. Tässäkin esimerkissä vain prepositiolausekkeen *til hustru* avulla voi tietää, että sana *Jacob* on epäsuora objekti. Sen sijaan vertailuesimerkistä ei voi enää sanoa ilman kontekstia tai lähdetekstejä, kumpi olisi epäsuora objekti:

- (80) och fick **migh** *them*. (RUOTSIW2: 5. Moos. 5:22)
 Vrt. vnd gab *sie mir*. (SAKSAW1: 5. Moos. 5:22)
 'ja antoi ne minulle.' (SUOMI22: 5. Moos. 5:22)
- (81) Jagh wil giffua **hono'** *henne* -- (RUOTSIW2: 1. Sam. 18:21)
 Vrt. ich wil *sie jm* geben / -- (SAKSAW1: 1. Sam. 18:21)
 'minä annan hänen hänelle, --' (SUOMI21: 1. Sam. 18:21)
- (82) Och skal giffua **th'm** *them* til arffs / -- (RUOTSIW2: Hes. 25:10)
 Vrt. vnd wil *sie jnen* zum erbe geben / -- (SAKSAW1: Hes. 25:10)
 '-- ja annan heidät heille perinnöksi, --' (SUOMI21: Hes. 25:10)
- (83) och gaff *henne* **Jacob** til hustru. (RUOTSIW2: 1. Moos. 30:9)
 Vrt. vnd gab *sie Jacob* zum weibe / -- . (SAKSAW1: 1. Moos. 30:9)
 '-- ja antoi hänet Jaakobille vaimoksi.' (SUOMI22: 1. Moos. 30:9)
 Vrt. och gaff **honom** *Jsaac* / -- (RUOTSIW2: Joos. 24:3)
 Vrt. vnd gab *jm Jsaac* / -- (SAKSAW1: Joos. 24:3)
 '-- ja annoin hänelle Iisakin.' (SUOMI22: Joos. 24:3)
 Vrt. och fick **honom** *hans modher* / -- (RUOTSIW2: 1. Kun. 17:23)
 Vrt. vnd gabs *seiner mutter* / -- (SAKSAW1: 1. Kun. 17:23)
 '-- ja antoi hänet hänen äidillensä.' (SUOMI22: 1. Kun. 17:23)
- (84) Och när HERREN tin Gudh giffuer *them* **tigh** j hender -- (RUOTSIW2: 5. Moos. 20:12)
 Vrt. vnd wenn *sie* der HERR dein Gott *dir* jnn die handgibt / -- (SAKSAW1: 5. Moos. 20:12)
 'Ja jos Herra, sinun Jumalasi, antaa sen sinun käsiisi, --' (SUOMI22: 5. Moos. 20:13)
- (85) men Gudh skal giffua *idher* **migh** igen medh glädhe och frögo ewighligha / -- (RUOTSIW2: Baar. 4:23)
 Vrt. Gott aber wird *euch mir* wider geben mit wonne vnd freude ewiglich / -- (SAKSAW1: Baar. 4:23)
 'mutta Jumala on antava teidät minulle jälleen ilolla ja riemulla --' (SUOMI21: Baar. 4:23)

Esimerkeissä (80)–(85) ruotsinnosten ja saksannosten välillä on se ero, että saksannoksissa suoran ja epäsuoran objektin ero on sijamuotojen perusteella selvä, kun ruotsinnoksissa niin ei ole asian laita. Lisäksi saksannoksen esimerkeistä on jo havaittavissa nykysaksan kaltainen suoran ja epäsuoran objektin keskinäiseen järjestykseen liittyvä säännöllisyys, johon vaikuttaa sijamuotojen lisäksi sana-

luokka.⁴² Ruotsinnoksissa taas nykyruotsin kaltaista sanajärjestykseen liittyvää säännöllisyyttä ei näytä ainakaan näissä aineistoissa olevan. Jos sellainen olisi ollut, esimerkkien (83)–(85) kaltaiset lauseet olisivat olleet mahdottomia. Aineiston käänösperäisyyden ja mahdollisen saksannoksen vaikutuksen huomioon ottaen sijaanmerkinnän ja suomen dativigenetiivin näkökulmasta on huomionarvoista, että ainakaan ruotsinnoksen toimittajat eivät tukeutuneet preposition käyttöön tai tiettyyn sanajärjestykseen siitä huolimatta, että välillä ei voi erottaa suoraa ja epäsuoraa objektia toisistaan muotojen perusteella.

Esimerkit (80)–(85) yhdessä edellä esitettyjen esimerkkien (52)–(54) sekä esimerkkien (72)–(79) kanssa antavat vahvaa näyttöä RUOTSIW1:n ja RUOTSIW2:n sijaanmerkinnässä vallitsevasta sekasorrosta. Kuten luvussa 3.7 oli puhetta, varsin samanlainen sijaanmerkintää koskeva seikka on havaittavissa myös suomen dativigenetiivin esiintymistä. Sijaanmerkinnän sekavuus on juuri se seikka, joka toistuvasti välittyy vanhimpien kielenmuistomerkkien dativigenetiivin esiintymiä tarkasteltaessa.

Ajateltaessa mm. sitä, että RUOTSIW2:ssa on yritetty käyttää vanhoja taivutusmuotoja, voisi kysyä, kuinka aitoa on edellä esitetty uusruotsin sekava sijaanmerkintä. Tällainen kysymys voi herätä, kun tarkastelee edellä käytettyjen uusruotsin aineistojen kanssa samanikäistä tanskankielistä aineistoa TANSKAW1:tä. Tässä aineistossa sijajärjestelmä, sijaanmerkintä ja sanajärjestys nimitäin ovat kuin nykykielestä. Aineistosta löytyy 28 *få*-verbin ja 314 *give*-verbin esiintymää, joissa on epäsuora objekti. Sanaluokan mukaiset jakaumat ovat taajuusjärjestyksessä seuraavat. Numeroiden jälkeisissä suluissa on ensin *få*-verbi ja sitten *give*-verbin määrä. Sanojen jälkeisissä suluissa ovat nykykieliset vastineet: substantiivi (tai substantiivisesti käytetty adjektiivi) × 119 (6, 113), *deg* (*dig*) × 75 (4, 71), *eder* (*jer*) × 40, *dennom* / *de* (*dem*) × 33 (2, 31), *meg* (*mig*) × 28 (6, 22), *hannom*⁴³ (*ham*) × 25 (7, 18), *oss* (*os*) × 14, *henne* (*hende*) × 4 (1, 3), *nogen* jne. × 4 (2, 2). Varsinaisesti taipuvia ovat vain pronominit. Substantiiveilla on nominatiivin lisäksi vain *s*-genetiivi. Pronominien esiintymistäkin osa on taivuttamatta.⁴⁴ Ne 119 verbien *få* ja *give* esiintymää, joissa on substantiivinen epäsuora objekti, sisältävät kaikkiaan 141 epäsuoraa objektia. Nämä ovat kaikki nominatiivissa. Kuten edellä mainitsin, tässä aineistossa suoran ja epäsuoran objektin sanajärjestys on jo vakiintunut ja se on nykykielen kaltainen, ts. jos ne ovat peräkkäin, epäsuora objekti edeltää suoraa objektia (esimerkit (86)–(89)). Tästä syystä uusruotsin aineistojen kaltaista sekavuutta suoran ja epäsuoran objektin tulkinnassa ei synny:

- (86) oc gaff **Jacob** henne til een hustru / -- (TANSKAW1: 1. Moos. 30:9)
Vrt. esim. (83)

42. Tällaisia sanajärjestykseen liittyviä seikkoja on esitetty kielten opiskeluun tarkoitetuissa kieliopeissa, ks. esim. Curme 1960: 590.

43. On löytynyt yksi *hannomen*-muoto, joka on ilmeisesti sanojen *hannom* ja *henne* sulauma: *kiare giffuer hannomen til een hustru* / -- (TANSKAW1: 1. Moos. 34:8).

44. Esim. *DEr giorde Bezaleel oc Ahaliab med alle andre som hadde wittige hiarter (de Herren hadde giffuet wisdom oc forstand* / -- (TANSKAW1: 2. Moos. 36:1).

- (87) att wÿ skulde giffue **een mand** wor søster -- (TANSKAW1: 1. Moos. 34:14)
 Vrt. esim. (xiv)
- (88) Der tog Mose wognede oc nødene oc gaff **Leuiterne dennom** / --
 (TANSKAW1: 4. Moos. 7:6)
 Vrt. esim. (75)
- (89) oc faar den **prest Eleasar** henne / -- (TANSKAW1: 4. Moos. 19:3)
 Vrt. och få henne *Prestenom Eleazar* / -- (RUOTSIW2: 4. Moos. 19:3)
 'Antakaa se pappi Eleasarille.' (SUOMI23: 4. Moos. 19:3)

Poikkeuksiakin toki löytyy, joskin vain kolme. Kaikissa suora objekti on pronomini *det* kuten esimerkeissä (90) ja (91):

- (90) som ieg hadde løfft mÿn hand offuer / att giffue **det Abraham**
Jsaac oc Jacob / -- (TANSKAW1: 2. Moos. 6:8)
 '-- jonka minä olen kättä kohottaen luvannut antaa Aabrahamille, Iisakille ja Jaakobille; --' (SUOMI221: 2. Moos. 6:8)
- (91) oc gaff **det Leuiterne** -- (TANSKAW1: 4. Moos. 31:47)
 '-- sekä antoi ne leeviläisille, --' (SUOMI22: 4. Moos. 31:47)

Ainoana samankaltaisuutena uusruotsin aineistojen kanssa ja samalla eroavuutena nykytanskaan nähden on se, että verbien *få* ja *give* epäsuoraa objektia ei ole merkitty prepositiolla, kun taas *sige* 'sanoa' -verbin epäsuorista objekteista valtaosa on prepositiollisia. Verbien *få* ja *give* osalta epäsuorien objektien prepositiottomuus ei johdu vakiintuneesta sanajärjestyksestä, kuten sanajärjestykseltään poikkeavat esimerkit (90) ja (91) osoittavat.

TANSKAW1 antaa siis 1500-luvun alkupuolen kielistä aivan toisenlaisen kuvan sijajärjestelmästä ja sijanmerkinnästä kuin RUOTSIW1 ja RUOTSIW2, mutta se antaa varsin samanlaisen kuvan preposition käytöstä epäsuorassa objektissa kuin ne. TANSKAW1:n sijajärjestelmään ovat voineet vaikuttaa käännösten toimitajien ratkaisut tyylistä ja käännöksissä käytettävistä kielimuodoista. Toisaalta on todennäköistä, että sijajärjestelmässä ruotsin ja tanskan välillä oli jo ero. Delsing (2014: 38–42) nimittäin on selvittänyt *sin*-pronominin taivutuksen muutosta jakamalla muinaisruotsin aineistot niiden syntyajkojen ja -paikkojen mukaan. Tämän selvityksen mukaan ruotsin neljän sijan järjestelmän rappeutuminen eteni alueellisesti epätasaisesti myöhemmän muinaisruotsin aikana. Se on ensin tapahtunut Tukholmassa ja sitten Kalmarin kaltaisissa Hansaliiton kaupungeissa. Vasta myöhemmin se on levinnyt muille alueille kuten Suomeen. Delsingin (mts. 37) mukaan ensimmäiset vanhimmat tekstit, joista sijataivutus kokonaan puuttuu, ovat *Namnlös och Valentin* (RUOTSI FYe8) ja *Sagan om Didrik av Bern* (RUOTSI FYe9), jotka molemmat ovat 1450-luvun tienoolta. Toisaalta Olaus Petrin kronikassa (RUOTSI We7), joka on peräisin 1530-luvulta ja kuuluu uusruotsin aineistoihin, on datiiivin ja genetiivin osuus suurempi kuin eräissä sitä vanhemmissa teksteissä. Samanlaisen seikan voi todeta myös *giva*-verbin epäsuoran objektin sijamuoto-

ja selvittelemällä. Myöhemmän muinaisruotsin aineistoista RUOTSI FYe1–59 haetuista 4368 *giva*-verbin esiintymästä⁴⁵ 2417 sisältävät epäsuoria objekteja. Näiden sanaluokkajakaumat ovat suuruusjärjestyksessä substantiivi (tai substantiivisesti käytetty adjektiivi) × 646, *honom* × 446, *dig* × 291, *dem* × 289, *mig* × 260, *oss* × 143, *henne* × 105, indefiniittipronomini (*någon*, *annan* jne.) × 98, *er* × 68 ja kaikki muut pronominit (*vilken*, *den* jne.) × 71. 646:stä substantiivisesta epäsuorasta objektista 615 on joko datiiivissa tai sen määrite on datiiivissa. Nominatiivisia epäsuoria objekteja on 29 ja kaksi on sellaisia, joiden sijamuodoista ei voi sanoa mitään. Nominatiivisista epäsuorista objekteista 16 on Delsingin mainitsemista RUOTSI FYe8:sta (× 1; esimerkki (92)) ja RUOTSI FYe9:stä (× 13; esimerkki (93)):

- (92) *tha badh Falantin, at the ærligæ mæn skuldo giffuæ diwrit nampn.* (RUOTSI FYe8: 72)
'Niin pyysi Falantin, että ne rehelliset miehet antaisivat sille eläimelle nimen'
- (93) *ty gaff han sin son waldemar rytzeland oc pollerna land.* (RUOTSI FYe9: 23)
'Siis hän antoi omalle pojalleen Waldemarille Venäjän ja Puolan.'

Yksittäisiä esiintymiä on kuitenkin niistäkin aineistoista, joissa Delsingin selvitetyksessä datiiivin ja genetiivin osuus on iso.⁴⁶ Esimerkki (94) on aineistosta *Själen Tröst* (RUOTSI FYe55), joka vastaa Delsingin Östergötlandin aineistoa ST:

- (94) *Gifwer hustrun almoso / oc spør bondin ther æpter / --* (RUOTSI FYe55: 318)
'Antakaa vaimolle almuja ja kysykää siitä mieheltä --'

Olaus Petrin kronikka (RUOTSI We7), joka Delsingin selvityksessä näyttää säilyttäneen *sin*-pronominin datiiivi- ja genetiivimuodon paremmin kuin myöhemmän muinaisruotsin aineisto, on osoittautunut omassa selvityksessänikin vanhoja piirteitä hyvin säilyttäneeksi. RUOTSI We7 antaa epäsuoran objektin preposition käytöstä ja sijamuotojen sekakäytöstä samanlaisen mutta sanajärjestyksestä hiukan erilaisen kuvan kuin RUOTSI W1 ja RUOTSI W2.⁴⁷ RUOTSI We7:ssä

45. Haussa huomioidut merkkijonot ovat seuraavat: *gaf, gaff, gafflen, gaffs, gaffwa, gaffwe, gaffwes, gaffwo, gaffwom, gaffzs, gafs, gaff, gafuo, gafuom, gafwo, gafwom, geffwa, geffwas, geffwer, gefua, gif, gifevit, giff, giffes, giffna, giffne, giffs, giffua, giffuande, giffuandes, giffuandhe, giffuandhes, giffuandis, giffuas, giffue, giffuen, gif-fuer, giffui, giffuin, giffuins, giffuir, giffuit, giffuith, giffuæ, giffwa, giffwande, giffwandes, giffwandhe, giffwandhes, giffwandhis, giffwandis, giffwas, giffwe, giffwen, giffwens, giffwer, giffwes, giffwi, giffwin, giffwir, giffwis, giffwit, giffwith, giffwom, giffz, gifs, gift, gifua, gifuande, gifuandes, gifuandhe, gifuandis, gifuare, gifuas, gifue, gifuen, gifuer, gifui, gifuier, gifuin, gifuir, gifuis, gifuit, gifuith, gifuom, gifuuit, gifuum, gifva, gifwa, gifwan, gifwande, gifwandis, gifwas, gifwat, gifwe, gifwen, gifwer, gifwes, gifwi, gifwin, gifwins, gifwir, gifwis, gifwit, gifwith, gifwm, gifwom, giua, giuande, giuara, giuare, giuarens, giuas, giue, giuen, giuer, giues, giufi, giui, giuidh, giuin, giuir, giuis, giuit, givas, giwa, giwande, giwandis, giwas, giwi, giwin, giwir, giwis, giwit, giwith, giwom, ifui, ifuir, ifwer, ifwi, ifwir, iuir, iwir.*

46. Tällainen eroavaisuus Delsingin selvityksen ja omani välillä on luonnollista, koska Delsingin selvitys perustuu puhtaasti morfologiaan. Se ei ota siis kantaa sijamuotojen käyttöön.

47. RUOTSI We7:n käsitellyssä huomioidut merkkijonot ovat seuraavat: *feck, fich, fick, fjick, fik, finge, fingo, fingom, få, fât, fât, fâå, fâår, fâåsz, fâåt, gaff, gaffs, gaffz, giffna, giffne, giffua, giffuande, giffuas, giffue, giffuen, giffuer, giffues, giffuin, giffuit, giuit, sade, sades, sadhe, sadhes, sagd, sagde, sagdes, sagdt, sagt, seya, seyandes, seyas, seye, seyes, seyia, seyies, säger, sägher, säya, säyandes, säyas.*

GIVA-verbin epäsuoria objekteja on yhteensä 97 (*få* × 3 ja *giva* × 94). Kaikissa kolmessa *få*-verbin esiintymässä epäsuorana objektina on *honom*.⁴⁸ *Giva*-verbin epäsuorien objektien sanaluokkajakaumat ovat taajuusjärjestyksessä *honom* × 34, substantiivi (tai substantiivisesti käytetty adjektiivi) × 29, *dem* × 23, *henne* × 4, *någon* yms. × 3 ja *oss* × 1. RUOTSIWe7:ssäkin osa substantiivisista epäsuorista objekteista on datiiivissa (esim. (95)–(98) ja osa taas nominatiivissa (99)–(102):

- (95) gaff han **sinom brodher** konung Waldemar i gen, Westergötzland, Wermeland och Daal, Östergötzland och Småland, -- (RUOTSIWe7: 75)
'antoi hän veljelleen kuningas Waldemarille taas Länsi-Götanmaan, Värmlannin ja Taalainmaan, Itä-Götanmaan ja Smoolannin.'
- (96) til at giffua **noghrom** weghfarande **mannom** kost och taring, -- (RUOTSIWe7: 84)
'antaakseen matkalle lähteville miehille ruokaa ja elatusta, --'
- (97) at the jw moste giffua **konungenom** sådana breff som han begierade, -- (RUOTSIWe7: 92)
'että heidänhän täytyy antaa kuninkaalle sellainen kirje, jonka hän haluaa, --'
- (98) Så finnes och än nu konung Magnuse laghbook som han **Södhermannom** giffuit haffuer, -- (RUOTSIWe7: 111)
'Niin on edelleen kuningas Magnusen lakikirja, jonka hän on antanut Södermanlannin asukkaille, --'
- (99) så at hertogen skulle giffua **konung Eric** fyra tusende löduga mark silff, -- (RUOTSIWe7: 79)
'niin että herttuan pitäisi antaa kuningas Ericille neljätuhatta juotettua markkahopeaa, --'
- (100) at konung Håkon skulle giffua **hertog Eric** sina dotter, -- (RUOTSIWe7: 103)
'että kuningas Håkonin pitäisi antaa herttua Ericille oma tyttärensä, --'
- (101) Och gaff konung Christiern **Erchebispen** och **her Erich Nipertz** fulla macht medt sitt öpna breff -- (RUOTSIWe7: 172)
'Ja antoi kuningas Christiern piispa Erchelle ja herttua Erich Nipertzille täyden vallan avoimella kirjeellään --'
- (102) Och thå seyies Erchebispen haffua giffuit **bönderna** frij för then skatten, -- (RUOTSIWe7: 201)
'Ja niin sanotaan piispa Erchen antaneen talonpojille vapautuksen siitä verosta, --'

RUOTSIWe7:ssä prepositiottoman epäsuoran objektin sijainti on hyvin pitkälle vakio, ja siltä osin se muistuttaa TANSKAWe1:tä. Epäsuora objekti on useimmiten

48. Esim. *som wij honom best troodde, och fingom honom wårt öpna breff til wåra godha män*, -- (RUOTSIWe7: 213).

välittömästi predikaatin jäljessä. Jos se sijaitsee muualla, sitä edeltää subjekti. Ei ole yhtään sellaista esiintymää, jossa suora objekti sijaitisi välittömästi epäsuoran objektin edellä. Ero aineistoihin RUOTSIW1 ja RUOTSIW2 nähden selittyy sillä, että aineistoissa RUOTSIW1 ja RUOTSIW2 on usein noudatettu lähdetekstien mukaisia sanajärjestyksiä. RUOTSIW7:n epäsuoran objektin sanajärjestys on luultavasti RUOTSIW1:n ja RUOTSIW2:n vastaavaa neutraalimpi ja lähellä sitä, joka 1500-luvun alkupuolen puhutussa ruotsissa vallitsi.

Kuten edellä oli puhetta, RUOTSIW7:ssäkään *till*-prepositiota ei ole käytetty GIVA-verbien epäsuorien objektien merkitsemiseen kertaakaan,⁴⁹ kun taas sitä on käytetty *säga*-verbin epäsuorien objektien merkitsemiseen (esim. (103) ja (104)):⁵⁰

- (103) Sadhe her Joar blåå ytterligare *til honom*, -- (RUOTSIW7: 66)
'Sanoi herrtua Joar Sininen edelleen hänelle, --'
- (104) at the sadhe Ney *til her Eric Trolla*, -- (RUOTSIW7: 270)
'että he sanoivat "Ei" herrtua Eric Trollalle, --'

Edellä mainittu verbien GIVA-verbien epäsuorien objektien prepositiottomuus voi toki selittyä vakiintuneella sanajärjestyksellä. Toisaalta luvussa 7.3.1 on nähty, ettei sanajärjestys liity preposition käyttöön. Tämäkin aineisto RUOTSIW1:n ja RUOTSIW2:n tapaan osoittaa siis suoran ja epäsuoran objektin sijanmerkinnän olevan lankeamassa yhteen. Mainittakoon vielä, että RUOTSIW7:ssä taivuttamatta jätetty epäsuora objekti, joka esiintyy *giva*-verbin yhteydessä, on muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta henkilönnimi. RUOTSIW1:ssä ja RUOTSIW2:ssa raamatulliset henkilönnimet on – mikäli ne taipuvat ylipäätään – taivutettu latinan mukaisesti, kuten edellä oli puhetta.

Edellä esitetystä huolimatta RUOTSIW7:n todistusvoimaisuutta heikentää se seikka, että Olaus Petrin on arveltu osallistuneen RUOTSIW1:n ja RUOTSIW2:n käännöstyöhön (Bergman 1968: 85–86). RUOTSIW7:kin voisi hyvinkin edustaa aineistoa, jossa on käytetty keinotekoisesti vanhoja piirteitä. Olaus Petrin kronikka ei ole kuitenkaan ainoa laatuaan. Mysö Peder Swarten kronikka (RUOTSIW8) antaa samansuuntaisen tuloksen, joskin pienemmässä määrin. Tämäkään aineisto ei eroa preposition käytössä muista uusruotsin aineistoista; 'antaa'-verbien kanssa sitä ei ole käytetty, mutta 'sanoa'-verbin kanssa kylläkin.⁵¹ Tästä aineistosta löytyy vain 37 GIVA-verbien esiintymää (*få* × 2, *giva* × 35), joihin liittyy epäsuoria objekteja.⁵² Epäsuorien objektien sanaluokan mukaiset jakaumat ovat taajuusjärjestyksessä *honom* × 16 (*få* × 2, *giva* × 14), substantiivi tai substantiivisesti käytetty

49. Seuraavassa esimerkissä prepositioliuseke esiintyy epäsuoraa objektia muistuttavasti, mutta kyseessä on todennäköisesti objektin *itt stoort mishagh* eikä *få*-verbin määrite: *aff hwilken gerning heela rikit fick itt stoort mishagh til honom*, -- (RUOTSIW7: 72).

50. Prepositioiden rektiassa näyttäisi olevan eroja raamatunkäännösten ja RUOTSIW7:n välillä. Prepositioiden *till* ja *för* täydennys näyttää taipuvan vain, jos se on pronomini. Substantiivit ovat nominatiivissa.

51. Esim. *swarade han och sade till Lasse Olson, att han wähl kende krigxfolks sätt*. (RUOTSIW8: 27) 'vastasi hän ja sanoi Lasse Olsonille, että hän hyvin tuntee sotakansan tavan'.

52. Tähän aineistoon kohdistetuissa hauissa huomioituid merkkijonot ovat seuraavat: *fick, få, får, gaff, gaffz, giffna, giffne, giffua, giffuan, giffuandes, giffue, giffuen, giffuer, giffuit, giffwandes, gifua, gifuitt, gäffue, sade, sadhe, sagt, seia, seiandes, seie, seiendes, seier, seija, säia, säiandes, säie*.

adjektiivi × 10, *dem* × 9, *henne* × 1, *det* × 1. Nämä esiintymät muistuttavat sanajärjestykseltään RUOTSIWe7:ää, ts. suoran ja epäsuoran objektin sanajärjestys näyttää vakiintuneen. Kymmenestä substantiivisesta epäsuorasta objektista kaksi on datiiivissa (esim. (105) ja (106)) ja loput nominatiivissa (esim. (107) ja (108)):

- (105) Men tooma skeppen, eller medh barläst -- gaff han **köpmannomen** igen som godzet mist hade, -- (RUOTSIWe8: 71)
'Mutta tyhjän laivan -- antoi hän taas kauppiaille, joilla oli vähiten tavaraa, --'
- (106) gåffue **konungenom** allt rett och sigh sielfuom orett, -- (RUOTSIWe8: 156)
'antoivat [he] kuninkaalle kaiken oikeuden ja itselleen vääryyden, --'
- (107) j thet Konglige fredzbreff, thet **Fru Christine** bleff giffuit, -- (RUOTSIWe8: 10)
'-- siinä kuninkaallisessa rauhankirjeessä, se rouva Christinelle annettiin, --'
- (108) Gudh gaff **Konung Götstaff** een synnerligh lycka -- (RUOTSIWe8: 130)
'Jumala antoi kuningas Götstaffille erikoisen onnen --'

Datiivisia sanoja löytyy lisäksi prepositioliausekkeista kuten *för / aff Konungenom*, ja muista ilmaisuista kuten esimerkissä (109):

- (109) **Gudi** skee loff (RUOTSIWe8: 30)
'Jumalalle tapahtukoon ylistys'

Mainittakoon, että koko RUOTSIWe8:ssa esiintyy datiiivimuotoinen sana *Gudi* kuusi kertaa ja *Konungenom* (/ *Koningenom*) 20 kertaa.

Näyttäisi siltä, että joissakin ruotsin kielimuodoissa on ollut RUOTSIW1:n ja RUOTSIW2:n kaltaista sijamuotojen sekakäyttöä, ts. RUOTSIW1:n ja RUOTSIW2:n sekavaa sijanmerkintää voi pitää 1500-luvun alkupuolen eräiden kielimuotojen tilaa – toki hiukan liioitellusti – heijastavana. Delsingin selvityksen mukaan Suomessa kirjoitettu ruotsi on vanhakantaista. Aineistostani *Sju vise mästare Översättning B* (RUOTSI FYe5), *Barlaam och Josafat* (RUOTSI FYe7), *Svenska Medeltidspostillor V Postilla nr 5* (RUOTSI FYe39) ja *Själens kloster* (RUOTSI FYe56) ovat Delsingin mukaan Suomesta. Näistä ainakin RUOTSI FYe7:ssä ja RUOTSI FYe39:ssä *giva*-verbin epäsuora objekti esiintyy sekä datiiivissa (esim. (110) ja (111)) että nominatiivi-akkusatiivissassa (esim. (112) ja (113)):

- (110) at thu giff **fatighom** oc **nödhstaddom** almoso oc hiälp -- (RUOTSI FYe7: 44)
'että sinä anna köyhille ja hädässä oleville almuja ja apua --'
- (111) ath J giffwin ey **dyäffwolenom** nokot rwm, -- (RUOTSI FYe39: 92)
'että te ette anna paholaisille mitään sijaa, --'

- (112) Aff thässe hãlghe fortalan oc gudhelika wisdom gaffs **auennir konunger** storlika j sino hiarta, -- (RUOTSIFYe7: 89)
'Näistä pyhistä puheista ja jumalisesta viisaudesta annettiin Avennir-kuninkaalle suuresti hänen sydämessään, --'
- (113) ath hon war for thy **josep** til hustru giffuin, -- (RUOTSIFYe39: 74)
'että hänet oli siksi Joosepille vaimoksi annettu, --'

Nominatiivisen epäsuoran objektin esiintymät ovat henkilönnimiä yksin tai titelin kera. Muista aineistoista on löytynyt vain dativisia epäsuoria objekteja. Kaikkiaan voitaneen olettaa, että Suomessa myöhemmän muinaisruotsin aikana sijajärjestelmä ei ollut yhtä yksinkertaistunut kuin RUOTSIFYe8:ssa ja RUOTSIFYe9:ssä, mutta sijamuotojen sekakäyttö oli alkanut. 1500-luvulla tilanne on jo paljon muuttunut. Näin voi päätellä Mikael Agricolan kirjoittamasta ruotsista (esimerkki (114)), joka edustaa 1500-luvun alkupuolen ruotsia. Siinä substantiivin taiputus on jo yksinkertaistunut ja dativi hävinnyt, mutta kieltohakuisessa indefiniittipronominissa dativi-akkusatiivi on vielä säilynyt:

- (114) *Ty fåfengt werck komber alleena **arbetaren** til skamm oc skadha. Men **inghom** till nytto oc gangn.* (RUOTSIW9: *Bref från Michaël Agricola till Amund Laurentii. 1551*).
'Sillä turha työ on vain tekijälle häpeäksi ja vahingoksi, mutta ei kenelkään hyödyksi ja avuksi.' (Tarkiainen, V. – Tarkiainen, K. 1985: 322)

Tilanne muistuttaa siis TANSKAW1:n käytäntöä ja ero RUOTSIW1:ssä ja RUOTSIW2:ssa vallitsevaan tilaan on melkoinen. Agricolan kirjoittamassa ruotsissakin vanha sijajärjestelmä on kuitenkin joiltakin osin säilynyt substantiiveissa ja sen määritteisä. Se käy ilmi parhaiten preposition täydennysten sijamuodoista kuten esimerkeissä (115)–(118):

- (115) Evigha Salighet met Helse, Lycke och Wãlfãrdh **J Gudj wãrom** Herra altijd tilforenne &c. (RUOTSIW9: *Bref från Michaël Agricola till Amund Laurentii. 1551*)
'Ikuista autuutta, terveyttä, onnea ja menestystä Jumalassa Herrassamme aina edelleen jne.' (Tarkiainen, V. – Tarkiainen, K. 1985: 322)
- Vrt. Höghmectiigiste Konung, Herre, oc Furste, Edher Konungeliga Maiestat Mijne hörsamme oc ödmijwka trotienist wnderdãneliga **J gud** altiid forsãndt, -- (RUOTSIW9: *Bref från Michaël Agricola till Konung Gustaf I. 1538*)
'Korkeavaltaisin Kuningas, Herra ja Ruhtinas. Teidän Kuninkaalliselle Majesteetillen esitän Jumalan nimeen aina alamaisesti --' (Tarkiainen, V. – Tarkiainen, K. 1985: 299)
- (116) Therföre görer wãll, min god wen **j Herranom**, oc scriffuer mich her wpã itt wist behageligit swar, -- (RUOTSIW9: *Bref från Michaël Agricola till Amund Laurentii. 1551*)
'Sentähden tehkää hyvin, hyvä ystäväni Herrassa, ja kirjoittakaa minulle varma ja suotuisa vastaus, --' (Tarkiainen, V. – Tarkiainen, K. 1985: 322)

- (117) Gudz wilie skee så **på jordhenne**, som i himmelen. (RUOTSIW9: *Bref från Michaël Agricola till Nils Pedersson. 1547*)
'Tapahtukoon Jumalan tahto niin maassa kuin taivaassa.' (Tarkiainen, V. – Tarkiainen, K. 1985: 314)
- (118) Och platt intit Booskaps ffoodher finnes **för handenne**, huarken hoss enom eller androm⁵³. (RUOTSIW9: *Bref från Michaël Agricola till Amund Laurentii. 1551*)
'Eikä yhtään karjanrehua ole yhdellä paremmin kuin toisellakaan.' (Tarkiainen, V. – Tarkiainen, K. 1985: 323)

Kyseessä on toki raamatullisista konteksteista tuttuja sanoja esimerkkiä (118) lukuun ottamatta. On hyvin mahdollista, että substantiiveissa vain juuri raamatunkäännöksistä tutuissa sanoissa vanhat sijamuodot ovat säilyneet. Toisaalta Agricolan ruotsi voi vihjata siitä, että papiston käyttämässä kielimuodossa oli enemmän vanhempia muotoja kuin maallikkojen käytössä olleessa kielimuodossa.

Edellä esitettyjen seikkojen perusteella ainakin 1500-luvun alussa ruotsissa oli kielimuotoja, joissa sekä vanha että uusi sijajärjestelmä molemmat olivat käytössä. Toisin sanoen ruotsin sijajärjestelmä ei liene ollut ainakaan kaikkialla yhtä yksinkertainen kuin tanskassa. Todennäköistä on, että monissa kielimuodoissa vanhat sijamuodot säilyivät vain tietyissä sanoissa ja ilmaisuisissa, kuten Agricolan kirjeet vihjaavat. Sijanmerkinnän horjuvuus lienee kuitenkin vallinnut 1450-luvun tienoolta uusruotsin alkuun, ja se on suomen datiiigenetiivin tutkimuksen kannalta olennainen seikka.

Sijanmerkintään liittyvä sekavuus sinänsä koskee sekä GIVA-verbiä että *säga*-verbiä niiden esiintymien määrien eroista huolimatta. Viime kädessä ainoa merkittävä ero kahden verbin välillä on preposition käyttö epäsuorissa objekteissa.⁵⁴ Puheena olevien verbien kesken vallitsevan, prepositiollisen ja prepositiotoman epäsuoran objektin käytön erolle ei oikeastaan näyttäisi löytyvän mitään selitystä, jota voisi perustella edes jollakin tavalla järkevästi. Ero on vain olemassa, ja GIVA-verbi kuuluu yksinkertaisesti eri kategorioihin epäsuoran objektin preposition käytössä kuin *säga*.

53. Agricolan kirjoittamia ruotsinkielisiä tekstejä on hyvin niukalti säilynyt. Näistäkin voi kuitenkin tietää, että Agricolan ruotsissa yksikön 3. persoonan persoonapronominien ja kieltohakuisen indefiniittipronominin tapaan muiden pronominien datiiivimuoto näyttää korvanneen akkusatiivin funktion. Esim. *hos*-preposition rektio olisi akkusatiivi, mutta Agricolan kirjeen pronominien muodot ovat datiiivissa, kuten *enom* ja *androm*, jotka molemmat ovat maskuliinin datiiivimuotoja (vrt. maskuliinin akkusatiivimuotoihin *en* ja *annan*).

54. Mainittakoon, että ainakin 1600-luvulla painetussa SUOMIW10:ssä (*Krigs Articular*) prepositiot *till* ja *åt* molemmat näyttävät olevan jo käytössä myös *giva*-verbin yhteydessä nykyruotsin tapaan: *liggie vthi Järn en Månad / och äthe Watn och Brödh / och bythet gifwes til Hospitalet*. (SUOMIW10: XCVII) vrt. *maatcan raudoisa yhden cwucauden / ja Syökän wettä ja Leipä / ja saalis annetan waiwaisten?* (saman teoksen suomennos); *Theraff gifwe wij wår saak äth Befählet* / -- (SUOMIW10: CXLII) vrt. *Sijttä annamme meitin meidän sackom Befäleille*: -- (saman teoksen suomennos).

7.3.3. Verbien 'antaa' ja 'sanoa' epäsuorat objektit ennen uusruotsin aikaa

Edellisessä luvussa verbien 'antaa' ja 'sanoa' välillä on tullut esiin selkeä ero epäsuoran objektin preposition käytössä. Myöhemmän muinaisruotsin aineistot on ehditty käsitellä sijanmerkinnän yhteydessä, mutta epäsuoran objektin preposition käytön osalta tarkastellut aineistot ovat olleet uusruotsinaikaisia aineistoja. Suomen dativigenetiivin tutkimuksen kannalta on syytä tarkastella hiukan laajemmin muitakin tekstejä havaitun eron laajuuden kartoittamiseksi. Tässä luvussa keskityn luvuissa 7.3.1 ja 7.3.2 käsitellyistä prepositioista *till*-preposition esiintymiin, koska se on *säga*-verbin epäsuoran objektin ehdoton päämerkitsin. Ratkaisuuni vaikuttaa myös luvussa 7.3.2 mainittu *för*-preposition merkityksen monitulkintaisuus; esiintymien suodattamiseen tarvittaisiin lähdetekstejä, joita on ollut saatavissani vain Raamatusta. Tarkoituksenani ei ole siis havaitun eron häviämisen kuvaaminen, joten kysymykseen tulevat muinaisruotsin tekstit, jotka ovat RUOTSIW1:tä ja RUOTSIW2:ta astetta vanhempia. Siirryn suoraan varhaisemman muinaisruotsin teksteihin, jotta erot vanhoja piirteitä säilyttäeneisiin RUOTSIW1:een ja RUOTSIW2:een olisivat mahdollisimman selkeitä. Luvussa 7.2. mainituista aineistoista RUOTSIÄ1–9 on käsitelty UNIX-komennoilla tätä selvitystä varten siten, että ensin on tehty merkkijonolista jokaisesta tekstistä ja niistä on poimittu GIVA- ja *säga*-verbin mahdolliset taivutusmuodot. Nämä on haettu aineistoista uudestaan kontekstien kera. Taulukko 3 esittää aineistojen RUOTSIÄ1–9 verbikohtaiset saneiden määrät, jotka on haettu.⁵⁵ Aineistoista RUOTSIÄ8–9 ei ole haettu *säga*-verbin mahdollisia taivutusmuotoja ollenkaan.

Taulukon esittämät määrät sisältävät muitakin kuin GIVA- ja *säga*-verbin taivutusmuodot, lukumäärät tarkoittavat vain atk:lla käsiteltyjen merkkijonojen määriä. Aineistoista RUOTSIÄ10–35 on poimittu esimerkkejä suorittamatta yhtä perusteellisia merkkijonohakuja.

Varhaisemman muinaisruotsin *säga*-verbin esiintymissä ei ole juuri poikkeavaa epäsuoran objektin osalta luvun 7.3.1 tuloksiin verrattuna, ts. aineistoista löytyy *säga*-verbin epäsuoria objekteja, jotka on merkitty *till*-prepositiolla. Arvattavasti sama koskee myös myöhäisemmän muinaisruotsin aineistoja, vaikka niitä tässä ei käsitelläkään. Mainittakoon erityisesti, että näin on myös edellisessä luvussa esillä olleissa, Suomessa toimitetuissa aineistoissa.⁵⁶

55. Haussa huomioidut merkkijonot ovat seuraavat aakkosjärjestyksessä *fä, giva* ja *säga*: *fa, faa, faam, faan, faar, faat, fam, fan, fanga, fangan, fangha, fanghin, fangin, ffaa, fiik, fik, finge, fingo, fingom; gaf, gaff, gaffs, gaf-fua, gaffue, gaffuo, gaffuä, gaffwo, gafs, gafua, gafue, gafuo, gafw, gafwe, gafwin, gafwm, gafwo, geeff, gif, gifa, giff, giffs, giffas, giffua, giffuas, giffue, giffuen, giffuer, giffues, giffuet, giffui, giffuit, giffuä, giffwa, giffwas, giffwer, giffwes, giffwet, giffwi, giffwin, giffwis, giffwit, gifs, gifua, gifuas, gifuer, gifui, gifuia, gifuiin, gifuin, gifuir, gifuit, gifuith, gifwa, gifwar, gifwas, gifwen, gifwer, gifwi, gifwin, gifwir, gifwit, gifwm, gifffui, giua, giuar, giui, giuin, giuit, giva, givar, givum, giwa, giwande, giwas, giwe, giwen, giwer, giwi, giwin, giwir, giwit, giwith, iffui, iffuir, iffwer, iffwir; sa, saa, sadhe, sadhis, sagde, sagdh, sagdhe, sagdhen, sagdhes, sagdhin, sagdhis, sagdho, sagdhum, sagdhu, sagdis, sagdo, sagh, saghde, saghdhe, saghdho, saghdo, saghdu, saghe, saghin, saghom, saght, saghu, saghum, saghpe, saghpo, sago, sagt, sagbe, sagpo, seger, segiä, sig, siger, sigh, sigha, sigher, sighi, sighia, sighias, sighie, sighin, sighiom, sighir, sighis, sighium, sighiä, sighom, sighær, sigia, sigs, sæghia.*

56. Esim. *han sagde til sonen* 'wm ena nat -- (RUOTSIÄY5: 187) 'Hän kertoi pojallensa yhdestä yöstä'; *Ther äpt-her sagdhe käisarinnan til käisarens* (RUOTSIÄY5: 188) 'Sen jälkeen sanoi keisarinna keisarille'; *Oc thy sagdhe konungin til hans* (RUOTSIÄY7: 23) 'Ja siis kuningas sanoi hänelle'; *Josaphat sagdhe til barlam*, -- (RUOTSIÄY7:

Taulukko 3. Aineistoista haettujen saneiden verbikohtaiset määrät

	<i>Få</i>	<i>Giva</i>	<i>Säga</i>
RFÄe1	222	115	251
RFÄe2	80	49	95
RFÄe3	132	134	286
RFÄe4	401	509	1058
RFÄe5	139	133	122
RFÄe6	210	452	891
RFÄe7	198	971	879
RFÄe8	114	38	–
RFÄe9	24	78	–
Yht.	1520	2479	3582

Aineistoista RUOTSIÄe1–35 *säga*-verbin esiintymiä, joissa epäsuora objekti on merkitty *till*-prepositiolla, löytyy 18:sta (RUOTSIÄe 1–12, 15, 20, 30–32, 35). Loput 17 ovat kaikki lakitekstejä, joissa ”joku sanoo jollekulle jotakin” -tyyppiset kontekstit ovat hyvin harvinaisia. Näin ollen on tuskin tarpeen esittää mitään tilastoja tai esimerkkejä. *Till*-preposition käyttö on hyvin vahvasti sitoutunut myös muiden puhumisverbien *tala* ja *mäla*⁵⁷ epäsuoran objektin merkitsemiseen (näistä verbeistä tarkemmin tuonnempana). RUOTSIW1:n ja RUOTSIW2:n esiintymistä poikkeavia piirteitä löytyy lähinnä *till*-preposition rektiassa. Aineistoissa RUOTSIÄe1–35 *till*-preposition täydennyksen eri muotojen kuvaaminen on hiukan monimutkaisempaa kuin RUOTSIW1:n ja RUOTSIW2:n vastaavien, joista oli puhetta luvussa 7.3.1. Tähän vaikuttaa ensinnäkin se, että myös epäsuorassa objektissa *till*-preposition täydennys esiintyy akkusatiivin ja datiiivin lisäksi islannin tapaan genetiivisenä kuten esimerkeissä (119)–(123):

(119) sagþe hon *tel*⁵⁸ *hans*. (RUOTSIÄe3: 128)
'sanoi hän hänelle.'

(120) æn ængillen sighir *til hænnar* (RUOTSIÄe7: 141)
'yksi enkeli sanoo hänelle'

(121) þa sagþe iohannes *tel þera* (RUOTSIÄe3: 152)
'sitten sanoi Johannes heille'

47) 'Josafat sanoi Barlaamille'; *æptir thy var herre sýlffuir sagde til honum* (RUOTSIÄe39: 152) 'Sen jälkeen Herramme itse sanoi hänelle'; *Swa sagðe han til sanctum paulum* (RUOTSIÄe39: 23) 'Niin sanoi hän pyhälle Paavalille'; *sigher herran gudh ther æpther mangha hans andra dygdher til jwdanna*, -- (RUOTSIÄe56: 108) 'Sanoo Herra Jumala monen hänen toisen hyveen jälkeen juutalaisille --'; *tha skal sighias til honom*, -- (RUOTSIÄe56: 114) 'Niin hänelle sanotaan --'.

57. Esim. *Drötningin mälte til herra Kalegrewanz*: -- (RUOTSIÄe1: 11) 'Kuningatar puhui herra Kalegrewanzille: --'.

58. RUOTSIÄe3:ssa *till*-preposition vastineena on säännöllisesti *tel*.

- Vrt. *bartholomeus sagþe tel þem* (RUOTSIÄe3: 205)
'Bartolomeus sanoi heille'
- (122) -- *oc sigher swa til gudz* (RUOTSIÄe6: 183)
'-- ja sanoo niin Jumalalle'
- (123) *Sidhan sagdhe mästarene til pharao konungx* (RUOTSIÄe6: 296)
'Sitten sanoi mestari Faarao-kuninkaalle'
- Vrt. *Sidhan sagdo mästarane til pharao konung* (RUOTSIÄe7: 228)
sama kuin yllä

Lisäksi käytäntö vaihtelee pitkälle aineistokohtaisesti ja sanaluokkien mukaan. Taulukko 4 esittää pääaineistojen RUOTSIÄe1–9 *till*-preposition täydennyksinä esiintyvät persoonapronominien taivutusmuodot aineistokohtaisesti. Yksikön kolmannen persoonan pronomineista mukaan on otettu vain *han* ja *hon*. Taulukossa olevat *till*-preposition esiintymät, joissa täydennyksenä on persoonapronomini, on haettu merkkijonohauilla. Sijamuodoista puheen ollen datiivista ja akkusatiivista voi puhua erillisinä sijamuotoina vain 3. persoonan pronominiin yhteydessä. 1. ja 2. persoonan pronominiin datiivi ja akkusatiivi ovat kaikissa aineistoissa samanmuotoiset (*mik*, *thik*, *os*, *idher*), joten niiden yhteydessä lienee tarkkaan ottaen syytä puhua datiivi-akkusatiivista.⁵⁹ Aineistoja RUOTSIÄe8–9 ei voi verrata muihin teksteihin siitä huolimatta, että ne ovat taulukossa mukana, koska niissä sisältöjensä takia ei ole montakaan kontekstia, joissa käytettäisiin 1. ja 2. persoonan pronomineja.

3. persoonan pronomineista genetiivimuotoja on käytetty siis kaikissa aineistoissa. RUOTSIÄe5:ssä ja RUOTSIÄe6:ssa 1. ja 2. persoonan pronomineista genetiivimuotoja ei ole käytetty ollenkaan. Toisaalta RUOTSIÄe3:ssa samoista persoonista datiivi-akkusatiivimuotoja ei ole käytetty. Tällaiset erot luonnollisesti heijastavat aineistoissa määrällisesti suosittuja sijamuotoja. Esimerkiksi RUOTSIÄe6:ssa on 42 *säga*-verbin esiintymää, joissa epäsuora objekti on *till*-prepositiolla merkitty persoonapronomini. Näistä 39 on joko datiivissa tai datiivi-akkusatiivissa ja vain kolme on genetiivissä. Kooltaan hiukan pienemmässä mutta samansisältöisessä RUOTSIÄe7:ssä taas 28 persoonapronominia esiintyy *säga*-verbin *till*-prepositiolla merkittynä epäsuorana objektina. Niistä vain yksi on datiivi-akkusatiivissa ja loput 27 ovat genetiivissä. 3. persoonan pronominiin akkusatiivin käyttö on hyvin harvinainen⁶⁰ ja *säga*-verbin epäsuorien objektien joukossa ei ole esimerkkiä, mutta muiden verbien epäsuorien objektien joukosta löytyy esimerkkejä:

59. RUOTSIÄe13:ssa on käytetty yksikön 1. ja 2. persoonan pronominiin datiivimuotoja: -- *at iak gaf þær slikæ sak sum. þu giuær nu mæx*. (RUOTSIÄe13: 4:4) '-- että annoin sinulle sellaisen asian, jonka sinä nyt annat minulle.'; *ok þy ma iak eigh giptæ þær hanæ*. (RUOTSIÄe13: 9:5) 'ja siis en taida naittaa häntä sinulle.'; *at þænni gripær uar fra mæx stolen* -- (RUOTSIÄe13: 12:8) '-- että tämä omaisuus on luotani varastettu.'

60. Sitä esiintyy kuitenkin myös myöhemmän muinaisruotsin alkuaajan teksteissäkin, esim. *at han ville gifwa han lösan*. (RUOTSIYe45: 198) 'että hän haluaa laskea hänet vapaaksi'; *ta wil jac gifua han sancte erike*, -- (RUOTSIYe27: 368) 'niin haluan minä luovuttaa hänet pyhälle Eerikille'.

Taulukko 4. *Till*-preposition täydennyksenä esiintyvät persoonapronominien taivutusmuodot muinaisruotsin aineistoissa

	1. pers.		2. pers.		3. pers.		
	DAT-AKK	GEN	DAT-AKK	GEN	DAT	AKK	GEN
RFÄe1	<i>mik</i>	<i>min</i>	<i>thik</i>		<i>honum</i> <i>henne</i>	<i>han</i>	<i>hans</i> <i>thera</i>
RFÄe2	<i>mik</i>	–	<i>thik</i>	<i>thiin</i>	–	<i>han</i>	<i>hans</i> <i>hænna</i>
RFÄe3	–	<i>min</i>	–	<i>þin</i> <i>þar</i>	<i>hænne</i> <i>þem</i>	<i>han</i>	<i>hans</i> <i>hænna</i> <i>þera</i>
RFÄe4	<i>mik</i> <i>os</i>	<i>min</i>	–	<i>thin</i>	<i>honum</i> ~ <i>hanum</i> <i>them</i>	–	<i>hans</i> <i>henna</i> <i>thera</i>
RFÄe5	<i>mik</i>	–	<i>idher</i>	–	<i>honum</i> <i>henne</i> <i>them</i>	–	<i>hans</i> <i>henna</i> <i>thera</i>
RFÄe6	<i>mik</i> <i>os</i>	–	<i>thik</i> <i>idher</i>	–	<i>honum</i> <i>them</i>	–	<i>hans</i> <i>henna</i> <i>thera</i>
RFÄe7	<i>mik</i>	<i>min</i> <i>war</i>	<i>idhir</i>	<i>thin</i>	<i>henne</i>	–	<i>hans</i> <i>hænna(r)</i> <i>thera</i>
RFÄe8	–	–	–	–	–	–	<i>hans</i> <i>hænna</i> <i>þera</i>
RFÄe9	–	–	–	–	–	–	<i>hans</i>

(124) Rømska raþ talape *tel han* þu hauar guplekan krapt: -- (RUOTSI-FÄe3: 62)

'Joukko roomalaisia puhui hänelle: "Sinulla on jumalinen voima"'

Substantiivisen preposition täydennyksen sijanmerkintää on tarkasteltu perusteellisesti vain GIVA- ja *säga*-verbin esiintymien osalta. Niiden perusteella substantiiviset *till*-preposition täydennykset ovat pääsääntöisesti akkusatiivissa kuten RUOTSIW1:ssä ja RUOTSIW2:ssa.⁶¹ Uusruotsin aineistoihin verrattuna samanlaista on myös se, että moni raamatullisista henkilönnimistä on latinan mukaisessa ja muut sanat ruotsin mukaisessa akkusatiivissa.⁶² Latinassa taipumaton

61. Delsing (1991: 18–19) esittää aineistojensa perusteella, että prepositioiden *till*, *mellum*, *innan*, *utan* täydennyksen genetiivi alettiin korvata akkusatiivilla huomattavassa määrin suunnilleen aikavälillä 1250–1350. Hänen mukaansa 1350-luvun jälkeen ainoa prepositio, jonka täydennys esiintyy genetiivissä, on *till*.

62. Aineistoista on löytynyt myös yksi esimerkki, jossa epäsuora objekti on ilman *till*-prepositiota akkusatiivissa. Kyseessä voi olla puhdas vahinko: *Sidhan sagde hon moysen*. (RUOTSI-FÄe7: 221) 'Sitten hän sanoi Moosekselle'; vrt. *Tha sagdhe var hærra til moysen* (RUOTSI-FÄe7: 219) 'Sitten herramme sanoi Moosekselle'; vrt. *Sidhan sagde war hærra moysi* (RUOTSI-FÄe7: 298) sama käännös kuin edellinen.

henkilönnimi on jätetty taivuttamatta. Edellä esitettyjen esimerkkien (122) ja (123) kaltaiset genetiivitäydennykset ovat huomattavasti vähemmässä käytössä kuin akkusatiivitäydennykset. Edellä persoonapronominien merkinnän osalta toisistaan eriävät RUOTSIFÄe6 ja RUOTSIFÄe7 ovat substantiivin merkinnässä yhteneviä. RUOTSIFÄe6:n *säga*-verbin substantiivisten epäsuorien objektien joukossa akkusatiivisia *till*-preposition täydennyksiä esiintyy 52 kertaa, genetiivisiä kuusi kertaa ja taipumattomia henkilönnimiä 11 kertaa. RUOTSIFÄe7:n vastaavat määrät ovat 42, kuusi ja 12. Substantiiviset genetiivitäydennykset ovat siis aineistoissa RUOTSIFÄe1–9 harvinaisia, mutta niitä esiintyy mm. lakiteksteissä tasaisesti. Aineistot, joissa niitä esiintyy, ovat RUOTSIFÄe12–17, 19–24, 27–29, 31–34. Datiivisia *till*-preposition substantiivitäydennyksiä, joita RUOTSIW1:ssä ja RUOTSIW2:ssa esiintyy jonkin verran, on löytynyt taulukkoon 4 mukaan otetuista aineistoista vain aineistoista RUOTSIFÄe8–9:

- (125) *sighi þa til hæræzhöfþonga* ok kunungs læns **manne**, (RUOTSIFÄe8: DB. 8)
'Sanokoon kihlakunnantuomarille ja kuninkaan nimismiehelle'
- (126) *sighi til foghatanum* ok **borghamæstaromen** -- (RUOTSIFÄe9: KpB. 25)
'Sanokoon voudille ja pormestareille'

Muut aineistot, joista löytyy selkeitä datiiivisia *till*-preposition substantiivitäydennyksiä, ovat RUOTSIFÄe10–11, 30, 32.⁶³

Koska *till*-prepositio on suhteellisen nuori germaanisten kielten kronologiassa ja genetiivin käyttö on täydennyksen merkitsemisessä alkuperäinen (Wes-sén 1965: 13; 85), edellä esitetyn muinaisruotsin *till*-preposition täydennyksen merkintäjärjestelmän perusteella voi kehityskulun olettaa olleen karkeasti seuraavanlainen: niissä ruotsin kielimuodoissa, joissa myöhemmin uusruotsin aikana *till*-preposition rektioksi tuli akkusatiivi, rektion muutos genetiivistä akkusatiiviksi, ts. samaksi muodoksi kuin suora objekti, alkoi tapahtua ensin substantiiveissa. Sen jälkeen muutos lienee edennyt substantiivin mallin mukaan analogisesti 1. ja 2. persoonan pronomineihin, joiden suoran ja epäsuoran objektin muodot olivat alkuaankin samoja (monikon muodot) tai niistä oli ehtinyt tulla samoja muotoja (yksikön muodot). Viimeiseksi muutos lienee edennyt 3. persoonan pronomineihin, joilla oli vielä muinaisruotsin aikaan omat akkusatiivimuotonsa. Prepositioilmaisuuksissa *till honom* ~ *henne* ~ *þem* lienee alkanut yleistyä 1. ja 2. pronomien mallin

63. Esim. *þa skal sa sighiæ til sinum hæræzhöfþingæ* -- (RUOTSIFÄe10: 12:6) 'sitten pitää niin sanoa omalle kihlakunnantuomarille'; *sum profetin saghe til konunge* (RUOTSIFÄe11: 182) '-- jonka profeetta kuninkaalle sanokoon'; vrt. *en af idar ælla þere gange til konungs magnus* (RUOTSIFÄe11: 184) 'Yksi teistä tai heistä menköön Maunu-kuninkaan luo'; *sæghi til eghændænum*. (RUOTSIFÄe30: 30) 'sanokoon omistajalle'; *hwar þet warþa kan sighi til grannum oc nagrannum* (RUOTSIFÄe32: KB:9) 'Mitä tahansa se onkin, sanokoon naapurille ja lähinaapurille'. Lisäksi aineistoissa RUOTSIFÄe17, 20, 26–27, 29, 33 esiintyy sellaisia datiiivisia epäsuoria objekteja, joiden perässä *till*-prepositio sijaitsee: *will han ey æn tha till rættindæ gangæ tha scal konunge till sighia*. (RUOTSIFÄe33: 13) 'Ellei hän halua mennä oikeuteen, niin pitää sanoa kuninkaalle'. Näitä esiintyy myös aineistoissa RUOTSIFÄe8–9: *ok sighi gæstenom til* -- *Sigher ok eig swa gæsten bondanum til*, -- (RUOTSIFÄe9: BB13) '-- [isäntä] sanokoon vieralle -- ellei vieras sano isännälle --'. Ks. myös Delsing 2014: 31.

mukaan vasta sen jälkeen, kun akkusatiivimuodot olivat hävinneet ja datiiivimuotoja oli alettu käyttää myös suorana objektina. Tämä lienee tapahtunut vasta 1400-luvun puolen välin tienoolla (ks. Bergman 1968: 77). Luvussa 7.3.1 RUOTSIW1:n ja RUOTSIW2:n välillä nähty pienoinen kasvu *till*-preposition käytössä juuri 3. persoonan pronominiin yhteydessä voisi heijastaa tällaisen kehityskulun viimeisimpiä hetkiä. Tuossa *till*-preposition käytön kasvussa avainsana on siis akkusatiivi. Kyse ei ole siitä, että *till*-preposition käyttö kasvoi 3. persoonan pronominiin muotojen *honom*, *henne*, *þem* datiiivisuuden hämärtyessä, vaan siitä, että niistä tuli samanlaisia datiiivi-akkusatiivimuotoja kuin 1. ja 2. persoonan pronominiin datiiivi-akkusatiivimuodot, jotka voi nähdä niin datiiivisinakin. Siksi niiden edessä on todennäköisesti voitu alkaa käyttää enemmän *till*-prepositiota, jonka rektio oli muuttunut genetiivistä akkusatiiviksi. Kehityskulku on edellä esitetty kytkemällä varhaisemman muinaisruotsin ja vanhemman uusruotsin tilat hyvin kaavamaisesti. Todellisuudessa kehitys on varmasti ollut mutkikkaampi ja epätasaisempi, kuten toisistaan poikkeavat muinaisruotsin aineistot kertovat. Lisäksi edellä mainittu ei selitä niiden kielimuotojen preposition käyttöä, joissa substantiivisen täydennyksen sijamuodoksi on tullut datiiivi. Yksi mahdollinen selitys datiiivisen täydennyksen synnylle on se, että sanaa *till* olisi käytetty alkuaan partikkelinomaisesti datiiiviadverbiaalin edellä tai jäljessä esim. käännöslauseissa vieraan kielen mallin mukaan. Myöhemmin *till*-sana olisi näissäkkin tapauksissa alettu käsittää prepositioksi kontaminaation kautta ja alkuperäinen datiiivinen adverbiali olisi muuttunut *till*-sanan täydennykseksi.

Aineistoissa RUOTSIÄ1–9 GIVA-verbin epäsuorat objektit ovat prepositiottomia lukuun ottamatta kolmea *få*-verbin ja yhtä *giva*-verbin esiintymää. Jälkimmäiseen on mahdollisesti muiden koodeksien avulla lisätty puuttuva *till*-prepositio, joten vain seuraavia *få*-verbin esiintymiä voi pitää aitoina:⁶⁴

- (127) Ve skal vardha Blanzaflur, at min son ***fik til hæenna*** amur; --
(RUOTSIÄ2: 17)
'Voi tulee Blanzeflorille [= Blanzeflor tulee ihmettelemään], että poikani antoi hänelle rakkautta [= rakastui häneen?]'
- (128) swa innerlik hwg han ***til Blanzaflor fik***, thet hans sinne honom nær for gik. (RUOTSIÄ2: 46)
'niin hän antoi Blanzeflorille hartaan mielen, hänen mielensä meni lähelle häntä.'
- (129) þe vændo kunugen tel cristendoms. ok ***finngo*** hans bøne bref ***tel drotnugenna*** Drotningen vndraþe: -- (RUOTSIÄ3: 167)
'He käännyttivät kuninkaan kristinuskoon. Ja ojensivat hänen pyyntökirjeensä kuningattarelle. Kuningatar ihmetteli --'

Esimerkissä (128) voi olla kyse visinaalisesta ilmaisusta, ts. merkitys voi olla 'Blanzeflorin luo'. Joka tapauksessa näiden esimerkkien perusteella *till*-preposi-

64. Skrzypekillä (2005: 34; 37) on *giva*-verbin esimerkkejä, joissa *till*-prepositiolla merkitty epäsuora objekti on henkilöviitteinen.

tion käyttö on alkanut myös ’antaa’-verbien epäsuorissa objekteissa jo vanhemman muinaisruotsin aikana jossakin määrin. Mainittakoon, että luvussa 7.3.2 käsiteltyjen myöhemmän muinaisruotsin aineistojen RUOTSIFYe1–59 2417:stä *giva*-verbin esiintymästä, jotka sisältävät epäsuoria objekteja, ei ole löytynyt yhtään *till*-prepositiolla merkittyä epäsuoraa objektiä.⁶⁵

Verbit *få* ja *giva* ovat olleet muinaisruotsin aineistoissani sikäli hedelmättömiä valintoja, että niiden esiintymissä sanajärjestys on melko usein epäsuora objekti + suora objekti.⁶⁶ Ne ovat siis preposition käytön selvittelyn kannalta nol-lainformaatiotapauksia siitä huolimatta, ettei sanajärjestys ole ratkaiseva tekijä, kuten luvussa 7.3.2 on nähty. Tästä syystä asian selvittämiseksi on otettu mukaan *böta*-verbin esiintymät aineistoista RUOTSIFÄe8–9. Kyseisen verbin tarkastelu on merkityksellinen myös suomen dativigenetiivin kannalta, koska juuri tuon verbin vastineena käytetyn *maksaa*-verbin esiintymissä genetiivin datiiivinen käyttö on hyvin vahva, vahvempi kuin *antaa*-verbin esiintymissä (ks. Luku 3.3.6). Suorana objektina on näissä esiintymissä enimmäkseen rahasumma. *Böta*-verbin esiintymiä, joissa on epäsuora objekti, on RUOTSIFÄe8:ssa 23 ja RUOTSIFÄe9:ssä 75. Kaikissa esiintymissä epäsuora objekti on datiiivissa ja prepositioton. Niistä 22:ssa esiintymässä sanajärjestys on predikaatti – epäsuora objekti – suora objekti kuten esimerkissä (130), ja 76 esiintymässä predikaatti – suora objekti – epäsuora objekti kuten esimerkissä (131):

- (130) ok böte *malsæghandanum, konungenum* ok *stadhenum XL marker*.
(RUOTSIFÄe9: KpB 32)
'ja maksakoon kantajalle, kuninkaalle ja kaupungille 40 markkaa.'
- (131) böte *thre marker malsæghandennum, konungenum* ok *stadhenum*.
(RUOTSIFÄe9: SkB 19)
'maksakoon kolme markkaa kantajalle, kuninkaalle ja kaupungille.'

Suoran ja epäsuoran objektin sijaintia ei siis sido sanajärjestys, eikä sanajärjestyksellä ole tekemistä antamisverbien epäsuorien objektien prepositiottomuuden kanssa. Tämä tuntuisi itsestäänselvyydeltä, jos ajatellaan, että nomineissa on vielä kaikki neljä sijamuotoa käytössä. Toisaalta preposition käyttö ’sanoa’-verbin epäsuorassa objektissa osoittaa, että sijamuotojen säilyminen ei liity preposition käyttöön. Sanajärjestyksestäkin voi todeta, että vaikka sijamuodot ovat säilyneet, suoran ja epäsuoran objektin keskinäinen sijainti voi kiteytyä tietynlaiseen järjestykseen, kuten saksa osoittaa.

65. Aineistoistani löytyy joitakin *giva*-verbin epäsuoria objekteja, jotka on merkitty *till*-prepositiolla. Ne eivät ole kuitenkaan henkilöviitteisiä vaan ovat merkitykseltään ’johonkin’-tyyppisiä lokaalisia ilmaisuja: *En kona gaff oleo til sancti bartholomei* kirkio at *brenna j lampo for altara*: -- (RUOTSIFÄe4: 211) ’Eräs nainen antoi öljyä Bartolomeuksen kirkkoon alttarin edessä lampussa poltettavaksi’; *kyesar henrik hafdhe gifuit en gul kalk til sancti laurencij kirkio swa storan at* -- (RUOTSIFÄe4: 418) ’Keisari Henrik oli antanut pyhän Laurintiuksen kirkkoon niin suuren kultaisen pikarin, että --’; *oc gaff han til hans kyrkio ower matto stora oc mykla gaffwor*. (RUOTSIFYe12: 188) ’-- ja hän antoi hänen kirkkoonsa tavattoman suuria ja lukuisia lahjoja’.

66. Seuraavanlaisia esimerkkejä, joissa suora objekti edeltää epäsuoraa objektiä, on siis hyvin vähän: *at gudh gaff hardhare hæmd judhum* (RUOTSIFÄe4: 198) ’Jumala kosti ankarasti [< antoi kovan koston] Juudakselle’; *mædhan gud gaff swa mykit oc rikt land enom bonda* -- (RUOTSIFÄe7: 137) ’kun taas Jumala antoi niin runsasta ja rikasta maata omalle maanviljelijälleen’.

Edellä esitetyn perusteella jo muinaisruotsin aikaan verbien 'sanoa' ja 'antaa' välillä oli olemassa selvä epäsuoran objektin preposition käyttöä koskeva ero, joka ei rajoitu tiettyihin aineistoihin. *Giva*-verbi kuuluu niihin verbeihin, joiden epäsuorat objektit ovat säilyttäneet hyvin datiiivisen epäsuoran objektin käytön.⁶⁷ Esimerkkien (127)–(129) kaltaiset poikkeukset kertovat vain siitä, että joissakin kielimuodoissa muutos on alkanut myös 'antaa'-verbin epäsuoran objektin merkinnässä. Yksittäisten poikkeusten esiintyminen kuuluu asiaan, koska tämän tapainen jako ei varmaankaan synny tasaisesti kaikissa murteissa. *Säga*-verbi taas kuuluu niihin verbeihin, joiden epäsuorat objektit ovat runsaan *till*-preposition käytön myötä siirtyneet toiseen kategoriaan.

Koska neljän sijamuodon järjestelmän säilyttäneessä islannissa epäsuoran objektin preposition käyttöä koskeva ero 'antaa'-verbin (*gefa / fá*) ja 'sanoa'-verbin (*segja*) välillä on edelleen olemassa, kyseinen ero lienee varsin vanha. Se näyttää kuitenkin syntyneen vasta pohjoisgermaanien yhteisen kielimuodon ajan jälkeen. Tästä kertoo jo se seikka, että ruotsin *säga*-verbin etymologisten vastineiden⁶⁸ epäsuoran objektin merkintätavat vaihtelevat pohjoisgermaanin sisällä. Kielet jakautuvatkin epäsuoran objektin merkintätapojen mukaan tyypillisesti läntiseen pohjoisgermaaniin ja muihin. Islannissa *segja* 'sanoa' -verbin epäsuora objekti on joko datiiivissa tai se merkitään prepositiolla *við*. Preposition *við* rektio on tässä tapauksessa akkusatiivi. Samoin on asian laita fäärissä *sga* 'sanoa' -verbin epäsuoran objektin merkitsemisessä. Muissa kielissä ja kielimuodoissa ruotsin *till*-preposition etymologinen vastine on käytössä. Prepositioiden *við* ja *till* haaroittainen vaihtelu *säga*-verbin epäsuoran objektin merkitsemisenä tarkoittaa joko sitä, että jommassakummassa haarassa prepositio on vaihtunut toiseen, tai sitä, ettei alkuaan ole käytetty mitään prepositiota ja myöhemmin prepositiota alettiin käyttää kummallakin taholla toisistaan riippumattomasti. Edellinen vaihtoehto ei tunnu mahdolliselta ajateltaessa kummankin preposition vakiintuneisuutta. Jälkimmäisen vaihtoehdon mukaan taas kummassakin kieliryhmässä preposition käyttö 'sanoa'-verbin epäsuorissa objekteissa on voinut tulla verbien *tala* ja *måla* kaltaisten muiden 'sanoa / puhua' -verbien epäsuoran objektin merkinnästä analogian kautta. Näin voi olettaa, koska kyseiset verbit kuuluvat itäisen ja läntisen haaran yhteiseen sanastoon ja kumpikin verbi saa *til*-preposition lisäksi myös *við*-prepositiolla merkityn epäsuoran objektin.⁶⁹

Mikäli prepositioiden käyttöä *säga*-verbin etymologisten vastineiden epäsuoran objektin merkitsemisessä pidetään edellä esitetysti kummallakin taholla erikseen analogian kautta syntyneenä, alkutilaksi olisi siis oletettava prepositioton epäsuora objekti pohjoisgermaanin yhteisen kielimuodon aikaan.

67. Muinaisruotsissa datiiivisen epäsuoran objektin saavista verbeistä ks. Schwartz 1878: 34–48.

68. Toinen 'sanoa' verbi *kveða* (ruotsin verbin *kväda* etymologinen vastine) on käsittelystä kokonaan jätetty pois.

69. Näin on asian laita myös muinaisruotsissa: *Mæþan bartholomeus talape við kunugen*. (RUOTSIÆä3: 209) 'Sillä aikaa, kun Bartolomeus puhui kuninkaalle'. Myös RUOTSIW1:ssä ja RUOTSIW2:ssa jäänteenomaisesti esiintyy *við*-prepositiokin: *Men the kommo ther till honom alle medh en hogh / och taladhe wedh Blastum som konnunge's Camererer war / --* (RUOTSIW1: Ap. t. 12:20); *Men the komo endregtighe til honom, och taladhe widh Blastum som Konungens Kamarerare war, --* (RUOTSIW2eNT: Ap. t. 12:20).

Tätä oletusta näyttää tukevan Eddan (ISLANTI_{W1}) ja muiden muinaisislannin aineistojen (ISLANTI_{We2-17}) *segja*-verbin epäsuorien objektien merkintätapa. ISLANTI_{W1}:n Gylfaginningista ja Skáldskaparmálistista löytyy 30 *segja*-verbin esiintymää, joissa on epäsuoria objekteja. Kaikissa esiintymissä epäsuora objekti on prepositioton ja datiiivissa.⁷⁰ Epäsuorista objekteista 15:ssä objektina on *þer* (yks. 2. pers. dat.), seitsemässä substantiivin datiiivimuoto, neljässä *honvm* (yks. 3. pers. mask. dat.), kahdessa *þórv*⁷¹ (indef. pron. mon. dat.), yhdessä *mer* (yks. 1. pers. dat.) ja yhdessä *henni* (yks. 3. pers. fem. dat.). Esiintymien määrä on hyvin pieni, mutta huomiota kiinnittää se, ettei prepositiota ole käytetty yhdessäkään epäsuorassa objektissa, ts. *segja*-verbi käyttäytyy epäsuoran objektin merkinnässä samalla tavalla kuin antamisverbit *fá* ja *gefa* kuten esimerkeissä (132)–(135):

- (132) En er Skirnir sagði **Frey** sitt eyrindi, -- (ISLANTI_{W1}: 41)
'Mutta kun Skimir sanoi Freyrille oman vastauksensa, --'
- (133) En er hann sagði **asvnm** drömana, -- (ISLANTI_{W1}: 63)
'Mutta kun hän kertoi aasoille unensa, --'
- (134) sagði Bragi **Ægi** fra morgvm tíþindvm, -- (ISLANTI_{W1}: 78)
'kertoi Bragi Ægirille monista asioista, --'
- (135) Þógi segir **Svttvngi, broþvr sinvm**, -- (ISLANTI_{W1}: 84)
'Baugi sanoi Suttungrille, veljelleen, --'

Kun *segja*-verbin esiintymiä vertaa *mæla* 'sanoa, puhua' -verbin esiintymiin,⁷² preposition käyttöä koskeva ero on selvä. *Mæla*-verbin esiintymiä, joissa on epäsuoria objekteja, on löytenyt yhteensä 12, ts. yli puolet vähemmän kuin *segja*-verbin esiintymiä. Näistä kuusi on merkitty *við*-prepositiolla (esim. (136)–(138)), neljä *til*-prepositiolla (esim. (139)–(141)) ja kaksi on datiiivissa. Viimeksi mainitut kaksi esiintymää ovat kuitenkin 'sanoa itsekseen' -tyyppisiä ilmaisuja, ja niissä epäsuora objekti on refleksiivipronominin datiiivimuoto *ser* 'itselleen'. Muuten on siis käytetty prepositioita:⁷³

- (136) þa mælti Loki **við hann**, --(ISLANTI_{W1}: 64)
'sitten puhui Loki hänelle, --'
- (137) þa mælti hann **við Galar broþvr sin**, -- (ISLANTI_{W1}: 83)
'sitten hän puhui Galarr-veljelleen, --'
- (138) ok þa mælti hann **við Hreiðmar**, -- (ISLANTI_{W1}: 128)
'ja sitten puhui hän Hreiðmarrille, --'
- (139) Þa mælti Skrymir **til Þors**, -- (ISLANTI_{W1}: 51)
'Sitten puhui Skrymir Thorille, --'

70. Näin ilmaisen asian, koska *till*-preposition täydennyskin voi olla datiiivissa, kuten edellä oli puhetta.

71. Pitkähäntäinen *a* on korvattu *o*lla. Samoin on jatkossa.

72. Epäsuoran objektin sisältäviä *tala*-verbin esiintymiä ei ole löytenyt ISLANTI_{W1}:stä.

73. ISLANTI_{W1}:ssä prepositioiden rektiot ovat akkusatiivi (*við*) ja genetiivi (*til*), kuten nykyislannissa.

- (140) þa mælti Vtgarþaloki **til Þors** ok spyR, -- (ISLANTIWI: 58)
'sitten puhui Útgarða-Loki Thorille ja kysyi, --'
- (141) þar er Hrvngnir stoð, ok mælti **til hans**: -- (ISLANTIWI: 102–103)
Kun Hrungrnir siellä seisoi ja puhui hänelle: --'

Tilanne on samansuuntainen tarkasteltaessa asiaa laajemmasta aineistosta, johon kuuluu samansisältöinen teksti kuin ISLANTIWI. Tulos ei ole kuitenkaan enää yhtä puhdas *segja*-verbin epäsuoran objektin prepositiottomuuden osalta. Aineistoista ISLANTIWe2–17⁷⁴ on löytynyt 406 *segja*-verbin esiintymää, joihin liittyy epäsuoria objekteja. Näistä 378:ssa epäsuora objekti on datiiivissa ilman prepositiota, yhdeksässä datiiivi-akkusatiivissa, 17:ssä *til*-prepositiolla merkittynä ja kahdessa *við*-prepositiolla merkittynä. Datiiivi-akkusatiivissa olevat epäsuorat objektit ovat monikon 1. ja 2. persoonapronominien lisäksi myös samojen persoonien yksikön muodot *mik* ja *sik*, jotka ISLANTIWe17:ssä esiintyvät datiiivin asemassa kuten samat muodot useissa muinaisruotsin aineistoissa.⁷⁵ *Við*-prepositiolla merkityn epäsuoran objektin sisältävistä lauseista toinen on refleksiivipronominin sisältävä 'sanoa itsekseen' -tyyppinen ilmaisu. *Til*-prepositiolla merkityn epäsuoran objektin esiintymät keskittyvät neljään aineistoon, ISLANTIWe8:aan, ISLANTIWe9:ään, ISLANTIWe13:een ja ISLANTIWe17:ään:

- (142) kantú nokot fegia os⁷⁶ **til Hákonar ǵarls**. (ISLANTIWe8)
'Voit jotakin sanoa Meille, jaarli Hákonarille'
- (143) fegir hon **til Oláfs konongs** -- (ISLANTIWe9)
'sanoi hän kuningas Oláfillle'
- (144) feger hann fva **til finna manna** (ISLANTIWe13)
'sanoi hän niin omalle miehellensä'
- (145) Th'ṛ æpθh'ṛ fagðhe jomffru maria **til thñ e fā ma brodh'ṛ** -- (ISLANTIWe17)
'Sen jälkeen sanoi neitsyt Maria samalle veljelleen --'
- (146) fegir hann **við flícom mōnnom at** -- (ISLANTIWe9)
'sanoi hän niille miehille, että --'

74. Muinaisislannin aineistojen käsittelyssä huomioidut merkkijonot ovat seuraavat aakkosjärjestyksessä *mæla, segja, tala*: *mæl, mæla, mæli, mæliR, mælt, mælte, mælti, mæltir, mæltu, mælum, sagt, sagði, sagðir, seg, segeð, seger, segi, segia, segir, segið, segja, segði, segðu, sögðu, sögðuð, fagðhe, fagt, fagð, fagða, fagðar, fagðe, fagði, fagðr, feg, feger, fegi, fegia, fegir, fegið, fegðe, fegði, fegðu, fegia, fig, fighia, fogðu, fogðu, tala, taladhe, talar, talat, talað, talaði, tali, toldu, tölum, tölud, töludu, tala, talar, talat*. Näillä merkkijonoilla saatuja osumia on *mæla* 1147, *segja* 2875 ja *tala* 196.

75. ISLANTIWe17 on 1500-luvun alkupuolelta, ja sen kielimuoto on selvästi muita nuorempi. Vaikka Medieval Nordic Text Archive luokittelee tämän aineiston merkillä *oic*, ts. muinaisislannin tekstiksi, kielimuoto ei oikein tunnu islannilta tässä tutkimuksessa käsiteltyjen asioiden osalta. Esim. sijajärjestelmän rappeutuminen persoonapronomineissa ja sijamuotojen käytön horjuvuus muistuttaa hyvin paljon muinaisruotsin vastaavia: *ropandhe til tik* / -- (ISLANTIWe17) 'huutaen sinulle'; vrt. *jak æra tik* / *oc bedh'ṛ til thin* / *jak takkar tik* / -- (ISLANTIWe17) 'Minä kunnioitan sinua ja rukoilen sinua, minä kiitän sinua'.

76. Tämä lienee meitittely.

Vaikkakin näitä prepositioilla merkittyjä epäsuoria objekteja esiintyy, 95 prosenttia epäsuorista objekteista on prepositiottomia. *Mæla*-verbin esiintymiä, jotka sisältävät epäsuoria objekteja, on yhteensä 139. Näistä 80:ssä epäsuora objekti on merkitty *við*-prepositiolla (esim. (147)), 58:ssa *til*-prepositiolla (esim. (148)), ja yhdessä epäsuora objekti on datiiivissa.⁷⁷ *Tala*-verbin epäsuoria objekteja sisältäviä esiintymiä on yhteensä 43, joista 37:ssä epäsuora objekti on merkitty *við*-prepositiolla (esim. (149)), viidessä *till*-prepositiolla (esim. (150)) ja yhdessä epäsuora objekti on datiiivissa ilman prepositiota.⁷⁸

- (147) Þá mælti Gunnhildr **við bræðr sína**: -- (ISLANTIWe2)
'Sitten puhui Gunnhildr veljelleen: --'
- (148) Þá mælti Leifr **til hans**: -- (ISLANTIWe4)
'Sitten puhui Leifur hänelle: --'
- (149) ok kveðst vilja tala **við hana**: -- (ISLANTIWe3)
'ja sanoi haluavansa puhua hänelle: --'
- (150) ok eṛ maðr talar **til heilagra** manna -- (ISLANTIWe12)
'ja kun äiti puhui pyhälle miehelle --'

Edelleen myös keskiajannorjan aineistot NORJAWe1–6 antavat samansuuntaisen tuloksen.⁷⁹ *Si* 'sanoa' -verbin⁸⁰ epäsuoria objekteja sisältäviä esiintymiä on yhteensä 235. Niistä 219:ssä epäsuora objekti on datiiivissa ilman prepositiota, yhdessä se on merkitty *við*-prepositiolla ja 15:ssä *til*-prepositiolla. Datiiivisen prepositiottoman epäsuoran objektin osuus on siis melkein samaa tasoa kuin muinaisislannin aineistoissa. *Mæla*-verbin epäsuoran objektin esiintymiä on 34, joista 27:ssä epäsuora objekti on merkitty *við*-prepositiolla, kuudessa *til*-prepositiolla ja yhdessä se on datiiivissa ilman prepositiota. *Tala*-verbin 14 epäsuoran objektin esiintymät ovat kaikki prepositioilla merkittyjä, kymmenen *við*-prepositiolla ja neljä *til*-prepositiolla. Prepositioiden *við* ja *til* välillä voi olla joitakin vivahde-eroja niissä aineistoissa, joissa kumpaakin on käytetty epäsuoran objektin merkitsemiseen kuten aineistoissa ISLANTIW1, ISLANTIWe5 ja ISLANTIWe6. Kahden preposition vaihtelua voi kuitenkin pitää myös pelkkänä horjuvuutena.

Edellä esitettyjen seikkojen perusteella on todennäköistä, että muinaisislannin ja keskiajannorjan *segja*-verbi kuului todennäköisesti alkuaan niihin verbeihin, jotka eivät käytä prepositiota epäsuoran objektin merkitsemiseen. Tämä rajoittuu luonnollisesti koskemaan vain pohjoisgermaanin läntisen haaran kieli-

77. En ole ottanut mukaan *með*-prepositiollisia löydöksiä, koska ne ilmaisevat joko monikollisen täydennyksen kanssa merkitystä 'kesken, keskenään' tai *ser*-pronominin kanssa merkitystä 'itseksensä / itselleen'. Seuraavat esimerkit ovat vain edellisestä käytöstä: -- *at svá var mælt með okkr*, -- (ISLANTIWe2) '-- että meidän kahden kesken on puhuttu'; -- *sem mælt var með þeim?* (ISLANTIWe5) '-- joka heidän kesken oli puhuttu'.

78. Verbien *mæla* ja *tala* datiiivisen epäsuoran objektin esimerkit ovat sellaisia, joihin on aika monta merkkiä rekonstruoivasti lisätty. Näin ollen jätän ne esittämättä. Molemmat ovat pronomineja (*þeim* ja *ser*).

79. Keskiajannorjan aineistojen käsittelyssä huomioidut merkkijot ovat seuraavat: *mela*, *meli*, *melt*, *mæl*, *mæla*, *mæli*, *mæliṛ*, *mælt*, *mælte*, *mælti*, *mæltir*, *mælum*, *sagt*, *sagðe*, *sagði*, *sagðir*, *sagðu*, *seg*, *sega*, *segi*, *segia*, *segir*, *segium*, *segið*, *sig*, *sogðu*, *sogðum*, *sæg*, *sægi*, *sægia*, *sægir*, *sægið*, *tala*, *tal*, *talat*, *talað*, *talaðe*. Osumia on *mæla* 367, *si* 1096 ja *tala* 90.

80. Keskiajannorjassa infinitiivi on oikeastaan aineistoista riippuen *segia* tai *sægja*.

muotoja. Samoin lienee kuitenkin ollut asian laita myös itäisen haaran kielimuodoissa, koska kaikki *till*-prepositioon liittyvät ilmaisut ovat voineet syntyä aikaisintaan pohjoisgermaanin yhteisessä kielimuodossa ja ne ovat tässä mittakaavassa nuoria. Käytössäni olleista muinaisruotsin aineistoista ei kuitenkaan näy enää samanlaista välivaihetta kuin muinaisislannin ja keskiajannorjan aineistoista.⁸¹

Suomen dativigenetiivin tutkimuksen kannalta on joka tapauksessa olennaista, että ruotsissa *säga*-verbin ja *giva*-verbin epäsuoran objektin merkintää, ts. preposition käyttöä koskeva ero oli ollut vankasti olemassa ainakin muinaisruotsin alkua ajoilta lähtien 1500-luvun alkupuolelle asti, jolloin ensimmäiset vanhan kirjasuomen ajan kirjalliset tuotteet alkoivat syntyä.

7.4. Ruotsi dativigenetiivin diakroniassa

7.4.1. Hypoteesi dativigenetiivin ruotsivaikutteisesta synnystä

Edellä on nähty 1500-luvun ruotsin 'antaa'- ja 'sanoa'-verbin välillä vallitseva epäsuoran objektin preposition käyttöön liittyvä ero ja sen juuret muinaisruotsiin asti. Selvityksen perusteella myös Suomen ruotsissa on suomen kirjakielen syntyäikaan todennäköisimmin vallinnut samanlainen ero verbien *giva* ja *säga* välillä. Tämän voi nähdä ja selittää dativigenetiivin alkuperän kannalta kahdella tavalla. Ensinnäkin voi pitää puheena olevaa seikkaa sattumana ja ajatella, että dativigenetiivin ja allatiivin välillä olisi ollut jokin ero, joka sopivasti vastaa ruotsin verbien *giva* ja *säga* epäsuoran objektin merkintätapoja koskevaa eroa. Toisin sanoen dativigenetiivi olisi vanhaa perua omasta takaa ja olisi ollut olemassa aina kuten tähän asti on oletettu. Tämä vaihtoehto ei tunnu kovinkaan uskottavalta, koska edellisissä luvuissa kaikki dativigenetiivin ikivanhuuden puolesta esitetyt seikat ja hypoteesit ovat osoittautuneet joko perustelemattomaksi esitykseksi, ilman minkäänlaisia sukukielistä saatuja todisteita esitetyksi kehityskuluksi, virheellisiin tietoihin perustuvaksi väitteeksi tai lupaavaksi selitykseksi, jonka tie kielisukulaisuuden syvyyteen katkeaa kuitenkin itämerensuomen jälkeen. Toiseksi on mahdollista pitää puheena olevaa eroa jälkenä, joka kertoo dativigenetiivin syntyneen ruotsin vaikutuksesta, ja seikkana, joka ilmenee dativigenetiivin selittämättömästi rajoittuneessa esiintymisympäristössä. Pidän tätä jälkimmäistä vaihtoehtoa edellistä huomattavasti uskottavampana, koska kyseiselle esiintymisympäristön rajoittuneisuudelle ei ole löytynyt mitään diakronista tai synkronista selitystä lukujen 4–6 selvityksissä ja katsauksessa. Tämä vaihtoehto selittäisi siis tuon arvoituksen. Karkeasti yleistettynä keskiajan ruotsissa *säga*-verbi kuului preposition käytössä eri kategoriaan kuin *giva*-verbi, ja tämä ero näkyisi suomen vanhimmissa kielenmuistomerkeissä siinä, että *sanoa*-verbin

81. Olisi kiinnostava kysymys, mistä alkuaan on tullut preposition käyttö 'sanoa'-verbin epäsuorassa objektissa ja kuinka vanha se on. Myös pelkällä dativilla olisi tultu toimeen, joten prepositio on oikeastaan turhake tässä seikassa. Kreikassa, josta oli puhetta luvussa 7.3.1 Uuden testamentin yhteydessä, se näyttää olleen käytössä jo Homeroksen aikaan (GS: 2808; 2.68.39.2). Latinassakin sitä näyttää esiintyneen varhain (ks. Pinkster 1990).

vastaanottajan adverbialina ei ole juurikaan käytetty genetiiviä, ts. *sanoa*-verbi ei kuulu niiden verbien piiriin, jotka saavat genetiivisen habitiivadverbialin. Yhtenä syynä yksinomaiseen allatiivin käyttöön voi olla se, että ruotsin *säga*-verbin epäsuora objekti, joka on merkitty *till*-prepositiolla, on ilmaisuna sama kuin *till någon* 'jonkun luo' -tyyppinen visinaalinen adverbialia. *Till*-prepositiolla merkityn epäsuoran objektin visinaalisesta merkityksestä antaa viitteitä sekin, että suomennoksen vastineissa *tykö*-postpositiokin esiintyy *sanoa*-verbin dativis-habitiivisena adverbialina.⁸² Genetiiviä ei tiettävästi ole ainakaan yksin käytetty visinaalisen suhteen eikä lokaalisen suhteen ilmaisimena.

Selitys ruotsin vaikutuksesta syntyneestä dativigenetiivin esiintymisympäristöstä selittää myös sen, miksi dativigenetiiviä on käytetty *käskeä*-verbin yhteydessä, vaikka sekin on puheaktiverbi. Tämän verbin päävastineiden *befalla* ja *bjuda* epäsuorissa objekteissa ei ole käytetty prepositiota kuten esimerkissä (151),⁸³ eikä nykykielessäkään tavallisesti käytetä. Vertailulauseen dativinen epäsuora objekti osoittaa, että kyseessä on epäsuoraobjekti:

- (151) Och han **bödh them** / och *sadhe til them* / -- (RUOTSIW2: 1. Moos. 49:29)
 Ja hän käski heitä ja sanoi heille: -- (SUOMI22: 1. Moos. 49:29)
 Vrt. Altså bödh Josua **Prestomen** och *sadhe* -- (RUOTSIW2: Joos. 4:17)
 'Niin Joosua käski pappeja sanoen: --' (SUOMI22: joos. 4:17)

Verbit *befalla* ja *bjuda* saavat myös suoran sanaobjektin kuten esimerkeissä (152) ja (153). Näin ollen ne eivät syntaktisesti poikkea GIVA-verbistä:

- (152) befalte the **them herranom** then the vppå trodde. (RUOTSIW1: Ap.t. 14:23)
 'niin he rukoillen ja paastoten jättivät heidät Herran haltuun, johon he nyt uskoivat.' (SUOMI22: Ap. t. 14:23)
 (153) Therföre biudher iagh **tigh thetta** j thenna dagh. (RUOTSIW2: 5. Moos. 15:15)
 'Sentähden minä tänä päivänä annan sinulle tämän käskyn.' (SUOMI22: 5. Moos. 15:15)

Dativigenetiivin rajoittuneen esiintymisympäristön ongelma voi ratketa edellä mainitulla tavalla olettamalla, mutta se ei selitä dativigenetiivin syntyä. Luvuissa 7.3.1 ja 7.3.2 on kuitenkin tullut esiin toinen seikka, joka todennäköisesti selittää dativigenetiivin synnyn arvoituksen. Se on 1400-luvun myöhemmästä muinaisruotsista 1500-luvun alun varhaisempaan uusruotsiin käymistilassa ollut

82. Esim. *Jesus wastaten sanoi henen tygens* / -- (SUOMIW1: 2186; Luuk. 7:40); vrt. *Thå swaradhe Jesus och sadhe till hono* / -- (RUOTSIW1: Luuk. 7:40). Ks. myös alav. 11.

83. Juuri verbien *befalla* ja *bjuda* yhteydessä esiintyy sellaisia epäsuoran objektin epäsuoria objekteja, jotka vastaavat vanhoissa suomennoksissa infinitiivin dativis-habitiivista adverbialia. Nämä epäsuorat objektit on merkitty todennäköisesti latinan *ad*-preposition mallin mukaan *till*-prepositiolla: *alt thet han migh til idher befalt haffuer*. (RUOTSIW2: Jer. 42:21) 'Tänään minä olen ilmoittanut teille, mitä Herra, teidän Jumalanne, on sanonut.' (SUOMI23: Jer. 42:21); *alt thet HERREN honom til them budhit hadhe* / -- (RUOTSIW2: 5. Moos. 1:3) 'kaiken, mitä Herra oli käskenyt hänen heille puhua.' (SUOMI22: 5. Moos. 1:3).

sijajärjestelmä ja siitä johtuva kaoottisenakin pidettävä sijanmerkintä, joista oli puhetta johdannossakin. Olennaisin seikka tässä sekavassa sijanmerkinnässä on suoran objektin ja epäsuoran objektin muotojen lankeaminen yhteen. Ilmiö näkyy parhaiten persoonapronomineissa, mutta se on havaittavissa myös substantiiveissa. Persoonapronominien tapauksessa datiiivin ja akkusatiivin lankeaminen yhteen on jo ehtinyt pääosin tapahtua, ja suoran ja epäsuoran objektin muodot ovat yhdistyneet. Toisin sanoen yksi sijamuoto toimi sekä suoran että epäsuoran objektin sijana kuten nykyruotsissa. Substantiivien (ja eräiden muiden pronominien) kehitys ei ole ehtinyt yhtä pitkälle, ja kyse on kahden sijamuodon rinnakkais- ja sekakäytöstä samassa tehtävässä. Luvuissa 7.3.1 ja 7.3.2 on keski-tytty verbeihin *säga* ja *giva*. Luonnollisesti samanlaista sekakäyttöä esiintyy muidenkin verbien yhteydessä kuten esimerkeissä (154)–(157) verbien *befalla*, *bjuda*, *göra* ja *offra* yhteydessä. Näissä esimerkeissä ensimmäisessä esimerkissä on datiiivin ja vertailuesimerkissä nominatiivi(-akkusatiivi)nen epäsuora objekti:

- (154) at han befaler **sinom barnom** och **sino hwse** effter sigh / -- (RUOTSIW2: 1. Moos. 18:19)
 'hän käskisi lapsiansa ja perhettänsä, joka jää hänen jälkeensä, --'
 (SUOMI22: 1. Moos. 18:19)

Vrt. Och han befalte **sina men** om honom / at -- (RUOTSIW2: 1. Moos. 12:20)
 'Ja farao antoi hänestä käskyn miehillensä,' (SUOMI22: 1. Moos. 12:20)

- (155) Och Konungen bödh Hilkia **Prestenom** och Ahikam Saphan **some** och Achbor Michaia **some** och Saphan **Scriffuarenom** / och Asaia Konungens tienare / och sadhe -- (RUOTSIW2: 2. Kun. 22:12)
 'Hän sanoi pappi Hilkialle sekä Safanin pojalle Ahikamille, Mikajan pojalle Akborille, kirjuri Safanille ja hovimiehelleen Asajalle: --'
 (SUOMI23: 2. Kun. 22:12)

Vrt. Och Konungen bödh Hilkia och Ahikam Saphan **son** / och Abdon Micha **son** / och Saphan **Scriffuarenom** och Asaia Konungens tienare och sadhe / -- (RUOTSIW2: 2. Aik. 34:20)
 'Hän sanoi Hilkialle sekä Safanin pojalle Ahikamille, Miikan pojalle Abdonille, kirjuri Safanille ja hovimiehelleen Asajalle: --' (SUOMI23: 2. Aik. 34:20)

- (156) Men then som orett giordhe **sinom nästa** han stötte hono' bort -- (RUOTSIW1: Ap. t. 7:27)
 'Mutta se, joka teki lähimmäisellensä vääryyttä, työnsi hänet pois --'
 (SUOMI22: Ap. t. 7:27)

Vrt. kärleken gör **sin nästa** intit oondt / -- (RUOTSIW1: Room. 13:10)
 'Rakkaus ei tee lähimmäiselle mitään pahaa.' (SUOMI23: Room. 13:10)

- (157) ty somblighe göra sigh samwet till thenna tijdh öffuer åffgudhan- ar / ätandes så som thet **åff gudhom** offrat är / -- (RUOTSIW1: 1. Kor. 8:10)

'-- eikö hänen omatuntonsa, kun hän on heikko, vahvistu epäjumalille uhratun syömiseen?' (SUOMI22: 1. Kor. 8:10)

Vrt. Så wete wij nw om then maat som offras *affgudhar* / -- (RUOTSIWI: 1. Kor. 8:4)

'Niin me nyt tiedämme siitä ruasta, joka epäjumalille uhrataan, --' (SUOMI21: 1. Kor. 8:4)

Mainittu piirre kuvaa hyvin myöhemmän muinaisruotsin lopun ja varhaisemman uusruotsin alkuaajan tilaa, jossa substantiiveilla on vielä neljän sijan järjestelmäkin käytössä, mutta samaan aikaan sijajärjestelmän yksinkertaistuminen, joka lie-nee jo tapahtunut, on tunkeutumassa epäsuoran objektin sijanmerkintään. Kummassakin tapauksessa suurena erona nykyruotsiin verrattuna on se, ettei mikään sääntö – eivät sanojen muodot tai preposition käyttö – näytä säätelevän suoran ja epäsuoran objektin ilmaisemista. Sanajärjestys on voinut olla jonkinlainen säätelevä tekijä, mutta sitä ei voida pitävästi todeta ainakaan tässä tutkimuksessa käytetyistä aineistoista. Objektin sijan päällekkäiskäyttö löytyy suomen sukukielistäkin, kuten luvuissa 4–6 oli puhetta. Se rajoittuu kuitenkin vain eräiden verbi-
en yhteyteen tai koskee vain eräiden pronomien taivutusmuotoja. Kyseessä on siis aivan eri luokan ilmiö kuin edellä mainittu ruotsin objektin sijan päällekkäiskäyttö, joka on nominien sijajärjestelmän muutoksesta lähtöisin.⁸⁴ Objektin sijan käyttö habitiivisessa adverbialissa sekä samansijaisten objektin ja habitiiviadverbialin rinnakkaisuus toisiaan poissulkematta sopivat hyvin analogiamalliksi, jonka mukaan dativigenetiivi on voinut syntyä.

Edellä esitettyjen seikkojen perusteella esitän nyt johdannossa esittämäni spekulatiivisen tarkennettuna hypoteesina. Tämän hypoteesin mukaan dativigenetiivi on seurausta siitä, että 1450-luvun tienoon myöhemmästä muinaisruotsista 1500-luvun alkupuolen varhaisempaan uusruotsiin vallinnut ruotsin sijajärjestelmän muutoksen aiheuttama sekava tila välittyi sellaisen kielimuodon kautta, jota ruotsia ja suomea kumpaakin hyvin taitavat ihmiset käyttivät ja jota puhuttiin ennen kirjakielen syntyä todennäköisesti enimmäkseen alueilla ja yhteisöissä, jotka olivat Ruotsin hallinnon ja kirkon kanssa tekemisissä. Dativigenetiivin esiintymiä ja aineistoja ajatellen voisi suorastaan sanoa, että kyseessä on papiston käyttämä kielimuoto. Esimerkiksi koulut saattoivat olla yksi tällaisista yhteisöistä, joissa puheena olevaa kielimuotoa käytettiin.⁸⁵ Mainittua ruotsin sijanmerkinnän sekavaa tilaa leimaa kaksi seikkaa. Ensimmäinen on se, että suora ja epäsuora objekti alettiin merkitä samalla sijamuodolla. Toinen on vanhemman sijajärjestelmän mukaisen dativiin ja nuoremman sijajärjestelmän mukaisen nominatiivi-

84. Luvussa 5.3.2 esitetty eteläsaamen akkusatiivin käyttö mm. vastaanottajan merkitsemisessä voisi kuitenkin levitessään kehittyä dativigenetiivin kaltaiseksi, koska perusmekanismi, ts. objektin sijan käyttö dativisessa funktiossa vaikutuksenantajakielen mallin mukaisesti näyttäisi olevan samanlainen kuin R-hypoteesin mukaisessa dativigenetiivin kehityksessä. Erityisesti objektin sijan päällekkäiskäyttö 'opettaa'-verbin yhteydessä voi antaa vihiä siitä, että jos tämä päällekkäiskäyttö leviäisi, se todennäköisesti leviäisi niiden verbien yhteydessä, jotka käyttäytyvät sekä ditransitiiviverbin että puhtaan transitiiviverbin tavoin tyyliin *Hän opetti minulle suomea* vs. *hän opetti minua*. Se, kuinka paljon tällaisia verbejä löytyy eteläsaamesta ja miten niiden täydennykset käyttäytyvät sijanmerkinnässä, on toistaiseksi tutkimatta.

85. Ajan kouluolosuhteista ks. Tarkiainen V. – Tarkiainen K. 1985: 76–84.

akkusatiivin rinnakkais- ja sekakäyttö epäsuoran objektin merkitsimenä. Tämä ruotsilähtöinen sekava sijanmerkintä olisi suomeen siirtynyt niiden verbien välityksellä, joiden ruotsin vastineissa on epäsuoran objektin saava GIVA-verbin kaltainen ditransitiiviverbi tai syntaktisesti sitä läheisesti käyttäytyvä verbi (esim. luvun 7.3.2 alussa esitetyt verbit ja tässä luvussa edellä esitetyt *befalla*, *bjuda*, *göra* ja *offra*). Tällä siirtymisellä ei ole mitään tekemistä kaksikielisten kielitaidon tms. kanssa. Muutoksen on voinut panna alulle edellä mainitun kaltaisessa yhteisössä kuka tahansa, joka käytti sekä ruotsia että suomea.

Ruotsin sijanmerkintämallin siirtyessä suomeen pohjana toimivat persoonapronomininit ja yksikölliset substantiivit, joiden objektin sijamuotona on partitiivin rinnalla genetiivi eli *N*-sija (esim. *Nin ette he Sairaat Catuille wloska'noit / ia panit heiden Wootein ia Parein päle / --* (SUOMIW1: 2325; Ap. t. 5:15); vrt. *Ihmiset toivat sairaita kaduille ja panivat heidät vuoteille ja paareille, --* (SUOMI23: Ap. t. 5:15)). Genetiivin valikoituminen kahdesta objektin sijamuodosta tähän tehtävään voidaan selittää yksinkertaisesti sillä, että elollistarkoitteiset nominit, jotka esiintyvät vastaanottajan adverbiaaleina ovat myönteisen *antaa*-verbin objekteina nimenomaan totaaliobjekteja, koska kyseessä on säännöllisesti kokonaisuuden siirtymä toisen hallusta toisen haltuun. Toisin sanoen genetiivin valinta on ”suoran objektin” mallin ja tavallisen väitöslauseen objektin sijanmerkinnän mukainen puheena olevien verbien yhteydessä.⁸⁶ Näin on SUOMIW1:ssä yksikön persoonapronominien osalta (esim. *-- ia paransi Piltin / ia andoi henen iellens Jsellens.* (SUOMIW1: 2195; Luuk. 9:42)).⁸⁷ Monikon persoonapronominien genetiivin käyttöä ei voi näin yksinkertaisesti selittää ainakaan datiiigenetiivin kannalta tärkeimmän aineiston SUOMIW1:n perusteella, koska totaaliobjekti voi olla kummassa tahansa, genetiivissä tai partitiivissa (esim. *Mine annan teiden Jumalan / ia henen Armoins Sanan haltun / --* (SUOMIW1: 2370; Ap. t. 20:32); vrt. *nin he annoit heite sen Herran haltuun / --* (SUOMIW1: 2353; Ap. t. 14:23)).⁸⁸ Pienestä lukumäärästä huolimatta partitiiviobjektia on käytetty *antaa*-verbin totaaliobjektina samanlaisissa konteksteissa kolme kertaa, kun taas genetiiviobjektista on vain edellä esitetty esimerkki. Genetiivin suosimiseen datiiivisena sijana löytyy kuitenkin kaksi motivaatiota. Toinen ja todennäköisempi motivaatio on yksikön persoonapronominien antama analogiamalli. Toinen on juuri laajasti käytetty partitiivinen totaaliobjekti. Tämän ansiosta monikon persoonapronominien genetiivin muuttuminen datiiiviseksi sijaksi ei olisi aiheuttanut yhtä sotkuisaa objektin ja habitiiviadverbiaalin sijanmerkintää kuin yksikön persoonapronominien kohdalla. Kielto-lauseen partitiiviobjekti ei tullut kyseeseen luultavasti kahdesta syystä. Ensinnäkään ruotsi ei tunne lauseen myöntöön ja kieltoon perustuvaa objektin sijanvaihtelua. Toiseksi on luontevaa ajatella, että sijanmerkinnän siirtyminen tapahtui myönteisen lauseen mallin mukaan, koska yksikään antamisverbeistä ei ole kieltohakuinen.

86. Verbien *käskeä*, *sanoa* ja *vastata* yhteydessä on kyllä partitiiviakin käytetty vastaanottajaa ilmaisevan adverbiaalini merkittämiseen, kuten luvussa 3.6 ja 3.7 oli puhetta.

87. Myös tähän löytyy poikkeus ’antaa joksikin’ -tyyppisessä ilmauksessa.

88. SUOMIW1:stä ei ole löytynyt *antaa*-verbin t-akkusatiivimuotoisia objekteja lukuun ottamatta yhtä permisiiivisen rakenteen objektia. SUOMIW1:n persoonapronominien sijanmerkinnän erikoisuuksista ks. myös luku 3.7.

Genetiiviä, ts. suoraa objektina vastaavaa muotoa olisi alettu käyttää habitiivisena tulosijana samalla tavalla kuin ruotsissakin on käytetty suoran objektin muotoa epäsuorana objektina. Substantiivien monikon genetiivi ei kuulu objektin sijoihin. Vanhassa kirjasuomessa sekin kyllä esiintyy objektin sijamuotona, mutta tapaukset ovat selvästi yksittäisiä poikkeuksia.⁸⁹ Tässä tapauksessa kysymys on suomensisäisen mallin analogiasta. Persoonapronominit ja yksikölliset substantiivit loivat *n-sija*⁹⁰ = *lle-sija* -mallin, jossa genetiivi ja allatiivi jakoivat habitiivisen tulosijan tehtävän. Substantiivien monikon genetiivi *n-sijana* reanalysoitiin analogisesti, ja se liittyi tähän malliin. Näin ollen datiiigenetiivi kokonaisuudessaan on ruotsin mallin mukaisen analogian ja sen johdosta syntyneen suomensisäisen sijanmerkinnän analogian yhteisvaikutuksen synnyttämä. Edellä sanottua ei pidä ymmärtää niin, että noiden eri analogioiden välillä olisi ollut aikaero. Todennäköistä on, että ne kielellisinä tuotoksina esiintyivät samaan aikaan. Edellä olen puhunut papiston käyttämästä kielimuodosta. Ruotsi on varmasti vaikuttanut myös muihin kielimuotoihin, mutta on todennäköistä, että vain hyvin ruotsivoittoisessa ympäristössä on esiintynyt sijanmerkinnän muutoksen kaltaisia syvällisiä vaikutuksia. Monissa kielimuodoissa ruotsista lainautuneissa ilmaisuissakin lienee käytetty normaalisti allatiivia (ja adessiivia). Toisin sanoen niissä allatiivin (ja adessiivin) rinnalle ei liene syntynyt kilpailevia sijamuotoja ainakaan yhtä leimaavalla tavalla kuin ruotsivoittoisessa ympäristössä.

Mikäli genetiiviobjekti on genetiiviadverbiaalin analogiamallina, myös tämä partitiivin käyttö habitiivisen adverbiaalin merkitsimenä voisi johtua siitä, että mainittujen verbien suorana objektina henkilöviitteiset sanat ovat olleet partitiivissa. Näin objektin näkökulmasta katsottuna myös luvussa 3.4 esitetyn esimerkkien (150)–(153) nominatiivin ja esimerkin (154) partitiivin käyttö datiiivisena sijana käy ymmärrettäväksi. Datiiivisina muotoina ne ovat utoja, mutta objektin muotoina ne ovat aivan oikein. Niissä voisi siis olla kyse vakiintumattomaksi jääneestä nominatiivin ja partitiivin datiiivisesta käytöstä, eikä pelkästä virheestä. Samoin voivat selittyä ainakin osa permissiivisten rakenteiden objektinsijaisista infinitiivin subjekteista, joista oli puhetta luvussa 3.7. Suomen permissiivisten verbien vastineita on muitakin kuin pelkkä *låta*, esim. luvussa 7.3.2 esittämäni *giva*. Muita ovat ainakin edellä *käskeä*-verbin vastineina esitetyt *befalla* ja *bjuda* sekä *unna* 'suoda' kuten esimerkeissä (158)–(161) :

- (158) Halt hijt tina kruko och *lät migh dricka* / -- / iagh wil ock ***giffua tina Camelar dricka*** / -- (RUOTSIW2: 1. Moos. 24:14)

'Kallista tänne vesiastiaasi juodakseni, -- minä juotan kamelisikin --,'
(SUOMI22: 1. Moos. 24:14)

- (159) och haffuer ***befalt migh byggia*** sigh itt Hws j Jerusalem j Juda / -- (RUOTSIW2: Esra 1:2)

'Hän on nyt käskenyt minun rakentaa itselleen temppelein Juudan Jerusalemiin.' (SUOMI23: Esra 1:2)

89. Esim. *Ja tadhon heiden Jelkintuleuaistens Miekalla tappa* / -- (SUOMIW1: 3658; Aam. 9:1)

90. Tässä tarkoitan nimenomaan suomen genetiiviä, joten puhun *n-sijasta*.

- (160) alt thz the *biwdha id'r holla* / thz holler och görer / -- (RUOTSIW1: Matt. 23:3)
'Kaikki siis, mitä he teidän käskevät pitää, se pitäkää ja tehkää; --'
(SUOMI21: Matt. 23:3)
- (161) Gudh *vunne tigh* lenge *leffua* / -- (RUOTSIW2: Dan. 6:6).
Vrt. Jumala suocoon sinulle pitkä ikä [oik. suokoon sinun pitkään elää].
(SUOMIW9: Dan. 6:6)

Näissä permissiivisissä rakenteissakin datiiivi (ks. edellä esimerkki (39)) ja nominatiivi-akkusatiivi (ks. esimerkki (158)) vaihtelevat, joten näidenkin objektin sijan käyttöä on voinut välittyä suomeen samalla tavalla kuin datiiigenetiivin yhteydessä, jossa ei ole kysymys infinitiivin subjektista.

Luvussa 3,7 oli puhetta siitä, että *antaa*-verbin varaan rakentuvien permissiivisten rakenteiden objektinsijainen infinitiivinsubjekti selittyisi yksinkertaisesti olettamalla, että se on syntynyt *låta*-verbin varaan rakentuvan infinitiivirakenteen vaikutuksesta. Kyseisessä infinitiivirakenteessa nimittäin infinitiivin subjekti on alkuaan ollut akkusatiivissa, ei siis datiiivissa (ks. Schwartz 1878: 15–16; Leino, J. 2003: 154, 157–158, 167–168, 299–300)⁹¹, kuten muinaisruotsin esimerkit (162)–(165) osoittavat. Niissä vain akkusatiiviset sanat on lihavoitu:

- (162) konunx dotterin *latir moysen ganga* til scola / -- (RUOTSIÄ7: 214)
'Kuninkaan tytär antaa Mooseksen käydä koulua --'
- (163) þa *lati* guþ *han længi liwæ*. (RUOTSIÄ27: 60)
'niin jumala antakoon hänelle pitkän iän [oik. antakoon hänen pitkään elää]'
- (164) oc biscopær *lati sin præst* þitt *fara*. (RUOTSIÄ30: XI)
'Piispa antakoon pappinsa sinne lähteä'
- (165) oc *läti* gudh *thina släkt wäxa* i thwsanda thwsand / -- (RUOTSI-Ä6: 206)
'ja jumala antakoon sinun sukusi lisääntyä tuhannesti [oik. tuhat kertaa tuhat]'

Näin ollen suomessakin objektin sijamuotojen käyttö infinitiivin subjektissa on luonnollista myös *antaa*-verbin varaan rakentuvassa permissiivisessä rakenteessa, jos siihen ruotsi on vaikuttanut, kuten on todennäköisesti tapahtunut. Tämän selityksen kannalta arvoitukseksi jäävät permissiiviset rakenteet, joissa infinitiivin subjekti on allatiivissa. SUOMIW1:n esiintymistä osa selittyy todennäköisesti *giva*-verbin varaan rakentuvan infinitiivirakenteen analogialla. Allatiivin käyttö *antaa*-verbin varaan rakentuvan permissiivisen rakenteen infinitiivin subjektin merkitsimenä löytyy kuitenkin kaikista itämerensuomalaisista kielistä lukuun ottamatta kuurinmaanliiviä ja inkeroista.⁹² J. Leino (2003: 220–221) on pitänyt mah-

91. Leino puhuu kuitenkin koko ajan objektista.

92. Väitteeni perustuu seuraaviin aineistoihin: INKEROINEN1, KARJALA1–7, KARJALAA1–4, KARJALAL1–4, VATJAI–9, VEPSÄ1–6 ja VIRO1–11. Salatsinliivistä ks. luku 4.4.3.1.

dollisena, että permissiivisen rakenteen juuret palautuisivat jopa varhaiskantasuomeen. Tässä oletuksessa tärkeää roolia esittää ilmaus *antaa A:n / A:lle syödä*. Juuri tälle ilmaukselle löytyy kuitenkin hyvin samanlainen verbin nominaalimuodon varaan rakentuva rakenne monista indoeurooppalaisista kielistä, mm. germaanisista kielistä ruotsista alkaen, kuten luvussa 7.3.2 oli vähän puhetta.⁹³ Sekä kuurinmaantta salatsinliivistä löytyy ’antaa’-verbin varaan rakentuvasta permissiivisestä rakenteesta vain kyseinen ilmaus uskonnollisia tekstejä lukuun ottamatta (ks. luku 4.4.3.1). Eteläsaame, joka on vanhakantainen, ei näytä tuntevan kyseistä ilmausta, vaikka se tuntee permissiivisen rakenteen, joka rakentuu akkusatiivisen infinitiivin subjektin ja infinitiivin varaan, esim. *Dihte baaja skoerhtjem tjoekedh* hän.NOM antaa.PRS.SG3 pentu.ACC latkia.INF ’Hän antaa pennun latkia’. Nämä seikat huomioon ottaen tuntuisi Leinon oletusta luontevammalta olettaa, että kyseinen ilmaus on germaaninen laina ja saamelaiskielissä esiintyvät samanlaiset rakenteet ovat sitäkin nuorempia lainoja joko suomesta tai – todennäköisesti uskonnollisten tekstien kautta – suoraan pohjoisgermaanin kielimuodoista. Tällä ei kuitenkaan voi selittää kaikkia permissiivisiä rakenteita, joissa infinitiivin subjekti on allatiivissa, koska ne eivät rajoitu verbien ’syödä’ ja ’juoda’ yhteyteen. Joka tapauksessa tämänkin jälkeen kysymys allatiivin käytöstä jää siis selittämättä. Tässä tutkimuksessa jää arvoitukseksi, olisiko allatiivinen infinitiivin subjekti syntynyt germaanisten tai balttilaisten kielten vaikutuksesta vai onko se syntynyt omasta takaa infinitiivitömän lauseen analogian mukaan vai onko se ikivanhaa perua ja samaa alkuperää kuin mordvan ja marin muodollisesti samanlaiset permissiiviset rakenteet. Viimeksi mainituissa on kuitenkin kyse puhtaasti syntaktisista samankaltaisuuksista (’antaa’-verbi + dativinen adverbiaali / infinitiivin subjekti + infinitiivi).

Edellä on kerrottu hypoteesini runko. Sen vahvistaa ruotsin vaikutuksen osalta dativigenetiivin esiintymismäärästään liittyvä rajoitus, joka edellisissä luvuissa esitettyjen seikkojen perusteella on luonnollisinta tulkita ruotsilähtöiseksi. Jatkossa kutsun hypoteesiani yksinkertaisuuden vuoksi *ruotsi*-sanana alkukirjaimen mukaan R-hypoteesiksi.

R-hypoteesin runko kattaa siis dativigenetiivin esiintymätyypeistä vain ne, joiden ruotsin vastineissa on epäsuoran objektin saava ditransitiiviverbi tai syntaktisesti sitä lähellä oleva verbi. R-hypoteesin mukaan verbit, jotka saavat sekä objektin että tulosijaisen habitiiviadverbiaalinen ja joilla ei ole *sanoa*-verbin kaltaista ruotsilähtöistä kategorista estettä, muodostivat ydinryhmän dativigenetiivin synnyssä. Tämä oletamus on R-hypoteesin kannalta olennaisen tärkeä ja välttämätön, koska vain näin voi selittää genetiivin, objektin sijamuodon moti-

93. Verbien *giva* ja *unna* varaan rakentuvat infinitiivirakenteet esiintyvät myös muinaisruotsin teksteissä. Esimerkiksi *Bondakonst* (RUOTSIŸE7) vilisee näitä rakenteita. Myös varhaisemman muinaisruotsin aineistoista niitä löytyy: *tha gaff han honom æta græs som oxa* (RUOTSIŸÆ7: 15) ’niin han antoi hänen syödä ruohoa kuin härkä’; *han skal awnda kononne oc sonum oc ey vna them at æta mz sik aff sins sonar køthe* -- (RUOTSIŸÆ7: 332) ’Hän kadehtii naista ja poikaa ja ei suo heidän syödä kanssansa hänen poikansa lihasta’. Mainittakoon, että *giva*-verbin varaan rakentuva permissiivinen rakenne esiintyy Mikael Agricolan kirjeessäänkin, joskin rakenne on finiittilauseen sisältävää tyyppiä: *Gud giffue Jach finge hellir quarbliffua met frijd oc Roolighet, wti thenne S. Laurencij gårdh till min Lijffztijd* -- (RUOTSIŸ9: *Bref från Michaël Agricola till Nils Pedersson*. 1547) ’Jumala antakoon minun ennemmin jäädä lepoon ja rauhaan tähän P. Laurentiuksen taloon elinajakseni --’ (Tarkiainen, V. – Tarkiainen, K. 1985: 314).

voitumisen habitiiviadverbiaalin sijamuodoksi, ts. tämä ydinryhmä on analogian linkki, ja se pani genetiivin habitiivisen käytön alulle. Muunlaiset datiiigenetiivit ovat R-hypoteesin mukaan ydinryhmän synnyttämästä genetiivin ja allatiivin sekakäytöstä analogisesti syntyneitä suomensisäisiä laajentumia genetiivin käytön osalta. Näitä laajentumia on voinut esiintyä enimmäkseen ja periaatteessa kaikissa niissä habitiivisissa ilmaisuissa, joissa ruotsissa on käytetty joko datiiivia tai nominatiivi-akkusatiivia datiiivin asemassa. Niiden esiintymisympäristöä sääтели kuitenkin todennäköisesti sama seikka kuin ydinryhmänkin: ne ilmaisut, joiden ruotsinkielisiin vastineihin kuului joko pakollinen tai mahdollinen preposition käyttö, eivät liene kuuluneet laajentumienkaan piiriin muutoin kuin yksittäisinä poikkeuksina.⁹⁴ Määrältään yksi näkyvimmistä laajentumista on predikatiivin täydennyksen datiiigenetiivi. Esimerkeissä (166)–(168) genetiiviadverbiaalin ruotsinkielinen vastine on datiiivi-akkusatiivissa ja esimerkeissä (169)–(171) nominatiivi-akkusatiivissa. Esimerkissä (172) RUOTSIW1:n vastine on datiiivissa ja RUOTSIW2:n vastine nominatiivissa:

- (166) ole **heiden** awulinen iotca Euangeliumis ynne minun cansani kiluoitellet ouat -- (SUOMIW1: 2552; Fil. 4:3)
 Vrt. war **th'm** behielpeligh som medh migh ofuer euangeliu' stridthafua / -- (RUOTSIW1: Fil. 4:3)
- (167) Parambi **henen** olis / että Myllyn kiwi ripustetaisin henen caulans / ia wpotetaisin meren syueyteen. (SUOMIW1: 2072; Matt. 18:6)
 Vrt. **honom** wore bättre ath en quernasteen wore bu'den widh hans halsz och senktes j haffzens diwp / -- (RUOTSIW1: Matt. 18:6)
- (168) Te Palueliat olcata cwliaiset teiden **rumillisten Herrain** / pelkeuxen ia wapistoxen cansa / teiden sydheme' yxikerdhasudhes / ninquin **Christusen** -- (SUOMIW1 2543; Ef. 6:5)
 Vrt. J tienare waren hörughe **idhrom kötzligho' herrom** / medh reddugha och bäffuam / medh idhar hiertas enfallugheet så som **Christo** / -- (RUOTSIW1: Ef. 6:5)
- (169) Quinga palio sine olet minun **Herrani** welca? (SUOMIW1: 2216; Luuk. 16:5)
 Vrt. Hwrw mykit ästw **min herra** skyllugh? (RUOTSIW1: Luuk. 16:5)
- (170) Waan olisit **Miestens** cwliaiset. (SUOMIW1: 2575; 1. Tim. alkup.)
 Vrt. vtan ware **mennenar** hörugha. (RUOTSIW1: 1. Tim. alkup.)
- (171) sen Palueliat te oletta / **io'ga** te oletta cwliaiset -- (SUOMIW1: 2432; Room. 6:16)
 hans tienare ären j **then** j lydoghe ären / -- (RUOTSIW1: Room. 6:16)

94. Mainittakoon, että eräissä ilmaisuissa *till*-sana muodostaa verbin kanssa kiinteän kokonaisuuden. Niissä *till*-sanaa ei ole siis käytetty prepositiona. Yksi sellaisista on *höra till*. Tämän suomenkielinen vastine on *tulla*-verbi vanhassa kirjasuomessa. Sen kanssa genetiiviä on allatiivin rinnalla käytetty merkitsemään se, jolle jokin kuuluu.

- (172) Mine olen Welcapä / seke *Grekein* ette *mucalaisten* / seke **Wisasten** ette **Tyhmein**. (SUOMIWI: 2419; Room. 1:14)
 Vrt. Jach är plictugh bådhe *Greker* och *Barbarsker* / bådhe **wisom** oc **owisom** / -- (RUOTSIWI: Room. 1:14)
 Vrt. Jagh är plichtigh bådhe *Greker* och *Barbarer*; bådhe **wijsa** och **owijsa**. (RUOTSIW2eNT: Room. 1:14)

On helppo olettaa, että laajentumat herkästi esiintyivät sellaisissa ilmaisuissa, joita muistuttavia ilmaisuja esiintyy ruotsissakin. Tuskin on sattumaa, että juuri tällaisissa ilmaisuissa dativigenetiivi on säilynyt 1500-luvun kielenmuistomerkkien ajoilta nykypäiviin. Yksi näistä on *käydä*-verbin varaan rakentuva ilmaistyyppi *A:n / A:lle käydä hyvin / huonosti* jne. *Gå*-verbin varaan rakentuva ruotsin vastine löytyy varhaisemman muinaisruotsin teksteistäkin.⁹⁵ Esimerkit (173)–(175) ovat kuitenkin raamatunkäännöksistä:

- (173) -- ja **jumalattoman käy hyvin**. (SUOMIWI13: Sananl. 12 jälkiv.)
 Vrt. -- och **them ogudhachtiga går wel**. (RUOTSIW2: Sananl. 12 reunah.)
 Vrt. -- vnd **de' Got losen wolgeheth**. (SAKSAWI: Sananl. 12 reunah.)
- (174) Silloin minä ajattelin sydämesäni / että **hulluin** käy nijncuin **minungin** -- (SUOMIWI13: Saarn. 2:15)
 Vrt. Tå tenckte iagh j mitt hierta / Mådhan **them galnom gåår** såsom **migh** / -- (RUOTSIW2: Saarn. 2:15)
 Vrt. Da dacht ich jnn meim hertzen / weil es denn **dem narren gehet** wie **mir** / -- (SAKSAWI: Saarn. 2:15)
- (175) **Cuinga heidän** silloin **käy** / cosca HERra on heitä edziwä. (SUOMIWI13: Sir. 2:17)
 Vrt. **huru wil them gå** / tå HERREN them heemsökiande warder? (RUOTSIW2: Sir. 2:17)
 Vrt. **Wie** wil es **jnen gehen** / wenn sie der HERR heimfuchen wird? (SAKSAWI: Sir. 2:17)

Myös *Jumalan kiitos*-tyyppinen ilmaisu kuuluu niihin, joilla on ruotsissa samanlainen vastine (ks. esimerkki (176)). Kyseinen ilmaisu lienee syntynyt R-hypoteesin mukaisena laajentumana ensin uskonnollisiin teksteihin ja sen kautta muihin yhteyksiin. Esimerkiksi SUOMI1800-alkuisissa aineistoissa esiintyvistä kyseisistä ilmauksista valtaosa on nimenomaan tyyppiä *Jumalan / Herran kiitos*:

- (176) Mutta **Jumalan olcoon Kijtos** henen sanomattoman Lahjansa edeste. (SUOMIWI 2511; 2. Kor. 9:15)
 Vrt. **gudhi ware tack** för sina osäyeligha gåffuo (RUOTSIWI: 2. Kor. 9:15)

95. Esim. **thet gaar thik swa**, at ængin man thik hielpa ma. 'Sinulle käy niin, ettei kukaan mies taida auttaa sinua' (RUOTSIÄe2: 62); **Iak seer thet gaar ey som iak vil** 'Näen, ettei käy niin kuin haluan' (RUOTSIÄÄ1: 379). Muualta vastine löytyy ainakin aineistosta TANSKAW1. Saksassa on nykykielissäkin samanlainen ilmaisu. Jos dativista lauseenjäsentä ei huomioida, samanlainen ilmaisu on englannissakin. Itämerensuomalaisista kielistä vain suomi ja karjala näyttävät tuntevan *käydä*-verbin varaan rakentuvan ilmaisuuden.

Luvussa 3.6 oli puhetta ilmauksesta *A:n tulee joltain johonkin* (esim. *mite sinun sihen tule?* (SUOMIW1: 2308; Joh. 21:23)), jossa genetiivi ei vaihtele allatiivin kanssa ollenkaan. Jos ilmaisu oli 1500-luvulla nuori laina, jolle suomessa ei ehtinyt syntyä vastinetta, yksinommainen genetiivin käyttö käy ymmärrettäväksi. Ilmaisussa tyypillisesti käytettävän persoonapronominin ansiosta objektin sija genetiivi ilmeisesti otettiin suoraan käyttöön eikä allatiivia enää tarvittu.

Osa laajentumista lienee esiintynyt jo samaan aikaan kuin ydinryhmän dativigenetiivi, osa taas vasta kirjallisten tuotteiden synnyn yhteydessä lähde-tekstien mallien mukaisesti. Niitä laajentumia on siis luultavasti ollut myös vaikiintuneisuudeltaan eriasteisia, ja se, kuinka monipuolisesti genetiiviä käytettiin habitiivisena tulo-olosijana, lienee vaihdellut luonnollisesti sen mukaan, kuinka syvä ruotsin vaikutus on ollut kussakin kielimuodossa. R-hypoteesin valossa dativigenetiiviä sopiikin verrata sanaston lainaan. Monet vanhat lainasanat ovat säilyttäneet suomessa hyvin vanhat äänneasunsa, mutta lainanantajakielissä samat sanat ovat muuttuneet alkuperäisistä äänneasuihin paljonkin. Dativigenetiiviä voi pitää keskiajanruotsissa tapahtuneen sijajärjestelmän muutoksen – Delsingin sanoin Suuren katastrofin – jättämänä morfosyntaktisena fossiilina. Itse ruotsissa sijanmerkinnän käymistila on mennyt ohi ja täysin hävinnyt, eikä siitä ole enää jälkiä. Se on kuitenkin jättänyt jälkensä suomen kieleen dativigenetiivinä, joka on nykypäiviin asti säilynyt.

Kun tarkastellaan tästä näkökulmasta dativigenetiivin esiintymien määrää ja monipuolisuutta sekä niiden muutosta, käy ymmärrettäväksi, miksi 1600-luvun kirjallisissa tuotteissa dativigenetiivien määrä laskee jyrkästi ja miksi esiintymätkään eivät ole monipuolisia 1500-luvun kielenmuistomerkkeihin verrattuna. Kuten luvussa 3.3.12 oli puhetta, esimerkiksi edellä esitettyjen kaltaiset predikaatiivin täydennyksen dativigenetiivit (esim. luvun 3 (162), (164)–(168)) ovat hävinneet Agricolan teoksista kopioituneita lauseita lukuun ottamatta tyystin vuoden 1642 Raamatusta (SUOMIW9:sta), vaikka Agricolan teoksissa niitä on paljon. Tälle häviämislle ei ole aiemmissa tutkimuksissa esitetty mitään selitystä, vaikka se on hyvin merkillinen: ikään kuin koko esiintymätyyppi olisi pyyhkäisty dativigenetiivin joukosta. 1600-luvun aineistoissakin hyvin säilyneitä taas ovat ne dativigenetiivit, jotka ovat R-hypoteesin ydinryhmän verbin – kuten verbin *antaa* – esiintymiä lukuun ottamatta tiettyihin ilmaisuihin kiteytyneitä dativigenetiivejä. Näissä ydinryhmän esiintymissäkin dativigenetiivin määrän lasku on kyllä jyrkkä, mutta sitä voi pitää luonnollisena väistymisenä. Joidenkin esiintymätyyppien yhtäkkinen katoaminen ja esiintymien määrän ja monipuolisuuden jyrkkä lasku selittyy luontevasti, jos oletetaan, että 1500-luvun kirjasuomi, joka on ennen kaikkea papiston kieltä, edustaa viimeisimpiä vaiheita siitä kielimuodosta, johon ruotsin sekava sijanmerkintä heijastui. Samainen kielimuoto ilmeisesti pienellä aikaerolla alkoi hävitä 1500-luvun kuluessa sitä mukaa, kun ruotsissa sijajärjestelmän uudistus eteni ja sijanmerkinnän sekavuus oli ohi. 1600-luvun kirjasuomessa jäljelle jäivät vahvimmin vaikutusta saaneen ydinryhmän esiintymät ja käytöstä jäivät pois ne laajentumat, jotka eivät kiteytyneet tiettyihin ilmaisuihin. Edellä mainitun asian voi nähdä niinkin, että SUOMIW1:n edustama 1500-luvun papis-

ton kielimuoto lienee vahvan ruotsin vaikutuksen takia sisältänyt paljon sellaisia dativigenetiivejä, jotka olivat 1600-luvulla läntisten murteiden puhujillekin niin vieraita, ettei heidän kielitajunsa yksinkertaisesti niitä hyväksynyt. Niinpä sellaiset dativigenetiivit yritettiin hävittää vierasperäisinä *SUOMI*W9:stä, jossa oli tarkoitus käyttää ”puhdasta” suomea, jota kaikkialla Suomessa voitaisiin ymmärtää (Lehikoinen–Kiuru 1991: 18; Häkkinen 1994: 87).

Esiintymisympäristön rajoittuneisuuden lisäksi R-hypoteesin teoreettisena etuna dativigenetiivin diakroniaa selvitetessä on se, ettei tarvitse pohtia, miksi jälkiä *N*-genetiivin dativis(-habitiivis)esta käytöstä ei löydy niistä sukukielistä, jotka ovat *N*-genetiivin hyvin säilyttäneet. Sitä tosiasiaa ei siis tarvitse selittää väkisin eristämällä suomen kieli epäluonnolliseen, vain teoreettisesti mahdolliseen erikoisasemaan eikä tarvitse myöskään yrittää palauttaa dativigenetiiviä hyvin monelta osin heikkoja jälkiä seuraamalla uralilaiseen kantakieleen asti. R-hypoteesin lähtökohta on Itämeren alueen kieliolosuhteita ajatellen huomattavasti luontevampi ja konkreettisempi, koska kyse on naapurien keskinäisestä vaikutuksesta, josta on vaikka millä mitalla sanastollisia todisteita. Huomattakoon myös, että R-hypoteesin vahvuutena on, että sitä ei ole rakennettu vain ruotsin vaikutuksen varaan, vaan sen perustaan kuuluvat myös niistä suomen sukukielten aineistoista vertailevin menetelmin saadut tulokset, joita on käsitelty luvuissa 4–6. Toisin sanoen tämä hypoteesi perustuu suureen määrään konkreettisia esimerkkejä, joista valtaosa on saatu *N*-genetiivin diakronian kannalta tärkeistä sukukielistä.

R-hypoteesi on edellä sanotuista eduista ja vahvuuksista huolimatta kattavuudeltaan hyvin suppea. Se selittää *N*-genetiivin diakroniasta vain dativigenetiivin osuuden. Se ei ota kantaa *N*-genetiivin alkuperään muuten kuin sillä, ettei dativigenetiivi käy todisteeksi sille oletukselle, että *N*-genetiivi olisi syntynyt lativis-dativisesta *N*-sijasta. Luonnollisesti se ei ota kantaa myöskään *N*-latiivin alkuperään muutoin kuin sillä, ettei dativigenetiivi palaudu kyseiseen lativiin. Kaiken kaikkiaan R-hypoteesi on *N*-genetiivin alkuperän arvoituksessa merkityksellinen vain niissä, jotka voidaan kieltää tämän hypoteesin johdosta, ja sen painoarvo on lähes olematon *N*-genetiivin diakroniassa dativigenetiivin ulkopuolella. Mainittu R-hypoteesin suppea kattavuus onkin luonnollinen tulos ajateltaessa tämän tutkimuksen lähtökohtaa. Suppean teoreettisen kattavuuden lisäksi on luvussa 3.4 dativigenetiivinä esitettyjä genetiivin esiintymiä, joita R-hypoteesi ei selitä. Dativigenetiivin esiintymiä on siis näiden osalta syytä tarkastella R-hypoteesin kannalta.

7.4.2. Eräät dativigenetiivin esiintymät R-hypoteesin valossa

R-hypoteesin mukaan dativigenetiivin synnyssä ydinryhmä ovat siis ne esiintymät, joiden ruotsin vastineissa on epäsuoran objektin saava ditransitiiviverbi tai syntaktisesti sen tapaan käyttäytyvä verbi. Muut ovat ydinryhmästä analogisesti syntyneitä laajentumia. Tässä luvussa ei ole tarkoitus käsitellä kaikkia dativigenetiivin esiintymiä eikä sellainen ole tarpeenkaan, koska yksittäisten esiintymien

taustat vaihtelevat. Käsittelen vain niitä, jotka ovat R-hypoteesin kannalta joko hankalasti selitettäviä tai arvoitukseksi jääviä.

Edellisessä luvussa esitettyjen R-hypoteesin laajentuman näkökulmasta selittyvien esiintymien rinnalla on joitakin verbin osalta ydinryhmään kuuluvia esiintymiä, joita ei voi selittää ainakaan suoraa tietä R-hypoteesilla. Sellaisia ovat *antaa anteeksi* ja edellä mainittu *antaa suuta*, joiden ruotsinkieliset vastineet eivät kuulu merkitykseltään antamisverbin piiriin. Näiden vastineet ovat *förlåta* ja *kyssa*, jotka olivat esillä myös luvussa 7.3.2. Näistä *förlåta*-verbi on ditransitiivi-verbi ja tämän pohjalta voidaan selittää ainakin tulosijaisen habitiiviadverbiaalin käyttö (esimerkit (177) ja (178)) suomennoksessa:

- (177) För ty / om j förlåthen **menniskiomen** theres brott / -- (RUOTSIW1: Matt. 6:14)
 Vrt. Sentedhen ios te andexiannat **Jnhimisten** heiden ricoxens -- (SUOMIW1: 2036; Matt. 6:14)
- (178) som wi och förlatom **hwariom och enom** som oss skyllogh är / -- (RUOTSIW1: Luuk. 11:4)
 Vrt. Sille ette meki **caikein** meide' **welgolisten** andexi anname. (SUOMIW1: 2199; Luuk. 11:4)

Myös datiiigenetiivin esiintyminen tässä yhteydessä johtuu todennäköisesti siitä, että ilmaisun kiteytyneisyydestä huolimatta suomessa ilmaisun *antaa anteeksi* argumenttirakenne noudattaa samaa *vastaanottajan habitiiviadverbiaali + objekti*-kaavaa kuin *antaa*-verbi 'antaa'-merkityksessä. Ruotsin *förlåta*-verbin ja muissa lähdeteksteissä käytettyjen verbien vaikutusta lienee se, että SUOMIW1:ssä *antaa anteeksi* on niin kiteytynyt, ettei *anteeksi*-sana koskaan esiinny yksin.

Ilmaisu *antaa suuta* on todennäköisesti melko vanha, koska sitä tapaa vepsää lukuun ottamatta kaikkien lähisukukielten aineistoissa, kuten luvussa 3.4 oli puhetta. Ei näyttäisi olevan mitään syytä olettaa, että kyseinen ilmaisu olisi vierasperäinen. Datiiigenetiivin esiintymisen tässä ilmaisussa voi selittää samalla tavalla kuin ilmaisun *antaa anteeksi* yhteydessä, koska tämäkään ei poikkea 'antaa'-verbin *vastaanottajan habitiiviadverbiaali + objekti*-kaavasta sen merkityksen poikkeavuudesta huolimatta. Ruotsin *kyssa*- ja saksan *küssen*-verbin vaikutuksena voisi pitää, että SUOMIW1:ssä ilmaisusta *antaa suuta* on tehty verbi *suuta-antaa*. Se esiintyy joko yhteen tai erikseen kirjoitettuna 17 kertaa (esim. (179)). Lisäksi esiintyy nykykielen kannalta tavallisempi ilmaisu *antaa suuta* kaksi kertaa (esim. (180)):

- (179) Ett sine **minun Sutaandanut** -- (SUOMIW1: 2186; Luuk. 7:45)
 Vrt. Tw haffuer icke *kyst mich* / -- (RUOTSIW1: Luuk. 7:45)
- (180) Terue Rabbi / Ja **annoi hene' swta**. (SUOMIW1 3169; Matt. 26:49)
 Vrt. Heel mester / och *kyste honom* / -- (RUOTSIW1: Matt. 26:49)

Ilmaisun tulkitseminen yhdeksi verbiksi voisi olla syynä siihen, että ilmaisussa *antaa suuta* genetiivin käyttö on vahva ja myöhemmissä raamatunkäännöksissä

vielä vahvistunut, kuten luvussa 3.6 oli puhetta. Toisin sanoen genetiivin vahva käyttö johtuisi siitä, että kyseistä ilmaisua vastaa ruotsissa pelkkä verbi ja habitiiviadverbiaalia suora objekti. Kyseisessä ilmaisussa genetiivin käyttö on voinut alkuaan olla sillä tavalla heterogeenistä, että siinä on sekä omasta takaa olevan allatiivia vastaavan habitiiviadverbiaalin että ruotsivaikutteisen objektin luonne. Tästä voi johtua se, että ilmaisussa allatiiviadverbiaalin käyttö on ollut vähäistä raamatunkäännöksissä jo Agricolan teoksista lähtien.

Nykypäiviin asti sanontana säilyneen, hyvin läheisen ilmaisun *antaa kättä* dativigenetiiviä ja sen vakiintumista ei voi selittää samalla tavalla, koska ruotsinkielisessä vastineessa on sekä suora että epäsuora objekti:

- (181) Nin hen annoi *sen kätte* -- (SUOMIW1: 2339; Ap. t. 9:41)
och han rakte *henne handena* -- (RUOTSIW1: Ap. t. 9:41)

Tämä ei silti ole ongelma, koska dativigenetiivin vakiintumista tässä ilmaisussa voi hyvällä syyllä pitää ilmaisun *antaa suuta* analogian tuloksena. Taas kerran kysessä olisi siis suomensisäinen analogia.

Dativigenetiivin esiintymistä löytyy sellaisiakin, joita voi selittää R-hypoteesilla vain mutkien kautta. Sellaisia ovat mm. *olla* -verbin varaan rakentuvat omistuslausetta muistuttavat lauseet. Näitä on kahdenlaisia, kuten luvussa 3.4 oli puhetta. Toiset ovat ns. kokijalauseita, joissa genetiivinen lauseenjäsen on rooliltaan kokija kuten *minun on nälkä / jano* jne. Toisissa genetiivinen lauseenjäsen on rooliltaan tulkittava lähinnä omistajaksi.

Genetiiviä käyttävää ilmaisua *minun on nälkä / jano* ei esiinny 1500- ja 1600-luvun aineistoissani eikä 1700-luvun aineistossanikaan, mikä tuntuu yllättävältä ajatellen ilmaisun yleisyyttä erityisesti läntisissä murteissa. Tälle ilmaisulle ei löydy ihan samanlaista vastinetta ruotsista. Sen sijaan syntaktisesti samanlaiselle ilmaisulle *Mikä sinun on?* löytyy samantyyppisiä vastineita raaamatunkäännöksistä ja jonkin verran myös muista lähteistä:

- (182) nijn sanoi Caleb hänelle: *mikä sinun on?* (SUOMIW13: Joos. 15:18)
Vrt. Tå sadhe Caleb til henne / *Hwad är tigh?* (RUOTSIW2: Joos. 15:18)
Vrt. Da sprach Chaleb zu jr / *Was ist dir?* (SAKSAW1: Joos. 15:18)
- (183) *Mike sinun oli* Meri ettes pakenit? (SUOMIW1 3382; Ps. 114:5)
Vrt. *Hwadh war tigh* tu haaff at tu flydde? (RUOTSIW2: Ps. 114:5)
Vrt. *Was war dir* du meer / das du flohest? (SAKSAW1: Ps. 114:5)
- (184) Vm qwällen saa käisaren sina hustru wredha ok sorghfulla ok sagde till henna *Hwat är tik* , -- (RUOTSIW5: 190)
'Illalla keisari näki vaimonsa vihaisena ja surua täynnä ja sanoi hänelle: "Mikä sinun on?"

Esimerkkien (182)–(184) kaltaisia vastineita näyttää kuitenkin löytyvän myös latinasta ja kreikasta. Näin ollen ei ole selvää, mistä kyseinen ilmaisu on lähtöisin.

Ruotsissa verbiä *hungra* on toki käytetty sekä monipersoonaisesti että yksipersoonaisesti. Esimerkeissä (185) ja (186) tätä on käytetty monipersoonaisesti ja

esimerkeissä (187) ja (188) yksipersonaisesti. SAKSAW1:ssä verbi *hungern* esiintyy ainoastaan yksipersonaisena:

- (185) när **han** och **the** som medh hono' woro hu'gradhe / -- (RUOTSIW1: Matt. 12:3)
 Vrt. da *jn* vnd die mit jm waren / hungerte? (SAKSAW1: Matt. 12:3)
- (186) thå **han** hungradhe / -- (RUOTSIW1: Luuk. 6:3)
 Vrt. da *jn* hungerte, / -- (SAKSAW1: Luuk. 6:3)
- (187) så hugradhe **hono'** / -- (RUOTSIW1: Matt. 4:2; ks. myös Mark. 11:12; Luuk. 4:2)
 Vrt. hungert *jn* / -- (SAKSAW1: Matt. 4:2)
- (188) **them** skall intitmeer hu'gra eller törsta -- (RUOTSIW1: Ilm. 7:16)
 Vrt. *The* skola intet meer hungra eller törsta, -- (RUOTSIW2: Ilm. 7:16)
 Vrt. sie wird nicht mehr hungern noch dürsten / -- (SAKSAW1: Ilm. 7:16)

Yksipersonainen ilmaisu on ilmeisesti ikivanha. Siitä huolimatta tuntuisi kaukaa haetulta, että puheena oleva yksipersonainen ilmaisu olisi jotenkin vaikuttanut suomen ilmaisun *minun on nälkä* syntyyn. Sitä todennäköisempää on, että genetiivää käyttävä ilmaisu *minun on nälkä* olisi syntynyt adessiivää käyttävästä ilmaisusta *minulla on nälkä* toisen ilmaisun vaikutuksesta analogisesti. Analogian mallin antanut ilmaisu lienee *minun on (/ tuli) kylmä / kuuma*. Viimeksi mainitulle ilmaisulle löytyykin samanlainen vastine muinaisruotsin aineistosta:

- (189) Thy at **honum är** nw **kalt** eller **het** / vtan hånna thak / -- (RUOTSIÄ6: 131; ks. myös RUOTSIÄ7: 104)
 'Sillä että hänen on nyt kylmä tai kuuma ilman sen [= armon] kattoa --'
- (190) for thy han hawer ey annor sänga klädhe -- tha **honum wardher kalt** / --(RUOTSIÄ6: 339; ks. myös RUOTSIÄ7: 262)
 'Sillä hänellä ei ole muita sänkyvaatteita -- niin hänen tulee kylmä'

Aineistot RUOTSIÄ6 ja RUOTSIÄ7 ovat Mooseksen kirjojen käännöksiä, mutta juuri esimerkkien (189) ja (190) tekstit eivät ole suoraan Raamatun jakeista. Ainakin 'olla'-verbiä käyttävä ilmaisu on todennäköisesti samaa alkuperää kuin saksan ilmaisu *mir ist kalt*. R-hypoteesin näkökulmasta suomessa olisi siis ollut olemassa adessiivää käyttävä ilmaisu *minulla on nälkä* ja sen rinnalle olisi syntynyt genetiivää käyttävä ilmaisu *minun on nälkä* ilmaisun *minun on kylmä* analogian mukaan. Viimeksi mainittu ilmaisu selittyy jo R-hypoteesin laajentumalla. Tämä oletus selittäisi myös sen, että ilmaisun *on nälkä* ensiesiintymissä habitivisen adverbiaalain sijana on käytetty adessiivää eikä genetiivää, kuten luvussa 3.4 oli puhetta. Tämä voi kuitenkin olla silkkää sattumaa. Siitä huolimatta analogia-selityksen uskottavuutta lisää se, että SUOMI800-alkuisten aineistojen valossa juuri kyseinen dativigenetiivityyppi on yleistynyt, kuten luvussa 3.5 esitin. RUOTSIW2:sta ja SAKSAW1:stä löytyy myös seuraavan esimerkin (191) kaltaisia lauseita:

- (191) *Migh är fast ångest* / -- (RUOTSIW2: 1. Aik. 22:13)
 Vrt. *Mir ist fast angst* / -- (SAKSAW1: 1. Aik. 22:13)
 Vrt. *minulla on suuri ahdistus* / -- (SUOMIW9: 1. Aik. 22:13)

Se, kuinka laajasti näitä on käytetty, jää tässä tutkimuksessa selvittämättä.

R-hypoteesin kannalta selittämättömiksi jäävät luvussa 3.4 esitetyistä dativigenetiivin esiintymistä ne, joiden genetiiviä ei voi tulkita muuksi kuin omistajan genetiiviksi kuten esim. -- ja *hän* *on signä ohra* -- (SUOMIW9: 2. Sam. 14:30); vrt. -- *och han haffuer ther biugg vppå* / -- (RUOTSIW2: 2. Sam. 14:30).⁹⁶ Osa niistä voi selittyä adnominaalisen genetiivimäärittteen lohkeamalla, muttei kaikkia voi selittää silläkään, kuten luvussa 3.4 oli puhetta. Vaikka esitysteknisistä syistä puheena olevaa genetiivin käyttöä on käsitelty dativigenetiivin piiriin kuuluvana, se ei tunnu palautuvan geneettisesti samaan juureen kuin edellä esitetyt dativigenetiivit. Synnä on se, että tässä genetiivin käytössä genetiivi ei näytä ilmaisevan mitään suuntaisuutta. Esittäessään suomalais-ugrilaisten kielten omistuslauseita Itkonen (1966: 309–311) ei ota lopullista kantaa siihen, että ilmaisu *minun on nälkä* on aikaisemman yleisen käytännön rudimentti. Kuten edellä olen esittänyt, tämä ei tunnu todennäköiseltä. Juuri kokijan genetiivi kuuluu niihin, jotka ovat uskottavammin selitettävissä R-hypoteesilla. Sen sijaan omistajan genetiivi, josta on edellä esitetyssä esimerkissä kysymys, voisi olla jäännös ikivanhasta omistuslauseesta, joka on samaa tyyppiä kuin eteläsaamen, mordvan ja marin omistuslauseet. Vanhan kirjasuomen aineistoni ei kuitenkaan anna mahdollisuutta laajempaan selvitykseen ja tämä jää arvoitukseksi.

7.5. Kokoavaa tarkastelua

Edellä on selvitelty ja tarkasteltu dativigenetiivin alkuperää ruotsin kielen vaikutuksen näkökulmasta. Selvityksen lähtökohtana on oletamus 1450-luvun muinaisruotsista 1500-luvun alun varhaisempaan uusruotsiin tapahtuneen sijajärjestelmän muutoksen vaikutuksesta suomen dativigenetiiviin. Tähän sijajärjestelmän muutokseen nimittäin kuuluu dativigenetiivin kannalta huomionarvoinen seikka: dativivin, jonka tärkeimpiin tehtäviin kuuluu habitiivisen suhteen ilmaisu, ja objektin sijan akkusatiivin lankeaminen persoonapronomineissa yhdeksi sijamuodoksi. Tutkimukseni lähtee liikkeelle kuitenkin suomen dativigenetiivin rajoittuneen esiintymisympäristön selvittelystä, ts. siitä, onko ruotsin vaikutus sen takana, ettei dativigenetiiviä juuri esiinny sanomista ja puhumista tarkoittavien verbien yhteydessä. Tätä seikkaa selvitetään operoimalla termeillä suora ja epäsuora objekti.

96. Tässä tutkimuksessa jää selvittämättä myös seuraavanlaisten *vara*-verbin ja *varda*-verbin varaan rakentuvien ilmaisujen aitous: -- *så ath oss är icke behooff ath säya idher någhot* / -- (RUOTSIW1: 1. Tess. 1:8); vrt. *nin ettei teille taruitze iotakuta sanoman*. (SUOMIW1: 1. Tess. 1:8); vrt. *das nicht not ist / euch etwas zu sagen* / -- (SAKSAW1: 1. Tess. 1:8); *Migh skola jbland them flere enkiör warda än sanden j haffuet är* / -- (RUOTSIW2: Jer. 15:8); vrt. *Minulla pitä enä leskejä oleman heidän seassans / cuin sanda meres* / -- (SUOMIW9: Jer. 15:8); vrt. *Es sollen mir mehr widwen vnter jnen werden / denn des sands am meer ist* / -- (SAKSAW1: Jer. 15:8); vrt. *multiplicatae sunt mihi viduae eius super harenam maris* (LATINA1: Jer. 15:8).

Luvuissa 7.3.1–7.3.3 selvittelin ruotsin verbien *säga* ja *giva* epäsuoran objektin merkintää ruotsin aineistossa, jotka on tuotettu aikakaudella 1200–1500. Nykyruotsissa puheena olevien verbien välillä ei ole mainittavaa eroa. Selvityksissäni on kuitenkin löytynyt kahden verbin välillä ero, joka on mahdollisesti suomen datiiigenetiivin rajoittuneen esiintymisympäristön aiheuttaja.

Ero koskee preposition käyttöä. Vuoden 1526 Uudessa testamentissa tiettyjä kiteytyneitä ilmaisuja lukuun ottamatta ’antaa’-verbien *giva* ja *få* epäsuora objekti on prepositioton. Vuoden 1541 Raamatun Vanhasta testamentista löytyy prepositiollisia epäsuoria objektejakin, mutta niitä on todella niukalti ja niissä näyttää olevan lähdekielen saksan vaikutusta. Sanajärjestys tai säilynyt, datiiivin ja akkusatiivin erikseen sisältävä vanha sijajärjestelmä eivät näytä vaikuttavan *giva*-verbin epäsuoran objektin prepositiottomuuteen.

Sijajärjestelmän merkityksettömyydestä preposition käytössä kertoo se, että nämä raamatunkäännökset sisältävät näet vanhan sijajärjestelmän mukaisten datiiivisten epäsuorien objektien lisäksi runsaasti uuden sijajärjestelmän mukaisia nominatiivisia epäsuoria objekteja. Tästä huolimatta *giva*-verbin epäsuorissa objekteissa ei ole käytetty prepositiota. Myös Olaus Petrin ja Peder Swartin kronikat antavat ’antaa’-verbien *giva* ja *få* epäsuorien objektien prepositiottomuudesta samanlaisen tuloksen kuin edellä mainitut aineistot, mutta suoran ja epäsuoran objektin sanajärjestys on niissä melko vakiintunut. Muinaisruotsin aineistojen valossa ’antaa’-verbien epäsuoran objektin prepositiottomuus näyttää jatkuneen ruotsin kirjakielen historian alkuajoilta.

Säga-verbin epäsuora objekti esiintyy vuoden 1526 Uudesta testamentista ja vuoden 1541 Raamatun Uuden testamentin osasta prepositiollisena tai prepositiottomana kuten nykyruotsissa. Vertailu edellä mainittujen kahden aineiston välillä osoittaa, että *till*-preposition käyttö epäsuoran objektin merkitsemisessä on lisääntynyt mm. 3. persoonan persoonapronominien yhteydessä. Preposition käytön lisääntymiseen liittyvää eroa ei voi havaita vuosien 1541 ja 1703 Raamatun Vanhan testamentin osien välillä. Mainittu *till*-preposition käytön lisääntyminen epäsuorissa objekteissa ei näytä johtuvan sanajärjestyksestä tai epäsuorina objekteina esiintyvien sanojen sanaluokasta. Vuoden 1526 Uuden testamentin prepositiottomat epäsuorat objektit ja vuoden 1541 Raamatun Uuden testamentin osan prepositiolliset epäsuorat objektit esiintyvät identtisissä ympäristöissä. Muinaisruotsin aineistojen perusteella *säga*-verbin epäsuoran objektin prepositio on ollut käytössä jo varhaisemman muinaisruotsin aikaan. Muinaisruotsin ja keskiajannorjan aineistojen perusteella se näyttää syntyneen vasta pohjoisgermaanin yhteisen ajan jälkeen muiden sanomis- ja puhumisverbien mallien mukaan analogisesti. Epäsuoran objektin preposition käyttöä koskeva ero verbien *giva* ja *säga* välillä oli kuitenkin ollut vankasti olemassa ennen kuin ensimmäiset suomenkieliset kirjalliset tuotteet alkoivat syntyä.

Kaikissa em. varhaisemman uusruotsin aineistoissa substantiivien epäsuora objekti esiintyy sekä vanhan sijajärjestelmän mukaisesti datiiivissa että uuden sijajärjestelmän mukaisesti nominatiivi-akkusatiivissa ja lisäksi persoonapronomineissa datiivi ja akkusatiivi ovat langenneet yhteen. Nämä seikat yhdessä epä-

suoran objektin prepositiottomuuden kanssa synnyttävät hyvin sekavan tilan objektin sijanmerkinnässä. Tilanne on juuri samanlainen kuin 1500-luvun vanhan kirjasuomen habitiiviadverbiaalin ja objektin sijanmerkinnässä.

Varhaisemman uusruotsin ja muinaisruotsin aineistojen tarkastus valaisee myös ruotsissa tapahtuneen sijajärjestelmän muutoksen mekanismia. Datiivi sijamuotona ei rappeutunut mitenkään, mutta sitä käytettiin yhä vähemmän ja nominatiivi-akkusatiivi valtasi jatkuvasti lisää habitiivisen tulosijan alaa datiiivilta.

Ruotsin verbien *giva* ja *säga* epäsuoran objektin preposition käytön diakronia kertoo ennen kaikkea analogian vahvasta roolista kielten mekanismien muuttumisessa. Preposition käyttö ei alkuaan liittynyt sijajärjestelmän rappeutumiseen ja siitä johtuvaan sanajärjestyksen kiteytymiseen, vaan on todennäköisesti tullut toisten verbien antamista malleista, kuten selvitys *säga*-verbin epäsuoran objektin preposition käytöstä ja sen muuttumisesta vahvasti vihjaa. Sijajärjestelmän yksinkertaistuminenkaan ei alkuaan vaatinut preposition käyttöä, kuten varhaisemman uusruotsin *giva*-verbin prepositiottomina esiintyvät nominatiivi-akkusatiiviset epäsuorat objekti osoittavat. Asiaan ei siis liittynyt yksikään sellaisista järkevältä kuulostavista syistä kuten sijajärjestelmän yksinkertaistuminen, sanajärjestys ja sanaluokka. Tämä kertoo hyvin siitä, kuinka vaarallista on esittää puhtaasti järkeviltä kuulostavin selityksin diakronisia kuvauksia ilman aineistoon pohjautuvia perusteita.

Suomen datiiigenetiivin esiintymisympäristön rajoittuneisuus näyttäisi synkronoivan muinais- ja uusruotsin epäsuoran objektin preposition käytön kanssa. Tämä sinänsä ei kerro datiiigenetiivin synnystä, mutta vihjaa vahvasti siitä, että suomen datiiigenetiivi on syntynyt ruotsin vaikutuksesta, koska luvuissa 4–6 käsitellyissä *N*-genetiivin kannalta tärkeissä sukukielissä ei tunneta habitiivisten tulosijojen käytössä vastaavanlaista rajoittuneisuutta. Tästä syystä sellaista ei voi olettaa olleen olemassa. Luvuissa 7.3.1 ja 7.3.2 esitettyjen ruotsin epäsuoran objektin sijanmerkintää koskevien seikkojen perusteella olen esittänyt luvussa 7.4.1 hypoteesin datiiigenetiivin ruotsivaikutteisesta synnystä (R-hypoteesin) ja hypoteesin perustana olevan mekanismin, jolla datiiigenetiivi olisi syntynyt. Hypoteesini mukaan datiiigenetiivi on sekä ruotsissa vallinneen epäsuoran objektin merkinnän mukaisen käytännön että suomensisäisen analogian yhteistulos. Ruotsin mallin mukaista on objektin sijan käyttö habitiivisen adverbialin merkitsemiseen, ja se koskee persoonapronomeineja ja yksiköllisiä substantiiveja. Suomensisäisen analogian tulos on substantiivien monikon genetiivin käyttö samalla lailla. Hypoteesin mukaan datiiigenetiivi olisi syntynyt ensin antamis- ja muiden ditransitiiviverbien muodostamassa ryhmässä ja sen jälkeen levinnyt muihin ilmaisuihin. Vain näin voi perustella sitä, että objektin sijaa on alettu käyttää varsin yleisesti habitiivisen adverbialin merkitsemiseen. Myös *antaa*-verbin varaan rakentuvassa permissiivisessä rakenteessa esiintyvä objektinsijainen infinitiivin subjekti näyttää selittyvän ruotsin *låta*-verbin varaan rakentuvan infinitiivirakenteen analogialla; siinä on alkuaan käytetty akkusatiivista infinitiivin subjektia.

Luvussa 7.4.2 esitetyn hypoteesin kannalta on eräitä hankalia dativigenetiivin esiintymiä kuten *minun on nälkä* -tyyppinen ilmaisu, joka on nykykielessä hyvin yleinen mutta jonkalaisia ei löydy vanhan kirjasuomen aineistosta. On myös olemassa dativigenetiivin esiintymiä, joita hypoteesini ei selitä. Esittämäni hypoteesin uskottavuudesta riippumatta on kuitenkin aivan selvää, että dativigenetiivin tutkimukselle antaa uusia ulottuvuuksia ruotsin vaikutuksen näkökulma, joka on puuttunut kokonaan tähänastisista tutkimuksista. Kuten johdannossa oli puhetta, syynä on se, että dativigenetiivin yleisyys ja sen esiintyminen eri aineistoissa ovat olleet omiaan sulkemaan vieraiden kielten mahdollisen vaikutuksen pois tutkijoiden näköpiiristä. Lisäksi fennistinen vanhan kirjasuomen tutkimus on keskittynyt vertailemaan kielenmuistomerkkejä lähdeteksteihin ja poimimaan läpinäkyviä vierasperäisyyksiä. Ruotsi on lähdetekstien kielten näkökulmasta vain yksi mahdollisista vaikutuksen lähteistä eikä sen merkitystä voi pitää kovinkaan suurena mm. uskonnollisissa teksteissä. Fennougristinen tutkimus on taas osittain edellä mainitun fennistisen tutkimuksen takia keskittynyt näkemään dativigenetiivissä sukukielten välisiä yhtäläisyyksiä siten, että dativigenetiivin ikivanhuutta on pidetty itsestäänselvytenä. Ajateltaessa naapurikielten vaikutuksia, ennen kaikkea sanaston tutkimusta voi pitää yllättävänä ruotsin näkökulman puuttumista. Ruotsin mahdollisia vaikutuksia tulisi tutkia realistisena vaihtoehtona yhtä paljon kuin mahdollisia kielisukulaisuuden jälkiä. On syytä muistaa, että vieraiden kielten mahdollisten vaikutusten huomioiminen antaa realistisemmän ja siten myös uskottavamman kuvan diakronisista hypoteeseista. R-hypoteesi ja sen perustan muodostavat selvitykset lisäävät N-genetiivin alkuperän tutkimukseen yhden vaihtoehdon, jonka mukaan N-genetiivin diakroniaa voidaan ajatella myös ilman tulosijaista dativigenetiiviä.

8. Suomen datiiigenetiivin juuret – dokumentoidun aineiston haaste vertailevalle menetelmälle

Tutkimukseni lähtökohtana oli luoda objektiivinen kuvaus ja analyysi suomen datiiigenetiivistä ja sekä niistä suomalais-volgalaisen kielten genetiivin käyttöistä, jotka ovat aiemmissa tutkimuksissa kytkeytyneet datiiigenetiiviin, ja esittää suomalais-volgalaisen kielten *N*-genetiivin alkuperän arvoitusta valaiseva päätelmä datiiigenetiivin ja sen kautta Mikko Korhosen esittämän hypoteesin (1991: 167–168) osalta, jonka mukaan se olisi kehittynyt *n*-latiivista sen datiiivisen funktion kautta. Tarkastustapani on perinteinen vertaileva menetelmä.

Suomalais-volgalaisen kielten *N*-genetiivin alkuperästä on esitetty neljä hypoteesia. Näiden mukaan se olisi kehittynyt genetiivis-instruktiivisesta konnektiivista, adjektiivijohtimesta, *nA*-lokatiivista loppuheiton kautta tai *n*-latiivista sen datiiivisen funktion kautta. Suomen datiiigenetiivi koskettelee kahta jälkimmäistä hypoteesia ja siten on siis vain pieni osa suomalais-volgalaisen kielten *N*-genetiivin alkuperän arvoituksista. Se on kuitenkin ollut diakronisen syntaksin suurimpia haasteita. Datiiigenetiivistä on dokumentoitu todistusaineisto yli 450 vuoden ajalta, mutta sen tyypillisistä esiintymistä, kuten Mikael Agricolan teosten lauseessa *Mite te tahdot minun anda*, ei ole pystytty osoittamaan luotettavia jälkiä edes läheisimmistä sukukielistä. Normaalisti tällainen tilanne olisi johtanut päätelmään, että datiiigenetiivi on suomen sisäisen kehityksen tuote. Datiiigenetiivin todistusaineisto vanhimpien kielenmuistomerkkien osalta on kuitenkin niin massiivinen, että sen ikivanhuutta ei ole koskaan kyseenalaistettu. Se on jyrännyt tieltään edellä mainitun vertailevan menetelmän tuoman seikan, ja sen varassa on esitetty Korhosen hypoteesin mukainen *N*-genetiivin kehityskulku kantaauraliin asti. Asiaan ovat vaikuttaneet myös viime aikoina esitetyt hypoteesit uralilaisten kielten ja suomalais-ugrilaisten kielten jakautumisesta. Esimerkiksi pensas- ja kampakallin mukaan suomen datiiigenetiivi voisi palautua suoraan kantaauraliin asti sillä edellytyksellä, että suomi on itämerensuomalaisista kielistä vanhakantaisin. Vertailevan menetelmän sukukielistä tuomaa seikkaa taas ei ole koskaan otettu huomioon vakavasti vanhan kirjasuomen tutkimuksen edistyttyä

edellä mainitusta syystä. Myös itse vertailevaa menetelmää on pidetty heikkona työvälineenä diakronisessa syntaksissa.

Diakroninen syntaksi on alue, jossa vertailevasta menetelmästä ei puhuta paljon. Syy on ilmeinen. Lausetason vastaavuudesta voi puhua vasta äänne- ja muototason vastaavuuksien varmistuttua. Hankaluutena on myös se, että yleensä lausetasoon tultaessa on ehtinyt tarttua mukaan virhetulkintoja aiheuttavia tekijöitä, kuten vieraiden kielten vaikutus; ei ole helppoa seuloa ”aitoja” jälkiä. Toisaalta on usein unohdettu, ettei esim. kantakielten sijajärjestelmiä voi rekonstruoida ilman vertailevaan menetelmään perustuvaa sijasyntaksia. Äännteellisistä vastaavuuksista ja muotojen samankaltaisuuksista rekonstruktio kyllä alkaa, mutta lopullisen tuomion lausuvat funktionaaliset vastaavuudet. Vertaileva menetelmä ei ole siis diakronisessa syntaksissa heikko työväline eikä myöskään suomen datiiigenetiivin alkuperän selvittelyssä.

Datiiigenetiivin tutkimuksessa on ollut joitakin selviä heikkouksia. Ensimmäinen heikkous koskee itse datiiigenetiiviä. Setälän (1880: 38, 40, 45; 1883: 42) esityksistä lähtien datiiigenetiivi on ollut melko ylimalkainen käsite sen laajan kattavuuden takia. Tuloksena on ollut se, että nimityksellä datiiigenetiivi on viitattu joukkoon erilaisia genetiivejä. Tämä yhdessä sen kanssa, ettei ole aiemmin esitetty vanhasta kirjasuomesta perusteellisesti kaikkia datiiigenetiivin esiintymätyyppejä, on ollut omiaan tekemään datiiigenetiivistä hyvin mystisen sijan käytön, joka on peräisin kantakielten muinaisilta ajoilta. Myös vanhan kirjasuomen datiiigenetiivin tutkimus on ollut kritiikitön aineistojen käsittelyssä. Poimitujen esimerkkien määrät on esitetty ilman minkäänlaista seulontaa ikään kuin ne kuvaisivat datiiigenetiivin muutosta aikajanana (ks. Inaba 2000b).

Toinen heikkous koskee esitystapaa, jolla vertailevan menetelmän tuloksia on tuotu esille. Se on ollut hyvin vaatimaton asian tärkeyteen nähden. Tämä on mahdollistanut sen, että sukukielten *N*-genetiivin käyttötavat, jotka jollain lailla muistuttavat datiiigenetiiviä, on esitetty ja tulkittu räätälöidysti kullekin sopivin osin.

Kolmas heikkous on ollut siinä, ettei ole kaikkia mahdollisia selityksiä pohdittu tyhjentävästi. Datiiigenetiiviä on totuttu pitämään ikivanhana eikä ole otettu huomioon suomen sisäisen kehityksen tai vieraiden kielten vaikutuksen mahdollisuuksia. Mainitut seikat huomioon ottaen valitsin liivin datiiivin ja eteläsaamen omistuslauseen genetiivin selvittelyn kohteiksi. Mordvan ja marin, joissa on samanlaisia omistuslauseita kuin eteläsaamessa, otin huomioon tekemällä niistä lyhyen katsauksen. Vieraiden kielten vaikutuksen osalta valitsin selvittelyn kohteeksi ruotsin, jonka vaikutuksesta suomeen on paljon sanastollisia todisteita ja joka on käytännöllisesti katsoen ainoa eri kielikuntaan kuuluva kieli, joka olisi voinut vaikuttaa datiiigenetiivin syntyyn, mikäli datiiigenetiiviä pidetään suomen omana innovaationa.

Esittelin luvussa 2 *N*-genetiivin tutkimuksen historiaa, jotta datiiigenetiivin tutkimuksen asema koko *N*-genetiivin tutkimuksessa selkiintyisi.

8.1. Dativigenetiivi ja sen sukujuuret

Lähdin liikkeelle kuvaamalla vanhan kirjasuomen dativigenetiiviä, johon ei sisälly infinitiivin subjektin genetiiviä. Rajaukseni johtui siitä, ettei infinitiivin subjektin genetiivin dativisuus ole selvä edes vanhimmissa kielenmuistomerkeissa. Aineistokohtainen dativigenetiivin esiintymien tarkastelu antaa niistä hiukan erilaisen kuvan kuin aiemmissa tutkimuksissa. Erot dativigenetiivin määrässä ja monipuolisuudessa 1500-luvun ja 1600-luvun aineistojen välillä ovat suuremmat kuin aiemmin on uskottu; aiemmissa tutkimuksissa ei ole otettu huomioon teksteistä toisiinsa kopioituneita esiintymiä. Esiintymien monipuolisuutta koskevana erona silmiinpistävää on predikatiivin määritteen dativigenetiivin lähes totaalinen häviäminen vuoden 1642 Bibliasta.

Valtaosa dativigenetiivin esiintymistä on sellaisia, joissa genetiivin voi korvata allatiivilla, mutta löytyy myös joitakin adessiivia vastaavia esiintymiä. Dativigenetiivin esiintymisympäristöstä on havaittavissa selvää rajoittuneisuutta: puheaktiverbeistä *sanoa* ja *puhua* ei ole kuin muutama epämääräinen esiintymä. Asia on merkillinen sen takia, että puheena olevien verbien esiintymien määrät ovat aineistossani kaikkein suurimpia. Tälle ei näytä löytyvän suomesta itsestään mitään järkevää syytä. Dativigenetiivin esiintymiä leimaa kaksi seikkaa. Toinen on sekakäyttö allatiivin kanssa ja toinen sijanmerkintää sekoittava objektin sijan päällekkäiskäyttö yksiköllisten substantiivien ja persoonapronominien osalta: objekti ja habitiivinen adverbiaali ovat samassa sijassa samaan aikaan. Jälkimmäinen koskee myös partitiivia, mutta rajoittuu vain muutaman verbin yhteyteen. Vanhassa kirjasuomessa dativigenetiivin rinnalla esiintyy adverbi *taghan*, jonka lopussa olevaa *n*-suffiksia on pidetty ikivanhan latiivin jatkajana. *N*-pääte esiintyy vanhassa kirjasuomessa siis sellaisenaan sekä produktiivisena dativisena sijana että kivettyneissä adverbeissa latiivisena sijana muttei paikallissijana; sellaisesta ei löydy näyttöä.

Kuurinmaanliivin *n*-datiivi on alkuperältään yhtä lailla hämärä kuin suomen dativigenetiivikin. Sen synnystä esitettyjä selityksiä ovat latvian vaikutus, *N*-genetiivin uudennos, loppuheittoinen ikivanha *nA*-lokatiivi, *N*-genetiivin ja *nA*-lokatiivin sulauma ja viron *ni*-terminatiivin kaltainen sija, jossa on tapahtunut loppuheitto. *N*-päätteisyyden lisäksi sillä on monia samanlaisia funktioita kuin suomen dativigenetiivillä. Ratkaisevin ero on kuitenkin siinä, että liivissä datiivi ja genetiivi ovat kaksi eri sijaa lukuun ottamatta yksikön persoonapronominien dativin lyhyempiä variantteja; nämä lyhyet variantit ovat samanmuotoisia kuin genetiivimuodot. 1800-luvulla tuotettujen tekstien tarkastuksessa löysin kuitenkin myös monikon 2. persoonan pronominin lyhyemmän variantin, joka on genetiivimuodon kanssa identtinen. Salatsinliivissä on *l*-datiivi, mutta teksteistä löytyy myös *n*-datiivin esiintymiä.

Funktionaalisesti kuurinmaanliivin datiivi vastaa sekä tulo- että olosijaa sekä tiettyjen verbien yhteydessä myös erosijaa. Suomen dativigenetiiviin verrattuna sen funktiot ovat huomattavasti monipuolisempia. Liivissä myös nessesivisten ja permissiivisten rakenteiden verbin nominaalisten muotojen sub-

jektia merkitään datiivilla. Siinä datiivi vaihtelee nominatiivin kanssa. Yllättävä samankaltaisuus suomen genetiivin kanssa löytyy sekin mainituista rakenteista. Aiemmin lokatiivis-essiivisenä pidetyt datiivin esiintymät lukuun ottamatta ajan ilmaisun datiiivia osoittautuivat poikkeuksesta verbin nominaalisten muotojen predikatiivin datiiviksi, jonka suomen vastine on genetiivi eikä essiivi. Näin liivin datiivin alkuperän hypoteeseista loppuheittoinen *nA*-lokatiivi tuli kumotuksi. Mikäli Wiedemannin uudennosselitys pitää paikkansa, liivin datiivi voisi hyvin kytkeytyä suomen dativigenetiiviin. Niiden välillä on kuitenkin suomen dativigenetiivin alkuperän selvittelyn kannalta myös olennaisia eroja. Liivin datiivilla ei näytä olevan mitään esiintymisympäristöön liittyvää rajoittuneisuutta: se esiintyy yhtä lailla 'antaa'-verbin kuin 'sanoa'-verbin vastaanottajan ilmaisimena. Liivin datiivi ei myöskään sekoita objektin ja habitiivisen adverbiaalain sijaanmerkintää.

Eteläsaame poikkeaa kaikista itämerensuomalais-saamelaisista kielistä omistuslauseensa omistajan merkitsemisen takia. Sen 'olla'-verbi varaan rakentuvassa omistuslauseessa omistajaa merkitään *N*-genetiivillä (GEN-omistuslause). Eteläsaamessa on kaksi muuntyyppistä omistuslausetta. Toinen niistä rakentuu inessiiviomistajan ja 'olla'-verbin varaan (INE-omistuslause), ja muodollisesti lause on kuin mikä takansa eksistentiaalilause. Toinen taas rakentuu 'omata'-verbin varaan (U-omistuslause), ja muodollisesti se on transitiivilause. Kolmen omistuslausetyypin keskinäiset suhteet tuovat valaistusta *N*-genetiiviomistajan luonteesta. Suomen dativigenetiivin kannalta merkitsevin seikka on se, että eteläsaamen genetiiviomistaja voi olla elollinen tai eloton ja sillä ei voi ilmaista väliaikaista hallussaoloa toisin kuin muiden saamelaiskielten inessiivi- tai lokatiiviomistajalla, ts. genetiiviomistaja ei ole paikallissijan veroinen. Nämä seikat sulkevat pois sen dativigenetiivin piiristä. INE-omistuslausetta taas voi käyttää vain elottomasta osa/kokonaisuus -suhteesta. Siinä se on synonyyminen ilmaisu GEN-omistuslauseen kanssa. Inessiiviomistajan elottomuus tuo kiinnostavan seikan muiden saamelaiskielten omistuslauseita ajatellen. Eteläsaamessa inessiiviä käytetään elollistarkoitteisista sanoista vain satunnaisesti ja ani harvoin. Paikallissijan käytössä on elollisuutta koskeva rajoitus. U-omistuslause on kaikista kattavin ilmaisu. Sillä pystytään ilmaisemaan kaikki omistussuhteet. Väliaikaisen hallussaolon ilmaisussa se on ainoa vaihtoehto ja korvaa GEN-omistuslauseen jättämän aukon.

Eteläsaamessa vastaanottajan ja lähteen merkitseminen verbien 'antaa' ja 'ottaa' yhteydessä on yksinkertainen. Edellinen merkitään illatiivilla ja jälkimmäinen merkitään elatiivilla. Eteläsaamekaan ei tee eroa 'antaa'-verbin vastaanottajan ja 'sanoa / puhua' -verbin viestin vastaanottajan merkitsemisessä: kumpaakin merkitään illatiivilla. Eteläsaame tuntee myös objektin sijan päällekkäiskäytön. Verbin 'opettaa' yhteydessä se, kenelle opetetaan, ja se, mitä opetetaan, molemmat merkitään akkusatiivilla.

Katsaus mordvaan ja mariin nostaa esiin eteläsaamen omistuslauseen käsittelyssä tulleet seikat selkeämmin. Kummankin kielen omistuslause rakentuu genetiivisen omistajan, possessiivisuffiksillisen omistettavan ja 'olla'-verbin varaan.

Erona eteläsaameen nähden on vain possessiivisuffiksillinen omistettava, jonka possessiivisuffiksi voi edustaa yksin omistajaa. Molempien kielten GEN-omistuslauseeseen liittyvät samat syntaktis-semanttiset seikat kuin eteläsaamessa. Sillä voi ilmaista elottoman osa/kokonaisuus -suhdetta, ja siinä se on kuin inessiiviomistajan ja 'olla'-verbin varaan rakentuva eksistentiaalilause. GEN-omistuslause ei kykene ilmaisemaan väliaikaista hallussaoloa, vaan sen ilmaisemiseen on käytettävä postpositioita. Omistajan genetiiviin ei liity mitään suuntaisuutta eikä se siis ole paikallissijan veroinen.

Mordvassa omistuslause on vain yksi niistä lauseista, jotka ovat muotoa genetiiviomistaja + predikaatti + possessiivisuffiksillinen omistettava ja joissa predikaattina voi olla mikä tahansa intransitiiviverbistä transitiiiverbeihin. Näille kaikille on yhteistä, että genetiiviomistajalla on kehysadverbiaalinomainen funktio, ja että possessiivisuffiksillinen omistettava yksin kykenee ilmaisemaan saman.

Mordvassa esiintyy selvä genetiiviadverbiaali, joka ilmaisee jonkinlaista yhteisöä, kuten kylää, naapurustoa, perhettä yms. Samaa genetiivin käyttöä tapaa myös itämerensuomesta.

Kummankaan kielen vastaanottajan ja viestin vastaanottajan merkinnässä ei ole mitään eroa havaittavissa verbien 'antaa' ja 'sanoa' välillä. Marissa esiintyy objektin sijan päällekkäiskäyttöä, mutta se on todennäköisesti kahden lauseen sulaumasta syntynyt rajatapaus.

Mordva kytkeytyy *N*-genetiivin diakroniaan myös sen murteessa esiintyvän *η*-latiivin kautta, joka vastaa kirjakielten latiivipäätteitä *-v*, *-u*, *-j* ja *-i* ja jota on pidetty alkuperäisenä. Latiivin päätteiden osalta äänteelliset vastaavuudet ovat selviä, mutta se ei ole kuitenkaan aivan ongelmaton, koska löytyy sanoja, joissa alkuperäinen *-η* on kehittynyt sanan lopussa *-m*:ksi. Dativin päätteiden analyysi tuo latiivipäätteen variantteihin myös *-n:n*, jonka luonne ei ole aivan selvä.

Marissa paikallissija ei liity elollistarkoitteisiin sanoihin muussa kuin predikatiivisessa funktiossa. Samanlaisia paikallissijoihin ja elollistarkoitteisiin sanoihin liittyviä rajauksia on – toki vähemmässä määrin – havaittavissa eteläsaamesta ja mordvasta sekä permiläiskielistä. Se, että habitiivista tulosijaa eli datiiivia ei käytetä lokaalisen suhteen ilmaisemiseen, koskee mordvaa (joskin vain perustaivutuksen osalta), permiläiskieliä ja unkaria. Tuoreimman kantasamojedin rekonstruktion mukaan paikallissijat liittyvät spatiaalisiin substantiiveihin sellaisinaan, mutta ei-spatiaalisiin substantiiveihin affiksin kautta. Mainitut seikat yhdessä panevat epäilemään, olisivatko paikallissijat alkuaan voineet liittyä elollistarkoitteisiin sanoihin, ja kyseenalaistamaan hypoteesin, jonka mukaan *N*-genetiivi olisi kehittynyt *n*-latiivista sen datiiivisen funktion kautta. Todennäköisemmin *n*-latiivi – jos sellaisen voi olettaa kantauraliin – ei voinut liittyä elollistarkoitteisiin sanoihin suoraan.

Vertailevan menetelmän antama tulos on siis selkeä ja yksiselitteinen. Dativigenetiivistä ja sen esiintymisympäristön rajoittuneisuudesta ei löydy jälkiä sukukielistä ja nimenomaan niistä sukukielistä, joissa on *N*-genetiivi. Tämä antaa aihetta tarkastella muita vaihtoehtoja.

8.2. Dativigenetiivin toiset juuret

Suomen kirjakielen syntyäika sijoittuu ruotsin kannalta vanhan ja uuden kieli­muodon yhteiselon viimeisimpään aikaan. Myöhemmässä muinaisruotsissa alkan­neen nominien sijamuotojen yksinkertaistumisen on oletettu tapahtuneen puhe­kielessä jo 1500-luvun alkuun, varhaisemman uusruotsin alkuaikaan mennessä. Uusi sijajärjestelmä alkoi olla käytössä kaupunkien puhekielessä ja epämuodolli­sis­sa kirjoituksissa, kun taas vanha sijajärjestelmä oli edelleen käytössä maaseu­tu­jen murteissa, uskonnollisissa ja juridisissa teksteissä. Substantiiveissa neljästä sijamuodosta tuli kaksi: nominatiivi ja *s*-genetiivi. Osassa persoonapronomineista dativimuoto hävisi jo muinaisruotsin alkuaikoina, ja sen sijaan alettiin käyttää akkusatiivimuotoa, ja toisaalta osassa akkusatiivimuoto hävisi ja sen sijaan alet­tiin käyttää dativimuotoa myös suoran objektin sijamuotona. Dativigenetiivin näkökulmasta kiinnostavaa on se, että objekti ja vastaanottajan habitiiviadver­biaali on alettu ilmaista yhdellä ja samalla sijamuodolla persoonapronomineissa­kin. Samahan koskee dativigenetiiviä ja objektia yksiköllisten substantiivien ja persoonapronominien osalta. Kyse on siis toisiaan muistuttavista seikoista. Se ei luonnollisesti riitä oletamaan mitään ilman selviä todisteita, jotka kytkevät kaksi kieltä toisiinsa dativigenetiiviin liittyvällä tavalla.

Lähdin liikkeelle tarkastelemalla varhaisemman uusruotsin verbien 'antaa' ja 'sanoa' suoran ja epäsuoran objektin käyttöä, koska juuri puheena olevien ver­bien välillä oli määrällisesti merkittävin ero dativigenetiivin käytössä ja siihen eroon liittyviä selityksiä ei ole löytynyt edellä käsitellyistä suomen sukukielistä.

Nykyruotsissa verbit *giva* ja *säga* käyttäytyvät objektin merkinnän suh­teen samalla tavalla. Jos suora objekti edeltää epäsuoraa objektia, epäsuora objekti merkitään prepositiolla. Varhaisemman uusruotsin Raamatun käännöksiin perus­tuva selvitys näyttää selkeän eron kahden verbin välillä. *Giva* yms. 'antaa'-ver­bien epäsuoria objekteja ei juuri merkitty prepositiolla, kun taas *säga* yms. 'sa­noa'-verbien epäsuorat objektit on usein merkitty prepositiolla. Sama pätee myös puheena olevien verbien muinaisruotsin tekstien esiintymiin. Muinaisislannin ja keskiajannorjan tekstien tarkastelun perusteella kyseinen ero näyttää syntyneen vasta pohjoisgermaanin yhteisen ajan jälkeen. Se on kuitenkin ruotsissa kirja­kielen historian alkuajoilta olemassa. Tätä ei voi selittää muulla kuin sillä, että verbien 'antaa' ja 'sanoa' välille on syntynyt kategorinen ero preposition käytös­sä epäsuorassa objektissa. Mahdollinen selitys suomen dativigenetiivin rajoittu­neelle esiintymisympäristölle on siis löytynyt, mikäli oletetaan, että dativigene­tiivi on ruotsin vaikutuksesta syntynyt innovaatio. Näin on luontevinta olettaa, koska *N*-genetiivin kannalta tärkeistä suomen sukukielistä ei ole löytynyt mitään selitystä kyseiselle seikalle.

Varhaisemman uusruotsin ja muinaisruotsin tekstien tarkastelu näytti myös mekanismin, jolla ruotsin sijajärjestelmän rappeutuminen tapahtui. Yksin­kertaisesti suoran objektin sijamuoto akkusatiivi, joka on jo useissa sanoissa nomi­natiivin kaltainen, tunkeutui epäsuoran objektin sijamuodon dativiin alueelle syn­nyttäen sekasortoisen epäsuoran objektin merkinnän. 1500-luvun varhaisemman

uusruotsin teksteissä akkusatiivia ja datiiivia on yhtä lailla käytetty habitiivisena tulosijana. Muun muassa Raamatun käännöksiä leimaa niiden sekakäyttö niin kuin suomen vanhimpia kielenmuistomerkkejä genetiivin ja allatiivin sekakäyttö. Kaksi kieltä kytkee vahvasti toisiinsa objektin sijan käyttö datiiivisena sijana.

Edellä esitettyjen seikkojen perusteella esitän hypoteesin datiiigenetiivin ruotsinvaikutteisesta synnystä. Tämän mukaan datiiigenetiivi on seurausta siitä, että 1450-luvun tienoon myöhemmästä muinaisruotsista 1500-luvun alkupuolen varhaisempaan uusruotsiin vallinnut sijajärjestelmän muutoksen aiheuttama sijanmerkinnän sekava tila välittyi Ruotsin hallinnon ja kirkon kanssa tekemisissä olleilla alueella puhuttuun suomen kielimuotoon. Mainittua ruotsin sijanmerkinnän sekavaa tilaa leimaa kaksi seikkaa. Ensimmäinen on se, että suora ja epäsuora objekti alettiin merkitä samalla sijamuodolla. Toinen on vanhemman sijajärjestelmän mukaisen datiiivin ja nuoremman sijajärjestelmän mukaisen nominatiivi-akkusatiivin rinnakkais- ja sekakäyttö epäsuoran objektin merkitsimänä. Tällainen ruotsilähtöinen sekava sijanmerkintä olisi suomeen siirtynyt niiden verbien välityksellä, joiden ruotsin vastineissa on epäsuoran objektin saava ditransitiiviverbi tai syntaktisesti sitä läheisesti käyttäytyvä verbi. Ruotsin sijanmerkintämallin siirtyessä suomeen pohjana toimivat persoonapronominit ja yksikölliset substantiivit, joiden objektin sijamuotona on partitiivin rinnalla genetiivi eli *n*-sija. Genetiivin valikoituminen kahdesta objektin sijamuodosta tähän tehtävään voidaan selittää yksinkertaisesti sillä, että elollistarkoitteiset nominit, jotka voivat esiintyä vastaanottajan adverbiaaleina, ovat *antaa*-verbin ja muiden antamisverbien objektina genetiivissä, jos niiden verbien yhteydessä on kyse objektin tarkoitteen kokonaisesta siirtymisestä toisen hallusta toisen haltuun. Toisin sanoen genetiivin valinta on ”suoran objektin” mallin mukainen puheena olevien verbien yhteydessä. Kieltolauseen partitiiviobjektista ei tullut mallia todennäköisesti siitä syystä, ettei ruotsi tunne vastaavanlaista sijanvaihtelua. Lisäksi on luontevaa ajatella, että sijanmerkinnän siirtyminen alkoi myöntölauseen mallin mukaan. Genetiiviä, ts. suoran objektin muotoa olisi alettu käyttää habitiivisena tulosijana samalla tavalla kuin ruotsissakin on käytetty suoran objektin muotoa eli nominatiivi-akkusatiivia epäsuorana objektina. Substantiivien monikon genetiivi ei kuulu objektin sijoihin. Persoonapronominit ja yksikölliset substantiivit loivat *n-sija = lle-sija* -mallin, jossa genetiivi ja allatiivi jakoivat habitiivisen tulosijan tehtävän. Substantiivien monikon genetiivi mukautui *n-sijana* tähän malliin analogisesti reanalyysin kautta. Datiiigenetiivi on siis sekä ruotsin mallin että siitä kehkeytyneen suomen sisäisen mallin analogian synnyttämä laajennus. Ditransitiivilauseissa syntynyt datiiigenetiivi on levinnyt muihin ilmaisuihin, joissa ruotsissa nominatiivi-akkusatiivi on tunkeutunut datiiivin alueelle, kuten predikatiivi- ja intransitiivilauseisiin. Tästä poikkeuksen tekevät ne verbit, etupäässä sanomis- ja puhumisverbit, joiden ruotsin vastineiden epäsuora objekti on alettu merkitä prepositiolla. Näin on syntynyt datiiigenetiivin vertailevin menetelmin selittämättömästi rajoittunut esiintymisympäristö.

Hypoteesini selittää esiintymisympäristön lisäksi myös muita datiiivigenetiiviin liittyviä seikkoja, jotka ovat olleet vailla selitystä, kuten sen, miksi

muista *N*-genetiivin säilyttäneistä suomalais-volgalaisista kielistä ei löydy jälkiä habitiiviadverbiaalin datiiigenetiivistä, vaikka sen kirjakielen ajan kehityksen perusteella on luontevaa olettaa, että jälkiä löytyisi paljonkin. Hypoteesini vahvuutena on, että se perustuu kahden naapurustossa puhutun kielen keskinäiseen vaikutukseen, josta on merkittävä määrä sanastollisia todisteita. Suomen kieltä ei ole siis asetettu vain teoreettisesti mahdolliseen erikoisasemaan, jotta hypoteesi toimisi. Toisena vahvuutena ovat luvuissa 4–6 vertailevin menetelmin suoritetut selvitykset ja katsaukset, joiden tulos on yksiselitteisen selkeä. Toisaalta koko *N*-genetiivin alkuperän kysymyksessä hypoteesini painoarvo on hyvin pieni. Se kumoaa vain hypoteesin genetiivin latiiivilähtöisyydestä, ainakin suomen datiiigenetiivin osalta. Se ei ota kantaa esim. hypoteeseihin, joiden mukaan genetiivi olisi alkuaan genetiivis-instruktiivinen konnektiivi tai adjektiivinjohdin. Suppea kattavuus *N*-genetiivin alkuperän kysymyksessä on kuitenkin tämän tutkimuksen lähtökohtaa ajatellen luonnollinen tulos.

Tämä tutkimus on keskittynyt genetiivisen habitiiviadverbiaalin alkuperän selvittelyyn. Permissiivisten ja nesessiivisten rakenteiden infinitiivin subjektin genetiivi, jota on pidetty datiiigenetiivinä, ja sen kanssa identtisissä ympäristöissä esiintyvä *l*-sijat sekä objektin sijat kaipaavat lisää selvitystä.

8.3. Aineiston merkitys diakronisessa kielentutkimuksessa

Tämän tutkimuksen yhtenä teemana on ollut diakronisen kielentutkimuksen, ennen kaikkea diakronisen syntaksin uskottavuus. Aineistojeni syntyajat vaihtelevat 1500-luvun ja 2000-luvun välillä. Eri-ikäisten, vieläpä erikielisten aineistojen käsittelyssä voi luonnollisesti syntyä vääristymiä analysoitavista seikoista. Lähtökohtaa voi siis pitää heikkona. Tältä osin diakronisen kielentutkimuksen on tyydyttävä siihen, mitä on käytettävissä. Sen sijaan diakronisella kielentutkimuksella ei ole varaa tukeutua hypoteeseihin ja näkemyksiin, jotka eivät perustu aineistoista havaittaviin seikkoihin tai niistä teoreettisesti perustellulla tavalla johdettaviin tuloksiin, joita voi tarvittaessa konkreettisesti osoittaa. Aineistosidonnaisuus ja todistettavuus ovat raja, joka erottaa tieteelliset näkemykset, päätelmät, hypoteesit mielikuvituksesta. Myös hypoteesini datiiigenetiivin ruotsivaikutteisesta synnystä perustuu tässä tutkimuksessa käytössäni olleisiin aineistoihin ja niistä saataviin tuloksiin. Mikäli löytyy uusia aineistoja, jotka antavat suomen datiiigenetiivistä ja sen diakroniasta ratkaisevalla tavalla erilaisia kuvia kuin tämän tutkimuksen aineistot, hypoteesini luonnollisesti tullaan kumoamaan, kuten historiallis-vertailevassa kielitieteessä kuuluu tehdä.

Abstract

Finnic, Saamic, Mordvin and Mari, i.e. the languages belonging to the Finno-Volgaic branch of the Uralic languages, comprise a special entity with regard to the way they express possessive relations. These languages are linked by one case, namely a genitive ending in *-n* or zero, which historically goes back to *-n*; we will call this the *N*-genitive. Whether the *N*-genitive has its origin in Proto-Uralic has been one of the great unanswered questions relating to the nominal paradigm of Proto-Uralic. Up until now four hypotheses have been proposed concerning the origin of the *N*-genitive. Of these four the hypothesis that the *N*-genitive has developed out of the dative function of the *n*-lative has gained in popularity over the last decades, especially in Finnic linguistics. One reason for this is that supporters of this hypothesis have considered the Finnish dative genitive, i.e. the dative use of the genitive, as e.g. in sentences such as *Andacat sis ne Keisarin iotca Keisarin ouat* 'render therefore unto Caesar the things which are Caesar's') in Mikael Agricola's works to be fossilized proof of this hypothesis. The present study aims to explain the origin of the Finnish dative genitive within the reference frame of the historical-comparative method.

The point of departure of the present study is the Finnish dative genitive. It is then compared to the dative in Livonian and to the genitive in possessive clauses in South Saami, Mordvin and Mari, which were previously thought to be connected to the dative genitive. On the basis of a description of the Finnish dative genitive, these cases are portrayed and examined on a language-by-language basis using a comparative method based on case syntax and taking the means of expressing possessive relations into account. The possible influence of foreign languages has also been investigated through an analysis of the occurrences of the verbs *giva* 'give' and *säga* 'say' in Early Modern Swedish and Old Swedish. The material consists of texts and electronic corpora of the target languages, and approximately 10 000 sentences have been analysed.

The result of this comparative analysis is therefore consistent with previous studies and shows that there are no traces of the dative genitive in related languages; i.e. the dative genitive could either have completely disappeared from these languages or is a relatively late innovation in Finnish. The last alternative is supported by an account given of the indirect objects of the verbs *giva* 'give' and *säga* 'say' in Early Modern Swedish and Old Swedish, which explains the puzzling restricted occurrence of the dative genitive. Moreover, Early Modern Swedish sources reveal another fact that points to the Swedish origin of the dative genitive: the inconsistency of direct and indirect object case marking. The case form of the direct object started to gain ground at the expense of that of the indirect object and thus two indirect case forms came into being: the dative and the nominative-accusative. The situation is therefore the same as in the oldest Finnish texts, where the allative case as the possessive-dative adverbial proper and the genitive as an object case occur concurrently as markers of the possessive-dative adverbial. These factors in turn support the postulation that the dative genitive is a morphosyntactic fossil in Finnish which through analogy mirrors changes occurring in the Swedish case system between the Late Old Swedish of the 1450s and the Early Modern Swedish of the beginning of the 1500s.

Lyhenteet

	tai	INECOM	inessiivi-komitatiivi
1, 2, 3, jne.	persoona	INF	infinitiivi
ACC	akkusatiivi	INS	instrumentaali / instruktiivi
ABL	ablatiivi	INTRRG	interrogatiivinen partikkeli
ADE	adessiivi	JUS	jussiivi
ADJDS	adjektiivijohdin	LAT	latiivi
ADV	adverbi	LOC	lokatiivi
ALL	allatiivi	NOM	nominatiivi
CNG	konnegaatio muoto	OBJ	objektikonjugaatio
COM	komitatiivi	PART	partitiivi
CMP	komparatiivi	PL	monikko
COND	konditionaali	POSTP	postpositio
CONJ	konjunktiiivi	POT	potentiaali
CONJUS	konjussiivinen partikkeli	PREP	prepositio
DAT	datiivi	PRS	preesens
DEB	debitiivi	PRT	preteriti
DEF	määräinen taivutus	PST	imperfekti
DU	duaali	PTCL	partikkeli
EL	elatiivi	PTCP	partisiippi
ESS	essiivi	PX	possessiivisuffiksi
FUT	futuuri	QUOT	kvotatiivi
FUTV	perifrastisen futuurin apuverbi	SG	yksikkö
GEN	genetiivi	SUBJ	objektikonjugaation subjektin
GER	gerundi		persoona
ILL	illatiivi	SUP	supiini
IMP	imperatiivi	TRA	translatiivi
INE	inessiivi		

AINESLÄHTEET

- ENGLANTI1 = Taylor, Kenneth N. 1989: *My First Bible in Pictures*. Tyndale House Publishers, Inc., Carol Stream, Illinois.
- INKEROINEN1 = Laanest, A. 1966: *Isuri murdetekste*. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut, Tallinn.
- ISLANTI1 = *Biblían*. [*Biblían*.] Saatavissa: <<http://www.biblian.is>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIW1 = *Edda Snorra Sturlusonar*. Udgivet efter håndskrifterne af Kommissionen for Det Arnamagnæanske Legat ved Finnur Jónsson. Gyldendalske Boghandel, København 1931.
- ISLANTIWe2 = *Egils saga Skalla-Grímssonar*. Icelandic Saga Database. Saatavissa: <<http://sagadb.org>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe3 = *Eiríks saga rauða*. Icelandic Saga Database. Saatavissa: <<http://sagadb.org>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe4 = *Grænlendinga saga*. Icelandic Saga Database. Saatavissa: <<http://sagadb.org>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe5 = *Gunnlaugs saga ormstungu*. Icelandic Saga Database. Saatavissa: <<http://sagadb.org>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe6 = *Hænsa-Þóris saga*. Icelandic Saga Database. Saatavissa: <<http://sagadb.org>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe7 = *Þorsteins saga hvíta*. Icelandic Saga Database. Saatavissa: <<http://sagadb.org>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe8 = *Heimskringla 1* (AM 35 fol). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe9 = *Heimskringla 2* (AM 36 fol). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe10 = *Jöfraskinna: Haralds saga Hárfagra* (AM 37 fol). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe11 = *Heimskringla 3* (AM 63 fol). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe12 = *Codex Wormianus* (AM 242 fol). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe13 = *Alexanders saga* (AM 519a 4to). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe14 = *Hauksbók: Völuspá* (AM 544 4to). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe15 = *Úr læknisbók* (AM 655). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe16 = *Codex Regius of Eddic poems: Völuspá* (GKS 2365 4to). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- ISLANTIWe17 = *Birgitta Andersdotters bönbok* (Holm A 80). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- KARJALA1 = Leskinen, Eino (julk.) 1932: *Karjalan kielen näytteitä I*. Tverin ja Novgorodin karjalaa. V. Alavan, K. F. Karjalaisen, Joh. Kujolan ja V. R. Petreliuksen keräelmiä. SKST 193.
- KARJALA2 = Leskinen, Eino (julk.) 1936: *Karjalan kielen näytteitä III*. Ent. Poventsan ja Kemin kihlakuntien karjalaismurteita. SKST 193.

- KARJALA3 = *Näytteitä karjalan kielestä I*. Karjalan tasavallan ja Sisä-Venäjän karjalaismurteet. Joensuun yliopisto – Karjalan tutkimuskeskus. Venäjän tiedeakatemia – Karjalan tiedekeskus. Kielen, kirjallisuuden ja historian instituutti. Joensuu – Petroskoi 1994.
- KARJALA4 = Palmeos, P. 1962: *Karjala Valdai murrak*. Emakeele Seltsi toimetised Nr. 5. Eesti NSV Teaduse Akadeemia, Tallinn.
- KARJALA5 = Öispuu, Jaan 1990: *Djorža karjala tekstid*. Toim. Paula Palmeos. Tallinna Pedagoogiline Instituut, Tallinn.
- KARJALA6 = Zaikov, Pekka 1993: *Kaunista karjalua*. Luventakirja vienankarjalaksi 2. luokka. Petroskoi.
- KARJALA7 = Zaikov, Pekka 1995: *Kaunista karjalua*. Luventakirja vienankarjalaksi 3–4. luokka. Petroskoi.
- KARJALA8 = *Jevanheli Markin kirjuttamana*. Koittelupainos. Piiplijankiännösinstituutti, Stokholmi–Helsinki 1996.
- KARJALA9 = *Jevanheli Lukan kirjuttamana*. Koittelupainos. Piiplienkiännösinstituutti, Helsinki–Stokholmi 1999.
- KARJALAI0 = *Uusi Šana*. Piiplijankiännösinstituutti, 2011.
- KARJALAA1 = Leskinen, Eino (julk.) 1934: *Karjalan kielen näytteitä II*. Aunuksen ja Raja-Karjalan murteita. SKST 193.
- KARJALAA2 = Virtaranta, Pertti 1960: *Juho Kujola. Karjalan ja lyydin tutkija*. SKST 266.
- KARJALAA3 = *Satuja ja legendoja*. Marjatta Pelkosen salmilaismuistiinpanoja. Toimittanut ja suomentanut Raija Koponen. SKST 323. 1976
- KARJALAA4 = Pyöli, Raija 2000: *Elostu paginan välis*. Nykyäänusta ja karjalaiskulttuuria. Salmi-Säätiö, Lahti.
- KARJALAA5 = *Jevangelii Matfein mugah*. Koitepainos. Biblien kiännändüinstituuttu, Stokgol'm–Helsinki 1997.
- KARJALAA6 = *Jevangelii Markan mugah*. Koitepainos. Biiblien kiännösinstituuttu, Stokgol'm–Helsinki 1993.
- KARJALAA7 = *Jevangelii Lukan mugah*. Koitepainos. Biblien kiännändüinstituuttu, Stokgol'm–Helsinki 1997.
- KARJALAA8 = *Jevangelii Iivanan mugah*. Koitepainos. Biiblien kiännösinstituuttu, Stokgol'm–Helsinki 1993.
- KARJALAA9 = *Apostoloin ruavot*. Koitepainos. Biblien kiännändüinstituuttu, Stokgol'm–Helsinki 1999.
- KARJALAA10 = *Uuzi Sana*. Biblienkiännändüinstituuttu, Helsinki 2003.
- KARJALAA11 = Psaltiri. Biblienkiännändüinstituuttu, Helsinki 2006.
- KARJALAL1 = *Lyydiläisiä kielennäytteitä*. Koonneet Heikki Ojansuu, Juho Kujola, Jalo Kalima, Lauri Kettunen. SUST 69. Helsinki 1934.
- KARJALAL2 = *Lyydiläisiä tekstejä I (Lüdische Texte I)*. Kerännyt, kääntänyt ja julkaissut Pertti Virtaranta. SUST 129. Helsinki 1963.
- KARJALAL3 = *Lyydiläisiä tekstejä II*. Kerännyt, kääntänyt ja julkaissut Pertti Virtaranta. SUST 130. Helsinki 1963.
- KARJALAL4 = *Lyydiläisiä tekstejä III*. Kerännyt, kääntänyt ja julkaissut Pertti Virtaranta. SUST 131. Helsinki 1964.
- KREIKKA1 = *Desiderii Erasmi Rotterdami opera omnia VI*. Kreikankielinen osa. Lugduni Batavonum 1705. Faksimilipainos: The Gregg Press Limited, London 1962.
- KREIKKA2 = Rahlfs, Alfred –Hanhart, Robert (ed.): *Septuaginta. Editio altera*. Deutsche

- Bibelgesellschaft, 2006.
- LATINA1 = Biblia sacra iuxta vulgatam versionem. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft 1994.
- LATINA2 = *Desiderii Erasmi Rotterdami opera omnia VI*. Lugduni Batavonum 1705. Latinan-kielinen osa. Faksimilipainos: The Gregg Press Limited, London 1962.
- LATVIA1 = *Bībele*. Latvijas Bībeles biedrība. Rīga, 1995.
- LIIVI1 = *Näytteitä liivin kielestä*. Kerännyt E. N. Setälä. Suomentanut ja julkaissut Väinö Kyrölä. SUST 106. Helsinki 1953.
- LIIVI2 = Kettunen, Lauri 1925: *Untersuchung über die Livische Sprache*. Tartu.
- LIIVI3 = *Joh. Andreas Sjögren's Livische Grammatik nebst Sprachproben*, s. 291–480. In Auftrage der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften bearbeitet und mit einer historisch-etnographischen Einleitung versehen von Ferdinand Joh. Wiedemann. St. Petersburg 1861.
- LIIVI4 = *Liivin kielen näytteitä*. Toim. Seppo Suhonen. Castrenianumin toimitteita 5. Helsinki 1975.
- LIIVI5 = *Das Evangelium Matthäi in dem östlichen Dialect des Livischen*. Zum ersten Male übers. von N. Pollman, durch ges. von F. J. Wiedemann. Valokuvausjäljennös. London 1863.
- LIIVI6 = *Das Evangelium Matthäi in dem westlichen Dialect des Livischen*. / übersetzt von dem Liven J. Printz und dessen Söhnen P. Printz und J. P. Printz; durchgesehen von F. J. Wiedemann. London 1863.
- LIIVI7 = *Üž Testament*. Helsinki 1942.
- LIIVI8 = Pētōr Damberg: *Jemakiel lugdōbrāntōz skūol ja kuod pierast I*. Suomō Skūollist ja Suomalaisuuden liitto. Helsinki 1935.
- LIIVI9 = *Liivinkielisiä kirjeitä A. J. Sjögrenille v. 1851–53*, s. 371–388. Julkaissut J. J. Mikkola. SUST 58. Helsinki 1928.
- LIIVI10 = *Muistoja Liivinrannasta*. Liivin kieltä Ruotsista. Kerännyt Julius Mägiste. Suomentanut ja julkaissut Anneli Honko. SUST 250. Helsinki 2006.
- LIIVI11 = Mägiste, Julius 1964: *Liiviläisiä tekstejä*. SKS, Helsinki.
- LIIVI12 = Virtaranta, Pertti 1967: *Lähisukukielten lukemisto*, s. 226–239. SKS, Helsinki.
- LIIVI13 = Vääri, Eduard 1986: Alfon Bertholdi kirjapanekuid liivlaste varasemast elust I. *Fenno-Ugristica* 13, s. 174–179. Tartu.
- LIIVI14 = Vääri, Eduard 1987: Alfon Bertholdi kirjapanekuid liivlaste varasemast elust II. *Fenno-Ugristica* 14, s. 150–160. Tartu.
- LIIVI15 = Kukk, Tiina– Vääri, Eduard 1987: Rahvaluulealaseid tekste liivi keeles. *Fenno-Ugristica* 14, s. 136–148. Tartu.
- LIIVI16 = Winkler, Eberhard (toim.) 1994: *Salis-Livische Sprachmaterialien*. Veröffentlichungen des Finnisch-Ugrischen Seminars an der Universität München, Serie C: Miscellanea, Bd. 21. Finnisch-Ugrisches Seminar an der Universität München, München.
- LIIVI17 = *Ma akūb sīnda vizzō, tūrška!* Livō lūolkub. Livō Kultūr Sidām, Rigō 1998.
- MARI1 = Wichmann, Yrjö 1978: *Tscheremissische Sätze*. Herausgegeben von Alho Alhoniemi und Sirkka Saarinen. SUST 163.
- MARI2 = *У Сузьинь*. Библийым кусарыше институт, 2007.
- MARI3 = *Ончыко*. [Marinkielinen kirjallisuus- ja taideaikakauslehti. Vuosien 1996–1999 numeroiden ATK-tiedosto.] Volgan alueen kielten tutkimusyksikkö, Turun yliopisto.

- MORDVA1 = MORMULA. Mordvan muoto- ja lauseopillinen ATK-tiedosto. Volgan alueen kielten tutkimusyksikkö, Turun yliopisto.
- MORDVAE1 = *Од Вейсэньлув*. Библиянь ютавтомань институтось, 2006.
- MORDVAE2 = Иисуса Христа СВЯТОЕ ЕВАНГЕЛИЕ отъ Матвоя, Марка, Лука и Иоанна на эрзя-мордовском языке. Типо-Литография Б. З. Еремѣева, КАЗАНЬ 1910.
- MORDVAE3 = Абрамов, Кузьма: Пургаз: Кезэрень пингеде ёвтема. Мордовской книжной издательствась, Саранск 1988.
- MORDVAE4: Брыжинский, А. И. (toim.): *Лисьмаприне: Вишкетинень туртов хрестоматия*. Саранск 1993.
- MORDVAM1 = Feoktistov, Aleksandr – Saarinen, Sirkka 2005: *Mokšamordvan murteet*. SUST 249.
- MORDVAM2 = Терешкина, Е. (toim.) 1993: *Сиянь пурерькскат*. Мордовский книжной издательствась, Саранск.
- MORDVAM3 = *Эрять-ашеть атят-бабат*. Ёфкст и легендат. Кочказень Е. Терешкина. Художниксь А. Коровин. Мордовский Книжной издательствась, Саранск 1990.
- MORDVAM4 = *Устно-поэтическое творчество мордовского народа*. Том третий. Часть Первая. Мокшанские сказки. Саранск 1966.
- MORDVAM5 = МАТФЕЕНЬ КОРЯС ЕВАНГЕЛИЯ. Библиянь ётафтома институтсь, Хельсинки–Стокгольм 2002.
- MORDVAM6 = МАРКОНЬ КОРЯС ЕВАНГЕЛИЯ. Библиянь Ётафтома Институтсь, Стокгольма–Хельсинки 1995.
- MORDVAM7 = ЛУКАНЬ КОРЯС ЕВАНГЕЛИЯ. Библиянь ётафтома институтсь, Стокгольм–Хельсинки 1997.
- MORDVAM8 = АПОСТОЛХЕНЬ ТЕВСНА. Библиянь ётафтома институтсь, Хельсинки 2005.
- MORDVAW1 = го́сподань минёкъ исѹсань христáнь сватой евангелья. Vuonna 1821 painettu ersänkielinen Uusi testamentti. Koriopainos. Алетея, Санкт-Петербург 1999.
- NORJAWe1 = Strengleikar (DG 4at7). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- NORJAWe2 = *Óláfs saga ins helga* (DG 8 II). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- NORJAWe3 = *Barlaams ok Josaphats saga* (Holm perg 6 fol). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- NORJAWe4 = *Thómass saga erkibiskups* (Holm perg 17 4to). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- NORJAWe5 = *Magnúss lagabótis landslög and other law texts* (Holm perg 34 4to). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- NORJAWe6 = *Old Norwegian homily book* (AM 619 4to). Medieval Nordic Text Archive. Saatavissa: <<http://www.menota.org/>>. [Viitattu: 5.5.2014.]
- RUOTS11 = *Bibelen*. Svenska Bibelsällskapetets varsamma språkliga revision av 1917 års översättning av Gamla testamentet. Bibelkommissionens översättning av Nya testamentet 1981. Svenska Bibelsällskapet 1989.
- RUOTS12 = *Bibel 2000*. Svenska Bibelsällskapet 1999.
- RUOTS1M1 = *Konung Christoffers Landslag*. Toim. C. J. Schlyter. Samling Af Sweriges Gamla Lagar Tolfte Bandet. Berlingska Boktryckeriet, Lund 1869.

- RUOTSIFYe1 = *Kung Kristoffers Landslag*. Maskintext: B.L1.A. Handskrift: Holm B 23a. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe2 = *Bondakonst*. Maskintext: B.E15.A. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe3 = *Karl Magnus A*. Maskintext: B.P1.A. Handskrift: Holm D 4. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe4 = *Sju vise mästare Översättning A*. Maskintext: B.P2.A. Handskrift: Holm D 4. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe5 = *Sju vise mästare Översättning B*. Maskintext: B.P2.B. Handskrift: Holm A 49. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe6 = *Sju vise mästare Översättning C*. Maskintext: B.P2.C. Handskrift: AM 191. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe7 = *Barlaam och Josafat*. Maskintext: B.P3.A. Handskrift: Holm A 49. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe8 = *Namlös och Valentin*. Maskintext: B.P7.A. Handskrift: Holm D 4a. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe9 = *Sagan om Didrik av Bern (Hand A)*. Maskintext: B.P6.A. Handskrift: Skokloster 115, 116 HAND A. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe10 = *Prosaiska krönikan*. Maskintext: B.P8.A. Handskrift: Holm D 26. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe11 = *Historia Trojana*. Maskintext: B.P12.A. Handskrift: Holm D 3a. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe12 = *Femton Legender ur 'Linköpingslegendariet'*. Maskintext: B.RL8.A. Handskrift: Linc B 70a. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe13 = *Legender om nordiska helgon*. Maskintext: B.RL9.A. Handskrift: Ups C 528. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe14 = *Legenden om Vår Herres födelse*. Maskintext: B.RL.3. Handskrift: Holm A 3. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe15 = *Legenden om Alexius*. Maskintext: B.RL.11. Handskrift: Linc B 70b. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe16 = *Legenden om Sankta Anna*. Maskintext: B.RL.18.A. Handskrift: Ups C 9. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]

- RUOTSIFYe17 = *Den Helige Ansgars leverne*. Maskintext: B.R20.A. Handskrift: Holm A 49. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe18 = *Sankta Barbara*. Maskintext: B.RL.28. Handskrift: Holm A 110. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe19 = *Legenden om Bartolomei moder*. Maskintext: B.RL.32. Handskrift: Linc B 70b. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe20 = *Vita abbreviata*. Maskintext: B.RL.34.C. Handskrift: Holm A 33. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe21 = *Sankta Blasius*. Maskintext: B.RL.40.A. Handskrift: Holm A 110. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe22 = *Legender om Briccius*. Maskintext: B.RL.44. Handskrift: Holm A 3. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe23 = *Sankta Clara*. Maskintext: B.RL.48. Handskrift: Holm A 110. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe24 = *Den Heliga Elisabet av Ungerns uppenbarelser A*. Maskintext: B.RL.50. Handskrift: Linc B 70a. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe25 = *Elisabet av Ungerns uppenbarelser B*. Maskintext: B.RL.52.B. Handskrift: Holm A 3. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe26 = *Legenden om Sankta Elisabet av Ungern*. Maskintext: B.RL.53. Handskrift: Holm A 3. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe27 = *Legenden om Erik Den hele*. Maskintext: B.RL.57.A. Handskrift: Reg Lat 525. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe28 = *Legender om Genoveva*. Maskintext: B.RL.62. Handskrift: Holm A 49. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe29 = *Legender om Germanus*. Maskintext: B.RL.65. Handskrift: Holm A 49. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe30 = *Gregorius av Armenien*. Maskintext: B.RL.67. Handskrift: Lund Mh 20. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe31 = *Gregorius av Armenien B*. Maskintext: B.RL.67. Handskrift: Holm A 49. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe32 = *Legenden om Katarina av Egypten*. Maskintext: B.RL.89. Handskrift: Holm A 3. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>.

- ka/>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe33 = *Legenden om Katarina av Sverige*. Maskintext: B.RL.94.A. Handskrift: Holm A 58. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe34 = *Legenden om Sankta Macra*. Maskintext: B.RL.98. Handskrift: Holm A 49. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe35 = *Legenden om Sankta Maria (E)*. Maskintext: B.RL.111. Handskrift: Linc Saml 1a. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe36 = *Svenska Medeltidspostillor I*. Maskintext: B.RP1.A. Handskrift: AM 787. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe37 = *Svenska Medeltidspostillor 2 enligt Fragmentet Lund Mh 51*. Maskintext: B.RP2.B1. Handskrift: Lund Mh 51. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe38 = *Svenska Medeltidspostillor 2 enligt Fragment på UB i Helsingfors*. Maskintext: B.RP2.B2. Handskrift: HUB. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe39 = *Svenska Medeltidspostillor V Postilla nr 5*. Maskintext: B.RP5. Handskrift: Linc T 181. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe40 = *Ruts bok*. Maskintext: B.RB24.A. Handskrift: Holm A 1. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe41 = *Esters bok*. Maskintext: B.RB26.A. Handskrift: Holm A 1. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe42 = *Apostlagärningarna*. Maskintext: B:RB40.A. Handskrift: Holm A 110. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe43 = *Judits bok*. Maskintext: B.RB50.A. Handskrift: Holm A 1. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe44 = *Nicodemi evangelium A*. Maskintext: B.RB54.A. Handskrift: Holm A 110. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe45 = *Bonaventura betraktelser*. Maskintext: B.R1.A. Handskrift: Lund Mh 20. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe46 = *Ängelns diktamen*. Maskintext: B.R5.A. Handskrift: Holm A 110. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe47 = *Järteckensboken*. Maskintext: B.R3.A. Handskrift: Holm A 110. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe48 = *Helga Manna leverne*. Maskintext: B:R8.A. Handskrift: Holm A 110. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]

- RUOTSIFYe49 = *Birgittas uppenbarelsen Bok 1-3*. Maskintext: B:R15.A1. Handskrift: Holm A 110. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe50 = *Birgittas uppenbarelsen kap 7*. Maskintext: B:R15.A7. Handskrift: Ups C 61. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe51 = *Birgittas uppenbarelsen (på birgitternorska)*. Maskintext: B:R15.A9. Handskrift: E xxx (Sko 5). Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe52 = *Birgittas uppenbarelsen andra redaktionen Bok 4-8*. Maskintext: B:R15.B2. Handskrift: Holm A 5a. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe53 = *Birgittas uppenbarelsen andra redaktionen, kap 8*. Maskintext: B:R15.B5. Handskrift: Holm A 44. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe54 = *Birgittas uppenbarelsen stycken ur Lund Mh 20*. Maskintext: B:R15.C. Handskrift: Lund Mh 20. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe55 = *Sjärens Tröst*. Maskintext: B:R18.A. Handskrift: Holm A 108. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe56 = *Sjärens kloster*. Maskintext: B:R35.A. Handskrift: Linc B 70a. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe57 = *Lucidarius*. Maskintext: B:R40.A. Handskrift: Holm A 58. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe58 = *Stimulus Amoris*. Maskintext: B:R45.A. Handskrift: Holm A 9. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIFYe59 = *Fornsvenska ordspråk*. Maskintext: B:V10. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 16.3.2014.]
- RUOTSIÄe1 = *Ivan Lejonriddaren*. Maskintext: A:V1.A. Handskrift: Codex Holm D 4. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe2 = *Flores och Blanzeflor*. Maskintext: AV2. Handskrift: Codex Holm D4. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe3 = *Fornsvenska legendariet enligt Codex Bureanus*. Maskintext: A:R1.A. Handskrift: Codex Holm A 34. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe4 = *Fornsvenska legendariet enligt Codex Bildstenianus*. Maskintext: A:R1.B. Handskrift: Codex Ups C 528. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe5 = *Erikskrönikan*. Maskintext: A:V4. Handskrift: Codex Holm D2 1330. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]

- RUOTSIÄe6 = *Pentateuchparafrasen*. Maskintext: A.R2.A. Handskrift: Codex Thott. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe7 = *Pentateuchparafrasen*. Maskintext: A.R2.B. Handskrift: Codex Holm. A1. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe8 = *Magnus Erikssons Landslag*. Maskintext: A.L13.A. Handskrift: AM 51. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe9 = *Magnus Erikssons Stadslag*. Maskintext: A.L14.A. Handskrift: Holm B 154. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe10 = *Äldre Västgötalagen*. Maskintext: A.L2.A. A. Handskrift: Holm B 59. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe11 = *Birgittaautograferna*. Maskintext: A.R3.B. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe12 = *Skånelagen*. Maskin-text: A.L1.A A. . Handskrift: Holm B 76. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe13 = *Gutalagen*. Maskin-text: A.L3.B B. Handskrift: AM 54. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe14 = *Gotlandslagen Additamenta*. Maskin-text: A.L3.B. Handskrift: AM 54. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe15 = *Östgötalagen*. Maskin-text: A.L4.A. Handskrift: Holm B 50. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe16 = *Östgötalagen* (Fragment C). Maskin-text: A.L4.C. Handskrift: Ups B 22:1, Ups B 22:8, Holm B 179. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe17 = *Östgötalagen* (Fragment D). Maskin-text: A.L4.D. Handskrift: Holm B 24. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe18 = *Östgötalagen* (Fragment E). Maskin-text: A.L4.E. Handskrift: Ups B 22. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe19 = *Östgötalagen* (Fragment H) kyrkobalken. Maskin-text: A.L4.H. Handskrift: Avd I 145 4:0. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe20 = *Östgötalagen* (Fragment M). Maskin-text: A.L4.M. Handskrift: Holm B 196. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe21 = *Östgötalagen* (Fragment N). Maskin-text: A.L4.N. Handskrift: AM 1056. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe22 = *Yngre Västgötalagen*. Maskin-text: A.L5.A. Handskrift: Holm B 58. Fornsvenska

- venska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe23 = *Yngre Västgötalagen* (Additamenta). Maskin-text: A.L5.B. Handskrift: Holm B 58. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe24 = *Yngre Västgötalagen* (Vidhemsprästens anteckningar). Maskin-text: A.L5.D. Handskrift: Holm B 59. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe25 = *Dalalagen* (Äldre Västmannalagen). Maskin-text: A.L6.A. Handskrift: Holm B 54. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe26 = *Upplandslagen* (Hanskrift A). Maskin-text: A.L7.A. Handskrift: Ups B 12. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe27 = *Upplandslagen*. Maskin-text: A.L7.B. Handskrift: Holm B 199. Fornsvenska Textbanken Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>> [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe28 = *Hälsingelagen*. Maskin-text: A.L8.A. Handskrift: Ups B 49. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe29 = *Västmannalagen* (Yngre Västmannalagen). Maskin-text: A.L9.B. Handskrift: Holm B 57. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe30 = *Bjärkearätten*. Maskin-text: A.L10.A. Handskrift: Holm B 58. Fornsvenska Textbanken <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>
- RUOTSIÄe31 = *Smålandslagens* (Tiohäradslagens) Kyrkobalk. Maskin-text: A.L11.A. Handskrift: Sko x. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe32 = *Södermannalagen*. Maskin-text: A.L12.A. Handskrift: Holm B 53. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe33 = *Södermannalagen* (stadfästelse). Maskin-text: A.L12.B2. Handskrift: NKS 2237. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe34 = *Södermannalagen* (Additamenta). Maskin-text: A.L12.B3. Handskrift: NKS 2237. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIÄe35 = *Konungastyrelse*. Maskin-text: A.P1.A. Handskrift: KS-Bu. Fornsvenska Textbanken. Saatavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIW1 = *Thet Nyia Testamentit på Swensko av år 1526*. Näköispainos. Uppsala 1893.
- RUOTSIW2 = *Biblia / Thet är / All then Helgha Scrift / på Swensko*. Uppsala 1541.
- RUOTSIW2eNT = Sähköistetty teksti vuoden 1541 Raamatun Uuden testamentin osasta. Turun yliopiston Lauseopin arkisto – Pohjoismaiset kielet, Turku 2012.
- RUOTSIW3 = *BIBLIA, Thet är All then Heliga Skrift På Swensko*. [Näköispainos.] Stockholm 1703.
- RUOTSIW4 = *Sweriges Rikes LAG Gillad och antagen på Riksdagen Åhr 1734*. SSTOCKHOLM

- Med Kongl. May:ts allemådigste Privilegio. Tryckt uti Historiographi Regn : Tryckerij Af HARTWIG GERCKEN Åhr 1736.
- RUOTSIW5 = *Kyrko-Lag och Ordning* / som Stormächtigste Konung och HERRE, Herr CARL then Elofte, Sweriges, Göthes och Wändes Konung, Åhr 1686 hafwer låtit författa, och Åhr 1687 af Trycket utgå och publicera. Jemte ther til hörige Stadgar. Stockholm 1761.
- RUOTSIW6 = *BIBLIA ELLER DEN HELIGA SKRIFT*. Vuonna 1873 Cambridgessa painetun laitoksen valokuvauslaitos. Artos, Skellefteå 1995.
- RUOTSIW7 = *Olaus Petris Krönika*. Maskin-text: C.P5.A. Fornsvenska Textbanken. Saataavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIW8 = *Peder Swarts krönika*. Maskin-text: C.P10.A. Fornsvenska Textbanken. Saataavissa: <<http://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>>. [Viitattu: 6.3.2014.]
- RUOTSIW9 = Handlingar till upplysning af Finlands häfder utgifne af Adolf Iwar Arwidsson. Sjette Delen. Stockholm 1853.
- SAAMEE1 = Bergsland, Knut 1943: *Røros-samiske tekster*. Nordnorske samlinger utgitt av Etnografisk museum II.
- SAAMEE2 = Bergsland, Knut 1987: *Gåebrehki soptsesh (Røros-samiske tekster)*. Åarjel-samien learoegærja-reaktoen mietie orresistie tjaaleme Ella Holm Bull. Universitetsforlaget AS, Oslo–Bergen–Stavanger–Tromsø.
- SAAMEE3 = Halász, Ignác 1886: *Jemtlandi lapp nyelvmutatványok. Svéd-lapp nyelv II*. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- SAAMEE4 = Halász, Ignác 1896: Déli lapp szövegek. *NyK* 26, s. 198–201.
- SAAMEE5 = Lagercrantz, Eliel 1941: *Synopsis des Lappischen*. Oslo Etnografiske Museums skrifter Bind 2. Hefte 4. Oslo.
- SAAMEE6 = Lagercrantz, Eliel 1957: *Lappische Volksdichtung I. West- und Südlappische Texte*. SUST 112.
- SAAMEE7 = Lagercrantz, Eliel 1963: *Lappische Volksdichtung VI*. SUST 126.
- SAAMEE8 = Collinder, Björn 1942: *Lappische Sprachproben aus Härjedalen nach Nils Axman, Torkel Larsson, Lars Renfelt, Elisabeth Rensberg und Nils Rutfjäll*. Arbeten utgivna med understöd av Vilhelm Ekmans universitetsfond 50. Uppsala.
- SAAMEE9 = Holm Bull, Ella 2000: *Åarjel-saemien 6 Govhtede gærja*. Idut.
- SAAMEE10 = Holm Bull, Ella– Bergsland, Knut 1974: *Lohkede saemien. Sørsamisk lesebok*. Grunnskolerådet. Kirke og undervisningsdepartementet. Universitetsforlaget, Tromsø–Oslo–Bergen–Stavanger.
- SAAMEE11 = Bergsland, Knut– Hasselbrink, Gustav 1985: *Saemien lohkeme-gærja*. 2. utgave. Universitetsforlaget, Tromsø–Oslo–Bergen–Stavanger.
- SAAMEE12 = Jaahkenelkien, Aanna 1993: *Goltelidh jih soptsesidh*. Daasta berteme, Hattfjelldal.
- SAAMEE13 = Andersson, Ando 1992: *Maam dah soptsesamme!* Sámi Girjjit, Jokkmokk.
- SAAMEE14 = Jaahkenelkien, Aanna 1997: *Don jih daan bijre I*. Daasta berteme, Majavatn.
- SAAMEE15 = Jaahkenelkien, Aanna 1998: *Don jih daan bijre II*. Daasta berteme, Majavatn.
- SAAMEE16 = Egner, Thorbjørn 1985: *Karjuse jih Baktuse*. Åarjel-saemien gielese jarkostamme: Ella Holm Bull. J. W. Cappelens Forlag A/S.
- SAAMEE17 = Persen, Åge 1997: *Tijje*. Åarjel-saemien gielese: Ella Holm Bull. Idut, Sandfallet kompetansesenter jih Saemien øhpehtimmieraerie.
- SAAMEE18 = Persen, Åge 1999: *Bovve biejjieh jih vâhkoeh ryöknoe*. Åarjel-saemien gielese: Ella Holm Bull. Idut, Sandfallet kompetansesenter jih Saemien øhpehtimmie-

- raerie.
- SAAMEE19 = Mattsson Magga, Lajla 1984: *Maahke ryöknie / Máhtte rehkenasta*. Jår'galæd' dji Å/S.
- SAAMEE20 = Mattsson Magga, Lajla 1984: *Govne-boetske*. Jår'galaed' dji Å/S.
- SAAMEE21 = Bross, Helena 1995: *Voejeme gâetesnee*. Feelixe skuvlesne aelkeste. Åarjelsaemiengielese jarkostamme: Karin Rensberg-Ripa. Saemieskuvlen stâvroe, Jokkmokk.
- SAAMEE22 = Bross, Helena 1995: *Prievie*. Feelixe skuvlesne aelkeste. Åarjelsaemiengielese jarkostamme: Karin Rensberg-Ripa. Saemieskuvlen stâvroe, Jokkmokk.
- SAAMEE23 = Taylor, Kenneth N. 1999: *Mov voestes Bijbele – man guvvieh –*. International Bible Society, Sweden.
- SAAMEE24 = *Jupmelen rijhke lea gietskesne*. Maarhkosen vaentjele. Det Norske Bibelselskap, 1993.
- SAAMEE25 = Andersson, Elsa – Fjellgren, Lajla 1983: *Mujhtesh*. Sameskolstyrelsen, Jokkmokk.
- SAAMEE26 = Cappelen, Bodil 1994: *Veaksehke Maarja*. Davvi Girji, Kárásjohka.
- SAAMEE27 = Olsen, Inger Margrethe 1995: *Saaive–Læjsa*. Åarjel-saemien gielese jarkostamme: Nora Marie Bransfjell. Davvi girji, Kárásjohka.
- SAAMEE28 = Bergström, Gunilla 1984: *Buerie jijje Aalfone*. Jarkostamme: Jaahkenbaernien Anna jih Lajla Mattson-Magga. Sameskolstyrelsen, Jokkmokk.
- SAAMEE29 = Cappelen, Bodil 1993: *Pingvinjen Povje*. Åsta Vangberge lea daam gárjam jarkostamme Åarjel-saemien gielese. Davvi Girji o. s.
- SAAMEE30 = Holm Bull, Ella 1984: *Tsååbpe-nieften jih tsååbpe-baernien bijre*. Jårgalæddji Å.s. Saemien ööhpehtimmieraerie.
- SAAMEE31 = Holm Bull, Ella 1985: *Ovmese veareldh*. Saemien ööhpehtimmieraerie. Universitetsforlaget. Tromsø Oslo-Bergen-Stavanger.
- SAAMEE32 = *Bijbielistie jortesh jih tjaalesijieh*. Reedaktörh: Laila Granefjell, Per Eggen, Ella Holm Bull, Bearna Bientie, Anna Jacobsen. Jarkostamme: Ella Holm Bull, Bearna Bientie jih Anna Jacobsen. Saemien Ööhpehtimmieraerie 1989.
- SAAMEE33 = Aikio, Annukka– Aikio, Samuli 1982: *Niejte gie gullie-tjååtselinie sjidti*. Saemien gielese arkoestamme lea Jaahkebaernien Aanna. Universitetsforlaget, Norway.
- SAAMEE34 = Holm Bull, Ella 1984: *Brorke*. Jår'gald' dji Å/S.
- SAAMEE35 = Clevin, Jørn 1975: *Jaahke jih Joakime*. H. Aschehoug & Co., Oslo.
- SAAMEE36 = Wolde, Gunilla 1985: *Tåamma bååhkesje*. Saemien gielese jarkostamme: Vaangbeergen Åasta (Åsta Vangberg) jih Gaebpien Gåsta (Gustav Kappfjell). Jår'gælæd' dji Å/S.
- SAAMEE37 = Wolde, Gunilla 1985: *Tåamma laavkoeminie*. Saemien gielese jarkostamme: Vaangbeergen Åasta (Åsta Vangberg) jih Gaebpien Gåsta (Gustav Kappfjell). Jår'galæd' dji Å/S.
- SAAMEE38 = Sandberg, Inger – Sandberg, Lasse 1995: *”Åerieh njaelkieslaakan aehtjie!” Oh-tje Baltastäija Laabane jeehti*. Sámi Girjjit.
- SAAMEE39 = *Samefolket*. Årgång 79. Nummer 9 September 1999.
- SAAMEEe1 = *Nettbibelen*. [Nettbibelen]. Saatavissa: <<http://www.bibel.no/Nettbibelen>>. [Viitattu: 19.1.2014.]
- SAAMEI1 = Koskimies, A. V. – Itkonen, T. I. 1978: *Inarinlappalaista kansantietoutta*. Toinen, uudistettu painos. SUST 167.

- SAAMEI2 = *Evangelium Matteus miel'd*. Suomen Piiphiaseura 1995.
- SAAMEKI = Itkonen, T. I. (julk.) 1931: *Koltan- ja kuolanlappalaisia satuja*, s. 247–280. SUST 60.
- SAAMEKO = Itkonen, T. I. (julk.) 1931: *Koltan- ja kuolanlappalaisia satuja*, s. 9–246. SUST 60.
- SAAMEKO2 = *Evvan evanġe'lium*. Suomen Piiphiaseura, 1988.
- SAAMEL1 = Duoljå, Kárin (toim.) 1987: *Målggat la dat rájes*. Giera 1. Umeå universitets tryckeri, Umeå.
- SAAMEL2 = *Átå Testamennta*. Svieriga Rámátsiebrre, Uppsala 2000.
- SAAMEL3 = Bross, Helena 1995: *Vuojadimdåben*. Sámeskåvllåstivrra, Jokkmokk.
- SAAMEL4 = Pirak, Anta 1937: *Jåhttee saamee viessoom*. Upptecknat och försett med inledning av H. Grundström. Samt fonetiskt upptecknat språkprov av B. Collinder. Almqvist & Wiksells boktryckeri A. B., Uppsala
- SAAMEL5 = *Átå Testamenta järkålum tan taro=kielak*. Átå Testamenta milte, mi læ Kånåkasast nanostum jaken 1883. tryckt hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1903.
- SAAMEPI1 = Halász, Ignác 1881: *Svéd-lapp*. Nyelvtan és olvasmányok. V. A Magyar Tudományos Akadémia könyvkiadó-hivatala Budapest.
- SAAMEPI2 = Halász, Ignác 1893: *Népköltési gyűjtemény a Pite lappmark arjepluogi egyházkerületéből. Svéd-lapp nyelv V*. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- SAAMEPO1 = *Bibal*. Det Norske Bibelselskap, Oslo 1988.
- SAAMEPO2 = *Odåa Testamenta*. Norgga Biibbalsearvi, Oslo 1998.
- SAAMEPO3 = Borss, Helena 1995: *Vuojadanviesus*. Felix ålgå skuvlii. Sámegilli: Ann-Catrin Stenberg Partapuoli. Sámeskuvlastivra, Jokkmokk.
- SAAMEPoe1 = *Nettbibelen*. Saatavissa: <<http://www.bibel.no/Nettbibelen>>. [Viitattu: 19.1.2014.]
- SAAMET = Itkonen, T. I. (julk.) 1931: *Koltan- ja kuolanlappalaisia satuja*, s. 281–323. SUST 60.
- SAAMEU1 = Budenz, József 1876: *Svéd-lapp nyelvmutatványok*. NyK 12, s. 161–220. Budapest.
- SAAMEU2 = Schlachter, Wolfgang 1958: *Wörterbuch des Waldlappendialekts von Malå und Texte zur Ethnographie*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae 14. Helsinki.
- SAAMEU3 = Halász, Ignác 1887: *Ume- és tornio-lappmarki nyelvmutatványok. Svéd-lapp nyelv III*. S. 1–168. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- SAAMEU4 = Qvigstad, J. 1924: *Lappische Erzählungen aus Hatfjelldalen*. Kristiania Etnografiske Museums skrifter Bind 1. Hefte 4. Kristiania.
- SAAMEW1 = Tornaeus, Johannes Jonae 1648: *Manuale Lapponicum*. Stockholm.
- SAAMEW2 = Graan, Olaus Stephani 1669: *Manuale Lapponicum*. Lyhenne: EV = Evangelia och Epistler. Stockholm.
- SAAMEW3 = Wiklund, K. B.: *Lapponica II*. Matteuksen evankeliumin luvut 1–15 käsittävä käsin kirjoitettu kopio Lars Rangiuksen 1701–1713 uumajansaameksi kääntämän Uuden testamentin käsikirjoituksesta. Kopio sisältää ensimmäiset 14 lukua Matteuksen evankeliumista. Upsala universitetet.
- SAAMEW4 = *Ådde Testament Same kiåli puoktetum*. Rongelats Røstedemin. Trykktetum Lars Salwiusen ludne / tan jaken 1755.
- SAAMEW5 = *Tat AĵLES TĴALOG, Kångalas Majeståten Armokumus Kåttjomen mete, Sami Kjålei Puoktetum ja Trukkai Mårråtum, Tan Aiwelåppelats Kångalats Kantslien= Tårjotemest. Åbme Testamenten Wuostes Pekke*. Hernåsandelsne, Carolen Gust. Nordinen Trukkeriasne, 1811.
- SAAMEW6 = *Bibal daihe Basse c'ala, mi sistes doalla boares ja odåa testamenta kanonalas' girjid*. Gröndahl & Sön, Kristiania 1895.

- SAKSA1 = *Die heilige Schrift des Alten und Neuen Testaments*. Verlagder Zwingli-Bibel, Zürich 1957.
- SAKSAW1 = *Biblia das ist / die gantze Heilige Schrift Deudsch. Mart. Luth. Wittenberg. 1534* Die Luther-Bible von 1534. Vollständiger Nachdruck. Taschen, 2002.
- SAKSAW2 = *Biblia Germanica 1545*. Diese faksimilierte Ausgabe der Lutherbibel von 1545 Deutsche Bibelgesellschaft Stuttgart, Germany 1967, 1983.
- SUOMI1 = *Suomalainen lakiteos*. Ruotsin Waltakunnan Laki, hyväksytty ja noudatettavaksi otettu Waltiopäiwillä vuonna 1734. Ynnä niiden lisäysten, muutosten ja selitysten kanssa, jotka owat woimassa Suomen Suuriruhtinanmaassa. Toinen painos. SKS, Helsinki 1885.
- SUOMI2 = *Suometar vuonna 1847*. Jäljennöspainos. WSOY, Helsinki 1947.
- SUOMI3 = *Hämeen kansa muistelee*. Kerännyt ja julkaissut Pertti Virtaranta. WSOY, Porvoo–Helsinki 1950.
- SUOMI4 = Virtaranta, Pertti (toim.) 1986: *Karkun murrekirja*. Kotiseudun murrekirjoja 6. SKST 440.
- SUOMI5 = Lauseopin X-arkisto. Vuosina 1976–1984 Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ja Turun yliopiston yhteistyöhankkeena tuotetun murrekorpuksen verkko-versio. Turun yliopisto.
- SUOMI6 = *Nurmijärven murrekirja*. Toim. Terho Itkonen. Kotiseudun murrekirjoja 10. SKST 10. 1989.
- SUOMI7 = *Porin murrekirja*. Toim. Paula Eskola. Kotiseudun murrekirjoja 7. SKST 472. 1987.
- SUOMI8 = *Suomalaiset kansansadut I. Ihmesadut*. Toim. Pirkko-Liisa Rausmaa SKST 302. 1972.
- SUOMI9 = *Suomen kielen näytteitä 1–49*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- SUOMI10 = *Suomen kansa muistelee. Näytteitä suomen kielen vanhoista kansanmurteista*. Toim. Pertti Virtaranta. WSOY, Porvoo–Helsinki, 1964.
- SUOMI11 = *Suomalaisia kansansatuja 1. osa. Eläinsatuja*. Toim. Kaarle Krohn. SKST 67. osa, I. 1886.
- SUOMI12 = *Suomalaisia kansansatuja 2. osa. Kuninkaallisia satuja. 1. vihko*. Toim. Kaarle Krohn & Lilli Lilius. SKST 67. osa II. 1. 1893.
- SUOMI13 = *Someron murrekirja*. Toim. Pertti Virtaranta. Kotiseudun murrekirjoja 1. SKST 309. 1973.
- SUOMI14 = *Tammelán murrekirja*. Toim. Pekka Lehtimäki. Kotiseudun murrekirjoja 11. SKST 512. 1989.
- SUOMI15 = *Tampereen murrekirja*. Toim. Pertti Virtaranta. Kotiseudun murrekirjoja 8. SKST 473. 1987.
- SUOMI16 = *Tyrvään murrekirja*. Toim. Pertti Virtaranta. Kotiseudun murrekirjoja 2. SKST 328. 1976.
- SUOMI17 = *Viljakkalan murrekirja*. Toim. Pertti Virtaranta. Kotiseudun murrekirjoja 4. SKST 401. 1983.
- SUOMI18 = *Vanha kansa muistelee*. Kerännyt ja julkaissut Pertti Virtaranta. WSOY, Porvoo–Helsinki 1947.
- SUOMI19 = Nuotio, Olli (toim.) 1993: *Poikattem puad. Nuurberi Sally muistluksi Raumald*. SKST 602.
- SUOMI20 = Virtaranta, Pertti (julk.) 1969: *Annastuuna aikanansa*. Annastuuna Korkeemäen muistitietoa Tyrväästä. Keränneet Hekki Ojansuu, Juho Äijälä, Martti Ahlstedt. Kansanelämän kuvauksia IV. SKS, Helsinki.

- SUOMI21 = *BIBLIA, Se on: Koko Pyhä Raamattu; Esipuhetten, Lukuin sisällyksen, Yhtäpitävien Raamatunpaikkain osoituksen ja lisätyin Rekisterein kanssa*. Raamattutalo, Pieksämäki 1991.
- SUOMI22 = *Pyhä Raamattu*. Vanha testamentti: XI yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1933 käytäntöön ottama suomennos. Uusi testamentti: XII yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1938 käytäntöön ottama suomennos. Suomen Piiliseura, Helsinki 1989.
- SUOMI23 = *Pyhä Raamattu*. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Suomen Piiliseura, Helsinki 1992.
- SUOMI24 = Taylor, Kenneth. N.: *Ensimmäinen Raamattuni*. Suomen Piiliseura, Helsinki 1992.
- SUOMI25 = Egner, Thorbjørn 1971: *Satu hammaspeikoista*. Suom. Eeva-Liisa Manner. WSOY, Porvoo 1971.
- SUOMI26 = Pekkanen, Toivo 1932: *Tehtaan varjossa*. WSOY.
- SUOMI27 = Uurto, Iris 1965: *Kootut teokset I: Villit henget (Ruumiin ikävä)*. Otava.
- SUOMI28 = Kilpi, Volter 1933: *Alaston salissa*. Kuvaus saaristosta. Otava, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-LAGERVALL1 = *Ruunulinna*. Murhekuvaus. 5:sä Tapauksessa. Waseniuksen kirjapränti, Helsinki 1834. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-LAGERVALL2 = *Josephi*. Kuvaus 5:sa kohtauksessa. J. Cederwaller poikineen, Wiipuri 1847. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-LAGERVALL3 = Lagerwall, J. F. 1847: *Judithi*. Kuvaus 4:ssä kohtauksessa. J. Cederwaller poikineen, Wiipuri. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-LAGERVALL4 = Lagerwall, J. F. 1855: *Jaakot*. Alkuperäinen kertoelma. J. C. Frentkellin ja Pojan kirjapaino, Turku. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-KIVI1 = Kiwi, A.: *Lea*. Näytelmä yhdestä näytöksestä. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-KIVI2 = Kivi, Aleksis 2011: *Nummisuutarit*. Otava, Helsinki.
- SUOMI1800-KIVI3 = Aleksis Kivi. *Kootut teokset III osa*. Julkaissut E. A. Saarimaa. [sisältää näytelmät *Olviretki Schleusingenissä*, *Leo ja Liina*, *Canzio*, *Selman juonet*, *Alma* sekä toisinnot näytelmistä *Canzio* ja *Selman juonet*.] SKS, Helsinki 1916. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-KIVI4 = Kiwi, A. 1867: *Yö ja Päiwä*. P. Th. Stolpen, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-KIVI5 = Kivi, Aleksis 1975: *Seitsemän veljestä*. WSOY, Porvoo–Helsinki.
- SUOMI1800-KIVI6 = Kiwi, A. 1871: *Margareta*. Näytelmä 1:stä näytöksestä. Oskar af Heurlin, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON1 = H., T. 1872: *Kuuselan Kukka*. SKS:n kirjapaino, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON2 = H., T. 1873: *Ainoa Hetki*. Kolmi-näytöksinen näytelmä. G. E. Eurén, Hämeenlinna. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON3 = H., T. 1874: *Muistoja Naantalista eli Wanhan Tädin kertomus*. SKS:n kirjapaino, Helsinki.

- SUOMI1800-HAHNSSON4 = H., T. 1877: *Wiinantehtailia*. Näytelmä kahdesta näytöksestä. Wellin ja Göös'in kirjapaino, Jyväskylä. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON5 = H., T. 1877: *Sawon jääkäri*. Kolmi=näytöksinen Näytelmä. SKS:n kirjapaino, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON6 = H., T. 1878: *Pikku Kertoelmia*. [sisältää teokset *Pitkän=niemen synty*, *Rikas köyhänäkin*, *Katri*, *Tekla*, *Kalastaja=Lassi*, *Onnen kukkaset*.] Hämääläisen osake=yhtiön kirjapaino, Hämeenlinna. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON7 = H., T. 1880: *Mäkelän Liisu*. SKS:n kirjapaino, Helsinki.
- SUOMI1800-HAHNSSON8 = Hahnsson, Theodolinda 1884: *Kotikuusen kuiskehia*. [sisältää 18 teosta, joista on käyty läpi teokset *Kaksosweljekset*, *Haapakallio*, *Torpan tyttö*, *Juhannus=aatto mummon luona*, *Köyhäinmajassa*, *Mitä koski kohisee? Mitä kuuset kuiskailee?*] G. W. Edlund, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON9 = Hahnsson, Th. 1887: *Huutolaiset*. Werner Söderströmin kokoelma. Kaunokirjallisuutta II. Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON10 = Hahnsson, Th. 1888: *Sodan uhatessa*. Ilvelys yhdessä näytöksessä. HJ. Hagelberg, Tampere. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON11 = Hahnsson, Th. 1891: *Martta*. WSOY, Porvoo. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON12 = Hahnsson, Th. 1891: *Joululahjat*. G. W. Edlund, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON13 = Hahnsson, Th. 1891: *Kaksi*. G. W. Edlund, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON14 = Hahnsson, Th. 1894: *Marjapojat*. WSOY, Porvoo. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-GUMMERUS1 = Gummerus, K. J. 1865: *Suomalaisia Uuteloita I*. [sisältää teokset *Sowitus haudalla*, *Palkinto*, *Merimiehen morsian*.] SKS: kirjapaino, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-GUMMERUS2 = Gummerus, K. J. 1870: *Ylhäiset ja Alhaiset*. Alkuperäinen Romaani kahdessa osassa. Edellinen osa. SKS:n kirjapaino, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-GUMMERUS3 = Gummerus, K. J. 1870: *Ylhäiset ja Alhaiset*. Alkuperäinen Romaani kahdessa osassa. Jälkimäinen osa. SKS:n kirjapaino, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-GUMMERUS4 = Gummerus, K. J. 1873: *Suomalaisia Uuteloita II*. [sisältää teokset *Sadan leukaluut*, *Kaksi joulu=aatto*.] SKS: kirjapaino, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-CANTH = *Minna Canth*. *Valitut teokset*. [sisältää teokset *Murtovarkaus*, *Työmiehen vaimo*, *Köyhää kansaa*, *Hanna*, *Kauppa-Lopo*, *Papin perhe*, *Anna-Liisa*.] WSOY, Porvoo-Helsinki 1953.
- SUOMI1800-ERKKO1 = Erkko 1873: *Näytelmiä*. III. *Kokkimajori*. *Sotaiset weljekset*. Wiipurin suomalainen kirjallisuusseura, Wiipuri. PDF-muotoon skannattu versio. Saata-

- vissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-ERKKO2 = Erkko, J. H. 1881: *Kotoisia tarinoita*. K. E. Holm, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-ERKKO3 = Erkko, J. H. 1883: *Kotoisia tarinoita. II*. K. E. Holm, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-ERKKO4 = Erkko, J. H. 1890: *Uskovainen*. Eletty kertomus. Matti Kurikka, Wii-puri. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-AHO1 = *Aho Kootut teokset I nidos*. Ensimmäiset novellit. *Muuan markkinamies. Rautatie*. WSOY, Porvoo 1954.
- SUOMI1800-AHO2 = Aho, Juhani 1909: *Panu*. Kuvauksia kristinuskon ja pakanuuden lopputaistelusta Suomessa. WSOY, Porvoo.
- SUOMI1800-PAKKALA1 = Pakkala, Teuvo 1891: *Vaaralla*. Kuvia laitakaupungilta. K. F. Kiväkäs, Oulu. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-PAKKALA2 = Pakkala, Teuvo 1894: *Elsa*. Otava, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMIWe1 = *Mikael Agricolan teosten morfosyntaktinen tietokanta*. Vuosina 2004–2007 Turun yliopiston ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen yhteistyöhankkeena tuotetun tietokannan prototyyppi. Turun yliopisto.
- SUOMIW1 = *Mikael Agricolan teokset I–III*. WSOY, Porvoo 1987.
- SUOMIW2 = *Suomen kielen muistomerkkejä I. Mikael Agricolan Käsikirja ja Messu*. Julkaisheet E. N. Setälä ja K. B. Wiklund. SKST 82. osa. I. Koodeksimerkit A, B, C, D. SKS, Helsinki 1893.
- SUOMIW3 = Penttilä, Aarni 1942: Upsalan suomenkielisen (1500-luvulta polveutuvan) evankeliumkirjan katkelma. *Suomi* 101, s. 95–120. SKS, Helsinki.
- SUOMIW4a = Suomalainen, Jaakko 1583: *Yxi Wähä Rucous Kiria*. Mikko Juvan lahjoittama valokuvauskopio. Turun yliopiston kirjasto.
- SUOMIW4b = *Jaakko Suomalaisen Wirsikirja*. Kopio Upsalan yliopistossa säilytetystä ainoasta jäljellä olevasta kappaleesta. Kopion tehnyt J. A. Cederberg. SKS, Helsinki 1893.
- SUOMIW5 = Paavali Juusten: *Se Pyhä Messu Somen kielen ei Pauin Mutta pyhän Euangeliumin ia Christilisen Seuracunnan tauan iälken*. Stockholm 1575. Näköispainos. Toimittanut ja jälkikirjoituksella varustanut Martti Parvio. SKS, Helsinki 1987.
- SUOMIW6a = *Kuningas Kristoferin maanlaki Herra Martin suomentamana*. Valokuvausjäljennös SKS:n vuonna 1905 julkaisemasta, E. N. Setälän ja M. Nyholmin toimittamasta laitoksesta. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1987.
- SUOMIW6b = *Suomen kielen muistomerkkejä II,2*. Kristoffer kuninkaan maanlaki herra Martin suomexi kääntämä. Toisintotekstit verrattuina Tukholman codexiin B 96. J = Juustenin codex, I = Isonkyrön codex, N = Nordströmin codex, S = Seskanderin codex. Julkaisseet M. Airila ja Hertta Harmas. SKST 82: II, 2. 1930.
- SUOMIW6c = *Talonpoikain laki*. Toim. Esko Koivusalo. SKST 954. 2005.
- SUOMIW7a = *Sveriges rikes landslag / stadfästad af konug Christofer år 1442. Öfversättning på finska språket af Ljungo Thomæ*. Toim. Wilf. Gabr. Lagus. A. W. Gröndahlska Boktryckeriet, Helsingfors 1852.
- SUOMIW7b = *Swriges rikes stadslag. Öfversättning på finska språket af Ljungo Thomæ*. Toim. Wilf. Gabr. Lagus. A. W. Gröndahlska Boktryckeriet, Helsingfors 1852.
- SUOMIW8 = Ericus Eri. Postilla I–II. Näköispainos. SKS, Helsinki 1988 ja 1990.
- SUOMIW9 = *BIBLIA, Se on Coco Pyhä Raamattu Suomexi*. Präntätty Henrich Keisarilda,

- Tukholma 1642. Näköispainos. SKS ja WSOY, Porvoo 1971.
- SUOMIW10 = *Krigs Articular*. 1642. Valokuvauskopio.
- SUOMIW11a = *Suomen kielen muistomerkkejä III,1. Kristoffer kuninkaan maanlaki*. Suomeksi kääntänyt Abraham Kollanius. Julkaissut Martti Rapola. SKST 82: III, 1. 1926.
- SUOMIW11b = *Suomen kielen muistomerkkejä III, 2. Maunu Eerikinpojan Kaupunginlaki liitteineen*. Suomeksi kääntänyt Abraham Kollanius. Julkaissut Martti Rapola. SKST 82: III, 2. 1926.
- SUOMIW12 = *BIBLIA, Se on Coco Pyhä Raamattu Suomexi*. Turku 1685.
- SUOMIW13 = *Kircko-Laki Ja Ordningi 1686*. Näköispainos ja uudelleen ladottu laitos vuoden 1686 kirkkolain suomennoksesta. Toimittaneet Lahja-Irene Hellemaa, Anja Jussila, Martti Parvio. Jälkisanat Martti Parvio. SKS, Helsinki 1986.
- SUOMIW14 = *Henrik Florinus Sananlaskut. Näköispainos vuonna 1702 ilmestyneestä sananlaskukokoelmasta Wanhain Suomalaisten Tawaliset ja Suloiset Sananlaskut*. SKS, Helsinki 1987.
- SUOMIW15 = *Se Pyhä Ewangeliumpulinen Walkeus Taiwallisesa Opisa Ja Pyhästä Elämäsä Ulosotettu sijtä Pyhästä Raamatusta Ja Eteen asetettu niiden jowawuotisten P. Ewangeliumpulien jälken, jotca Sunnuntai= ja Juhla=Päiwinä nijsä Christillisisä Seuracunnisa tawallisesti selitetän*. Se Edellinen Osa. STOCKHOLM]SA, PrändäTTY LARS SALVIUXelda, Wuonna 1747.
- SUOMIW16 = *BIBLIA, Se on: Koko Pjähä Raamattu Suomexi*. Turku 1776.
- SUOMIW17 = *Ruotzin Waldacunnan Laki 1759*. Näköispainos. WSOY, Porvoo 1984.
- SUOMIW18 = *Lizelius Antti 1959: Suomenkieliset Tieto-Sanommat 1775–1776*. Näköispainos. SKS, Turku.
- SUOMIW19 = *Uuden Uloswalituita Satuja, Nuorten peränajatuxen teroituxexi, ja yhteisesä elämäsä Opixi, Waroituxexi ja Neuwoxi, Ajan huwituxexi ja kuluxi, mutta myös hywäin tapain ja kaunisten qwuin harjoittamisexi*. Koonut ja Suomexi tulkitut Wuonna 1783 Christfrid Gananderilda. Wasasa 1784. PrändäTTY Georg Wilhelm Londicerildä. Valokuvauskopio.
- SUOMIW20 = *Uusi Testamentti ja Psaltari*. SKS, Helsinki 1858.
- SUOMIW21 = *Agricolasta Juteiniin*. Kirjallis- ja kielihistoriallisia näytteitä vanhemmasta suomalaisesta kirjallisuudesta. Toimittanut A. V. Koskimies. WSOY, Porvoo 1921.
- SUOMIW22 = *Ganander, Christfried 1997: Nytt Finskt Lexicon*. Alkuperäiskäsikirjoituksesta ja sen näköispainoksesta toimittanut Liisa Nuutinen. SKS – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
- SUOMIWvaria1 = *Suomenkielisiä historiallisia asiakirjoja Ruotsin vallan ajalta (vuosilta 1548–1809)*. Julkaissut Kustavi Grotenfelt. SKST 130.1912.
- TANSKAW1 = *Hans Tausens oversættelse af De Fem Mosebøger*. Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab med indledning af Bjørn Kornerup Dr. Theol. Levin og Munksgaards Forlag, København, 1932.
- VATJA1 = *Kettunen, Lauri– Posti, Lauri 1932: Näytteitä watjan kielestä*. SUST 63.
- VATJA2 = *Ariste, Paul 1941: Vadja keelenäiteid*. Tartu.
- VATJA3 = *Mägiste, Julius 1959: Woten erzählen*. SUST 118.
- VATJA4 = *Ariste, Paul 1962: Vadja muinasjutte*. Emakeele Seltsi toimetised Nr. 4. Eesti NSV Teaduste Akadeemia, Tallinn.
- VATJA5 = *Adler, Elna 1968: Vadjalaste endisajast I*. Idavadja murdetekste. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut, Tallinn.
- VATJA6 = *Ariste, Paul 1974: Vadjalane kätkest kalmuni*. Emakeele Seltsi toimetised Nr. 10.

- Eesti NSV Teaduste Akadeemia, Tallinn.
- VATJA7 = Ariste, Paul 1977: *Vadja muistendeid*. Emakeele Seltsi toimetised Nr. 12. Eesti NSV Teaduste Akadeemia, Tallinn.
- VATJA8 = Ariste, Paul 1982: *Vadja pajatusi*. Emakeele Seltsi toimetised Nr. 18. Valgus, Tallinn.
- VATJA9 = Ahlqvist, Aug. = *Wotisk grammatik jemte språkprof och ordförteckning*. Acta societatis scientiarum fennicae tomi qvinti. Helsingforsiae 1856.
- VEPSÄ1 = *Näytteitä vepsän murteista*. Keränneet ja julkaisseet Lauri Kettunen ja Paavo Siro. SUST 70. 1935.
- VEPSÄ2 = *Näytteitä Äänis- Ja Keskivepsän murteista*. Keränneet E. N. Setälä ja J. H. Kala. Julkaissut ja suomentanut E. A. Tunkelo apunaan Reino Peltola. SUST 100. 1951.
- VEPSÄ3 = *Äänisvepsän näytteitä*. Keränneet ja julkaisseet Antti Sovijärvi ja Reino Peltola. SUST 171. 1982.
- VEPSÄ4 = *Vepsän opas*. Toim. M. Airila, Aimo Turunen ja Jussi Rainio. Oy Suomen kirja, Helsinki 1945.
- VEPSÄ5 = Kettunen, Lauri 1920: *Näytteitä etelävepsästä I*. Eripainos aikakauskirja *Suomen* IV jakson 18. osasta. SKS, Helsinki.
- VEPSÄ6 = Kettunen, Lauri 1925: *Näytteitä etelävepsästä II*. Eripainos aikakauskirja *Suomen* V jakson 4. osasta. SKS, Helsinki.
- VEPSÄ7 = *Evangelii Matvejan mödhe*. Kodvpainduz. Biblijan kändmižen institut, Stokgol'm–Helsinki 1998.
- VEPSÄ8 = *Markan evangelii*. Kodvpainduz. Biblijan Kändamižen Institut, Stokgol'm–Helsinki 1992.
- VEPSÄ9 = *Evangelii Lukan mödhe*. Kodvpainduz. Biblijan kändmižen institut, Stokgol'm–Helsinki 1996.
- VEPSÄ10 = *Evangelii Joannan mödhe*. Kodvpainduz. Biblijan Kändmižen Institut, Stokgol'm–Helsinki 1993.
- VEPSÄ11 = *Apostoliden tegod*. Kodvpainduz. Biblijan kändmižen institut, Stokgol'm–Helsinki 1999.
- VEPSÄ12 = Lönnrot, Elias 1853: *Om det nord-tschudiska språket*. Helsingfors.
- VEPSÄ13 = *Uz' Zavet*. Biblijan kändmižen institut, Helsinki 2006.
- VIRO1 = Tanning, Salme 1961: *Mulgi murdetekstid*. Eesti murded I. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut, Tallinn.
- VIRO2 = Must, Mari 1965: *Keskmurde tekstid*. Eesti murded II. Eesti NSV Teaduse Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut, Tallinn.
- VIRO3 = Keem, Hella 1970: *Tartu murde tekstid*. Eesti murded III. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut, Tallinn.
- VIRO4 = Univere, Aili 1996: *Idamurde tekstid*. Eesti murded IV. Eesti Teaduse Akadeemia Eesti Keele Instituut, Tallinn.
- VIRO5 = Must, Mari 1995: *Kirderannikumurde tekstid*. Eesti murded V. Eesti Teaduse Akadeemia Eesti keele instituut. Tallinn.
- VIRO6 = Keem, Hella – Käsi, Inge 2002: *Võru murde tekstid*. Eesti murded VI. Eesti Keele Instituut, Tallinn.
- VIRO7 = Juhkam, Evi– Sepp, Aldi 2000: *Läänemurde tekstid*. Eesti murded VIII. Eesti Keele Instituut, Tallinn.
- VIRO8 = Keem, Hella (koonnut) 1995: *Tartumaa saja-aastaste jutud*. Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Selts, Tallinn.

- VIRO9 = Keem, Hella 1997: *Võru keel*. Eesti Teaduse Akadeemia Emakeele Selts, Tallinn.
- VIRO10 = Kask, A. 1980: *Valmik Eesti murdenäited*. Tartu Riiklik ülikool, Tartu.
- VIRO11 = Mägiste, Julius 1977: *Setukaistekstejä*. SUST 159.
- VIRO12 = *Meie Jssanda JEsuse Kristuse Wastne Testament ehk Wastse Lepingo Raamat nink Kuninga Tawida Lauu=Raamat*. Pritti= nink wõõra=maa Piibli seldsi, Jurjew (Tarto) 1905.
- VIRO14 = *Mii' Issändä Jeesusõ Kristusõ Pühä Evangeelium. Matteusõ, Markusõ, Luukasõ ja Johannõsõ kirotoät*. Seto kiilde ümbre pannu' Ernst Puusepp. Keele poolöst õiõnduisi tennü' P. Voolane. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused XIV. Tartoh 1926.
- VIRO15 = *Jumala Püha Sõna Suur Piibel*. Wälja antud eestikeelse piibli 200 aasta juubeli tähistamiseks. Loodus, Tartu–Tallinn 1938. Näköispainos. Otava, Keuruu 1989.
- VIRO16 = *Piibel*. 1997.
- VIROW1 = Georg Müllerin saarnatekstien tietokonekorpuksesta haetut *saama-, võtma-, kuulma-, küsima-, püüdma-* ja *õppima-*verbin esiintymät. Tartu Ülikool.
- VIROW2 = *Meije Jssanda JEsusse Kristusse Wastne Testament*. Gedruckt durch Johann Georg Wilcken / Königl. Buchdr. Riika 1686. Valokuvausjäljennõs.
- VIROW3 = *Piibli Ramat*. Faksiimileväljaanne I trükist 1739. Eesti Raamat, Tallinn 1990.
- VIROW4 = *Piibli raamat*. Awg. Mikwicz., Rewelx 1899.

KIRJALLISUUSLÄHTEET

- ABONDOLO, DANIEL 1998: Introduction. – *Uralz*, s. 1–42.
- ADLER, E. 1980: Der dativische Genitiv im Wotischen. – *Sovetskoe Finno-Ugrovedenie* 16, s. 161–165.
- AEMJELAEUS, LARS 2003: *uuden testamentin kreikan kielioppi*. Kirjapaja oy, Helsinki.
- AHLQVIST, AUGUST 1856: *Wotisk grammatik jemte språkprof och ordförteckning*. Acta Societatis Scientiarum Fennicae 5. H. C. Friis, Helsinki.
- 1863: Om Ungerska språkets förvandtskap med Finskan. – *Suomi* II:1, s. 1–60.
- 1871: Agricolan kielestä. – *Kieletär* 1. vihko, s. 1–24.
- 1877: *Suomen kielen rakennus I. Nominien Synty ja Taivutus*. *Suomalainen Runo-oppi*. SKS, Helsinki.
- ALHONIEMI, ALHO 1967: Tilan essiivin jäsentämisestä suomen kielen lauseopissa. – *Juhlakirja Kauko Kyyrön täyttäessä 60 vuotta 24.11.1967*, s. 31–52. Acta Universitatis Tamperensis, A 8. Tampereen yliopisto.
- 1968: Suomen ja tšeremissin kielen suuntasijajärjestelmien funktionaalisesta rakenteesta. – *Sj* 10, s. 66–76.
- 1969: Välineen ilmaisemisesta tulosijan avulla tšeremissin kielessä. – *Vir* 73, s. 343–350.
- 1972: Synkronisen tutkimuksen merkityksestä fennougristiikalle. – *Sj* 14, s. 5–14.
- 1973: Über einige nichtadverbale Verwendungsweisen der Woher-Kasus im Tšeremissischen. – *SUSA* 150, s. 15–20.
- 1975: Eräistä suomen kielen paikallissijojen keskeisistä käyttötavoista. – *Sj* 17, s. 5–21.
- 1977: Zur Verwendung der Trennungskasus im Tšeremissischen. *FUF XLII*: 5–128.
- 1979: Suomen kielen *l-* ja *s-*sijojen oppositiosta. – *Sanomia. Juhlakirja Eeva Kangasmaa-Minnin 60-vuotispäiväksi 14.4.1979*. S. 89–105. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 9. Turku.

- ALHONIEMI, ALHO 1982: *ez*-vartaloisten postpositioiden asemasta mordvan syntaktisessa järjestelmässä. – *Voces Amicorum Sovijärvi in Honorem Antti Sovijärvi*, s. 31–44. SUST 181. Helsinki.
- 1985a: *Marin kielioppi*. Apuneuvoja suomalais-ugrilaisten kielten opintoja varten X. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- 1985b: Über die Wohinkasus im Mordwinischen. – *UJb. Neue Folge Band 5*. S. 45–53. Otto Harrassowitz, Wiesbaden.
- 1988: Postpositorakenteiden synkroniaa ja diakroniaa. – *Sj* 30, s. 27–42.
- 1992: Mordvan sijasyntaktisistä. – *Sj* 34, s. 33–45.
- 1993: Ersän ja mokšan sisäisistä eroista: ’kysyä’-verbien käytön aspeluaalista tarkastelua. – *Festschrift für Raija Bartens zum 25.10.1993*, s. 21–35. SUST 215.
- 2001: Über die alten und neuen Lokalkasussuffixe im Tscheremissischen. – *FUF* 56, s. 95–115.
- ALMBERG, E. 1871: Ovatko kielelme genitivi ja allativi muinoin olleet yhtenä sijana? – *Suomi* 2:10, s. 307–308. SKS, Helsinki.
- ALVRE, PAUL 1967: On the Baltic-Fennic Dative (with special reference to the Liv language). – *Sovetskoe Finno-Ugrovedenie III*, s. 171–181. Tallinn.
- 1983: *Soome-ugri keelte ajalooline grammatika 1*. Tartu Riklik Ülikool Soome-ugri keelte kateeder, Tartu.
- ANTTILA, RAIMO 1972: *An introduction to historical and comparative linguistics*. Macmillan, New York.
- ARISTE, PAUL 1948: *Vadja keele grammatika*. Teaduslik kirjandus, Tartu.
- 1968: *A Grammar of the Votic Language*. Edit. Thomas A. Sebeok. Indiana University Publications. Uralic and Altaic Series Volume 68. U.S.A.
- BARDDAL, JÓHANNA 2009: The Development of Case in Germanic. Barðdal, Jóhanna – Chelliah, Shobhana (ed.): *The Role of Semantic, Pragmatic and Discourse Factors in the Development of Case*, s. 1–30. *Studies in Language Companion Series* 108. Amsterdam: John Benjamins.
- BARTENS, HANS-HERMANN 1989: *Lehrbuch der saamischen (lappischen) Sprache*. Helmut Buske, Hamburg.
- BARTENS, RAIJA 1972: *Inarinlapin, merilapin ja luulajanlapin kaasussyntaksi*. SUST 148.
- 1978: *Synteettiset ja analyttiset rakenteet lapin paikanilmauksissa*. SUST 166.
- 1981: Suomalais-ugrilaisen kantakielen muoto- ja lauserakenteesta. – *Vir* 85, s. 101–107.
- 1996: Die positive und negative Existentiale in den finnisch-ugrischen Sprachen. – *UJb NF* 14, s. 59–97.
- 1999: *Mordvalaiskielten rakenne ja kehitys*. SUST 232.
- 2000: *Permiläisten kielten rakenne ja kehitys*. SUST 238.
- BEKE, ÖDÖN 1911: *Cseremisiz nyelvtan*. A Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- 1915: Über den dativ-genetiv in den finnische-ugrischen sprachen. – *SUSA* 30, 11.
- 1925: A mondatrészek fejlődése. – *Nyr* 54, s. 108–112.
- 1926: A határozóragok történetéhez. – *Nyr* 55, s. 45–50.
- BERGMAN, GÖSTA 1968: *Kortfattad svensk språkhistoria*. Bokförlaget Prisma Stockholm, Lund.
- BERGSLAND, KNUT 1946: *Røros-lappisk grammatikk*. Instituttet for sammenkignende kulturforsning serie B: skrifter XLIII. H. Aschehoug & CO., Oslo.
- 1962: The Lapp dialects south of Lappland. – *Commentationes Fenno-Ugricae in honorem Paavo Ravila*, s. 27–39. SUST 125.

- BERGSLAND, KNUT 1977: Saamen kieli ja naapurikielet. – *Vir* 81, s. 1–10.
- 1994: *Sydsamisk grammatikk*. Davvi Girji o. s., Karasjok.
- BERONKA, JOHAN 1937: *Lappische Kasusstudien zur Geschichte des Komitativ-Instruktiv und des Genitivis im Lappischen*. A.W. Brøggers boktrykkeri A/S, Oslo.
- BLOKLAND, ROGIER – INABA, NOBUFUMI 2015: Negation in South Saami. In: Miestamo, Matti – Tamm, Anne – Wagner-Nagy, Beáta (eds). *Negation in Uralic Languages*. Typological Studies in Language, 108, s. 377–398. Amsterdam-Philadelphia, PA: John Benjamins.
- BLOMSTEDT, O. 1872: Genetivi-sian muodostuksesta Suomalais-Unkarilaisissa kielissä. – *Suomi* 2:10, s. 332–340. SKS, Helsinki.
- BOIKO, KERSTI 2000: *Līvõ keļ*. Rīga.
- BOLLER 1854: Die Declination in den finnischen Sprachen. *Sitzungsberichte der philos.-histor. Classe der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften* XI, XII.
- BUBRIH, D. W. 1955: *Историческая морфология финского языка*.
- BUDENZ, JÓZSEF 1864a: Erdei cseremiszség. Mondat és szövegközlés. – *NyK* 3, s. 97–152.
- 1864b: Cseremiszt tanulmányok. – *NyK* 3, s. 397–470.
- 1880: *Finn nyelvtan olvasmányokkal és szótárral*. Második, mondattani részszerzővel bővített kiadás. Kiadja Knoll Károly, Budapest.
- 1886–87: Az ugor nyelvek összehasonlító alaktana. Első rész: az ugor nyelvek szóképzése. II. Névszóképzés. – *NyK* 20, s. 401–466.
- 1887: Moksa- és erza-mordvin nyelvtan. – *NyK* 23, s. 1–134.
- CAMPBELL, LYLE 1998: *Historical Linguistics. An Introduction*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- CANNELIN, KNUT 1889: Kemin kielenmurteesta. – *Suomi* III:2, s. 1–119.
- CASTRÉN, M. ALEXANDER 1854: *Grammatik der samojedischen Sprachen*. Hrsg. von Anton Schiefner. St. Petersburg.
- COLLINDER, BJÖRN 1940: *Jukagirisch und Uralisch*. Uppsala Universitets Årsskrift 1940:8. Uppsala.
- 1952: Uralaltaische. – *UAJb* 24, s. 1–26.
- 1960: *Comparative Grammar of the Uralic Languages*. Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- CURME, GEORGE O. 1960: *A Grammar of the German language*. Eighth printing. Frederick Ungar publishing Co., New York.
- DAMBERG, P. – KARMA, T. 1980: Laibiečsu tautasdziesmas, Raiga.
- DÉCSY, GYULA 1965: *Einführung in die finnisch-ugrische Sprachwissenschaft*. Otto Harrassowitz, Wiesbaden.
- DELSING, LARS-OLOF 1991: Om genitivens utveckling i svenskan. I: S-G Malmgren & B. Ralph (utg.) *Studier i svensk språkhistoria* 2. *Nordistica Gothoburgensia* 14, s. 12–30. Göteborg.
- 2014: Den stora katastrofen med för- och efterskalv: om kasussammanfallet i fornsvenska. *Acta Universitatis Stockholmiensis Stockholm Studies in Scandinavian Philology New Series* 60, s. 27–46.
- DONNER, O. 1879: *Die gegenseitige Verwandtschaft der Finnisch-Ugrischen Sprachen*. Helsingfors.
- ERELT, MATI – ERELT, TIU – ROSS, KRISTIINA 2000: *Eesti keele käsiraamat*. Teine, täiendatud trükk. Eesti keele sihtasutus, Tallin.
- ERNŠTREITS, VALTS 2007: Livonian orthography. *Linguistica Uralica* XLIII 2007: 1, s. 11–22.

- FARKAS, JULIUS VON 1953: Bemerkungen zu der ungar, historischen Formenlehre II. – *UAJb* 25, 1–2, s. 52–72.
- 1954: Bemerkungen zu der ungar. historischen Formenlehre III. – *UAJb* 26, s. 37–60.
- 1956: Der Genitiv und der Akkusativ in der uralischen Grundsprache. – *UAJb* 28, s. 5–17.
- FEOKTISTOV, ALEKSANDR 1990: Die Dialekte der mordwinischen Sprachen. Heikkilä, Kaino – Bartens, Hans-Herman – Feoktistov, Aleksandr – Jermushkin, Grigori – Kahla, Martti (eds.): H. Paasonens Mordwinisches Wörterbuch. *Lexica Societatis Fenno-Ugricae XXIII:1*. Helsinki.
- FJELLSTRÖM, PETRUS 1738: *Grammatica Lapponica*.
- FOKOS–FUCHS, DAVID RAPHAEL 1967: Eine ”sonderbare Genitivendung” im Ostjakischen. – *UAJb* 39, s. 1–4.
- GAÁL, EDIT 1978: *A birtoklás kifejezése a mai magyar nyelvben*. Nyelvtudományi értekezések 97. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- GENETZ, ARVID 1880: *Tutkimus Venäjän karjalan kielestä*. Suomi 2:14.
- 1884: *Tutkimus Aunuksen kielestä*. Suomi 2:17.
- 1890: *Suomen partikkelimuodot*. SKS:n kirjapaino, Helsinki.
- GRUNDSTRÖM, HARALD 1946–1954: *Lulelappsk ordbok I–IV*. På grundval av K. B. Wiklunds, Björn Collinders och egna uppteckningar utarbetad av Harald Grundström. Skrifter utgivna genom landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala Ser. C:1.A.–B. Lundequistska bokhandeln, Uppsala.
- GRÜNTAL, RIHO 2003: *Finnic adpositions and cases in change*. SUST 244.
- GUMMERUS, JAAKKO 1941: *Mikael Agricolan Rukouskirja ja sen lähteet*. I nide. Suomen kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia XLIV: 1. Helsinki.
- 1947: *Mikael Agricolan Rukouskirja ja sen lähteet*. II nide. Suomen kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia XLIV: 2. Helsinki.
- HAJDÚ, PÉTER 1956: Hozzászólások N. Sebestyén Irén előadásához. – *NyK* 57, s. 175–182.
- 1964: *Samojedica*. – *NyK* 66, s. 396–455.
- 1975: Sukulaisuuden kielellistä taustaa. – Péter Hajdú (toim.): *Suomalaisugrilaiset*. SKS, Helsinki.
- 1979: Über Versuche der Gruppierung der uralischen Sprachen. – Erhard F. Schiefer (toim.), *Explanationes Et Tractationes Fenno-Ugricas In Honorem Hans Fromm*. Wilhelm Fink Verlag, München
- HAKANEN, AIMO 2000: *Onks teijä heitin?* Monikon persoonapronomineiksi luokiteltujen muotojen käytöstä suomen murteissa ja kirjakielessä. – *Sj* 42, s. 7–44.
- HAKULINEN, LAURI 1941: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Ensimmäinen osa. Äänne- ja muoto-oppia. Otava, Helsinki.
- 1961: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Toinen, korjattu painos. Otava, Helsinki.
- 1969: *Suomen sanaston käännsalainoja*. SKS, Helsinki.
- 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Otava, Helsinki.
- HALÁSZ, IGNÁ CZ 1891: Svéd-lapp nyelv IV. *Délilapp szótár*. A Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- 1896: *Svéd-lapp nyelv VI. Pite lappmarki szótár es nyelvtan*. Rövid karesuandói lapp szójegyzékkel. A Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- 1901: A déli lapp nyelv rövid alaktana. – *Nyk* 31, s. 129–158, 253–290.
- HALLING, TIINA 1996a: Vaihtoheitoja ulkopaikallisijoille liivissä. *Congressus Octavus In-*

- ternationalis Fenno-Ugristarum III*. Jyväskylä. Moderatores.
- HALLING, TIINA 1996b: Der Dativ im Livischen im Vergleich zum Lettischen. – Hahmo, Sirkka-Liisa; Hofstra, Tette; Honti, László; van Linde, Paul; Nikkilä, Osmo (eds): *Finnisch-ugrische Sprachen in Kontakt*. Vorträge des Symposiums aus Anlaß des 30-jährigen Bestehens der Finnougristik an der Rijksuniversiteit Groningen 21.–23. November 1996. Maastricht.
- 1998: Instrumentaali liivin sijajärjestelmässä. – Riho Grünthal & Johanna Laakso (toim.), *Oekeeta asijoo. Commentationes Fenno-Ugricae in honorem Seppo Suhonen sexagenarii 16.5.1998*. S. 127–139. SUST 228.
- HAMARI, ARJA 2007: *The negation of stative relation clauses in the Mordvin languages*. SUST 254.
- HASPELMATH, MARTIN 1999: External Possession in a European Areal Perspective. Doris. L. Payne & Immanuel Barshi (toim.), *External Possession*, s. 109–135. Typological studies in language 39. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- HASSELBRINK, GUSTAV 1981: *Südlappisches Wörterbuch I* (Å–Flytt’edh). Skrifter utgivna genom dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala C:4. AB Lundequistska Bokhandeln, Uppsala.
- 1983: *Südlappisches Wörterbuch II* (Fnuske–Nuöggietidh). Skrifter utgivna genom dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala C:4. AB Lundequistska Bokhandeln, Uppsala.
- 1985: *Südlappisches Wörterbuch III* (Nuögie–Yvd’e). Skrifter utgivna genom dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala C:4. AB Lundequistska Bokhandeln, Uppsala.
- HEINE, BERND 1997: *Possession. Cognitive sources, forces, and grammaticalization*. Cambridge University Press, Cambridge.
- HELIMSKI, EUGENE 1998: Selkup. – *Uralz*, s. 548–579.
- HELLE, EERO 1966: *Datiivigenetiivi Agricolan Uudessa testamentissa*. Pro gradu -työ. Turun yliopisto.
- HEYSE, K. W. L. 1856: *System der Sprachwissenschaft*. Nach dessen tode herausgegeben von Dr. H. Steinthal. Fred. Dümmler’s Verlagsbuchhandlung, Berlin.
- HONTI, LÁSZLÓ 2004: Uráli birtokos szerkezetek. [Verkkomateriaali.]
- HUNFALVY, PÁL 1866: A lapp nyelv. – *NyK* 5: 286–425.
- HUUMO, TUOMAS 1995: Paikallissijan kieliopillistuminen datiivi-genetiivin funktioon: Uralilaisen *n*-sijan ja itämerensuomalaisen adessiivin kehityksen vertailua. – *SJ* 37, s. 55–79.
- HUUMO, TUOMAS – INABA, NOBUFUMI 1997: Irrallinen genetiivi ja omistusrakenteen ongelma. – *Vir* 101, s. 27–48.
- HÄKKINEN, KAISA 1985: *Suomen kielen vanhimmasta sanastosta ja sen tutkimisesta*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 17.
- 1993: Verbiketjut 1500-luvun kirjasuomessa. – *SP*, s. 207–227.
- 1994: *Agricolasta nykykieleen*. WSOY, Porvoo.
- 1999: Kielten menneisyys ja sen tutkiminen. – *EM*, s. 28–45.
- (toim.) 2012a: *Codex Westh. Westhin koodeksin teksti*. Wanhan suomen arkisto 5. Turun yliopisto.
- (toim.) 2012b: *Tutkimuksia Westhin koodeksista*. Turun yliopiston suomen kielen ja suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen oppiaineen julkaisuja 2. Turun yliopisto.
- IKOLA, OSMO 1949: *Tempusten ja modusten käyttö ensimmäisessä suomalaisessa Raamatussa verrattuna vanhempaan ja nykyiseen kieleen I*. Turun yliopiston julkaisuja sarja B osa XXXII. Turku.

- IKOLA, OSMO 1950: *Tempusten ja modusten käyttö ensimmäisessä suomalaisessa Raamatussa verrattuna vanhempaan ja nykyiseen kieleen II*. Turun yliopiston julkaisuja sarja B osa XXXIV. Turku.
- 1954: Suomen lauseopin ongelmia I–III. – *Vir* 58, s. 209–245.
- 1959: Eräistä suomen syntaktisista siirtymistä. *Sj* 1, s. 39–60.
- 1964: *Lauseopin kysymyksiä*. Tietolipas 26. SKS, Helsinki
- 1966: ”Päästä meitä pahasta”. Eräs itämerensuomalaisten kielten objektikysymys. *Sj* 8, s. 28–38.
- 1997: Objektipredikatiivi. – *Vir* 101, s. 498–511.
- IKOLA, OSMO – PALOMÄKI, ULLA – KOITTO, ANNA-KAISA 1989: *Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia*. SKST 511.
- INABA, NOBUFUMI 1998: Suomalais-ugrialaisten kielten omistusrakenteesta: typologinen ja geneettinen näkökulma. – Anneli Pajunen (toim.), *Kieliopillistumisesta, analogiasta ja typologiasta*, s.144–181. Suomi 185. SKS, Helsinki.
- 2000a: Vanhan kirjasuomen datiivinen genetiivi I. Eräät nyky-suomesta kadonneet lausetyypit Kuningas Kristoferin maanlain ensimmäisen suomennoksen valossa. *Nkty*, s. 109–152.
- 2000b: Genetiivin ja partitiivin datiivinen käyttö vanhassa kirjasuomessa: sijanmerkinnän ja sijajärjestelmän suhteesta. – *Sj* 42, s. 47–85.
- 2001: Elolistarkoitteinen lähde ja sen s-sijainen merkintä itämerensuomalaisissa kielissä: sijanmerkinnän ja sijajärjestelmän suhteesta. – *Sj* 43, s. 26–62.
- 2002: Ensimmäisen suomenkielisen Biblian allatiivin käyttö modernin kuvausvälineen valossa. – *Sj* 44, s. 247–262.
- 2007: Vanhan kirjasuomen asema diakronisessa kielentutkimuksessa: tapaus datiivigenetiivi. *Vir* 111, s. 582–590.
- 2010: Kolmen maanlainsuomennoksen kopion keskinäiset suhteet kirjoitusasujen ja sijamuotojen käytö valossa. – Saarinen, Sirkka, Siitonen, Kirsti ja Vaittinen, Tanja (toim), *Sanoja kirjakieliin. Juhlakirja Kaisa Häkkiselle 17. marraskuuta 2010*, s. 19–35. SUST 259.
- INABA, NOBUFUMI – BLOKLAND, ROGIER 2001: Allative, genitive and partitive. On the dative in Old Finnish. *Congressus Nonus Internationalis Fenno-Ugristarum 7.–13.8.2000 Tartu*. Pars IV. S. 421–431. Tartu.
- ITKONEN, ERKKI 1957a: Suomalais-ugrialaisten kielten äänne- ja muotorakenteesta. – *Vir* 61, s. 1–21.
- 1957b: Lokatiivista, genetiivistä ym. – *Vir* 61, s. 308–319.
- 1957c: Loppusanat prof. Kettuselle. – *Vir* 61, s.435–439.
- 1961: *Suomalais-ugrilaisen kielen- ja historian tutkimuksen alalta*. Tietolipas 20. SKS, Helsinki.
- 1962: Die Laut- und Formenstruktur der finnisch-ugrischen Grundsprache. – *UJb* 34, s. 187–210.
- 1966a: Eräistä tšeremissin adverbityypistä. – *Vir* 70, s. 64–70.
- 1966b: *Kieli ja sen tutkimus*. WSOY, Helsinki.
- 1968: Zur Frühgeschichte der lappischen und finnischen Lokalkasus. – *Congressus Secundus Internationalis Fenno-Ugristarum Helsinki 23.–28. VIII. 1965* Pars I, s. 202–211.
- 1972: Über das Objekt in den finnisch-wolgaischen Sprachen. – *FUF* 39, s. 153–213.
- ITKONEN, ESA 1997: *Maailman kielten erilaisuus ja samuus*. Gaudeamus, Helsinki.

- ITKONEN, ESA 1998: Mitä on kieliopillistuminen? *Nkty*, s. 11–41.
- 2001: *Maailman kielten erilaisuus ja samuus*. 2., uudistettu ja laajennettu painos. Yleisen kielitieteen julkaisuja 4. Turun yliopisto.
- ITKONEN-KAILA, MARJA 1992: Ja Jerusalem pite tallattaman Pacanoilda. Ablatiiviagentti ja sen perilliset Agricolasta uuteen raamatunsuomennokseen. – *Vir* 96, s. 137–164.
- ITKONEN, T. I. 1958: *Koltan- ja kuolanlapin sanakirja I–II*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XV. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- JAAKOLA, MINNA 2004: *Suomen genetiivi*. SKS, Helsinki.
- JAHNSSON, A. W. 1871: *Finska Språkets Satslära*. För läroverkens behof. Finska Litteratursällskapet tryckeri, Helsingfors.
- JANDA, LAURA A. 1998: GIVE, HAVE, and TAKE in Slavic. – John Newman (toim.d.) *The Linguistics of Giving*, s. 249–265. Typological studies in language 36. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- JANHUNEN, JUHA 1982: On the structure of Proto-Uralic. – *FUF* 44, s. 23–42.
- 1998: Samoyedic. – *Ural2*, s. 457–479.
- 1999: Euraasian alkukodit. – *PP*, s. 27–36.
- 2000: Reconstructing Pre-Proto-Uralic typology spanning the millenia of linguistic evolution. *Congressus Nonus Internationalis Fenno-Ugristarum 7–13.8.2000 Tartu*. Pars I, s. 59–76.
- JOKI, AULIS 1971: Über das Element *n* in der samojedischen Deklination. – *FUF* 39, s. 1–17.
- KANGASMAA-MINN, EEVA 1966a: *The Syntactical Distribution of the Cheremis Genitive I*. SUST 139.
- 1966b: Adverbaalisesta genetiivistä. – *Sj* 8, s. 39–63.
- 1967: Genetiivi tseremissin sijasysteemissä. – *Sj* 9, s. 21–28.
- 1969a: Tseremissin kaksoisobjekti. – *Juhlakirja Paavo Siron täyttäessä 60 vuotta 2.8.1969*, s. 55–66. Acta Universitatis Tamperensis ser. A vol. 26. Tampereen yliopisto.
- 1969b: Agenttirakenteen syntaktista taustaa. – *Sj* 11, s. 53–60.
- 1969c: *The syntactical Distribution of the Cheremis Genitive II*. SUST 146.
- 1969d: Über die Nominalisierung des Satzes im Tseremissischen. – *Symposion über Syntax der uralischen Sprachen 15.–18. Juli 1969 in Reinhausen bei Göttingen. Im Auftrage der Akademie in Göttingen herausgegeben von Wolfgang Schlachter*, s. 118–130.
- 1972: Genetiivin funktioista. – *Sj* 14, s. 27–35.
- 1973: Genitiv und Lativ, Adjektiv und Plural. – *FUF* 40, s. 74–87.
- 1993: Suomalais-ugrilaiset omistussuhteet. – *SP*, s. 46–54.
- 1999: *Mitä tulikaan sanotuksi. Omakohtaisia kielitieteellisiä oivalluksia*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 61.
- KANNISTO, ARTTURI 1902: *Lauseopillisia havaintoja läntisen Etelä-Hämeen kielimurteesta*. SKS:n kirjapainon osakeyhtiö, Helsinki.
- KARLSSON, GÖRAN 1960: *Numerustutkielmia. Kirjoituksia suomen kielen yksikön ja monikon käytöstä*. Tietolipas 19. SKS, Helsinki
- 1966: Eräitä tilastollisia tietoja subjektin ja predikaatin numeruskongruenssista suomen murteissa. – *Sj* 8, s. 17–23.
- KERESZTES, LÁSZLÓ 1974: *Unkarin kieli*. SKS, Helsinki.
- 1990: *Chrestomathia Morduinica*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- KETTUNEN, LAURI 1930: *Suomen murteet II. Murrealueet*. SKST 188.

- KETTUNEN, LAURI 1938: *Livisches Wörterbuch mit grammatikalischer Einleitung*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae V. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- 1943: *Vepsän murteiden lauseopillinen tutkimus*. SUST 86. Helsinki.
- 1947: *Hauptzüge der livischen Laut- und Formengeschichte*. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- 1948: *Tieteen matkamiehen uusia elämyksiä. Murrosvuodet 1918–1924*. WSOY, Porvoo–Helsinki.
- 1956: *Die Herkunft des Terminativs, Genitivs, Instruktivs und Komitativs*. Suomalaisen tiedeakatemia toimituksia sarja B nide 98, 2. Helsinki
- 1957a: Problemaattista kantakielen genetiivissä ja paljossa muussa. – *Vir* 61, s. 298–306.
- 1957b: Vastinetta Erkki Itkoselle. – *Vir* 61, s. 428–434.
- 1960a: *Suomen lähisukukielten luonteenomaiset piirteet*. SUST 119.
- 1960b: *Matkapakinoita ja muita muistelmia 1925–1960*. Helsinki.
- KINTEL, ANDERS 1991: *Syntaks og ordavledninger i lulesamisk*. Samisk utdanningsråd.
- KIPARSKY, VALENTIN 1969: *Gibt es ein finnougriisches Substrat im Slavischen?* Suomalainen Tiedeakatemia, sarja B, nide 153. Helsinki
- KISPÁL, MAGDOLNA 1956: Hozzászólások N. Sebestyén Irén előadásához. – *NyK* 57, s. 164–172.
- KITILÄ, SEPPO – YLIKOSKI, JUSSI 2011: Remarks on the coding of Goal, Recipient and Vicinal Goal in European Uralic. – Seppo Kittilä, Katja Västi and Jussi Ylikoski (toim.), *Case, Animacy and Semantic Roles*, s. 29–64.
- KOCKSTRÖM, V. R. 1876a: *Finsk språklära I*. Sammandrag. G. V. Edlunds förlag, Helsinki.
- 1876b: *Kurze Grammatik der Finnischen Sprach*. G. W. Edlund, Helsinki.
- KOKLA, PAUL 1962: Possessiiv- ja *habeo*-konstruktsioonid mari keeles. Emakeele Seltsi aastaraamat VIII: 197–211. Eesti NSV Teaduse Akadeemia Emakeele Selts, Tallinn.
- KONT, K. 1956: Substantiivide atributiivsest seosest soome-ugri keeltes (Nominatiivse ja genitiivse atribuudi seos põhisõnaga). *Keele ja Kirjanduse Instituudi Uurimused I*, s. 105–126. Tallinn.
- KORHONEN, MIKKO 1962: Zum syntaktischen Gebrauch des lappischen Verbs *gâl'gât* 'sollen, müssen'. – *Commentationes Fenno-Ugricae in honorem Paavo Ravila*, s. 233–251. SUST 125.
- 1974: Oliko suomalais-ugrilainen kantakieli agglutinoiva? – *Vir* 78, s. 243–255.
- 1981: *Johdatus lapin kielen historiaan*. SKST 370.
- 1991: Remarks on the structure and history of the Uralic case system. – *SUSA* 83, s. 163–180.
- KORHONEN, OLAVI 2001a: Luulajan- ja uumajansaamen asema muihin saamen kieliin verrattuna. Tutkielmia vähemmistökielistä jäämereltä liivirantaan. – *Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkoston raportti II*, s. 204–214.
- 2001b: Saamen kielen pienimmät kirjakielen muodot. Tutkielmia vähemmistökielistä jäämereltä liivirantaan. – *Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkoston raportti II*, s. 215–226.
- KOSKINEN, YRJÖ 1860: *Finska Språkets Satslära*. J. W. Lillja, Åbo.
- KRIKMANN, A. – MÄLK, V. – VIITSO T.-R. (toim.) 1981: *Liivi vanasõnad*. Eesti, vadja ja läti vastetega I. Eesti raamat, Tallinn.
- (toim.) 1981: *Liivi vanasõnad*. Eesti, vadja ja läti vastetega II. Eesti raamat, Tallinn.

- KROHN, JULIUS 1870: Genetiivin käyttämisestä Datiivina Liivin kielessä ja Suomen eri murteissa. *Suomi* 2:8, s. 505–507. SKS, Helsinki.
- KULONEN, ULLA-MAIJA 1993: *Johdatus unkarin kielen historiaan*. SKS, Helsinki.
- KURYŁOWICZ, JERZY 1964: *The Inflectional Categories of Indo-European*. Carl Winter Universitätsverlag, Heidelberg.
- KÜNNAP, AGO 1971: *System und Ursprung der kamassischen Flexionssuffixe I. Numeruszeichen und Nominalflexion*. SUST 147.
- LAANEST, ARVO 1975: *Sissejuhatus läänemeresoome keeltesse*. Eesti NSV Teaduse Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut, Tallinn.
- 1986: *Isuri keele ajalooline foneetika ja morfoloogia*. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut, Tallinn.
- LAGERCRANTZ, ELIEL 1923: *Sprachlehre des Südlappischen*. Kristiania Etnografiske Museum Bulletin 1. Kristiania.
- 1939: *Lappischer Wortschatz I–II*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae VI. Suomalais-Ugriilainen Seura, Helsinki.
- LATVALA, SALU 1895: *Lauseopillisia havaintoja Luoteis-Satakunnan kansankielestä*. *Suomi* 12:3. SKS, Helsinki.
- 1899: *Lauseopillisia muistiinpanoja Pohjois-Savon murteesta*. *Suomi* 17:3. SKS, Helsinki.
- LEHIKONEN, LAILA – KIURU, SILVA 1991: *Kirjasuomen kehitys*. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, Helsinki.
- LEHTINEN, TAPANI 1984: *Itämerensuomen passiivin alkuperästä*. *Suomi* 129. SKS, Helsinki.
- 1985: *Vanhan persoonallisen passiivin jatkajiako?* *Vir* 89, s. 270–289.
- 2007: *Kielen vuosituhanet. Suomen kielen kehitys kantaauralista varhaisuuteen*. SKS, Helsinki.
- LEINO, JAAKKO 2003: *Antaa sen muuttua*. Suomen kielen permissiivirakenne ja sen kehitys. SKS, Helsinki.
- LEINO, PENTTI 1991: *Lauseet ja tilanteet*. Suomen objektin ongelmia. SKS, Helsinki.
- 2001: *Henkilöviitteinen allatiivi*. *RR*: 456–513.
- LEIWO, MATTI 1987: *Erottamaton omistus -rakenteen hajotuksesta karjalassa ja suomesa*. *Fennistica festiva in honorem Göran Karlsson seputuagenarii*, s. 98–106. *Fennistica* 9. Åbo Akademis Förlag, Åbo.
- LESKINEN, HEIKKI 1999: *Suomen murteiden synty*. – *PP*, s. 358–371.
- LESKINEN, JUHA 1990: *Suomen kielen inkongruentit instruktiivirakenteet ja niiden tausta*. SKST 536.
- LEWY, ERNST 1922: *Tscheremissische Grammatik*. H. Hassel, Leipzig.
- LINDAHL, ERICUS – ÖHRLING, JOHANNES 1780: *Lexicon lapponicum, cum interpretatione vocabulorum Sveco-Latina et indice Svecano Lapponico; in usum tam illorum, quibus cura ecclesiarum in Lapponia committenda, aut linguarum studiosorum, indigenarum et exterorum*. Holmiae.
- LINDÉN, EEVA 1959: *Possessiivisuffiksien viittaussuhteista*. – *Verba Docent. Juhlakirja Lauri Hakulisen 60-vuotispäiväksi 6.10.1959*, s. 249–308. SKS, Helsinki.
- LINDSTRÖM, LIINA – LONN, VARJE – METS, MARI – PAJUSALU, KARL – TERAS, PIRE – VEIS-MANN, ANN – VELSKEER, EVA – VIKBERG, JÜRI 2001: *Eesti murrete korpus ja kolme murde sagedasema sõnavara võrdlus*. – *Keele kannul. Pühendusteos Mati Erel-di 60. sünnipäevaks 12. märtsil 2001*, s. 186–211. Tartu ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 17. Tartu.

- LUUTONEN, JORMA 1997: *The variation of morpheme order in Mari declension*. SUST 226.
- LÖNNROT, ELIAS 1853: *Om det nord-tschudiska språket*. J. C. Frenckell & Son, Helsinki.
- MAGGA, OLE HENRIK 1978: *Lokative læt-setninger i samisk*. Diedot 1978:1. Sámi institut'ta, Karasjok.
- MAGGA, TUOMAS 2000: Raamatun kääntäminen saamen kielelle. – Kaarina Vuolab (toim.), *Kukapa se sinäkin olet? Saamen kansallispäivän seminaari 6.2.1998 Oulussa / Giibat don leat? Sámi álbmotbeaivve seminára 6.2.1998 Oulus*, s. 29–34. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 16. Oulu.
- MARIÁNOVICS, MILÁN 1908: A dativus történetéhez. – *Nyr* 37, s. 296–302.
- MARTINIUS, MATIAS 1689: *I. N. D. Hodegus Finnicus, Eller Finsk Wägwijsare*. Näköispainos. SKS, Helsinki 1968
- MERIMAA, HEIDI 2007: Mikael Agricolan teosten päin-partikkeli. – *Vir* 111, s. 501–522.
- MÉSZÖLY, GEDEON 1927: A Halotti Beszéd unuttei szavának magyarázata. – *MNy* 23, s. 150–154.
- MIHKLA, K. – RANNUT, L. – RIIKOJA, E. – ADMANN, A 1974: *Eesti keele lauseõpetuse põhi-jooned I. Lihtlause*. Toim. E. Nurm. Valgus, Tallinn.
- MOSNIKOFF, JOUNI – SAMMALLAHTI, PEKKA 1988: *Ucc sääm-lää´dd sää´nnkeârjaž – pieni koltansaame-suomi sanakirja*. Jorgaleaddji Oy, Vantaa.
- MUST, MARI 1987: *Kirderannikumurre*. Häälikuline ja grammatiline ülevaade. Valgus, Tallinn.
- N.-SEBESTYÉN, IRENE 1956: Birtokviszonyt kifejező szerkezetek a szamojédban és az uráli genitivus kérdése. – *NyK* 57, s. 127–163.
- 1957: Szamojéd jelzős szerkezetek. – *NyK* 59, s. 46–101.
- 1958: Die possessiven Fügungen im Samojedischen und das Problem des uralischen Genitivs (II). – *AL* VII, s. 273–339.
- 1959: Attributive Konstruktionen im Samojedischen. – *AL* IX, s. 35–115.
- 1973: Lokativ und Lativ im Juraksamojedischen. – *Commentationes Fenno-Ugricae in honorem Erkki Itkonen sexagenarii die XXVI mensis aprilis anno MCMLXXIII. Erkki Itkonen 60 v. S.* 369–379. SUST 150.
- NEUMAN, ERIK 1936: Språket i Nya testamentet 1526 och i Gustav Vasas bibel 1541. – *Nusvenska studier Sextonde årgången*, s. 1–66.
- NEVIS, JOEL ASHMORE 1988a: On the development of the clitic postposition category in Estonian. – *FUF* 49, s. 171–197.
- 1988b: On Case in Livonian. – Joel Ashmore Nevis (toim.) *Proceeding of the Sixth Annual Meeting of the Finno-Ugric Studies Association of Canada*, s. 95–112.
- NICKEL, KLAUS PETER 1994: *Samisk Grammatikk*. 2. utgave. Davvi Girji o.s., Karasjohka.
- NIELSEN, KONRAD 1926: *Lærebok i lappisk. I. Grammatikk*. A. W. Brøggers boktrykkeris forlag, Oslo.
- NILSSON–MANKOK, ERIK 1975: *Systematik i Sydsamiskan Vilhelmina-Vefsen*. Andra omarb. upplagen. Umeå.
- NURKSE, REIN 1937: *Adjektiiv-atribuudi kongruensist eesti keeles*. Akadeemilise Emakeele Seltsi Kirjastus, Tartu.
- NUMMILA, KIRSI-MARIA 2011: *Tekijännimet Mikael Agricolan teosten kielessä*. Henkilötarkoitteisten johdosten merkitykset, funktiot ja rakenteet. Turun yliopiston julkaisu Sarja C osa 328. Turun yliopisto.
- OINAS, ZSUZSANNA 1993: Mönest eesti ja soome possessiivtarindist. – *Keele ja Kirjandus* no.9, s. 537–542.

- OJAJÄRVI, AULIS 1950a: *Sijojen merkitystehtävistä Itä-Karjalan Maaselän murteissa. Nominatiivi, genetiivi, akkusatiivi ja partitiivi. Vertaileva funktio-opillinen tutkimus.* SUST 97.
- 1950b: *Tyyppi meidän mennään.* – *Vir* 54, s. 147–150.
- OJANSUU, HEIKKI 1901: *Suomen lounaismurteiden äännehistoria.* Vokaalioppi. SKS, Helsinki.
- 1909: *Mikael Agricolan kielestä.* Suomi IV: 7.
- 1922: *Itämerensuomalaisten kielten pronominioppia.* Turun suomalaisen yliopiston julkaisuja sarja B osa I N:o 3. Turku.
- OJUTKANGAS, KRISTA 1998: Itämerensuomalainen näkökulma kieliopillistumiseen. *Sj* 40, s. 67–86.
- 2000: Grammaticalising possessive construction in Finnish: käsi ‘hand’ in Estonian and Finnish. – *FF*, s. 137–155.
- 2001: *Ruumiinosannimien kieliopillistuminen suomessa ja virossa.* SKST 845.
- PAASONEN, H. 1903: *Mordwinische Lautlehre.* SUST 22.
- 1953: *Mordwinische Chrestomathie mit Glossar und Grammatikalischem Abriss.* Apuneuvoja suomalais-ugrilaisien kielten opintoja varten IV. Zweite Auflage. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki
- PAJUNEN, ANNELI 1998: Pääsanaluokkien eriytymättömyydestä uralilaisissa kielissä. – *Kieliopillistumisesta, analogiasta ja typologiasta*, s. 59–109. Suomi 185.
- 1999: *Suomen verbirektiosta.* Yleisen kielitieteen julkaisuja 1. Turku.
- 2000: Suomen ominaisuuspredikaatio ja tyyppi *olla sairaana.* – *Nkty*, s. 36–87.
- 2001: *Argumenttirakenne. Asiantilojen luokitus ja verbien käyttäytyminen suomen kielessä.* Suomi 187. SKS, Helsinki.
- PAJUSALU E. 1957a: Ülevaade läänemere keelte ablatiivi funktsioonidest. – *Eesti NSV Teaduse Akadeemia Toimetised* 1957 / 2, s. 133–153.
- 1957b: Soome-ugri l-käänetest. – *Emakeele Seltsi Aastaraamat* III, s. 159–170. Eesti Riiklik Kirjastus, Tallinn.
- 1958: Adessiivi funktsioonid eesti murtes ja lähemates sugulaskeeltes. – *Keel ja Kirjandus* 1958, nr. 4/5, s. 246–258.
- 1960: Läänemere keelte allatiivi funktsioonid. Eesti NSV Teaduse Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimised V, s. 88–112.
- PAPP, ISTVÁN 1968: *Unkarin kielen historia.* *Tietolipas* 54. SKS, Helsinki.
- PARPOLA, ASKO 2002: Indoeurooppalaisten kielten esihistoria ja suomi. – *EM*, s. 138–158.
- RAPOLA, MARTTI 1965: Suomen kirjakielen historia I. SKS, Helsinki.
- PAYNE, DORIS L. – BARSHI, IMMANUEL 1999: External Possession. What, Where, How, and Why. – Doris L. Payne & Immanuel Barshi (toim.), *External Possession*, 3–29. Typological studies in language 39. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- PEEBO, JAAK 2001: *Wastse Testamendi lugu.* Eesti Keele Instituut, Tallinn.
- PENTTILÄ, AARNI 1963: *Suomen kielioppi.* Toinen, tarkistettu painos. WSOY, Porvoo–Helsinki.
- PETRAEUS, AESCHILUS 1649: *Linguae Finnicae brevis institutio.* Näköispainos. SKS, Helsinki 1968.
- PETTERSSON, GERTRUD 1996: *Svenska språket under sjuhundra år.* En historia om svenskan och dess utforskande. Studentlitteratur, Lund.
- PINKSTER, HARM 1990: The development of cases and adpositions in Latin. Pinkster, Harm – Genee, Inge (ed.): *Unity in Diversity.* Papers Presented to Simon C. Dik

- on his 50th Birthday. Foris, Netherlands.
- PORKKA, VOLMARI 1885: *Ueber den ingrischen Dialekt mit Berücksichtigung der übrigen finnisch-ingermanländischen Dialekte*. J. C. Frenczell & Sohn, Helsingfors.
- POSTI, LAURI 1942: *Grundzüge der livischen Lautgeschichte*. SUST 85.
- RAPOLA, MARTTI 1963: *Henrik Hoffman – Puristinen kielenkorjaaja*. Suomi 110:3. SKS, Helsinki.
- 1965: *Suomen kirjakielen historia pääpiirteittäin. I. Muuttamaton jäljennöspainos. Liitteenä oikaisuja ja täydennyksiä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimittuksia 197*. SKS, Helsinki.
- RAUKKO, JARNO – ÖSTMAN, JAN-OLA 1994: *Pragmaattinen näkökulma Itämeren kielialueeseen*. Publications of the Department of General Linguistics No. 25. University of Helsinki.
- RAUN, ALO 1988: Proto-uralic comparative historical morphosyntax. – *Urali*, s. 555–571.
- RAVILA, PAAVO 1933: Pari mordvalaista johdinta. – *Vir* 37, s. 350–354.
- 1935: Die stellung des lappischen innerhalb der finnisch-ugrischen sprachfamilie. – *FUF* 23, s. 20–65.
- 1941: Über die Verwendung der Numeruszeichen in den uralischen Sprachen. – *FUF* 27, s. 1–136.
- 1950: Itämerensuomalaisten kielten kaasussyntaksia. – *Vir* 54, s. 457–460.
- 1959: Kantakieli kielihistorian peruskäsitteenä. – *Vir* 63, s. 181–189.
- 1960: Nominaalilause ja nfiniittimuodot. *Vir* 64, s. 245–250.
- RENVALL, GUSTAVUS 1815: *De signis relationum nominalium in lingua fennica*. Aboæ.
- RUOPPILA, VEIKKO 1956: *Etelä-Karjalan murrepas*. Otava, Helsinki.
- ROSS, KRISTIINA 1988: *Instruktiiv läänemeresoome keeltes*. Eesti NSV Teaduste Akadeemia, Tallinn.
- RYDVIING, HÅKAN 2013: *Words and Varieties. Lexical Variation in Saami*. SUST 269
- RÄSÄNEN, SEPPO 1972: *Kainuun murteiden kaasussyntaksi*. SKS, Helsinki.
- RÄTSEP, H. 1977: *Eesti keele ajalooline morfoloogia I*. Öpivahend eesti filoloogia osakonna üliõpilastele. Tartu Riiklik Ülikool. Eesti keele kateeder. Tartu.
- 1978: *Eesti keele lihtlauseste tüübid*. Eesti NSV Teaduse Akadeemia. *Emakeele Seltsi toimetised* nr. 12. Valgus, Tallin.
- RÄTSEP, H. 1979: *Eesti keele ajalooline morfoloogia II*. Öpivahend eesti filoloogia osakonna üliõpilastele. Tartu Riiklik Ülikool. Eesti keele kateeder. Tartu.
- SAARESTE, ANDRUS 1955: *Väike eesti murdeatlas*. Skrifter utgivna av Kungl. Gustav Adolfs Akademien Nr 28. Uppsala.
- SAMMALLAHTI, PEKKA 1989: *Sámi-suoma sátnegirji – Saamelais-suomalainen sanakirja*. Jorgaleaddji Oy, Ohcejohka.
- 1998: *The Saami Languages*. An Introduction. Davvi Girji, Kárášjohka.
- SAMMALLAHTI, PEKKA – MOSNIKOFF, JOUNI 1991: *Suomi-koltansaame sanakirja – Lää'dd-sää'm sää'nnke'rrji*. Girjegiisá Oy, Ohcejohka.
- SARHIMAA, ANNELI 1999: *Syntactic transfer, contact-induced change, and the evolution of bilingual mixed codes*. Focus on Karelian-Russian language alternation. *Studia Fennica Linguistica* 9. SKS, Helsinki.
- SAUKKONEN, PAULI 1965: *Itämerensuomalaisten kielten tulosijainfinitiivirakenteiden historia I. Johdanto adverbaali infiniitiivi*. SUST 137.
- SCHWARTZ, EUGÈNE 1878: *Om oblika kasus ock prepositioner i fornsvenskan från tiden före år 1400*. Esaias Edquists boktryckri, Uppsala.

- SEREBRENNIKOV, BORIS A. 1973: Strukturmerkmale der frühuralischen Grundsprache. – *UAFb* 45, s. 65–79.
- SETÄLÄ, E. N. 1880: *Suomen kielen lauseoppi*. Oppikirjan koe. K. E. Holm, Helsinki.
- 1883: *Lauseopillinen tutkimus Koillis-Satakunnan kansankielestä*. SKS:n kirjapaino, Helsinki.
- 1884: *Suomen kielen lauseoppi*. Kouluja varten. Toinen, muutettu painos. K. E. Holm, Helsinki.
- 1891: *Suomen kielen lauseoppi*. Oppikouluja varten. Kolmas, muutettu painos. K. E. Holm, Helsinki.
- 1896: *Suomen kielen lauseoppi*. Oppikouluja varten. Neljäs, tarkistettu painos. K. E. Holm, Helsinki.
- 1899: *Yhteissuomalainen äännehistoria*. I ja II vihko. SKS, Helsinki.
- 1901: *Suomen kielen lauseoppi*. Oppikouluja varten. Viides painos. K. E. Holm, Helsinki.
- 1915: Zur frage nach der verwandtschaft der finnisch=ugrischen und samojedischen sprachen. – *SUSA XXX*, 5.
- 1917: Suomalais-ugrilaiset kielet. – *Tietosanakirja yhdeksäs osa Stambulov-Työaika*, palstat 299–309. Tietosanakirja-osakeyhtiö, Helsinki.
- 1919: Uralilaiset kielet. – *Tietosanakirja kymmenes osa Työehtosopimus-Öölanti*, palstat 248–250. Tietosanakirja-osakeyhtiö, Helsinki.
- 1926: *Suomen kielen lauseoppi*. Oppikouluja varten. Yhdestoista painos. Otava, Helsinki.
- 1942: *Suomen kielen lauseoppi*. Oppikouluja varten. Kahdestoista painos. Otava, Helsinki.
- SIMONCSICS, PÉTER 1998: Kamassian. – *Uralz*, s. 580–601.
- SIMONYI, ZSIGMOND 1912: A birtokos szerekezetek. – *Nyr* 41, s. 345–356.
- SIRELIUS, U. T. 1894: *Lauseopillinen tutkimus Jääsken ja Kirvun murteesta*. SKS:n kirjapaino, Helsinki.
- SIRO, PAAVO 1964: *Suomen kielen lauseoppi*. Tietosanakirja Oy, Helsinki.
- SIVERS, FANNY DE 1970: Le datif en live. – *Velta Rūķe-Draviņa (toim.): Donum Balticum. To Professor Christian S. Stang on the occasion of his seventieth birthday 15 March 1970*, s. 495–500.
- SKRZYPEK, DOMINIKA 2005: *The Decline of Nominal Inflection in Old Swedish. The Loss of Dative Case*. Nordlund 26. Lunds universitet, Lund
- SMIT, MERLIJN DE 2007: *Language contact and structural change: An Old Finnish case study*. Acta Universitatis Stockholmiensis Studia Fennica Stockholmiensia 9. Stockholm.
- STASSEN, LEON 2009: *Predicative possession*. Oxford University Press, New York.
- STEUER, JÁNOS 1890–92: A mordvin hatarózók. – *NyK* 22, s. 441–475.
- SUHONEN, SEPPÖ 1974: *Lähisukukielten muoto-oppia ja lainasuhteita*. Castrenianumin toimitteita 9. Helsinki.
- 1993: Veepsäläis-venäläisiä lauserakenteita. – *SP*, s. 158–174.
- SUTROP, URMAS 2000: From the 'Language Family Tree' to the 'Tangled Web of Languages'. – *Congressus Nonus Internationalis Fenno-Ugristarum 7.–13.8.2000 Tartu*. Pars I, s. 197–219. Tartu.
- SZINNYEI JOSEF 1922: *Finnisch=ugrische Sprachwissenschaft*. Zweite, verbesserte Auflage. Walter de Gruyter & Co., Leipzig.

- TARKIAINEN, VIILJO – TARKIAINEN, KARI 1985: *Mikael Agricola, Suomen uskonpuhdistaja*. Otava, Helsinki.
- TAULI, V. 1952: Bemerkungen zum Ursprung der uralischen Kasussysteme. – *UJb* 24, s. 27–41.
- 1956a: The Origin of Affixes. – *FUF* 32, s. 170–225.
- 1956b: On the Origin of Verb. – *UJb* 28, s. 138–144.
- THOMSEN, VILH. 1890: *Beröringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) Sprog*. Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri, København.
- THOMASON, SARAH GREY – KAUFMAN, TERENCE 1988: *Language Contact, Creolization, and Genetic Linguistics*. University of California Press, Berkeley.
- TJIIKKOM, KÅRE 1989: *Rättelseblad för Nils Eric Spiiks Lulesamisk grammatik*. Nils Eric Spiiks och sameskolstyrelsen, Kristiansund.
- TOIVONEN, Y. H. 1944: Zur Vorgeschichte des ungarischen Lativs. – *FUF* 28, s. 9–19.
- TUNKELO E. A. 1908: *Alkusuomen genitiivi relatiivisen nimen apugloosana*. Semiologinen tutkimuskoe. Alkusuomen genitiivin funktioista I, 1. SKS, Helsinki.
- 1920: *Alkusuomen genitiivi absoluuttisen nimen apuglossana*. Semiologinen tutkimuskoe. Alkusuomen genitiivin funktioista I, 2. SKS, Helsinki.
- UOTILA, T. E. 1945: Sijapäätteiden syntyhistoriaa. – *Vir* 49, s. 327–336.
- VIITSO, TIIT-REIN 2000: Finnic affinity. – *CONGRESSUS NONUS INTERNATIONALIS FENNO-UGRISTARUM 7.–13. 8. 2000 Tarku PARS I*, s. 153–178. OÜ PAAR, Tartu.
- 2008: *Liivi keel ja läänemeresoome keelemaastikud*. Eesti Keele Sihtasutus, Tartu–Tallinn.
- 2014: Constructions Of Obligation, Duty, And Necessity In Livonian. *Eesti soomeugri keeleteaduse ajakiri Vol 5, No. 1*, s. 193–214.
- WAGNER-NAGY, BEÁTA 2012: A szelkup nominális és predikatív birtokos szerkezetekről. Hyytiäinen, Tiina – Jalava, Lotta – Saarikivi, Janne – Sandman, Erika (ed.): *Per Urales ad Orientem*. Iter polyphonicum multilingueFestschrift tillägnad Juha Janhunen på hans sextioårsdag den 12 februari 2012, s. 497–506.
- WESKE, MICHAEL 1873: *Untersuchungen zur vergleichenden Grammatik des finnischen Sprachstammes*. Breitkopf und Härtel, Leipzig.
- WESSÉN, ELIAS 1965: *Svensk Språkhistoria III Grundlinjer till en historisk syntax*. Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- WICHMANN, YRJÖ 1953: *Tscheremissische Texte*. Apuneuvoja suomalais-ugrilaisien kielten opintoja varten V. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- WIEDEMANN, F. J. 1847: *Versuch einer Grammatik der tscheremissischen Sprache nach dem in der Evangelienübersetzung von 1821 gebrauchten Dialekte*. Verlag von Franz Kluge.
- 1861: *Joh. Andreas Sjögren's Livische Grammatik nebst Sprachproben*, s. I–289. In Auflage der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften bearbeitet und mit einer historisch-etnographischen Einleitung versehen von Ferdinand Joh. Wiedemann. St. Petersburg.
- 1865: *Grammatik der Ersä-Mordwinischen Sprache*. St. Petersburg.
- 1875: *Grammatik der Ehstnischen Sprache*. St.-Peterburg.
- WIKLUND, K. B. 1902: Zur geschichte des urlappischen *ā* und *ū* in unbetonter silbe. – *FUF* 2, s. 41–71.
- 1928: Das lappische Verbaladverbium und einige andere Kasus des Verbalstammes. *Festschrift til rektor J. Qvigstad 1853 4. april 1928*, s. 316–353. Tromsø Museums skrifter. Vol. II. Tronsø museum, Oslo.

- WILBUR, JOSHUA 2014: *A grammar of Pite Saami*. Studies in Diversity Linguistics, No 5.
- WINKLER, EBERHARD (HG.) 1994: *Salis-livische Sprachmaterialien*. Veröffentlichungen des Finnisch-Ugrischen Seminars an der Universität München. Serie C: Band 21. München.
- 1997: *Krewinisch. Zur Erschließung einer ausgestorbenen ostseefinnischen Sprachform*. Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica. Band 49. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden.
- WINKLER, HEINRICH 1884: *Uralaltaische Völker und Sprachen*. Harrwitz und Gossmann, Berlin.
- 1913: Samojedisch und finnisch. – *FUF* 13, s. 120–163.
- WÄLCHLI, BERNHARD 2000: Livonian in a genetic, areal and typological perspective, or is Finnish better Finnic than Livonian? – *FF*, s. 210–226.
- YLIKOSKI, JUSSI 2011: A survey of the origins of directional case suffixes in European Uralic. – Seppo Kittilä, Katja Västi and Jussi Ylikoski (toim.), *Case, Animacy and Semantic Roles*, s. 235–280.
- ZOLNAI, GYULA 1893: Mondattani búvárlatok. – *NyK* 23, s. 145–177.
- ÕISPUU, JAAN 1988: *Džorža-karjalan nominitaivutus*. Symposiumi 88 (Turku, 30.08.–02.09.88). Eesti NSV Teaduse Akadeemia, Tallinna.

LÄHDELUETTELOON LYHENTEET

- AL = *Acta Linguistica*. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Közleményei. Budapest.
- CASTRÉN 1854 = Schiefner, Anton (julk.): *M. Alexander Castrén's Grammatik der samojedischen Sprachen*. In Auftrage der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften herausgegeben von Anton Schiefner. St. Peterburg, 1854. Näköispainos. Indiana University, Bloomington 1966
- EM = Grünthal, Riho (toim.): *Ennen, muinoin. Miten menneisyttämme tutkitaan*. SKS, Helsinki 2002
- EO = *Svensk etymologisk ordbok*. Av Elof Hellquist. Tredje upplagan. Band I: A-N. C. W. K. Gleerups förlag, Malmö 1957.
- FF = Laakso, Johanna (toim.): *Facing Finnic*. Castrenianumin toimitteita 59. Finno-Ugrian Society – Department of Finno-Ugrian Studies of the University of Helsinki, Helsinki.
- FUF = *Finnisch-Ugrische Forschungen*. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- GS = Cooper, Guy, L., Krüger, K. W. 2002: *Greek Syntax*. Early Greek Poetic and Herodotean Syntax Volume 4. University of Michigan Press.
- IRSS = *Iso ruotsalais-suomalainen sanakirja*. SKS, Helsinki 1984.
- LSS = Streng, Adolf. V. (toim.) 1992: *Latinalais-suomalainen sanakirja*. SKS, Helsinki.
- MWB = Heikkilä, Kaino – Bartens, Hans–Herman – Feoktistov, Aleksandr – Jermushkin, Grigori – Kahla, Martti (toim.): *Mordwinisches Wörterbuch*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XXIII: I–VI. Helsinki.
- MNY = *Magyar Nyelv*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- НКТУ = Anneli Pajunen (toim.) 2000: *Näkökulmia kielitylogiaan*. Suomi 186, SKS, Helsinki.
- UTkss = Gyllenberg, Rafael 1993: *UUDEN TESTAMENTIN kreikkalais-suomalainen SANA-*

- KIRJA. Yliopistopaino, Jyväskylä.
- N_YK = *Nyelvtudományi Közlemények*.
- N_YR = *Magyar Nyelvőr*.
- OÖFSF = *Ordbok över Finlands svenska folkmål*. Andra bandet F–HU av Olav Ahlbäck. Forskningscentralen för de inhemska språken, Helsingfors 1992.
- PP = Fogelberg, Paul (toim.) 1999: *Pohjan poluilla. Suomalaiset juuret nykytutkimuksen mukaan*. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 153. Helsinki 1999.
- RR = Leino, Pentti – Herlin, Ilona – Honkanen, Suvi – Kotilainen, Lari – Leino, Jaakko – Vilkkumaa, Maija: *Roolit ja rakenteet. Henkilöviitteinen allatiivi Biblian verbi-konstruktiossa*. SKST 813, 2001.
- RSSS = *Ruotsi-suomi-suursanakirja*. WSOY, Juva 2007.
- SAOB = Svenska Akademiens ordbok. Denna webb-version av Svenska Akademiens ordbok är avslutad i och med band 35. Saatavissa: <<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>>. [Viitattu: 9.9.2013]
- Sj = *Sananjalka*. Suomen Kielen Seura, Turku.
- SKS = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia. Helsinki.
- SKY = *Suomen kielitieteellisen yhdistyksen vuosikirja*. Helsinki.
- SP = Saarinen, Sirkka – Luutonen, Jorma – Herrala, Eeva (toim.): *Systeemi ja poikkeama. Juhlakirja Alho Alhoniemen 60-vuotispäiväksi 14.5.1993*. Publications of the Department of Finnish and General Linguistics of the University of Turku 42. Turku.
- SUSA = *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja*. Helsinki.
- SUST = Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia. Helsinki.
- TW = Moisio, Arto – Saarinen, Sirkka (toim.): *Tscheremissisches Wörterbuch*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XXXII. Suomalais-Ugrilainen Seura – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki
- UAJB = *Ural-Altische Jahrbücher*.
- URAL1 = Sinor, Denis (edit.) 1988: *The Uralic languages. Description, History and Foreign Influences*. Handbuch der Orientalistik. Achte Abteilung. Handbook of Uralic Studies. Vol. 1. E.J. Brill, Leiden.
- URAL2 = Abondolo, Daniel (edit.) 1998: *The Uralic languages*. Routledge, London – New York.
- VIR = *Virittäjä*. Kotikielen Seura, Helsinki.

Liite 1. Datiivigenetiivin esiintymät aikajakson 1500–1650 kielenmuistomerkeissä

Tämä liite käsittää ne datiiivigenetiivin esiintymät sekä lähinnä datiiivigenetiiviksi tulkittavat esiintymät, jotka löytyvät aikajaksolla 1500–1650 tuotetuista kielenmuistomerkeistä. Mainittu aikajakso on datiiivigenetiivin tutkimuksen kannalta olennaisen tärkeä sekä esiintymien monipuolisuuden että määrän takia. Tähänastisissa tutkimuksissa datiiivigenetiivin esiintymiä kyseiseltä aikajaksolta on esitetty kuitenkin joko tutkimuksen suppeuden takia rajoitetusti ja karkeasti tai toisiin tutkimuksiin tukeutuen sekundaaristi ja puutteellisesti. Näin ollen kokonaiskuva datiiivigenetiivistä on jäänyt varsin mystiseksi. Tämän liitteen tarkoituksena on korjata mainittu tilanne ja antaa julki varsinaisen tutkimuksen taustatiedot; sen avulla on mahdollista tutustua monipuolisiin ja edustavimpiin datiiivigenetiivin esiintymiin.

Liitteeseen on otettu mukaan vain datiiivigenetiivin esiintymät, joissa ei ole kysymys infinitiivin subjektista. Ne on jaettu karkeasti ensin kahteen ryhmään: allatiivin ja adessiivin asemassa esiintyviin. Allatiivin asemassa esiintyvät taas on jaettu kolmeen alakategoriaan: verbien täydennysmääritteisiin, predikatiivin ja predikatiiviadverbiaalin tai muun nominaalisen lauseenjäsenen määritteisiin ja predikaatittomiin esiintymiin:

- (i) senpälle / ette he näkisit minun cunniani / iongas **minun** annoit -- (SUOMI W1: 1326; Joh. 17: 24)
- (ii) Ne wffrit / iotca **Jumalan** kelpauat -- (SUOMI W1: 1286; Ps. 51: 19)
- (iii) Mutta ei he ole caiki **Euangeliumin** cwliaiset -- (SUOMI W1: 2442; Room. 10: 16)
- (iv) ia sanoi / Terue **teiden**. (SUOMI W1: 2108; Matt. 28: 9)
- (v) *Olla*-verbin esiintymät ovat sellaisia, joissa genetiivin tulosijaisuus jollakin tavalla ilmenee, kuten esimerkeissä (v) ja (vi):
- (vi) Kijtos olcon **Jumalan** / rauha **eläviten** / lepo **cuoluitten** / ia meillen waivaisillen syndisillen ijancaickinen ilo ia elämä / AMEN. (SUOMI W4b: 244)
- (vii) eli mitä **meidän sijtä** hywä on / että me händä rucoilem? (SUOMI W9: Job 21: 15)
- (viii) Jos genetiivin tulosijaisuus ei ilmene, se on tulkittu olosijan asemassa toimivaksi, kuten seuraava esimerkki (vii):
- (ix) cadzocat sitä Joabin pellow cappaletta minun peldoni wieres / ja **hänen** on sijnä ohra -- (SUOMI W9: 2. Sam. 14: 30)

Allatiivin ja adessiivin asemassa esiintyvien datiiivigenetiivien osalta jako perustuu joko aineiston sisäisen vertailun tai samanikäisten tekstien vertailun tulokseen. Tässä asiassa lähdetekstien kielten datiiveille ei ole annettu paljontaan painoarvoa edellä sanotuista tarkistustavoista huolimatta. Esimerkin (viii) kaltaisten lauseiden genetiivin vastineena on useimmiten datiiivinen sana lähdeteksteissä ja siinä mielessä esimerkin sanamuotoa *sinun* voisi pitää allatiivin asemassa olevana, mutta se olisi luonnoton tulkinta suomea ajatellen. Siksi esimerkin (ix) kaltaisille lauseille on annettu enemmän painoarvoa kuin lähdetekstien vastineille:

- (x) Mike **sinun** oli Meri ettes pakenit? (SUOMI W1: 3382; Ps. 114: 5)
- (xi) Mike oli meri **sinulla** ettes pakenit: -- (SUOMI W2: 240; B)

Toisaalta on olemassa niitä allatiivin asemassa esiintyviä genetiiviadverbiaaleja, jotka nykykielen kannalta tuntuisivat vastaavan adessiiviadverbiaalia. Kuten seuraavassa esimerkissä, vasta tekstin sisäinen vertailu paljastaa kyseessä olevan genetiiviadverbiaali on allatiiviadverbiaalin asemassa. Näissä on luonnollisesti luokiteltu sisäisen vertailun tuloksen mukaan:

- (xii) Sentähden eij ole **Jumalan** sijhen syytä / että caicki tule autuaxi -- (SUOMI W8: II: 564)
Vrt. eij ole siehe' *Jumalalle* yhtän syytä / -- (SUOMI W8: I: 1049)
- (xiii) mite **sinun** ombi meiden cansam JESV Nazarene? (SUOMI W1: 2175; Luuk. 4:34)
Vrt. Mite mös *minulle* ombi teiden cansan / -- (SUOMI W1: 3638; Joel 3:4)

Mainittu esimerkkien jako on puhtaasti datiiivigenetiivin esiintymien lukumäärien esittämistä varten. Roolit ja konstruktiot, yms. on jätetty kokonaan pois jakoperusteista, koska ne eivät

sovi yksinkertaisiin esityksiin. Semanttiset seikat, kuten roolit, on jätetty kokonaan pois. Esitystapa ei ole siis typologinen, vaan hakukeskeinen. Verbien täydennysmääritteinä olevat esiintymät on laitettu verbien mukaan aakkosjärjestykseen. Samoin predikatiivin ja predikatiiviadverbiaalin määritteinä olevat esiintymät on laitettu aakkosjärjestykseen predikatiivina ja predikatiiviadverbiaalina olevien sanojen mukaan. Mikäli hakusanaksi on tarjolla kaksi tai useampi eri verbi, nomini tms., ensimmäinen niistä on valittu hakusanaksi.

Jokaisen esiintymätyypin esimerkit on järjestetty aineslähteiden oletettua tai tiedettyä ikää sekä datiiivigenetiivin käytön vahvuutta harkiten. Tästä johtuu, että aineslähteiden esitysjärjestys on tekstilajien kannalta heterogeeninen. Samaan tekstilajiin kuuluvat aineslähteet (esim. raamatunkäännökset ja lakiteokset) eivät ole toisiinsa helposti verrattavassa järjestyksessä. Todennäköisesti aineslähteistä toisiin kopioituista datiiivigenetiivi on pääsääntöisesti karsittu pois tilan säästämiseksi. Jos esiintymien kopioitumisesta ei ole varmuutta, ne on otettu esitykseen mukaan. Näin on menetelty myös esim. siinä tapauksessa, että myöhemmässä versiossa on eri verbi kuin alkuperäisessä. Esim. seuraavassa esimerkissä on predikaattina *käydä*-verbi: *Tee Mercki minun Canssani / ette minun hyuesti keuis --* (SUOMIW1: 3337). Seuraava lause, joka on edellisen lauseen myöhemmän aineslähteen versio, on pudotettu pois tästä liitteestä siitä huolimatta, että siinä on käytetty *menestyä*-verbiä: *Tee mercki minun Canssani / että minun menestyis --* (W13: Ps. 86: 17). Tästä ratkaisutavasta ei synny tutkimuksellista haittaa, koska ensiesiintymiä seuraamalla pääsee aina myös niiden myöhempiä versioita tarkastelemaan. Mainittakoon, että SUOMIW6c ei todennäköisesti kuulu aikajaksolla 1500–1650 tuotettuihin teksteihin, mutta siitä ei ole varmuutta, joten se on otettu mukaan.

Esimerkkien joukkoon on otettu neljä esimerkkiä, joissa kyseessä on todennäköisesti nominatiivi. Nämä on merkitty alaviitteellä.

Aineslähteet on numeroitu samalla tavalla kuin varsinaisessa tutkimuksessa ja ne vastaavat toisiaan täydellisesti.

Myös esimerkkien ortografiasa on noudatettu samaa periaatetta kuin varsinaisessa tutkimuksessa. Esimerkeissä datiiivigenetiivit on sekä kursivoitu että lihavoitu. Mikäli tulkinta esiintymästä on epävarma, se on vain kursivoitu ja kysymysmerkillä varustettu.

Aineslähteet

SUOMIW1 = *Mikael Agricolan teokset I–III*. WSOY, Porvoo 1987.

SUOMIW2 = *Suomen kielen muistomerkkejä I*. Mikael Agricolan *Käsikirja ja Messu*. Julkaisseet E. N. Setälä ja K. B. Wiklund. SKST 82. osa. I. Koodeksimerkit A, B, C, D. SKS, Helsinki 1893.

SUOMIW3 = Penttilä, Aarni: Upsalan suomenkielisen (1500-luvulta polveutuvan) evankeliumkirjan katkelma. Suomi 101: 95–120. SKS, Helsinki 1942.

SUOMIW4a = Jaakko Suomalainen 1583: *Yxi Wähä Rucous Kiria*. Mikko Juvan lahjoittama valokuvakopio. Turun yliopiston kirjasto.

SUOMIW4b = *Jaakko Suomalaisen Wirsikirja*. Kopio Upsalan yliopistossa säilytetystä ainoasta jäljellä olevasta kappaleesta. Kopion tehnyt J. A. Cederberg. SKS, Helsinki 1893.

SUOMIW5 = Paavali Juusten: *Se Pyhä Messu Somen kielen ei Pauin Mutta pyhän Euangeliumin ia Christilisen Seuracunnan tauan iälken*. Stockholm 1575. Näköispainos. Toimittanut ja jälkikirjoituksella varustanut Martti Parvio. SKS, Helsinki 1987.

SUOMIW6a = *Kuningas Kristoferin maanlaki Herra Martin suomentamana*. Valokuvausjäljennös SKS: n vuonna 1905 julkaisemasta, E. N. Setälän ja M. Nyholmin toimittamasta laitoksesta. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1987.

SUOMIW6b = *Suomen kielen muistomerkkejä II,2*. Kristoffer kuninkaan maanlaki herra Martin suomexi kääntämä. Toisintotekstit verrattuina Tukholman codexiin B 96. J = Juustenin codex, I = Isonkyrön codex, N = Nordströmin codex, S = Seskanderin codex, Julkaisseet M. Airila ja Hertta Harmas. SKST 82: II, 2. 1930.

SUOMIW6c = Talonpoikain laki. Toim. Esko Koivusalo. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimintuksia 954. SKS, Helsinki 2005.

SUOMIW7a = *Sveriges rikens landslag / stadfästad af konug Christofer år 1442. Öfversättning på finska*

språket af Ljungo Thomæ. Toim. Wilf. Gabr. Lagus. A. W. Gröndahlska Boktryckeriet, Helsingfors 1852.

SUOMIW7b = *Sweriges rikes stadslag. Öfversättning på finska språket af Ljungo Thomæ*. Toim. Wilf. Gabr. Lagus. A. W. Gröndahlska Boktryckeriet, Helsingfors 1852.

SUOMIW8 = Ericus Erici. Postilla I–II. Näköispainos. SKS, Helsinki 1988, 1990.

SUOMIW9 = *BIBLIA, Se on Coco Pyhä Raamattu Suomexi*. Präntätty Henrich Keisarilda, Tukholma 1642. Näköispainos. SKS ja WSOY, Porvoo 1971.

SUOMIW10 = *Krigs Articular*. 1642 (Valokuvauskopio)

SUOMIW11a = *Suomen kielen muistomerkkejä III, 1. Kristoffer kuninkaan maanlaki*. Suomeksi kääntänyt Abraham Kollanius. Julkaissut Martti Rapola. SKST 82: III, 1. 1926.

SUOMIW11b = *Suomen kielen muistomerkkejä III, 2. Maunu Eerikinpojan Kaupunginlaki liitteinen*. Suomeksi kääntänyt Abraham Kollanius. Julkaissut Martti Rapola. SKST 82: III, 2. 1926.

Lyhenteet

alkup. = alkupuhe

jälkiv. = jälkiviite

alkus. = alkuselostus

reunah. = reunahuomautus

esip. = esipuhe

1. Allatiivia vastaavat

1.1. Verbin täydennysmääritteen datiiigenetiivi

ANTAA

- (1) Ja anna meiden syndinne andexi / ninquin me meiden **welgolisten** anname. (SUOMIW1: 0012; Matt. 6:12)
- (2) hen kijtti Jumalan / mursi ia annoi **opetuslapsens**¹ / ia sanoi -- (SUOMIW1: 0016; 1. Kor. 11: 24)
- (3) Joca roan andapi **iocaitzen hengen** -- (SUOMIW1: 0018)
- (4) ioca **eleinten** heiden rauinonsa andapi / ia corpin poille / iotca henen pälense hutauat. (SUOMIW1: 0018; Ps. 147:9)
- (5) **nijnnen** hen annoij woijman / Jumalan lapsixi tulla / iotca henen Nimense pälle wscouat (w1: 1082; Joh. 1:12)
- (6) Quin Jsend anda **Perens** roca. (SUOMIW1: 1093)
- (7) Ramattu **sinun** hengen anda -- (SUOMIW1: 1098)
- (8) andakat meidhen **Jumalan** caiki cwnnia. (SUOMIW1: 1108; 5. Moos. 32:3)
- (9) Ja anna tenepäjjuen **paluelias** onnelinen meno. (SUOMIW1: 1129; Neh. 1:11)
- (10) Sille mine olisin walmis / Jsraelin hywexi / mös henen **askeltens** suutaandaman -- (SUOMIW1: 1166; Est. lis. 1:13)
- (11) Sine / ioca **Kuningasten** woiton annat -- (SUOMIW1: 1213; Ps. 144:10)
- (12) Joca **eläinde**' anda heiden Roans / ja corpin poijllen iotca hende auxenshwtauat (SUOMIW1: 1219; Ps. 147:9)
- (13) sille sinun pitepi edelle kieumen Herran casuon edes / valmistaman henen teitens. Ja andaman terueyden tunnon henen **canssans** / heiden syndinse andexisaman cautta. (SUOMIW1: 1246–1247; Luuk. 1:77)
- (14) He ouat sinun Palueliaijs Rumihit **Linduen** roaxi andanehet Taijwas alla Ja sinun pyheis Lihat metzen **petoin**. (SUOMIW1: 1288; Ps. 79:2)
- (15) pelasta meite ja anna **meiden** synnit andexi -- (SUOMIW1: 1289; Ps. 79:9)
- (16) Ja annais **minun** Leijpä södhexen / ia waatteita ?minun pukiaxeni -- (SUOMIW1: 1312; 1. Moos. 28:20)
- (17) Ja annaisit sinun **palueluspicas** ydhen poicalapsen -- (SUOMIW1: 1312; 1. Sam. 1:11)
- (18) Ja sine olet pitenyt henelle / sen swren laupeudhen / Ja **henen** ydhen poian andanut -- (SUOMIW1: 1313; 1. Kun. 3:6)

1. Todennäköisesti paino- tai kirjoitusvirhe, mutta nominatiivitulokinta mahdollinen.

- (19) Nin anna sis sinun *paluelias* yxi cwliaijnen Sydhen / ette hen taidhais sinun Canssas domitta / ia ymmerte mike hywe / taica paha on -- (SUOMIWI: 1313; 1. Kun. 3:9)
- (20) Kieuhytte / ia Rickautta äle *minun* anna -- (SUOMIWI: 1314; Sananl. 30:8)
- (21) Sentedhen mine kijten hende / ioca *minun* wisauden andoi. (SUOMIWI: 1319–1320; Sir. 51:23)
- (22) ette henen pite andaman ijancaikisen elemen / caikille nijlle / iotca sine *henen* annoit -- (SUOMIWI: 1323; Joh. 17: 2)
- (23) sen töen teutin / iongas annoit *minun* tedhexen -- (SUOMIWI: 1324; Joh. 17:4)
- (24) sille ne sanat / iotcas *minun* annoit / ne mine annoin heille / ia he otit (SUOMIWI: 1324; Joh. 17:8)
- (25) mutta nijnnen edheste / iotcas *minun* annoit -- (SUOMIWI: 1324; Joh. 17:9)
- (26) kätke heite sinun Nimes cautta / iotcas *minun* annoit (SUOMIWI: 1324; Joh. 17:11)
- (27) kätkin mine heite sinun Nimehes / iotcas *minun* annoit -- (SUOMIWI: 1324–1325; Joh. 17:12)
- (28) ette cussa mine olen / sielle heidhengi pite oleman / iotcas *minun* annoit -- (SUOMIWI: 1326; Joh. 17:24)
- (29) senpälle / ette he näkisit minun cunniani / iongas *minun* annoit -- (SUOMIWI: 1326; Joh. 17:24)
- (30) ia anna *synneisten* andexi -- (SUOMIWI: 1361)
- (31) Ja ettes kechtaist anda eleuillen laupiuudhes ia armos / *Colleiden* helpo ia leuon / Sinun *pyhen Seurakunnas* Rauhan ia totisen sosiudhen / meidhen Kuningallen woiton / Ja waldakunnalle souinon ia rauhan / Mutta *meiden wihileitzedhen synneisten* elemen ia ijancaikisen ilon -- (SUOMIWI: 1362)
- (32) ettes *minun* andexiandasit mite mine olen rickonut (SUOMIWI: 1377)
- (33) JSE andexianna *nijnnen* / iotca minua ristinnaulitzeuat -- (SUOMIWI: 1377)
- (34) Sine *petteijes* swtaannoit -- (SUOMIWI: 1379)
- (35) Anna meille *rucolewaijsten* / ette -- (SUOMIWI: 1384)
- (36) ja annoit *Jnhimisten* elemen -- (SUOMIWI: 1394)
- (37) Sine annoit mös tenepen *Apostolis* / nijte lahioij -- (SUOMIWI: 1409)
- (38) JVmala caikiwaldias / ioca sinun *Apostolis* / pyhen hengen annoit -- (SUOMIWI: 1409)
- (39) Anna sinun *wscolist*² / iotca sinun turwauat / pyhen hengen lahiat / -- (SUOMIWI: 1410)
- (40) anna sinun *wscolistes* / synnin andexiandamus / ia rauha (SUOMIWI: 1422)
- (41) ionga sine *Seurakunnas* annoit -- (SUOMIWI: 1427)
- (42) ANna caikiwaldias / laupias Jumala / sinun *Seurakunnas* / ioca on pyhes henges coghottu / ettei -- (SUOMIWI: 1411)
- (43) anna *meiden anowaijsten* / ette me iotca tenepene / henen palauxestans iuhla pidhme -- (SUOMIWI: 1438)
- (44) Anna sinun *Neurein rucolewaijstes* / ette -- (SUOMIWI: 1440)
- (45) Anna meille *rucolewaijsten* / nijn mös wscoliset saarnaijat / ette -- (SUOMIWI: 1440)
- (46) AAna meille *rucolewaijsten* / caikiwaldias Jumala / ette -- (SUOMIWI: 1443)
- (47) ia *nijnnen* synnit andexianna / iotca sinulle rioxens tunnustauat -- (SUOMIWI: 1445)
- (48) Anna sinun paluelioijlles / ia *palueluspicaijs* / ioijnenga edheste me sinun laupiudhes rucolega / mielen ia rumin terwehys -- (SUOMIWI: 1451)
- (49) ANna HERRA Jumala / sinun *palueliaijs* / ia *palueluspicaijs* / sinun wscosas / ia puchtaudhes wahwistoxen -- (SUOMIWI: 1451)
- (50) JVmala / ioca Coreita wanstanseisot / mutta armon annat *neurein* -- (SUOMIWI: 1452)
- (51) Joca sinu' hywydhestes *catuuaijsten* synnit andexiannat -- (SUOMIWI: 1468)
- (52) ettes *minun* synnit andexiannasit -- (SUOMIWI: 1472)
- (53) Eij sinun waraas miten yltzekieupi / eijke tawaras pwtu *wscolisten* andais sinun runsaides hywet teghot -- (SUOMIWI: 1476)
- (54) iossa sine minulle epekeluottomalle *paluelias* sielu' ia rumin a'noit -- (SUOMIWI: 1495)
- (55) ettes *meiden waijuasten* / sinun sulasta laupiudhestas nijn palio annaijsit -- (SUOMIWI: 1502)

- (56) ia andexianna caiki meiden synnit / ninquin mekin / meiden **welgolisten** andexianna -- (SUOMIW1: 1553)
- (57) ia anna **minun** andexi caiki minun syndini -- (SUOMIW1: 1572)
- (58) ja **caikein** minun **wanhembani** / **welijeni** / ia **sisarteni** / ia mös **caikein wscolisten eleueten** ja **colluten** / laupialisesta anna caiki synnit andexi -- (SUOMIW1: 1580)
- (59) ANna **meiden rucoleuajisten** / O HERRA / meiden Jumalan / ette -- (SUOMIW1: 1592)
- (60) anna Herra meille / ja coko **Christikunnan** / sinun henges ja Jumalinen ymmerdhys ja wisaus / ette -- (SUOMIW1: 1610)
- (61) anna **minun** ymmerdhys / ette -- (SUOMIW1: 1615)
- (62) Anna HERRA Jumala minun **sydhemeni** kerssimys / catumus / ia wsc / heiden hedhelmettens cansa / quin ouat oijkeat hyuet töedh / silmille idkut / kesille andiahudhen. (SUOMIW1: 1617)
- (63) Jdkeuejisi lepytte / **welgholisten** andexianda -- (SUOMIW1: 1619)
- (64) ja annat meillen syndijen andexisamisen / ja mös pyhen hengen Seurakunnalles / se on / sinun **wscolistes** / ja sinun Nimes **auxe'shwtauajisten** -- (SUOMIW1: 1625)
- (65) ja **Esiwallan** / annais rauhan / elatoxen / ja rauinnon -- (SUOMIW1: 1626)
- (66) ioca sielut kiendepi / ja **pienykeijsten** wisaudhen anda. (SUOMIW1: 1629)
- (67) Ele anna **minun** tila ydhenge pahannosta osotta -- (SUOMIW1: 1646)
- (68) ota minua Herra minustani / ia a'na sinuas **minu'** / ette -- (SUOMIW1: 1669)
- (69) Maan / iongas **caikein eleijenden** / ja najsse mös sine tadhoit anda hyuexi eletteijexi / sen olemahan -- (SUOMIW1: 1684)
- (70) anna sinun **palueliajs** / se rauha / iota eij mailma taijdha anda -- (SUOMIW1: 1703)
- (71) ette **henen** mös nyt nijte annetaijsihin -- (SUOMIW1: 1719)
- (72) ia anna **minun** sinun pyhiste armoijstas / ette -- (SUOMIW1: 1771-1772)
- (73) Ja anna meille meide' rioxet andexi / ninquin me meide' **welgholisten** anname (SUOMIW1: 1785)
- (74) Ja nijn andexiannajsim sydemesten caiki meiden **welgholisten** / ia pidheijsim kerssimyste heiden cansans. (SUOMIW1: 1801)
- (75) ninquin me anname meiden **welgolistem**. (SUOMIW1: 1805)
- (76) ette meiden pite ennen andexiandaman meiden **welgolisten** / cosca -- (SUOMIW1: 1806)
- (77) Anna meide' **rumin** hene' tarpelisen elätöxe' / ette me site parama' sinua paluelisima -- (SUOMIW1: 1813)
- (78) Anna meille **anouaijste'** (o racas Jse) se taijualine' leijpe / sinu' poias Jesusen Christusen liha ia rumis -- (SUOMIW1: 1813-1814)
- (79) anna ?meiden syndinne andexi / nin quin möskin andexiannamma meiden **wastanrickoijan** -- (SUOMIW1: 1817)
- (80) Anna meille meiden welkam andexi / ninquin me anname meiden **welgholisten**. (SUOMIW1: 1826)
- (81) Anna meille meiden welkam andexi / ninquin me anname meiden **welgholisten**. (SUOMIW1: 1836)
- (82) ia sijtti pyheste hengeste ilman synnjte rumilisen hedhelmens / iota eij **ydhengen mwnen waijmodhen** annettu ole. (SUOMIW1: 1841)
- (83) Ette sine **caicheden** / **caupamiesten talonpoicain** ia **ychteitze cansan** annaisit rackahudhen / ia souinon. (SUOMIW1: 1865)
- (84) Ette sine **caikein saijrasten** ia **voijmattomaden** / heijden terueeyxens annaisit (SUOMIW1: 1865-1866)
- (85) ette sine meiden **vihamiestenne** / **sortaijadhen** ia **cadhettiuadhen** / heijden synninse antexiannasit ja heijte känäsit. (SUOMIW1: 1866)
- (86) Sijte mös tulepi / ettei **ydengen Christityn** ia **Vskouaisen** ole Laki annettu / ionga cautta hen hurskaxi tuleman pite Jumalan edhes -- (SUOMIW1: 2007; Uuden testamentin alkupuhe)
- (87) Sille **ionga** iocu andapi itzens palueliaxi cwlemahan / sen paluelia hen ombi -- (SUOMIW1: 2009)
- (88) Henen pite **Engeleins** käskyn andaman sinusta -- (SUOMIW1: 2028; Matt. 4:6)

- (89) Nemet caiki mine annan **sinun** / ios sinä hahanlanget / ia cumardhat minua. (SUOMIWI: 2029; Matt. 4: 9)
- (90) mutta anna **Herran** sinun walas -- (SUOMIWI: 2033; Matt. 5:33)
- (91) Ja anna meille synnime andexi ninquin me annama meiden **welgholisten** (SUOMIWI: 2036; Matt. 6:12)
- (92) Sentedhen ios te andexiannat **Jnhimisten** heiden ricoxens -- (SUOMIWI: 2036; Matt. 6:14)
- (93) nin mös teiden taiualinen Jsen anda **teiden** andexi. (SUOMIWI: 2036; Matt. 6:14)
- (94) Waan iollei te andexi anna **Jnhimisten** heiden ricoxitans -- (SUOMIWI: 2036; Matt. 6:15)
- (95) Elket andaco **coirain** site quin pyhe on -- (SUOMIWI: 2038; Matt. 7: 6)
- (96) Jos nyt te / iotca pahat oletta / taidhat hyuet lahiat anda teiden **lastenna** -- (SUOMIWI: 2038; Matt. 7:11)
- (97) ia cunniotit Jumala / ioca oli andanut **Jnhimisten** sencaltaisen wallan. (SUOMIWI: 2044; Matt. 9:8)
- (98) Caiki synnit ia pilca andexiannetan **Jnhimisten** -- (SUOMIWI: 2055; Matt. 12:31)
- (99) Mutta se pilca pyhe Henge wastan / ei andexianneta **Jnhimisten**. (SUOMIWI: 2055; Matt. 12:31)
- (100) Ja cukaikenens sanopi iotachin sana Jnhimisen Poica wastan / se **henen** andexiannetan. (SUOMIWI: 2055; Matt. 12:32)
- (101) Mutta ioca sanopi iotachin puhe Henge wastan / ei **henen** andexianneta -- (SUOMIWI: 2055; Matt. 12:32)
- (102) Se ombi **Jumalan** annettu -- (SUOMIWI: 2064; Matt. 15:5)
- (103) Ja hen otti ne seitzemen leipe / ia calat / kijtti Jumalat / mursi / ia annoi **Opetuslastens** / ia Opetuslapset annoit Canssalle (SUOMIWI: 2066; Matt. 15:36)
- (104) **Jumalan** annettu) se on / eipe mine taidha sinulle site anda -- (SUOMIWI: 2067; Matt. 15 jälkiv.)
- (105) Sine paha paluelia / caiken sen welgan mine **sinun** andexiannoin ettes minua rucoilit. (SUOMIWI: 2074; Matt. 18: 32)
- (106) iollei itzecukin andexianna henen **weliens** teiden sydhemisten heiden ricoxitans. (SUOMIWI: 2074; Matt. 18: 35)
- (107) nin mene ia myy mite sinulla on / ia anna **waiuasten** -- (SUOMIWI: 2076; Matt. 19: 21)
- (108) Mine tahdo' mös **täme' wimeisen** anda ninquin **sinungin**. (SUOMIWI: 2078; Matt. 20: 14)
- (109) ia winatarhans panepi toisille winatarhamiehille palcoilla / iotca **henen** andauat hedhelmen aighoillans. (SUOMIWI: 2083; Matt. 21: 41)
- (110) Sano sis meille quingas lulet? Sopico **Keisarin** anda wero taicka ei? (SUOMIWI: 2085; Matt. 22:17)
- (111) Andacat sis ne **Keisarin** iotca Keisarin ouat / ia ne **Jumalan** iotca Jumalan ouat. (SUOMIWI: 2085; Matt. 22:21)
- (112) Nin sinun olis tullut / wlgosanda minun rahan **Cauppalaisten** -- (SUOMIWI: 2095; Matt. 25:27)
- (113) coska me negime sinun Jsouan / ia rokim sinun / Taicka ianouan / ia annoime **sinun** ioma? (SUOMIWI: 2096; Matt. 25:37)
- (114) Mutta ninquin tesse eikengen **toisen** anna öliju -- (SUOMIWI: 2097; Matt. 25 jälkiv.)
- (115) Teme woidhe olis kylle tyrijst taittu myyte / ia annetta **waiwasten**. (SUOMIWI: 2098; Matt. 26: 9)
- (116) Mite te tahdot **minun** anda -- (SUOMIWI: 2098; Matt. 26:15)
- (117) Coska he nyt söit / otti Jesus Leiuen / kijtti / ia murssi / ia annoi **Opetuslastens** ia sanoi -- (SUOMIWI: 2099; Matt. 26:26)
- (118) **Kenenge** mine swta annan / se on se -- (SUOMIWI: 2101; Matt. 26:48)
- (119) Terue Rabbi. Ja swta annoi **henen**. (SUOMIWI: 2101; Matt. 26:49)
- (120) Ja hen annoi mös **ninen** / iotca henen cansans olit. (SUOMIWI: 2116; Mark. 2:26)
- (121) Caiki synnit andexiannetan Jnhimisten **Lasten** -- (SUOMIWI: 2118; Mark. 3:28)
- (122) ettei he ioskuh palaiasis / ia **heiden** synnit andexiannetaisi. (SUOMIWI: 2120; Mark. 4:12)
- (123) ettäs **minun** cohta sillens annat Johannesen Castaian pään yhden Fatin päle. (SUOMIWI: 2126; Mark. 6:25)

- (124) Ja quin hen otti ne wisi leipe ia caxi cala / Yles catzoi Taiuasen pein / kijtti Jumala murssi ne leiuet / ia annoi henen **Opetuslastens** -- (SUOMIWI: 2127; Mark. 6:41)
- (125) Ja hen otti ne seitzemen Leipe / quin hen kijttenyt oli / murssi hen / ia annoi **Opetuslastens** -- (SUOMIWI: 2131; Mark. 8:6)
- (126) Mene / ia myy caiki mite sinulla ombi ia anna **waiuasten** -- (SUOMIWI: 2139; Mark. 10:21)
- (127) Ongo se oikein / Ette me **Keisarin** Weron annama / taicka ei? (SUOMIWI: 2145; Mark. 12:14)
- (128) Andaca **Keisarin** mite Keisarin tule / ia **JVMALAN** mite JVMALAN tule. (SUOMIWI: 2145; Mark. 12:17)
- (129) Sille teme olis taittu mytä enämpeen quin colmen satan peningijn / ia annetta **waiuas-**
ten. (SUOMIWI: 2150; Mark. 14:5)
- (130) **Kenenge** mine swta anna' / se ombi se -- (SUOMIWI: 2153; Mark. 14:44)
- (131) Ja andaman Terueydhen tunnon henen **Canssans** -- (SUOMIWI: 2166; Luuk. 1:77)
- (132) **Jocaitzen** quin sinulda anopi anna -- (SUOMIWI: 2181; Luuk. 6:30)
- (133) Andexiandaca / nin **teiden** andexiannetan. (SUOMIWI: 2182; Luuk. 6:37)
- (134) Andacat / nin **teiden** annetan. (SUOMIWI: 2182; Luuk. 6:37)
- (135) ia swtaannoi henen **Jalcains** -- (SUOMIWI: 2186; Luuk. 7:38)
- (136) Cosca nyt ei heille ollut wara maxa / hen annoi **molembain** andexi. (SUOMIWI: 2186; Luuk. 7:42)
- (137) Ett sine **minun** Sutaandanut -- (SUOMIWI: 2186; Luuk. 7:45)
- (138) sittequin hen tehen siselletuli / ei ole lacanut minun **Jalcaini** swtaandamast. (SUOMIWI: 2186; Luuk. 7:45)
- (139) Sille ette meki caikein meide' **welgolisten** andexi anname. (SUOMIWI: 2199; Luuk. 11:4)
- (140) ia em mine woi nosta / ia anda **sinun**. (SUOMIWI: 2200; Luuk. 11:7)
- (141) ia sutaannoi **henen**. (SUOMIWI: 2214; Luuk. 15:20)
- (142) iotca palasit / ia annoit **Jumala**' cunnian -- (SUOMIWI: 2219; Luuk. 17:18)
- (143) Catzo Herra / polen minun Hywuytten mine annan **waiwasten**. (SUOMIWI: 2223; Luuk. 19:8)
- (144) Andacat sis **Keisarin** mite Keisarin tule / ia **Jumalan** mite Jumalan tule. (SUOMIWI: 2228; Luuk. 20:25)
- (145) ia lehestui Jesusta **henen** swtandaman. (SUOMIWI: 2234; Luuk. 22:47)
- (146) Temen me leusime Canssa willitzemest / ia kieltemest Wero **Keisarin** andamast -- (SUOMIWI: 2236; Luuk. 23:2)
- (147) Ette me wastauxen annaisime **niden** iotca meite lehdetit? (SUOMIWI: 2246; Joh. 1:22)
- (148) lehes site Mancartanota / ionga Jacob oli andanut **Poians Josephin**. (SUOMIWI: 2253; Joh. 4:5)
- (149) Anna **Jumalan** cunnia -- (SUOMIWI: 2273; Joh. 9:24)
- (150) Mixei teme Woidhe myyty colmen satan pe'ningin / ia annettu **waiwasten**? (SUOMIWI: 2281; Joh. 12:5)
- (151) annoi hen sen **Judan Simonin Jschariothin**. (SUOMIWI: 2286; Joh. 13:26)
- (152) eli ios henen piti iotakin **waiwasten** andaman -- (SUOMIWI: 2286; Joh. 13:29)
- (153) iongas annoit **minun** tehdxen. (SUOMIWI: 2295; Joh. 17:4)
- (154) Sille ne sanat iotcas **minun** annoit / ne mine annoin heille -- (SUOMIWI: 2295; Joh. 17:8)
- (155) waan ninen edeste iotcas **minun** annoit -- (SUOMIWI: 2295; Joh. 17:9)
- (156) ketke heite sinun Nimes cautta iotcas **minun** annoit -- (SUOMIWI: 2295; Joh. 17:11)
- (157) ketkin mine heite sinun Nimees / Jotcas **minun** annoit -- (SUOMIWI: 2295; Joh. 17:12)
- (158) sielle heidhengi pite oleman iotcas **minun** andanut olet -- (SUOMIWI: 2296; Joh. 17:24)
- (159) Em mine ychte nijste cadhottanut / iotcas **minun** annoit. (SUOMIWI: 2298; Joh. 18:9)
- (160) eikö minun pide iooman site Calki / quin Jse **minun** andoi? (SUOMIWI: 2298; Joh. 18:11)
- (161) nin yxi nijste paluelist iotca lesseseisoit / annoi **JEsusen** Coruapwstin -- (SUOMIWI: 2298–2299; Joh. 18:22)
- (162) Mutta ei Jesus andanut **henen** wastaut. (SUOMIWI: 2301; Joh. 19:9)
- (163) Sijtte quin hen **Apostoleiten** (iotca hen wloswalinut oli) pyhen Hengen cautta oli kes-
kyn andanut. (SUOMIWI: 2313; Ap. t. 1:2)

- (164) Ja annettin **iocaitzen** / quin cugin taruitzi. (SUOMIWI: 2324; Ap. t. 4:36)
- (165) Nin hen annoi **sen** kätte -- (SUOMIWI: 2339; Ap. t. 9:41)
- (166) ia swtannoit **henen** murechtien -- (SUOMIWI: 2371; Ap. t. 20:37)
- (167) Ja sitemödhén hen mös toiwoi annettauan **henens** Raha Paulailda -- (SUOMIWI: 2382; Ap. t. 24:26)
- (168) sen cansa hen andapi **Jumalan** cunniansa -- (SUOMIWI: 2404; Room. alkup.)
- (169) ei he waiuoin nijte tee / mutta mös andauat Sosionsa **ninen** iotca site tekeuet. (SUOMIWI: 2421; Room. 1:32)
- (170) ia a'noi **Jumala**'sen Cunnian -- (SUOMIWI: 2428; Room. 4:21)
- (171) Nin andacat nyt iocaitzelle mite te welgholiset oletta / **Ninen** Wero / ioille wero tule. Nijlle woro / ioille woro tule. Nijlle Pelco / ioinen pelco tule / Nijllen Cunnia / ioille cunnia tule. (SUOMIWI: 2448; Room. 13:7)
- (172) Eli cuca tachtó **henen** Neuuó anda? (SUOMIWI: 2463; 1Kor. 2: 16)
- (173) Ja semmengi ninquin Jumala **itzecungi** andanut on. (SUOMIWI: 2463; 1. Kor. 3:5)
- (174) Mies andakan **Waimonsa** sen cochtulisen Mielisudhen / Samalmoto mös Waimo Miehellen. (SUOMIWI: 2470; 1. Kor. 7: 3)
- (175) Mutta **ionga** te annatta iotain andexi / **sen** mine mös andexiannan. (SUOMIWI: 2498; 2. Kor. 2:10)
- (176) Elkem me **kenengen** ioskussa Pahrenosta andaco -- (SUOMIWI: 2504–2505; 2. Kor. 6:3)
- (177) Nin quin kirioitettu o'bi / Hen on wloshaiottanut ia andanut **Keuhein** -- (SUOMIWI: 2510; 2. Kor. 9:9)
- (178) Sen wäen pereste ionga HERRa **minun** andoi paranoxexi / ia ei turmioxi. (SUOMIWI: 2518; 2. Kor. 13:10)
- (179) Annoit he minulle ia **Barnaban** oikian Kädhen -- (SUOMIWI: 2522; Gal. 2:9)
- (180) ia andexiandacat toinen **toisensa** / Ninquin mös Jumala teille andexiandanut on Christusen cautta. (SUOMIWI: 2540; Ef. 4:32)
- (181) HERRA andacohó' Laupiuns Onesiphorin **perehen** -- (SUOMIWI: 2587; 2. Tim. 1:16)
- (182) Ja andacat sen **Waimolisen** (ninquin **sen heicolisiman**) Käsiälaisen / henen cunniansa / ninquin mös **ynneperilisen** sen Elemen Armohon -- (SUOMIWI: 2606; 1. Piet. 3:7)
- (183) ne andacan heiden Sielunsa ninquin **Vskolisen Loian** hyuein töiden cansa. (SUOMIWI: 2609; 1. Piet. 4:19)
- (184) Ja taas / Catzo / Mine ia ne Lapset iotca Jumala **minun** andanut on. (SUOMIWI: 2634; Hepr. 2:13)
- (185) Mutta sitelehin hen ombi andaua Rauhalisen wanhurskaudhen Hedelmen **ninen** iotca sen cautta harioitetut ouat. (SUOMIWI: 2652–2653; Hepr. 12:11)
- (186) Ja mine annan **itzecungin** teiste oman Töens ielkin. (SUOMIWI: 2674; Ilm. 2:23)
- (187) Mine annan **Janouan** sijte eleuen wedhe' Lechteste Andimexi. (SUOMIWI: 2714; Ilm. 21:6)
- (188) Ja catzo / Mine tulén pian / ia minun palcan cansani on / andaman **itzecungin** ninquin heiden töönse ouat. (SUOMIWI: 2717; Ilm. 22:12)
- (189) Ja anna ?meidhen syndinne andexi / ninquin me meidhen **Welgolisten** anname. (SUOMIWI: 3009; Matt. 6:12)
- (190) Sitte Pappi Sola **Lapsen** andacan -- (SUOMIWI: 3013)
- (191) Te miehét asucat heiden tykenens taidhon cansa / ia andacat **sen Waimolisen** (ninquin **sen heikoman**) **Käsiälaisen** / henen cunniansa / ninquin ynne **perilisen** sen Elemen Armohon. (SUOMIWI: 3019; 1. Piet. 3:7)
- (192) Mutta paremin ette henen pite site racastaman / ia cunnioitzeman / ia mös monasti kersimen henen heickotans / ia andaman (Ninquin P. Petari sanopi) **sen waimolisen** (quin **sen heikoman**) **käsiälaisen** / henen cunniansa. (SUOMIWI: 3019–3020; 1. Piet. 3:7)
- (193) ette hen andapi **sinun** temen curitoxen tundemisen / sinun parahaxes / Ja ettei hen salli rwmista henen irtaudhensa ia himoinsa pereste elä -- (SUOMIWI: 3030)
- (194) Sitte Pappi manatcan hende andexiandamaan caikein **wiholistensa** -- (SUOMIWI: 3030)
- (195) MEiden HERRan Jesus Christus sinä ööne / iona hen petettin / otti hen Leiuén / kijtti Jumalan / mursi / ia annoi **Opetuslastens** / ia sanoi. (SUOMIWI: 3037; 1. Kor. 11:23)
- (196) HERRA Jesu Christe / Jsen Jumalan Sana / mailman wapactaia / totinen Jumala ia Jnhi-

- minen anna **temen Paluelias** sinun pyhen Rumis ia Weres cautta / caiki henen Syndins andexi -- (SUOMIWI: 3038)
- (197) Anna ?meiden synnit andexi / ninquin mös me meiden **welgolisten** anname. (SUOMIWI: 3061; Matt. 6:11)
- (198) Ja hen lupapi meillen / ette hen tactopi mös meillen andexianda / ios me mutoin meiden **welgolisten** andexianname (SUOMIWI: 3061)
- (199) wan se wlospuhkepi ia andexiandapi **lehimeisense** -- (SUOMIWI: 3062)
- (200) ia sano P. Jobin cansa / Herra andoi sen **minun** / Herra ombi sen iellens ottanut -- (SUOMIWI: 3075; Job 1:21)
- (201) piti hen ydhen Ectolisen / iossa hen otti leiuen / kijtti henen taiualista Jsens / mursi / ia annoi **opetuslastens** ia sanoi. (SUOMIWI: 3094–3095; 1. Kor. 11:23)
- (202) Samalmoto otti hen mös Calkin / kijtti henen taiualista Jsens / ia annoi **Opetuslastens** ia sanoi. (SUOMIWI: 3096; Matt. 26:27)
- (203) Joca sine öne / cosca hen petettin / otti leiuen / kijtti henen taiualista Jsens / mursi / ia annoi **opetuslastens** / ia sanoi. (SUOMIWI: 3099–3100; 1. Kor. 11:23)
- (204) Samalmoto otti hen mös Calkin / kijtti henen taiualista Jsens / ia annoi **Opetuslastens** / ia sanoi. (SUOMIWI: 3100–3101; 1. Kor. 11:25)
- (205) Ja anna ?meiden synnit andexi / ninquin mös me meiden **welgolistein** anname. (SUOMIWI: 3104; Matt. 6:12)
- (206) Se Waimo iongas **minun** annoit cansani oleman / andoi minulle sijte puusta / ia mine söin. (SUOMIWI: 3136; 1. Moos. 3:12)
- (207) Ettes **caikeden / Caupamiesten Talonpoicain** ia **ychteitzen Cansan** / annaisit racakauden / ia souino'. (SUOMIWI: 3142)
- (208) Ettes **caikein sairasten** ia **woimattomaden** / heiden terueyns annaisit. (SUOMIWI: 3142)
- (209) Ettes meiden **wiholisten / sortaiaden** / ia **cadhectiuaden** (?*cadhectinaden*) / heiden synninse antexiannaisit -- (SUOMIWI: 3142)
- (210) anna **meiden** sinun henges cautta / ette me sen caikesta sydhemeste / wahuassa wskosasa tuta taidiasima -- (SUOMIWI: 3143)
- (211) Anna **meiden** mielen ia rumin teruehys -- (SUOMIWI: 3144)
- (212) Anna sinun **palueliais** ia **lastes** se Rauha / iota ei mailma taidha anda -- (SUOMIWI: 3144)
- (213) Mille woimalla sine neite teet? ia cuca **sinun** annoi temen woiman ette sine neite teet? (SUOMIWI: 3152; Mark. 11:28)
- (214) Mihinge teme woiteen haskaus / Sille se woidhe olis taittu myte enempen quin colmeen satan peningijn ia annetta **waiuasten** -- (SUOMIWI: 3154; Mark. 14:5)
- (215) Mite te tadhotta **minun** anda -- (SUOMIWI: 3155)
- (216) Ja heiden södhesens / Sine öne / iona hen petettin / Otti HERRA Jesus leiuen / kijtti / mursi / ia annoi **Opetuslastens** / ia sanoi -- (SUOMIWI: 3155; Matt. 26:26)
- (217) Ja quin hen oli castanut Leiuen / annoi hen sen **Judan Simonin Jschariothin**. (SUOMIWI: 3157; Joh. 13:26)
- (218) eli ios henen piti iotakin **waiwasten** andaman / Coska hen sis sen Palan ottanut oli -- (SUOMIWI: 3158; Joh. 13: 29)
- (219) mine sen Töön teutin / iongas annoit **minun** tehdhezen. (SUOMIWI: 3165; Joh. 17:4)
- (220) Sille ne sanat iotcas **minun** annoit / ne mine annoin heille / ia he otit. (SUOMIWI: 3165; Joh. 17:8)
- (221) ia en Rucole Mailma' edeste / waan ninen edeste iotcas **minun** annoit / sille sinun he ouat. (SUOMIWI: 3166; Joh. 17:9)
- (222) PYHE JSE / ketke heite sinun Nimes cautta iotcas **minun** annoit -- (SUOMIWI: 3166; Joh. 17: 11)
- (223) ketkin mine heite sinun Nimees / Jotcas **minun** annoit ne mine ketkin -- (SUOMIWI: 3166; Joh. 17:12)
- (224) Jse / Mine tadhon / ette cussa mine olen / sielle heidhengi pite oleman iotcas **minun** andanut olet / ette he minun Cunniani näkisit / iongas minulle annoit -- (SUOMIWI: 3166; Joh. 17:24)
- (225) **kenenge** mine swtannan / se ombi se -- (SUOMIWI: 3168; Mark. 14:44)

- (226) Em mine ychte nijste cadhottanut / iotcas **minun** annoit. (SUOMIWI: 3169; Joh. 18:9)
- (227) Ja Judas lehestui Jesusta **henen** swta andaman -- (SUOMIWI: 3169; Matt. 26:49)
- (228) Terue Rabbi / Ja annoi **hene'** swta. (SUOMIWI: 3169; Matt. 26:49)
- (229) Eikö minun pide ioman site Calki quin Jse **minun** andoi? (SUOMIWI: 3169; Joh. 18:11)
- (230) Nin yxi niste paluelioista iotca lesse seisoi / annoi **Jesusen** koruapwstin ia sanoi -- (SUOMIWI: 3170–3171; Joh. 18:22)
- (231) Temen me löysime Canssa willitzemest / ia kieldemen andamast **Keisarin** wero -- (SUOMIWI: 3173; Luuk. 23:2)
- (232) Mutta ei Jesus andanut **henen** wastaust. (SUOMIWI: 3176; Joh. 19:9)
- (233) Ja quin Daud oli wallans päle taas tullut / ia henen **Wiholisens** andexiandanut -- (SUOMIWI: 3201; Ps. alkup.)
- (234) Jumala andapi **minun** lustin nähhexeni minun Wihollisten päle. (SUOMIWI: 3293; Ps. 59:11)
- (235) Mutta sine quitengin annoit sinun **Pelkeuistes** ydhen Merkin / Jonga he ylesoiensit -- (SUOMIWI: 3295; Ps. 60:6)
- (236) Yxi Jumala ioca **yxineisten** andapi Honen teunens Lapsia -- (SUOMIWI: 3304; Ps. 68:7)
- (237) Ette Laupius ia Totuus keskenens coctaisit / Wanhurskaus ia Rauha **heidens** swtaandaisit. (SUOMIWI: 3336; Ps. 85:11)
- (238) Hen andapi Roan henen **pelkeuistens** (SUOMIWI: 3380; Ps. 111:5)
- (239) Hen vloshaiotta ia anda **ninen waiuaisten** (SUOMIWI: 3381; Ps. 112:9)
- (240) Ja anna minun **Sieluni** swri wäkwys. (SUOMIWI: 3419; Ps. 138:3)
- (241) Joca **Eleinden** anda heiden Roans / Ja Corpin poille / iotca hende auxenshwtauat. (SUOMIWI: 3431; Ps. 147:9)
- (242) andacat meidhen **Jumalan ainoan** site Cunniata. (SUOMIWI: 3441; 5.Moss. 32:3)
- (243) ia em mine anna **kenengen** Cunniatani / eike minun Ylistötäni Epeiumalille. (SUOMIWI: 3486; Jes. 42:8)
- (244) ia annan **iocaitzen** tööns ielkin henen tecoins hedelmen ielkin. (SUOMIWI: 3543; Jes. 17:10)
- (245) ioca **Welgholistens** henen Pantins iellensanda -- (SUOMIWI: 3584; Hes. 18: 7)
- (246) Joca tacto **nijnen Wasicain** swtaanda / sen pite Inhimisiä wfframan -- (SUOMIWI: 3628; Hoos. 13:2)
- (247) Waiuata Anna **sen** waiua ioca waiuapi -- (SUOMIWI: 3680)
- (248) Sille HERRAN pite Jacobille Woiton andaman / Ninquin hen **Jsraelingi** woiton annoi. (SUOMIWI: 3689; Nah. 2:2)
- (249) Se on / Te annatte **Leuitein** ia **Pappein** ne pahimmat / ia lehes ei miteken. (SUOMIWI: 3764)
- (250) ionga sinulle se HERRA sinun Jumalas **sinun** andaman pite. (SUOMIWI: 3773; 2. Moos. 20:12)
- (251) Joca Jsraelin Lasteins seas / eli iocu Mwalainen quin Jsraelis asupi / henen Siemenestens. **Molechin** Epeiumalalle andapi / sen pite colemalla surmattaman -- (SUOMIWI: 3777; 3. Moos. 20:2)
- (252) Lähde testä vlghos sine saastainen perkele, ia anna **sen pyhen hengen** sija, -- (SUOMIWI: 9; B)
- (253) Lähde teste vlghos sine saastaine' pkele, ia an'a sen **pyhen henge'** sÿa, -- (SUOMIWI: 8; C)
- (254) Anna näitten sinun **palueliattes** armoia -- (SUOMIWI: 35; B)
- (255) an'a neytte sinu' **palueliattes** armoia, -- (SUOMIWI: 35; C)
- (256) otti hän leiuen kijtti Jumalan, nursi ia annoi **opetuslastensa** -- (SUOMIWI: 77; B)
- (257) otti hen leiuen, käytti Julab, Mursi, ia an'oÿ **opetuslastens**. (SUOMIWI: 76; C)
- (258) ia anna **meiden** sinun pyhi armoias, -- (SUOMIWI: 87; B)
- (259) Anna **minu'** sinu' pyhi armoijas -- (SUOMIWI: 157; B)
- (260) iossa hen otti leÿuen. Kÿtti henen taiualista isens, mursi sæn, ia annoÿ **opetuslastens** ia sanoÿ. (SUOMIWI: 177; C)
- (261) |S|amalla modholla otti hen mös calkin, kÿtti henen taiualista Jsens, ia annoÿ **opetuslastens**, ia sanoÿ. (SUOMIWI: 178; C)
- (262) Joca sine öne, cosca hen petetin, otti leiuen kÿti hene' Jumalista Jsens, mursi sen ia

- annoi *opetuslastens*, ia sanoi, -- (SUOMIW2: 179; C)
- (263) [Samalla modholla otti hen mös Calkin, kytte henen taiualista isens, ia annoi *opetuslastens*, -- (SUOMIW2: 179; C)
- (264) Että sinä *caickedhen Cauppamiesten, talonpoijcain* ia *ychteitze' cansan* annaisit rackauden ia souinon -- (SUOMIW2: 227; B)
- (265) Että sijnä *caickein sairasten* ia *voinattomadhan* heidhä' terueyxensä annaisit -- (SUOMIW2: 227; B)
- (266) Anna *meidhe'* mielen ia rumihin teruehys, -- (SUOMIW2: 233; B)
- (267) Anna sinn *palueliattes* ia *lastes* se rauha iota eij mailma taidha anda, -- (SUOMIW2: 233; B)
- (268) Sine annoit mös tänäpä *Apostleis* nijtæ lahioija iotca ennein oudhot olit caikesa mailmas -- (SUOMIW2: 234; B)
- (269) Anna sinu' *vscolistes* iotca sinuhun turuauat pyhän henghen lahiat -- (SUOMIW2: 234; B)
- (270) Ja Julia annoij *häne'* käskyns etteij kielystä puusta pitänyt häne' syömän -- (SUOMIW2: 235; B)
- (271) [Samallamotto echtolisen iälckin otti mös kalkin kytte ia annoij *opetuslastens* sanodhe' -- (SUOMIW2: 237; B)
- (272) he: Anna *neyne'* ||madaisi lAnna *neyne'm* sinu' *palueliois* armoia että -- (SUOMIW2: 244; E)
- (273) cussa hen otti leýffue' kitti henen täyuaallista isänsä hýuestisiunaýsi mursi se' [ia annoij henen *opeslastens* ia sanoij -- (SUOMIW2: 248; E)
- (274) [Sammalla mota ectollise' ielkin otti hen mös kalkin kitti henen täyuaallista isänsä ia annoij hene' *opetuslastens* ia sanoij -- (SUOMIW2: 248; E)
- (275) Mee ruckoile'ma sinua, Anna *meide'* sinu Henges cautta, että me sen caickesta sydhämestä, vahuasa vscosa sen tuta taidhaisi'ma, -- (SUOMIW2: 231; B)
- (276) totine' Jumala ia inhiminen, Anna *tämän* sinun *paluelias*, sinun pyhän Rumis ja veres cautta, caicki hänen syndinsa antexi, -- (SUOMIW2: 79; B)
- (277) totine' Julia ia inhimine[n] an'a *teme'* sinu' *paluelias* sin[u] pyhe' rumis veres cautta caic[ki] häne' syndi'se antexi, -- (SUOMIW2: 79; C)
- (278) ia anna antexi *caikein inhimisten* sydhämesttes, -- (SUOMIW2: 142; B)
- (279) nin anna sinä *ninne'* antexi qn sinulda poisottaneet ouat, -- (SUOMIW2: 142; B)
- (280) Sillä iumala on valmis antexi andama' *ninne' inhimisten* synneiä quin heidhen lähi-meisellens heidh'n velkans antexi andauat, -- (SUOMIW2: 142; B)
- (281) Jsä Antexi anna *heidh'n*, -- (SUOMIW2: 157; B)
- (282) Ja an'a [?'meidhen syndine antexi niinqui me meidhe' *velgolisten* anname -- (SUOMIW2: 181; B); Ja anna ?*meiden* syndinne andexi nýnkuýn mö meiden *velgolisten* anname, -- (SUOMIW2: 181; C)
- (283) Että sinä meide' *vihamieste'ne, sortaijadhen* ja *cadhettiuidene*, heiden sy'ninsä antexi annaisit ia heitä palautaisit (SUOMIW2: 229; B)
- (284) Niistä quutta sinä *minun* andanut ole[t] een kaadottanwt minä ychtäkän (SUOMIW3: 99)
- (285) Eikö minun piýdhä ioman sithä ioma quin minun jsänj on *minun* andanwt? (SUOMIW3: 99)
- (286) Koska hän näithä sanoij, seijsoij yxi paluelia hä[nen] tykönänss ia annoij *hänen* ychden korffwapwstn niin sanoidhen -- (SUOMIW3: 100)
- (287) mutta on teidhän tapana että minun pithäpi andaman *teijän* ychden wallalensa päsiäxi, -- (SUOMIW3: 103)
- (288) tachdottacko thöe sithen että minä annan *teidhän* Iudasten kwningan vallalensa? (SUOMIW3: 103)
- (289) sTerwe iudasten kwningas Ia annoidh *hänen* korffuapustia -- (SUOMIW3: 103)
- (290) mutta keijсар Siithen *hän* haltunannoij || *heidhän* || *heille* hänen, -- (SUOMIW3: 104)
- (291) Anna sinun *vscolistes* ijankaichinen remw, että nee[d]t quin sinä poisotit ijancaikisen coleman lanckeuxista, -- (SUOMIW3: 111)
- (292) nouse hän ylöss, [ia] anda *hänen* niin palio quin hän taruitze (SUOMIW3: 119)
- (293) Niin sanon minä mö[s t]eille, ruckoilcatt, ia *teidhen* pitä annettaman, -- (SUOMIW3: 119)
- (294) joss hänen poijkans anoo hänelä Leijppä, andacosth hän *hänen* kijffuen (SUOMIW3: 119)

- (295) Elickä ios hän anopi kalaa, machtaco hän anda **hänen** kärmen kalan edesth (SUOMIW3: 119)
- (296) Elickä ioss hän anoo mun[a] andacosth hän **hänen** scorpion (SUOMIW3: 119)
- (297) Taidatta ny the quin pahat oletta, anda teidhän **lasten** hyffuiä lahoia, (SUOMIW3: 119)
- (298) Mitä siis enämin pitä teidhän taijuan isän andaman sen pyhän hengen, **niin'en** quin händä ruckoileuat (SUOMIW3: 119)
- (299) anna **meidhän**, että möe madaisim'a vachuasti piithää meidhenne hänesä, -- (SUOMIW3: 106)
- (300) ia anna **hänen**, sentächden että hän on hänen ystäü[nss], -- (SUOMIW3: 119)
- (301) Ottacat pyhä hengi, **kenengä** ikänäns thöe synnit annatta antheexi **he[i]dhän** annetan anteexi needt, -- (SUOMIW3: 110)
- (302) Nä sinä Herra anna **meidhän** andex (SUOMIW4a: 62)
- (303) Adam piti andaman **ninen** Mitä on taivas wedhes ia maas (SUOMIW4a 118)
- (304) Että poiains annoi **meidhän**, Joca meit päästä pirun ridhast (SUOMIW4a 129)
- (305) Eij anna hän **ydhengän** totutta -- (SUOMIW4a 141)
- (306) Hän **carian** anda heidhän roans, -- (SUOMIW4a 151)
- (307) Hän **carian** anda heidhän roans, -- (SUOMIW4a 151)
- (308) Anna sinun **vscolistes** / iotca tyghös turuauat / sinun pyhimät lahias -- (SUOMIW4b: 113)
- (309) että andaisit minulle täsä asias hyuä onni sinun mieles iälken / ia **nijdhen** iotca minua täsä menos pytäüat auta / ia ioilda minä puoliset pydhän -- (SUOMIW4b: 180)
- (310) **Minun** on annettu caicki woima ylitzen taiuan ia maan. (SUOMIW4b: 194)
- (311) Että **caickein caupamiesten** / **talon poicain** ia **ycteitzen cansan** andaisit rackaudhen ia souinon. (SUOMIW4b: 235)
- (312) Ja anna meidhän welcam andexi / ninquin me andexi annamme meidhän **welgolistem**. (SUOMIW4b: 5)
- (313) anna **minun** hänen nimens / ia hänen pijnans ia cuolemans tädhen syndin ia wäärydhen andexi -- (SUOMIW4b: 193)
- (314) Että meidhän **wiholisten** / **sortaitten cadhectiuaisten** ia **waiomiesten** heidhän syndins andexi andaisit ia heitä käändäisit. (SUOMIW4b: 236)
- (315) anna **vskollistes** se ijancaickinen ilo (SUOMIW5: 86)
- (316) Nelies on, että yhteisen cansan, ioca algusta on ollut ia wielä nýtt on weronalainen tule ia pitä caiki aiastalaiset wlos tegonsa **kuningan** andama', ia edhestoimittaman hyuäl tahdol, -- (SUOMIW6a: 23; Kuninkaan kaari 6)
- (317) Nýtt tacto kuningas Naiman käyďä ia **emändäns** huomen lahiatt anda; -- (SUOMIW6a: 25; Kuninkaan kaari 10; SUOMIW6b: I **emendens**; N **Emenäns**)
- (318) Ios iocu mies fangitan Crunun paluelluxes. Nijn tule kuningan hänen iellens lunasta, heuoisen ia odhatt **hänen** iällens anda, ia hänen wahingons, ia hänen irdhalle pýtä. (SUOMIW6a: 28; Kuninkaan kaari 18)
- (319) Ios Morsiain tahto anda watteitans, njn pitä hänen ne andama' klöftäreihin eli kirkoihin, ia ei **leikaritten** ia **häpiällisten wierasten**, iotca iumala pilkauatt. (SUOMIW6a: 42; Naimisen kaari 7)
- (320) Riddari andakan **Emändän** huomen lahiaxi 40. mrka, lödhick Ruotzin waghall, ia ei enämbä. (SUOMIW6a: 43; Naimisen kaari 10.; SUOMIW6b: JNS **Emändäns**; I **emändens**)
- (321) njn pitäkän sen njn cauuan, quin se elä, ioca sen **hänen** andoi, -- (SUOMIW6a: 44; Naimisen kaari 12)
- (322) Ios **iongun** annetan sý sala wuoteest. (SUOMIW6a: 49; Perimisen kaari sisällys 17.)
- (323) mwtoin ios hän anda **hänen** caiken annon andexi, quin hän händä ylös kannoi (SUOMIW6a: 67; Maan kaari 20)
- (324) Ei mahda yxikän maatans tarita eli anda kustinsa edhest, **muinnen** qn oikeille perilisille. (SUOMIW6a: 71; Maan kaari 31.; SUOMIW6b: J **mwjnens**; NS **muinen**)
- (325) sihen asti quin anda **toisensa** sýyn. (SUOMIW6a: 80; Rakennoxen kaari 4.)
- (326) Nýtt lähte mies toisen metzän wiritösten cansa linnun eli metzä eläimmen iälken, njn andakan iällens metzän **Isänän** sen quin hän sai sielä suosiolla eli wannotulla walalla, -- (SUOMIW6a: 92; Rakennoxen kaari 20; SUOMIW6b: JNS **Jsännän**)

- (327) Ia andaka' *kihlaacun'a'* maan oikeudhens sijttä quin kochoisuus on ia suosistuuat. (SUOMIW6a: 99; Rakennoxen kaari 29)
- (328) mwtoin että sijtä annetann *maan* eli *kihlaacunnan* oikeus eli wlosteko, -- (SUOMIW6a: 100; Rakennoxen kaari 31)
- (329) Ei mahda hän mös *kenengän* lupa anda metzän, eikä palka otta eli lainnata, -- (SUOMIW6a: 108; Rakennoxen kaari 40; SUOMIW6b: N *kennengän*)
- (330) Njytt annetan hopia *sepän* nuhdhe että hen myi turha eli paska kulasa eli hopiasa, -- (SUOMIW6a: 118; Kaupan asian kaari 2)
- (331) On se falskattu andakan hopia seppä *henen* iällens hindans ioka osti, -- (SUOMIW6a: 118; Kaupan asian kaari 2; SUOMIW6b: JS *hänen*; N iällens *hänen*)
- (332) andakan *talonpoian* njjn hyüän iällens, quin hän otti ia palkan cansa. (SUOMIW6a: 121; Kaupan asian kaari 8; SUOMIW6b: S *Talonpojan*)
- (333) Iold ei ole molemilda wargastettu, njjn andakan pandin *omans* iällens. (SUOMIW6a: 122; Kaupan kaari 10.; SUOMIW6b: IS *omansa*)
- (334) Otta lakimies lahioia Duomion eli oikeudhen edhest, kihlaacunnan päemies, fougdhi, Nimitösmies eli lauta mies, andakan lahian *kuningan*, ia maxakan 40 mrka -- (SUOMIW6a: 128; Käreiä Asian kaari 3.)
- (335) njn pitä sen qwin lain edhes istw, -- eli andaman päälle *candaian 2* wahwa taloin miestä, -- (SUOMIW6a: 132-133; Käreiän Asian Kaari 12; SUOMIW6b: N *Candajain*)
- (336) andakan *kuningan* lunastoxen, ia 40 mrka. (SUOMIW6a: 169; Tachto Tapon kaari 11.)
- (337) ia *Böuelin* pitä annettaman 1. mrka Ruotzin raha kihlaacunnan sacko rahast. (SUOMIW6a: 175; Tachto Tapon kaari 30.)
- (338) Njytt taita se quin wahingon sai, Eli kuningan nimitösmies, hänen *Emändäns* syÿn anda, -- (SUOMIW6a: 197; Varkaudhen kaari 4.)
- (339) Cussa mies laillisesta löytä warkaans, njjn pitä hänen annettaman kuningan *Nimitösmiehen*, -- (SUOMIW6a: 204; Varkaudhen kaari 30.)
- (340) Ios Isä ia äiti andawat andexi *hänen*, njjn ottakan täyden Perindö osan. (SUOMIW6c: 37; Naimisen kaari 3)
- (341) Sittä tule *Perikunnan* yö ia aijastaika annetta sitä maata osta: -- (SUOMIW6c: 61; Maan kaari 2)
- (342) etteij sen hinnasta *yhdengän* mitän anneta, ennen kuin hänen welkans maxettu on, ioillen hän totisesta welkapää oli -- (SUOMIW6c: 166; Walasackoin kaari 33)
- (343) Pelto iagos eli sarka, mahta 2 kiuiä raiaxi cudzutta, eli waia, eli kiui, eli lw yhden kiuen cansa, ei anneta *yhden* oikeata puolta, -- (SUOMIW7a: 105; Rakennoxen menosta 28)
- (344) Nyt tahto mies culdans eli häpians häpia *sepän* anda tekehille, -- (SUOMIW7a: 128; Kaupan Menosta 2)
- (345) Joca wieras andakon 2 äyriä raha ia ey enämbi, 3 mrc. sakon päälle *Kuninghan* ia *Caupungin*, -- (SUOMIW7b: 27; Naimisen Menosta 9)
- (346) maxakan idze cukin edestäns 40 mrc. Caup. K: ia sijtä annetan Jutun *Jsännän* 12 mrc. (SUOMIW7b: 83; Kaupan Menosta 19)
- (347) ättakan Kuningas ia Caupungi erinäns, ia sijtä annethan Jutun *isännän* 10 mrc. (SUOMIW7b: 88; Kaupan Menosta 29)
- (348) että hön anda *työmiesten* palkan ia ey enämbä, ia hahden palkan päälle, -- (SUOMIW7b: 101; Hahden Menästa 12)
- (349) Nyt taita candaia sen ennen *nimitetijn miehen* vseammin wielä syytä anda ia kynnitä anda, -- (SUOMIW7b: 116; Rastuuan Menosta 22)
- (350) se henen elettäkän ioca *hänen* syyn andoi, -- (SUOMIW7b: 167; Varkaudhen Menosta 4)
- (351) cuin hän olisi *hänen* tahtonut swta anda -- (SUOMIW8: I: 125)
- (352) Njijn tulit ne iocia *Cuningan* sen neuwon olit andanet -- (SUOMIW8: I: 131)
- (353) ettei he andanut *hänen* sia majasa -- (SUOMIW8: I: 215)
- (354) ia andawat *sen waimolisen* käsialaisen / ninquin njllle heicomille heidän cunnians -- (SUOMIW8: I: 224)
- (355) Ja hänen neuwons cautta Jumala annoi woiton Jsraelin *Cansan* / Cananerin Cuningan ia hänen sotawäkens ylitze -- (SUOMIW8: I: 224-225)

- (356) Elkätte andaco **synnin** walda teidän cuolewaisesa rwmisan. (SUOMIW8: I: 242)
- (357) mutta annoi **hänen** sen cunnian -- (SUOMIW8: I: 256)
- (358) **Minun** olet sinä työtä andanut sinun synnisäs -- (SUOMIW8: I: 433)
- (359) **hänen** annoi hän wallan / cunnian ia waldacunnan -- (SUOMIW8: I: 443)
- (360) cuinga palio minun piti **sinun** andaman / ia sen olet sinä saanut -- (SUOMIW8: I: 447)
- (361) nijn anna **minun** se cuin Coiran tule -- (SUOMIW8: I: 572)
- (362) cusa pawi on seuracunnan pää ia hänen **ialcans** suuta annetan -- (SUOMIW8: I: 655)
- (363) nijn ettei he taida eikä tahdo **totuden** anda sia -- (SUOMIW8: I: 660)
- (364) andanut **hänen** sappi juodaxens. (SUOMIW8: I: 712)
- (365) ia anname **hänen** sen cunnian että -- (SUOMIW8: I: 770)
- (366) ennen cuin HErra Christus **hänen** luwan annoi. (SUOMIW8: I: 965)
- (367) olisitta te ottanet teidän silmän ia andanet **minun**. (SUOMIW8: I: 1190)
- (368) anna **minun** yxi rauhalinen ia lewolinen ero / tästä mailmasta. (SUOMIW8: I: 1206)
- (369) ia anna **sen P. Hengen** sia -- (SUOMIW8: II: 41)
- (370) eikä tahdo anda **Jumalan** sia -- (SUOMIW8: II: 42)
- (371) ia ioca anda **yhden** nijstä pienimistä / yhden malian kylmä Wettä -- (SUOMIW8: II: 57)
- (372) On Lupaus / että nijlle pitä andexi annettaman ne / iotca sydäimestä heidän **lähimäisens** andexi andawat / mitä he heittä vastan Rickovat -- (SUOMIW8: II: s. 129–130)
- (373) Ja Syrac sano: Anna sinun **lähimäises** andexi / mitä hän sinua wastan on Rickonut -- (SUOMIW8: II: 136)
- (374) HErra anna **heidän** andexi heidän syndins. (SUOMIW8: II: 137)
- (375) Jsä anna **heidän** andexi / sillä eij he tiedä mitä he tekewät. (SUOMIW8: II: 137–138)
- (376) nijn teidän Taiwalinen Jsän eij pidä myös **teidän** andexi andaman Ricoxen. (SUOMIW8: II: 138)
- (377) ia aioi sen yhden Welien / ionga Nimi oli Date sijtä ulgos / nijn eij sijnä **kenengän** annettu. (SUOMIW8: II: 140)
- (378) että hänen Rijtaweliens on cowa / ia eij tahdo sopia hänen cansans / eikä **hänen** andexi anda -- (SUOMIW8: II: 203)
- (379) Näinen pyhään Jnhimisten esimerkiä / pitä caicki Christiliset Jnhimiset seuraman / ia sydäimestä toinen **toisens** andexi andaman -- (SUOMIW8: II: 209)
- (380) ettei he ikänäns tahdo sopia / eikä toinen **toisens** andexi anda -- (SUOMIW8: II: 209)
- (381) Minä tahdon anda sinun Lihas **Linduin** Taiwan alla / ia **Petoin** Maan päälle. (SUOMIW8: II: 324)
- (382) cusa sijs ne yhdexän owat? Ei ole löytyy / ioca palaisi ia annoi **Jumalan** cunnian -- (SUOMIW8: II: 409)
- (383) Toiwon cuitengin ettei Jumala minua peräti hylä / mutta anda ne **minun** andexi / hänen sulasta armostans ia Laupiudestans. (SUOMIW8: II: 327)
- (384) Jumala annoi **hänen** erinomaisen corkian wijsauden -- (SUOMIW8: II: 412)
- (385) että Jumala on minun luonut / ynnä caickein muinen Luontocappalten cansa / andanut **minun** Ruumin ia Sielun / corwat ia caicki Jäsenet / Järien ia Mielen -- (SUOMIW8: II: 422–423)
- (386) Nijn HErran Engeli löij cohta händä / sentähden / ettei hän andanut **Jumalan** cunniata -- (SUOMIW8: II: 491)
- (387) ettei he tahtonet / eikä tainet anda **totuden** sia -- (SUOMIW8: II: 514)
- (388) ettei hän tahtonut anda hänen **cansaPalwelians** andexi sen wähän cuin hän hänelle welca oli -- (SUOMIW8: II: 598)
- (389) ettei he taida andexi anda heidän **Lähimäisens** -- (SUOMIW8: II: 615)
- (390) iotca huocawat Jumalan edesä nijnen cowain ia iulmain Jnhimisten pahutta / iotca eij tahdo **lähimäisens** andexi anda: -- (SUOMIW8: II: 616)
- (391) ia nijn cowettaman heidän Sydämens / ettei he anna Jumalan **sanan** sia. (SUOMIW8: II: 633)
- (392) Nijn andacat sijs **Keisarin** se cuin Keisarin tulepi / nimittäin / Wero / Tulli / ia mwt oikeudet: -- (SUOMIW8: II: 640)
- (393) Että meidän HErran Jesus Christus kāske anda **Keisarin** sen cuin Keisarin tule: -- (SUO-

- mIW8: II: 643)
- (394) Ja meidä HErra Christus autti häändä / ia annoi **hänen** nägyns iällens. (SUOMIW8: II: 667)
- (395) Rijtelevät Papiitkin / mixi en meitin mahda riidellä cansa: Eikä andaman syytä **Jumalan sanain** / ioita he opettavat ia saarnavat / mutta oman Jnhimisen heickouden / ia saastaisen Hengen Perkelen ioca ne matcan saatta. (SUOMIW8: II: 881)
- (396) He ovat Palweliat / ioinen cautta te olette Vscon wasanottanet / ia cuitengin / nijnquin Jumala itze **cungin** on andanut. (SUOMIW8: II: 942)
- (397) mutta cuitengin on hän tahtonut sekä itze tehdä / sekä andanut hänen **Apostoleins** woiman tehdä merkiä / ia Tunnustähtiä -- (SUOMIW8: II: 943)
- (398) eij anna **wihan** sia / eikä costa paha pahalla -- (SUOMIW8: II: 972)
- (399) ia eij yxikän tahtonut toinen **toisens** myötä anda / eikä toisen alla olla -- (SUOMIW8: II: 876)
- (400) HErra anda **sinun** caicki synnit andexi / ia caicki sinun wicas tervexi teke. (SUOMIW8: II: 913)
- (401) ja anna **nijden miesten** / jotca minua seuraisit / **Anerin** / **Escholin** ja **Mamren** / heidän osans. (SUOMIW9: 1. Moos. 14:24)
- (402) ja anna **minun** suuta. (SUOMIW9: 1. Moos. 27:26)
- (403) Ja hän astui liki / ja suuta andoi **hänen**. (SUOMIW9: 1. Moos. 27:27)
- (404) Ja Jacob suuta andoi **Rahelin** -- (SUOMIW9: 1. Moos. 29:11)
- (405) ja suuta andoi **hänen** -- (SUOMIW9: 1. Moos. 29:13)
- (406) anna **minun** lapsia / eli minä cuolen. (SUOMIW9: 1. Moos. 30:1)
- (407) Mutta amulla warhain nousi Laban / ja suuta andoi hänen **poicains** ja **tytärtens** -- (SUOMIW9: 1. Moos. 31:55)
- (408) Esau hala Jacobit / ja suuta anda **hänen** -- (SUOMIW9: 1. Moos. 33 esip.)
- (409) Esau anda **Jacobin** suuta / ja puhu weljellisest hänen cansans. (SUOMIW9: 1. Moos. 33 reunah.)
- (410) Ja Esau juoxi häändä watan / ja syljins otti hänen / ja halais häändä caulast / ja suuta andoi **hänen** -- (SUOMIW9: 1. Moos. 33:4)
- (411) mitä **minun** annat jos sinä macaisit minun cansani? (SUOMIW9: 1. Moos. 38:16)
- (412) Ja hän andoi suuta **heidän** -- (SUOMIW9: 1. Moos. 48:10)
- (413) Njin Joseph langeis Jsäns caswoille / itki ja andoi suuta **hänen**. (SUOMIW9: 1. Moos. 50:1)
- (414) Nijn meni Moses appens watan / ja cumarsi idzens hänen edesäns ja suuta andoi **hänen**. (SUOMIW9: 2. Moos. 18: 7)
- (415) Mutta Cahathin **lasten** ei hän mitän andanut: -- (SUOMIW9: 4. Moos. 7:7 - 7:9)
- (416) sillä ei hänen pidä tuleman sijhen maahan / jonga minä Jsraelin **lasten** andanut olen -- (SUOMIW9: 4. Moos. 20:24)
- (417) ja andoi **hänen** sanat suuhuns ja sanoi -- (SUOMIW9: 4. Moos. 23: 16)
- (418) Jos Balac andais **minun** huonens täyden hopen ja culda -- (SUOMIW9: 4. Moos. 24:13)
- (419) ja cadzo sieldä sitä maata / cuin minä Jsraelin **lasten** annan. (SUOMIW9: 4. Moos. 27:12)
- (420) jonga hän **sinun** on andanut -- (SUOMIW9: 5. Moos. 12: 15)
- (421) JOs joca tapettu löytän sijnä maasa / jonga HERra sinun Jumalas **sinun** anda -- (SUOMIW9: 5. Moos. 21:1)
- (422) nijn että hän anda **hänen** caxikertaisest / caikista nijstä mitä hänelä löytän -- (SUOMIW9: 5. Moos. 21:17)
- (423) mixes **minun** enämbä andanut / waan yhden arwan ja osan perinnöksi -- (SUOMIW9: Joos. 17:14)
- (424) Gersonin **lasten** Lewitain sugusta annettin puolelda Manassen sucucunnalda / caxi Caupungita -- (SUOMIW9: Joos. 21:27)
- (425) annas **minun** wähä wettä juodaxeni -- (SUOMIW9: Tuom. 4:19)
- (426) että meidän pitä sinun **sotawäkes** leipä andaman? (SUOMIW9: Tuom. 8:6)
- (427) että meidän pitäis sentähden sinun **sotawäkes** / joca wäsnynt on / leipä andaman? (SUOMIW9: Tuom. 8:15)
- (428) HERra anda **hänen** wettä juodaxens leucaluusta -- (SUOMIW9: Tuom. 15 esip.)

- (429) ja andoi **hänen** rahat jällens -- (SUOMIW9: Tuom. 17 jälkiv.)
- (430) ja andoi **Asein** heiniä / ja he pesit jalcans -- (SUOMIW9: Tuom. 19:21)
- (431) Ja hän suuta andoi **heidän** -- (SUOMIW9: Ruut. 1:9)
- (432) ja Arpah andoi suuta **anoppins** -- (SUOMIW9: Ruut. 1:14)
- (433) ja andoi suuta **hänen** -- (SUOMIW9: 1. Sam. 10:1)
- (434) Ja joca hänen lyö / **sen** anda Cuningas suuren lahjan -- (SUOMIW9: 1. Sam. 17:25)
- (435) he owat andanet **Dawidin** kymmenen tuhatta / ja **minun** tuhannen -- (SUOMIW9: 1. Sam. 18:8)
- (436) ja Cuningas andoi suuta **Absalomin**. (SUOMIW9: 2. Sam. 14:33)
- (437) Coscaicaicki Canssa ja Cuningas olit mennet Jordanin ylidze / andoi Cuningas **Barsil-lain** suuta / ja siunais händä -- (SUOMIW9: 2. Sam. 19:39)
- (438) Ja Joab tarttui oikialla kädelläns Amasan partaan suuta andaxens **hänen**. (SUOMIW9: 2. Sam. 20:9)
- (439) ja caicki suut jotca ei **hänen** suuta andanet. (SUOMIW9: 1. Kun. 19:18)
- (440) nijn minä annan **sinun** hopiaata nijn paljo cuin se maxa. (SUOMIW9: 1. Kun. 21:2)
- (441) ja Menahem andoi **Phullin** tuhannen leiwiskätä hopiaata -- (SUOMIW9: 2. Kun. 15:19)
- (442) mitä minun Jumalani oli **minun** andanut sydämeni tehdäxeni Jerusalemis -- (SUOMIW9: Neh. 2:12)
- (443) Ongo minun sydämen sala wietellyt suuta andaman **käteni**? (SUOMIW9: Job 31:27)
- (444) Andacat suuta **Pojan** / ettei hän wihastuis -- (SUOMIW9: Ps. 2:12)
- (445) Andacat suuta **Pojan** suositelcan -- (SUOMIW9: Ps. 2 jälkiv..)
- (446) Luettele sen woiton pitkälä / jonga Jumala **hänen** andanut oli -- (SUOMIW9: Ps. 18 reunah.)
- (447) Hän nouse yöllä ja anda **perhens** ruoca / ja pijcoillens heidän osans. (SUOMIW9: Sananl. 31:15)
- (448) JOSca minä sinun löytäisin ulcona minun weljen / sinä joca minun äitini nisiä imenyt olet / ja **sinun** suuta andaisin -- (SUOMIW9: Kork.v. 8:1)
- (449) awa suus ja syö mitä minä **sinun** annan. (SUOMIW9: Hes. 2:8)
- (450) mutta minä tahdon anda **sinun** nijncuin sinä ansainnut olet -- (SUOMIW9: Hes. 7:9)
- (451) Ja Cuningas corgotti Danielin / ja annoi **hänen** suuria ja paljon lahjoja -- (SUOMIW9: Dan. 2:48)
- (452) rupeis hänen caulaans / ja suuta andoi **hänen** -- (SUOMIW9: Tob. 7:6)
- (453) hän nousi heidän tähtens / ja annoit suuta toinen **toisens**. (SUOMIW9: Tob. 9:8)
- (454) Ja wanhemmat otit tyttärens / ja suuta annoit **hänen** -- (SUOMIW9: Tob. 10:12)
- (455) ja mene sijtte Jsäs tygö / ja anna suuta **hänen**. (SUOMIW9: Tob. 11:8)
- (456) Sitä teki myös äiti / ja he suuta annoit hänen -- (SUOMIW9: Tob. 11:11)
- (457) Älä anna **waimon** sinun päälles walda ettei hän tule sinun Herraxes. (SUOMIW9: Sir. 9:2)
- (458) eikä anna **kenengän** lupa syndiä tehdä. (SUOMIW9: Sir. 15:21)
- (459) Hän anda **kätens** suuta / häneldä lainan ottaisans -- (SUOMIW9: Sir. 29:5)
- (460) älä anna **hänen** walda nuorella ijälläns -- (SUOMIW9: Sir. 30:11)
- (461) Älä anna **hänen** paha sana / älä myös cohta händä cowalla puhella. (SUOMIW9: Sir. 31:42)
- (462) mikä ei hänelle ole terwellinen / älä **hänen** sitä anna. (SUOMIW9: Sir. 37:30)
- (463) Sillä minä olisin walmis / Jsraelin hywäxi / mielelläni hänen **jalcainsackin** suuta andaman. (SUOMIW9: Lis.Est.k. 1:13)
- (464) ja andoi **hänen** suuta -- (SUOMIW9: Lis.Est.k. 3:14)
- (465) Jesus kärke hänen pitä käskyt / myydä caicki / ja anda **waiwaisten** -- (SUOMIW9: Matt. 19 alkus.)
- (466) Mixei tätä woidetta myyty colmeen sataan penningihin / ja annettu **waiwaisten**? (SUOMIW9: Joh. 12:5)
- (467) Jollei mitäkän wahingota seura / maatcan raudoisa yhden cwucauden / ja Syökän wettä ja Leipä / ja saalis annetan **waiwaisten**? (SUOMIW10: XCVII)
- (468) Cuinga wierasten holhojat eli Corjajat pitä joca Caupungisa oleman, **Matcamiesten** tarpeensa andaman: -- (SUOMIW11b: 254; Kuningan Caari 13 sisällys)

- (469) Otta Borgmestari eli Neuwomies lahjoja duomiostansa: Andacaan lahjat **Kuningan**, ia maxacan neljäkymmendä Marca colmen osahan: -- (SUOMIW11b: 257; Kuningan Caari 5)
- (470) Cuinga wierasten holhojat eli Corjajat pitä joca caupungisa oleman, **Matcamiesten** tarpeensa anda- andaman: -- (SUOMIW11b: 260; Kuningan Caari 13.)
- (471) sijtten pitä se jota se parembi hänen **perillisensä** taicka nijllen annettaman, -- (SUOMIW11b: 294; Perimisen Caari 17:1.)
- (472) Andacaat **Pispan** cahdhexan marca. (SUOMIW11b: 440; Kirckon asiain Caari 4.)
- (473) Andacaan **Papin** Päsiäisnä, cuin Palca drengikin, puolen äyriä: -- (SUOMIW11b: 445; Kirckon asiain Caari 7:6.)

AUTTAA

- (1) Mite se autta **Jnhimisen** / ios hen caiken Mailman woitta / ia sielunsa wahingon tekepi? (SUOMIW1: 2069; Matt. 16:26)
- (2) Mutta me tiedhemme ette **ninen** iotca Jumalata racastauat / caiki cappalet parahin auttauat / nimittin nijlle iotca aighotuxen ielken cutzutut ouat. (SUOMIW1: 2437; Room. 8:28)
- (3) Sille mite se autta **Jnhimisen** / ios hen woittais caiken mailman -- (SUOMIW1: 2133; Mark. 8:36)
- (4) Mite se **minun** autta -- (SUOMIW1: 2490; 1. Kor. 15:32)

AVATA

- (1) Sine sorsit coleman ja auasit taijuahat nillen **wscouaijsten**. (SUOMIW1: 1194)

EDESPANNA

- (1) Mutta tesse ombi nijlle ylenwisuille ia **ylpein Hengein** yxi Maali edespandu / iotca heiden Ymmerdyxens sihen weteuet ette he rupeuet cochta alghusta tutkiman Jumalan edeskatzomisen sywuytte -- (SUOMIW1: 2414; Room. alkup.)

EDESSÄEISOA

- (1) Palueliat olcohon yden Emennen Miehet / iotca heiden **Lastens** hyuesti edesseisouat / ia heiden oman **Perehens**. (SUOMIW1: 2579; 1. Tim. 3:12)
- (2) Cuingas **sen** olet edesseisonut -- (SUOMIW8: II: 270)

ELÄÄ

- (1) sen he syndijn cooli wihdhoin / waa' se quin hen elepi / sen hen **Jumalan** elepi. (SUOMIW1: 2431; Room. 6:10)

ENNUSTAA

- (1) Ei hen waiuoin Juttaille sencaltaist witzauat ennusta / Mutta mös caikille Lehimakunnille ia Naburille / Quin nijlle Philisterille / **Moabin** / ia mös nijlle Ethiopiaisil ia Assurille -- (SUOMIW1: 3702; Sef. alkup.)

ILMAANTUA

- (1) ioilla **sinun** ilmanduijs / ette ne wloswalitut sinua oijskein cunnioijtaijsit -- (SUOMIW1: 1779)

ILMOITTA

- (1) Hen ombi henen Tiense Moseselle ilmoitanut / Jsraelin **lasten** henen teghonsa. (SUOMIW1: 1204; ps. 103:7)
- (2) Ja on tullut ilmoittama' Eua'gelium cautta teille Rauha / iotca taambana olitta / ia **ninen** iotca lesse olit. (SUOMIW1: 2536; Ef. 2:17)
- (3) ette mine **Jacobin** henen ylitzekeumisens / ia **Jsraelin** henen Synnins todhin ilmoitta. (SUOMIW1: 3677; Miika 3:8)

JAKAA

- (1) Myy caiki mite sinulla ombi / ia iagha **Waiuasten** -- (SUOMIWI: 2222; Luuk. 18:22)

JÄTTÄÄ

- (1) Joijlja kylle lapsija on / Ja sijtte mös ietteuet techteins heiden **pickaraijstensa**. (SUOMIWI: 1267; Ps. 17:14)
 (2) Joilla Lapsia kylle on / ia ietteuet Techteens heiden **Lapsucaistens**. (SUOMIWI: 3231; Ps. 17:14)

KAIVAA

- (1) nijn caiuetan häneldä lähimäises lakikäreiäs iokainen sacko omattain metzän aion **foughdin**, nijn mös **aiocunnan** ia colme mrka palkeexi colmie iakoon, -- (SUOMIWI: 93; Rakennoxen kaari 21; SUOMIWI6b: J **Fowgdin**; I **Foudhin**; N **foughdin**; S **foudin**; N **aiacunnan**)

KELVATA

- (1) ette seke minun elemen / seke caiki minun tööni / mactas **sinun** keluata. (SUOMIWI: 0020)
 (2) ia ette me parannosta tehden / catumisen cautta / **Jumalan** kelpame -- (SUOMIWI: 1106)
 (3) Ja eij poltwwfri **sinun** ensingen kelpa. (SUOMIWI: 1286; Ps. 51:18)
 (4) Ne wffrit / iotca **Jumalan** kelpauat -- (SUOMIWI: 1286; Ps. 51:19)
 (5) ja seke tadhossa / että töisse **sinun** kelpaisimma -- (SUOMIWI: 1415)
 (6) sille ilman sinuta / emme me wojj **sinun** kelwata (SUOMIWI: 1422)
 (7) ette me pyhen Martinan siwije' elemen ielken madhaijsim ele / ja aijna **sinun** keluata -- (SUOMIWI: 1433)
 (8) site yliste / ioca **sinun** enimen kelpaijs -- (SUOMIWI: 1529)
 (9) Eijke ychten **loannon** kelpauata lahija -- (SUOMIWI: 1533)
 (10) ette he heiden Alamaijsens totudhesa ja wanhurscaudhesa / ioca **sinun** kelpa -- (SUOMIWI: 1691)
 (11) caikissa pyhydessa ia puchtaudhesa / quin **sinun** kelpa -- (SUOMIWI: 1702)
 (12) madhaijsim **sinun** keluata -- (SUOMIWI: 1708)
 (13) Ja se kelpas **Herodesen**. (SUOMIWI: 2062; Matt. 14:6)
 (14) Jolla ei wscö ole / Ei se taidha milleken omalla töllens **Jumalan** keluata. (SUOMIWI: 2086; Matt. 22 jälkiv.)
 (15) Sille ette mine teen aina mite **henen** kelpa. (SUOMIWI: 2269; Joh. 8:29)
 (16) Quinga se Töö taita **Jumalan** Keluata -- (SUOMIWI: 2400; Room. alkup.)
 (17) MVtta meiden tule iotca Wekeuet olema / ninen Heickoin Woimattomwtta canda / ei **itzemme** keluata. (SUOMIWI: 2451; Room. 15:1)
 (18) ette hen **Lehimeisens** kelpais sijnä quin hyue on Paranoxexi -- (SUOMIWI: 2451; Room. 15:2)
 (19) Sille ettei Christus mös **itzense** keluanut -- (SUOMIWI: 2451; Room. 15:3)
 (20) quinga henen pite **HErran** kelpaman. (SUOMIWI: 2472; 1. Kor. 7:32)
 (21) quinga hen **Emenense** kelpapi. (SUOMIWI: 2472; 1. Kor. 7:33)
 (22) quinga henen pite **Miehense** kelpaman. (SUOMIWI: 2472; 1. Kor. 7:34)
 (23) Ninquin mine mös caikisa Cappalesa **Caikain** kelpan -- (SUOMIWI: 2479; 1. Kor. 10:33)
 (24) nin me achkeroitzemma / ette me **henen** mahdaisima Keluata. (SUOMIWI: 2503; 2. Kor. 5:9)
 (25) Eli pydengö mine **Jnhimisten** Keluata? (SUOMIWI: 2520; Gal. 1:10)
 (26) Sille ios mine tehenasti **Jnhimisten** olisin Keluanut / Nin em mine Christusen paluelia olisi. (SUOMIWI: 2520; Gal. 1:10)
 (27) Ei nin ette me tahdhoisim **Jnhimisten** keluata waan **Jumalan** / ioca meiden sydhemen coettele. (SUOMIWI: 2564; 1. Tess. 2:4)
 (28) ia ouat meite wainonut / ia eiuet he **Jumala'** kelpa -- (SUOMIWI: 2565; 1. Tess. 2:15)
 (29) Wffri ia Lahia / Poltewffri ia Syndiwffri et sine tactonut / eikä mös **sinu'** keluanuet --

- (SUOMIWI: 2646; Hepr. 10: 8)
- (30) oli henelle Todhistus ollut / ette hen kelpasi **Jumalan**. (SUOMIWI: 2 649; Hepr. 11:5)
- (31) Sille ette ilman vskota ombi machdotoin **Jumalan** keltuata. (SUOMIWI: 2649; Hepr. 11:6)
- (32) Nin waimon pite itzense asettaman / ette hen henen **miehense** kelpais / iolle hen on apulaisexi annettu. (SUOMIWI: 3020)
- (33) ia ei Poltwwfri **sinun** ensingen kelpa. (SUOMIWI: 3284; Ps. 51:18)
- (34) Ne wffrit / iotca **Jumalan** kelpauat / ne ouat murhelinen Hengi -- (SUOMIWI: 3284; Ps. 51:19)
- (35) Njñ vaino' pitä idzensä asettaman että hen henen **miehe's** kelpais -- (SUOMIW2: 244; E)
- (36) Että me **hänen** kelpaisim Ja hänen mielens noutaisim. (SUOMIW4a 155)
- (37) Anna meille sinun armos / että me taijtasimme teedhä sinun käskys / ia kelwada **sinun** sekä aiatusilla että töille -- (SUOMIW5: 102)
- (38) eli jos **sinun** njñ kelpa -- (SUOMIW9: 1. Kun. 21:2)
- (39) waan Jumala tahdoi sillä osotta / että hän taita tehdä mitä hän tahto / ja mingä cautta **hänen** kelpa. (SUOMIW9: 2. Kun. 4 jälkiv.)
- (40) Nyt sijs / jos **Cuningan** kelpa / njñ andacan edziä Cuningan tawarahuones Babelis -- (SUOMIW9: Esra 5:17)
- (41) jos minä olen löytänyt armon sinun edesäs / ja jos **Cuningan** kelpa / njñ suocon minulle minun hengeni -- (SUOMIW9: Est. 7:3)
- (42) sijhenasti cuin **hänen** idze kelpa. (SUOMIW9: Kork.v. 2:7)
- (43) Njñ hän teki taas toisen sawiastian / njñcuin **hänen** kelpais. (SUOMIW9: Jer. 18:5)
- (44) Cadzo / minä olen teidän käsisän / tehkät minun cansani njñcuin **teidän** kelpa. (SUOMIW9: Jer. 26:14)
- (45) njñ tehkät njñcuin **teidän** kelpa -- (SUOMIW9: Hes. 20:39)

(ULOS)KOKOTAA

- (1) Ja mite **heiden** cokottapi se riendä. (SUOMIWI: 1114; 5. Moos. 32:35)
- (2) wlgoskocotta sinun **palueliaijs** / ia caikille heillen wscotullen iouckoijllen pälle / armon ia rucoux'e' hengen / ette -- (SUOMIWI: 1640)

KOSTAA

- (1) Samsonin Rucous ette hen Costa sais **nijnne Philisteriten** henen **wiholistens** (SUOMIWI: 1156; Tuom. 16 otsikko)
- (2) ette mine saijsin costa minun **wihamiesten** -- (SUOMIWI: 1156; Tuom. 16:28)
- (3) Henen pite minun **wiholisten** pahudhen costaman (SUOMIWI: 1287; Ps. 54:7)
- (4) Ja costa meide' **Napuriden** seitzeminkerdhoin heiden pilcans / heiden helmaansa / iolla he HERRA sinua pilcaneet ouat. (SUOMIWI: 1289; Ps. 79:12)
- (5) Wijmein tuleua domiollen / **itzekungin** ansions peräste / hyuen eli paha' sine olet costaua -- (SUOMIWI: 1375)
- (6) Coska JVMAlan oikea Domio ilmande / Joca costapi **itzekungin** henen Töidense pereste -- (SUOMIWI: 2422; Room. 2: 6)
- (7) Elkette **kenengen** pahalla paha costaco. (SUOMIWI: 2447; Room. 12:17)
- (8) Ele mös **meiden** costa värintekoinna ielken. (SUOMIWI: 3143)
- (9) Henen pite minun **wiholisteni** pahudhen costman -- (SUOMIWI: 3287; Ps. 54:7)
- (10) Ja tosin sinun pite Silmilles sinun Lustis näkemän / ia catzoman quinga **sen Jumalatto-man** se costetaan. (SUOMIWI: 3346; Ps. 91:8)
- (11) Nin sanopi se HERRA sinun Haltias ia sinun Jumalas / ioca **Canssans** costapi. (SUOMIWI: 3502; Jes. 51:22)
- (12) sen HERRAN äni / ioca henen **Wiholisens** costapi. (SUOMIWI: 3527; Jes. 66:6)
- (13) Älä mösz **meiden** costa meidhen värintekoi' na iälkin (SUOMIW2: 231; B)
- (14) Dawid olisi kyllä taitanut costa **Saulin** sen wääryden cuin hän teki hänen -- (SUOMIW8: II 209)
- (15) että Jumala costais heidän **wihollistens** häwäistyxen ja pahuden -- (SUOMIW9: Ps. 137 esip.)

KYLVÄÄ

- (1) Mutta ne Wanhurskaudhen Hedhelmet / kylueten rauhasa **ninen** iotca Rauhan piteuet. (SUOMI W1: 2663; Jaak. 3:18)

KYSYÄ

- (1) Mjnä kysyn **sinun** N: -- (SUOMI W2: 35; B)
 (2) Minæ kysin **sinu'** N. (SUOMI W2: 34; C)

KÄSKEÄ

- (1) HERRAN Jesu Christus keski **opetuslapsens**³ / sanoden. (SUOMI W1: 0013)
 (2) ia sarnaman mite mine **sinun** kesken (SUOMI W1: 1118; Jer. 1:7)
 (3) quin sine **palueliaijs** Prophetain cautta keskenyt olet (SUOMI W1: 1127; Esr. 9:11)
 (4) ninquin Christus / meiden **mestarin** ia **opetusisen** keskenyt on -- (SUOMI W1: 1635)
 (5) teki hen nijn quin Herran Engeli **henen** keski -- (SUOMI W1: 2023; Matt. 1: 24)
 (6) Opetuslapset menit / ia tegit ninquin Jesus **heide'** oli käsenyt -- (SUOMI W1: 2080; Matt. 21:6)
 (7) ninquin HERRA ombi **minun** keskenyt. (SUOMI W1: 2104; Matt. 27:10)
 (8) Ja opettaca heite pitemen caiki / iota mine olen **teiden** käsenyt. (SUOMI W1: 2109; Matt. 28:20)
 (9) Sille kirioitettu ombi / ette hen **Engeleins** keskenyt on sinusta -- (SUOMI W1: 2174; Luuk. 4:10)
 (10) Mine kesken **sinun** Jesusen Christusen Nimen cautta / etes heneste wlosmenet. (SUOMI W1: 2358; Ap. t. 16:18)
 (11) ia keskin henen **Rijaweliense** / ette mite heille ombi henen wastans -- (SUOMI W1: 2379; Ap. t. 23:30)
 (12) ionga quitengi Jumala **henen** keski -- (SUOMI W1: 2408; Room. alkup.)
 (13) ninquin hen itze on **Esiuallan** keskenyt / Ette hen sencaltaiset rangaisis. (SUOMI W1: 3053)
 (14) Ja HERRA Jumala keski **Jnhimisen** sanoden -- (SUOMI W1: 3134; 1. Moos. 2:16)
 (15) ninquin HERRA ombi **minun** keskenyt. (SUOMI W1: 3173; Matt. 27:10)
 (16) ia opettaca heite pitemehen caiki mite mine **teidhen** keskenyt olen. (SUOMI W1: 3189; Matt. 28:20)
 (17) Teuty minun Sarnata. Sille Jumala **minun** site keske. (SUOMI W1: 3646)
 (18) Muistacat Mosen minun Paluelian Lain päle / ionga mine **henen** keskenyt olen -- (SUOMI W1: 3767; Mal. 4:4)
 (19) ielkin henen Keskyys ia Oikiudhens / iotca mine tenepene **sinun** kesken. Ja Mose keski Canssalle samana Peiuene -- (SUOMI W1: 3780; 5. Moos. 27:10)
 (20) ettes henen Keskyys ia Oikiudhens pidheisit / iotca hen **sinun** keskenyt on. (SUOMI W1: 3786; 5. Moos. 28:45)
 (21) ia sinä **minun** olet käsenyt -- (SUOMI W4b: 199)
 (22) että te tegettä ninquin HERRA teidän Jumalan on **teidän** käsenyt -- (SUOMI W8: I: 53)
 (23) kuin HERRA teidän Jumalan on **teidän** käsenyt -- (SUOMI W8: I: 53)
 (24) että heidän piti tekemän mitä hän **heidän** käske -- (SUOMI W8: I: 343)
 (25) cwleman caickia nijtä mitä Jumala on **sinun** käsenyt. (SUOMI W8: I: 468)
 (26) Cosca Jumala käski Saul **Cuningan** / että -- (SUOMI W8: I: 550)
 (27) Sillä HERRA on **meiden** nijn keskenyt. (SUOMI W8: I: 563)
 (28) quin Engeli **heidän** käski -- (SUOMI W8: I: 693)
 (29) ia teit mitä hän oli **heidän** käsenyt. (SUOMI W8: I: 693)
 (30) Mutta caicki mitä **meidän** käske ia sano / pitä meidän tekemän. (SUOMI W8: I: 770)
 (31) kuin hänen taiwalinen isäns oli **hänen** käsenyt -- (SUOMI W8: I: 825)
 (32) mitä minä **sinun** käsen. (SUOMI W8: I: 919)
 (33) mitä hän on **minun** käsenyt -- (SUOMI W8: I: 962)
 (34) mitä Jumala on **sinun** käsenyt. (SUOMI W8: I: 1146)

3. Todennäköisesti paino- tai kirjoitusvirhe, mutta nominatiivitulkinna mahdollinen.

- (35) cuin eij ole **sinu'** käsketty -- (SUOMI W8: I: 1146)
- (36) Ja se Jumalatoim Keisari Nero / ioca käski **Palwelians** / että he nijn laitaisit / että hänelle kyllä olisi / ia muille eij mitäkän iöisi. (SUOMI W8: II: 163)
- (37) ninquin HERra Christus oli **heidän** Käskenynt. (SUOMI W8: II: 407)
- (38) Nämät sanat iotca minä käsken **sinun** tänäpäiwän -- (SUOMI W8: II: 592)
- (39) Catzo ia cwle caicki nämät sanat / iotca minä **sinun** käsken -- (SUOMI W8: II: 592)
- (40) Ja Noah teki caicki mitä Jumala **hänen** käski. (SUOMI W9: 1. Moos. 6:22)
- (41) Jumala **hänen** käskenynt oli. (SUOMI W9: 1. Moos. 21:4)
- (42) Nijn hänen lapsens teit nijncuin hän oli **heidän** käskenynt. (SUOMI W9: 1. Moos. 50:12)
- (43) Ja Moses teki cuin HERra **hänen** käski -- (SUOMI W9: 4. Moos. 20: 27)
- (44) Moses teke nijncuin HERra **hänen** käske -- (SUOMI W9: 4. Moos. 27 esip.)
- (45) nijncuin HERra sinun Jumalas **sinun** käski. (SUOMI W9: 5. Moos. 5:12)
- (46) nijncuin HERra sinun Jumalas on **sinun** käskenynt -- (SUOMI W9: 5. Moos. 5:16)
- (47) ja tehkätnijnncuin HERra teidän Jumalan **teidän** käski -- (SUOMI W9: 5. Moos. 5:32)
- (48) siellä pitä sinun polttouhris uhraman / ja tekemän caicki mitä minä **sinun** käsken. (SUOMI W9: 5. Moos. 12:14)
- (49) Ota waari / ja cuule caicki nämät sanat / cuin minä käsken **sinun** / että menestyisit -- (SUOMI W9: 5. Moos. 12:28)
- (50) Ja käske **Pappein** / jotca candawat lijton Arckia / ja sano -- (SUOMI W9: Joos. 3:8)
- (51) ja andoi **Asein** heiniä / ja he pesit jalcans -- (SUOMI W9: Tuom. 19:21)
- (52) Ja hän suuta andoi **heidän** -- (SUOMI W9: Ruut. 1:9)
- (53) ja Arpah andoi suuta **anoppins** -- (SUOMI W9: Ruut. 1:14)
- (54) sillä sinun palwelias Joab on **minun** käskenynt -- (SUOMI W9: 2. Sam. 14:19)
- (55) teit nijncuin Jsrael **heidän** käskenynt oli -- (SUOMI W9: 1. Kun. 21:11)
- (56) Ja sadan päämiehet teit caicki mitä Pappi Josada **heidän** käskenynt oli -- (SUOMI W9: 2. Kun. 11:9)
- (57) HERra on **minun** käskenynt -- (SUOMI W9: 2. Kun. 18:25)
- (58) HERra on **minun** käskenynt -- (SUOMI W9: 2. Kun. 18 jälkiv.)
- (59) Ja Cuningas käski **Papin Hilikian** / ja Ahikamin Saphanin **pojan** / ja Achborin Michajan **pojan** / ja Saphanin **kirjoittajan** / Asajan Cuningan **palwelian** / sanoden -- (SUOMI W9: 2. Kun. 22:12)
- (60) nijncuin HERra Jsraelin Jumala **heidän** oli käskenynt. (SUOMI W9: 1. Aik. 25(24):19)
- (61) että teet caicki cuin minä **sinun** käsken -- (SUOMI W9: 2. Aik. 7:17)
- (62) nijncuin Pappi Jojada **heidän** käskenynt oli. (SUOMI W9: 2. Aik. 23:8)
- (63) Nijn Cuningas käski **Hilikian** ja Ahikan Saphanin **pojan** / ja Abdonin Michan **pojan** / ja Saphanin **kirjoittajan** / ja Asatan Cuningan **palwelian** / ja sanoi -- (SUOMI W9: 2. Aik. 34:20)
- (64) nijncuin Cores Persian Cuningas **meidän** käski. (SUOMI W9: Esra 4:3)
- (65) HERra / mitä sinä **minun** käskenynt olet / se on tapahtunut -- (SUOMI W9: Sananl. 22 jälkiv.)
- (66) ja saarna heille caicki cuin minä **sinun** käsken -- (SUOMI W9: Jer. 1:17)
- (67) waeldacat caicki nijllä teillä cuin minä **teidän** käsken -- (SUOMI W9: Jer. 7:23)
- (68) ja tehkät nijncuin minä **teidän** käskenynt olen -- (SUOMI W9: Jer. 11: 4)
- (69) ihmettele sitä cuin HERra oli **hänen** käskenynt -- (SUOMI W9: Jer. 32 esip.)
- (70) jota en minä ole **heidän** käskenynt -- (SUOMI W9: Jer. 32:35)
- (71) Ja Baruch Nerian poica teki caicki mitä Propheta Jeremia oli **hänen** käskenynt -- (SUOMI W9: Jer. 36:8)
- (72) Mutta HERra oli **heidän** käskenynt. (SUOMI W9: Jer. 36:26)
- (73) Ja hän sanoi heille nijncuin Cuningas oli **hänen** käskenynt. (SUOMI W9: Jer. 38:27)
- (74) MUtta NebucadNezar Babelin Cuningas oli käskenynt **NebusarAdanin sodanpäämiehen** Jeremiasta / ja sanonut -- (SUOMI W9: Jer. 39:11)
- (75) ja tee caicki mitä minä olen käskenynt **sinun**. (SUOMI W9: Jer. 50:21)
- (76) Ja minä ennustan nijncuin hän oli **minun** käskenynt -- (SUOMI W9: Hes. 37:10)
- (77) ja tekisit sen cuin hän **heidän** käskenynt oli -- (SUOMI W9: Sak. 8 esip.)

- (78) jos sinä sitä pyydät / jota ei **sinun** ole käsketty. (SUOMI W9: Sir. 3:24)
 (79) sillä **sinun** on enä käsketty / cuins taidat toimitta. (SUOMI W9: Sir. 3:24)
 (80) Älä kiellä / jos hän **sinun** jotakin käske -- (SUOMI W9: Sir. 13:14)
 (81) josa hän teille sencaltaista julista / cuin Jumala oli **hänen** käsenyt. (SUOMI W9: Baar. 6:1)
 (82) ja teke mitä **hänen** on käsketty -- (SUOMI W9: Baar. 6:62)
 (83) nijncuin Cuningas **heidän** käsenyt oli. (SUOMI W9: 1.Makk. 15:41)
 (84) Nijncuin Cuningas **hänen** käsenyt oli -- (SUOMI W9: 2.Makk. 4:28)
 (85) jos te teette mitä minä **teidän** käsen. (SUOMI W9: Joh. 15:14)
 (86) Mutta jos Öfwersti / Öfwersti Leutenampti cz. käskewät **wägen** cuin heidän allans on / **yhden** eli **usiamman** / jotakin muuta cuin eij meidän palweluxen tule / ja paidzi wiricans ombi? (SUOMI W10: XXIX)

KÄYDÄ

- (1) Sangen pahasti **minun** kieupi -- (SUOMI W1: 1273; Ps. 31:12)
 (2) ette **minun** hyuesti kiewis -- (SUOMI W1: 1294; Ps. 86:17)
 (3) Senpäle ette **sinu**' pite hyuesti kieumen / ia cauan elemen Maan päle. (SUOMI W1: 2543; Ef. 6:3)
 (4) ette sinulle hyuesti käuisit / ia sine teruene olisit / ninquin sinu' **Sielus** hyuestikieupi. (SUOMI W1: 2629; 3. Joh. 2)
 (5) Sangen pahasti **minun** keupi -- (SUOMI W1: 3251; Ps. 31:12)
 (6) Tee Mercki minun Canssani / ette **minun** hyuesti keuis -- (SUOMI W1: 3337; Ps. 86:17)
 (7) Autuaxi he lausuuat sen Canssan / **ionga** nin keupi -- (SUOMI W1: 3428; Ps. 144:15)
 (8) ette **heiden** samalmoto keuis / quin minulleki. (SUOMI W1: 3568; Valit. 1:21)
 (9) Ette te näkisit quinga **heiden** keuis -- (SUOMI W1: 3582; Hes. 14:22)
 (10) coska te saatta nähä quinga **heiden** keupi -- (SUOMI W1: 3583; Hes. 14:23)
 (11) Taas minun **Caupungini** pite hyuesti kieumen -- (SUOMI W1: 3730; Sak. 1:17)
 (12) Nijn **heidhän** myötä käypi. (SUOMI W4a 38)
 (13) Anda sun nähä ilo päiuän **Jerusalem**in mös hyuin käyuän (SUOMI W4a 39)
 (14) Nijn **meidhän** käypi kyl hyuin (SUOMI W4a 160)
 (15) että **hänen** hywin ia myöden käwi -- (SUOMI W8: I: 19)
 (16) ia **teidän** hywin käwisi. (SUOMI W8: I: 53)
 (17) Minä sanoin cosca **minun** myöden käwi -- (SUOMI W8: I: 389)
 (18) cosca **hänen** myöden käwi ia oli Rauhasa -- (SUOMI W8: II: 69)
 (19) että me sijtä iloitzem / cosca **hänen** hywin käypi -- (SUOMI W8: II: 541)
 (20) Ja cosca **heidän** myöden käypi / nijn pitä heidän iloitzeman sen ylitzen -- (SUOMI W8: II: 590-591)
 (21) että **sinun** hywin käwisi / ia sinun Lapsilles sinun iälkes ijancaickisest. (SUOMI W8: II: 592)
 (22) cosca **heidän** wastoinkäypi -- (SUOMI W8: II: 775)
 (23) että cosca hänen **lähimäisens** myöden käypi -- (SUOMI W8: II: 776)
 (24) cosca **heidän** myötä käy -- (SUOMI W9: reg 24)
 (25) Ja nijn **minun** käy / -- (SUOMI W9: 1. Moos. 4:14)
 (26) ja palaja minulle sanoman / cuinga **heidän** käy. (SUOMI W9: 1. Moos. 37:14)
 (27) Mutta muista minua cosca **sinun** hywin käy -- (SUOMI W9: 1. Moos. 40:14)
 (28) Ja **minun** on nijn käynyt cuins näet. (SUOMI W9: 3. Moos. 10:19)
 (29) meille tapahtu oikein / etten me enä Jumalan käskyistä pitänet / että **meidän** käy nijncuin hän hänen sanasans ennen uhgannut on. (SUOMI W9: 3. Moos. 26 jälkiv.)
 (30) että **sinun** hywin käwis -- (SUOMI W9: 5. Moos. 6:3)
 (31) että **meidän** hywin käwis caickena meidän elinaicanam / nijncuin myös tänäpäpä käy. (SUOMI W9: 5. Moos. 6:24)
 (32) minä saatan sinulle lewon / että **sinun** käy hywin. (SUOMI W9: Ruut. 3:1)
 (33) jos **Estherin** hywin käwis / ja mitä hänelle tapahduis. (SUOMI W9: Est. 2:11)
 (34) että Jumala anda ihmellisest **hywäingin** täsä elämäs wastoin käydä / ja **jumalat-tomain** hywin -- (SUOMI W9: Job 13 esip.)

- (35) **jumalisten** käy täsä mailmas nijncuin **jumalattomaingin** / jonga hän luule Jumalan pilcaxi -- (SUOMIW9: Job 34 esip.)
- (36) Hän anda **toimellisten** hywin käydä -- (SUOMIW9: Sananl. 2:7)
- (37) Coco Caupungi iloidze cosca **wanhurscan** hywin käy -- (SUOMIW9: Sananl. 11:10)
- (38) Waicka hän paljo kärsi / ja **jumalattoman** käy hywin. (SUOMIW9: Sananl. 12 jälkiv.)
- (39) Joca ei toimella laita / ei **hänen** hywin käy -- (SUOMIW9: Sananl. 19:2)
- (40) Ei **hänen** hywin käy) -- (SUOMIW9: Sananl. 19 jälkiv.)
- (41) hänen **lastens** käy hywin hänen peräns. (SUOMIW9: Sananl. 20:7)
- (42) Coscas hänen löydät / nijn **sinun** wijmein käy hywin -- (SUOMIW9: Sananl. 24:15(14))
- (43) ja älä mene weljes huoneseen / cosca **sinun** wäärin käy -- (SUOMIW9: Sananl. 27:10)
- (44) Silloin minä ajattelin sydämesäni / että **hulluin** käy nijncuin **minungin** -- (SUOMIW9: Saarn. 2: 15)
- (45) nijncuin käy **walapattoisten** / nijn myös käy nijlle -- (SUOMIW9: Saarn. 9:2)
- (46) Saarnatcat wanhurscaista / että **heidän** käy hywin -- (SUOMIW9: Jes. 3:10)
- (47) **Maan** käy pahoin / ei sen pidä menestymän -- (SUOMIW9: Jes. 24:19)
- (48) cuinga sijs **sinun** silloin käy -- (SUOMIW9: Jer. 12:5)
- (49) Minä olen ennen sinulle sanonut sen / cuin **sinun** wielä myöden käwi -- (SUOMIW9: Jer. 22:21)
- (50) tietäxem kenengä tähden **meidän** nijn pahasti käy -- (SUOMIW9: Joon. 1:7)
- (51) Sentähden pelkän minä / ettei **minun** myös nijn käwis -- (SUOMIW9: Tob. 6:15)
- (52) Cuinga **heidän** silloin käy / cosca HERRa on heitä edziwä. (SUOMIW9: Sir. 2:17)
- (53) Ja **ylönnannetun ihmisen** käy lopulta pahoin. (SUOMIW9: Sir. 3:28)
- (54) Cosca **sinun** käy hywin / nijn hän on sinun cumpanis -- (SUOMIW9: Sir. 6:11)
- (55) Mutta jos **sinun** käy pahoin / nijn hän on sinua watan -- (SUOMIW9: Sir. 6:12)
- (56) sai hän cuulla / cuinga **Nicanorin** ja **Timotheuxen** käynyt oli. (SUOMIW9: 2.Makk. 9:3)
- (57) jos **minun** pahoin käwis -- (SUOMIW9: 2.Makk. 9:25)
- (58) Jos **teidän caickien** hywin käwis / sen me mielelläm cuulisim / **meidän** käy hywin. (SUOMIW9: 2.Makk. 11:28)

LAHJATA

- (1) HERRA Jumala / ioca **pyhen Annan** / nijn swren armon lahiasit -- (SUOMIW1: 1436)
- (2) LAHia meillen / HERRA / sinua **rucoleuaijsten** (SUOMIW1: 1597)
- (3) ia **monen Sockian** lahiasi hen nägön. (SUOMIW1: 2184; Luuk. 7:21)

LAINATA

- (1) nin Jesus **sinun** Armons laina (SUOMIW1: 0001)
- (2) nijn Christus **sinun** lahijans laina. (SUOMIW1: 1093)
- (3) laijna sinun **wscolistes** ijancaikjnen remu -- (SUOMIW1: 1404)
- (4) ettes **anowaijsten** nijte laijnaisit -- (SUOMIW1: 1418)
- (5) quin sine sillesamalla laijnanut olet / sinun **rackaste' opetuslastes** / Ja caikille wloswalittuille (SUOMIW1: 1509)
- (6) iongas sinun **caikein pyheis** / ja **wloswalitudhes** / mailman alghusta / haman tehenasti / laijnanut olet -- (SUOMIW1: 1547)
- (7) LAijna HERRA Jumala sinun Seura **kunnas** armolisesta ychteudhen ja rauhan lahijat -- (SUOMIW1: 1599)
- (8) Lajjna **heickodhe'** woijma / ia mös **sen rucoleuaise'** Armoija -- (SUOMIW1: 1614)
- (9) **Alamaijsten** mös armolisesta laijna / etteij he itze domioxens ja cadhotoxexens / sinun sätys watanseijsoijsi -- (SUOMIW1: 1694)
- (10) ia sano hänelle Racas ystäuänj, laijna **minun** colme leijp[ä] sentähden, -- (SUOMIW3: 119)

LISÄTÄ

- (1) lise **Jumalallisten** hurscaut / ia anna synneisten andexi -- (SUOMIW1: 1361)
- (2) Ettes racas Welie / Sisar / ia Ise / näet quinga HERRA Armons lise. Sinul ia **caikein Somalaisten wanhoin** / nin mös **Norucaisten**. (SUOMIW1: 3209; Ps. alkup.)

LUODA

- (1) iotca Jumala loi nautitta Kijtoxen cansa **ninen Vskolisten** / ia nijllen iotca totudhen ymmerttenyet on. (SUOMIW1: 2580; 1. Tim. 4:3)

LUVATA

- (1) ionga maan sine mös **siveitin** lupasit / ia nijlle / iotca sinun hiliaijsuttas tauoijttauat -- (SUOMIW1: 1464-1465)
- (2) Cosca he sen cwlit / ihastuidh he ia lupasit **henen** penningite andaxens. (SUOMIW1: 2151; Mark. 14:11)
- (3) ionga Jumala ombi luuanut **ninen** iotca hende racastauat. (SUOMIW1: 2659; Jaak. 1:12)
- (4) Jumala sine ole minun Kuningan / Joca apua **Jacobin** lupat. (SUOMIW1: 3272; Ps. 44:5)
- (5) ionga hen luuanut on / **monen Tuhannen** sughusta sucuhun. (SUOMIW1: 3365; Ps. 105:8)
- (6) Olcoon sis sinun Armos minun Lohutoxen / ninquin sine **Paluelias** luuanut olet. (SUOMIW1: 3397; Ps. 119:76)
- (7) Meiden Lupauxet me tadhoma pite / ioita me Taiuan **Trötingin** luuanet olema -- (SUOMIW1: 3563; Jer. 44:25)
- (8) ja kijtä Jumala ioca **sinun** on hyüä luuanut -- (SUOMIW2: 67; B)
- (9) Ja kytte Julia, ioka **sinu'** on hyffue luuanut -- (SUOMIW2: 66; C)

LYSTÄNTÄÄ

- (1) Sentedhen olcohon sinun tactos / teghe sine meiden cansan / mite sinun **ylenpaldisudhes** lustende. (SUOMIW1: 1816)
- (2) He tekeuet waiuoin mite **heiden** lystende. (SUOMIW1: 3315; Ps. 73:7)
- (3) Eten mine söisi nijste / iotca **heiden** lystende. (SUOMIW1: 3424; Ps. 141:4)

LÄHETTÄÄ

- (1) Erinomajjsesta temen **Seurakunnan** iohonga me sinun Nimees cokoundeneet olema / ledhette sinun pyhe henges / mestarixi ia opettajaxi -- (SUOMIW1: 1633)
- (2) Kylle te tiedhette sen sarnan / ionga Jumala lehetti Jsraelin **Lasten** -- (SUOMIW1: 2342; Ap. t. 10:36)

MAKSAA

- (1) Pijan Christus toopi domion. maxaman **cungin** ielkeen ansiion (SUOMIW1: 1091)
- (2) Nin mine coston maxan minun **wihoijlisten** / ia nijlle / iotca minua wihauat / palkitzen. (SUOMIW1: 1115; 5. Moos. 32:41)
- (3) hen **minun** maxapi kätteni puchtaudhen ielken (SUOMIW1: 1230; 2. Sam. 22:21)
- (4) ette sinun **paluelias** palca maxettaan / **Prophetain** ia **pyhein** / ia **nijnnen** / iotca sinun nimees pelkeuet / pienille ia swrille -- (SUOMIW1: 1251; Ilm. 11:18)
- (5) Maxa sinun **odhottaidhes** palca / ette sinu' Noidhas wagaxi leuteisijn -- (SUOMIW1: 1343; Sir. 36:18)
- (6) ia sinun Jses / ioca näke salaudhes / hen maxa **sinun** iulkisest -- (SUOMIW1: 2035; Matt. 6:6)
- (7) ia sinun Jses / ioca näke salaudhes / maxa **sinun** iulkisest. (SUOMIW1: 2036; Matt. 6:18)
- (8) ia silloin hen maxapi **itzekungin** tödhens ielskin. (SUOMIW1: 2069; Matt. 16:27)
- (9) ia maxa **heiden** palcans -- (SUOMIW1: 2078; Matt. 20:8)
- (10) mine palaitesan maxan **sinun**. (SUOMIW1: 2199; Luuk. 10:35)
- (11) Jos mine sen teen mielelleni / nin **minun** palca' maxetan. (SUOMIW1: 2475; 1. Kor. 9:17)
- (12) Ja ette sinun **Palueliais** Palca maxetan / **Prophetain** ia **Pyhein** / ia **ninen** iotca sinun Nimies pelkeuet / Pienille ia Swrille -- (SUOMIW1: 2693; Ilm. 11:18)
- (13) Ja sine HERRA olet armolinen / ia maxat **iocaitzen** ansionsa ielkin. (SUOMIW1: 3297; Ps. 62:13)
- (14) Nin mine Coston maxan minun **wiholisteni** / ia nijlle / iotca minua wihauat palkitzen. (SUOMIW1: 3445; 5. Moos. 32:41)
- (15) Ole kärsiueinen minun cansan / ia caiki minä maxan **sinun**. (SUOMIW5: 136)

- (16) maxakan **kuningan** iellens wahingon, ia pälisexi 40 mrka kuningan oma sacko. (SUOMIW6a: 34; Kuninkaan kaari 30; SUOMIW6b: N iällens **kuningan**)
- (17) Ia se quin hänen iälghistä kihlaksi, hänñ maxakan **pijspan** 3 mrka, -- (SUOMIW6a: 39; Naimisen kaari 2)
- (18) Ios hänen kihlattu mies pitäpi hänen ennen, quin he wihitän, maxakan **pijspan** 3 mrka. (SUOMIW6a: 39; Naimisen kaari 2; SUOMIW6b: S **Pispan**; J 3. mrka **Pijspan**; N 3 \$ **Pijspan**)
- (19) maxakan sembi heistä **pijspan** 3 mrka, iombi sen wallitzi, -- (SUOMIW6a: 39; Naimisen kaari 2; SUOMIW6b: S **pispan**)
- (20) Wan ios he sen molemin wallitzeuat, nijn olkan kadhottanett puolen wiemistäns cumbikin ia maxakan **pijspan** molemmin 3. Mrka. (SUOMIW6a: 39; Naimisen kaari 2.; SUOMIW6b: SC **pispan**; J molemmin colme mrka **Pijspan**; N Molemmin Collmet marka **Pijspan**)
- (21) maxakan se quin sen teki 40 mrka, colmie iakoon, **Isän, kuningan, ia kihlacunnan**: -- (SUOMIW6a: 40; Naimisen kaari 3.)
- (22) Ios iokuin cutzu wseamman wieran quin sanottu on, maxakan **kuningan** 40. mrka. (SUOMIW6a: 43; Naimisen kaari 8.)
- (23) Ios maka maan Silda isakin paikas, quin pitä enämmän quin yhden kihlacunnan raken-daman, ia se maka colmen Sunnundain iäriestens maassa, nijn maxakan se kihlacunda, jonga Silda on 40. mrka, colmelle iagholle, **sjünsanoian, kuningan** ia kihlacunnalle. (SUOMIW6a: 77-78; Rakennoxen kaari 3)
- (24) Se quin tätä wstan teke, maxakan iällens maan **Isännen** wahingon ia päälle 3. mrka colmie iakoon. (SUOMIW6a: 91; Rakennoxen kaari 19.; SUOMIW6b: JINC **Jsännän**)
- (25) Cuka neliännes caiketi hyläipi pitämätt maxakan 6. **kuningan kihlacunnan** ia metzä aion **foughdhin** -- (SUOMIW6a: 93; Rakennoxen kaari 22.; SUOMIW6b: J **fowgdin**; I **Foudhin**; N **fougdin**)
- (26) ia maxakan 3. mrka, 12. äyri myllän Issännellä, ia 12. äyri **talonpojan**, ionga iyyuätt oli, - (SUOMIW6a: 105; Rakennoxen kaari 37.; SUOMIW6b: S **talonpojan**)
- (27) Ia sen sypään pitä maxama' **kuningan** ia **kihlacunnan**. (SUOMIW6a: 134; Käreiä Asian kaari 17.)
- (28) ia maxakan **pijspan** 3. mrka. (SUOMIW6a: 135; Käreiä Asian kaari 21.; SUOMIW6b: SC **Pispan**)
- (29) Saapi hän mös hauat eli tapetan sitte quin hän tule wlghos kartanostans, nijn maxauat he mös **hänen** maan lain iälkin, -- (SUOMIW6a: 149; Wala sackoin kaari 7)
- (30) Cuole se rauhatoin ennen quin hän rauhan saapi, maxakan sitte hänen perilisens laillisen sakon ehkä mikä se on hauat eli tappo, **sjünsanoian** ia ei muille yhdellengän. (SUOMIW6a: 149; Wala sackoin kaari 8.)
- (31) ehkei hän sitä ensingen pidhäis, maxakan 40. mrka, neliä iakoon; **Sjünsanoian, ku-ningan, pijspan** ia **kihlacunnan**, -- (SUOMIW6a: 162; Corkeimbain syidhen kaari 5.; SUOMIW6b: I **kuningan, Syynsanoian**; S **Pispan**)
- (32) nijn pitä heidhän **perillisens** caxikertaisesti maxettaman, -- (SUOMIW6a: 163; Corkeim-bain syidhen kaari 10.; SUOMIW6b: S **perilisens**)
- (33) ia ei maxeta hänen iälkins eikä **kuningan, sjünsanoian** eli **kihlacunnan**. (SUOMIW6a: 168; Tachto Tapon kaari 4.)
- (34) nijn maxetan hänen edhestäns täysi sacko **kuningan, sjünsanoian** ia **kihlacunnan**, -- (SUOMIW6a: 169; Tachto Tapon kaari 5.; SUOMIW6b: I **kihlacunnan, Syynsanoian**)
- (35) ia maxakan sen iälken **kuningan** 8. aurtot ia 13. mrka, ia kihlacunnalle mös nijn palion. (SUOMIW6a: 170; Tachto Tapon kaari 13.)
- (36) Ei mös maxa sackoa **kuningan, kihlacunnan** taicka **Sjünsanoian**, -- (SUOMIW6a: 171; Tachto Tapon kaari 14)
- (37) nijn maxakan perilliset ninquin luuattu on. Nijn mös **kuningan** ia **kihlacunnan** koh-tulisen sakon, -- (SUOMIW6a: 173; Tachto Tapon kaari 22)
- (38) nijn maxakan mös **kuningan** 8. aurtot, ia 13. mrka, sillä muoto mös kihlacunnalle. (SUOMIW6a: 175; Tachto Tapon kaari 28.)
- (39) ia maxaman **Sjünsanoian** 40. mrka, **kuningan** 8. aurtot ia 13. mrka, samalla muoto

- kihllacunnan**; -- (SUOMIW6a: 175; Tachto Tapon kaari 29.)
- (40) Tappa woimatoimien miehen tapaturmast, maxakan 9. mrka, ia ei **kuningan** eli **kihllacunnan**. (SUOMIW6a: 181; Tapaturman Tappoin kaari 12.)
- (41) Se quin niijn teke maxakan 12. mrka, **Sjyñsanoian** Riinoman edhest: -- (SUOMIW6a: 185; Tachto haauain sackoin kaari 3.)
- (42) maxakan 3. mrka, **kuningan**, **Sjyñsanoiaññ** ia **kihllacunnan**, ioca hänen käsittä sen cansa. (SUOMIW6a: 193; Tapaturman haauain sackoin Kaari 7.; SUOMIW6b: I **kihllacunnan**, **kuninga'** ia **Syynsanian**; J **kihllacunnan** ia **syyn sanoian**; N **kihllacunnan** ia **syynsanojan**)
- (43) Sortauat ne hänen, maxakan 40 mrka, puoli **Sjyñsanoian**, ia puoli **kuningan**, -- (SUOMIW6a: 196; Varkaudhen kaari 1.)
- (44) ia maxakan **pijspan** 6. mrka cumbigin. (SUOMIW6a: 196; Varkaudhen kaari 1.; SUOMIW6b: S **Pispan**; N Cumbikin **Pijspan** 6. marka)
- (45) Olkan se laillisen maxoin 40 mrc. Col. Kerd. Jutun **isännän Kuningan**, ia **kihllacunnan**, -- (SUOMIW7a: 195; Mieli wilian Tapoista 38)
- (46) Sapi kihllacunnan domari sanan ia ei tahdo miehiä nimittä maxakan 6. Mrc. Col. Kerd. Jutun **isännän Kuningan** ia **kihllacunnan**. (SUOMIW7a: 206; Mieli wilian haoista 12)
- (47) maxakan 3 äyriä col. kerd. Kuning. ia **Caupungin**. (SUOMIW7b: 58; Rakennoxen Menosta 8)
- (48) mutta maxakan **Kuningan** ia **Caupungin** 3 äyriä -- (SUOMIW7b: 67; Rakennoxen Menosta 21)
- (49) maxakan 40 mrc., **Kuninghan** ia **Caupungin** erinäns, -- (SUOMIW7b: 71; Rakennoxen Menosta 22)
- (50) Joca heiden cansans cauppa teke, maxakan 3 mrc. col. kerd. Jut. Kun. ia **Caupungin**, -- (SUOMIW7b: 75; Kaupan Menosta 3)
- (51) sen edestä maxethan 40 mrc. col. ker: Jutun **Jsännän** Kung: ia Caup: (SUOMIW7b: 97; Hahden Menästa 3)
- (52) Hacka mies toisens anckuri köuden mielisuosin eli pestin ioca maalle on sidottu, maxakan 3 mrc. Jutun **Jsännän**, Kung: ia, Caup: -- (SUOMIW7b: 98; Hahden Menästa 4)
- (53) maxettakan paatti iällens, hijuäin miesten aruion iällkin, ia 6 mrc. Jutun **isännän Kuninghan** ia Caup hackauxesta, -- (SUOMIW7b: 98-99; Hahden Menästa 6)
- (54) maxakan ioca haffuan edestä 3 äyriä penningitä, Jutun **Jsännän** Kung: ia Caup: -- (SUOMIW7b: 109; Rastuuan Menosta 7)
- (55) Lijmöskele hän maxakan takaus mies 3 mrc. col. ker: Jutuu **isännän Kuningan** ia Caup: -- (SUOMIW7b: 115; Rastuuan Menosta 20)
- (56) maxakan sittä iocahaitzesta 20 mrc. Jutun **Jsännälle**, 20 mrc. **Kuningan** ia Caup: -- (SUOMIW7b: 129; Kuningan walan sakon Menosta 15)
- (57) nin pitä sen edestä maxettaman puoli miehen hinda col. ker: Jutun **Jsännän** 30 mrc. ia 30 mrc. Kung: ia **Caupungin** -- (SUOMIW7b: 131; Kuningan walan sakon Menosta 20)
- (58) nin maxakan se ioca soimais 40 mrc. Jutun **isännän Kuningan** ia **Caupungin** -- (SUOMIW7b: 140; Kärkeimmain asioin Menosta 11)
- (59) Nyt taita nuorukainen wähembi quin widhen toista kymmenen aigastaickanen tappa miehen mielisuosinn maxakan 40 mrc. puolen Jutun **Jsännän** puoli **Kuningan** ia **Caupungin** (SUOMIW7b: 149; Tapaturman Taposta 10)
- (60) maxakan 20 mrc. colmen ker: Jutun **Jsännän**, **Kuninghan** ia **Caupungin**, -- (SUOMIW7b: 154; Mielisuosion hauomisesta 3)
- (61) maxakan 20 mrc. col kerd: Jutun **Jsännän** Kung. Caup: -- (SUOMIW7b: 156; Mielisuosion hauomisesta 7)
- (62) ia se tule ioca sen teki ia maxa Jutun **Jsäändän**, **Kuningan** ia **Caupungin**, -- (SUOMIW7b: 158; Mielisuosion hauomisesta 16)
- (63) ia wähembi quin 15 kymmenen, maxakan 3 mrc. wigasta, ia 6 mrc. hauasta, Jutun **Jsännän** ainoasti, -- (SUOMIW7b: 159; Mielisuosion hauomisesta 19)
- (64) maxakan sittä 40 mrc. col. ker: Jutun **Jsännän Kuningan** ia **Caupungin** -- (SUOMIW7b: 166; Warkaudhen Menosta 1)

- (65) Tämän palcan pitä mailman *sinun* maxaman. (SUOMIW8: I: 1133)
- (66) Samallamuotto myös Zacheus lupaisi maxa neliäkerraisesta *hänen* ionga hän oli pettänyt. (SUOMIW8: II 208)
- (67) Maxacaan cuusi äyriä, *oendajan* yxinänsä. (SUOMIW11a: 161; Käräjän asian Caari 43.)
- (68) Cosca Miehentappaja on *Syynsanojan* maxanut, ja se hänen edhestänsä rucoele, -- (SUOMIW11a: 190; Tahto Tapon asiain caari sisällys 13.)
- (69) Cosca Miehentappaja on *Syynsanojan* maxanut, ja se hänen edhestänsä rucoele, -- (SUOMIW11a: 196; Tahto Tapon asiain caari 13.)
- (70) Ja se cuin hänen jälinnä kihlaksi, maxacaan *Pispan* colme marcaa. (SUOMIW11b: 275; Naimisen Caari 2:1.)
- (71) Cumbi sen eroituxen wallihdhe, maxacaan *Pispan*, colme marcaa raha. (SUOMIW11b: 275; Naimisen Caari 2:5)
- (72) Nijn maxacaan cumbikin *Pispan*, colmet marca. (SUOMIW11b: 455; Kirckon asiain Caari 16:1.)
- (73) Maxacaan *Pispan*, cuusi marca, Pannauxehen panemisesta: -- (SUOMIW11b: 455; Kirckon asiain Caari 16:2.)
- (74) Maxacaan jocaihinen *Pispan* colmet marca. (SUOMIW11b: 457; Kirckon asiain Caari 18:1.)
- (75) Maxacaan *Pispan* cuusi marca. (SUOMIW11b: 457; Kirckon asiain Caari 18:1.)
- (76) Maxacaan jocaihinen *Pispan* cuusi marca. (SUOMIW11b: 457; Kirckon asiain Caari 18:1.)
- (77) Maxacaan *Pispan* cuusi marca. (SUOMIW11b: 458; Kirckon asiain Caari 18:2.)
- (78) Maxacaan *Pispan*, cuusi marca, -- (SUOMIW11b: 458; Kirckon asiain Caari 18:2.)

MENESTYÄ

- (1) cuinga *sinun* menestyy minun tyttären? (SUOMIW9: Ruut. 3:16)
- (2) ej *heidän* paremmin menestynyt. (SUOMIW9: 1. Aik. 8(7) jälkiv.)
- (3) Joca jotain hywä edzi / *hänen* hywin menesty / mutta joca paha noudatta / hänelle pahoin tapahtu. (SUOMIW9: Sananl. 11:27)
- (4) Hywin *teidän* menesty / jotca kylwätte -- (SUOMIW9: Jes. 32:20)
- (5) Hywin *teidän* menesty) se on hywin *teidän* menesty Apostolit -- (SUOMIW9: Jes. 32 jälkiv.)
- (6) waicka *hänen* menestyi ystäwitäns wastan -- (SUOMIW9: 2.Makk. 5:6)

MITATA

- (1) njn mitatan ensin *synsanoian* hänen täysi osansa, njn sijtte täysi kuningan oikeus; -- (SUOMIW6a: 34; Kuningan kaari 32)

MURTAA

- (1) Ja ettekö te muista / coska mine wijsi Leipe mursin / *widen tuhanen Jnhimisen* -- (SUOMIW1: 2132; Mark. 8:19)

MYYDÄ

- (1) Ja tadhon iellensmyydhe teiden Poiat ia Tytteret / Judan lastein cautta / ne pite heite si-jhen Rickahan Arabiahan / ychten caucaisen Maan *Canssan* / myymen / -- (SUOMIW1: 3639; Joel 3:8)
- (2) Quinga öösiann andaiat oleman pitä ioca Caupungisa, *matkamiesten* heidhen tarpe-hensa mydä, (SUOMIW7b: 2; Kuninghan Menosta sisällys 13.)

NIMITTÄÄ

- (1) Ja Jnhiminen nimitti *cungin carian* ia *Linduen* taiuas alla / ia *Eleinden* Maan päle heiden nimense. (SUOMIW1: 3135; 1. Moos. 2:20)

OLLA

- (1) Kjitos olcon *Jumalan* / Rauha *Jnhimisten* / lepo *coleiden* / ia meille ilosa ijancaikinen eleme / Amen (SUOMIW1: 0023)

- (2) Cunnia olcohon **Jsen / poijan / ia pyhen henge'** Ninquin on alghusta ollut / ia nyt / ia aijna / ia ijancaikisesta ijancaikisehen.. (SUOMIWI: 1102)
- (3) Ja teme Cunnia pite **caikein** henen **pyheins** oleman / Haleluia. (SUOMIWI: 1223; Ps. 149:9)
- (4) Cunnia olcon **isen / poian / ia pyhen hengen.** (SUOMIWI: 1245)
- (5) Cunnia olcon **isen / poian / ia pyhen hengen.** (SUOMIWI: 1247)
- (6) Cunnia olcohon **isen / poian / ia pyhen hengen.** (SUOMIWI: 1248)
- (7) Cunnia olcon **Jumala'** corkeuxes / Ja maasa Rauha / **Jnhimiste'** hywe tacto. (SUOMIWI: 1248; Luuk. 2:14)
- (8) Mutta **Jumala' ijancaikisen Kuningan / sen catomatoman / Ja näkymettömen / ia ainoan wisaan /** olcon kijtos / ia cunnia ijancaikisehen. (SUOMIWI: 1248; 1. Tim. 1:17)
- (9) TERweys olcon henelle / ioca istu Jstumella / meiden **Jumalan ia Caritzan / Amen** (SUOMIWI: 1250; Ilm. 7:10)
- (10) Hyuestisiugnaus / ia Cunnia / ja wisaus / ja kijtos / ja ylistos / ia wojjma / ja Awu / ja Wäkewys olcon meiden **Jumallan** ijancaikisesta ijancaikisehen AMEN. (SUOMIWI: 1250; Ilm. 7:12)
- (11) Kijtos olcohon **Jumalan.** (SUOMIWI: 1326)
- (12) **Chriszusen** ioca mytin / olcon kijtos ia cunnia -- (SUOMIWI: 1364)
- (13) Kijtos ia Hyuestisiugnaus olcon **ristinnaulittun poian /** ioca meite pinallans lunasti heluetin cadotuxesta (SUOMIWI: 1366)
- (14) Cunnia olcon **HERRAN Christusen /** ioca rippuen ristin päälle -- (SUOMIWI: 1368)
- (15) **Jsen / poian / ja pyhen hengen /** kijtos olcohon loppumat -- (SUOMIWI: 1413)
- (16) Ja sinun cauttas / henen tedhens / aijna enemim **Jumalan** kijtoxexi hangitudh / ia walmistetud olla madhajsima -- (SUOMIWI: 1488)
- (17) Ja **sinun /** kieukehen meille hyesti eli pahasti / olcon sijtteki ylistos / rackaus / ia cunnia / kijtos ia kerskaus sinulle ijancaikisesta (SUOMIWI: 1523-1524)
- (18) Ja quitengi kijtos olcon **sinun /** minun **wapachtaija' /** -- (SUOMIWI: 1566)
- (19) pyhen hengen lijttein / **Jonga** olcohon kijtos ja cu'nia ijancaikisesta. (SUOMIWI: 1573)
- (20) **Ydhen ia colminimisen /** kijtos / auwo / ja cunnia / olcohon meiden **Jumalan /** -- (SUOMIWI: 1586)
- (21) madhajsim sinu' laupiuttas kijtte / **Jonga** olcon mös kijtos ijancaikisesta / -- (SUOMIWI: 1662)
- (22) **Jumalan aijnoan** olcohon kijtos. (SUOMIWI: 1870)
- (23) Mutta kijtos olcohon **Jumalan /** ioca meille woiton andanut on / -- (SUOMIWI: 2011; UT alkup.)
- (24) mite sis **meiden** senedheste ombi? (SUOMIWI: 2076; Matt. 19:27)
- (25) Mite **minun** ombi sinun cansas Jesu / sen corckeiman Jumalan Poica? (SUOMIWI: 2122; Mark. 5:7)
- (26) Cunnia olcon **Jumala'** corkiuxijs Ja maasa Rauha / Ja inhimisis hyue Tacto. (SUOMIWI: 2167; Luuk. 2:14)
- (27) mite **sinun** ombi meiden cansam JESV Nazarene? (SUOMIWI: 2175; Luuk. 4:34)
- (28) ia neit ettei **henen** miten wahingota ollut -- (SUOMIWI: 2391; Ap. t. 28:6)
- (29) Mutta **Jumalan** olcon kijtos (SUOMIWI: 2432; Room. 6:17)
- (30) **Sen saman Jumalan /** ioca yxinens on wijsas / olcohon Kijtos ia Cu'nia Jesusen Christusen cautta ijoncaikisesta. (SUOMIWI: 2455; Room. 6:27)
- (31) Mutta **waimon** on se cunnia / ette henelle on pitket hiuxet? (SUOMIWI: 2480; 1. Kor. 11:15)
- (32) Mutta kijtos olcon **JVMALAN /** Joca meille woiton andanut on -- (SUOMIWI: 2491; 1. Kor. 15:57)
- (33) Mutta **Jumalan** olcoon Kijtos -- (SUOMIWI: 2509; 2. Kor. 8:16)
- (34) Mutta **Jumalan** olcoon Kijtos henen sanomattoman Lahjansa edeste. (SUOMIWI: 2511; 2. Kor. 9: 15)
- (35) Jumalan / ia meiden Jsen tahdhon ielkin / **Jonga** olcoon kijtos ijancaikisesta ijancaikisehen Amen. (SUOMIWI: 2520; Gal. 1:5)
- (36) Armo olcohon **teiden** ia Rauha Jumalalda meiden Iselde -- (SUOMIWI: 2545; Fil. 1:2)
- (37) Mutta **Jumalan** ia meiden **Jsen** olcohon kijtos ijancaikisesta ijancaikisehen / Amen.

- (SUOMI W1: 2553; Fil. 4:20)
- (38) **ionga** olchohon Cunnia ijancaikisesta ijancaikisehe' / AMEN. (SUOMI W1: 2591; 2. Tim. 4:18)
- (39) Waicka se olis Kuningelle / ninquin **sen ylimeisen** / taicka Pämiehillen / -- (Siomi W1: 2604; 1. Piet. 2:13)
- (40) **Sen Jumalan** / ioca yxinens Wisas ombi / **meide' Wapactaian** / olchohon Cunnia / ia Maiestati / ia Walda / ia Woima / nyt ia caikes ijancaikisudhesa / AMEN. (SUOMI W1: 2669; Juud. 1:25)
- (41) Terneys olchohon henelle ioca istupi Stolilla meidhen **Jumalan** ia **Caritzan**. (SUOMI W1: 2682B; Ilm. 7:10)
- (42) Terueys ia ylistos / Cunnia ia Woima Olchohon meiden **HErran Jumalan** / -- (SUOMI W1: 2709; Ilm. 19:1)
- (43) **Jumalan** olkon kijtos. (SUOMI W1: 3023)
- (44) **Jsen** / **Poian** / ia **Pyhen Hengen** / kijtos olkon loppumata -- (SUOMI W1: 3027)
- (45) Mutta kijtos olcon **JVMALAN** / Joca meille woiton andanut on -- (SUOMI W1: 3050; 1. Kor. 15:57)
- (46) CVnnia olcon **Jumalan** corckeuxes / Ja maasa rauha / **Jnhimisten** hyue tacto. (SUOMI W1: 3086)
- (47) **Jumalan** olcon kijtos ia cunnia. (SUOMI W1: 3109)
- (48) **Jumalan** olcon Kijtos. (SUOMI W1: 3130)
- (49) Ja temen Cunnian pite **caikein henen Pyheins** oleman. (SUOMI W1: 3434; Ps. 149:9)
- (50) **Dauidin** Kijtos henen Ennustuxestans ia sijte ijancaikisesta Waldakunnasta Christuses. (SUOMI W1: 3449)
- (51) **Iumalan** olkon kijtos (SUOMI W3: 108)
- (52) [I]**malan** olkon kij[os] (SUOMI W3: 110)
- (53) **Iumalan** olkon kijtos (SUOMI W3: 111)
- (54) **Iumalan** olkon kijtos (SUOMI W3: 112)
- (55) **Iumalan** olkon kijtos (SUOMI W3: 114)
- (56) **Iumalan** olkon kijtos (SUOMI W3: 115)
- (57) **Iumalan** olko kytos (SUOMI W3: 116)
- (58) **Iumalan** olkon kijtos (SUOMI W3: 118)
- (59) ia mitä **sinun** sijtä hyuä on -- (SUOMI W4b: 131)
- (60) Kijtos olcon **Jumalan** / rauha **eläviten** / lepo **cuoluitten** / ia meillen waivaisillen syn-disillen ijancaickinen ilo ia elämä / AMEN. (SUOMI W4b: 244)
- (61) Ios hän woi huonet pois wiedhä ennen colmia vuotta, ei ole **hänen** sijtte syytä, -- (SUOMI W6a: 81; Rakennoxen kaari 5.)
- (62) sijnä tule **hänen** olla koto rauhan, ia caikille hänen omillens. (SUOMI W6a: 148; Wala sackoin kaari 3.; SUOMI W6b: I hänelle)
- (63) nin älkan puoli lautamiehiä Jutun Jsändä, puoli **Kuningan** ia **Caupungin** -- (SUOMI W7b: 127; Kuningan walan sakon Menosta 11)
- (64) Sillä **iocahaitzen** tule rauha olla tauarallans, ia erinomaisesti rumihille ia hengellens, (SUOMI W7b: 132; Kuningan walan sakon Menosta 21)
- (65) Sanoi Jesus hänelle / waimo / mitä **minun** on sinun cansas -- (SUOMI W8: I: 331)
- (66) ettei **Jumalan** ole sijhen syytä -- (SUOMI W8: I: 461)
- (67) Ja sentähden eij **Jumalan** yhtäkän syytä ole inhimisen cadotuxeen -- (SUOMI W8: I: 1013)
- (68) eij meidän nijn pidä ymmärdämän / että **Jumalan** on siehen syy / mutta hänen itze / joca eij tahtonu cuulla Jumalata -- (SUOMI W8: I: 1050)
- (69) Sentähden eij ole **Jumalan** sijhen syytä / että caicki tule autuaxi -- (SUOMI W8: II: 564)
- (70) Ja heidän oma syyns se on / eij **Jumalan** sijhen syytä ole -- (SUOMI W8: II: 569)
- (71) Mutta Jumala hänen oikian Duomions cansa sen nijn laitta / ettei **hänen** sijtä palio hyvä ia hyödytöstä ole -- (SUOMI W8: II: 901)
- (72) että **minun** hywin olis sinun tähtes -- (SUOMI W9: 1. Moos. 12:13)
- (73) **kenengä** sijtä on hyvä ollut / cuin händä wastan on idzens asettanut. (SUOMI W9: Job 9:4)
- (74) eli mitä **meidän** sijtä hyvä on / että me händä rucoilem? (SUOMI W9: Job 21:15)
- (75) mitästä hyödytystä sijs **hänen** sijtä on? (SUOMI W9: Saarn. 5:10)

- (76) Sillä monda asiata on / joca turhuden enändäwät / mitä sijs **ihmisen** sijtä enä on. (SUOMIW9; Saarn. 6:11)
- (77) Ei ole **hänen** Auringosta ilo / eikä hänellä ole lepo eli siellä taicka täällä. (SUOMIW9; Saarn. 6:5)
- (78) Joca hallituswiras jotakin muutta tahto / **hänen** on sijtä waiwa -- (SUOMIW9; Saarn. 10 esip.)
- (79) niijn ei **heidän** ole sijtä wahingota -- (SUOMIW9; Jes. 56 jälkiv.)
- (80) sillä ei **sinun** ole sijtä cunniata. (SUOMIW9; Sir. 3:12)
- (81) ja ihminen taita myös niijn häwetä / että **hänen** sijtä armo ja cunnia on. (SUOMIW9; Sir. 4:25)
- (82) Sillä monda on ystäwätä niijncauwan cuin **heidän** sijtä hywä on -- (SUOMIW9; Sir. 6:8)
- (83) Älä sano: mitä se autta minua / ja mitä **minun** sijtä on? (SUOMIW9; Sir. 11:25)
- (84) Niijncauwan cuin **hänen** on sinusta hywä -- (SUOMIW9; Sir. 13:5)
- (85) cuindast hän taita muille hywä tehdä: ei **hänen** ole ikänäns ilo calustans. (SUOMIW9; Sir. 14:5)
- (86) Waimo / josta ei **miehen** ilo ole / se suututta hänen caickijn cappaleihin. (SUOMIW9; Sir. 25:32)
- (87) Jolda ystäwä tule pois / **hänen** on sijtä niijn paljon paha / cuin sille jonga wihamies pääse. (SUOMIW9; Sir. 27:20)
- (88) ja tyhjäxi teke heitä sijtä josta **heidän** waiwa ja työtä on ollut. (SUOMIW9; Sir. 28:18(19))
- (89) Cosca jocu rakenda ja jällens ricko maahan / mitä **hänen** sijtä muuta on cuin työtä. (SUOMIW9; Sir. 34:28)
- (90) Menelaus pysyi wiras monicahtain woimallisten awusta / cuin huowis olit / **joiden** hänestä hyödytys oli -- (SUOMIW9; 2.Makk. 4:50)
- (91) Ja mitä **minun** sijtä olis -- (SUOMIW9; 2.Makk. 6:26)
- (92) Sillä jos te racastatte nijtä ainoastans jotca teitäkin racastawat / mitä **teidän** sijtä palcka on? (SUOMIW9; Matt. 5:46)
- (93) Mitä hedelmätä **teidän** silloin niijstä oli -- (SUOMIW9; Room. 6:21)
- (94) EJ **minun** ole hywvä minun kerscamisestan -- (SUOMIW9; 2. Kor. 12:1)
- (95) mitä **Bärghmestaritten** ia **Neuwomiesten** pitä oleman, joca wuosi heidhen waewastansa. (SUOMIW11a: 254; Kuningan Caari sisällys 22.)

OMISTAA

- (1) Ja sijte teuty heiden Woittons heiden **Jumalans** omistetta. (SUOMIW1: 3695; Hab. 1:11)

OPETTAA

- (1) ia opetta **monen mwun** -- (SUOMIW1: 2097; Matt. 25 jälkiv.)
- (2) coska hen oli henen **Corintherins** Vscon ia sen Christilisen wapauxen ilman Laita opettanut -- (SUOMIW1: 2456; 1. Kor. alkup.)
- (3) Joca **Jnhimisen** opetta mite he tietueet. (SUOMIW1: 3350; Ps. 94:10)
- (4) Mitä Jse on **minun** opettanut sitä minä puhun -- (SUOMIW8: I: 951)
- (5) niijn cuin hänen äitins ennen **hänen** oli opettanut: -- (SUOMIW9; Matt. 14:8)

OSOITTA

- (1) Hen osotta **Jacobin** henen Sanans / ja **Jsraelin** henen Tawans / ja Oikeudhens. (SUOMIW1: 1220; Ps. 147:19)
- (2) Lise meisse totisen neurydhen auuo / ionga moodhon / sinun ajnocaises osotti henen **wscolistens** / ettej -- (SUOMIW1: 1452-1453)
- (3) Ele anna minun tila **ydhenge** pahannosta osotta -- (SUOMIW1: 1646)
- (4) Jong hän on osottanut **meidhän** Hänen pyhän poians cautta. (SUOMIW4a 126)

PUHUA

- (1) Ninquin hen ombi puhunut meiden iseden tyue / **Abrahamin** ia henen semenellens ijancaikisesta. (SUOMIW1: 1245; Luuk. 1:55)

- (2) Ninquin hen ombi puhunut meiden Jseden tyge / *Abrahamin* ia henen semenellens ijancaikisesta. (SUOMI W1: 2164; Luuk. 1:55)

PUUTTUA

- (1) mite wiele *minun* pwtthu? (SUOMI W1: 2076; Matt. 19: 20)
 (2) mitä *sinun* puuttu minun tykönäni / ettäs tahdot mennä sinun maalles? (SUOMI W9: 1. Kun. 11:22)
 (3) CVningas näke Nehemian murehtiwan / ja kysy mitä *hänen* puuttu -- (SUOMI W9: Neh. 2 esip.)
 (4) Nijn ettei *teidän* josacusa lahjasa mitän puutu -- (SUOMI W9: 1Kor. 1:7)

PYHITTÄÄ

- (1) Sille Cattilat / seke Judaas ette Jerusalemis / pite *HERRAN Zebaothin* pyhitetty oleman. (SUOMI W1: 3755; Sak. 14:21)

RAKENTAA

- (1) Pyhen Hengen tyge Rucous / ette hen meiden Sydhemen *henense* Templixi ia maijaxi rakendajisi -- (SUOMI W1: 1490)
 (2) Sen pite minun *Nimeni* Honen rakendaman -- (SUOMI W1: 2005; Uuden testamentin alkupuhe)
 (3) Minge Hoonen sis te tadhotta *minun* Raketa? (SUOMI W1: 2332; Ap. t. 7:49)

SAATTAA

- (1) Joca Oijkeun saatta *nijnmen* / quin wäkiwalda kerssiuet -- (SUOMI W1: 1217; Ps. 146:7)
 (2) Ette hen saatais hene' paluelialle's Oijkeuden / Ja henen *Canssans Jsraelin* / itzecul-lengi aijallans -- (SUOMI W1: 1252; 1. Kun. 8:59)
 (3) ia hen saattoi henen *Jsendeins* swren Salijn noitumisellans. (SUOMI W1: 2358; Ap. t. 16:16)
 (4) Ja tadhon sen *Onduuaisen* perilisie saatta / -- (SUOMI W1: 3678; Miika 4:7)

SALLIA

- (1) Ele salli *perkelen* / ette hen wahwan wscn edheste / turhan lwlon ylesoijendajis -- (SUOMI W1: 1481)
 (2) ioca tacto sinun oikeuden eteen wetä / ia sinun hames otta / salli *henen* mös capu -- (SUOMI W1: 2033; Matt. 5:40)
 (3) cuin Jumala *hänen* sallipi. (SUOMI W8: I: 965)
 (4) cuin Jumala hänen sallipi. (SUOMI W8: I: 965)
 (5) eikä enämbi tehdä cuin Jumala *heidän* salli. (SUOMI W8: I: 1137)

SANOAA

- (1) andacat teiden Lapsenna site heiden Lapsillens sanoa / Ja nekin samat Lapset muillen heiden *Jelkintuleuaistens*. (SUOMI W1: 3632; Joel 1:3)

SATTUA

- (1) Ette minun Sanan / ia minun Oikiudhen / iotca mine keskin / minun Palueliani / Prophetain cautta / ouat teiden *Jsein* sattunut? (SUOMI W1: 3729; Sak. 1:6)

SEISOA

- (1) Sillä eij se *jongun cunniallisen inhimisen* hywin seiso. (SUOMI W8: I: 111)
 (2) Eij se seiso *yhdengän hywän* ia *cunniallisen miehen* hywin -- (SUOMI W8: I: 1169)
 (3) cuinga pahoin he heidän *Wircans* edesseisovat -- (SUOMI W8: II: 259)
 (4) Sillä se seiso hywin / ia caunista *yhden Waimoisen Jnhimisen* -- (SUOMI W8: II: 833)
 (5) nijncuin *yhden Cunniallisen Sotamiehen* hywin seiso minuni pitä tachdon. (SUOMI W10: XVII)

SOPIA

- (1) coska **henen** nin sopi. (SUOMIWI: 2493; 1. Kor. 16:12)
- (2) quin **Pyhein** sopipi -- (SUOMIWI: 2594; Tit. 2:3)
- (3) Sille se soueisi **henen** -- (SUOMIWI: 2634; Hebr. 2:10)
- (4) ninquin eij Jumala tiedäisi mitä hän teke / ia mikä **cungin** sopi. (SUOMIW8: II: 775)
- (5) ia ymmärtä myös mikä **Jnhimisten** parhain sopi -- (SUOMIW8: II: 869)
- (6) Ja mitä **rickan** pahoin sopi / se sopi **köyhän** paljo pahemmin. (SUOMIW9: Sir. 10: 34)
- (7) Sentähden tahdon minä nyt iloisest cuolla / nijncuin **minun wanhan miehen** sopi. (SUOMIW9: 2.Makk. 6:27)
- (8) että me nijdhen mielystymisellä, **joidhenga** sopi, olemme andaneet ylihdhe cahdho ja parata. (SUOMIW11b: 251; Gustavus Adolphus)
- (9) cuinga **heidhän cummangin** sopi (SUOMIW11b: 445; Kirkon asiain Caari 8.)
- (10) cuin **jumallisen** ia **oikian duomarin** hywin sopi ia seiso. (SUOMIW11b: 494; Oikeudhen menoin PROCESSI)

SUODA

- (1) ios onni **sinun** cochtudhen szoo. (SUOMIWI: 1011)
- (2) ja nauruxi tulcaat iotca **minun** paha szoowat. (SUOMIWI: 1277; Ps. 35:4)
- (3) HERRA olchon swresta kijetty / ioca henen **paluelians** hywe szoopi (SUOMIWI: 1281; Ps. 35:27)
- (4) eijke minun **lehimeisten** / sydhemesteni / ninquin laki ano ia waati / miteken hyue szoo. (SUOMIWI: 1764)
- (5) nin ette hen nyt mös ombi sinun racas waca Jses / ia sinulle sydemestens hyue szoopi / ninquin henen **rackaiman Lapsens**. (SUOMIWI: 3067)
- (6) Sen sookon **sinun** ja **meiden caickein** Jsä Jumala ia Poica ia Pyhä Hengi, -- (SUOMIW2: 73; B)
- (7) Sen suockon **sinu'** ia **meidhn' ca[ic]kein**, Jse Julia ia poica ia p[ä]he hengi. (SUOMIW2: 72; C)
- (8) Sen soockon **meidhän** Jsä Jumala, ia Poica, Pyhä He'gi AMEN (SUOMIW2: 93; B)
- (9) Sen sookon **meidein** Jsä Jumala ia Poica ia Pyhä Hengi AMEN (SUOMIW2: 185; B)
- (10) että vaicka hen ombi pandu väymollen esimiehexi e[ä] ole quitegan **henen** sytä suotu, ette -- (SUOMIW2: 243; E)
- (11) Suo **hänen** caicki ne hyvät Quin sä mös idselläs pydhät (SUOMIW4a 55)
- (12) Wieranholhoian pitä matkan **waldauaisen miehen**, honetta suoman, tupa, leuäys, kammioitt, ia stallin sia wlko honeis; -- (SUOMIW6a: 30; Kuninkaan kaari 24.)
- (13) eli toinen **toisens** hywä suoda -- (SUOMIW8: II: 406)
- (14) Jumala suocon **sinun** pitkä ikä. (SUOMIW9: Dan. 6:21)

SUUTTUA

- (1) Heiden pite nopiasti sen **Kuningan** ia **Pämiesten** swttuman. (SUOMIWI: 3620; Hoos. 8:10)

SÄÄTÄ

- (1) ia sielle pite sinulle sanottaman caikista mite **sinun** on sääty tehdxes. (SUOMIWI: 2375; Ap. t. 22:10)

TAPAHTUA

- (1) ia tahdon catzo mite **heiden** wimeist tapachtuman pite. (SUOMIWI: 1111; 5. Moos. 32:30)
- (2) Mingetähden **minun** sencaltaiset tapachtuut? (SUOMIWI: 1139; Jer. 13:22)
- (3) Mite **heiden** tapachtupi / iotca sinua odhottauat. (SUOMIWI: 1172; Jes. 64:4)
- (4) ninquin **monen** tapachtu ennen oikeet aijka -- (SUOMIWI: 1496)
- (5) ninquin **Marian** / sinun tyrin **puchtan eijtes** / **sen kircan neitzen** / sen engelin Gabrielin cautta / tapachtuij -- (SUOMIWI: 1509)
- (6) Mene ia ninquin sine wscot / nin **sinun** tapactucon. (SUOMIWI: 2041; Matt. 8:13)
- (7) ia sanoit ne caiki / Ja quinga **nijnen** pirulda **riuattudhen** oli tapachtanut (SUOMIWI:

- 2043; Matt. 8:33)
- (8) elken se **sinun** tapachtuco. (SUOMI W1: 2068; Matt. 16:22)
- (9) quin fikuna **puun** tapactui -- (SUOMI W1: 2081; Matt. 21:21)
- (10) mite **sen riuatun** Perchelelda tapachtunut oli -- (SUOMI W1: 2122–2123; Mark. 5:16)
- (11) Juri nin mös tapactupi **meiden Wiholisten** -- (SUOMI W1: 2312; Ap. t. alkup.)
- (12) Ninqnin **Adamin** ia **Euan** tapachtui Paradisis Gene. 4. lugusa. (SUOMI W1: 2401; Room. alkup.)
- (13) Jos teille wsko olis / ia ette epeilisi / ette te waiuon tete tekisi quin **Ficunapwn** tapactui -- (SUOMI W1: 3152; Mark. 11:22)
- (14) lupauxens teden / quin **Davidin** tapactui -- (SUOMI W1: 3412; Ps. 132 alkus.)
- (15) ia tadhon catzo mite **heiden** wimeiselle tapachtuman pite. (SUOMI W1: 3443; 5. Moos. 32:20)
- (16) ninquin **Jraelin** tapachtuij / sine peijuen -- (SUOMI W1: 3470; Jes. 11:16)
- (17) ette hen sijte Nelest ia moninaisist witzauxist ennustapi / iotca **Mailman** / ia liaten Juttaille / silloin tapactui -- (SUOMI W1: 3631; Joel alkup.)
- (18) henen teuty site ylenmielens tedhä / Ninquin **Jonan** tapactui. (SUOMI W1: 3666; Joel 1 alkus.)
- (19) Quin **Ezechian** ia henen **werteitzens** tapactui. (SUOMI W1: 3686; Nah. alkup.)
- (20) Joca wodhes **sen Chaldeerin Kuningan NebucadNezarin** / seke Nineues ette coco Assyrian Waldakunnas tapactui. (SUOMI W1: 3686; Nah. alkup.)
- (21) Nin quin **Sanheribin** ia Rab **Sacon** tapactui Jerusalemin eten. (SUOMI W1: 3688R)
- (22) ja ninquin nydt vscot, niin **sinun** tapactupi, -- (SUOMI W2: 67; B)
- (23) ia nÿqn sine nÿtt vscot, nÿ **sinu'** tapactupi, -- (SUOMI W2: 67; C)
- (24) nijn ettei **minun** tapactuis iongumotoinen pahus eli wahingo sielun / ruumin taicka tauaran puolesta. -- (SUOMI W4b: 186)
- (25) ja mös muista sielun ja ruumin waaroist quin **meidhän** taitaisi tapactua -- (SUOMI W4b: 241)
- (26) että **sinun** piti iocu wahingo tapattuman -- (SUOMI W8: I: 314)
- (27) Älä tee pahaa / nijn eij **sinun** mitäkän pahutta tapatu -- (SUOMI W8: I: 416)
- (28) Nijn mös se tapatui **sen Pyhän miehen**. (SUOMI W8: I: 858)
- (29) ettei **hänen** mitäkän wahingota pidä tapattuman. (SUOMI W8: I: 928)
- (30) Nijn mös se tapatui Polycarpuxen cansa **Smyrnan Pijspan** -- (SUOMI W8: I: 929)
- (31) mitä **hänen** piti tapattuman. (SUOMI W8: I: 966)
- (32) Eij **meidän** pidä nijn pahoin tapahtuman -- (SUOMI W8: II: 296)
- (33) ettei **minun** jotacuta paha tapahduis -- (SUOMI W9: 1. Moos. 19:19)
- (34) sillä hän sanoi: ettei **hänen** wahingo tapahduis. (SUOMI W9: 1. Moos. 42:4)
- (35) ja cadzon mitä **heidän** wijmeiseldä tapahtu -- (SUOMI W9: 5. Moos. 32:20)
- (36) ongo HERra meidän cansam / mixi **meidän** sijs caicki nämät tapahtunet owat? (SUOMI W9: Tuom. 6:13)
- (37) mitä Kisin **pojan** tapahtunut on? (SUOMI W9: 1. Sam. 10:11)
- (38) sillä hän ajatteli / **hänen** on jotakin tapahtunut / ettei hän ole puhdas. (SUOMI W9: 1. Sam. 20:26)
- (39) ja että **Hiobin** nijn tapahtunut on -- (SUOMI W9: Job 15 esip.)
- (40) Ne huutawat cosca **heidän** paljo wäkiwalda tapahtu -- (SUOMI W9: Job 35:9)
- (41) joca händä sijhen neuwoi / jonga tähden **hänen** hywin tapahtui -- (SUOMI W9: Sananl. 4 esip.)
- (42) Nijn **sen** tapahtu / joca lähimmäisens waimoa lähendele -- (SUOMI W9: Sananl. 6:29)
- (43) Ei **wanhurscan** mitän waara tapahdu / waan jumalattomat pahudella täytetän. (SUOMI W9: Sananl. 12:21)
- (44) sillä **ihmisen** tapahtu nijncuin **carjangin**. (SUOMI W9: Saarn. 3:18(19))
- (45) Mutta mitä **hänen** siellä tapahtui -- (SUOMI W9: Dan. alkus.)
- (46) nijncuin sinä tehnyt olet / nijn pitä **sinun** jällens tapahtuman -- (SUOMI W9: Ob. 1:15)
- (47) se on / **Persialaisten** / joita te pelkätte / nijncuin tapahtui Alexander Magnuxen cautta. (SUOMI W9: Hagg. 2 jälkiv.)
- (48) JOca HERra pelkä / ei **hänen** tapahdu mitän paha -- (SUOMI W9: Sir. 33:1)

- (49) Ei myös *kenengän* pidä mitän paha tapahtuman -- (SUOMI W9: 2.Makk. 11:31)
 (50) cosca *Opetuslapsen* niñ tapahtu / cuin *Mestaringin* -- (SUOMI W9: Luuk. 6 jälkiv.)

TARITA

- (1) Mutta echke *nijnnen Jumalattomaden* Armoia tarittaisin / niñ eijuet he quitengan wanhurscautta oppe. (SUOMI W1: 1240; Jes. 26:10)
 (2) Taritze / Herra / sinun *wscolistes* / sen taijwalisen awun oijkean kädhen -- (SUOMI W1: 1357)
 (3) Nin yxi iooxi ia teutti Sienen Eticalla / ia pani sen Roghon pähen / taritzit *henen* iooma sanoden -- (SUOMI W1: 2157; Mark. 15:36)
 (4) astuin henen tygens / ia taritzit *henen* eticata ia sanoit -- (SUOMI W1: 3179)

TEHDÄ

- (1) Mutta Hyuestiteen *tuhanten* / iotca minua racastauat / ia minun keskyni piteuet -- (SUOMI W1: 0005-0006; 2. Moos. 20:6)
 (2) Ja ios he iotaki myrkyie ioouat / eij *heien* miten wahingota teghe (SUOMI W1: 1087; Mark. 16:18)
 (3) Ja teijt *sinus* yhden Nime, -- (SUOMI W1: 1144; Bar. 2:11)
 (4) jongas *minun* / sinun *paluelias* tehnyt olet (SUOMI W1: 1154; 1. Moos. 32:10)
 (5) Catzo sijs Herra / quinga *minun* wärin tehden -- (SUOMI W1: 1175; Valit. 3:59)
 (6) Kijtte Herra minu sielun / ia ele wnohda mite hywe hen *minun* tehenyt on (SUOMI W1: 1204; Ps. 103:2)
 (7) Eij hen sillemoto *ydhengen pacanan* tehenyt -- (SUOMI W1: 1220; Ps. 147:20)
 (8) Teghe nijllen ninquin *Medianein* / ninquin *Sisseran* / ninquin *Jabin* sen Kison cosken wierelle. (SUOMI W1: 1291; Ps. 83:10)
 (9) Teghe heiden *päruchtinans*⁴ ninquin Oreb / ia Seeb / Ja caiki heiden ylimeisens ninquin Sebah ia Zaimuna. (SUOMI W1: 1291; Ps. 83:12)
 (10) Se pite *minun* iwri hywe tekemen -- (SUOMI W1: 1306; Ps. 141:5)
 (11) iotca *minun* paha tekeuet -- (SUOMI W1: 1377)
 (12) Jos sijs o hyuestisiugnattu HERRA ioca teijt temen hywuydhen sinun *paluelias* / sinun laupiudhes ylenpaltisudhen cautta -- (SUOMI W1: 1540)
 (13) ja hyuesti wstan tekisime / ninquin *nijnnen* iotca sinu' paras tadhos / meiden heijun tadhon teutit ja päätit. (SUOMI W1: 1799)
 (14) elleij hen palio enemen sinu' tykenes *itzens* wahingota tee -- (SUOMI W1: 1801)
 (15) etteij he keten wiettelis / eijke *kenengen* wärytte tekisit. (SUOMI W1: 1825)
 (16) Hyuestitechket *nijnnen* / iotca teite wihauat. (SUOMI W1: 2033; Matt. 5:44)
 (17) eikö hen palio enämin *teiden* site teghe / o te wähe vskoiset? (SUOMI W1: 2037; Matt. 6:30)
 (18) Caicki sis mite tahdotta / että Jnhimiset pite *teiden* tekemen / niñ mös te techkette heille (SUOMI W1: 2038; Matt. 7:12)
 (19) ios hen caiken Mailman woitta / ia *sielunsa* wahingon tekepi? (SUOMI W1: 2069; Matt. 16:26)
 (20) nin me teemme tähän colmet maia / sinulle yhden ia *Mosesen* yhden / ia *Elian* yhden. (SUOMI W1: 2070; Matt. 17:4)
 (21) ia eiuet he tundenuat hende / mutta teghit *hänen* mite he tachtotit. (SUOMI W1: 2070; Matt. 17:12)
 (22) Nin mös minun Taiualinen Jsen *teiden* tekepi -- (SUOMI W1: 2074; Matt. 18:35)
 (23) en teghe mine *sinun* wärytt -- (SUOMI W1: 2078; Matt. 20:13)
 (24) Mite te tahdot että minu' pite *teide*' tekeme'? (SUOMI W1: 2079; Matt. 20:32)
 (25) ia teghit *heiden* samalmooto. (SUOMI W1: 2082; Matt. 21:36)
 (26) Mite hen *nijnnen winatarhamiesten* teke? (SUOMI W1: 2083; Matt. 21:40)
 (27) Sen quin te oletta tehneet *yhdhen* neiste wehimist minun Welghisteni -- (SUOMI W1: 2096; Matt. 25:40)

4. Tämä on todennäköisesti nominatiivissa.

- (28) sen te **minun** teitte. (SUOMIWI: 2096; Matt. 25:40)
- (29) mite te ette tehnet **yhden** neiste wehimist -- (SUOMIWI: 2097; Matt. 25:45)
- (30) site ette te tehneet **minun**. (SUOMIWI: 2097; Matt. 25:45)
- (31) että Herodes Syndyme peiuens päle / Ehtolisen teki **nijnen ylimesten** ia **Pämiesten** ia **Sangariten** Galileas -- (SUOMIWI: 2126; Mark. 6:21)
- (32) Ja nin sijtte ette salli henen miteken tekemeen **Jsens** taicka **eitens** -- (SUOMIWI: 2129; Mark. 7:12)
- (33) Tehckeme tähen colme maia / **sinu'** yxi / **Mosesen** yxi / ia **Eliau** yxi. (SUOMIWI: 2134; Mark. 9:5)
- (34) Mites tachtot minua **sinun** tekemen? (SUOMIWI: 2141; Mark. 10:51)
- (35) ette hen tekis ninquin hen aina tottunut oli **heiden** tekemen. (SUOMIWI: 2155; Mark. 15:8)
- (36) Elkette **kenengen** Wäkiwaldä tehkö taicka wäryttä -- (SUOMIWI: 2171; Luuk. 3:14)
- (37) Samalmoto teit mös heiden Wanhemans **Prophetaden**. (SUOMIWI: 2181; Luuk. 6:23)
- (38) Sille samalmoto teit mös heiden wanhemans **wärein Prophetain**. (SUOMIWI: 2181; Luuk. 6:26)
- (39) Rucolcat nijnen edhest iotca **teide'** wärytte tekeuet. (SUOMIWI: 2181; Luuk. 6:28)
- (40) Ja ninquin te tahdotta ette Jnhimisten pite **teiden** tekemen / nin tehkette te mös heille samalmoto. (SUOMIWI: 2181; Luuk. 6:31)
- (41) Tee **minun** ninquin **yhden** sinun Palcolisistas. (SUOMIWI: 2214; Luuk. 15:19)
- (42) Mites tahdot ette minun pite **sinu'** tekemen? (SUOMIWI: 2223; Luuk. 18:41)
- (43) mite sis Winatarha' HERRa tekepi **heijen'** (SUOMIWI: 2227; Luuk. 20:15)
- (44) Mite hen **sinun** teki? (SUOMIWI: 2273; Joh. 9:26)
- (45) se lwlepi **Jumalan** palueluxen tehnehens -- (SUOMIWI: 2292; Joh. 16:2)
- (46) Ja neite he tekeuet **teiden** -- (SUOMIWI: 2292; Joh. 16:3)
- (47) Mite me teem **neinen Miesten'** (SUOMIWI: 2322; Ap. t. 4:16)
- (48) cauattacat itze teiten neiste Miehiste / mite te **heiden** teette. (SUOMIWI: 2326; Ap. t. 5:35)
- (49) Rackat Miehet / welixet te oletta / mixi te toinen **toisenna** wärytte teet? (SUOMIWI: 2331; Ap. t. 7:26)
- (50) Mutta se ioca **Lehimeisens** wärytte teki / poislyckesi henen -- (SUOMIWI: 2331; Ap. t. 7:27)
- (51) quin palio paha hen sinun **Pyheis** on tehnyt Jerusalemis. (SUOMIWI: 2337; Ap. t. 9:13)
- (52) Ele **itzes** miten paha tee / Sille me olema wiele caiki täle. (SUOMIWI: 2359; Ap. t. 16:28)
- (53) Em mine ole **Juttain** ychten wärin tehnyt -- (SUOMIWI: 2383; Ap. t. 25:10)
- (54) Enneteken toinen **toisensa** Cunniata tekemen. (SUOMIWI: 2446-2447; Room. 12:10)
- (55) Rackaus ei se **Lehimeisen** miten paha tee. (SUOMIWI: 2448; Room. 13:10)
- (56) Ja itse te wärydhen ia wahingon teette / ia sengi teiden **welieine**. (SUOMIWI: 2469; 1. Kor. 6:8)
- (57) Sille ette mutomat tekeuet **heidense** Omatundo nijste Epeiumaloista -- (SUOMIWI: 2474; 1. Kor. 8:7)
- (58) ettei me miten estette Christusen **Euangeliumin** tee? (SUOMIWI: 2475; 1. Kor. 9:12)
- (59) Nijlle Juttaille mine ole' techty nin quin yxi Judeus / sen päle ette mine Juttat woitaisin. **Ninen** quin Lain alla ouat / mine olen techty ninquin Lain alla / senpäle / ette mine ne / iotca Lain alla ouat / woitaisin. (SUOMIWI: 2476; 1. Kor. 9:20)
- (60) **Ninen** quin ilman Laita ouat / mine olen techty ninquin mine ilman Laita olisin (Wai-ka em mine ilma' Laita ole Jumala, edese / Waan olen Christusen Laissa) ette mine ne / iotca ilman Laita ouat / woitaisin. (SUOMIWI: 2476; 1. Kor. 9:21)
- (61) **Ninen Heickodhen** mine olen techty / nin quin Heicko / senpäle ette mine ne Heicot woitaisin. Mine ole, iocaitzelle techty caikinaisexi -- (SUOMIWI: 2476; 1. Kor. 9:22)
- (62) eipe me **kenenge** lijcatechnet. (SUOMIWI: 2506; 2. Kor. 7:2)
- (63) ia em mine pelke mite Jnhimisen pite **minun** tekemen? (SUOMIWI: 2654; Hepr. 13:6)
- (64) Ja HERRA Jumala teki Adamille ia hene' **eme'nens** Nahasta hameet ia puetti heiden yle'se. (SUOMIWI: 3137; 1. Moos. 3:21)
- (65) Sille aina teille ombi waiuaset tykenenne / ia cosca ikenens te tadhotta / saatta te **heien** hyue tedhe. (SUOMIWI: 3154; Mark. 14:7)
- (66) se lwlepi **Jumalan** palueluxen tehnehens. (SUOMIWI: 3163; Joh. 16:2)

- (67) Ja neite he tekeuet **teiden** / Sille ettei he tunne Jse / eike minua. (SUOMIWI: 3163; Joh. 16:3)
- (68) ette hen tekis ninquin hen aina tottunut oli **heiden** tekemen. (SUOMIWI: 3175; Mark. 15:8)
- (69) Joca ey Kielellens panettele / eike henen **Lehimeisens** miten Paha tee -- (SUOMIWI: 3229; Ps. 15:4)
- (70) ia en pelke minuani / Mite iocu liha **minun** tekis? (SUOMIWI: 3290; Ps. 56:5)
- (71) ia en pelke itzeni / Mite iocu Jnhiminen **minun** tekis? (SUOMIWI: 3290; Ps. 56:12)
- (72) Mine tadhon ilmoitta mite hen minun **Sieluni** tehnyt on. (SUOMIWI: 3302; Ps. 66:16)
- (73) Teghe nijlle ninquin **Midianiterin** / Ninquin **Sisseran** / ninquin **Jabin** sen Kison oijan tykene. (SUOMIWI: 3333; Ps. 83:10)
- (74) Teghe heiden **Päructinans**⁵ ninquin Oreb / ia Seeb / Ja caiki heiden ylimesens ninquin Sebah / ia Zalmuna. (SUOMIWI: 3333; Ps. 83:12)
- (75) Kijte HERRA minun Sielun / ia ele vnodha mite Hyue hen **minun** tehnyt on. (SUOMIWI: 3360; Ps. 103:2)
- (76) ettei hen **kenengen** wärytte tee. (SUOMIWI: 3381; Ps. 112:5)
- (77) senteden em mine pelke / Mite Jnhimiset **minun** tekisit? (SUOMIWI: 3387; Ps. 118:6)
- (78) Sepä **minun** Techty olis / Ette mine sinun Keskys pidheisin. (SUOMIWI: 3395; Ps. 119:56)
- (79) Sen pite **minun** iwri hyue tekemen -- (SUOMIWI: 3424; Ps. 141:5)
- (80) Eipe hen sillemoto tehnyt **ydhengen Pacanain** -- (SUOMIWI: 3432; Ps. 147:20)
- (81) HERRA catzos / quinga **minun** nin wärytte tedhen / ia auta minua minun Oikiudheni päle. (SUOMIWI: 3574; Valit. 3:59)
- (82) Joca ei **kennengen** warytte te -- (SUOMIWI: 3584; Hes. 18:7)
- (83) Eikö minun pidhe coctolist **ydhen Adaman** sinusta tekemen / -- (SUOMIWI: 3625; Hoos. 11:8)
- (84) ia lwleuat **heidens** hyuesti tekeuens / coska he pahasti tekeuet. (SUOMIWI: 3683; Miika 7: 3)
- (85) ellei Jocaitzille Oikiutta tedhä / ia liaten **ninen Waiuaisten** ia **Lehimeisten**. (SUOMIWI: 3737; Sak. 7 alkus.)
- (86) Mutta em mine nyt tadhon nin tedhä minun **ylitzeienydhen** Canssalle / quin nijlle entisille peuille. (SUOMIWI: 3740; Sak. 8:11)
- (87) Ja nijte wastan / iotca wäkiualta ia wärytte tekeuet **Palcolistein** / Leskille ia Oruolle / ia iotca sen Mwalaisen sortauat -- (SUOMIWI: 3764; Mal. 3:5)
- (88) ninquin Manasse Judan kuningas teki / ia lwlit sillens tekeuens **Jumalan** palueluxen Abrahamin taualla -- (SUOMIWI: 3776; 3. Moos. reunah.)
- (89) Nin on mösz Jumala (ioca on xyi hyuä jsä) tehnyt **sinun**, -- (SUOMIWI: 101; B)
- (90) nin eij taidha he mös **sinu'** vahi'got tedhä', -- (SUOMIWI: 140; B)
- (91) Nin mös cuoleu meiden cuolema'na, ia eij taidha **meiden** wahingota tedhe, -- (SUOMIWI: 148; B)
- (92) Eij **kenengän** tee mös lijka, -- (SUOMIWI: 21; tehdä)
- (93) ioidenga mös mieli / tacto ia aiatus on / että he wahingota **muidhen** saisit tehdä. (SUOMIWI: 12)
- (94) että he mös toinen toistans sydhämet racastaisit / käskenäns caupoisa ia muisa asioisa vscolises olisit / ettei he ketän wiettelis / eikö **kenengän** wääryttä tekisi. (SUOMIWI: 14)
- (95) että he heidhans asetaisit / ia ei **kenengän** wahingota tekisit. (SUOMIWI: 192)
- (96) etten minä ole racastanut ia autanut minun lähimäistä sinun käskys iälken / mutta händä wihanut / cadhectinut ia wainonut / tehnyt mös vsein **hänen** wääryttä / wäkiualta ia wahingot / Hengen ia ruumin / calun ia tauaran / cunnian ia onnen puolest. -- (SUOMIWI: 200)
- (97) Sillä ettei he saa **minun** mitän wahingota enä tedhä -- (SUOMIWI: 219)
- (98) palueleman ia cunniotaman oppisin / ia minun **lähimäiseni** iotakin hyuä tedhä taitaisin. (SUOMIWI: 220)
- (99) Ios paluelus drengi ei woi maxa, se maxa rumillans, iollei lehmä ole, hänen pitä tötä tekemän aighastaian cu'kin mrkan edhest, ensin **sjünsanoian** ia sitte **kuningan**. (SUOMIWI: 43; Naimisen kaari 8.)

5. Tämä on todennäköisesti nominatiivissa.

- (100) Mene ioku mies toisen cartanohon nin mielin että hän tahto taloin *poian* eli *iongun* hänen perhestäns eli *iongun* ioka hänen cartanosans on eli hänen *wierahans* taicka *sen* ioca hänen cartanonsa on hädällä pagennut, wahingota tehdä, Cosca hän cartanon tule, tappa, lyöpi hacka täysin hauoin, eli lyöpi pijrtehen, sineruän eli pinaisen, nirmahan, -- (SUOMIW7a: 156; Kuningan walan eli cotho rauhan rikoxest 1)
- (101) Nyt radzasta mies eli käypi toisen miehen cothon sijnä mielin että hän tahto *isännän* eli hänen *perehens*, eli *iongun sen* quin hänen cartanons edzinyt on hädesä, eli *iongun* ioca hänen kartanosans kestänyt on, wahingota tehdä, -- (SUOMIW7b: 124; Kuningan walan sakon Menosta 1)
- (102) Tehkän sis *Kuningan* ia *Caupungin* täydhenn sitä myödhenn quin he tahtouat hänen cansans tehdä, -- (SUOMIW7b: 160; Mielisuosion hauomisesta 21)
- (103) ia ios iocu tahto *sinun* tehdä wahingota -- (SUOMIW8: I: 124)
- (104) ettei tuli *heidän* mitäkän wahingota tehnyt. (SUOMIW8: I: 132)
- (105) eij mös tehnyt *Kenengän* Wäkiwalda. (SUOMIW8: I: 374)
- (106) ettei hän taitanut Daniel *Prophetan* tehdä yhtäken wahingota -- (SUOMIW8: I: 395)
- (107) Ystävän / en tee minä *sinun* wäryttä -- (SUOMIW8: I: 424)
- (108) ystävän en ole minä tehnyt *sinun* wäryttä. (SUOMIW8: I: 447)
- (109) ettei hän ole *kenengän* tehnyt wäryttä täsä asiasa. (SUOMIW8: I: 447)
- (110) Mitäs tahdot / että minun pitä *sinun* tekemän? (SUOMIW8: I: 497)
- (111) mitäs tahdot / että minun *sinun* pitä tekemän. (SUOMIW8: I: 515)
- (112) ettei walkia heidän hiuscarwans polttanut / eikä *heidän* mitän wahingota ole tehnyt. (SUOMIW8: I: 687)
- (113) ettei hän taida enämbi *hänen* Wahingota tehdä -- (SUOMIW8: I: 965)
- (114) ettei sade ia wilw *heidän* paha tekisi -- (SUOMIW8: I: 1128)
- (115) eikä caicki Helwetin portit taida *meidän* enämbi tehdä cuin Jumala heille salli -- (SUOMIW8: I: 1137)
- (116) että nämä lapset olit wigattomat / ia eij *kenengän* eikä *hänen* eikä *muinen* paha technyet (SUOMIW8: I: 1166)
- (117) nijn cuitengin Jumala autti häntä / ia tukitzi Jalopeuran Swn kijni / ettei se mitäkän wahingota *hänen* tehnyt. (SUOMIW8: II: 26)
- (118) Sentähden pitä meidän seuraman meidä HERran Jesuxen Christuxen Esimerckiä / ia eij *kennengän* wäryttä ia wäkiwalda tekemän -- (SUOMIW8: II: 163)
- (119) Ja Mosexen Esimerckiä / ioca eij ketäkän waivannut / eikä *kenengän* wäryttä tehnyt. (SUOMIW8: II: 163)
- (120) Nijn myös Samuel Prophetan Esimerckiä / ioca eij *kenengän* wäryttä ia wäkiwalda ole tehnyt / eikä iongun Härkä eli Aasia ole ottanut. (SUOMIW8: II: 163-164)
- (121) se ioca rijdan on alcanut ia *toisen* wäryttä tehnyt. (SUOMIW8: II: 207)
- (122) Hän olisi kyllä taitanut maxa ia costa heille sen wäryden cuin he olit *hänen* tehnet -- (SUOMIW8: II: 208)
- (123) Moses / iota watan Jsraelin Cansa usein napsit / ia palio wäryttä *hänen* tegit -- (SUOMIW8: II: 209)
- (124) Dawid olisi kyllä taitanut costa Saulin sen wäryden cuin hän teki *hänen* -- (SUOMIW8: II: 209)
- (125) ettei hän tahdo yhtäkän wäryttä eikä wäkiwalda tehdä *hänen*. (SUOMIW8: II: 264)
- (126) ia älä unhota mitä hywä hän *minun* on tehnyt -- (SUOMIW8: II 362)
- (127) Catzo cuinga Jumala laitti / että se metzän Peto eij taitanut *Samsonin* tehdä mitän paha. (SUOMIW8: II: 517)
- (128) ia älä unhota mitä hywä hän *sinun* tehnyt on -- (SUOMIW8: II: 540)
- (129) Jumala / warieli tulisesa Vgnisa / ettei Tuli heitä poltanut / eikä Liecki *heidän* wahingota tehnyt. (SUOMIW8: II: 741)
- (130) Daniel Prophetan hän warieli Jalopeuran luolasa / ettei ne taitanet *hänen* wahingota tehdä. (SUOMIW8: II: 741)
- (131) Ennättäkät toinen *toisensa* Cunniata tekemän. (SUOMIW8: II: 776)
- (132) HERRa on sinun warios sinun oikia' kätes ylitze / ettei Auringo *sinun* tege wahingota

- Päiwällä / taicka Cw Yöllä. (SUOMI W8: II: 819)
- (133) että he wircans oickein tekevät / ia eij **kenengän** tege wääryttä -- (SUOMI W8: II: 901)
- (134) Mitä yxi paha Kieli taita **sinun** tehdä -- (SUOMI W8: II: 912)
- (135) ja ninuin en me myös tehnet **sinun** muuta cuin hywä -- (SUOMI W9: 1. Moos. 26:29)
- (136) En minä heildä ottanut Asiacan / ja en **heidän yhdengän** paha tehnyt. (SUOMI W9: 4. Moos. 16:15)
- (137) NJin sanoi Balac Bileamille: mitäs **minun** teet? (SUOMI W9: 4. Moos. 23:11)
- (138) ja minä teen hänelle cuin sinulle on otollinen / ja caicki mitäs minulda anot / teen minä **sinun**. (SUOMI W9: 2. Sam. 19:39)
- (139) sillä mitä minä **sinun** tein? (SUOMI W9: 1. Kun. 19:20)
- (140) mitä minun pitä **sinun** tekemän? (SUOMI W9: 2. Kun. 4: 13)
- (141) Nijn usein toimellinen ihminen teke / ja ei tee sillä **kenengän** wahingot -- (SUOMI W9: Est. 2 jälkiv.)
- (142) mitä Caickiwaldias taidais **heidän** tehdä? (SUOMI W9: Job 22: 17)
- (143) ota händä ja cadzo hänen parastans / ja älä **hänen** tee mitän paha -- (SUOMI W9: Jer. 39:11(12))
- (144) ei saastuta lähimmäisens emändätä: Ei tee **kenengän** wahingota -- (SUOMI W9: Hes. 18:16) Lijton) se on / sydämen lijton ja rauhan uscon cautta Christuxen päälle / joca ei **kenengän** taida wahingota tehdä. (SUOMI W9: Hoos. 2 jälkiv.)
- (145) ja olet meidän wihollisem / joca **meidän** paha teki / pois ajanut (SUOMI W9: Tob. 8:17)
- (146) AHne ricas ei tee **idzens** eikä **muiden** hywä -- (SUOMI W9: Sir. 14 esip.)
- (147) ja se teke **hänen** paha / että hänen ruoca andaman pitä. (SUOMI W9: Sir. 14:10)
- (148) POican / coscas **jongun** hywä teet / njin älä nurise -- (SUOMI W9: Sir. 18:15)
- (149) sillä se joca **hänen** jotakin teke / se wäijy sinun henges ja elämätäs. (SUOMI W9: Sir. 33:31)
- (150) mitä heidän pidäis **Jesuxen** tekemän. (SUOMI W9: Luuk. 6:11)
- (151) se teki hänen **sydämens** paha -- (SUOMI W9: 2. Kor. 11 jälkiv.)
- (152) Teke se **hänen** wielä paha: Olcaan se caicki caxi maxosa, -- (SUOMI W11a: 139; Caupan asian Caari 13.)
- (153) Täyttä mies tahdhollansa toisen cotia sitä warten, että hän tahto **taloin pojan**, eli hänen **perhensä** taicka **jongun sen** cuin hänen cartanosansa on, elickä hänen **Ihdhecunnaisensa**, sekä **sen** joca hädhillänsä hänen pihansa turwan on ehdhinyt, wahingon tehdhä, tappa, lyö, hacka täysihin hawoihin, eli lyö wmbuljuhun taicka, sinisexi eli Punaisexi -- (SUOMI W11a: 165; Walasyidhen Caari 1)
- (154) Joca najsä **toisen** pahoin teke, hän on Walasyyn rickonut. (SUOMI W11a: 166; Walasyidhen Caari 3.)
- (155) että hän tahto **hänen** wahingota tehdhä. (SUOMI W11b: 380; Walasyidhen caari sisällys 1.)
- (156) että hän tahto **hänen** wahingota tehdhä. (SUOMI W11b: 380; Walasyidhen caari 1.)
- (157) että hän tahto **hänen** eli **jongun** hänen perehestänsä, taicka **jongun**, cuin hänen Pihasansa on, elickä **Ihdhecunnaisen**, eli nijlle cuin hädhillänsä hänen pihansa turwa on ehdhinyt, wahingon tehdhä, -- (SUOMI W11b: 381; Walasyidhen caari 1.)

TOIVOTTAA

- (1) Jesusen Cherstusen **Vscolisten / pyhein** ia **Jumalallisten Somalaijsten / Hemäläijsten / Pohialaijsten / ia Carialaijsten** etc. Papeijlle / Sarnaille / ia **caiken ychteitzen Seurakunnan / eli Canssan / sen Christusen kihilattun fraawan / caunin Morsiamen / puchtan Neitzön / ia Taiualisen Trötingin / Mine Michael Olaui Agricola / Jumalan epekeluotoijn Paluelia / henen pyhen Poians Euangeliumisa / toijwotan Armon / rauhan / laupiudhen / ia Jumalan teydhelisen Tundemisen Jesuses Christuses meiden harrasanna / ijan caikisen ilon ia Elemen cansa Amen (SUOMI W1: 1089)**

TULLA

- (1) Tulcon **minun** sinun sanas ielken. (SUOMI W1: 1084; Luuk. 1: 38)
- (2) nijte iotca **sinun** tuleuat -- (SUOMI W1: 1422)

- (3) mite sen oijkean wscon *salaijsudhen* tule -- (SUOMIWI: 1480)
- (4) Sille ette sencaltajnen turwaus *aijnoan Jumalan* tulepi -- (SUOMIWI: 1838)
- (5) Ota se quin *sinu'* tule / ia mene matcaas. (SUOMIWI: 2078; Matt. 20:14)
- (6) Mite *meiden* siihen tule (SUOMIWI: 2104; Matt. 27:4)
- (7) Andaca Keisarin mite *Keisarin* tule / ia JVMALAN mite *JVMALAN* tule. (SUOMIWI: 2145; Mark. 12:17)
- (8) ia *sinun* ilo ia ihastus tulepi -- (SUOMIWI: 2162; Luuk. 1:14)
- (9) Anna minulle se osa Tauarast quin *minun* tule. (SUOMIWI: 2214; Luuk. 15:12)
- (10) Andacat sis Keisarin mite *Keisarin* tule / ia Jumalan mite *Jumalan* tule. (SUOMIWI: 2228; Luuk. 20:25)
- (11) Taicka / Mite tule *minun* eli *sinun* siihen. (SUOMIWI: 2249; Joh. 2 reunah.)
- (12) mite *sinu'* siihen tule? (SUOMIWI: 2308; Joh. 21:22)
- (13) mite *sinun* siihen tule? (SUOMIWI: 2308; Joh. 21:23)
- (14) ia saattapi Jnhimisen andaman sen quin *cungi* tule. (SUOMIWI: 2404; Room. alkup.)
- (15) ia ratelet site Jumalalda quin *henen* tule. (SUOMIWI: 2423; Room. 2:22)
- (16) Nin andacat nyt iocaitzelle mite te welgholiset oletta / Ninen Wero / ioille wero tule. Nijlle woro / ioille woro tule. Nijlle Pelco / *ioinen* pelco tule / Nijllen Cunnia / ioille cunnia tule. (SUOMIWI: 2448; Room. 13:7)
- (17) ninquin *Pyhein* tulepi. (SUOMIWI: 2454; Room. 16:2)
- (18) mingecaltaiset he mwinen olit / ei *minun* siihen miten tule. (SUOMIWI: 2522; Gal 2:6)
- (19) elket andaco ensingen teiden seasan mainitta / ninquin *Pyhein* tulepi. (SUOMIWI: 2541; Ef. 5:3)
- (20) Mutta *nine' Wrosten* tule Wekeue Rooca / ioilla ombi tottumisen cautta harioitetut Mielet eroittaman hyuet ia pahat. (SUOMIWI: 2638; Hepr. 5:14)
- (21) Mite *meiden* siihen tulepi? (SUOMIWI: 3173; Matt. 27:4)
- (22) mite *sinun* siihen tule? (SUOMIWI: 3189; Joh. 21:22)
- (23) mite *sinun* siihen tule? (SUOMIWI: 3189; Joh. 21:23)
- (24) ja että *Jumala'* tulepi se cunnia, -- (SUOMIW2: 105; B)
- (25) Sille *h[ei]j[d]hän* oli wapina ia pelkoos pälle tulluut, -- (SUOMIW3: 108)
- (26) Mitä *mun* tule tästä talost -- (SUOMIW4a 45)
- (27) Njytt ios Emännän tykön on Enä, quin ýxi naiminen, ios ouat caxi, eli vseambi nijn tule *hänen* colmannes caickia heitä watan, ottakan mös nijn perimisen, quin perilisett, quin sanottu on; -- (SUOMIW6a: 45-46; Naimisen kaari 18.; SUOMIW6b: I *henen*)
- (28) sijtä tule *Emännän* colman'es, ia *isännän* caxi osa, -- (SUOMIW6a: 46; Naimisen kaari 18.; SUOMIW6b: JS *Emännän*; I *Emännän*)
- (29) Caikest saadhust tauarast tule *miehen* caxi osa, ia *Emännän* colmannes ehkä mitä he myisitt eli ostaisit. (SUOMIW6a: 60; Maan kaari sisälllys 29.; SUOMIW6b: I *waimon*; N *Emennän*)
- (30) se quin *hänen* tulepi, enämbi eli wähembi. (SUOMIW6a: 79; Rakennoxen kaari 4.)
- (31) Njytt pane ioku enemmän päälle, quin *hänen* tule osaxens, maxakan 3. mrka -- (SUOMIW6a: 86; Rakennoxen kaari 11)
- (32) Ios ei tule *molembaidhen* wahingo, -- (SUOMIW6a: 122; Kaupan asian kaari 9)
- (33) iocaitzelle sen iälkin, quin *hänen* tule sakost, -- (SUOMIW6a: 137; Käreiän Asian Kaari 27.)
- (34) nýn tule hänen *perilistens*, sekä rýpoittelemus että haawain sacko, ia rauhan ruckous, --(SUOMIW6a: 157; Wala sackoin kaari 39.)
- (35) ettei *Isännän* tule wahingota heidhän puolestans, -- (SUOMIW6a: 199; Varkaudhen kaari 13; SUOMIW6b: S -- nijn etei tule Jsännän)
- (36) Ja nijn palio cuin *Pacanoitten* tule / owat he nijn sokiat ia tyhmät -- (SUOMIW8: I: 5)
- (37) Nijn palio cuin Taiwan *awuin* tule -- (SUOMIW8: I: 66)
- (38) Nijn palio cuin *ensimäisen wastauxen* tule -- (SUOMIW8: I: 125)
- (39) eikä swrembata cunniata hänellens ottaman / cuin *hänen* tule. (SUOMIW8: I: 132)
- (40) eikä ottanut hänellensä swrembata cunniata / cuin *hänen* tuli. (SUOMIW8: I: 133)
- (41) Ja nijn palio cuin tämän Jesuxen *nimen* tule. (SUOMIW8: I: 244)
- (42) Mitä minun wircaani tule / eij ole sinun mitäkän sen cansa tekemistä / eikä ole sijnä yh-

- täkän eroitusta sinun ia muinen waimoin wälillä / *minun* yxinäns se tule / eij *yhdengän muun* -- (SUOMIW8: I: 332)
- (43) Ota se cuin *sinun* tule -- (SUOMIW8: I: 425)
- (44) Ota se cuin *sinun* tule ja mene matcas. (SUOMIW8: I: 447)
- (45) en minä ole sitä ottanut sinun omastas / engä sijtä palcasta cuin *sinun* tuli / se on sinun kädesäs -- (SUOMIW8: I: 448)
- (46) Ja nijn palio cuin tämän *Sunnuntain Euangeliumin* tule -- (SUOMIW8: I: 426)
- (47) cuitengin nijn palio cuin *heidän* tuli -- (SUOMIW8: I: 514)
- (48) Sillä että sinä wedet minun Coiran werraxi / nijn anna minun se cuin *Coiran* tule -- (SUOMIW8: I: 572)
- (49) Tehkäm se cuin *meidän* tule -- (SUOMIW8: I: 625)
- (50) Ja nijn palio cuin *tämän P. Andreaxen* tule -- (SUOMIW8: I: 1066)
- (51) Njin palio cuin tähän *ensimäisen Cappalen* tule -- (SUOMIW8: I: 1067)
- (52) mitä *sinun* sijhen tule? (SUOMIW8: I: 1130)
- (53) mitä *sinun* sijhen tule? (SUOMIW8: I: 1130–1131)
- (54) Waan HERRA Christus wastasisi händä ia sanoi / ettei *hänen* mitäkän sijhen tullut jos hän seuraisi taicka eij. (SUOMIW8: I: 1132)
- (55) mitä *sinun* sijhen tule? (SUOMIW8: I: 1144)
- (56) sillä eij *sinun* mitäkän sijhen tule mitä muille tapattu -- (SUOMIW8: I: 1144)
- (57) sijhen eij *sinun* mitäkän tule / minulla se on -- (SUOMIW8: I: 1144)
- (58) joihin eij *hänen* mitäkän tule -- (SUOMIW8: I: 1144)
- (59) mitä *sinun* sijhen tule. (SUOMIW8: I: 1144)
- (60) joca enemmän eteensä otta / cuin *hänen* tule / ia eij ole mihingän kelwolinen. (SUOMIW8: I: 1146)
- (61) Jumala rangaise mös nijtä / jotca ottawat eteensä enämän cuin *heiden* tule. (SUOMIW8: I: 1146)
- (62) että hän otti eteensä sitä cuin eij *hänen* tullut. (SUOMIW8: I: 1146)
- (63) että hän otti eteensä enämbi cuin *hänen* tuli -- (SUOMIW8: I: 1146)
- (64) Älä aiattele ylitze sinun woimas nijtä / cuin eij sinun tule -- (SUOMIW8: I: 1146)
- (65) että sinä catzelet sen iälke' / cuin eij ole sinu' käsketty / ia eij *sinu'* mitäkän tule. (SUOMIW8: I: 1146)
- (66) jotca ottawat eteensä enämbi cuin *heidän* tule. (SUOMIW8: I: 1147)
- (67) eikä heistä murhetta pitämän / jotca eij *häne'* mitäkän tule. (SUOMIW8: I: 1147)
- (68) Ja nijn palio cuin *tämän päiwäisen Euangeliumin* tule -- (SUOMIW8: I: 1176)
- (69) Ja nijn palio cuin *tämän päiwäsen Ewangeliumin* tule -- (SUOMIW8: I: 1194)
- (70) Ja nijn palio cuin *tämän Ewangeliumin* tule -- (SUOMIW8: I: 1236)
- (71) Njin palio cuin tähän *ensimeisen Cappalen* twle -- (SUOMIW8: I: 1237)
- (72) mitä *sinun* sijhen tule? (SUOMIW8: I: 1144)
- (73) sillä eij *sinun* mitäkän sijhen tule mitä muille tapattu -- (SUOMIW8: I: 1144)
- (74) sijhen eij *sinun* mitäkän tule / minulla se on -- (SUOMIW8: I: 1144)
- (75) joihin eij *hänen* mitäkän tule -- (SUOMIW8: I: 1144)
- (76) mitä *sinun* sijhen tule. (SUOMIW8: I: 1144)
- (77) että sinä catzelet sen iälke' / cuin eij ole sinu' käsketty / ia eij *sinu'* mitäkän tule. (SUOMIW8: I: 1146)
- (78) eikä heistä murhetta pitämän / jotca eij *häne'* mitäkän tule. (SUOMIW8: I: 1147)
- (79) Ja nijn palio cuin *tämän päiwäisen Euangeliumin* tule -- (SUOMIW8: I: 1176)
- (80) Ja nijn palio cuin *tämän päiwäsen Ewangeliumin* tule -- (SUOMIW8: I: 1194)
- (81) Ja nijn palio cuin *tämän Ewangeliumin* tule -- (SUOMIW8: I: 1236)
- (82) Njin palio cuin tähän *ensimeisen Cappalen* twle -- (SUOMIW8: I: 1237)
- (83) ettei hän sencaltaisen ahkeruden cansa etzi hänen Autuudens perän / cuin *hänen* tulisi. (SUOMIW8: II: 24)
- (84) Mutta cosca Juhiminen Coreile ia Waatetta hänens muodottomast / ylitzen sen cuin *hänen* tule -- (SUOMIW8: II: 54–55)
- (85) Nijn palio cuin *Cunnialisen naimisen* ia *Awioskäskyn* tule -- (SUOMIW8: II: 86)

- (86) Andakat sijs ne Keisarin / iotca Keisarin tulewat: Ja ne Jumalalle / iotca **Jumalan** tulewat. (SUOMIW8: II: 625)
- (87) että HERRa Christus käske täsä anda Jumalalle sen cuin **Jumalan** tulepi. (SUOMIW8: II: 626)
- (88) niijn eij he sitä niijn ahkerasti ota wastian / cuin **heidän** tulisi: -- (SUOMIW8: II: 748)
- (89) ettei he enämbi pyydä tietä / cuin **heidän** tule. (SUOMIW8: II: 920)
- (90) **Pappein** tule ajallinen elatus -- (SUOMIW9: reg 21)
- (91) sillä heidän pitä candaman hartioillans / sen cuin **heidän** tule -- (SUOMIW9: 4. Moos. 7 esip.)
- (92) Sijtä puolest osast / cuin **heidän** tuli -- (SUOMIW9: 4. Moos. 31: 29)
- (93) Ja sen puolen joca **heidän** tuli -- (SUOMIW9: 4. Moos. 31: 36)
- (94) Nehemia käske anda Lewitaille kymmenexet / ja mitä **heidän** tule -- (SUOMIW9: Neh. 13 esip.)
- (95) ja anna HERRalle uhri niijn paljo cuin **hänen tule**. (SUOMIW9: Sir. 14: 11)
- (96) Ja anna sijhen mitä **sinun** tule -- (SUOMIW9: Sir. 32: 2)
- (97) Sijtä eijkä tule **Kihlacunnan** eli **Cuningan**. (SUOMIW11a: 221; Tahto hawain asiain Caari 15.)
- (98) Sijtä oikeudhesta joca **Cuningan** tule, caikesta caupungin sisälle tulosta. (SUOMIW11b: 254; Kuningan Caari sisaällys 18.)
- (99) Mitä myös **Emännän** tule huomien lahjain cansa, Mieheensä cuoleman jälkeen. (SUOMIW11b: 273; Naimisen Caari sisällys 9.)
- (100) niijn tule **sen** wero / jonga maa oma on eli woitta, -- (SUOMIW11b: 305; Maan Caari 13:1)
- (101) Cuitengin on hän caicken sen cadhottanut mitä **hänen** tule, -- (SUOMIW11b: 388; Wala-syidhen caari 19)
- (102) Niijn tule **Löytäjän** colmannes, ja omistajalle caxi osa, -- (SUOMIW11b: 432; Warcaudhen caari; 14)
- (103) Niijn tule **Kuningan**, caicki toinen puoli. (SUOMIW11b: 432; Warcaudhen Caari 15.)
- (104) Mitä **Papin** tule paricunnan wihkimisestä ja Kircohon ottamisesta: -- (SUOMIW11b: 436; Kirckon asiain Caari sisällys 9.)
- (105) Nijstä tule **Papin** colmannes: -- (SUOMIW11b: 443; Kirckon asiain Caari 7.)
- (106) **Papin** tule kymmenes caikista suwentuliaisista, hänen palweluxestansa: -- (SUOMIW11b: 444; Kirckon asiain Caari 7:4.)
- (107) Sijtä tule **Papin** colmannes, ja sen cuolluen Perillisten caxi osa. (SUOMIW11b: 445; Kirckon asiain Caari 8.)
- (108) Niijn tule **Papin** täysi Mahan paniainen se on wijsi äyriä. (SUOMIW11b: 445; Kirckon asiain Caari 8.)
- (109) Niijn tule **Papin** täysi Mahanpaniainen, -- (SUOMIW11b: 445; Kirckon asiain Caari 8.)
- (110) Mitä **Papin** tule paricunnan wihkimisestä ja kircohon ottamisesta: -- (SUOMIW11b: 446; Kirckon asiain Caari 9.)
- (111) Ne neljä ropoja tule **Papin**:/ (SUOMIW11b: 453; Kirckon asiain Caari 14:9.)
- (112) enin **yhdhen uscollisen asianajajan** tule ja sopi. (SUOMIW11b: 501; Oikeudhen menoin PROCESSI)

TUODA

- (1) He toit myös ohria ja olkia **hewoisten** ja **muulein** -- (SUOMIW9: 1. Kun. 4:28)

TÄYTTÄÄ

- (1) ioca sen teke maxacan colme marcka, colie iaghetta, ia **oikean synsanoian** caiken sen wahingon täyttämän, -- (SUOMIW6a: 33; Kuninkaan kaari 29.)

TÄYTYÄ

- (1) Cadhe' sadhan penningin Leiuet ei teudhyisi **heidhen** -- (SUOMIW1: 2260; Joh. 6:7)

UHRATA

- (1) Nin me nyt tiedheme / sijte Roasta quin **Epeiumalden** wffratan -- (SUOMIW1: 2473; 1. Kor.8:4)

- (2) Sille ios sinun (iolla se tieto ombi) iocu näke atrioitzeuan **Epeiumalden** wffratuista -- (SUOMIWI: 2474; 1. Kor. 8:10)
- (3) ette se **sen Epeiumalan** * **molechin** vffrataisijn -- (SUOMIWI: 3776; 3. Moos. 18:21)

VALMISTAA

- (1) Menget pois minusta te pahastikirotudh ijancaikisen tuleen / ioca walmistettu on **Percheleen** / ia henen **Engelittens**. (SUOMIWI: 2097; Matt. 25:41)

VEISATA

- (1) Senteden minuu pite kijttemen sinua pacanain keskenä / ia weisaman sinun **Nimes**. (SUOMIWI: 2451; Room. 15:9)
- (2) Kijtosweisatcat / Kijtosweisatcat **Jumalan** -- (SUOMIWI: 3277; Ps. 47:7)
- (3) Mutta mine tadhon ilmoitta ijancaikisesta / Ja kijtostweisan Jacobin **Jumalan**. (SUOMIWI: 3319; Ps. 75:10)
- (4) Ja minun **Jumalani** Kijtoxen weisan / nincauuan quin mine täälle olen (SUOMIWI: 3430; Ps. 146:2)

VOIDA

- (1) ia tosin ymmerdheisit **sinun aijnolan** eij mite muita woidha / mutta se quin paras ombi -- (SUOMIWI: 1460)

1.2. Nominipredikaatin täydennyksen datiiivigenetiivi**ALAMAINEN**

- (1) ia nin ei he ole **sen Wanhurskaudhen** alamaiset / ioca Jumalan edes kelpa. (SUOMIWI: 2441; Room. 10:3)
- (2) IOcainen olcon **Esiuallan** alamainen -- (SUOMIWI: 2448; Room. 13:1)
- (3) Mutta em mine **kenengen** alamainen ole. (SUOMIWI: 2469; 1. Kor. 6:12)
- (4) Ja ne Prophetain Henget ouat **Prophetain** alamaiset. (SUOMIWI: 2487; 1. Kor. 14:32)
- (5) Senpäle ette te mös olisitta sen **caltaiste'** alamaiset / ia **iocaitzen ynnetekiein** ia **aut-taiain**. (2493; 1. Kor. 16:16)
- (6) Ja olcat keskenen alamaiset toinen **toisenna** Jumalan pelghosa. (SUOMIWI: 2541; Ef. 5:21)
- (7) Waimot olcat heiden **Miestens** alamaiset ninquin Herralle. (SUOMIWI: 2541; Ef. 5:22)
- (8) Mutta ninquin Seurakunda ombi **Christusen** alamainen -- (SUOMIWI: 2542; Ef. 5:24)
- (9) nin mös Waimot pite caikis alamaiset oleman heiden **Miestens**. (SUOMIWI: 2542; Ef. 5:24)
- (10) Sen woiman cautta iolla hen mös woipi caiki cappalet **itzense** alamaisexi tehhdä. (SUOMIWI: 2551; Fil. 3:21)
- (11) Te Waimot / olcat teiden **Miesten** alamaiset Herrasa -- (SUOMIWI: 2560; Kol. 3:18)
- (12) ette he heiden Michienssä racastaisit / Lapsensa racasna pideisit siuijet olisit / puchtat / Talooliset / hyuet / heiden **Mieste's** alamaiset. (SUOMIWI: 2594; Tit. 2:5)
- (13) Nite Paluelioita mana / Ette he heiden **HErrains** alamaiset olisit / caikisa heille keluoliset. (SUOMIWI: 2595; Tit. 2:9)
- (14) MAna heite / ette he **Pämieste's** ia **Esiuallans** alamaiset ia cwliaiset olisit. (SUOMIWI: 2595; Tit. 3:1)
- (15) Sitelehin / hen erinens Palueliat keske heiden **Omain Herrains** alamaiset oleman -- (SUOMIWI: 2600; 1. Piet. alkup.)
- (16) Te Palueliat olca alamaiset caikella pelgholla teide' **Herrain** / ei waiuoin **ninen Lakiain** ia **siuiede'** / Waan mös nijlle tuimille. (SUOMIWI: 2605; 1. Piet. 2:18)
- (17) SAMalmoto / Olcohon Waimot heiden **Miestens** alamaiset -- (SUOMIWI: 2605; 1. Piet. 3:1)
- (18) Jotca heide' Toiuons Jumalan päle panit / ia olit heiden **Miestense** alemaiset. (SUOMIWI: 2606; 1. Piet. 3:5)
- (19) SAMalmoto Te Nooret / olcatta Wanhoille alamaiset. Olcatta caiki keskenen toinen **toisenne** alamaiset. (SUOMIWI: 2610; 1. Piet. 5:5)
- (20) Eikö meiden sijs palio enemen pidhe alamaiset oleman **sen Hengelisen Jsen** / ette me

- eleisimme? (SUOMI W1: 2652; Hepr. 12:9)
- (21) Thõe palueliat olkatta alomaiset teijän **herrain** pelk[o]n cansa, eij vaiuon **niinen hyuäidhen** ia **sijuijydh**en, Mutta mös **kanck[ei]dh**en -- (SUOMI W3: 113)

ARMOLLINEN

- (1) ia sine minun Herran / ole **minun** armolinen -- (SUOMI W1: 1159; Tob. 3:3)
- (2) ia ole armolinen sinun canssalles / ja **nooraijses** / -- (SUOMI W1: 1166; Est. lisä 1:16)
- (3) Ja olcon **sinun** armolinen -- (SUOMI W1: 1188; 4. Moos. 6:25)
- (4) HERRA ole **minun** armolinen (SUOMI W1: 1197; Ps. 9:14)
- (5) HERRA ole **minun** armolinen (SUOMI W1: 1256; Ps. 6:3)
- (6) Ja ole **minun** Armolinen -- (SUOMI W1: 1270; Ps. 25:16)
- (7) HERRA ole **minun** Armolinen (SUOMI W1: 1272; Ps. 31:10)
- (8) IVMALA ole **minun** Armolinen -- (SUOMI W1: 1284; Ps. 51:3)
- (9) HERRA olo **minun** Armolinen -- (SUOMI W1: 1292; Ps. 86:3)
- (10) Ja ole sinun **palueliaijs** armolinen (SUOMI W1: 1299; Ps. 90:13)
- (11) Sentedhe' O Jumala caikein loija / ia **caikein** armoline' -- (SUOMI W1: 1476)
- (12) ja ole **minun waijuasen synnisen** armolinen -- (SUOMI W1: 1580)
- (13) ole waijuoin **minu'** armoline, -- (SUOMI W1: 1741)
- (14) ole **meiden** armolinen. (SUOMI W1: 1862)
- (15) ole **meiden** armolinen. (SUOMI W1: 1862)
- (16) **Jonga** mine olen Armolinen -- (SUOMI W1: 2439; Room 9:15)
- (17) **sen** mine olen armolinen -- (SUOMI W1: 2439; Room. 9:15)
- (18) Ole **meiden** armolinen. (SUOMI W1: 3140)
- (19) Ole **meiden** armolinen. (SUOMI W1: 3140)
- (20) ia ole **meiden** armolinen. (SUOMI W1: 3144)
- (21) HERRA ole **minun** Armolinen / sille mine olen heicko -- (SUOMI W1: 3219–3220; Ps. 6:3)
- (22) HERRA ole **minun** armolinen / catzo minun Radholisudhen pein / wiholisteni seas -- (SUOMI W1: 3223; Ps. 9:14)
- (23) HERRA ole **minun** Armolinen -- (SUOMI W1: 3251; Ps. 31:10)
- (24) Jvmala ole **minun** armolinen -- (SUOMI W1: 3283; Ps. 51:3)
- (25) HERRA ole **minun** Armolinen -- (SUOMI W1: 3336; Ps. 86:4)
- (26) Ja ole sinus **Palueliais** armolinen. (SUOMI W1: 3345)
- (27) Jumala olkon **sinun** armolinen -- (SUOMI W2: 63; B)
- (28) Ole **meiden** armoline' -- (SUOMI W2: 223; B)
- (29) Ole **meidhe'** armoline', -- (SUOMI W2: 223; B)
- (30) ia ole **meidhe'** armoline' (SUOMI W2: 231; B)

AVOIN

- (1) Olcon sijs sinun Silmes awoi sinun palueliates **rucouxen** / ia **Jsraelin** / sinun **canssas** / ette sine heite caikissa cwlisit -- (SUOMI W1: 1127; 1. Kun. 8:52)

AVULLINEN

- (1) ia ole meiden **waldamiesten** / awlinen ia armolinen -- (SUOMI W1: 0022)
- (2) Herraa mine ylisten ette hen oli **minun** auulinen. (SUOMI W1: 1264; Ps. 13:7)
- (3) en olen minun **lehimeijsen** / rahallan / neuuollan / wisaudhellan / io opillan / eli iolla-kulla modholla / auwlinen ollut. (SUOMI W1: 1763)
- (4) ette sine **caikein nijnen** ioca meren hädesse / taijka. muisa tuskissa ouat / awlinen olisit. (SUOMI W1: 1865)
- (5) Ja olcata henelle awuliset caikisa Asioisa / ioissa hen teite taruitze / Sille ette hen ombi ollut **monen** / ia lijatteki **minun itzeni** awulinen. (SUOMI W1: 2454; Room. 16:2)
- (6) Sempäle ette te / **minun** Awuliset olisitta saattaman cuhunga mine matkustan. (SUOMI W1: 2492; 1. Kor. 16:6)
- (7) ole **heiden** awulinen iotca Euangeliumis ynne minun cansani kiluoitellet ouat -- (SUOMI W1: 2552; Fil. 4:3)

- (8) Ja quinga mones cappales hen **minun** auwulinen oli Ephesis -- (SUOMIW1: 2587; 2. Tim. 1:18)
- (9) ette me **sen Totudhen** awuliset olisima. (SUOMIW1: 2629; 3. Joh. 1:8)
- (10) Ettes **caikein nijnen** iotca meren hädesse / taicka muisa tuskissa ouat / awulinen olisit. (SUOMIW1: 3142)
- (11) Että sinä **caikein** iotca mere' hädhäszä taicka muisza tuskisa ouat auuline' olisit, -- (SUOMIW2: 227; B)
- (12) Ettäs **caikein nijdhen** iotca meren hädhäs taicka muisa tuskisa ouat / auulinen olisit. (SUOMIW4b: 235)

ESIMIES

- (1) että idze Herra iula ombi auioskeskon sätännyt, ia ombi miehen panut vaino' päxi, että se pitä **hene'** olema' esimiehensa, -- (SUOMIW2: 243; E)

HIRMU

- (1) Sille ette ne / iotca wallan päle ouat / eiuet ole **ninen Hyuintekiedhen** / waan pahan **tekieden** hirmuxi. (SUOMIW1: 2448; Room. 13:3)

HULLUUS

- (1) Mutta me sarnama sen Ristinnaulitun Christusen / Nijlle Juttaille Pahannoxexi / ia **Grekein** hulluxi. (SUOMIW1: 2461; 1. Kor. 1:23)

HUOKEA

- (1) Hookembi pite oleman Sodomian ia Gomorrhan **maan** / duomio peiuene quin sille caupungilla. (SUOMIW1: 2048; Matt. 10:15)
- (2) Mutta quitengin mine sanon teille / että **Tyronin** ia **Sidonin** pite oleman hokiamman Domio päiuen quin **teiden**. (SUOMIW1: 2052; Matt. 11:22)
- (3) Mutta quitengin sano mine teille / Että Sodomian **maan** pite hookijman oleman Domio päiuen / quin **sinun**. (SUOMIW1: 2052; Matt. 11:24)
- (4) Että **Sodomian** ia **Gomorrnan** tulepi Domio peiuen hookiambi / quin sille caupungille. (SUOMIW1: 2125; Mark. 6:11)
- (5) Quitengi **Tyron** ia **Sidonin** pite hokiambi oleman Domiolla / quin teille. (SUOMIW1: 2197; Luuk. 10:14)

ISÄ

- (1) Ja tulisi mös Ymberileickauxen Jsexi / Ei waiwoin **ninen** / iotca Ymberileickatuista syndynyet ouat / Mutta mös **ninen** / iotca waeldauat sen vskon Jelkije mödhen / ioca oli meiden Jsen Abrahamin Esinahasa. (SUOMIW1: 2427; Room. 4:12)

JULKINEN

- (1) mutta **Jumalan** me olema iulkiset. (SUOMIW1: 2503; 2. Kor. 5:11)

KELVOLLINEN

- (1) mutta neuredhen ja siwijedhen rucous ombi aijna ollut **sinun** keltuolinen -- (SUOMIW1: 1164; Judit 9: 16)
- (2) ette mös caiki meiden Eleme ia Teghot olisit **henen** keltuoliset (SUOMIW1: 1268; Ps. 25 alkus.)
- (3) ette se ioca **sinun** oli keltuolinen maan pälle paluellemahan -- (SUOMIW1: 1444)
- (4) ette hen sinun annollas / nijte pytelis / iotca **sinun** olisit keltuoliset -- (SUOMIW1: 1449)
- (5) ia mite **sinun** keltuolinen olis / madhaijsit sen teudhelle rackaudhella päätte -- (SUOMIW1: 1451)
- (6) ette he caikista sydhemeste tundesit ne / iotca **sinun** ouat keltuoliset -- (SUOMIW1: 1652)
- (7) **ionga** en ole mine keltuoline' kengi candama' -- (SUOMIW1: 2027)
- (8) ioca on minua wekeuemi / **Jonga** em mine keltuolinen ole / cumartuna pästem en kengän rihima. (SUOMIW1: 2112; Mark. 1:7)

- (9) *Jonga* mine en ole kuluolinen Kengen Rihmoi pätemen. (SUOMI W1: 2247; Joh. 1:27)
 (10) Hen tulepi minun ielkeni / *Jonga* em mine ole kuluolinen Jalgoista kengie pätemen. (SUOMI W1: 2349; Ap. t. 13:25)
 (11) Ette temen nykyisen Aijan waiuat / eiuet ole *sen Cunnian* kuluoliset -- (SUOMI W1: 2436; Room. 8:18)
 (12) hen ombi Jumalan otolinen / ia *Jnhimisten* kuluolinen. (SUOMI W1: 2450; Room. 14:18)

KEVEÄ

- (1) että Dodomiterin *maacunnan* pitää Kewiemi Duomio päiwän / oleman Cuin *sinun*. (SUOMI W8: I: 367)

KOHTUULLINEN

- (1) ja mite *sen ijancaikisen elemen* cochtolinen olis -- (SUOMI W1: 1480)

KOI

- (1) Mine olen *Ephraimin* ninquin Coi / ia Judan Honelle yxi witzaus. (SUOMI W1: 3615; Hoos. 5:12)

KOVAKORVAINEN

- (1) Sille he ouat heiden *Jumalans* couacoruaiset -- (SUOMI W1: 3629–3630; Hoos. 14:1)

KUNNIA

- (1) Sen pite sinun *Nimes* cunnian oleman -- (SUOMI W1: 1164; Judit 9:15)

KUNNIALLINEN

- (1) madhajsim *sinun* olla cunnialiset -- (SUOMI W1: 1441)

KUORMA

- (1) ettei me *kenengen* teiden seas olisi coormana. (SUOMI W1: 2574; 2. Tess. 3:8)

KUULEMATON

- (1) Euchkerit / * Pahain neuuoin pesät / *Wanhembaidens* cwlemattomat / Tompelit -- (SUOMI W1: 2420–2421; Room. 1:30)

KUULIAINEN

- (1) olisin *ylimeijsten* caikista sydhemesten cwliaijnen -- (SUOMI W1: 1646)
 (2) mutta ette he caikissa cochtulisesa alamajisudhesa / eij waijuoin wihan ia nuchteen tedhen / mutta mös omantu'nons tedhen / *Esiwallan* ia *pämiesten* olisit cuuliaijset -- (SUOMI W1: 1694)
 (3) ette seke meiden sydhemet / olisit aijna sinun *keskydhes* cwliaijset -- (SUOMI W1: 1703)
 (4) olisima sinun caikea *pyhimen tados* alati cwliaijset -- (SUOMI W1: 1813)
 (5) sen paluelia hen ombi / *ionga* hen on cwliainen -- (SUOMI W1: 2009; UT alkup.)
 (6) Sille että twlet ia meri mös ouat *henen* cwliaiset? (SUOMI W1: 2042; Matt. 8:27)
 (7) sille seke Tuuli ia meri *henen* ouat cwliaiset? (SUOMI W1: 2121; Mark. 4:41)
 (8) ia he ouat *henen* cwliaiset? (SUOMI W1: 2189; Luuk. 8:25)
 (9) Nin mös swri ioucko Pappi tuli *vscon* cwliaisexi. (SUOMI W1: 2328; Ap. t. 6:7)
 (10) ia oli cummingin yxi hyue töö / ette hen oli *Jumalan* cwliainen -- (SUOMI W1: 2408; Room. alkup.)
 (11) ia henen Jäseninse waatisima ette he *Hengen* olisit cwliaiset / ia ei *himoon*. (SUOMI W1: 2410; Room. alkup.)
 (12) sen Palueliat te oletta / *io'ga* te oletta cwliaiset -- (SUOMI W1: 2432; Room. 6:16)
 (13) senwoxi ettei se ole Jumalan *Lain* cwliainen -- (SUOMI W1: 2435; Room. 8:7)
 (14) Mutta ei he ole caiki *Euangeliumin* cwliaiset -- (SUOMI W1: 2442; Room. 10:16)
 (15) TE Lapset olcat cwliaiset teide' *Wanhembain* HERRAsa. (SUOMI W1: 2543; Ef. 6:1)
 (16) Te Palueliat olcata cwliaiset teiden *rumillisten Herrain* / pelkeuxen ia wapistoxen cansa

- / teiden sydheme' yxikerdhasudhes / ninquin **Christusen** -- (SUOMIWI: 2543; Ef. 6:5)
- (17) Te Lapset / olcatta cwliaiset **Wanhimbaine** caikisa cappaleisa. Sille se ombi Herralle hyuesti otolinen. (SUOMIWI: 2560; Kol. 3:20)
- (18) Te Palueliat / olcatta cwliaiset caikisa asioisa teiden **rumilisten Herrain** -- (SUOMIWI: 2560; Kol. 3:22)
- (19) Waan olisit **Miestens** cwliaiset. (SUOMIWI: 2575; 1. Tim. alkup.)
- (20) Ninquin Sara oli **Abrahamin** cwliainen -- (SUOMIWI: 2606; 1. Piet. 3:6)
- (21) iotca **Henen** cwliaiset ouat -- (SUOMIWI: 2638; Heps. 5:9)
- (22) Olcat teiden **Opettaain** cwliaiset -- (SUOMIWI: 2655; Hepr. 13:17)
- (23) otta nyt Esicuaa Christusest / ioca oli henen **taiualisen Jsens** cwliainen haman coleman asti. (SUOMIWI: 3053)
- (24) ettei me Pahannuisi Ristis ia wastoin / keumises / waan olisima **Jumalan** cwliaiset -- (SUOMIWI: 3260; Ps. 37 alkus.)
- (25) Senteden meiden tule hurskat olla / ia henen **Lains** cwliaiset. (SUOMIWI: 3766; Mal. 4 alkus.)
- (26) JA ios sine olet sinun HERRAS Jumalas **änen** cwliainen -- (SUOMIWI: 3782; 5. Moos. 28:1)
- (27) Senteden ettes olet sinun HERRAS Jumalas **änen** cwliainen ollut. (SUOMIWI: 3782; 5. Moos. 28:2)
- (28) Senteden / ette sine olet sinun HERRAS Jumalas **Keskyn** cwliainen -- (SUOMIWI: 3783; 5. Moos. 28: 13)
- (29) ioca häne' **taiualisen Jsänsä** olij cwliainen coleman asti, -- (SUOMIWI: 105; B)
- (30) sentähden että te teidän Jsän Jonadabin **käskyn** olitte cwliaiset -- (SUOMIWI: 321)
- (31) Ettei se ole Jumalan **lain** cuuliainen eikä woy sitä täytä -- (SUOMIWI: I: 1047)
- (32) On täsä xxi opetus ia manaus **sanan** cwliaisille / -- (SUOMIWI: II: 880)

LUONNOLLINEN

- (1) Rackat ystäuänj, se on kyllä **meidhen** lonoline', -- (SUOMIWI: 81; B)

LYHYT

- (1) Sille Aica tulis **minun** lyhywexi / ios minun pidheis yleslukeman -- (SUOMIWI: 2651; Hepr. 11:32)

MAKSAJA

- (1) sen pite vskoman ette Jumala ombi / **ninen** iotca hende etziuet / yxi Jellensmaxaia. (SUOMIWI: 2649; Hepr. 11:6)

MAHDOLLINEN

- (1) Caiki ouat **sinun** madholiset (SUOMIWI: 1331; Mark. 14:36)
- (2) Caiki ouat **vskowaisten** madholiset. (SUOMIWI: 2135; Mark. 9:23)

MAHDOTON

- (1) He ouat ymberinswaelluet La'masten ia wocten Nahgoisa. Kieuhet / adhistetut / waiuat. **Joinenga** Maaailma oli Mahdhotoin -- (SUOMIWI: 2651; Hepr. 11:38)

MERKKI

- (1) Nin ouat nyt Kielet ydhen Merckin edeste / ei **ninen** iotca vskouat / waan **ninen** iotca ei Vsko. (SUOMIWI: 2486; 1. Kor. 14:22)
- (2) ioca merkixi a Todhistoxexi pite oleman HERRALLE **Zebaothin** Egyptin maassa. (SUOMIWI: 3472; Jes. 19:20)

OPPI

- (1) se on **meiden** Opixi kirioitettu. (2012; UT alkup.)
- (2) se on **meiden** Opixi kirioitettu -- (2451; Room. 15:4)
- (3) se on **meiden** Opixi kirioitettu. (3728; Sak. alkup.)

OTOLLINEN

- (1) Eijke coriat algusta ollet **sinu'** otoliset (SUOMIW1: 1164; Judit 9:16)
- (2) ette mine tietaisin mike **sinun** olis otolinen -- (SUOMIW1: 1315; Viis. 9:10)
- (3) Ja nijn Tööni olisit **sinun** otoliset -- (SUOMIW1: 1315; Viis. 9:12)
- (4) Ja ette mine teijn mite **sinun** oli otolinen. (SUOMIW1: 1329; 2. Kun. 20:3)
- (5) Mutta iosca me quitengi olisima neuret / ia **sinun** otoliset -- (SUOMIW1: 1371)
- (6) ette he olisit aijna **sinun** otoliset (SUOMIW1: 1376)
- (7) ioca **sinun** olis otolinen -- (SUOMIW1: 1418)
- (8) madhaijsime tulla **pyhen hengen** otolisexi asuijsijaxi ia maijjaxi -- (SUOMIW1: 1453)
- (9) ja madhaijsima tedhe mite **sinun** on otolinen / ja meille tarpelinen -- (SUOMIW1: 1610)
- (10) nijn minekin mös madhaijsin sen ielken / caiken minun tachton ia mielen / aijna / ia iocapaijcas / asetta / Ja tedhe mite **sinun** olis otolinen -- (SUOMIW1: 1632)
- (11) ia caiki mite **sinun** olis otolinen alati tekisin. (SUOMIW1: 1643)
- (12) mutta quin **sinun** olis otolinen -- (SUOMIW1: 1666)
- (13) mutta mite sinun **Jumallisen tachdhos** olis otolinen / ia kelwolinen -- (SUOMIW1: 1666)
- (14) ia mös sen pällen / quin olis **sinun** otolinen (SUOMIW1: 1748)
- (15) Se on **Jumalan** otollisempi että me keskenem hyue tegeme / quin me wffraisimma. (SUOMIW1: 2046; Matt. 9 jälkiv.)
- (16) Joca racasta Jsens taica Eitiens minun ylitzen ei se ole minulle otolinen. Ja ioca racas-tapi poicans / taicka tyterdhens minun ylitzen ei se ole **minun** otolinen. (SUOMIW1: 2049-2050; Matt. 10:37)
- (17) Juttaat lwlit että iolle käsi hyuesti keui ette hen oli **Jumala'** otolinen -- (SUOMIW1: 2208; Luuk 13 reunah.)
- (18) Sihen aican syndyi Moses / ia hen oli **Jumalan** otolinen -- (SUOMIW1: 2330; Ap. t. 7:20)
- (19) se on **Jumalan** otolinen. (SUOMIW1: 2342; Ap. t. 10:35)
- (20) Mutta iotca Lihalliset ouat / ei ne taidha olla **Jumalan** otoliset. (SUOMIW1: 2435; Room. 8:8)
- (21) ioca olis eleue / pyhe ia **Jumalan** otolinen -- (SUOMIW1: 2446; Room. 12:1)
- (22) hen ombi **Jumalan** otolinen / ia Jnhimisten keltuolinen. (SUOMIW1: 2450; Room. 14:18)
- (23) Ja ette minu' palueluxe' ionga mine teen Jerusalemissa / madhais **pyhein** otolinen olla -- (SUOMIW1: 2453; Room. 15:31)
- (24) Mutta monda heiste eiuet olluet **Jumalan** otoliset -- (SUOMIW1: 2477; 1. Kor. 10:5)
- (25) Senkö te pastoxi cutzutta? ia **HERRAN** otolisexi peiuexi? (w1: 3117; Jes. 58:5)
- (26) Ja cutka Palueluxet ouat **Jumalan** otoliset -- (SUOMIW1: 3283; Ps. 51 alkus.)
- (27) Senkö te pastoxi cutzutta? ia **HERRAN** otolisexi peiuexi? (w1: 3513; Jes. 58:5)
- (28) ia en olis ni' otoline' minu' **herranj.** ia **wapactaianj Christusen,** -- (SUOMIW2: 152; B)
- (29) ia tekemän mitä **Jumalan** olis otolinen. (SUOMIW4b: 206)

PAREMPI

- (1) se olis **sen Jnhimisen** paranbi / ios ei hen olisi syndynyt (SUOMIW1: 2151; Mark. 14:21)
- (2) Parambi **henen** olis / että Myllyn kiwi ripustetaisin henen caulans / ia wpotetaisin meren syueyteen. (SUOMIW1: 2072; Matt. 18:6)

RAKAS

- (1) Ette hen mactais olla racas quin Rachel henen **miehense** / toimelinen quin Rebecka / pitke ijelinen ia wskolinen quin Sara. (SUOMIW1: 3026)

RANGAISTUS

- (1) Waicka se olis Kuningelle / ninquin **sen ylimeisen** / taicka Pämiehillen ninquin ne iotca henelde lehetetydh ouat / nijlle Pahointekijoille tosin rangastotexi / ia nijlle Hurskaille kijtoxei. (SUOMIW1: 2604; 1. Piet. 2:14)

SOVELIAS

- (1) temen colemaijsudhen ielkin sijrtteijsit minun coolemattudheen / ioca **aijnoan Jsen** souelias on / -- (SUOMIW1: 1570)

- (2) Waiuoin waeldacat ninquin Christusen *Euangeliumin* souelias on -- (SUOMIW1: 2547; Fil. 1:27)

TARPEELLINEN

- (1) sillä hän on sinun racas Jsäs, ia tietä mösz hyuästi mikä *sinun* on tarpelinen -- (SUOMIW2: 55; B)
- (2) Sille hæn on simu' rakas isæs, ia tietey mösz hyuesthi, mike *sinu'* onopi tarpeline', -- (SUOMIW2: 55; C)
- (3) Jumala andacon meille site qn *meide'* tarpelinen on, Sekä Rumillenna ia Sielulle'na, -- (SUOMIW2: 189; B)
- (4) *teijän* on tarpelinen että minä poikes menen -- (SUOMIW3: 115)
- (5) Jaca mös nijdhen hurskasten ia vscolisten matcat olet cohendanut ia oijendanut sinnä päin quin sinä idze olet tactonut / ia *heidhän* on ollu tarpelinen. (SUOMIW4b: 187)

TARJONA

- (1) ia panepi nyt aialisen rangastuxe' sinun päles / ioca wähe ombi sen echtoon / ioca *sinun* tariona oli -- (SUOMIW1: 3051)

TERVE

- (1) Ja se Käsi tuli *henen* teruexi / ninquin toinen (SUOMIW1: 2117; Mark. 3:5)

TILA

- (1) ombi hen caikein *ninen* / iotca Henen cwliaiset ouat / yxi Tila ijancaikisehen Autuuteen (SUOMIW1: 2638; Hepr. 5:9)

TOTTELEMATON

- (1) MVtta sen sinun pite tietemen / Ette wimeisine peiuine waaralised aijat lehenyuet. Sille ette tuleuat ouat Jnhimiset iotca itzeheitens racastauat / Ahneet / Kerskaia / Coriat / Pilcaiat / *Wanhembittens* tottelemattomat -- (SUOMIW1: 2589; 2. Tim. 3:2)

TURHA

- (1) Mutta *hänen* oli caicki turha / sillä armon aica oli häneldä io ulcona. (SUOMIW8: II: 276)

TUOMARI

- (1) Joca ombi Oruille yxi Jse / ia *Leskein* Domari / Hen ombi Jumala henen pyhesse asu-misesans. (SUOMIW1: 3304; Ps. 68: 6)

USKOLLINEN

- (1) Emänd on *sinun* uscolinen -- (SUOMIW4a 38)
- (2) Colmas on, että me tahdom, ?*hänen* wscolisets paluelus miehens olla, -- (SUOMIW6a: 23; Kuninkaan kaari 6)
- (3) että minä tahdon minun *Kuningahani* vscollinen olla, -- (SUOMIW7b: 4; Kuningahan Menosta 1)

VARA

- (1) Sille ettei Lasten pidhe Tauarata cocoma' *wanhembains* waraxi / waan ne wanhemat Lapsile's. (SUOMIW1: 2516; 2. Kor. 12:14)

VAARALLINEN

- (1) Mine näen ette puriectus retki tacto olla waralinen ia wahinghollinen / ei waiuoin *Calun* ia *Hacdhen* / mutta mös meiden *Henge'* (SUOMIW1: 2388; Ap. t. 27:10)

VAHINGOLLINEN

- (1) ia olet sinun Poicas colemanhan meidhen colemanna wahettanut, nin etteij colema taidha *meidhän* si=le enämbätä vahingolinen olla, -- (SUOMIW2: 85; B)

VAHVA

- (1) Ja se Lupaſ pite olema' wahwana caikille Siemenille / Ei **ninen** ainostans / iotca Laista ouat / mutta mös **ninen** / iotca Abrahamin Vscosta ouat -- (SUOMIWI: 2427; Room. 4:16)

VAINOLLINEN

- (1) Sille eij se woij sinua rauhan Jumalata laupiana pite / ioca **lehimeises** wainolinen ombi -- (SUOMIWI: 1462)

VELKAA

- (1) ioca oli **henen** welca kymenen tuhatta leiuisket. (SUOMIWI: 2074; Matt. 18:24)
 (2) ioca oli **henen** welca sata penningit. (SUOMIWI: 2074; Matt. 18:28)
 (3) Quinga palio sine olet minun **Herrani** welca? (SUOMIWI: 2216; Luuk. 16:5)
 (4) ia maxa henelle mite hen on **hene**' welca. (SUOMIWI: 2404; Room. alkup.)
 (5) Ninquin ios sinun olis **iongun** welca / ia et sine woisi maxa. (SUOMIWI: 2411; Room. alkup.)
 (6) nin ettei me **henen** ene'bi welca ole -- (SUOMIWI: 2523; 2. Kor. 2 reunah.)
 (7) cusa se ioca **toisen** welca on / ia eij tahdo mutoin maxa -- (SUOMIWI: 204)
 (8) tuli yxi hänen etteens / ioca oli **hänen** welca kymmenen tuhatta leiwiskätä. (SUOMIWI: II: 594)
 (9) cuin sinä maxat sen cuin sinä olet **minun** welca. (SUOMIWI: II: 614)
 (10) ia löyti yhden hänen cansaPalwelioistans / ioca oli **hänen** wäähä welca -- (SUOMIWI: II: 619)

VELKAPÄÄ

- (1) Mine olen Welcapä / seke **Grekein** ette **mucalaisten** / seke **Wisasten** ette **Tyhmein**. (SUOMIWI: 2419; Room. 1:14)
 (2) Nin olema me nyt (rackat Weliet) Welcapääd / ei **Lihan** ette meiden pite Lihan ielkin elemen. (SUOMIWI: 2436; Room. 8:12)
 (3) ios hän **Isännän** welcapä, -- (SUOMIWI: 6a: 103; Rakennoxen kaari 35.; SUOMIWI: 6b: JNS **Jsännän**; C **Jsännäs**)

VELGOLLINEN (= VELALLINEN)

- (1) Elke kellenge welgholiset olgho / waan **sen** ette te keskenenne racastatta. (SUOMIWI: 2448; Room. 13:8)

VIRVOTUS

- (1) Ja olen Se eleue Taiualinen leipe / ioca Mailmalle sen Elemen annan / Ja **ninen tötete-keueisten** ia **raskautetudhen** Wirghotus. (SUOMIWI: 3193)

VOIMALLINEN

- (1) Abba minu' Jsen / caiki ouat **sinu'** woimaliset -- (SUOMIWI: 2152; Mark. 14:36)
 (2) Abba / minun Jsen / caiki ouat **sinun** woimeliset -- (SUOMIWI: 3168; Mark. 14:36)

YLENVÄKEVÄ

- (1) Sine olet **minun** ylenwäkeue ollut -- (SUOMIWI: 1338; Jer. 20:7)

ÄITI

- (1) senteden ette hen yxi Eiti ombi **caikein eleuitten**. (SUOMIWI: 3137; 1. Moos. 3:20)

13. Predikaatittoman lauseen dativigenetiivi**TERVE / VE (VOI)**

- (1) we **sinun** Jerusalem -- (SUOMIWI: 1140; Jer. 13:27)
 (2) We **pacanoidhen** / iotca minun canssaan wajjnouat -- (SUOMIWI: 1237; Judit 16:20)

- (3) Terue *Marian* toijmitus (SUOMIWI: 1837)
- (4) we *sinun Chorazin* / We *sinun Bethsaidan*. (SUOMIWI: 2052; Matt. 11:21)
- (5) We *mailman* pahannoxen tähden. (SUOMIWI: 2072; Matt. 18:7)
- (6) We quitengin *sen Jnhimisen* / ionga cautta pahannos tule. (SUOMIWI: 2072; Matt. 18:7)
- (7) Mutta we *raskasten* ia *imetteweisten* nijlle peiwille. (SUOMIWI: 2091; Matt. 24:19)
- (8) Mutta We *sen Jnhimisen* -- (SUOMIWI: 2099; Matt. 26:24)
- (9) ia sanoi / Terue *teiden*. (SUOMIWI: 2108; Matt. 28:9)
- (10) Mutta we olcoon nijlle wastoin oleuaisille / ia *imetteuein* nijne peiuine. (SUOMIWI: 2148; mark. 13:17)
- (11) Mutta we *sen Jnhimisen* ionga cautta Jnhimisen Poica peteteen -- (SUOMIWI: 2151; Mark. 14:21)
- (12) Mutta we *teiden* Rickat -- (SUOMIWI: 2181; Luuk. 6:24)
- (13) We *teiden* iotca rautudh oletta -- (SUOMIWI: 2181; Luuk. 6:25)
- (14) We *teiden* iotca nyt nauratta -- (SUOMIWI: 2181; Luuk. 6:25)
- (15) We *teiden* cosca caiki Jnhimiset teite kijtteuet -- (SUOMIWI: 2181; Luuk. 6:26)
- (16) We *heien* -- (SUOMIWI: 2668; Juud. 1:11)
- (17) Ve / Ve / Ve *asuuaiستن* Maan päle -- (SUOMIWI: 2685–2686; Ilm. 8:13)
- (18) quitengin we *sen Jnhimisen* / ionga cautta Jnhimisen poica peteten -- (SUOMIWI: 3157; Luuk. 22:22)
- (19) nin Jesus cohdas heite ia sanoi / Terue *teiden* -- (SUOMIWI: 3184; Matt. 28: 9)
- (20) Woi *weickon* / Ne Wanhat Tauat arahimmat. (SUOMIWI: 3446–3447; 5. Moos. 32 reunah.)
- (21) We *heiden* / ette he minusta horiachtauat -- (SUOMIWI: 3618; Hoos. 7:13)
- (22) WE *sen murhalisen Caupungin* / ioca teunens Walechta ia Röueyst ombi -- (SUOMIWI: 3691; Nah. 3:1)
- (23) We *ninen* / iotca Meren polen asuuat / *ninen Sotalaisten*. (SUOMIWI: 3706; Sef. 2:5)
- (24) WE *sen cauhialisen* / *rietan* / *wäkiualdaisen Caupungin* -- (SUOMIWI: 3708; Sef. 3:1)

MUUT

- (1) Syndien edhest / Jalo Rucous / *Leuitein* ia *Seurakunnan* / iossa Jumalan hyueteghot / ninquin coco ramattun summas -- (SUOMIWI: 1130; Neh. 9 alkus.)
- (2) Ja leusin ydhen Altarin / iossa kirioitettu oli / *SEN tuttamattoman Jumalan*. (SUOMIWI: 2362; Ap. t. 17:23)
- (3) *Sinun* kijtos ja Cunnias -- (SUOMIWI: 1394)
- (4) O Jesu meiden Rauinnos / leijpe ja iooma *wscolisten* / hunaija ia sielun mackeus / *sydemem* / sinun hercku / ia *corwain* (SUOMIWI: 1586)
- (5) nimitten / ylistos ia cunnia / ia catomatoim olemus / *nijnem* / iotca kerssimisen cansa seisouat sen ijancaikisen Elemen ielkin. (SUOMIWI: 2422; Room. 2:7)
- (6) *Neinen* yxi surman haiju coolemahan / Mutta nijlle toisille Elemen haiju elemexi. (SUOMIWI: 2498; 2. Kor. 2:16)
- (7) *Ninen Pyhein* iotca Ephesos asuuat / ia Vskouat Jesusen Christusen päle. (SUOMIWI: 2532; Ef. 1:1)
- (8) PAuali ia Timotheus Jesusen Christusen Palueliat. *Caikein Pyhein* Christuses Jesuses iotca Philippis ouat / ynne *Pijspain* ia *Palueliain*. (SUOMIWI: 2545; Fil. 1:1)
- (9) Alcupuhe. *Christilisen Lukian*. Michael Agricola Torsbyus teruette. (SUOMIWI: 3714)
- (10) Ioca paikas cusa mies sackon tule, sillan eli tien tähden, ia ei tahdo sackons maxa, ilman tÿgö etzikött, otettakan sitte lain cansa, ia 3 mrka palkehexas, colmie iakoon, *kuningan*, *sÿÿnsanoian* ia sildain catzelmus *miesten* eli *aitamiesten*. (SUOMIWI: 79; Rakennoxen kaari 3.; SUOMIWI: 6b: I lisätty kihlacunnan)
- (11) nijn olkan sordutt 40. mrkan colmie iakoon, *kuningan*, *Sÿÿnsanoia* ia *kihlacunnan*. (SUOMIWI: 6a: 165;)
- (12) Nijn mös *kuningan* ia *kihlacunnan* kohtulisen sakon, -- (SUOMIWI: 6a: 173; Tachto Tapon kaari 22.; SUOMIWI: 6b: C kuningalle ia kihlakunnalle)
- (13) Olkan se laillisen maxoin 40 mrc. Col. Kerd. Jutun *isännän Kuningan*, ia *kihlacunnan*, -- (SUOMIWI: 7a: 195; Mieli wilian Tapoista 38)

- (14) hänen 6 mrc. sackons pälle se ioca ästa, nin mös se ioca möy col. kerd. quin sanottu on, ia olkan sen rickonut ionga hän ästi, cahtia **Kuninghan** ia **Caupungin** -- (SUOMIW7b: 81; Kaupan Menosta 16)
- (15) ennen quin se on ollut yhden oikeuden edesä, Caupungisa, 40 mrc. maxon pälle, **Kuningan** Jutun **Jsännen** ia **Caupungin**, -- (SUOMIW7b: 110; Rastuuan Menosta 9)
- (16) nin ouat he rickonet 40 mrc. col: ker: Jutun **Jsännän**, **Kuningan** ia **Caupungin**, -- (SUOMIW7b: 124; Kuningan walan sakon Menosta 4)
- (17) Ja ne 80 mrc. käykänn colmen iakon, Jutun **isännän Kuningan** ia **Caupungin**, -- (SUOMIW7b: 142; Mieliuusion taposta 1)
- (18) nin ätta pispa Kuningan oikeuden, ia sen cuollen perilliset Jutun isännän oikeudhen ia **Caupungin** colmannexens maxosta, (SUOMIW7b: 144; Mieliuusion Taposta 7)

2. Adessiivia vastaavat

- (1) eike mös miehen särissime ombi **henen** mielennoude. (SUOMIW1: 0018; Ps. 147:10)
- (2) mike wäli ombi Jnhimisten **lwlon** ja **wson** Jumalasta. (SUOMIW1: 1832)
- (3) Jos me meiden tacton / sinun tadhos cansa ydhystem / nijn **meiden** ajna paha ombi / -- (SUOMIW1: 1798)
- (4) minun rackan / iossa minun **sieluni** ombi hyue sosio. (SUOMIW1: 2054; Matt. 12:18)
- (5) Sille ettei minu' **Puheni** ole sija teisse. (SUOMIW1: 2270; Joh. 8:37)
- (6) Ninquin ios **sinun** olis iongun welca / ia et sine woisi maxa. (SUOMIW1: 2411; Room. alkup.)
- (7) Ei ole waimolla walta omalle rumillans / waan **Miehen**. Samalmoto mös Miehelle ei ole walta rumillens / waan **waimon**. (SUOMIW1: 2470; 1. Kor. 7:4)
- (8) Ennen **Kuningasten** oli Walta Ephraimin Sugussa / Jotca silloin harniskat ia Joutzet cannoit. (SUOMIW1: 3322)
- (9) Mike **sinun** oli Meri ettes pakenit? (SUOMIW1: 3382; Ps. 114:5)
- (10) eike mös miehen Särissime ole **henen** Mielennoude. (SUOMIW1: 3432; Ps. 147:10)
- (11) Oli **heiden** erinomainen vloswalittu Jumalanpaluelus ia Epeiumalus / quin mös caikilla Jumalattomilla onopi. (SUOMIW1: 3459)
- (12) Sille me lwlima ettei meiden **Waldakundan** pitenyt ycten häte oleman -- (SUOMIW1: 3576; Jer. 4 reunah.)
- (13) Ja Rauhan pite **heiden** molemilla oleman. (SUOMIW1: 3737; Sak. 6:13)
- (14) Että hen waiuoin teydhen sydämen cansa äyatelis christusen pälle sillä hänes eij **hänen** ole mitäken muta quin kircas*wighat*tomus hyüys, elämä, ia terueys, ia autus, ia on mös cokona's hr'an oma's, -- (SUOMIW2: 141; B)
- (15) caikisa niisa ioijsa **Jumala'** on hyuä miele'nodhe, -- (SUOMIW2: 75; B)
- (16) [cai]ckisa nysse iotssa **Jula'** on hyffue miele'noudhe, -- (SUOMIW2: 75; C)
- (17) mikä **sinun** on Hagar? (SUOMIW9: 1. Moos. 21:17)
- (18) wähäkö **sinun** siinä on / ettäs olet minulda miehen wienyt -- (SUOMIW9: 1. Moos. 30: 15)
- (19) nijn sanoi Caleb hänelle: mikä **sinun** on? (SUOMIW9: Joos. 15:18)
- (20) Nijn sanoi Caleb hänelle: mikä **sinun** on? (SUOMIW9: Tuom. 1:14)
- (21) ja mitä **sinun** on täällä? (SUOMIW9: Tuom. 18:3)
- (22) mikä **sinun** on ettäs nijn huudat? (SUOMIW9: Tuom. 18:23)
- (23) Cuningas sanoi hänelle: mikä **sinun** on? (SUOMIW9: 2. Sam. 14:5)
- (24) mitä **sinun** täsä on Elia? (SUOMIW9: 1. Kun. 19:13)
- (25) Ja Cuningas sanoi hänelle: mikä **sinun** on? (SUOMIW9: 2. Kun. 6:28)
- (26) mikä **sinun** on? ja mitäs anot? (SUOMIW9: Est. 5:3)
- (27) mikä **teidän** on -- (SUOMIW9: Jes. 22:1)
- (28) Mikä **sinun** on / Ester? (SUOMIW9: Lis.Est.k. 3:12)
- (29) ja mitä **sinun** on täällä? (SUOMIW9: Tuom. 18:3)
- (30) mitä **sinun** täsä on Elia? (SUOMIW9: 1. Kun. 19:13)
- (31) wähäkö **sinun** siinä on / ettäs olet minulda miehen wienyt -- (SUOMIW9: 1. Moos. 30:15)
- (32) cadzocat sitä Joabin pellon cappaletta minun peldoni wieres / ja **hänen** on sijnä ohra

- (SUOMIW9: 2. Sam. 14:30)
- (33) **Minun** on neuwo ja meno / **minun** on toimi ja woima. (SUOMIW9: Sananl. 8:14)
- (34) eikä **heidän** ole yhtän osa mailmasa -- (SUOMIW9: Saarn. 9:6)
- (35) Mitä **sinun** täsä on / kenengä oma sinä olet? (SUOMIW9: Jes. 22:16)
- (36) ja sano: hoi / **minun** helle / minä iloidzen tulesta. (SUOMIW9: Jes. 44:16)
- (37) HERrasa **minun** on wanhurscaus ja wäkwewys. (SUOMIW9: Jes. 45:23(24))
- (38) ei **meidän** mitän hätä ole -- (SUOMIW9: Jer. 7:10)
- (39) Ja tosin ei **teidän** pidä osa HERran seuracunnas oleman. (SUOMIW9: Miika 2:5)
- (40) Ei **minun** ole suosio teihin / sano HERra Zebaoth -- (SUOMIW9: Mal. 1:10)
- (41) ja ei ole **sinun** halua hewoisten wäkwewyteen -- (SUOMIW9: Juudit 9:16)
- (42) ei meidän **poicam** Jumalan awulla hätä ole -- (SUOMIW9: Tob. 10:6)
- (43) Jonga cautta **meidän** on wapa käymys Uscosa / tähän Armohon -- (SUOMIW9: Room. 5:2)
- (44) On **heidhän molembain** siehen wicaa, maxacaan cumbikin colme marca raha. (SUOMIW11b: 275; Naimisen Caari 2:5.)
- (45) mitä **hänen** on welca muille, eli muut hänelle, -- (SUOMIW11b: 307; Maan Caari 17.)
- (46) Jos jocu toisen tietämätä, toisen hahtehen calunsa sälyttä, joco **sen** siellä calua on, eli ej. (SUOMIW11b: 350; Hahdhen asiain Caari sisällys 12.)

Liite 2. Persoonapronominien ei-partitiiviset totaaliobjektit kahdeksan 1800-luvulla syntyneen kirjailijan teoksissa

Tämän liitteen tarkoituksena on antaa Mikael Agricolan teoksissa vallitsevalle persoonapronominien totaaliobjektin sijanmerkinnälle vertailukohta kahdeksan 1800-luvulla syntyneen kirjailijan teoksista tehdyn selvityksen perusteella siten, että persoonapronominien partitiivissa olevat objektit on karsittu käsittelystä. Selvitykseen mukaan otetut kirjailijat ovat syntymävuosijärjestyksessä Jacob Fredrik Lagervall, Aleksis Kivi, Theodolinda Hahnsson, Kari Jacob Gummerus, Minna Canth, Juhana Heikki Erkko, Juhani Aho ja Teuvo Pakkala. Heidän syntymäpaikkansa jakautuvat murrejaossa hämäläisiin (Kivi, Hahnsson, Canth, Erkko), pohjalaisiin (Gummerus, Pakkala) ja savolaisiin (Lagervall, Aho). Nämä eivät kuitenkaan kerro kaikkea kirjailijoiden murretaustoista. Tämän liitteen tietopohjan muodostavat Osmo Ikolan (1966) ja Tapani Lehtisen (1985) kirjoituksessa mainitut seikat.

Selvityksessä on tarkasteltu seuraavat seikat:

- A. Persoonapronominin genetiivimuoto esiintyy aktiivilauseessa objektina
- B. Persoonapronominin *t*-akkusatiivimuoto esiintyy aktiivilauseessa objektina
- C. *Me*-persoonapronomini esiintyy passiivisen predikaatin subjektina
- D. Persoonapronominin nominatiivimuoto esiintyy yksinäistempuksellisessa¹ passiivilauseessa objektina
- E. Persoonapronominin genetiivimuoto esiintyy yksinäistempuksellisessa passiivilauseessa objektina
- F. Persoonapronominin *t*-akkusatiivimuoto esiintyy yksinäistempuksellisessa passiivilauseessa objektina
- G. Persoonapronominin nominatiivimuoto esiintyy imperatiivin 2. persoonan predikaatin objektina
- H. Persoonapronominin genetiivimuoto esiintyy imperatiivin 2. persoonan predikaatin objektina
- I. Persoonapronominin *t*-akkusatiivimuoto esiintyy imperatiivin 2. persoonan predikaatin objektina
- J. Persoonapronominin nominatiivimuoto esiintyy nesessiivisen rakenteen infinitiivin objektina
- K. Persoonapronominin genetiivimuoto esiintyy nesessiivisen rakenteen infinitiivin objektina objektina
- L. Persoonapronominin *t*-akkusatiivimuoto esiintyy nesessiivisen rakenteen infinitiivin objektina

Kohta C ei luonnollisesti kuulu objektia koskeviin seikkoihin. Se on kuitenkin otettu mukaan tarkasteltavaksi, jotta voidaan nähdä sen suhde persoonapronominien nominatiivimuotoihin objekteihin. Taulukko 1 esittää tulokset yksinkertaisessa muodossa.

Taulukon \times -merkki tarkoittaa nimenomaan sitä, että käytössäni olevista aineistoista ei ole löytynyt esiintymää. Laajemman aineiston valossa taulukon näkymä voi muuttua.

Taulukosta voi heti todeta, että kaikilla kirjailijoilla on käytössä persoonapronominien genetiivi- (A) ja *t*-akkusatiivimuoto (B) objektina. Niiden välillä ei näytä olevan tavallisessa aktiivilauseen objektina muuta eroa kuin suosittuus. Osa kirjailijoista käyttää niitä rinnan.

Persoonapronomini *me* (C) esiintyy passiivisen predikaatin subjektina viidellä ja persoonapronominien nominatiivimuodot (D) esiintyvät yksinäistempuksellisessa passiivilauseessa objektina kuudella kirjailijalla. Kolmella kirjailijalla esiintyy kumpaakin. Yksinäistempuksellisen passiivilauseen genetiiviobjektista (E) ei ole löytynyt yhtään esiintymää. Murreaineistosta mainitunlaisia objekteja löytyy, mutta nekin ovat hyvin epäselviä tapauksia. Tuntuu siltä kuin sitä ei olisi koskaan esiintynyt selvänä ja vakiintuneena. Tähän on voinut olla yhtenä syynä

1. Termi on Lehtisen (mts. 277) artikkelista peräisin ja tarkoittaa ei-liittotempuksia, ts. preesensia ja imperfektiä.

Taulukko 1. Persoonapronominien ei-partitiivisen totaaliobjektin sijanmerkintä kahdeksan 1800-luvulla syntyneen kirjailijan teoksissa

○ = on löytynyt, × = ei ole löytynyt

Kirjailija	Syntynyt	Paikka	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
Lagervall	1787	Kontiolahti	○	○	×	○	×	×	×	×	×	×	×	×
Kivi	1834	Nurmijärvi	○	○	○	○	×	○	○	×	○	○	×	×
Hahnsson	1838	Tyrvää	○	○	○	○	×	×	○	×	×	×	○	○
Gummerus	1840	Kokkola	○	○	×	○	×	×	×	×	○	×	×	○
Canth	1844	Tampere	○	○	○	×	×	×	×	×	○	×	×	×
Erkko	1849	Orimattila	○	○	×	○	×	○	×	×	○	×	×	○
Aho	1861	Lapinlahti	○	○	○	×	×	○	×	×	×	×	×	×
Pakkala	1862	Oulu	○	○	○	○	×	○	×	×	○	×	×	×

se, että sellaisissa lauseissa, joissa on käytetty yhteisöä ilmaisevaa genetiiviadverbiaalia, predikaatti on usein passiivinen ja adverbiaali monikollinen persoonapronomini,² genetiivinen objekti olisi voinut aiheuttaa sekaannuksen. Toisaalta C-tyypin nominatiivisubjektikaan ei nähtävästi ole aiheuttanut sekaannusta samanmuotoisen objektin käyttöön, miksi sitten genetiivimuotoinen objektikaan. Persoonapronominien *t*-akkusatiivimuodot (F) esiintyvät neljällä kirjailijalla objektina yksinäistempuksellisessa passiivilauseessa. Heistä kolmella on käytössä edellä esitetty nominatiiviojekti (D). Ainakin Erkolla on sellainen jako, että vain 3. persoonan, luultavasti vieläpä yksikön pronomini *hän* esiintyy nominatiivisena objektina ja muiden persoonien pronominit *t*-akkusatiivisena objektina yksinäistempuksellisessa passiivilauseessa. Kivestä samaa ei ehkä voi sanoa, sillä hän on Hahnssonin kanssa ainoa, joka käyttää 1. persoonan pronominin nominatiivimuotoa imperatiivin 2. persoonan muodon objektina (G). Tässä kohden Kiven ja Hahnssonin sijanmerkintä poikkeaa suuresti Agricolan teosten vastaavasta.

Genetiivimuotoa ei ole käytetty imperatiivin 2. persoonan muodon objektina (H). Mikael Agricolan teoksissa sellaista esiintyy, mutta niissäkin vain sormin laskettava määrä. Neljä kirjailijaa on käyttänyt nykykielen tavoin *t*-akkusatiivimuotoisia objekteja imperatiivin 2. persoonan muodon objektina (I). Valitettavasti Gummeruksen teoksista on vain yksi *t*-akkusatiiviesiintymä, mutta siitä huolimatta se on kiinnostava, koska hän käyttää yksinäistempuksellisessa passiivissa persoonapronominien nominatiivimuotoja objektina paljon, mutta juuri tässä ainoassa imperatiivilauseessa, jossa on persoonapronomini objektina, hän käyttääkin *t*-akkusatiiviojektia.

Nesessiivisten rakenteiden esiintymiä on kovin niukalti ja niistä on vaikea tehdä juuri mitään päätelmiä. Kiven esimerkit (J) kertovat kuitenkin siitä, että hän on käyttänyt pronominin *hän* nominatiivimuotoa johdonmukaisesti objektina passiivilauseessa, nesessiivisessä rakenteessa ja imperatiivilauseessa, joissa nykykirjasuomessa käytettäisiin ainoana vaihtoehdona *t*-akkusatiiviojektia. Nesessiivisen rakenteen infinitiivin objektin sijanmerkintänä tämä seikka on kiinnostava, koska Kivi on käyttänyt substantiivista genetiiviojektiaakin nesessiivisessä rakenteissa:

2. Esim. **eikä meil- olluk**koskaan toi noin / *ei**meill- o... *joku luuli et *meijän- oltiin**kauhiar rikkait- oli**rahhaa pankis *eikä meitill- ollu**yhtää*rahhaa ko *määkin**naimisiin meni.* (LAX: Pöytyä, Haettu: 7.8.2009, XPath: //cl[w[starts-with(@lemma, 'me')] and contains(@mrp, 'gen')] and w[starts-with(@lemma, 'olla')] and contains(@mrp, 'pass')]). SUOMI1800-alkuisista aineistoistakin löytyy yhteisöä ilmaisevasta genetiivistä esimerkkejä, joskin niissä on käytetty aktiivilauseita ja yhteisöä ilmaiseva genetiiviadverbiaalit ovat substantiivisia, esim. *että Nikkilän ovat luvanneet saunansa Vimparin asunnoksi, --* (SUOMI1800-PAKKALA: 220).

- (1) Täytyy herättää *tuon makaavan aasin*. (SUOMI1800-KIVI3: 11)
- (2) Mutta nyt sun pitää saaman aika *rapsauksen*. (SUOMI1800-KIVI3: 18)

Persoonapronominiobjekti on siis jätetty nollamerkintäiseksi, vaikka substantiiviobjektikin on välillä merkitty genetiivillä.

Tästä selvityksestä on kokonaan jätetty pois persoonapronominien partitiiviobjektit, jotka esiintyvät totaaliobjektina mm. imperatiivilauseissa, kuten Agricolan teoksissa:

- (3) Wiekää *häntä* wiipymätä Halttuun Judan Jumalan. (SUOMI1800-LAGERVALL3: 10)
- (4) Mutta päästäkää *muu* siteista. (SUOMI1800-KIVI2: 153)
- (5) Hae onnesi wieraissa maissa ja unhota *minua*. (SUOMI1800-HAHNSSON6: 21)
- (6) wie *minua* wuoteelle. (SUOMI1800-GUMMERUS1: 61)

Niitä esiintyy kuitenkin muuallakin kuin imperatiivilauseissa:

- (7) Siihen on nyt tuhmuutesi saattanut *meitä*. (SUOMI1800-GUMMERUS1: 73)

Kaikkien erisijaisten objektien keskinäisten suhteiden selvittely vaatii laajempaa tutkimusta.

Aineslähteet

LAX = Lauseopin X-arkisto. Vuosina 1976–1984 Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ja Turun yliopiston yhteistyöhankkeena tuotetun murrekorpuksen verkkoversio. Turun yliopisto.

SUOMI1800-LAGERVALL1 = *Ruunulinna*. Murhekuvaus. 5:sä Tapauksessa. Waseniuksen kirja-pränti, Helsinki 1834. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.

SUOMI1800-LAGERVALL2 = *Josephi*. Kuwaus 5:sa kohtauksessa. J. Cederwaller poikineen, Wiipuri 1847. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.

SUOMI1800-LAGERVALL3 = Lagerwall, J. F. 1847: *Judithi*. Kuwaus 4:ssä kohtauksessa. J. Cederwaller poikineen, Wiipuri. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.

SUOMI1800-LAGERVALL4 = Lagerwall, J. F. 1855: *Jaakot*. Alkuperäinen kertoelma. J. C. Frenkellin ja Pojan kirjapaino, Turku. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.

SUOMI1800-KIVI1 = Kiwi, A.: *Lea*. Näytelmä yhdestä näytöksestä. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.

SUOMI1800-KIVI2 = Kivi, Aleksis 2011: *Nummisuutarit*. Otava, Helsinki.

SUOMI1800-KIVI3 = Aleksis Kivi. *Kootut teokset III osa*. Julkaissut E. A. Saarimaa. [sisältää näytelmät *Olviretki Schleusingenissä*, *Leo ja Liina*, *Canzio*, *Selman juonet*, *Alma* sekä toisinnot näytelmistä *Canzio* ja *Selman juonet*.] SKS, Helsinki 1916. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.

SUOMI1800-KIVI4 = Kiwi, A. 1867: *Yö ja Päiwä*. P. Th. Stolpen, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.

SUOMI1800-KIVI5 = Kivi, Aleksis 1975: *Seitsemän veljestä*. WSOY, Porvoo–Helsinki.

SUOMI1800-KIVI6 = Kiwi, A. 1871: *Margareta*. Näytelmä 1:stä näytöksestä. Oskar af Heurlin, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.

SUOMI1800-HAHNSSON1 = H., T. 1872: *Kuuselan Kukka*. SKS:n kirjapaino, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.

SUOMI1800-HAHNSSON2 = H., T. 1873: *Ainoa Hetki*. Kolmi-näytöksinen näytelmä. G. E. Eurén, Hämeenlinna. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.

SUOMI1800-HAHNSSON3 = H., T. 1874: *Muistoja Naantalista eli Wanhan Tädin kertomus*. SKS:n kirjapaino, Helsinki.

SUOMI1800-HAHNSSON4 = H., T. 1877: *Wiinantehailia*. Näytelmä kahdesta näytöksestä. Welling ja Göös'in kirjapaino, Jyväskylä. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.

- SUOMI1800-HAHNSSON5 = H., T. 1877: *Sawon jääkäri*. Kolmi=näytöksinen Näytelmä. SKS:n kirjapaino, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON6 = H., T. 1878: *Pikku Kertoelmia*. [sisältää teokset *Pitkän=niemen synty*, *Rikas köyhänäkin*, *Katri*, *Tekla*, *Kalastaja=Lassi*, *Onnen kukkaset*.] Hämeäläisen osake=yhtiön kirjapaino, Hämeenlinna. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON7 = H., T. 1880: *Mäkelän Liisu*. SKS:n kirjapaino, Helsinki.
- SUOMI1800-HAHNSSON8 = Hahnsson, Theodolinda 1884: *Kotikuusen kuiskehia*. [sisältää 18 teosta, joista läpi käyty läpi teokset *Kaksosweljekset*, *Haapakallio*, *Torpan tyttö*, *Juhannus-aatto mummon luona*, *Köyhäinmajassa*, *Mitä koski kohisee? Mitä kuuset kuiskailee?*] G. W. Edlund, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON9 = Hahnsson, Th. 1887: *Huutolaiset*. Werner Söderströmin kokoelma. Kaunokirjallisuutta II. Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON10 = Hahnsson, Th. 1888: *Sodan uhatessa*. Ilvelys yhdessä näytöksessä. HJ. Hagelberg, Tampere. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON11 = Hahnsson, Th. 1891: *Martta*. WSOY, Porvoo. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON12 = Hahnsson, Th. 1891: *Joululahjat*. G. W. Edlund, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON13 = Hahnsson, Th. 1891: *Kaksi*. G. W. Edlund, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-HAHNSSON14 = Hahnsson, Th. 1894: *Marjapojat*. WSOY, Porvoo. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-GUMMERUS1 = Gummerus, K. J. 1865: *Suomalaisia Uuteloita I*. [sisältää teokset *So-witus haudalla*, *Palkinto*, *Merimiehen morsian*.] SKS: kirjapaino, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-GUMMERUS2 = Gummerus, K. J. 1870: *Ylhäiset ja Alhaiset*. Alkuperäinen Romaani kahdessa osassa. Edellinen osa. SKS:n kirjapaino, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-GUMMERUS3 = Gummerus, K. J. 1870: *Ylhäiset ja Alhaiset*. Alkuperäinen Romaani kahdessa osassa. Jälkimäinen osa. SKS:n kirjapaino, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-GUMMERUS4 = Gummerus, K. J. 1873: *Suomalaisia Uuteloita II*. [sisältää teokset *Sadan leukaluut*, *Kaksi joulu=aatto*.] SKS: kirjapaino, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-CANTH = Minna Canth. *Valitut teokset*. [sisältää teokset *Murtovarkaus*, *Työmiehen vaimo*, *Köyhää kansaa*, *Hanna*, *Kauppa-Lopo*, *Papin perhe*, *Anna-Liisa*.] WSOY, Porvoo-Helsinki 1953.
- SUOMI1800-ERKKO1 = Erkkö 1873: *Näytelmiä*. III. *Kokkimajori*. *Sotaiset weljekset*. Wiipurin suomalainen kirjallisuusseura, Wiipuri. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-ERKKO2 = Erkkö, J. H. 1881: *Kotoisia tarinoita*. K. E. Holm, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-ERKKO3 = Erkkö, J. H. 1883: *Kotoisia tarinoita*. II. K. E. Holm, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-ERKKO4 = Erkkö, J. H. 1890: *Uskovainen*. Eletty kertomus. Matti Kurikka, Wiipuri. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.

- SUOMI1800-AHO1 = *Aho Kootut teokset I nidos*. Ensimmäiset novellit. *Muuan markkinamies. Rautatie*. WSOY, Porvoo 1954.
- SUOMI1800-AHO2 = Aho, Juhani 1909: *Panu*. Kuvauksia kristinuskon ja pakanuuden lopputaistelusta Suomessa. WSOY, Porvoo.
- SUOMI1800-PAKKALA1 = Pakkala, Teuvo 1891: *Vaaralla*. Kuvia laitakaupungilta. K. F. Kivekäs, Oulu. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.
- SUOMI1800-PAKKALA2 = Pakkala, Teuvo 1894: *Elsa*. Otava, Helsinki. PDF-muotoon skannattu versio. Saatavissa: <<http://www.doria.fi>>.

Kirjallisuuslähteet

- IKOLA, OSMO 1966: ”Päästä meitä pahasta”. Eräs itämerensuomalaisten kielten objektiky-symys. *Sj* 8: 28–38.
- LEHTINEN, TAPANI 1985: Vanhan persoonallisen passiivin jatkajiako? *Vir* 89, s. 270–289.

Esimerkistö

Tämä esimerkistö sisältää tarkostelukohteiden A ja B osalta vain yhden esimerkin. Loput on esitetty kokonaisuudessaan.

A. PERSOONAPRONOMININ GENETIIVIMUOTO ESIINTYY AKTIIVILAUSESSA OBJEKTINA

LAGERVALL

- (1) Kuka *minun* kukistaa? (SUOMI1800-LAGERVALLI: 66)

KIVI

- (1) Hän on sinulle suotu ja minä otan *hänen*. (SUOMI1800-KIVI5: 19)

HAHNSSON

- (1) minä olen Liisua katsellut siinä toivossa, että *hänen* saisin waimokseni; -- (SUOMI1800-HAHNSSON7: 4)

GUMMERUS

- (1) tuulispää on nostanut minut taiwahalle, pudottanut *minun* järween, -- (SUOMI1800-GUMMERUS1: 57)

CANTH

- (1) Kyllä minä *sinun* opetan. (SUOMI1800-CANTH: 127)

ERKKO

- (1) vaan hänpä *mun* tunsi ja minä hänet. (SUOMI1800-ERKKO2: 92)

AHO

- (1) Kuka *hänen* tiennee, huokasi Karin emäntä, -- (SUOMI1800-AHO2: 221)

PAKKALA

- (1) Vaan teidät ja *minun* aikoi hän kutsua, -- (SUOMI1800-PAKKALA2: 72)

B. PERSOONAPRONOMININ *t*-AKKUSATIIVIMUOTO ESIINTYY AKTIIVILAUSESSA OBJEKTINA

LAGERVALL

- (1) Herran woima *heijät* woitti (SUOMI1800-LAGERVALL3: 43)

KIVI

- (1) ja peittoomme *sinut* paistiksi, -- (SUOMI1800-KIVI5: 109)

HAHNSSON

- (1) Me viemme **hänet** pappilaan, -- (SUOMI1800-HAHNSSON9: 44)

GUMMERUS

- (1) tuulispää on nostanut **minut** taiwahalle, pudottanut minun järween, -- (SUOMI1800-GUMMERUS1: 57)

CANTH

- (1) Kyllä minä **sinut** opetan, -- (SUOMI1800-CANTH: 151)

ERKKO

- (1) Kyllä tunki **minut** arvoisa isänne, -- hän **minut** ja minä **hänet**. (SUOMI1800-ERKKO2: 92)

AHO

- (1) minä **sinut** sitten kymmenkertaisesti palkitsen, -- (SUOMI1800-AHO2: 17)

PAKKALA

- (1) Vaan **teidät** ja minun aikoi hän kutsua, -- (SUOMI1800-PAKKALA2: 72)

C. Me-PERSOONAPRONOMINI ESIINTYY PASSIIVISEN PREDIKAATIN SUBJEKTINA**KIVI**

- (1) Komijanttejahan ilosia **me** ollaan. (SUOMI1800-KIVI3: 302)

HAHNSSON

- (1) Mennään **mekin**, -- (SUOMI1800-HAHNSSON9: 158)
 (2) Lähdetäänpä **mekin** jo kirkkoon. (SUOMI1800-HAHNSSON13: 8)
 (3) Mennään **mekin** katsomaan heitä tuonne puitten alle! (SUOMI1800-HAHNSSON13: 72)
 (4) Mennään nyt sitte **mekin** jo pois. (SUOMI1800-HAHNSSON14: 61)

CANTH

- (1) Eikös **me** jo lähdetä? (SUOMI1800-CANTH: 171)
 (2) ollaan **me** vain yksissä, -- (SUOMI1800-CANTH: 310)
 (3) Juodaan sitten **me** kahden. (SUOMI1800-CANTH: 455)

AHO

- (1) Mutta juhannusyönä **me** yllyttiin juomaan. (SUOMI1800-AHO1: 135)
 (2) Lähdetään **me** pois Johanna, -- (SUOMI1800-AHO1: 167)
 (3) että **me** mennään sukulaisiin? (SUOMI1800-AHO1: 271)
 (4) Ei **me** tiedetä vielä, jos mennäänkään... ja tokkopa mentäneenkään? (SUOMI1800-AHO1: 274)
 (5) Lapinlahden kirkkoon **me** aiottiin. (SUOMI1800-AHO1: 274)
 (6) ja kun **me** seistiin siinä sen huoneen edessä, -- (SUOMI1800-AHO1: 275)
 (7) **Me** aiottiin olla ensin kirkossa ja sitten mennä sitä katsomaan, -- (SUOMI1800-AHO1: 275)
 (8) lähdetään **me** vain, -- (SUOMI1800-AHO1: 284)
 (9) lähdetäänkö **me** Liisa? (SUOMI1800-AHO1: 299)
 (10) Ei **me** olla isäntiä ja emäntiä. (SUOMI1800-AHO1: 304)
 (11) **mehän** ollaan tähän jääpiä! (SUOMI1800-AHO1: 307)
 (12) missä **me** ollaan? (SUOMI1800-AHO1: 309)

PAKKALA

- (1) Elä mene Mikko, ollaan **me** yhdellä puolen, -- (SUOMI1800-PAKKALAI: 77)
 (2) Rukoillaan **me**, että Jumala ottaisi meidätkin täältä pian sinne isän luo. (SUOMI1800-PAKKALAI: 134)

- (3) Täällä **me** asutaan. (SUOMI1800-PAKKALAI: 141)
- (4) tästä **me** nyt syömme yhdessä joulupuuron. Ja niinhän me syötiinkin. (SUOMI1800-PAKKALAI: 187)
- (5) kyllä **me** siellä Amerikassa elettäisiin. (SUOMI1800-PAKKALAI: 215)
- (6) Näin **me** tässä mennään, -- (SUOMI1800-PAKKALAI: 230)
- (7) Viioska, **mehän** ollaan kohta vähän niin kuin sukua: -- (SUOMI1800-PAKKALAI: 78)
- (8) No sen päälle **me** vähän tanssitaan. (SUOMI1800-PAKKALAI: 78)
- (9) Ei tuntenut uupumusta ennen, silloin kun **me** oltiin nuoria, -- (SUOMI1800-PAKKALAI: 86)

D. PERSOONAPRONOMININ NOMINATIIVIMUOTO ESIINTYY

YKSIÄISTEMPUKSELLISESSA PASSIIVILAUSESSA OBJEKTINA

LAGERVALL

- (1) Kaatajansa kauhistaa, kuin **sinä** keltään voitetaan. (SUOMI1800-LAGERVALLI: 67)
- (2) **Hän** viijään ja sijotaan käsistä ja jaloista puuhun. (SUOMI1800-LAGERVALLI: 10)

KIVI

- (1) **Hän** heitettäköön ulos, että koiwet ryskää. (SUOMI1800-KIVI: 22)
- (2) Olenko minä hullu, vaikka **minä** hulluksi huutetaan, -- (SUOMI1800-KIVI: 13)
- (3) en vaikka hame pääni päälle säkkinä kiinni-sidottaisiin ja **minä** viskattaisiin syvyyden kaivoon. (SUOMI1800-KIVI: 13)
- (4) Niin; rietauden henki niitä seitsemää kiusasi ja sentähden **he** surmattiin. (SUOMI1800-KIVI: 16)
- (5) niin myllykivi sinun kaulaas ripustetaan ja **sinä** upotetaan meren syvyyteen. (SUOMI1800-KIVI: 58)
- (6) mutta siinä sanotaan **hän** vain suutariksi, -- (SUOMI1800-KIVI: 68)
- (7) **Minä** kutsuttiin häihinne puhaltajaksi, -- (SUOMI1800-KIVI: 125)
- (8) Tämä on saarnastuoli, täältä puhalletaan **he** huokauksilla pois. (SUOMI1800-KIVI: 31)
- (9) lapsekas sisär, jonka toimesta **mä** kihlattiin, koska itse olin melkein lapsi, -- (SUOMI1800-KIVI: 160)
- (10) **Hän** viskattakoon härkien eteen, -- (SUOMI1800-KIVI: 180)
- (11) Tämänkaltaisena nähtiin **hän** kuluessa pitkän viikon. (SUOMI1800-KIVI: 319)

HAHNSSON

- (1) istutettakoon **hän** muitten koiwujen joukkoon. (SUOMI1800-HAHNSSON: 30)
- (2) **Hän** laskettiin vuoteelle, -- (SUOMI1800-HAHNSSON: 45)
- (3) wosikalla **hän** wiettiin akkunani ohitse, -- (SUOMI1800-HAHNSSON: 15-16)
- (4) Kouluun **minä** pannaan. (SUOMI1800-HAHNSSON: 68)
- (5) Mutta huutolaisina viskataan **he** usein sellaiseen kotiin, jossa aina saavat tuntea, että ovat hylkykaluna. (SUOMI1800-HAHNSSON: 187)
- (6) Ei tiedä wielä, kuinka kauas **hän** määrätään. (SUOMI1800-HAHNSSON: 19)
- (7) Kuinka kauan luulet heidän siinä olevan, naimaiässä kun ovat. Kai maar **he** pian wiedään, -- (SUOMI1800-HAHNSSON: 5)

GUMMERUS

- (1) Seuraawana päiwänä nähtiin **hän** Puron mökillä ja äitinsä haudalla. (SUOMI1800-GUMMERUS: 5)
- (2) Ainoastaan syömisen aikana ja joskus muulloin **hän** nähtiin, -- (SUOMI1800-GUMMERUS: 7)
- (3) Mitä sanoisitte jos kuulutettaisiin **te** ja Hanna tulewana pyhänä ensi kerta? (SUOMI1800-GUMMERUS: 19)
- (4) Hän tietää että **hän** kohta sidotaan mieheen, -- (SUOMI1800-GUMMERUS: 22)
- (5) **Minä** lähetettiin kotia ja hän, joka Suomen sotajoukossa palweli, lähti kotiansa. (SUOMI1800-GUMMERUS: 31)
- (6) Kokkolaan tulimme me ja siellä kuulutettiin Edler ja **minä**. (SUOMI1800-GUMMERUS: 31)

- (7) Hiljaisuudessa vihittiin **me**, niinkuin vihkimä todistuksesta näet, Lohtajassa. (SUOMI1800-GUMMERUS1: 31)
- (8) **hän**, --, 23 vanhana tehtiin tutentiksi. (SUOMI1800-GUMMERUS1: 35)
- (9) töistään **hän** paremmin tunnetaan. (SUOMI1800-GUMMERUS1: 46)
- (10) on wannonut, että tulewana pyhänä **he** kuulutetaan. (SUOMI1800-GUMMERUS1: 49)
- (11) jonka sylissä **minä** muinen kasteelle wiettiin; -- (SUOMI1800-GUMMERUS1: 64)
- (12) **Hän** wedettiin wasta=ikään ylös Aurajoesta. (SUOMI1800-GUMMERUS2: 120)
- (13) **me** petettiin aikalailta. (SUOMI1800-GUMMERUS2: 130)
- (14) Otetaan **hän** Turkuun. (SUOMI1800-GUMMERUS2: 150)
- (15) **Hän** ajettiin syksyllä pois palweluksestaan warkauden tähden. (SUOMI1800-GUMMERUS3: 10)
- (16) waikka **hän** silloin todistajain puutteessa päästettiin irti. (SUOMI1800-GUMMERUS3: 20)
- (17) **Minä** heitettiin lasarettiin. (SUOMI1800-GUMMERUS3: 93)
- (18) ennenkuin **hän** wastaamaan käskettiin, -- (SUOMI1800-GUMMERUS4: 46)
- (19) Sano hänelle, että **hän** eläwältä poltetaan. (SUOMI1800-GUMMERUS4: 47)
- (20) Sano hänelle, että **hän** ensin piestään! (SUOMI1800-GUMMERUS4: 47)
- (21) sen huomasi hän siitä, että **hän** nostettiin ylös, että hän wiettiin huoneesen. (SUOMI1800-GUMMERUS4: 49)
- (22) sieltä kannettiin **hän** ulos ja arkku awattiin. (SUOMI1800-GUMMERUS4: 80)
- (23) **Hän** pantiin sitten takaisin omaan arkkuuksaan -- (SUOMI1800-GUMMERUS4: 80)
- (24) Naurulla otettiin **minä** wastaan niiltä, jotka nyt siinä eliwät. (SUOMI1800-GUMMERUS4: 103)
- (25) Mutta jos sinulle sanon, että **minä** ja **hän** Tapanin päiwänä kihlataan, -- (SUOMI1800-GUMMERUS4: 122)
- (26) ennenkuin **minä** kutsutaan isäni luo. (SUOMI1800-GUMMERUS4: 123)
- (27) nyt otettiin **hän** wastaan niinkuin rakas wäwy ainakin. (SUOMI1800-GUMMERUS4: 129)
- (28) **Minä** niinmuodoin ajetaan ulos joulu=aattona teidän huoneestanne -- (SUOMI1800-GUMMERUS4: 143)
- (29) Kauppatawarana **minä** myytiin. (SUOMI1800-GUMMERUS4: 168)

ERKKO

- (1) **Hän** tuomittiin seminaarista eroitettavaksi. (SUOMI1800-ERKKO2: 23)
- (2) Hän voitti. **Hän** valittiin Kannusjärven kouluun opettajaksi. (SUOMI1800-ERKKO2: 27)
- (3) Parin kuukauden tarkastuksen jälkeen päästettiin **hän** kauniisti kotiin. (SUOMI1800-ERKKO4: 122)
- (4) ja waadin, että **hän** heti lähetettäisiin yön halki kotiinsa. (SUOMI1800-ERKKO4: 128)

PAKKALA

- (1) Semmoisissa koristuksissa pantiin **hän** istumaan vasenta kättään vasten nojalleen ja sinnepäin katsomaan, -- (SUOMI1800-PAKKALAI: 109)

E. PERSOONAPRONOMININ GENETIIVIMUOTO ESIINTYY YKSINÄISTEMPUKSELLISESSA PASSIIVILAUSEESSA OBJEKTINA

Ei ole yhtään löydöstä.

F. PERSOONAPRONOMININ *t*-AKKUSATIIVIMUOTO ESIINTYY

YKSINÄISTEMPUKSELLISESSA PASSIIVILAUSEESSA OBJEKTINA

KIVI

- (1) jos pantaisiin **meidät** istumaan häpeän istuimelle, -- (SUOMI1800-KIVI5: 86)

ERKKO

- (1) Pyhinä pantiin **minut** usein piika Karuliinan kanssa läävään vettä kantamaan. (SUOMI1800-ERKKO4: 26)

- (2) Tavallisuuden mukaan jätettiin *minut* puinnin jälkeen riiheen käsiviskimellä jyviä puhdistamaan. (SUOMI1800-ERKKO4: 32)
- (3) niin tunnustettiin *minut* kaikkialla tanakaksi mieheksi, -- (SUOMI1800-ERKKO4: 45)
- (4) Seuraavana sunnuntaina kuulutettiin *meidät* kirkossa kristilliseen avioliittoon. (SUOMI1800-ERKKO4: 50)
- (5) niin että *minut* jo samana päivänä vietiin hevosella kotiin. (SUOMI1800-ERKKO4: 67)
- (6) Niin kutsuttiin *minut* naapuripitejään eräasen taloon puusepän työhön. (SUOMI1800-ERKKO4: 67)
- (7) että *minut* sitte kunnan puolesta lähetettäisiin Helsinkiin hullujen huoneeseen. (SUOMI1800-ERKKO4: 84)
- (8) Seppä koputti ovea ja *meidät* päästettiin pimeän eteisen läpi sauhuiseen saliin, -- (SUOMI1800-ERKKO4: 127)
- (9) Lopulta avattiin ovi ja *minut* otettiin ensimmäisnä tutkintoon. (SUOMI1800-ERKKO4: 130)
- (10) *Minut* vietiin vanhan linnan muurien sisälle, -- (SUOMI1800-ERKKO4: 133)
- (11) että samalla keväisellä väärauskoisen passilla *minut* vangitaan ja lähetetään Wiipurin linnaan. (SUOMI1800-ERKKO4: 138)
- (12) Heti puettiin *meidät* kirjaviin vanginvaatteihin. (SUOMI1800-ERKKO4: 138)
- (13) Ihmettelin, että *minut* niin tutkimatta lähetettiin vankeuteen, -- (SUOMI1800-ERKKO4: 138)
- (14) Ensin tutkittiin ne päälliset vangit, sitte *meidät*. (SUOMI1800-ERKKO4: 143)
- (15) se passi, jolla *minut* vangittiin, -- (SUOMI1800-ERKKO4: 144)
- (16) häät, joihin *meidät* kutsuttiin. (SUOMI1800-ERKKO4: 153)
- (17) siellä otettiin *meidät* ilolla vastaan. (SUOMI1800-ERKKO4: 157)
- (18) *Minut* kannettiin saunaan -- (SUOMI1800-ERKKO4: 158)

AHO

- (1) olisi tuonut häntä Turkuun, jossa *hänet* kastettiin. (SUOMI1800-AHO2: 48)
- (2) Tuotakoon *heidät* tänä iltana luokseni, -- (SUOMI1800-AHO2: 54)

PAKKALA

- (1) *Hänet* toimitettiin istumaan parhaimmalle paikalle -- (SUOMI1800-PAKKALA2: 79)

G. PERSOONAPRONOMININ NOMINATIIVIMUOTO ESIINTYY IMPERATIIVIN

2. PERSOONAN PREDIKAATIN OBJEKTINA

KIVI

- (1) Laske *hän* ylös. (SUOMI1800-KIVI5: 123)
- (2) Päästäkää *hän*, ja minä vannon, ettei pysty hänen miekkansa tänne. (SUOMI1800-KIVI3: 204)
- (3) Täytä tarkoitukses, poika, ja saata *hän* päiviltä pois, -- (SUOMI1800-KIVI3: 213)
- (4) Mutta ei! vaan unohda *minä*, unohda *minä* ja ole sitten aina yhtä ilonen kuin nyt. (SUOMI1800-KIVI3: 448)

HAHNSSON

- (1) Seppälän emäntä, ottakaa *minäkin* ja Martti veljeni! (SUOMI1800-HAHNSSON9: 14)
- (2) Ja onhan sinulla sitä paitsi sulhanen – tuo Kallu – ota *hän*. (SUOMI1800-HAHNSSON9: 170)
- (3) Setä hyvä, pankaa *minä* pois ja ottakaa suutarin Sakki! (SUOMI1800-HAHNSSON14: 52)

H. PERSOONAPRONOMININ GENETIIVIMUOTO ESIINTYY IMPERATIIVIN 2. PERSOONAN PREDIKAATIN OBJEKTINA

Ei ole yhtään löydöstä.

I. PERSOONAPRONOMININ *t*-AKKUSATIIVIMUOTO ESIINTYY IMPERATIIVIN**2. PERSOONAN PREDIKAATIN OBJEKTINA****KIVI**

- (1) Jätä *minut*. (SUOMI1800-KIVI6: 25)

GUMMERUS

- (1) Ota *minut* esikuwaksesi kaikissa seikoissa, -- (SUOMI1800-GUMMERUS4: 118)

CANTH

- (1) Jättäkää *minut* rauhaan, Hoppulainen. (SUOMI1800-CANTH: 14)
 (2) jättäkää *minut* rauhaan! – Jätä vain sinä *meidät* rauhaan -- (SUOMI1800-CANTH: 14)

ERKKO

- (1) ja unhota *minut*, iloton, onneton lapsesi. (SUOMI1800-ERKKO4: 104)
 (2) Oih, oih, hyvä Jumala! Pelasta vielä *minut!* (SUOMI1800-ERKKO4: 110)

PAKKALA

- (1) Hyvä Jumala, varjele *heidät* minun poluiltani! (SUOMI1800-PAKKALA2: 310)

J. PERSOONAPRONOMININ NOMINATIIVIMUOTO ESIINTYY NESESSIIVISEN RAKENTEEN INFINITIIVIN OBJEKTINA**KIVI**

- (1) Ah! pitääkö mun unohtaa *hän* ikuiseksi ja, -- (SUOMI1800-KIVI3: 289)
 (2) Pitääkö mun *hän* unohtaman ainiaaks ja, -- (SUOMI1800-KIVI3: 447)

K. PERSOONAPRONOMININ GENETIIVIMUOTO ESIINTYY NESESSIIVISEN RAKENTEEN INFINITIIVIN OBJEKTINA**HAHNSSON**

- (1) minunpa pitää *hänen* saaman! (SUOMI1800-HAHNSSON3: 39)

L. PERSOONAPRONOMININ *t*-AKKUSATIIVIMUOTO ESIINTYY NESESSIIVISEN RAKENTEEN INFINITIIVIN OBJEKTINA**HAHNSSON**

- (1) Täytyy *hänet* laittaa tieltä pois. (SUOMI1800-HAHNSSON8: 102)
 (2) Täytyykö sinun nyt heti jättää *meidät*? (SUOMI1800-HAHNSSON8: 127)

GUMMERUS

- (1) Suokaa anteeksi, että minun nyt jo täytyy jättää *teidät*; -- (SUOMI1800-GUMMERUS3: 32)
 (2) se suuri rakkaus, jonka pitäisi tehdä *meidät* näkewiksi! (SUOMI1800-GUMMERUS3: 98)

ERKKO

- (1) Jättää täytyy mun *teidät* kaikki; -- (SUOMI1800-ERKKO2: 79)